

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Liber I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

DECRETALIAM GREGORII P. IX. LIBER I.

NE in decursu remoram inijciat imperitia vocum, quarum recta intelligentia maxime necessaria est; vel ignorantia objecti, circa quod sacra versatur Jurisprudencia, quam aggredimur explanare, a scopo aberrare nos faciat; consultum duxi præmittere *Prolegomena*, ut fieri amat in aliis Scientiis; in quibus exponam, quid & quotuplex sit *Jus*, & *Justitia*; quod sit *objectum* Juris Canonici: quæ præstantia, utilitas, & necessitas ejusdem: item quæ confederatio & pugna cum *Jure Civili*.

Prolegomena. SUMMARIUM.

1. *Varia acceptiones Juris.*
2. *Jus activum Proprietatis & Jurisdictionis quid?*
3. 5. *Jus in re, ad rem, & mixtum quid?*
4. *Jus in re quomodo acquiritur.*
6. *Dominium perfectum & imperfectum quid?*
7. *Publicum & Privatum?*
8. 9. *Jus Naturale & Positivum: Divinum & Humanum?*
10. *Jus Naturale solos homines afficit.*
11. *Complectitur præcepta tam particularia quam generalia.*
12. *Quoad utraque est immutabilis.*
13. *Improprie tamen & indirecte mutabilis dici potest.*
14. *Jus Divinum Positivum dividitur in Vetus & Novum Testamentum.*
15. *In Veteri Testamento nullum continetur præceptum mere humanum; bene tamen in Novo.*
16. *Præcepta Ceremonialia & Judicialia Antiqua Legis abrogata sunt.*
17. 18. 19. 20. *Jus Gentium differt à Jure Naturali.*
21. *Et defuncto existit.*
22. *Jus Civile differt à Jure Gentium.*
23. *Aliud est Commune; aliud Particulare. Illud varia sortitur nomina.*
24. *Quid sit Jus Civile.*
25. *Corpus Juris Civilis Institutiones,*
26. *Digesta seu Pandectas,*
27. *Codicem Justinianensem,*
28. *Authenticum, seu Novellas,*
29. *Et Feudum complectitur.*
30. *Alia, quæ vim Juris habent, recensentur volumina.*
31. 32. *Jus Canonicum quid sit, & quomodo à Jure Civili differat.*
33. *Corpus Juris Canonici Decretum Gratiani,*
34. *Quinque libros Decretalium Greg. IX.*
35. *Sextum Bonifacii VIII.*
36. *Clementinas Clementis V.*

R. P. Richter Lib. I.

37. 38. *Extravagantes Joannis XXII. & Communes complectitur.*
39. *Liber VII. Decretalium, & Institutiones Lanceloti non habent auctoritatem Juris.*
40. *Bene tamen recitata alie partes Corporis Juris Canonici, cum limitatione quoad Decretum.*
41. 42. *Quid sentiendum de Rubrica: quid de Glessa.*
43. *Qualem auctoritatem habeat Concilium Tridentinum, & alia Concilia Oecumenica, item Particularia.*
44. *Qualem Bullarium Magnum, & Bulla extra Corpus prædictum vagantes.*
45. *Qualem Regule Cancellariae.*
46. *Qualem Declarationes Cardinalium.*
47. *Qualem Decisiones Rote Romanae.*
48. 49. 50. 51. *Quid sit Justitia in genere; quid Commutativa, Distributiva, Legalis, & Vindicativa in specie.*
52. *Justitia Commutativa habet aliquid speciale à tribus reliquis, & obligat ad restitutionem.*
53. *Jus Canonicum versatur circa omnes quatuor Justitiae species.*
54. 55. *Jus Canonicum prædictè versatur circa suum objectum; quod sunt actiones Christianorum dirigibiles.*
56. 57. *Præstantia & utilitas Juris Canonici.*
58. *Observari illud debet etiam in materia profana, ubi Jus Civile nihil, vel dubie tantum disponit: si utrumque disponat clare & diversimode, quodlibet observandum est in suo foro.*
59. 60. *In materia autem concernente peccatum, aut rem spirituales, vel Ecclesiam, vel personas Ecclesiasticas, ubique praevalet dispositio Juris Canonici.*

Quid & quotuplex sit Jus?

Sciendum 1. *Jus diversimode accipi.* 1. pro 1. loco, in quo deciduntur causae, & exercetur Judicium: in hoc sensu dicitur quis in *Jus* vocari, in jure comparere. 2. Pro sententia Judicis, per quam alicui decernitur vel dicitur *Jus*, seu adjudicatur, quod debetur. 3. Pro Scientia Juris, nempe Canonum & Legum, sive pro Jurisprudencia ipsa, quam Ulpianus l. i. ff. de J. & J. vocat *artem equi & boni*, Imperator autem §. i. Inst. eodem appellat *Divinarum atque humanarum rerum notitiam, justae atque injustae Scientiam*: unde qui huic arti vel Scientiae, vel potius Prudentiae, dant operam, Juris studiosi, Juris Professores, Juris-Consulti salutantur. 4. Pro ipsa Lege, Canone, vel regula justae: & in hoc sensu §. fin. Inst. de J. & J. dividitur in Naturale, Jus Gentium, & Civile. Item in hoc sensu opponitur Facto; hinc enim sunt illae phrasae: *questio Juris, questio Facti*: ignorantia Juris, ignorantia Facti. 5. Pro potestate seu facultate

A

tate

tate aliquid agendi vel omittendi, vel alterum obligandi ad aliquid dandum, faciendum, aut omittendum: in hoc sensu dicitur aliquis conservare jus suum, transferre in alium, succedere in jus alterius, uti jure suo, de jure alterius pronuntiare, ledere jus alienum &c. Jus hoc, quatenus est potestas obligandi alterum ad actionem vel omissionem actionis, vocatur *Activum*, actio verò, vel omisio Actionis, ab altero præstanda dicitur jus *Passivum*, vel terminus Juris activi, quia correspondet, & correlativum est Juri activo alterius, v.g. vendidisti equum, & per hoc adversus emptorem acquisivisti Jus activum ad pretii solutionem: ista autem pretii solutio ab emptore præstanda, vel obligatio solvendi pretii relidens in emptore, est jus passivum. Sic semper, quando in aliquo datur jus activum & potestas obligandi alios, in istis respondet jus passivum & obligatio aliquid faciendi, vel omittendi: quod jus passivum etiam vocatur *debitum*.

2. Sc. 2. Jus Activum dividi in Jus Proprietatis & Jurisdictionis. *Jus Proprietatis* est legitima potestas liberè obligandi alios ad aliquam actionem, vel illius omissionem, principaliter in bonum proprium obligantis. Tale jus est omne dominium rerum corporalium & incorporearum, jus utendi fruendi, jus decimandi &c. Ut autem acquiratur hoc jus, requiritur aliquis titulus, seu causa, propter quam possit aliquis obligare alios, & sic præferri cæteris: cujusmodi tituli sunt vel à Natura, uti est collatio membrorum humani corporis: vel à Jure Gentium, uti est prima rerum divisio: vel alii, qui quidem non sunt primævi, uti jam recitati, sed tamen fundati in alio priore, uti est donatio, venditio, & alii contractus, qui in Jure Gentium fundantur; vel à Jure Civili subministrantur, uti Præscriptio. Hujusmodi titulus est jus Proprietatis incompletum, & si quis velit rem, per talem titulum sibi oblatam, habere ut suam, nascitur jus Proprietatis completum. *Jus Jurisdictionis* est potestas publica subditos obligandi voluntate sua ad aliquid faciendum vel omittendum in bonum Communitatis, aut etiam privatorum: quale habent Papa, Imperator, Magistratus, & Judices omnes. Itaque jus Proprietatis immediatè, directè, & principaliter tendit in bonum proprium obligantis; quamvis etiam simul possit cedere in bonum aliorum, & ultimatò in utilitatem totius Communitatis: Jurisdictionis autem immediatè, directè, & principaliter tendit in bonum subditorum & Communitatis; licet aliquo modo etiam tendat in bonum habentis jurisdictionem; qua ratione semper habet admixtum jus proprietatis; quatenus nempe habens jurisdictionem simul habet jus & facultatem obligandi alios, ne se impendant à possessione vel exercitio jurisdictionis.

3. Sc. 3. Jus Activum proprietatis aliud dici in re, & aliud ad rem. *Jus in re*, seu *Jus Reale* est, quando res ipsa mihi devincta seu obligata est, ita ut, ad quemcunque possessorem ea devenerit, semper transeat cum hoc onere, ut illam persequi, repetere, & vindicare valeam: sic

equum, qui mihi venditus & traditus est, possum persequi & vindicare, à quocunque detineatur: sic Beneficium Ecclesiasticum possum repetere, in quo Canonice institutus fui &c. Unde à posteriori & ab effectu Civili jus Reale definiri potest, quòd sit tale jus, quòd parit actionem Realem: quæ actio Realis vocatur *Rei Vindicatio*, & pro varietate rerum, quæ vindicari & repeti possunt in Judicio, varias sortitur appellationes: nam alia vocatur Actio *Confessoria*, alia *Publiciana*, alia *Rescissoria*, alia *Pauliana*, alia *Serviana*, & alia quasi *Serviana* seu *Hypothecaria*, quarum explicationes vide apud Civilistas ad tit. 6. l. 4. *Inst.* & apud me in libro II. tit. 1. §. 3. *Jus ad rem* seu *Jus Personale* datur tunc, quando non immediatè ipsa res mihi devincta est, sed persona, nimirum ex contractu vel quasi contractu, ex delicto vel quasi delicto: tale jus personale habet emptor, cui res empti nondum est tradita, electus ad Prælaturam ante obtentam Confirmationem, præsentatus ad beneficium Ecclesiasticum ante Institutionem, passus ab altero injuriam, vel damnum. Ab effectu Civili definiri potest, quòd sit tale jus, quòd tribuit vel parit actionem Personalem: quæ actio dicitur *Condictio*, id est, jus cogendi personam in Judicio, ut satisfaciatur. *Jus ad rem* igitur differt à jure in re, quòd per illud sit *res mea in spe*, per istud verò sit *mea in re*.

Jus in re ordinariè acquiritur per traditionem actualem. L. 20. C. de Pactis, non verò per pacta & contractus; quia sine traditione non datur applicatio rei, ut ea uti possim tanquam mea; quamvis per pactum vel contractum detur mihi titulus ad illam. Dixi, ordinariè; nam sæpius acquiritur jus in re sine traditione, videlicet 1. in beneficiis Ecclesiasticis, ubi sufficit collatio & acceptatio, c. 17. de Prob. in 6. 2. in hæreditatibus ex testamento, ubi sufficit aditio hæreditatis. l. 23. ff. de acquir. vel amitt. poss. aditur autem hæreditas, dum acceptatur verbo vel facto. §. 7. *Inst. de hæred. qualis*. 3. in legatis, à Testatore relietis, ubi iterum sufficit acceptatio, per l. 80. §. 2. ff. de leg. 1. 4. quando aliquid donatur, relinquitur, vel venditur Ecclesiis, piis locis, vel civitatibus. l. fin. C. de SS. Eccl. quia sufficit acceptatio Ecclesiæ &c. 5. in contractu Societatis omnium bonorum per Matrimonium. 6. si alteri donasti fundum, domum &c. sub ea conditione, ut tibi præbeat alimenta, is verò ea non præstet, statim iterum acquiris jus in re antea donata. 7. si princeps contrahat cum aliquo, vel donet, & intendat transferre dominium, tunc donatarius vel contrahens cum principe statim acquirat jus in re. 8. in hypotheca vel pignore, in quo acquiratur jus in re sine apprehensione vel traditione: siquidem in his 4. ultimis casibus sufficit consensus conjugum, negatio alimentorum, voluntas principis, ac nuda conventio, ut ex variis Juribus desumunt Doctores.

Inter Jus Reale & Personale agnoscunt multum *Jus mixtum*, seu ex utroque conflatum; scilicet casu quo res injustè ablata partim adhuc existat,

existat, & ad hanc partem dominus habet jus in re, partim non existat, & ad hanc habet jus ad rem, seu tantum adversus personam, ut cogatur satisfacere. Ac propterea admittunt etiam *actiones mixtas*, quæ nimirum sint partim reales partim personales: cujusmodi dicunt esse tres illas, quæ enumerantur *tit. 6. cit. Inst.* & sunt *actio familie Heredis*, qua petit hæres portionem hereditatis sibi competentem à cohærede, & simul præstationes personales, v. g. compensationem damni emergentis, vel fructuum mala fide consumptorum &c. *Actio communi dividundo*, quæ datur illis, inter quos aliquid ex causa legati, donationis, vel alia quacunq[ue] est commiune: & *actio finium regundorum*, qua agitur de confusis finibus prædiorum rusticorum, iterum dirigendis & determinandis. Huc etiam adducunt *actionem ad exhibendum*, quæ datur illi, qui habet probabilem suspensionem, equum v. g. vel vestem suam latere apud alium, ut scilicet iste per Judicem cogatur præbere rem inspicendam. Alii tamen actiones mixtas refugiant. Nobis sufficit intelligere terminos, qui frequenter occurrunt.

6. Sc. 4. Jus proprietatis Reale subdividi in dominium plenum seu perfectum, & in non plenum seu imperfectum. *Dominium perfectum* est jus perfecte disponendi de re citra ullius injuriam: seu est legitima potestas disponendi de re quovis modo possibili, nimirum utendo, alienando, destruendo &c. pro libitu; nisi forte lex obstat, & dispositionem per acciden- reddat illicitam vel invalidam. Quæ tamen lex non obstat dominio: modo nulli alteri comperat jus in tali re, dispositionem liberam impediens. *Imperfectum* est quidem jus disponendi de re, at non perfecte, puta vel de rei substantia tantum, uti potest proprietarius & *Dominus directus*, non verò de fructibus ejus; vel vice versa de fructibus & utilitate rei tantum, non verò de substantia & proprietate, uti potest *Dominus utilis*, nempe feudatarius, emphyteuta &c. Species domini imperfecti sunt servitutes omnes, emphyteusis, feudum, libellus, superficies, usus, usufructus, habitatio, & reductivè etiam possessio: quamvis aliqui, forte non male, quasdam ex recitatis speciebus non dominia, sed solum jura realia vocitent, præsertim ultimas.

7. Sc. 5. Jus pro Lege seu Regula justè acceptum dividi in *Jus Naturale & Positivum*; Positivum verò in *Divinum & Humanum*; Humanum rursus in *Jus Gentium, Civile, & Canonicum*, quæ singula nunc explanatum imus. Prius tamen adverte, Jus in l. i. ff. de J. & F. aliud dici Publicum, & aliud Privatum. *Jus Publicum* immediate & principaliter spectat ipsius Reipublicæ statum, & gubernationem, & ideo tractat de Religione, de sacris profanisque Magistratibus, de pace & bello, de fœderibus & induciis, de legationibus, de exercitationibus militaribus & litterariis, & universim de omnibus, quæ immediate concernunt publicam totius communis utilitatem. *Jus Privatum* immediate & principaliter respicit priva-

R. P. Fichler Lib. I.

tam singulorum civium utilitatem, nimirum prospicit Pupillis, Minoribus, Mulieribus, Ecclesiis: dirigit Judicia, Contractus, Successiones &c.

Jus Naturale & Positivum.

Sciendum 1. *Jus Naturale* à multis confundi cum lumine rationis, omnibus hominibus indito: sed melius dicitur esse voluntas Dei necessariò obligantis, intimata nobis per lumen rationis, à Deo auctore Naturæ omnibus institum: ferè sicut Promulgatio non bene dicitur tota lex humana, sed potius medium, per quod ea innotescit, & ex parte constituitur; ita nobis innotescit voluntas Dei per lumen naturale & dictamen rationis, quo discernimus intrinsecè honestum ab intrinsecè inhonesto, & agnoscimus, aliqua nobis esse *necessariò faciendâ* tanquam honesta, uti sunt colere & amare Deum, honorare parentes, legitimo Magistratui obedire, stare promissis, restituere injustè ablata, & universim facere proximo, quod sibi quisque vult fieri ab illo: aliqua e contra esse *necessariò omittendâ* tanquam inhonestâ, uti sunt blasphemare Deum, pejorare, mentiri, & universim, quod nobis fieri nolumus ab aliis, non facere illis. Atque hoc pacto completur lex Naturalis: & in hac lege Naturali per lumen rationis nobis proposita fundantur præcepta Decalogi. Demum aliqua nobis permitti tanquam *indifferentia* ex se, quæ nec præcipiuntur, nec prohibentur, ut ambulare, ludere &c.

Sc. 2. *Jus Positivum*, quod opponitur Naturali, sic appellari, quòd ultra ea, quæ Jus Naturale præcipit, vel prohibet, vel permittit, aliquid ponat: si Deus aliquid liberè superaddat, est *Positivum Divinum*: si homo, est *Positivum Humanum*. In genere sic describi potest: est ordinatio quædam rationis liberâ Dei vel hominum voluntate introducta, vi cujus discernimus bonum à malo, quæ non necessariò & intrinsecè sunt talia, sed ex libera legislatoris dispositione: liberâ, inquam; nam quæ Jure Naturali præcepta vel prohibita sunt, non liberè, sed necessariò præcepta vel prohibita sunt, & ipsa istarum rerum natura sibi identificatam habet honestatem vel inhonestatem, exiguntque præcipi vel prohiberi: unde dici solet, ea præcipi vel prohiberi, quia bona sunt vel mala; e contra, quæ Jure Positivo præcepta sunt vel prohibita, dicuntur bona, quia præcepta, & mala, quia prohibita; eò quòd potuissent non præcipi, non prohiberi. Quæ autem nec præcipiuntur nec prohibentur, permittuntur tamen, *Jus Permissivum*, vel *Concessivum* constituunt; sicut reliqua *Præceptivum* vel *Prohibitivum*; nam

Sc. 3. Juris tam Naturalis quàm Positivi præcepta alia esse *Negativa*, quæ nimirum aliquid prohibent tanquam malum, uti: non occides; non comedes carnes in Quadragesima: alia autem *Affirmativa*, quæ nempe aliquid præcipiunt tanquam bonum, uti: honora parentes: confitere peccata tua singulis annis. Præcepta *Negativa* obligant *semper & pro semper*, & implentur per solam actûs prohibiti

A 2

omissio-

omissionem. Affirmativa obligant quidem *semper*, non tamen *pro semper*, sed pro illis tantum circumstantiis, in quibus omisio actus præcepti est mala, nec implentur nisi per actionem positivam, & quidem ordinariè distinctam à voluntate implendi.

10 Dico 1. Jus Naturale homines tantum afficit, non bruta & homines simul. Ita contra veteres Jurisconsultos plerique RR. omnes. Probatur: Jus seu lex supponit creaturam usu rationis præditam, libertate instructam, obligationis & poenæ capacem: sed soli homines, non verò bruta, præditi sunt ratione, libertate &c. *Ma*, inde constat, quia sine usu rationis non agnoscitur vis legis, actiones nostras dirigere intendentis; sine libertate illius, cui præcipitur vel prohibetur, stulte præcipitur vel prohibetur aliquid &c. alias enim & plantis & lapidibus dari præcepta poterunt; cum & istæ creaturæ habeant propensionem & vim naturalem ad propagationem speciei, vel ad certum motum &c. Oppones. Ulpianus in l. i. ff. de f. & f. atque hunc secutus Imperator pr. Inst. de J. N. G. & C. ajunt, *Jus Naturale est, quod Natura omnia animalia docuit; nam Jus istud non humani generis proprium, sed omnium animalium commune est: hinc descendit maris atque femina conjunctio &c.* ergo Jus Naturale afficit etiam bruta. R. hos juris conditores vel in hoc errasse, vel (quæ mitior est censura) locutos esse improprie & Metaphorice, quatenus in brutis aliquam Juris Naturalis umbram conspexerunt: quo sensu brutis etiam adstruitur prudentia, fortitudo, & aliæ virtutes. Hæc interpretatio videtur tenenda tanquam reverentior erga tantos viros.

11 Dico 2. Non solum generalia quædam principia, uti sunt, *declina a malo: fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c.* spectant ad Jus Naturale, sed etiam omne id in particulari, quod est intrinsecè honestum vel inhonestum, & ex illis generalibus principiis evidenter deducitur, uti sunt, Deum esse colendum, parentes honorandos, non occidendum, non furandum, non adulterandum, non pejerandum &c. Ita contra fat multos Theologos & Jurisconsultos multi præclari DD. cum S. Thoma & Suarez de LL. lib. 2, c. 7, d. n. 2. Ratio est, quia etiam ex principiis illis generalibus evidenter per discursum deducta, sunt talia, ut ea antecederent ad omne Jus Positivum faciendū vel omittendū diceret lumen naturale. Deinde particularia continentur in generalibus: ergo si generalia sunt Juris Naturalis, etiam erunt particularia, ex generalibus evidenter deducta; secundum regulam 147. ff. de R. J. Unde male sentiunt, qui ajunt, Jus Naturale *Præcativum* esse immutabile, non verò Jus Naturale *Secundarium*, intelligendo per illud principia generalia, & per istud particularia præcepta, ex illis evidenter tamen deducta, ut statim patebit.

12 Dico 3. Jus Naturale, etiam quoad præcepta particularia, est immutabile, scilicet mutatione vera & proprie dicta: ut adeò nec definire possit ex toto, nec ei per consuetudinem vel dispensationem derogari. *Gibalinus de Scien-*

*tia Canonica l. 3. q. 3. cum S. Th. A. ens. Cajetan. Suar. Molin. ac aliis plurimis & præclarissimis. Dissentit tamen Scotus, Durandus, Felinus. Probatur: Præcepta Juris Naturalis versantur circa ea, quæ habent honestatem vel turpitudinem intrinsecam & essentialē, independentē ab omni libera voluntate Divina vel Humana: ergo circa eadem versantur etiam dictamina rationis nostræ, per quæ proponuntur nobis hæc præcepta: ergo hæc dictamina sunt necessario & semper vera, consequenter immutabilia per se, cum eorum objectum sit necessarium & immutabile, utpote essentialiter bonum vel malum. Itaque quamdiu manebit idem objectum, debet manere idem dictamen rectæ rationis, & idem judicium. Addidi tamen, *mutatione vera & proprie dicta; nam**

Dico 4. Jus Naturale potest dici mutabile¹³ improprie & indirecte. Sensus est: materia & objectum, circa quod versatur Jus Naturale, per certas circumstantias potest recipere mutationem, v. g. Jus Naturale vult quidem, omnes homines esse liberos, sed seclusis circumstantiis justī belli, in quo victos permittit occidere, consequenter & in captivitatem redigere, ac facere servos: Jus Naturale prohibet quidem occidi hominem, non tamen in iis circumstantiis, in quibus id permittit Deus tanquam supremus dominus vitæ humanæ, vel in quibus occidi oportet malefactorem Reipublicæ noxium, vel in quibus aggressoris occisio est necessaria ad se defendendum: Jus Naturale prohibet quidem actum carnalem extra Matrimonium, in quod vir & femina mutuo consenserunt, plures habere uxores quam unam, res suas auferre alteri; sed solum sub conditione, nisi ille, in cujus dominio sunt humana corpora, & res hominum, dederit facultatem, nimirum Deus, concedendo alicui usum corporis feminae sine hujus consensu in Matrimonium, usum sui corporis in plures uxores, ablationem rerum alienarum, uti concessit Osæ Prophetæ, Patriarchis Antiquæ Legis, & Israëlitis Ægyptios exspoliantibus. Si enim mutentur circumstantiæ, vel ponantur certæ conditiones, mutatur materia & objectum Juris Naturalis: mutatio autem objecti mutatur ipsa Lex, & posita, vel non reperta certa conditione lex non stringit; imò mutata circumstantiæ, & conditiones, faciunt, ut tale objectum vel res nunquam fuerit præcepta vel prohibita, nempe in his circumstantiis, vel sub his conditionibus. Jam sic argumentor: per mutationem improprie & indirectam Juris Naturalis intelligitur illa, quando mutatur materia & objectum Juris Naturalis: sed ista materia mutatis circumstantiis, & positis, vel non positis, certis conditionibus, sub quibus obligat vel non obligat Jus Naturale, mutabilis est & sæpe mutatur: ergo Jus Naturale patitur mutationem improprie & indirectam. Unde etiam non male videntur loqui illi, qui dicunt: Jus Naturale *Absolutum* esse quidem immutabile, non verò *Conditionatum*, sub certis tantum conditionibus obligans vel non obligans. Sed

Sed quando materia Juris Naturalis pendet à certa conditione, quæ auferri possit, & sic mutata materia Jus Naturale mutari? & maxime tunc, quando materia dependet à dominio & potestate Dei, vel hominis. A supremo Dei dominio pendet vita, & res hominum; atque ideo potest dare licentiam & illam & has etiam innocentibus auferendi, ac proin Jus Naturale tantum obligat sub hac conditione, nisi Deus dederit licentiam: si itaque det licentiam, Jus Naturale non obligat, imò posita hac conditione nunquam obligavit, & sic nunquam existit. In dominio autem & potestate Dei non est permittere idolatriam, blasphemiam, odium Dei &c. & ideo materia horum actuum nunquam potest ullis circumstantiis & conditionibus ita vestiri, ut fiat objectivè bona, vel saltem non mala; consequenter Jus Naturale istos actus, utpote essentialiter & semper malos, prohibens mutari aut abrogari nequit. A dominio & potestate hominis pendunt conventiones, pacta, contractus, & etiam res fortunæ &c. quamvis conventionum obligatio sit Juris Naturalis, & istud prohibeat retinere rem alienam. Nihilominus tamen possunt homines ob hoc dominium mutare materiam Juris Naturalis, vel remittendo obligationem, vel nunquam obligare incipiendo. Sic Magistratus humanus facere potest, ut Minor non obligetur contractu, ut consensus Matrimonialis clandestinus nullam pariat obligationem, ut bona fide detinens rem alienam post certum tempus fiat talis rei dominus: imò & privati homines possunt remittere debitum, injuriam &c. atque sic auferre obligationem Naturalem, nempe tollendo ejus materiam, dum cedunt jure suo.

Oppones 1. Datur Jus Naturale etiam *Permissivum*: sed ipsum est mutabile; nam Lex humana sæpe imponit obligationem in iis, quæ Jus Naturale reliquit libera, v. g. prohibendo comestionem carnis in Quadragesima. 2. Juramentum & votum obligant ad sui observationem Jure Naturali; & tamen juramentum potest relaxari, & in voto dispensari: ergo Jus Naturale est mutabile. R. ad 1. N. *Min.* quia Jus Naturale non permittit aliqua sic, ut prohibeat ea per legem Positivam vetari vel præcipi, sed tantum pro illis circumstantiis, in quibus non vetantur vel præcipiuntur per legem Positivam. Ad 2. N. *Conf.* nam solum relaxatur vel dispensatur in lege humana, quam sibi posuit ipse jurans vel vovens, & qua itante tenebatur quidem Jure Naturali servare juramentum vel votum (sicut stante qualibet lege humana iusta tenetur subditus Jure Naturali, & Divino, parere Superiori) ea tamen lege, quam aliquis sibi met posuit, cessante cessat consecutivè obligatio Juris Naturalis: hanc autem legem humanam tollere potest legitimus superior, potestate à Deo accepta: proinde si eam tollit, non tollit Jus Naturale, sed tantum illius materiam, videlicet legem humanam. Gibalin. l. c. *consecratio* 7. Fere licet facta remissione Creditoris, vel vires gerentis, debitum omne extinguatur: vel

sicut debitum cessat, si illud nomine principis, qui à principe ad id potestatem accepit, remittit Officialis, non obstante, quòd remissione non facta detur obligatio Juris Naturalis.

Jus Divinum.

Sciendum, cum Jus Positivum partiti simus in Divinum & Humanum, istud verò in Jus Gentium, Civile, & Canonicum, modò de singulis agendum esse. Jus Divinum, Positivum videlicet (nam Naturale Jus, quamvis etiam à Deo, ut Auctore Natura, cordibus nostris inscriptum sit, ordinariè non solet appellari Divinum, quamvis revera sit) vocatur illud, quod à Deo latum & promulgatum est vel per Prophetas in Antiquo Testamento, vel à Christo Deo-homine, & ab Apostolis in novo Testamento, sive dein scriptum sive traditum sit. Itaque Jus Divinum est Verbum Dei, & præcepta in utriusque Testamenti tabulis, seu sacris Scripturis, comprehensa, vel per Traditionem Divinam propagata. *Vetus Testamentum*, quod duravit usque ad Christi adventum & mortem, complectitur triplicis generis præcepta. 1. *Ceremonialia*, quæ præscribebant modos Deum colendi maxime per Sacrificia & multiplicis generis hostias. 2. *Judicialia*, quæ ordinabant regimen Politicum Reipublicæ Judaicæ, præsertim in ordine ad administrandam justitiam tam in causis Criminalibus, quam in Civilibus. Ceremonialia potissimum in *Levitico*, Judicialia verò in *Exodo* prodita sunt. 3. *Moralia*, nempe Decalogi, & similia; quamvis enim hæc sint Juris Naturalis; tamen, ut passionibus suis excæcati mortales eorum vim vivacius cognoscerent & clarius, illa specialiter etiam & exterius sensibili modo promulgare voluit Deus. *Novum Testamentum*, à Christo conditum, comprehendit potissimum præcepta de Fide, Spe, Charitate, de Sacramentis, de Sacrificio Missæ &c. quæ Apostoli ex Christi ore accepta nobis tradiderunt vel in Evangelio & per scripturas, vel ore tenus & per traditiones.

Dico 1. In Veteri quidem Testamento nullum continetur præceptum merè humanum, bene tamen aliqua in Novo. Ita communis Theologorum. Prior pars colligitur ex *Jo. c. 1. v. 17.* ubi dicitur: *Lex per Moysen data est*: ergo Moyses non conditor, sed solum promulgator fuit præceptorum Legis Antiquæ. Dein non habemus sufficiens fundamentum adstruendi præceptum merè humanum pro illis temporibus. Posterior pars probatur tum ex *Actis Apost. c. 15.* ubi ab Apostolis prohibetur esus sanguinis & suffocati; atque ex iis Epistolis S. Pauli, in quibus ait: *ego dico, non Dominus*: tum ex *Canonibus Apostolorum*, Juri Canonico insertis: ex præceptis de Jejunio Quadragesimali, de homicida & bigamo non ordinando, de die Dominica loco Sabbathi celebranda &c. cujusmodi præcepta posuerunt Apostoli, ut Prælati Ecclesiæ, uti constat ex traditione Apostolica.

Dico 2. Præcepta Ceremonialia & Judicialia Antiqui Testamenti per mortem Christi abrogata sunt, & exspirarunt. Ita omnes Catholici.

lici. Patet ex c. 3. de Constit. ex c. 7. ad Hebraeos, ibi: *translato Sacerdotio* (Veteris Testamenti) *neceſſe fuit, ut etiam Legis translatio fieret*, nimirum Veteris in Novam. *Lex & Propheta usque ad Joannem, Luc. 16.* Dein præcepta Ceremonialia præcipua tanquam *Figura* indicabant Messiam, & Christi Redemptionem, ac Sacrificium Novæ Legis futurum: ergo debebant cessare *figurato* præſente, nimirum Christo & ejus Sacrificio &c. Oppones cum Hæreticis: Papiſtæ tenentur obſervare diſcrimen ciborum abſtinendo à carnibus die Veneris, ſicut olim Judæi tenebantur abſtinere à carne ſuilla, quæ lex erat Ceremonialis. 2. Obſervare tenentur alios ritus, quos obſervabant Judæi, ut eſt aſperſio aquæ, thurificatio &c. R. ad 1. Catholici non obſervant illud diſcrimen ciborum, quod Judæi; quia non prohibent carnem ſuillam tantum & ſemper, ſed omnem carnem & certis tantum diebus. Dein etiamſi idem omnino obſervarent, non obſervarent ut præceptum ceremoniale Antiquæ legis, ſed tanquam præceptum in Nova Lege datum ab Eccleſia. Ad 2. Eccleſia de illis ritibus, qui non fuerunt figura rerum futurarum, poteſt aliquos iterum præſcribere, in Sacramentorum & Sacrificii uſu, vel aliâs adhibendos, ſi videantur conducere ad decentem Dei cultum & populi ædificationem: quo caſu obligantur Catholici ejusmodi quidem ritus obſervare, ſed ſolum ideo, quia Eccleſia illos de novo præſcribit & quali reſuſcitât; non quia Lex Antiqua præſcripſit.

Jus Gentium.

- 17 Sciendum 1. homines tripliciter conſiderari poſſe. 1. quatenus ſunt creaturæ rationales; & ſub hac ratione reguntur *Jure Naturali*. 2. quatenus ſunt cives, ſeu membra, alicujus Communitatis particularis, nempe hujus vel illius Principatus, aut Reipublicæ; & ſub hac ratione reguntur *Jure Civili*; proprio tali Principatui vel Reipublicæ. 3. quatenus ſunt cives, ſeu membra, totius Communitatis humanæ; & ſub hac ratione regendi ſunt *Jure Gentium*, ad felicitatem per commercium populorum gentiumque omnium ordinato. Siquidem populi, ut in varias provincias diviſi, retinent aliquam unitatem ſocietatemque moralem & politicam inter ſe, fundatam in præcepto naturali mutui amoris & auxilii. Neque enim Natura, licet liberalis, ullam gentem tot prærogativis, ac tantis divitiis inſtruxit, ut ei ad completam felicitatem nihil deeſſet; ſed bona ac dona ſua ita providè diſtribuit, ut Gentes ſingulæ juvamen & præſidium mutuum ab aliis quarere cogerentur, vel neceſſitate, vel utilitate urgente. Et hinc opus eſt Jure, quo gentes in ordine ad hoc mutuum commercium dirigerentur mediante aliqua conventionione vel expreſſa vel tacita omnium, aut ſaltem plurium Gentium. Et ex hac conventionione conſurgens Jus appellatur Jus Gentium: cujus obligatio quidem non inducitur ab iſtis Gentibus, vel ſingulis, vel univerſis; cum in ſe ipſas poteſtatem non habeant Legislativam, ſed ſingulæ ſunt ſuprema Potèſtates, nec aliæ,

ſeu ſimul ſeu ſeorſim ſumptis, ſubjectæ: ſed inducitur & proxime fundatur in illo principio Juris Naturalis: *fides data eſt ſervanda*: fidem autem dederunt Gentes, dum convenerunt vel expreſſis verbis in quædam mutua commercia, vel tacite moribus & uſu conſtanti; ex tali enim praxi & uſu ſatis colligitur animus introducendæ & retinendæ obligationis, præſertim ſi data occasione provocent ad talem conſuetudinem velut ad Jus ſibi commune, aut conquerantur, Jus Gentium eſſe violatum ab illo populo, qui contra talem praxim agere deprehenditur.

Sc. 2. Jus Gentium aliud eſſe propriè tale, 18 aliud impropriè. Jus Gentium *Proprium* eſt, quod inter Gentes quæ tales receptum eſt cum obligatione mutua. Hujus exempla ſunt 1. Jus Legationum, vi cujus admittuntur Legati, & dimittuntur incolumes. 2. Jus Belli ad vindicandam injuriam vel damnum ab alio populo illatum: vi cujus bellum debet ſolemniter denuntiari per ſecialem, antequam inchoetur: nec etiam durante illo fontes aut inſtrumenta bellica veneno inſicienda ſunt: nec hoſtis per ſicarium ſubordinatum occidendus: rerum autem in bello captarum acquiritur dominium, uti & impunitas propter caedes & deprædationes, in bello etiam injuſto factas. 3. ſœdera pacis & induciarum, cum rationabiliter petuntur. 4. Jus Servitutis, vi cujus homines in bello juſto captos & ſervatos pro ſerviſ habere licet. 5. Jus commercii quaſtuoſi apud exteras & non hoſtiles Nationes exercendi. 6. Jus ſepultura, vi cujus cadavera terræ mandari debent. *Improprium* dicitur, quod receptum eſt inter Gentes (omnes, vel ſaltem complures) citra obligationem mutuam, uti 1. uſus panis pro cibo. 2. conſtructio ædium. 3. munio civitatum. 4. rerum diviſio, ſeu dominiorum diſtinctio. 5. contractus non pauci, ut emptio, venditio, locatio, conductio &c. & plerique modi acquirendi. Quæ Leges, licet apud plures gentes obſerventur, quia tamen pro fine non habent communem plurium nationum felicitatem, mutua inter illas obligationem non inducunt; & ideo non propriè ſunt Jus Gentium, ſed potiùs Jus Civile, quia obligationem ſolum pariunt inter membra particularium Communitatum: vocantur tamen abuſivè Jus Gentium, quia à pluribus populis obſervantur: forſan non malè iſtud vocaveris Jus Gentium *Permiſſivum*: ſicut illud prius, propriè dictum, *Præceptivum*.

Dico 1. Jus Gentium propriè dictum ex 19 Bernardo Gletle in *ſelectis Juris quaſtionibus* p. 1. q. 2. ſic definiri poſſe: Eſt Jus, quo Gentes quæ tales mutua obligatione, ex conſenſu tacito vel expreſſo ſibi impoſita, conſociantur in ordine ad ea, quæ ad communem earum felicitatem, & commercium pertinent. *Seu*: eſt Jus ab hominibus pro commodo humani commercii inventum. Eſti enim Jus Naturale ſuggerat regulas non paucas dirigendis Gentium commodis proficuas; illæ tamen nimis generales ſunt, & ideo ab iſtis gentibus ſaltem communi uſu & conſuetudine magis deter-

minan-

minanda, mutua sibi obligatione imposita, à qua alias per se forent libera. Unde
 20 Dico 2. Hoc Jus Gentium distinguitur à Jure Naturali, & est libero Gentium consensu introductum. Probatur ab inductione eorum, quæ Juris Gentium esse cum communi DD. sensu diximus: sic Jus Legationum, etsi ingentem præferat æquitatem naturalem, tamen in principiis Naturæ potuisset quælibet gens secum sola vivere, neque per Legatos cum aliis communicare: sic licet valde conveniens sit bellum indici per fecialem, fontes & arma non infici veneno, hostem non occidi per sciarum, tamen hæc absolute necessaria non sunt, & stando in principiis Naturæ licitum est in bello iusto adhibere omnia media, quæ serviunt ad frangendam hostis, vel iniquæ damnum inferentis proterviam (saltem si iniusta damnificatio aliter fieri vel arceri nequeat) modò perfidia non interveniat, &c. Ergo Jus Gentium à Naturali distinctum, & libera populorum voluntate introductum est.

Quæres, in quibusnam Jus Gentium differat à Jure Naturali? R. in sequentibus. 1. quia ortum habet à libera Gentium voluntate, Jus verò Naturale à Deo humanæ Naturæ Conditor. 2. quia non obligat omnes omnino Gentes, sicut Jus Naturale, sed solum illas, apud quas vel expressa voluntate receptum est, vel usu & consuetudine invaluit. 3. quia quæ præcipit, non intrinsecè honesta, & quæ vetat, non intrinsecè inhonesta sunt, uti tamen quæ præcipit vel vetat Jus Naturale. 4. quia quandoque malum permittit, ut humanæ fragilitati condescendat, Jus verò Naturale nunquam. 5. quia promulgatur per usum & praxim gentium ordinariæ, Jus verò Naturale per adeptionem usus rectæ rationis. 6. quia mutabile est, & tolli potest saltem communi Gentium consensu, sicut ab iis libero consensu introductum est, per reg. 1. de R. J. nec enim intrinsecè bona vel mala sunt, quæ præcipit vel prohibet, sicut illa, quæ præcipit vel prohibet Jus Naturale, sed contingenter tantum, cum non sint necessarii & evidenter deducta ex principiis generalibus Juris Naturalis: sed omne contingens est de se mutationi obnoxium. Id tamen verum est, quòd Jus Gentium proprium ab una sola gente pro libitu & directè mutari nequeat; quia conventiones & pacta custodiri debent, nec ab uno obligationis nexus, invito alterò, solvi potest; quamvis possit indirectè, quando nimirum gens aliqua particularis, dum advertit, obligationem ex conventionem cum Gentibus aliis initam, sibi noxiam esse, aut minus convenire, adeoque prudenter credere potest, gentes alias non fore invitæ, si illam nitatur tollere vel usu contrario, vel Lege publicata; cui si ceteræ gentes non reclamant, sed convivent, obligatio cessabit. Gibal. q. 3. Gletle loc. cit. Sic hodie Christiani iusto bello captos Christianos non efficiunt servos strictè dictos, cum id Christianæ Legi videatur minus convenire.

21 Dico 3. Existit tale Jus Gentium, paulò antè descriptum. Probatur 1. ex communi Gen-

tium sensu, ad Jus Gentium sæpe provocantium, ut patet ex Historiis. 2. ex communi sensu Doctorum, ut patet ex libris. 3. ex ratione, quia datur Jus, quo Gentes consociantur ad ea, quæ pertinent ad earum felicitatem, ut patet ex allatis n. 18. exemplis: sed hoc Jus vocatur Jus Gentium: ergo. Necessè tamen non est, ut omnes simpliciter Gentes conspirent, modò aliqua, magis morata, ita consocietur. Et hinc Barbaræ Nationes, quas nunquam consensisse facta contraria probant, Jure Gentium non obligantur.

Jus Civile.

Sciendum 1. per Jus Civile intelligi illud, 22 quod quisque populus vel Civitas sibi proprium constituit, §. 1. Inst. de J. N. G. & C. sic olim Leges, quas sibi posuere Athenienses, Lacedemonii, Longobardi, Franci &c. dicebantur Jus horum populorum: passim verò & ex recepto usu ac per antonomasiam per Jus Civile intelligitur Jus Romanorum. Hoc Jus Civile, ab hominibus in particularium Communitatum utilitatem libere conditum, est Positivum humanum, atque differt à Jure Gentium tripliciter. 1. quòd feratur pro unius tantum Reipublicæ subditis & bono, Jus Gentium verò respiciat plurium Communitatum & populorum felicitatem. 2. quòd introducat per Leges, explicitè verbo vel scripto positas, Jus verò Gentium plerumque moribus tantum & usu. 3. quòd proxime fundetur in voluntate Legislatoris humani, & remote tantum in illo naturali principio, *Legislatori iuste imperanti parendum est*: econtra Jus Gentium proximè fundetur in illo Naturæ principio, *fides data est servanda*; proinde quamvis omne Jus Positivum ultimò fundetur in convenientia Naturali, Jus tamen Gentium vicinior est Juri Naturali quàm Civile, & mutationi minus obnoxium.

Sec. 2. Jus Civile dividi in Commune & Particulare. Jus Commune, quod apud nos hodie est Romanum, vel potius Romano-Germanicum, suis Legibus obligat provincias, urbes, & subditos omnes Imperii Romani, seu Romano-Germanici. Particulare seu Statutarium est vel Provinciale, *Land-Recht* / vel Municipale, *Stadts- oder Burger-Recht* / quod non omnes, sed unius tantum Provinciæ vel Civitatis Imperialis subditos adstringit, uti Jus Austriacum, Bavaricum, Saxonicum, item particularia locorum statuta. Jus Commune Romanum varios habuit Conditores; siquidem initio regebat populus, & *Plæbs* (quo nomine intelliguntur Cives absque Patritiis & Senatoribus,) Leges condebat; & quidem initio, postquam Populus Romanus à Regibus & Regis Legibus pulso Tarquinio superbo VII. & ultimo Romanorum Rege, liberatus est, primas constituit duodecim æneis tabulis incisas, easque vocare solemus *Leges Duodecim tabularum*: crescente nimirum populo potestas ferendi Leges concessa est *Senatui* cum *Consule*, dein *Tribuno plebis*, postea Magistratui, nempe in Urbe Romana vel *Prætori*, vel *Ædili*, in Provinciis autem *Præfidi*, & in Provinciarum urbibus *Proconsuli*, tum denique *Principi Supremo* seu *Imperator*, qui subinde

inde etiam *Prudentum* opiniones pro Lege suscepit. Unde præter Leges 12. *tabularum* numerantur sex Legum Species in Jure Comuni scripto, quæ à diversis Conditoribus diversa fortuntur nomina. Nam 1. *Lex* strictè & specificè sumpta dicitur, quam ipse populus Romanus interrogante Consule vel Magistratu Senatorio posuit. 2. *Plebis-scitum*, quod plebs interrogante Magistratu plebeio, nimirum Tribuno-plebis, edixit. 3. *Senatus-Consultum*, quod fecit Senatus excluso populo. 4. *Edicta Prætorum*, quæ fuerunt sententiæ à Prætoribus, quorum jurisdictio erat annua, pronuntiata secundum æquitatem, juris Civilis adjuvandi, vel corrigendi, vel supplendi gratiâ. 5. *Responsa Prudentum*, scilicet eorum, quibus à Principe specialiter concessum erat suam opinionem pro Jure statuere: at hodie Responsa & Consilia jurisconsultorum magnam quidem faciunt probabilitatem, vim tamen Legis non habent. 6. *Constitutio*, specificè accepta, seu *Placitum Principis*, quod est Jus ab Imperatore latum loco totius populi, uti accidit à temporibus primi Imperatoris Augusti. Hæ constitutiones quoque erant in duplici classe; quando enim fiebant motu proprio absque determinatione alicujus personæ, vel circumstantiæ, vocabantur *Edicta*: quando verò cum tali determinatione, ita tamen, ut etiam in aliis similibus circumstantiis valerent, dicebantur *Decreta*, vel *Rescripta*, vel *Sanctiones Pragmaticæ*, uti *L. 10. C. de SS. Ecclesiæ*. Hujusmodi decreta ferè sunt omnes Constitutiones Codicis.

24 Dico 1. Jus Civile sic potest definiri: est Jus Positivum, autoritate Principis vel Magistratus sæcularis conditum, ad politicam Reipublicæ Civilis gubernationem, pacem, salutemque temporalem Civium promovendam & conservandam immediate ordinatum. Potest esse vel *Imperatorium*, si ab Imperatore, vel *Regium*, si à Rege, *Provinciale*, si à Principe particularis Provinciæ, *Municipale*, si à certæ Civitatis Magistratu feratur. Hodie autem à populo solo ferri amplius non solet, & ideo in definitione non facta est mentio populi.

25 Dico 2. *Corpus juris Civilis & Communis* complectitur quatuor volumina. 1. *Institutiones*. 2. *Digesta*. 3. *Codicem*. 4. *Authenticum*, seu *Novellas*. Quibus additur *Feudum* vel *Liber Feudorum*, seu duo Libri de Feudis. *Institutiones*, alio nomine *Instituta*, sunt quasi quoddam compendium Legum, prima elementa scientiæ Legalis, imò universam Juris materiam exhibens; nam omne Jus, quo utimur, vel ad *Personas* pertinet, vel ad *Res*, vel ad *Actiones*, §. ult. *Inst. de J. N. G. & C.* scilicet *Personis* redditur jus de *Rebus* per *actiones*: & de his omnibus tractant *Institutiones Imperiales*, quas jussu & Auctoritate Imperatoris Justiniani senioris tres ejus Ministri Tribonianus, Theophilus, & Dorotheus ex *Digestis* & *Codice* Justiniano antiquo (non quo nunc utimur) & ex aliis antiquiorum Constitutionibus collegerunt, ac in quatuor libros, certis titulis & §§. distinctos, divisas anno 529. ediderunt in lucem, prius tamen lectas auctoritatèque donatas à Justiniano, qui

per Antonomasiæ *Imperator* salutari solet à Juristis. Quando allegantur *Institutiones*, primo loco citatur §. deinde *titulus*, in hunc modum, §. *inter eas* 2. *Inst. de Nuptiis*: subinde omittitur numerus, & statim dicitur, §. *inter eas* *Inst. de Nupt.* vel vicissim ponitur numerus, & omittitur initium §. hoc modo: §. 2. *Inst. de Nupt.* Quandoque additur *pr.* quæ litteræ indicant principium §. in quo res reperitur. *Institutiones* nonnunquam exprimuntur per unicam litteram *f.* vel *s.*

Digesta, Græcè *Pandectæ*, ita appellantur, quia 26 Justinianus omnia veterum Jurisconsultorum responsa, quibus auctoritatem Legum concessit, in 50. libros digessit & redegit operâ præfatorum virorum, quibus accessit etiam Constantinus quidam & alii. Hos 50. libros comprehendit triplex volumen. 1. vocatur *Digestum Vetus*, quod 24. libris constat. 2. dicitur *Digestum Infortiatum*, fortè quia continet Leges de Testamentis & ultimis voluntatibus, quæ sunt fortissimæ: vel quia versatur circa fortuitas successiones: complectitur 14. libros. 3. nuncupatur *Digestum Novum*, quod absolvitur 12. libris; atque sic prodeunt universim 50. libri. Quando citantur *Digesta*, formatur duplex *ff.* vel majuscula littera *D.* vel Græcum *π.* Duplex *ff.* fortè invaluit ex inscitia vel incuria librariorum, seu libros ante inventionem typi describentium, qui pro Græca littera *π* substituerunt duplex *ff.* Latinum. Primo loco citatur Lex per litteram *l.* deinde initium vel numerus Legis, vel initium & numerus simul: tum additur *ff.* demum *titulus* libri seu *Rubrica*, in hunc modum: *l. Jus publ. 38. ff. de Pactis*, vel: *l. Jus publicum ff. de Pactis*, vel: *l. 38. de Pactis*. Quando autem lex est longior & in §§. divisa, allegatur vel ejus principium per litteras *pr.* vel §. & quandoque etiam versus per litteram *v.* nimirum sic: *l. Juris Gentium 7. §. 8. v. in rem. ff. de Pactis*.

Codex modernus & Justinianus, quem ex 27 triplici Codice antiquiori, nempe Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano concinnavit Justinianus, quædam ex illis expungens, alias autem tum suas tum Antecessorum Leges interea conditas inferens, complectitur 12. libros. Modus citandi ferè est idem, qui in *Digestis*, nisi quod sæpius primo loco statim allegatur *Codex* per majus *c.* Dein hoc est speciale in Codice, quòd, quando lex aliqua allegatur ex tribus ultimis libris Codicis, nempe X, XI, XII, etiam addatur numerus libri, hac ratione: *C. de Jure Fisci l. 1. lib. 10.* vel *l. omnes profugi §. 8. cæterum. Cod. de Agriculis lib. 11.* Cæterum quasdam *Novellas* in epitomen redactas Codici sub convenientibus titulis inseruit Irnerius, quæ appellantur *Authenticæ*, & sic citari solent: *Auth. bona damnatorum. C. de bonis proscriptorum.* vel: *in Cod. de Naturalibus liberis Auth. licet.* vel: *l. Generaliter. C. de Episcopis & Clericis Auth.* Hæ *Authenticæ* eatenus tantum obtinent vim juris, quatenus cum suo fonte consonant.

Authenticum (alio nomine *Novella*, vel *Authentica*, subintellege Constitutiones) continet novem

novem *Authenticas Collationes*, quæ distinguuntur in titulos, & capita, & quandoque etiam in §§. habetque pariter Auctorem Justinianum, qui in his novem Collationibus posuit Constitutiones suas post Codicem jam editum factas, & ideo *Jus Novissimum* etiam vocantur, vel *Novellæ*, quæ in citationibus subinde indicantur per majus N. de Reliquo modus allegandi *Novellas* vel *Authenticum* est hujusmodi: In *Authentico de testibus* 90. cap. *Sanctus autem*, collat. 7. Vel: *Authentica de heredib. ab intest. venient*, collat. 9. tit. 1. cap. 2. Hodie verò expeditur & usitatur modus citandi est iste: *Nov. ius. cap. 2. v. si autem*. Vel: cap. sit igitur 2. *Novell. 74. quibus modis Naturales filii*. Vel: In Epilogo N. 1. de heredib. & *salicidia*. Denique notandum est, quod hodierno tempore, quando allegantur *Authenticæ*, plerumque non intelligantur *Novellæ* istæ, sed alie, quas Codici diximus esse insertas ab Irnerio. Summa omnium *Novellarum* hodie extantium est 168.

Ethæc sunt illa *Juris Justiniani*, seu quod habet Justinianum vel Auctorem vel Restauratorem, atque in vulgato *Juris Civilis Corpore* clauditur, quatuor volumina. Solent quidem in eodem *Corpore* (saltem in quibusdam editionibus) adjungi aliorum Imperatorum (quin & tredecim *Edicta Justiniani*) constitutiones, *Novellæ* &c. quarum tamen quia rara & quarundam propè nulla apud Auctores fit mentio, eas referre omitto. Item addi solet

29. *Feudum*, seu liber, vel potius duo libri *Feudorum*, ubi comprehenduntur consuetudines feudales, partim ex Constitutionibus Imperatorum, qui in Occidente imperarunt post Justinianum, nimirum Conradum II. Henricum II. Lotharium III. Fridericum I. &c. partim ex observationibus, quas *Gerardus Niger* & *Obertus de Orto*, Consules Mediolanenses, scripto anno 1170. remiserunt & sine ulla methodo, collectæ. Dividuntur hi libri in titulos, isti in capitula (alij vocantur *capita*) hæc rursus in §§. Quando citantur libri *Feudorum*, ponitur unum vel duplex *FF. magnum*, ferè sequentibus modis: 2. *F. 55. Vel: 1. FF. tit. 14. §. ult. de feudo Marchie*. Vel: *Feud. 8. de Successione feudi §. 1. & 2. Vel: c. 1. de feudo March. in usibus Feudorum*. Vel: cap. *in de natura feudi*. Vel: cap. *chientulus §. si vero 1. F. 13*. Post hos duos libros subiungitur adhuc alius, qui appellatur *Quintus de feudis*: qui omnes habent Auctoritatem *Juris* partim ab Imperatoribus citat. partim ex usu immemoriali, exceptis tamen textibus, qui post libri II. titulum 58. usque ad librum V. existant: quia adjecti sunt à Cujatio & aliis *Jurisconsultis Papiensibus*, *Juris* condendi potestate destitutis, nisi & his auctoritatem tribuat usus & consuetudo recepta.

30. Dico 3. Præter recitata volumina dantur adhuc aliæ Constitutiones, vim *Juris* perpetui obtinentes in Imperio Romano-Germanico, quæ tamen in ordinario *Corpore Juris* non clauduntur: nimirum 1. *Aurea Bulla* (sic dicta ab appenso sigillo aureo) quæ agit de Ele-

ctione Imperatoris, de Officiis & Juribus Principum Electorum. Facta est à Carolo IV. & Norimbergæ promulgata an. 1356. 2. *Capitulatio Cæsarea*, hoc est, conventio, qua Imperator electus ante coronationis solennia certas condiciones sibi propositas acceptat juratus. 3. *Pax Profana*, hoc est, Pragmatica Sanctio, qua omnis injusta vis arcetur à Statibus & subditis Imperii. 4. *Pax Religiosa*, id est, Pacificatio Passavia ex dira necessitate ad evitandum majus malum inita à Ferdinando I. an. 1552. firmata Augustæ an. 1555. & per Instrumentum Pacis Osnabrug-Monasteriensis renovata an. 1648. in qua certarum Sectarum, nimirum initio Lutheranæ, & tum etiam Calvinianæ, liberum exercitium in Imperio permissum est. 5. *Ordinatio Judicii Camere Imperialis*, edita à Maximiliano I. an. 1495. & à Carolo V. 1584. renovata. 6. *Ordinatio Judicii Aulico-Imperialis*, cujusmodi an. 1654. prodit novissimè. 7. *Nemesi*, seu *Ordinatio Criminalis Carolina*, vulgò *die Peinliche Hals- & Gerichts-Ordnung*, ubi determinatur processus Criminalis, & plerisque criminibus statuuntur certæ pœnæ ac determinatæ. 8. *Recessus Imperii*, vulgò *die Reichs Abschied*, quos etiam nominant Constitutiones vel Ordinationes Imperii. Recessus Imperii in citationibus denotantur per initiales litteras majusculas R. J. & Bulla Aurea per B. A. Pacificatio Osnabrug-Monasteriensis per P. O.

Afferre hæc pro informatione placuit, quia ignorari illa à Canonista, cui ingens commercium cum *Jure Civili* intercedit, turpe imò noxium foret.

Jus Canonicum.

Sciendum 1. *Jus Canonicum* à Græca voce; *Kánon*, Latine Regulam denotante, appellari, quia continet Regulas ab Ecclesia propositas ad dirigendas actiones Christiani populi in ordine ad felicitatem supernaturalem. Et quia hæc regulæ & præcepta proveniunt ab Ecclesia, ac ad finem sanctum ordinantur, nominatur etiam *Jus Ecclesiasticum*, vel *Jus Sacrum*. Per Ecclesiam intellige Prælatos Ecclesiæ, nimirum summos Pontifices (à quibus etiam *Jus Pontificium* audit) vel extra Concilium, vel unà cum aliis Prælatibus inferioribus in Concilio congregatis, legem ferentes & morum decreta. Hujusmodi Constitutionum Ecclesiasticarum septem numerantur species secundum rigorem acceptæ. 1. vocatur *Canon*, qui est Constitutio edita in Concilio. 2. *Decretum*, quod est constitutio edita à Pontifice de consensu Cardinalium ad nullius consultationem. 3. *Decretalis epistola*, quam edit Papa & scripto transmittit ad alicujus Consultationem, vel cum, vel sine consilio Cardinalium. 4. *Dogma*, quod est constitutio de re ad fidem pertinente. 5. *Mandatum*, quo Superior Ecclesiasticus ordinat ea, quæ pertinent ad disciplinam Ecclesiasticam. 6. *Interdictum*, quod tendit ad correctionem malorum. 7. *Sanctio*, quæ dicitur pœna ad cautelam futurorum. Verum ista sæpe à Juristis inter se confunduntur.

B

Dico

32 Dico 1. Jus Canonicum sic potest describi: est Jus Positivum à summis Pontificibus Ecclesie Catholice nomine traditum, vel constitutum, vel approbatum, quo actiones & mores Christianorum ad cultum Divinum, ad ordinem politicum in Statu Ecclesiastico, ad pacem & justitiam in populo fidei conservandam & augendam, ultimè verò ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis diriguntur. Exprimit hæc descriptio non tantum naturam & causas Juris Canonici, sed etiam simul indicat multiplicem illius differentiam à Jure Civili; nam discrepat 1. ratione causæ efficientis, quæ est Pontifex Maximus, Christi in terris Vicarius, ad pascendas omnes omnino oves Christi constitutus. Jo. 21. & cui soli potestas ligandi illimitata, etiam per Leges, concessa est. Mat. 16. 2. ratione materiæ, quæ spiritalis est. 3. ratione subjecti, seu illorum, qui Jure Sacro & Pontificio obligantur, qui sunt omnes Christiani per totum Orbem diffusi, in quos omnes nulla Potestas secularis sese extendere potest. 4. ratione finis tam proximi, qui est dirigere homines ad Deum per fidem & pia opera; quam ultimi, qui est æterna & supernaturalis felicitas animæ, quam non spectat per se Jus Civile, sed felicitatem politicam & temporalem populi.

Oppones. In Jure Canonico reperiuntur multi textus S. Scripturæ, & præcepta tum Divina tum Naturalia. 2. item dicta innumera SS. Patrum. 3. traditiones & consuetudines. 4. Placita & Leges Imperatorum: ergo Jus Canonicum non habet Conditorem summum Ponticem & Ecclesie Prælatos. R. Ad 1. non repugnat, ut idem sit simul materia Juris Divini, Naturalis, & Positivi Ecclesiastici. Dein in definitione dixi, Jus Canonicum esse à summis Pontificibus vel traditum, vel constitutum, &c. sed Jus Divinum seu textus Scripturæ traduntur à Pontificibus, si referantur in Jure Canonico. Adde, quod Jus Canonicum præcepta Divina. v. g. de non occidendo, de non exercendis usuris &c. utpote nimis generalia magis declarent circa particulares casus. Ad 2. dicta SS. Patrum vim Legis primùm obtinent ab approbatione Pontificum, ea per modum Legis proponentium. Ad 3. traditiones Ecclesiasticæ, & consuetudines pariter à consensu Legislatoris Ecclesiastici, nimirum Papæ, robur accipiunt. Ad 4. placita Imperatorum in Jus Canonicum translata eatenus valent, quatenus à Pontificibus canonizata & approbata sunt. Unde negatur consequentia Objectionis.

33 Dico 2. Jus Canonicum, in Corpore Juris clausum, prout de facto circumfertur, continet sex volumina seu partes principales, videlicet 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque Decretales Gregorij IX. 3. Sextum Decretalium Bonifacij VIII. 4. Clementinas Clementis V. 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Communes. Dixi, Prout de facto circumfertur; nam antehac solum Gratiani Decretum, exclusis etiam Decretalibus, erat in Corpore; & ideo quando ex Decretali-

bus fiebat citatio, addebatur vox extra, vel ejus loco littera X. x, ut indicaretur, titulum & capitulum, citatum non in Decreto, sed extra illud reperiri, v. g. c. Audim extra de prebendis; quod & hodie, sed raro, fit à quibusdam. Quod monere volui, ne quis, dum fortè legit extra. x. X. putet, per id indicari Extravagantes. Jam ad singulas partes explicandas accedamus.

Decretum, quod Gratianus, Monachus Bononiensis, circa annum 1151. ex SS. litteris, SS. Patrum dictis, varijs summorum Pontificum responsis, & Conciliorum tum Generalium tum Particularium decretis, & Jure etiam Civili collegit, illudque, quia ad conciliandos textus contrarios suam quandoque sententiam adiecit, Concordiam discordantium Canonum appellavit, dividitur in tres partes. Prima complectitur 101. Distinctiones, divisas in Canones, vel capitula, ut nonnunquam vocantur; atque sic citari solent: Can. Jus Gentium dist. 1. Vel: can. 9. D. 1. Vel: c. Jus Gentium 9. D. 1. Vel: D. 1. c. Jus Gentium 9. Vel: Dist. 1. c. 9. Secunda pars continet 36. Causas, seu Causas & Controversias, quarum ferè singulæ habent plures questiones, istæ autem suos Canones, quos iterum aliqui vocant Capitula, & citantur his modis: can. quicumque caus. 1. q. 1. Vel: 1. q. 1. can. quicumque. Vel: 2. q. 3. §. notandum in fine. Ubi adverte vocabulum causa plerumque non exprimi scripto, sed pronuntiar tantum: ut autem aliquis sciat, num cifra indicet numerum & qualem Causæ, vel Canonis, attendere debet, utrum sequatur littera q. seu questio; quotiescunque enim sequitur q. tunc hanc litteram præcedens cifra, etiam solitarie posita, significat quotam causæ, non canonis. Adverte 2. Causæ 33. questionem 3am subdividi in 7. Distinctiones, de Penitentia tractantes, quæ sic allegantur: can. homicidiorum d. 1. de Penit. Vel: de Penit. dist. 1. c. homicidiorum. Proinde quando adduntur hæc verba, de Penit. quærendum est in Causa 33. q. 3. Tertia & ultima pars Decreti inscribitur de consecratione, & habet 5. Distinctiones divisas in canones seu capitula. Modus citandi est hujusmodi: c. nocte dist. 1. de Consecr. Vel: de Consecr. d. 1. c. nocte. Quando igitur allegatur distinctio cum addito de consecrat. quærendum est in ultima Decreti parte; sicut quando allegatur distinctio cum addito de Penit. quærere oportet in secunda parte, & quidem in Caus. 33. q. 3. Dum verò allegatur distinctio sine addito, quæri debet in prima parte.

Decreto inserta sunt quædam capita sub nomine paleæ, non quòd sint res leves, & nullius ponderis quisquiliæ, sed Additiones quædam, vel ab ipso Gratiano vel ab alio adjectæ in margine. Rursus in fine Decreti recensentur Canones Penitentiales, numero 47. ex varijs Patrum scriptis collecti, in quibus pro gravioribus criminibus certum tempus & modus ad agendam penitentiam decernitur: sed horum canonum rigor, quamquam olim pro foro maxime externo accuratè observati sint cum pec-

sato.

catoribus manifestis, hoc tempore propè antiquatus est. Post Pœnitentiales ponuntur *Canones Apostolici*, sic dicti, quod fuerint ab ipsis Apostolis traditi tanquam regulæ ad formandos Christianorum mores: eos collegit S. Clemens Pontifex Romanus, D. Petri Discipulus. Circa illorum numerum ingens est opinionum varietas, inde verisimiliter orta, quod aliqui subinde duos vel tres conjungerent in unum. In *Corporis Juris* nostri recensentur 84. Baronius autem refert tantum 52. tanquam Authenticos cum Turriano, qui integro libro eorum auctoritatem vindicat. Isti Canones non sunt de libris S. Scripturæ, atque in hoc sensu cum Gelasio P. c. 2. D. 15. vocari possunt *Apocryphi*, non verò quasi sint supposititii & non verè Apostolici; quamvis fatendum, aliquos abesse in desuetudinem, ut 36. um, in quo jubetur, ut bis in anno celebretur Episcoporum Synodus.

34. *Decretalium libri*, qui sunt alterum volumen Juris Nostri, ita vocantur, quia ex epistolis *Decretalibus*, quas varii Pontifices, de dubiis questionibus interrogati, rescripserunt, potissimum constant, quæ modò in *Corpus* rellæ obtinent auctoritatem Legis Universalis: quo modo Justinianus quoque Codex compilatus est, nimirum ex Imperatorum responsis ad dubios casus sibi propositos rescriptis. Hos *Decretalium* libros jussu & auctoritate Gregorii IX. collegit S. Raymundus de Pennafort, Pœnitentiarius ejusdem Pontificis, qui eosdem tanquam Jus Ecclesiasticum in Foro & Judicijs observandum, ac in Scholis prælegendum vulgavit anno 1230. Sicut ante S. Raymundum antiquiores Canones compilarat S. Ivo Episcopus Carnotensis an. 1114. & S. Bernardus seu Burcardus Episcopus Wormatiensis an. 1020. atque primus omnium S. Clemens Canones Apostolorum circa an. Christi 90. En! quantos Compilatores habuerit Jus Canonicum, & primos Auctores etiam ipsos Apostolos. Singuli *Decretalium* libri dividuntur in titulos, hi in capitula, quorum citatio sic fieri consuevit: c. super litteris 20. extra de Rescriptis; sed hodie, ut monui, plerumque omittitur tò extra. Vel: c. 20. de Rescriptis. Vel: c. super litteris de Rescriptis. Vel: c. 32. eodem. Quando enim citatur c. ex eodem titulo, ex quo immediatè antè fuit aliquid citatum, usurpatur tò eodem. In libro I. *Decretalium*, post aliquot titulos Generales de Constitutionibus, Consuetudine, & Rescriptis agitur de modo constituendi Prælatos & ordinandi personas Ecclesiasticas: in II. de Processu Judiciali: in III. de Clericorum tum secularium tum Regularium vita, obligationibus, & rebus: in IV. de Sponsalibus & Matrimonio: in V. de Delictis eorumque pœnis. Quæ omnia pro juvenanda memoria proponit Gl. in Prologo his versibus:

Pars prior officia parat, Ecclesiæque Ministros:

Altera dat testes & cœtera Judiciorum:

Tertia de rebus, & vita Presbyterorum:

Quarta docet, quales sint nexus Conjugiorum:

L. I. R. P. Pichler.

Ultima de vitiis, & pœnis tractat eorum. Idem alii exprimere volunt hoc unico versu: *Judex: Judicium: Clerus: Sponsalia: Crimen.*

Sextus *Decretalium*, ita appellatus, quia quinque libris Gregorii IX. tanquam complementum additus est à Bonifacio VIII. circa annum 1300. collectus fuit ex summorum Pontificum, Gregorio IX. posteriorum, item ex duorum Generalium Conciliorum Lugdunensium Constitutionibus, Rescriptis, & Decretis: complectitur pariter 5. libros, qui eodem modo dividuntur, quo Decretales priores, in titulos eosdem (licet non omnes, cum plures sint omissi) isti vero rursus in capitula. Unde & eadem citandi ratio hic observatur, quæ in 5. Decretalibus, nisi quod in fine citationis vel tituli addatur tò in Sexto, nimirum sic: c. Romana 5. de Sent. Excomm. in 6. Ad finem hujus libri ponuntur famosæ *Juris Regule*, numero 88.

Clementine (subintellige Constitutiones) 36. Auctorem habent Clementem V. qui eas vel ante-vel in-vel post Concilium Viennense, in Gallia an. 1310. celebratum, à se latas compilari jussit, sed morte præventus non vulgavit; publicavit tamen ejus Successor Joannes XXII. Avenione residens an. 1317. Constantitidem 5. libris, iisdem titulis, licet paucioribus, quibus 5. *Decretalium* libri: tituli dividuntur iterum in capitula. Citantur hoc modo: *Clement. un. de Renunt. Vel: Clement. cum illusio de Renunt. Vel: Clement. ad nostrum 3. de hereticis. Vel: Clem. 3. de heret. Vel: c. ad nostrum 3. in Clementinis. Vel: de heret. multorum 6. porro in Clement. Vel: Clement. 1. multorum de heret.*

Extravagantes Joannis XXII. sic appellatæ, 37. quia diu extra *Corpus Juris* quasi incerta sede vagabantur; & licet postea in *Corpus Juris* assumptæ sint, primævum taménomen retinent. Editæ sunt à dicto Joanne P. numero 20. habentque iterum 5. libros, distributos in eosdem titulos, sed valde paucos, & in capitula, more Clementinarum, in quarum modum etiam citantur, v. g. *Extravag. Joan. XXII. ad Conditorum de V. S. Vel: c. ad Conditorum de V. S. in Extravag. Joan. XXII. &c.* Pro vocibus *Extravag. vel Extravagant.* ponitur subinde formula syllaba ex: vel littera x.

Extravagantes Communes, sic nominatæ, quia multis Pontificibus communes, seu à pluribus editæ, sunt itidem in 5. libros divisæ, ac olim extra *Corpus Juris* vagatæ. Citari solent sicut *Extravagantes Joan. XXII.* cum hoc solo discrimine, quod locò *Joan. XXII.* addatur *inter Communes, vel in Communibus, vel, Commun. v. g. Extrav. Ambitiose inter Commun. de rebus Eccles. non alienan. Vel: c. Ambitiose inter Extravag. commun. de Reb. Eccl. non alien. Vel: in Extravag. commun. Ambitiose de rebus &c.*

Novissimè prodierunt & aliæ *Extravagantes* 39. Constitutiones, à Posterioribus Pontificibus editæ, in unum volumen, ordinem, & formam *Decretalium* collectæ à Petro Matthæo J. C. Lugdun. vocanturque *liber VII. Decretalium*, hodie *Corpori Juris* insertus. Verùm

quia sine jussu, auctoritate, vel approbatione alicujus Pontificis id factum est, auctoritatem juris non habet, sed relatæ ibi Bullæ vel Constitutiones Pontificiæ eum duntaxat valorem retinent, quem independentem ab ista collectione habent. Idem judicium esto de *Institutionibus Juris Canonici* à Lancelloto JC. conscriptis, & nunc appressis *Corpori Juris*. Verùm de auctoritate præcedentium voluminum, uti & de Rubrica, & Glossa

40 Quæres 1. An recitata sex partes omnes, & quædam omnes textus, habeant auctoritatem Legalem, & vim juris Ecclesiastici? R. 1. *Decretum* Gratiani per se non habet auctoritatem Legalem & vim juris decisivi in Foro & Scholis; contenta tamen in eo retinent illam vim, quæ pollent fontes, ex quibus sua scripta hausit Compiler Gratianus. Ratio primæ partis est clara; quia Gratianus tanquam vir privatus condendæ Legis potestate caruit, neque ejus volumini ab ullo Pontifice donatum est auctoritate Legali, vel in vim juris approbatum. Ratio 2. partis; quia jussu Gregorii XIII. à variis erroribus, quibus prius scatebat, solerter repurgatum est, ut adeo canones hujus Decreti censeantur nunc esse conformes suis Originalibus seu fontibus, ex quibus desumpti sunt. Qui fontes, quia varij sunt, variam quoque vim obtinent, consequenter & *Decretum*: proinde quæ refert Gratianus ex SS. Litteris, auctoritatem Divinam: quæ ex summorum Pontificum & Conciliorum Generalium Decretis, vim juris Ecclesiastici obtinent: quæ verò ex SS. PP. adducit, majorem quidem probabilitatem, quam aliorum Doctorum sententiæ merito sibi vendicant; auctoritate tamen Legis non pollent, nisi fortè per summum Pontificem sint canonizata; nam SS. PP. in materia disputabili censentur loco privatorum Doctorum. Quæ addit Gratianus de suo, propriam sententiam dicendo, probabilitatem faciunt, sicut judicium alterius viri periti: quæ demum ex Constitutionibus Imperatorum & Legibus Civilibus inspergit, accipienda tunc sunt in foro Ecclesiastico, quando suppleant defectum juris Canonici, neque contraria sunt Immunitati Ecclesiasticæ, nihilque determinant circa res & personas Ecclesiasticas, vel quando ab Ecclesia sunt approbata, aut communi usu recepta. R. 2. Reliqua 5. volumina, videlicet libri 5. *Decretalium*, Sextus, Clementinæ, Extravagantes tum Joah. XXII. tum Communes, habent auctoritatem legalem. Ita communis; quia ipsos summos Pontifices, Legislatores legitimos, habent Auctores vel Approbatores.

R. 3. Singuli horum voluminum textus decisivi pariter pollent auctoritate Legali, nisi vim juris amiserint per Consuetudinem vel Constitutionem contrariam. Ratio; quia singuli textus decisivi in vim juris ab habente potestatem ferendi Leges conditi sunt. Dixi 1. nisi vim juris amiserint per Consuetudinem; hæc enim abrogare legem, vel ei derogare potest, ut dicitur ad titulum de Consuetudine. Dixi 2. vel Constitutionem contrariam; lex enim

posterior, si concillari nequeat cum priorè, hanc tollit, ut apud omnes certum est. Ceterum textus singularum partium, quæ eundem habent Auctorem (ut libri 5. *Decretalium* Gregorium IX. & Sextus Bonifacium VIII.) ab omni antilogia, contrarietate, & correctione passim absolunt, vel saltem absolvere conantur Doctores, nisi in textu posteriori clarè exprimat correctio prioris, ut expressit Bonifacius VIII. c. *felix* 3. de *Censibus* in 6. ubi corrigit c. *exigit* 2. immediate præcedens: Siquidem in una eademque legum compilatione non debet esse contrarietas. l. 1. c. de vet. jure enuch.

Q. 2. Quid sit Rubrica, & an alicujus Auctoritatis? R. 1. Rubrica est summa quædam brevis materiæ subsequenti, textui vel constitutioni præfixa; & quia, olim saltem, rubris litteris exprimi solebat, Rubrica, vel Rubrum dicitur. R. 2. Rubricæ est maxima auctoritas interpretativa. Ita cum gl. in *proem. ad 6. titulum v. titulis*. Panormit. infra citandus, Jason, & alij; quia sicut textus, ita & tituli illi præfixi ab Auctoritate Apostolica proveniunt. Unde à rubro ad nigrum, seu ex præfixo titulo ad subiectum canonem non satis perspicuum desumitur utile argumentum & interpretatio ad decisionem causarum, arg. l. 1. ff. de reb. cred. Minor tamen Auctoritas Rubricarum est, quæ in Decreto Gratiani præmittuntur textibus; quia nec Pontificem, nec ipsum etiam Gratianum, sed alium quendam habent auctorem. Panormit. in *proem. Decretal. Greg. IX. ad finem* n. 8.

Q. 3. Quid sit Glossa, & quantæ auctoritatis? R. 1. Glossa est uberior explanatio Canonum & textuum, in margine apposta, & facta ab Accursio, antiquo Glossatore juris Canonici. Unde *Corpus Juris*, fusiorem hanc explicationem continens, dicitur *Glossatum*, vel *Majus*. Aliud autem *Corpus*, cui adjectæ sunt breves tantum notæ, seu brevior explicatio, & variz citationes, vocatur *Notis illustratum*. Hujusmodi notas in *Corpore Juris* Civilis fecit Dionysius Gothofredus JC. Quando in textu vel Glossa occurrit littera C. significat contra, quando littera I. significat infra, & quando littera S. significat supra. R. 2. Glossa (idem est de Notis) non habet auctoritatem juris, licet fundet valde magnam probabilitatem, ut præferri debeat sententiæ alterius Doctoris, etiam eximii, nisi consuetudo, optima legum interpres, vel communis Doctorum sensus, vel etiam unius tantum, si meliori nitatur fundamento juris, obstat Glossæ. Unde juris peritiores non adorant Glossam tanquam Idolum, ut eam continuo pro comperta veritate habeant, sicut adorare glossam juris Civilis arguuntur Advocati.

Dico 3. Extra *Corpus Juris* dantur adhuc aliz sanctiones Canonice, nimirum 1. liber Concilii Tridentini. 2. Bullarium Magnum, uti & aliz Bullæ, quæ identidem à summis Pontificibus emanant. 3. Regulæ Cancellariæ Apostolicæ. 4. Declarationes Cardinalium. 5. Decisiones Rotæ Romanæ.

Quæ

Quæres, qualem hi libri & sanctiones Canonice obtineant Auctoritatem? R. 1. *Concilium Tridentinum*, quod anno 1545. inchoatum, & anno 1563. finitum, defuavit complures fidei articulos contra Lutheranos & Calvinistas, simulque plurima ac saluberrima fecit morum decreta, quoad articulos fidei est infallibilis Auctoritatis, & ab omnibus Christianis ubique recipi atque constanter retineri debet, utpote congregatum, directum, & approbatum à Papa, infallibili in rebus fidei Ductore: quoad Decreta morum & Reformationes autem pollet Auctoritate Legali, & Jus Notissimum ac Universale constituit, ubicunque promulgatum, vel contraria consuetudine, vel privilegio Apostolico ei derogatum non est; cum in Ecclesia non sit major potestas Legislativa, quam Concilium Generale suo Capiti, Romano Pontifici, unitum. Aliud est de Concilijs Particularibus; hæc enim non tantum in rebus fidei carent infallibili Auctoritate, ac tali, qualem habent Sancta Evangelia, sed etiam destituta sunt auctoritate Juris Universalis, seu totam Ecclesiam obligantis, nisi Canones & Decreta eorum à Pontifice approbata, & toti Ecclesiae sequenda proponantur, sicut à Leone IV. cum quatuor primis Concilijs Oecumenicis seu Generalibus approbata sunt hæc Particularia, *Ancyranum*, *Neo-Cæsariense*, *Gangrense*, *Antiochenum*, *Laodicense*, & quedam alia. *Can. 1. d. 20.* Quot & qualia hæcenus celebrata sint Concilia Generalia, quid in ijs gestū &c. videri potest in meo *Cursu Theologiae Polemice* nuper tertia vice edito, quem etiam in aliis materiis, Juri Canonico affinis, utiliter inspicies propter hæreticos, quibus circumdamur.

2. *Bullarium Magnum*, quod auspicio Sixti V. primitus vulgatum, à Lærtio Cherubino J.C. Romano, & postea ab alijs continuatum est, complectitur seriem omnium Romanorum Pontificum, eorumque diversas Bullas, & Constitutiones; majori tamen Auctoritate præditum non est, quam Bullæ extravagantes in Bullario non contentæ; quia à nullo Pontifice approbatum. Sed quam Auctoritatem tribuere debemus Bullis extravagantibus, quæ hinc inde emanarunt post illas, quæ in *Corpus Juris* jam sunt relatæ, vel adhuc emanant, in Bullario tamen non continentur? Repono: si de illis certò constet, & sint promulgatæ pro tota Ecclesia, faciunt quidem Jus Universale; quia verò sæpe non debito modo constat, an talis Bulla, quæ allegatur, sit ritè promulgata, vel usu recepta, vel cum Originali suo in omnibus & per omnia respondeat, in rigore non obligat, nec in Judicio plenam facit probationem, ubi de re magis momenti vel præjudicii agitur; nisi producat in forma Authentica, & quidem extra Curiam Romanam sub plumbo & subscriptione debita, in Curia verò Romana sub sigillo Cancellarij vel Camerarij Auditoris. Vid. *Card. Turchus lit. E.* Cæterum Bulla Pontificia differt à Brevis Apostolico, quod sit Scriptura in membrana, plumbo de funibus pendente munita, salutationem cum narratione

& concessionem Papæ &c. continens: Breve autem sit diploma seu Rescriptum à Papa (aut Pœnitentiaro Magno) emanatum, siquæ Scriptura modica in parvis concessa negotijs, in papyro frequenter scribibilis, cerâ rubrâ annulôque Pœnitentiaris sigillata, ac signo Secretarij notata & subscripta.

3. *Regula Cancellariæ*, hoc nomine appellari solitæ, vel quodd magna earum pars concernat expeditionem litterarum Apostolicarum, quæ fit in Cancellaria, vel quod in Cancellaria Apostolica publicentur, nihil aliud sunt, quam ceteræ ordinationes Pontificiæ circa causas maxime Beneficiales, & potissimum observandæ ab Officialibus Cancellariæ. Quatenus generaliter aliquid statuunt v. g. de Reservationibus Beneficiorum & Resignationibus, de Dispensationibus & Indulgentiis impetrandis, de triennali possessore beneficii &c. obtinent Auctoritatem Juris Universalis, atque vim etiam in Judicio extra Curiam, saltem si à S. R. E. Vice-Cancellario sub plumbo impetratæ producuntur, vel per libellum in Camera Apostolica impressum, ut docent Chokier & Wagnereck. Id præterea habent speciale, quod cum morte summi Pontificis expirent, ac Sede Papali vacante nullam habeant vim, donec à Successore iterum resuscitentur & reasumantur vel omnes, vel aliquibus omittis, vel additis, ad libitum recens electi Pontificis, qui altero mox ab electione die eas instaurare solet. Initium sumperunt circa tempora Jo. XXII.

4. *Declarationes Cardinalium*, qui nempe constituti sunt à Papa Interpretes Concilii Tridentini in Decretis morum (non quoad fidei dogmata, quæ Pontifex sibi reservat exponenda) ademptâ omnibus alijs facultate glossas, annotationes, commentarios, vel quodcumque Interpretationis genus in præfatum Concilium edendi, probabilis sunt Authentice, seu Jus inducunt, sed sub tribus conditionibus. 1. Si sint datæ consulto prius Pontifice, hujusque expresso in litteris nomine; sic enim statuit Sixtus V. & Greg. XIV. raro autem consulunt Cardd. ut Pelliz. *tract. 4. c. 4. n. 108.* notat ex Salas. 2. Si sint comprehensivæ, hoc est, si comprehendantur in Verbis Concilii, atque sint secundum tenorem & proprietatem verborum Legis, eamque interpretentur tantum, non extendant, aut legem novam ponant; atque sic voluere Pius V. & Gregor. XIII. Si enim Cardinales recederent à propria & usu recepta verborum Concilii vel Legis significatione, extendendo ultra verba secundum sensum communem accepta, vel dispensando, foret declaratio extensiva, quæ non est Authentica, sed doctrinalis tantum; quia non ad extensionem, sed ad interpretationem constituti sunt Cardinales. 3. Si producantur in forma Authentica, nimirum cum S. Congregationis sigillo, atque Cardinalis Præfecti & Secretarij subscriptione, ut voluit Urbanus VIII. an. 1631. Quæ tria si concurrant, probabilis sunt Authentice, partim quia auctoritate & expresso nomine

Pontificis specialiter consulti dantur, partim quia credibile non est, quod his Cardinalibus, quos Pontifex voluit loco sui explicare decreta morum Concilii, non dederit ampliore potestate, quam alii habent Doctores privati, Jura alia interpretantes: ergo dedit potestatem interpretandi authenticè, & non merè doctrinaliter. Si aliquid ex illis desit, non tollunt probabilitatem sententiæ oppositæ. Pelliz tr. 2. c. 9. n. 6.

Oppones. Leges non obligant, nisi publicè promulgentur ut Leges: sed declarationes Cardinalium nec solenniter promulgantur, sed tantum indicantur simpliciter petentibus; nec ut leges, sed per modum opinionis, & per verba *consensus*, *consensus* Congregatio: ergo. Adde, quod sæpius reperiantur prorsus contrariæ declarationes circa eandem rem. 2. Declaratio *comprehensiva* non requirit specialem publicationem & solennem, quia non condit novum Jus, sed jam antè conditum & promulgatum explicat. Verbum *consensus* Juridicè frequenter significat idem, ac decernere, constituere, præcipere, prohibere. L. iii. ff. de V. S. Ad ultimum, quod additur, fateor, sæpe allegari contrarias; quamvis putem, non facile allatum iri declarationes contrarias in forma Authentica: sitamen & tales afferrentur, idem responderi deberet, quod respondemus ad Leges contrarias, nempe posteriores derogare prioribus, si nequeant conciliari. Porro jam sæpius omnes Declarationes typo impressas fuisse damnatas, insinuat Zypæus Consult. Can. consult. 1. tit. de Elect.

3. 5. Decisiones Rote Romanæ, quamvis 47. magnæ sint Auctoritatis, & in Curia Romana, si plures essent uniformes super eadem questione, inducant consuetudinem & stylum Curie, extra Curiam tamen Romanam vim Juris Universalis non obtinent; sed ferè se habent, sicut in foro Imperiali se habent decisiones Assessorum Camere Imperialis Wezlarientis, cum ipsis non condendi Leges, sed solum judicandi secundum Leges data sit potestas. Est autem Rota Romana tribunal Romani Pontificis ad decidendas causas litigiosas ordinatum, constans ex 12. Prælati, partim Italis & Hispanis, partim Germanis & Gallis, illisque in Jure versatissimis; qui vocantur *Auditores Rote*, eò quod in orbem sedentes audiant controversias ad se delatas, examinent, & secundum Jura, prudentiam & æquitatem, dirimere satagant.

§. 2.

Quid & quotuplex sit Justitia?

Sciendum 1. *Justitiam*, sicut de Jure diximus, 48. variè accipi. 1. pro complexione omnium virtutum, & observantia totius Legis. 2. pro charitate, seu cumulo perfectionis. 3. pro gratia habituali, seu sanctificante, quæ hominem tanquam forma denominat & facit justum ac sanctum coram DEO, seu qua dicimur constituti in statu gratiæ. 4. pro virtute, quæ specialiter est ad alterum,tribuendo cuique suum. In hac 4. ta acceptione eam considerant Juristæ, & ad hanc melius intelligendam

Sc. 2. per Jus, quod hæc virtus intendit, 49. tribuere alteri, intelligi Jus passivum, seu id, quod alteri debetur; siue dein sit Jus passivum proprietatis, quod alteri tanquam personæ privatæ debemus ut suum, & hoc Jus dicitur etiam *suitas proprietatis*, quam respicit Justitia Commutativa: siue sit Jus passivum dignitatis, quod alteri tanquam membro communitatis debetur ratione meriti sui, & hoc Jus vocatur etiam *suitas membri*, quam attendit Justitia Distributiva: siue sit Jus passivum observantiae, quod communitati debetur à membro, & appellatur *suitas communitatis*, quam procurat Justitia Legalis. Siquidem Justitia dividitur in Commutativam, Distributivam, & Legalem, ut postea videbimus. Commutativa, dicta à commutationibus rerum inter homines privatos fieri solitis, quas dirigit, rectè disponit partem communitatis ad partem, seu hominem privatum ad alium privatum, obligando, ut det alteri, quod ipsi debetur titulo proprietatis. Distributiva rectè disponit totum ad partem, seu communitatem ad hominem privatum, eam obligando, ut distribuat officia & bona communia juxta singulorum membrorum merita. Legalis rectè disponit partem ad totum, seu membrum communitatis ad ipsam communitatem, quæ talem, illud obligando, ut procuret bonum communitatis suæ: quoniam verò commune bonum maxime promoveatur per bonas leges, appellatur hæc Justitia Legalis. His tribus speciebus communitati adjicitur quarta, nempe Justitia Vindicativa, quæ sceleratis debitas & proportionatas decernit poenas.

Dico 1. Justitia in genere est constans & 50. perpetua voluntas Jus suum cuique tribuendi. Ita cum Ulpiano l. 10. ff. de J. & cum S. Thom. 2. 2. q. 58. a. 1. Theologi & Juristæ plerique omnes. Atque propter hanc tantam auctoritatem etiam nos recipimus hanc definitionem, licet juxta rigorem Logicum posset dari accuratior, v. g. hæc: est habitus dirigens actiones humanas ex honestate reddendi alteri æquale juri suo. Vel ista: est virtus operans ex honestate tribuendi cuique Jus suum. Dixi 1. constans & perpetua voluntas, id est, firmum propositum, ac omni tempore paratum, non obstante quacunque difficultate, reddendi alteri, quod ipsi debetur: ly voluntas non modò significat actum, sed etiam habitum voluntatis, ut definitio conveniat justitiæ tam habituali quàm actuali. Dixi 2. Jus suum, nempe passivum, quod immediate est actio vel omisso actionis alteri debita, mediatè verò est id, quod per actionem alteri exhibetur, v. g. equus, qui debetur. Dixi 3. cuique, id est, alteri cuicunque, penes quem est Jus activum adversus nos; sicut enim nullus sibi potest propriè inferre injuriam, ita nec sibi præstare justitiam, sed Justitia essentialiter est virtus ad alterum. Dixi 4. tribuendi, quod bifariam fit, nimirum vel positivè, faciendo, quod propter Jus alterius oportet facere; vel negativè, omitendo, quod oportet omittere.

Dico

51 Dico 2. *Justitia rectè dividitur in Commutativam, Distributivam, Legalem, & Vindicativam.* Sustinetur hæc divisio propter maximam auctoritatem ferè omnium, quamvis non sit univoca; non enim omnes species univocè & perfectè participant naturam *Justitiæ* in genere, sed *Vindicativa* saltem est pars solum potestativa *Justitiæ*, non subjectiva, cum alteri non tribuat debitum *titulo justitiae*, sicut reliquæ species; siquidem Malefactoribus non debentur poenæ ita, quasi puniendus haberet jus ad illas, ipsique fieret injuria, si non puniretur: sed poenæ debentur ipsi solum *titulo honestatis*. Id tamen verum est, quòd Reipublicæ fieret injuria, si Juxæ absque justa causa non infligeret statutas poenas delinquentibus, utpote ex contractu tacito, adeoque ex *justitia Commutativa*, obligatus ad puniendos criminosos Reipublicæ noxios. Aliqui *Justitiam Vindicativam* reducunt ad *Justitiam Commutativam*, alii ad *Distributivam*, alii ad *Legalem*.

52 Dico 3. *Justitia Commutativa à cæteris speciebus habet hoc speciale; quòd respiciat Jus alterius strictè dictum, scilicet jus proprietatis, cujus violatio inducat obligationem restituendi, & reparandi damnum illatum.* Ratio est; quia *Justitia Commutativa* respicit *medium rei*, seu attendit ad *objectivam æqualitatem*, quæ inter *ius activum unius*, & *ius passivum alterius* intercedit, independentè à circumstantiis personarum, loci, temporis, ab intellectu consideratis. v. g. dedisti alteri mutuos 100. florenos: *medium rei*, exigente *justitia* ponendum, sunt 100. floreni reddendi, absque respectu ad personas, tempus, locum: tantum igitur exigit *Justitia Commutativa* reddi, quantum debetur alteri: Non verò habet *medium rationis*, seu tale, quod per intellectum attentis circumstantiis inveniendum & determinandum est; cujusmodi *medium* habent pleræque aliæ virtutes. Ex quo etiam eruitur, quòd *Justitia Commutativa* exigat *proportionem Arithmeticam*, seu perfectam æqualitatem inter *ius activum unius* & *passivum alterius*, dum non patitur, ut unus habeat minus in suis bonis, quam ipsi debitum sit, alter verò habeat plus, quam ipsi debeatur.

Oppones. Etiam *Justitia Distributiva*, si lædatur, obligat ad Restitutionem faciendam: ergo. Ant. prob. qui alterum impedit à consecutione boni, v. g. officii rationabiliter sperari, & ad quod est præ cæteris dignus, tenetur ei restitutionem facere pro quantitate spei, quam alter habuit ad tale officium, ut docent omnes: ergo. R. N. Ant. ad prob. dist. qui alterum impedit à consecutione boni, ad quod ille habuit *ius proprietatis*. C. Antec. ad quod habuit *ius solum dignitatis*. N. Ant. vel subdist. si impediatur à consecutione juris dignitatis vi, fraude, vel alio modo injusto. C. secus. N. Ant. S. Conf. Officium non est per se debitum *titulo proprietatis*, sed solum dignitatis. Qui igitur à consecutione officii alterum impedit sine artibus iniustis, non tenetur ad Restitutionem, etiam si impediatur aliis modis illicitis, v. g. alium minus

dignum præferendo ex affectu cognationis, spe lucri, flexus muneribus &c. Nec oppositum docent omnes.

Dico 4. *Jus Canonicum versatur circa o-ss* mnes quatuor enumeratas species *Justitiæ*. Probat: ad *Justitiam Commutativam* pertinent, quæ tractat de Testamentis, Matrimonio, & aliis Contractibus, de Processu Judiciali, ad id ordinato per totum librum II. ut suum cuique tribuatur per sententiam Judicis. Ad *Distributivam*, quæ de Electionibus, Institutionibus, Jure Patronatus, ætate, & qualitate præficiendorum &c. Ad *Legalem*, quæ de Constitutionibus, Rescriptis, Consuetudine. Ad *Vindicativam*, quæ de criminibus & poenis in libro V. potissimum proponit, De *Justitia* agit quidem etiam *Theologia* tum *Speculativa* tum *Moralis* & *Practica*, sed principaliter in ordine ad internum conscientie forum juxta Legem Naturalem & Divinam: *Jurisprudentia* verò tam *Canonica* quam *Civilis* maximè tradit canones & leges humanas, docetque, quid in foro externo agendum, & in judicio secundum allegata & probata pronuntiandum sit, quamvis etiam ista aliquo modo reducantur ad conscientie tranquillitatem, atque ad forum internum.

S. 3.

Objectum Juris Canonici, præstantia, & confederatio cum Jure Civili.

Sc. Naturam, præstantiam, necessitatem, utilitatem & alias qualitates alicujus habitus optime dignosci ex objecto, circa quod tanquam finem, principaliter & immediate intantum, versatur habitus, sive deinde sit scientia, sive ars, sive prudentia. Si habitus pro objecto habeat aliquid factibile, operabile, dirigibile, est practicus, ut Ars, & Prudentia: si aliquid solummodo cognoscibile & demonstrabile, speculativus est, ut Scientia, Sapientia. Habitus Canonicus principaliter est directivus, consequenter practicus, quia omnes & præcipui ejus actus sunt Regulæ, Canones, præcepta, quibus intendit dirigere hominum actiones, adeoque ejus objectum est dirigibile; & idcirco melius vocatur *Prudentia*, vel *Jurisprudentia*, quam *Scientia*, quia intendit principaliter dirigere homines ad rectè operandum per suos Canones & Regulæ, quàm has præcisè cognoscere, vel etiam demonstrare.

Dico 1. Objectum Juris Canonici materiale sunt actiones Christianorum dirigibiles per Canones, tanquam Regulæ Ecclesiasticas, ad piè justèque vivendum, & ultimato ad supernaturalem animæ beatitudinem obtinendam. Veritas assertionis demonstrabitur per decursum, & patet inspicienti *Corpus Juris Canonici*, ubi nihil ferè occurrit, nisi regulæ, quibus homo Christianus & Ecclesiæ subditus dirigatur ad DEUM ritè colendum, neminem lædendum, & jus suum cuique tribuendum; nam juxta l. 10. ff. de J. S. J. actiones à *Justitia*, vel potius *Jurisprudentia* imperatæ & directæ, sunt honestè vivere, neminem ledere, jus suum cuique

cuique tribuere. Ergo actiones Christianorum sunt principalis & immediatus finis Juris Ecclesiastici, consequenter objectum, materiale quidem actiones ut dirigibiles, formale verò earum rectitudo, honestas, & æquitas ipsa: ferè quo modo rectæ mentis operationes dicuntur esse objectum Logicæ quæ artis. Jam ex hoc nobili fine & objecto Juris Canonici

56 Colliges 1. illius præstantiam haud vulgarem. Quid enim nobilius, creatura rationali dignius, homini magis optabile, quam regula infallibilis ad DEUM ritè colendum, honestè & juxta rectam rationem vivendum quæ secum ipso, quæ cum proximo, ac tandem ad suum ultimum finem, supernaturalemque beatitudinem securè obtinendam dirigi? Sed audiamus ternos in Dilingana Academia celeberrimos Juris Pontificii Professores, magnæ ac præ Jurisprudentiæ lumina, Paulum Laymannum, Ernicum Pirhing, & Henricum Vagnereck, sacre hujus facultatis encomiases, Authoritatis haud vulgaris viros. Prius eorum in c. firmiter de summa Trinit. scribit: ecclesiasticos Canones ideo constitutos esse constat, ut eorum adminiculo homines Christiani salutem anime consequantur, & ad vitam eternam ordinentur. Alter in Epist. dedic. tom. 1. quantumcunque labor hic (circa SS. Canones rimandos) sit difficultate ferreus, utilitate tamen est aureus. Postremus in Exegeti præf. ad Lectorem: Sacri Canones proximum post sacre Scripturæ thesauros locum habent, dignitatēque suā & usu omnes alias scientias longè superant. Imò cum sæpe interpretentur S. Scripturam, ejusque genuinum sensum declarent, optimo jure ipsi applicaveris, quod Justinian. & Ulp. de Jurisprudencia in genere edixerunt: quod nempe sint Divinarum atque Humanarum rerum notitia, justæ atque injusti scientia. §. Jurisprud. Inst. de J. & §. 1. 10. cit. Unde Card. Hostiensis, purpuratus SS. Canonum interpres, præclare dixit: Hac nostra Lex sive Scientia verè potest Scientiarum Scientia nuncupari.

57 Colliges 2. utilitatem & necessitatem illius maximam; cum enim Jus Canon. directè intendat & doceat regimen animarum, ac Ecclesiæ, impossibile est, ut tam in theoria quam praxi non cespitent sapius, gravitèrque impingant, aut turpiter errent, tum Theologi, tum Civilistæ, debitæ SS. Canonum peritiā destituti. Quomodo enim Theologi scient, securo tramite sibi commissas deducere animas, curamque illarum ritè exercebunt, nisi probè noverint, quid fidelibus præceptum, vetitumve sit? Quomodo Episcopi ac Judices Ecclesiastici & Magistratus, si nec formam Judicii aut procedendi normam intelligant? Si nihil de Electionibus & qualitatibus præficiendorum, nihil de Legibus & Privilegiis, nihil de fori Competentia, nihil de Beneficiis & Jure Patronatûs, nihil de Contractibus & Testamentis, nihil de Pœnis & Censuris &c. quæ ex nostro jure potissimum haurienda sunt, ne primis quidem labiis degustaverint? Quomodo Civilistas non in varios errores incidere primum, imò necesse est absque Juris Sacri admini-

culo? dum totum Processum Judicium, quo utuntur, ex Pontificii Juris libro II. mutuari debent; dum in pluribus casibus necesse habent Juris Ecclesiastici decisiones sequi, v. g. si tangatur materia concernens peccati fugam, animæ periculum: si sint causæ piæ aut miserabilium personarum: si agatur de interpretatione Juris Divini aut Naturalis. Unde sapientissimus Henricus Canisius in sua summa ait: rem igitur necessariam agit Theologia Studiosus, cum & SS. Canonum cognitionem suæ professioni conjungit, eam aliquando in Ecclesiæ usum & ornamentum traducturus. Et Jacob. Pignarell. to. 1. Consult. Can. Conf. 14. n. 11. seq. Non dubito pronuntiare indignum Theologi nomine, qui Jus Canonicum ignoret, sine quo est Empiricus inter Medicos. Est enim Jus Canonicum portio quedam Theologiæ -- & partialis quedam Theologiæ, quæ Practica vocatur. Quid ergo mirum, quod can. 1. d. 38. sic præcipiatur: Sciant igitur Sacerdotes Scripturas Sanctas & Canones. Quippe à noticia Canonum, ut ait August. Michel in q. præfem. Theol. Canonico-Moralis, adeo dependet Doctrina Moralis, ut revera nihil sit aliud, quam summa & compendium Juris Canonici. Et certè si quis bene versatus esset in Canonibus, omnium sortè casuum decisionem ibi reperiret. Ita Doctissimus & expertissimus iste vir. De Civilistis autem rectè pronuntiat Jo. Andr. in præfem. Speculi, eos sine noticia Juris Canonici sepius errare. Cardin. de Luca verò in Relat. Rom. Curie disc. 32. n. 89. Legistam sine Canonibus parum valere. Et disc. 31. n. 39. infestatur illos Practicos, qui vera Juris Canonici cognitione destituuntur, ac ait, eos nihil scire à priori, sed totum scire per praxim & traditiones, ideoque à se appellari testes de auditu, non autem de visu. Jam de confederatione & pugna Juris Canonici cum Civili ulterius

Dico 2. Quando Jus Canonicum circa aliquam rem profanam nihil decernit, vel dubie tantum, Jus verò Civile circa illam disponit clarè; tunc sequi oportet Jus Civile etiam in foro Ecclesiastico: & vicissim quando Jus Civile nihil decernit, vel dubie tantum, Jus verò Canonicum clarè disponit, standum est decisione Juris Canonici in utroque foro. Ita Regulæ instar tradunt DD. ex c. 1. de N. O. N. ibi: sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur. Itaque Jus Civile supplet defectum Juris Canonici, & Jus Canonicum supplet defectum Juris Civilis, quando defunt propriæ Leges. Dixi, circum profanam; nam circa res spirituales vel personas Ecclesiasticas si aliquid disponat Jus Civile, nullus est Authoritatis, nisi ejus Leges sint Canonizata, h. e. à Jure Canonico vel expressè, vel saltem usu, receptæ; præsertim si Constitutio Juris Civilis non esset merè favorabilis, sed damnosa vel præjudicialis rebus aut personis Ecclesiasticis. c. 10. de Constit.

Dico 3. Quando inter Jus Canonicum & Civile est pugna seu diversitas Legum, circa rem

rem profanam, vel per se non peccaminosam in conscientia, quodlibet est observandum in suo foro, videlicet Canonicum in territorio temporali Papæ, Civile autem in territorio Romani Imperii. Ita rursus per modum regulæ DD. ex can. 6. D. 96. §. c. 13. v. tria. qui sunt legiti. Ratio est; quia in materia profana & peccatum non concernente nec Potestas Sæcularis subordinata est Ecclesiastica, nec Ecclesiastica Sæculari. Dixi iterum i. circa rem profanam, cujusmodi sunt contractus, testamentum, successio ab intestato, constitutio dotis, judicia &c. Aliud autem est, quando agitur de rebus Spiritualibus, v. g. de Matrimonio aliisque Sacramentis, de statu Clericali vel Religioso, de Dignitatibus & Beneficiis Ecclesiasticis, de Decimis, Votis, juramentis &c. In hujusmodi enim prævalet ubique dispositio Juris Canonici. Quia Laici non habent jurisdictionem Ecclesiasticam, neque negotia Ecclesiastica tractandi capaces sunt. can. 11. d. 96. c. 2. de Judiciis. Lex autem omnem vim accipit à potestate & jurisdictione Leges ferentium. c. 21. de Sent. Excom. Dixi 2. vel per se non peccaminosam; quando enim agitur de materia concernente peccatum in conscientia, uti est concubinatus, cædes filiarum in adulterio deprehensæ, usura merè lucratoria, præscriptio cum mala fide &c. quæ à Jure Civili permittuntur, & non puniuntur, à Jure autem Canonico improbantur, sequi oportet Jus Canonicum tanquam correctorium Juris Civilis: cum generaliter omni constitutioni derogandum sit, quæ absque peccato mortali non potest observari. c. fin. de Prescr. Ratio, quia materia peccatum continens impedit salutem animæ Spiritualem, ad quam fideles gubernandi sunt ab iis, quos Christus constituit animarum Pastores, iulque Vicarios, qui sunt Præsides Ecclesiastici, non Sæculares.

60 Extenditur assertio etiam ad Ecclesias, & ad personas Ecclesiasticas per c. 10. & alia Jura cit. ac propter paritatem rationis; cum Ecclesiæ & personæ Ecclesiasticæ (sicut res Spirituales, & causæ piæ) sint extra jurisdictionem sæcularem tanquam res quam maxime sacræ. Itaque nec de his aliquid statuendi potestatem habet Princeps vel Magistratus sæcularis. arg. c. 2. de Constit. in 6. §. l. fin. ff. de Jurisd. Quod usque adeo verum est, ut de Ecclesiis, personis Ecclesiasticis, & rebus sacris etiam in earum favorem nihil decernere possit præcipiendo, vel judicando, c. 10. cit. ne scilicet prætextu favorabilis constitutionis Potestas sæcularis jurisdictionem usurpet in Ecclesias, personas Ecclesiasticas, res sacras, & causas pias, seu ad cultum divinum ordinatas. Si tamen à Superiore & Potestate Ecclesiastica ejusmodi Lex à sæculari lata approbaretur, vel reciperetur, obligaret quidem, non tamen ut sancita à Potestate sæculari, sed ut proveniens ab Ecclesiastica. Quod si autem hujusmodi Leges Civiles de Ecclesiis &c. continerent merum favorem, & pura privilegia, citra obligationem vel onus aliquod annexum, cujusmodi existat in Auth. Item nulla C. de Episc. & Cleric. Lib. 1. R. P. Pichler.

ubi Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ pronuntiantur exemptæ ab exactiõibus & oneribus per sæculares Magistratus imponendis, tunc utique subsisterent, & robur haberent ante omnem approbationem Prælatorum Ecclesiasticorum: ne, quod in Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum favorem introductum est, in earum odium retorqueatur contra Regulam 61. de R. J. in 6. Jam sequuntur

TITULI.

Ordine Decretalium Gregorii P. IX.

Ajove Principium, dicebat Antiquitas. Quare & Juris Ecclesiastici initium rectè capitur à DEO Trino & Uno, omnis Sapientiæ & Justitiæ primo fonte, per quem Reges regnant, & Legum Conditores justa decernunt: per quem Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam. Prov. 8. A summa Trinitate fit progressus ad generalia Juris Scripti & non scripti principia, Constitutiones nimirum, Rescripta, & Consuetudinem. Tum usque ad titulum 35 de Electione, juribus, potestate, qualitatibus, gradibus, characteribus Prælatorum, Judicum, & Officialium Ecclesiasticorum, & ordinandorum. Demum usque ad finem hujus libri, 43. titulos habentis, subjiciuntur quædam, quibus aliqua est cum Judiciis similitudo, & quasi præparatoria sunt ad Processum Judicium, in libro II. adornandum, quo negotia & lites Christianorum complanantur. Præparatoria autem illa sunt Treuga, Pax, Pacta, Transactio, Arbitria, quorum beneficio terminantur controversiæ extra strepitum & judicia, item constitutio Advocatorum, Syndicorum, quæ personæ in Judiciis adhiberi solent.

TITULUS I.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

SUMMARIUM.

1. Ordo titulorum libri I.
2. Quid Summæ Trinitatis,
3. Et Fidei Catholicæ nomine intelligatur.
4. Externa fidei confessio quandoque Jure Divino necessaria est.
5. 6. Quid de Summa Trinitate, & aliis articulis specialiter credendum.
7. Quorum publica confessio à quibusdam emittenda Jure Ecclesiastico,
8. 9. Sub gravi pœna, ante sententiam Judicis incurrenda.
10. Quinam dicantur Heretici materiales & formales.
11. Ad recipiendam Fidem Catholicam cogendi essent, si vires suppeterent.

Sciendum 1. cum Jus Canonicum intendat homines dirigere ad DEUM unum & trinum, atque ad felicitatem Supernaturalem, quæ fide Supernaturali ritè cognosci, & per media Divinitus revelata obtineri debent, ante omnia de Fide Catholica, ejusque præcipuo objecto, Summa Trinitate, oportet agere. Per Summam Trinitatem intelligitur ens increatum,

C

tum,

tum, ineffabile, unum & simplex in Natura, subsistens tamen in tribus Personis, quæ quidem inter se realiter distinguuntur, cum Natura tamen seu Essentia Divina in se simplicissima realiter identificantur: ut aded tres Personæ Divinæ, Pater, Filius, & Spiritus S. sint una eademque individua Natura seu Deitas, distinctio tamen realis detur in Personis, & in proprietatibus Personalibus, ac in prædicatis Relativis, ut vocant, quæ sunt *generare, generari, procedere*; nam Natura seu Essentia Divina nec generat, nec generatur, nec procedit, sed Pater generat, Filius generatur, & Spiritus S. procedit. Unum itaque DEUM in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneramur, ut loquitur S. Athanas. in *Sym-bolo*.

3. Sc. 2. Per *Fidem* hoc loco non intelligi fidem formalem seu actum fidei, qui est assensus certus ac firmissimus rebus à Deo revelatis præstitus propter auctoritatem DEI revelantis: à S. Paulo dicitur *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Hebr. 11. Nec sumitur pro habitu fidei, ex quo actus fidei eliciuntur; sed pro *objecto* fidei seu pro *fide objectiva*, quæ sunt res fide Divina credendæ: imò hîc maximè sumitur pro præcipuorum fidei Articulorum summa seu collectione, quos à DEO revelatos, & per Ecclesiam Catholicam propositos, specialiter nos credere & publicè profiteri oportet, præcipuè eos, quos ad Pastoralis curæ vel alterius Dignitatis Ecclesiasticæ munus evehi contingit. Per Catholicam verò fidem intelligitur illa, quam tradit & profitetur Ecclesia Romana: hæc enim sola est, & semper vocata fuit *Catholica* (h. e. Universalis) teste S. Aug. *lib. de vera Relig. c. 7.* etiam ab inimicis suis: quod hodieum adhuc videmus; siquidem moderni Hæretici, utut honorificum hoc nomen summopere invideant Ecclesiæ Romanæ, ejusque membris, tamen, si intelligi velint, *Catholicam* appellare debent ac solent: sic in *Instrumento Pacis Monasteriensis* Romanæ Ecclesiæ addicti pluraquam octuagies appellantur *Catholici*, nescio qua vi adigente, cæteri verò *A catholici, Protestantes*, aut *Confessionis Augustanæ &c.* nec immeritò, quia teste Vincentio Lirinensi, antiquissimo Doctore, *Verè proprièque Catholicum est, tenere, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. lib. cont. Hæreses c. 3.* Sola autem Ecclesia Romana fuit *ubique* & per totum orbem diffusa, existit *semper*, & quod credidit unus ejus alumnus verus, credidere omnes; atque sic fuit Universalis & adhuc est, quoad locum, tempus, & doctrinæ unitatem, adeoque sola Catholica. Neque unquam adversus eam prævaluerunt, aut deinceps prævalebunt portæ Inferi, juxta promissionem Christi *Matth. 16.*

4. Sc. 3. Non semper sufficere, si quis actu interno fidei credat omnia Mysteria & articulos à DEO revelatos, & ab Ecclesia propositos, sed quandoque necessarium esse, ut quis suam fidem vel in genere, vel aliquos fidei Catholicæ articulos in specie profiteatur exte-

rius. Quæ fidei externa professio aliquando necessaria est Jure Divino, & aliquando Jure Humano. De obligatione posteriore dicemus postea; nunc de obligatione Juris Divini adverto, eam dari tunc, quando honor DEI, aut Religionis Catholicæ, vel salus proximi exigit à nobis externam professionem. *Matth. 10. Rom. 10.* Unde peccares mortaliter, si justè interrogatus de tua fide, taceres; quia alii crederent, quòd te pudeat tuæ fidei, aut omnino non habeas fidem, ac propterea vilipenderent fidem Christianam, vel in ea nutarent &c. Si verò in hujusmodi circumstantiis tacere fidem Catholicam grave peccatum sit, longè gravius erit, si quis eam positivè abneget, vel falsam sectam simulat, non obstante, quòd in corde retineat veram fidem. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in celis est, ait Christus Matth. 10.*

Dico 1. De summa Trinitate vi præsentis tituli credendum est 1. DEUM esse, & quidem unum in essentia & unicum, æternum, immensum, omnipotentem, immutabilem, ineffabilem, incomprehensibilem. 2. eundem esse in Personis trinum, seu eandem indivisibilem substantiam & essentiam Divinam esse communem & identificatam cum tribus realiter distinctis personis: quod utique captum humanum longè transcendit. 3. Patrem à nullo generari aut procedere. 4. Filium generari à solo Patre. 5. Spiritum S. procedere non à Patre tantum, sed etiam à Filio. 6. non tamen ab utroque tanquam à duplici principio, sed tanquam ab uno, & spiratione activa unica. 7. omnes tres Personas esse consubstantiales, coæquales, singulas omnipotentes, coæternas, ac nullius potestatem durasse tantum ad tempus. c. *firmiter &c. damnamus h. t. t. c. un. in 6. Clem. un. eodem.*

Dico 2. De reliquis fidei articulis in cit. cc. proponuntur sequentes. 1. secundam Trinitatis Personam, Filium DEI Unigenitum, assumpsisse naturam humanam, seu corpus passibile & animam rationalem, quæ verè humani corporis forma substantialis est & informativa. 2. eundem esse passum & mortuum pro nobis, resurrexisse & ascendisse in cœlum. 3. venturum ad judicandum. 4. fore, ut mortui resurgant, ut à Christo Judice secundum operum suorum merita vel gloriam sempiternam vel pœnam perpetuam recipiant. 5. in Sacrificio Missæ immolari Jesum Christum, cujus corpus & sanguis sub speciebus panis & vini per veram transubstantiationem ponitur, virtute Divina eam efficaciam verbis consecrationis conferente. 6. Baptismum non modò adultis, sed etiam parvulis nondum ratione utentibus proficere, quibus infunditur fides quoad habitum, non verò quoad actum. 7. Pœnitentiæ Sacramentò reparari qui post acceptum Baptismum in peccatum prolapsi fuerint. 8. etiam conjugatos beatitudinis æternæ capaces esse. 9. dari unam Catholicam, seu Universalem omnium fidelium, ac veram Ecclesiam, extra quam

quam nulla salus speranda, & quæ sit infallibilis in declarandis & definiendis dogmatibus, utpote Columna & Firmamentum veritatis. 1. *Tom. 3.* adeo ut rectè S. Aug. cont. epist. fundam. c. 5. dixerit: Ego Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholica commoveret auctoritas; id quod sine Magisterio Ecclesiæ ceriò ac infallibiliter constare nequeat, an existat, & quodnam sit, verum, purum, & incorruptum Evangelium, atque Scriptura S. Unde generaliter & saltem implicite credenda sunt firmissimè profus omnia, quæ ab Ecclesiâ Catholica proponuntur credenda, nimirum à Capite supremo Ecclesiæ, Romano Pontifice, vel in Conciliis generalibus, vel alias pronuntiantes ex Cathedra, hoc est, si Papa invocato Divinò auxilio, debitæque diligentia adhibita, intendat in aliqua re docere totam Ecclesiâ, ut Christi Vicarius & Pastor Universalis.

7. Dico 3. Publicam Fidei Catholicæ professionem juxta certam formulam à Tridentino Conc. & Pio IV. præscriptam, cum juramento, se in Ecclesiâ Romanæ obedientia permanuros, tenentur edere sequentes. 1. provisi de beneficio, curam animarum actualem habent annexam, & quidem intra duos menses à die adeptæ pacificæ possessionis, atque coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali. 2. provisi de Canonatu vel Dignitate in Ecclesiâ Cathedrali tam Regulari quam Sæculari, similiter intra duos menses à die pacificæ admissionis ad participationem massæ Capitularis, coram Episcopo vel ejus Vicario Generali, & Capitulo. 3. promovendi ad dignitatem Patriarchalem, Archiepiscopalem, Episcopalem, in prima Synodo Provinciali, cui interfuerint. 4. Prælati Monasteriorum, Conventuum, domorum, aliorumque locorum Regularium, etiam Ordinum Militarium: hoc tamen non in omnibus Religionibus usu receptum esse ajunt. 5. Non tantum Doctores, Magistri, Regentes, & alii, qui quamcunque artem aut disciplinam sacram vel profanam docere vel profiteri volunt, sed etiam qui ad gradus Litterarios & licentiam doendi in Academicis promoveri cupiunt, sive laici sint, sive Clerici aut Regulares, adjectâ poenâ excommunicationis, & privationis omnium beneficiorum, officiorum, & dignitatum in eos, qui aliquem sine prævia professione ad Cathedram vel Gradum litterarium promoverint: quod tamen iterum non ubique receptum afferunt Suar. & Sanch. Atque ita statuit Trid. Sess. 24. c. 12. & Sess. 25. c. 2. de Ref. Gregor. XIV. in Constit. Onus Apostolicæ: Pius IV. in Constit. injunctum, & Pius V. in Constit. In Sacrosancta.

8. Dico 4. Provisi de beneficio Curato, item provisi de Canonatu vel Dignitate in Ecclesiâ Cathedrali, si intra spatium duorum mensium culpabiliter omittant Professionem fidei, privantur in poenam fructibus, quos post elapsum bimestre perceperunt, vel percipiunt, usque dum hanc professionem emittant, eosque non obstante Professione postea secuta, tenentur erogare in pauperes aut Ecclesiæ fabricam non minus, ac qui non resident. Trid. S. 24. c. 12. cit. Dixi, post elapsum bimestre, nam fructus, quos intra primos duos menses perceperunt, possunt facere suos, cum Tridentinum liberaliter indulgeat hoc tempus ad emittendam professionem, & pro illo non privet fructibus. Probabiliter tamen edere possunt fidei Professionem per procuratorem; quia potest quis facere per alium, quod potest facere per seipsum. Reg. Jur. 68. in 6.

Quares, an fructus ab eo, qui non emisit debito tempore Professionem fidei, sint expendendi in pauperes vel Ecclesiæ fabricam ante sententiam Judicis? R. contra Sanch. Barb. Wiestn. n. 48. & alios complures affirmativè cum Azor. p. 2. l. 7. c. 2. Ugolino, Garc. &c. Ratio est; quia res aliena debet restitui ante omnem sententiam, ut nemo negaverit: atqui fructus, post duos menses percepti à non emittente Professionem, sunt res aliena; cum Trid. nolit provilum de beneficio curato &c. fructus facere suos, nisi sub conditione prævisæ Professionis; dicit enim: alioquin fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur: ubi ergo hæc conditio non fuerit implèta, seu Professio fidei debito tempore emissâ, nunquam fuit obtentum dominium fructuum post duos menses perceptorum, consequenter isti sunt res aliena. Oppones: hæc lex privans fructibus est poenalis: sed lex poenalis non obligat ante sententiam, saltem declaratoriam criminis. arg. c. 19. de Heret. in 6. ergo. 2. Trid. ubi vult obligare ante sententiam Judicis, id clarè insinuat, ut facit S. 23. c. 1. de reform. ubi non residentem in beneficio privat fructibus, diligenter adjectâ hac clausula, alia declaratione non secuta: ergo, cum in nostro casu similem clausulam non adjecerit, non obligat ad dimittendos fructus ante omnem sententiam declaratoriam. g. ad 1.

N. Maj. non enim tam est lex poenalis, quam conventionalis, & conditionalis, quia fructus non concedit, nisi sub conditione emissæ intra duos menses Professionis: ferè sicut contrahentes subinde adjiciunt suis conventionibus certas condiciones, sub quibus, & non aliter, velint transferre dominium rei in alterum. Ad 2. in nostro casu non fuit opus addere illam clausulam explicitè, cum ex natura rei subintelligatur: utique enim detentor rei alienæ, quam non potuit facere suam, per se obligatur ad restitutionem ante omnem sententiam declaratoriam.

Dico 5. Qui ex Christianis aliquem articulum fidei Catholicæ vel ex supra recitatis, vel alium ab Ecclesiâ Romana sufficienter propositum, scienter & pertinaciter negat, est Hæreticus formalis. Ita cum S. Aug. l. 18. de Civ. Dei c. 51. omnes Catholici. Ratio; quia talis malitiosè adhæret suæ privatæ opinioni erroneæ contra doctrinam Universalis Ecclesiæ, & pertinaciter; nam hæresis formalis est error contra fidem tibi sufficienter propositam cum pertinacia in eo, qui se Christianum profiteatur. Dixi scienter & pertinaciter; nam sine pertinacia, qua negatur, vel in dubium vocatur veritas

tas & dogma aliquod revelatum, non formalis, sed materialis tantum hæresis est, coram DEO non peccaminosa. Unde si quis vel ex ignorantia saltem inculpabili, vel sinistra instructione seductus, vel falsa apprehensione deceptus adhæret quidem errori contra fidem Catholicam, vel dubitat de articulo, quia non sufficienter adhuc ipsi est propositus tanquam revelatus, & creditus ab Universali Ecclesia, hæreticus non est, nisi ad summum materialis, ut iterum cum S. Aug. in epist. 162. l. 4. de Baptismo c. 16. communiter sentiunt Orthodoxi: modò talis paratus sit mentem suam corrigere, postquam intellexerit sensum Ecclesiæ esse contrarium suæ opinioni. *can. dixit. 24. q. 3.*

II Quæres, an Hæretici possint cogi ad fidem Catholicam recipiendam? Hæretici per se non modò possunt, sed etiam debent, si vires suppetant, compelli ad recipiendam fidem Catholicam. Colligitur ex c. 4. de Apostatis & c. 15. de heret. in 6. atque ex hac ratione, quia per Baptismum ingressi sunt Ecclesiam Catholicam, ejusque jurisdictioni subiecti: ergo tanquam rebelles subditi, & scdistragi transfugæ à Principibus Christianis, tum Ecclesiasticis, tum Politicis, ad officium compelli possunt, & si vires suppetant, etiam debent, quia horum Principum est removeere scandalum de populo, tollere peccata publica, relique Christianæ perniciosæ, atque ulcisci injuriam DEO & legitimis Pastoribus, à quibus impiè defecerunt, illatam; præsertim cum vix aliud scelus ita perturbet Rempublicam etiam politicam, subditosque adeò scindat in factiones, sicut hæresis. Dixi, Hæretici; nam alii infideles, qui non sunt baptizati, & vel omnino non credunt in Christum, uti Pagani, vel credunt in eum venturum tantum, non ut præsentem Messiam, uti Judei, probabilius cogi non possunt directè, ut docet S. Th. 2.2. q. 10. a. 8. contra Scorum & alios; quia tales non sunt subiecti Ecclesiæ jurisdictioni. Concordat *can. 5. D. 45. & c. 9. de Judeis. vid. tamen Tit. de Jud. V. Lib. V.*

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. Insinuat ordo doctrine.
2. Lex differt à Consilio, Mandato, Statuto, Jure.
3. Lex aliquid præcipit, vel prohibet, vel permittit, vel punit.
4. 5. Definitio Legis. Et quid Communitas.
6. 7. Materia Legis sunt actiones & omissiones humane.
8. 9. 10. Actus merè interni non sunt materia Legis humane.
11. Nisi indirectè tantum.
12. Forma Legis consistit in signis, quibus Legislator exprimit voluntatem obligandi: quænam illa?
13. Finis Legis est utilitas publica & communis.

14. 15. Status Questionis de Promulgatione & Acceptatione Legis.
16. Promulgatio constituit partialiter ipsam Legem.
17. Et quidem publica: quænam sit hæc?
18. Consiliario Principis non nocet notitia privata Legis promulgandæ de minuendo valore monetæ &c.
19. Lex Civilis Communis imò & Statutaria non obligat, nisi promulgata in singulis Provinciis, & post lapsum duorum mensium.
20. 21. Idem procedit in Legibus Ecclesiasticis Communibus, saltem regulariter.
22. Acceptatio populi non est necessaria ad constitutionem Legis.
23. Nec voluntas recipiendi in se obligationem Legis per modum conditionis.
24. Actualis tamen observantia ad stabilitatem Legis requiritur.
25. Firmatur doctrina præcedens solutione objectionum.
26. Potestas Legislativa & Gubernativa ad condendas Leges est necessaria.
27. Et quoad Leges Ecclesiasticas Universales residet in solo Papa.
28. A quo suam immediatè accipiunt Episcopi ac alii Prælati.
29. Qui Leges particulares ferre possunt pro suis territoriis.
30. Sed cum limitatione: cui etiam subjacent Cardinales.
31. Leges Civiles Universales fert Imperator, & Reges, vel cum vel sine Consensu Procerum, atque Republicæ liberæ.
32. Leges particulares, etiam Juri Communi contrarias, Status & Principes Imperii pro suis ditionibus.
33. Nullus Princeps Sæcularis ferre potest Leges pro Ecclesiis, & Personis Ecclesiasticis, præsertim præjudiciosas.
34. Nec vicissim Pontifex circa res temporales, & extra suum territorium temporale.
35. Status Questionis de Obligatione Legis.
36. Legislator Humanus potest, si velit, per suas Leges obligare in conscientia.
37. Imò omnis Lex necessariò obligat ad aliquid, etiam merè pœnalis &c.
38. Solvuntur opposita contra utramque assertionem.
39. Etiam Lex fundata in Præsumptione falsa obligat in conscientia.
40. Ignorantia invincibilis excusat à culpa in foro Conscientiæ.
41. Et à pœna in eodem foro. A censuris subinde excusat ignorantia etiam vincibilis.
42. An & quando pœnam incurrat delinquens, qui ignoravit, sub delicto esse annexam pœnam?
43. Ignorantia Juris manifesti regulariter in foro externo nec à culpa nec à pœna excusat.
44. Metus gravis in utroque foro excusat ab observatione Legis humane.
45. Et quandoque etiam Divine Positive.
46. Legis Ecclesiasticæ subiectum sunt etiam Hæretici, non verò alii Infideles.
47. Legislator Princeps suis legibus non obligatur.
48. Pueri & puellæ regulariter anno septimo etatis com-

completo obligari incipiunt: quoad poenam vero post annos pubertatis.

49. Ebrii, dormientes, amentes non perpetuo, & ignorantes Legem obligantur, quamvis per accidens excusentur.

50. Infantibus & perpetuo amentibus licite apponuntur carnes die jejunii: non autem ebrio, ignorantibus &c.

51. Peregrini qui? non obligantur sui domicili.

52. Nec Legibus particularibus locorum, ubi transeunt, vel morantur.

53. Idem est de Vagis.

54. Clerici & Religiosi adstringuntur Legibus Civilibus, quae continent materiam sibi & Laicis communem, non tamen qua profectus à Legislatore seculari.

55. Religiosi exempti regulariter non subsunt Legibus Episcoporum.

56. Quid sit Lex odiosa, poenalis, irritans, & quid favorabilis.

57. Quandoam Lex censetur esse odiosa vel favorabilis.

58. Quandoam Lex censetur esse irritans.

59. Variæ Quaestiones de Lege Poenali & Irritante.

60. Existit Lex merè poenalis, obligans in conscientia non ad ipsum actum, sed præcise ad poenam.

61. Sed Lex conjunctivè mixta obligat ordinariè in conscientia ad utrumque.

62. Uti & Leges Tributorum & Vectigalium.

63. Actus, quem irritat Lex poenalis, regulariter ante sententiam non est irritus.

64. Bene tamen (in foro externo) si irritatio non est poenalis.

65. Non tamen hoc ipso etiam in foro interno.

66. Lex, quae actum simpliciter prohibet & sine clausula irritante, non hoc ipso eundem irritat.

67. Quid sit interpretatio Legis, & Epiphia.

68. Lex ad casus similes extendenda est, in quibus reperitur eadem ratio; excepta materia odiosa.

69. Quenam sint causa extendendi & restringendi Leges per interpretationem.

70. Ubi non eadem, sed par solum ratio reperitur, licitum est Judici extendere Legem ad casus similes, exceptis correlativis, valde connexis, & equiparatis in Jure, in quibus etiam odiosa exigunt extensionem.

71. Per Epiphiam omnis Lex restringi potest, excepta irritante.

72. Quibus modis cessare Lex possit.

73. Cessante fine Legis intrinseco & adequato respectu Communitatis cessat ipsa Lex.

74. Dispensare in Lege sua potest solus Legislator, ejus Successor, & in Jurisdictione Superior.

75. Non autem inferior, nisi ipsi specialiter sit concessum. In quibus casibus id concedatur Episcopo circa Legem Papalem.

76. Quomodo Papa & Episcopi dispensent in Votis.

77. Quomodo Legislator secum ipso.

78. Legislator sine justa causa dispensans, illicitè:

79. Inferior etiam invalide agit.

80. Quenam sint justae causa dispensandi.

87. Potestas dispensandi, generaliter concessa, est ample interpretationis.

Celeberrimus est hic titulus de Constitutionibus, seu de Legibus, ut compendioso vocabulo dici consueverunt; nam Constitutio propriè denotat Legem Universalem, quamvis hoc loco latius accipiat pro quacunque Lege, etiam particulari & municipal. Hanc materiam de Legibus, utpote generalia principia per totum Jus diffusa, scitque Juristis simul ac Theologis prorsus necessaria complectentem, ut ordinatè & ex fundamento tractemus, in certos §§. dividere placet, quorum tres primi exolantur: essentiam & causas Legis. 4. Effectum illius, nimirum obligationem, quam parit. 5. Subjectum ipsius. 6. Quasdam Leges in particulari, nempe tributorum & vectigalium, poenales, & potissimum Leges irritantes. 7. & 8. Modos ritè interpretandi Leges, & tollendi, maximè per dispensationem.

§. 1.

Quid sit Lex: quæ ejus materia, forma, & finis.

Sciendum 1. per *Legem* hic potissimum intelligi decretum Principis vel Magistratus supremi, puta summi Pontificis, Imperatoris, Regis, Reipublicæ liberæ: quo sensu comprehendit Jura tam Ecclesiastica, quam Civilia: illa enim acceptio, qua *Lex* sumitur pro Jure Civilitantum, prout à SS. Canonibus distincto, & Legum Civilium interpretes vocantur *Legistæ*, non est hujus loci. Differt *Lex* à *Consilio*, quod obligationem inducat, *Consilium* verò præcisè luadeat citra obligationem impositam: à *Præcepto* autem seu *Mandato*. 1. Quod *Lex* detur Communitati, & præceptum privato tantum & personis singularibus. 2. Quod *Lex* sit perpetua ex se, quamdiu non abrogatur à Legislatore, vel consuetudine contraria, præceptum verò expiret per mortem tum præcipientis, tum ejus, cui datum est. 3. Quod *Lex* immediate afficiat locum sive territorium Legislatoris, præceptum verò adhæreat personis ipsæ. Nihilominus *Lex* & præceptum quandoque sumuntur pro Synonymis, uti & *Statutum* & *Jus*, quamvis *Statuta* strictè dicta denotent Leges, à Principe inferiore, vel Magistratu Civitatis latas: *Jus* verò à supremo sancitas. Leges Imperii Romani hodie non feruntur à solo Imperatore, sed cum suffragio & consensu Statuum Imperii, ut habetur in R. J. de an. 1576. & 1599. Quæ fortè ratio est, cur Imperii Constitutiones hodie vocentur *Recessus Imperii*, non *Imperatoris*.

§. 2. *Legem* necessariò tendere in aliquod objectum, quod vel precipit, vel prohibet, vel permittit, vel etiam punit; hi enim quatuor actus Legum assignantur l. 7. ff. de LL. quod objectum appellatur *materia Legis*: qualis autem ea sit, hoc loco dicendum, uti & quanam sit *Legis forma*, quæ ferri, & quis *finis*, propter quem ferri debeat.

Dico 1. *Lex* est ordinatio rationis ad bonum &

C 3

com-

commune ab eo, qui habet curam Communitatis, promulgata. Ita plerique cum S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. in C. Dicitur 1. *Ordinatio*, seu voluntas Superioris legitimi obligans subditos ad aliquid faciendum vel omittendum. 2. *Rationis*, ut indicetur, hanc ordinationem & actum voluntatis debere esse rationabilem, ac ab intellectu, seu recta ratione directum. 3. *Ad bonum commune*, nimirum totius Communitatis & Reipublicæ: per *Communitatem* non intelligitur quælibet hominum multitudo, sed moraliter unita sub uno Capite, eam gubernante cum potestate publica jurisdictionis, & communium bonorum participatione: quare familia unius domus, etsi centum capitibus constet, non est communitas; eò quod omnia talis familiæ membra dirigantur ad bonum privatum Patrisfamilias, non ad commune omnium. 4. *ab eo, qui habet curam* &c. intelligitur non merè dominativam aut æconomicam, qualem pater habet in filium, maritus in uxorem, dominus in famulos, sed politicam & jurisdictionalem, se extendentem ad communitatem perfectam, paulò antè explicatam. Sed nec omnis potestas jurisdictionis ad ferendas Leges sufficit; siquidem omnis Judex, quàm ordinarius, tam delegatus, obtinet aliquam jurisdictionem, nec tamen propterea potestatem ferendi Leges; ad hoc enim necessaria est jurisdictio sublimis & merum Imperium. 5. *Promulgata*, hoc est, intimata subditis; cum nemo obligari possit ad incognitum: sed sine promulgatione nemo cognoscit voluntatem Legislatoris ad aliquid obligantis. Sed de promulgatione & acceptance Legis §. sequenti. Interim collige, sensum allatæ definitionis esse hunc: *Lex est rationabile Decretum Superioris legitimi, subjectam sibi Communitatem obligare volens ad aliquid faciendum vel omittendum communis boni gratia, legitime promulgatum.*

Oppones 1. Datur Lex permittens: sed hæc non obligat: ergo non omnis Lex est voluntas Superioris obligans. 2. Multæ Leges tendunt in bonum privatorum hominum, uti quæ sunt latæ in favorem Pupillorum, Minorum, Clericorum, Nobilium &c. item quæ dirigunt Contractus, Judicia, Successiones &c. ergo non omnis Lex tendit ad bonum Communitatis. Confirmatur: Privilegia sunt & vocantur Leges privatæ: sed privilegia non Communitatis, sed privatorum, quibus dantur, bonum spectant. R. ad 1. Dist. Min. Lex permittens non obligat illum, cui aliquid permittit. C. Min. non obligat alios, ne illum impediant a faciendo id, quod ipsi permittitur. N. Min. & respectu horum est Lex; non verò respectu illius, cui aliquid permittitur. Ad 2. hoc ipso, quod Lex faveat Clericis, Pupillis &c. cedit in bonum publicum & communitatis, quia hujus interest, has personas defendi. Deinde in his Legibus non attenditur bonum alicujus personæ singularis, sed omnium Pupillorum &c. sub ratione communi, prout constituunt aliquam Communitatem. Et quamvis aliquæ sanctiones existant, quæ sunt directæ ad unam personam singularem, tamen, quia ad omnes similes casus extenduntur, Le-

gis vim sortitæ sunt. Ad Confirmationem dico, privilegia non esse leges respectu illorum, quibus conceduntur, sed respectu aliorum, ut non impediant privilegiatos in usu privilegiorum: cedit autem in bonum publicum, privilegiatos non turbari in suorum privilegiorum, favorum, & facultatum usu.

Dico 2. Materia Legis sunt actiones vel omissiones humanæ, quæ præcipi, prohiberi, permitti, vel puniri possunt. Colligitur ex L. 7. ff. de LL. ibi: *Legis virtus hæc est, imperare, vetare, permittere, punire*, quid aliud, nisi actiones vel omissiones humanas? actiones bonas imperat lex *præceptiva*; malas & noxias vetat lex *prohibitiva*; indifferentes ex se indulget lex *permittiva*, quin & subinde inhonestas, ut evitetur majus malum, illas non plectendo, non autem approbando: legum violativas persequitur lex *punitiva*. Dixi in assertione, *possunt*, ut indicarem, omnem Legis materiam debere esse *possibilem*; nemo enim ad impossibile obligari potest. c. 6. de R. 7. in 6. & impossibile nulla est obligatio. L. 185. ff. eod. Quod non solum intelligas de iis, quæ sunt physice impossibilia, ut volare per aëra, sed etiam de iis, quæ moraliter sunt talia, aut nimis ardua ac difficilia attentis circumstantiis personarum, loci, temporis, & fragilitate naturæ humanæ; talia enim præcipiendi potestas nec à DEO nec à Communitate humana hominibus data est. Sic invalida foret Lex, qua sibi Papa reservaret omnia peccata propter moraliter impossibilem observantiam: sic non omnibus præcipi possunt consilia Christi, paupertas Evangelica, castitas perpetua, obedientia Religiosa: neque publica peccatorum confessio.

Oppones 1. Lex debet tendere in bonum Communitatis: ergo non potest versari circa actiones indifferentes; quod enim nec bonum nec malum est, nec prodest, nec obest, nec rationabile est. 2. defacto dantur multæ leges, quæ præcipiunt vel approbant inhonestas, vel prohibent honestas: sic leges Civiles indulgent libellum repudii, & vinculi Matrimonialis solutionem propter causam fornicationis: concedunt patri vel marito interficere adulterum unâ cum uxore vel filia deprehensum: prohibent sceminis 2. nuptias sub gravibus poenis: vetant spuriis alimenta dari &c. ergo materia legum non est materia honesta &c. 3. quod honestum est, jam præcipitur Jure Naturali, sicut ab eodem prohibetur, quod inhonestum est: ergo legis humanæ materia non sunt actiones honestæ vel inhonestæ, sed merè indifferentes quæ indifferentes; sive enim eas præcipiat, sive veter, sive permittat Legislator, semper eas considerat ut utiles vel necessarias ad finem honestum. Pro exemplo sit gestatio armorum, quæ ex se nec mala est nec bona, ea tamen præcipi potest civibus eum in finem, ut assuescant armis tractandis ad defensionem urbis aliquandò necessariis: eadem gestatio armorum prohiberi potest Rusticis ex hac causa, ne spirantes milician, stivam negligant, aut ebrii se mutuo lædant: eadem permitti potest aliis, v. g. studiosis tempore va-

catio-

permittere potest aliis, v. g. studiosis tempore vacationum ad conciliandam sibi auctoritatem &c. in res & actio ex se indifferens quā talis non est obiectum legis, sed quā serviens ad finem honestum. Quidquid igitur immediate intendit lex, præcipiendo, vetando, permitiendo, puniendo, debet esse finis honestus; ut adeo honestas materiar sit essentialis proprietas legum, & lex sit nulla, quæ non est honesta. Ad 2. Leges Civiles aliquid approbantes, vel prohibentes, contra Jus Naturale vel Divinum, vel etiam contra Jus Ecclesiasticum in re spirituali &c. sunt irritæ, à Jure Canonico prohibitæ & correctæ, ut approbans vel statuens libellum repudiū, prohibens secundas nuptias &c. De reliquo multa hujusmodi inhonestas non approbat Jus Civile, sed tantum permittit & non punit in foro externo ad evitanda majora mala, vel ex aliis justis causis; quod inhonestum non est: sic in quibusdam locis honestè permittuntur lupanaria: nequitiam verò approbantur. Ad 3. nihil impedit, quò minus eadem res possit pluribus legibus præcipi vel vetari, imò id subinde necessarium est, ubi nimirum lex Naturalis vel Divina non satis est clara.

Dubium solenne moveri hinc solet, an materia legis, sicut honesta debet esse & possibilis, ita quoque externa sit oporteat & sensibilis, sive an etiam actus internus à Legislatore humano (nam à DEO id fieri posse extra controversiam est) præcipi, vel sub legem humanam cadere possit. Ad quod R. &

8. Dico 3. Actus merè interni per se & directè non cadunt sub legem vel præceptum humanum. Ita ingens agmen cum S. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. § q. 100. a. 9. Suar. l. 3. de LL. c. 13. n. 2. § l. 4. c. 12. n. 4. ac alii passim, contra gl. in Clem. 1. de heret. §. verum. v. eo ipso, Adrianum, Rosellum, Clarum, Medin. Baldum, Joan. Cardenas. Prob. 1. Potestas humana est sensibilis & nihil cognoscit nisi sensibile: ergo actus insensibiles, quales sunt merè interni, sunt extra sphaeram & limites Potestatis humanæ, saltem politicæ. 2. Modum gubernandi Ecclesiam, & Rempublicam humanam convenit esse sensibilem: & sufficit externus, qui per actus, quos legislator humanus directè præcipit, externos & sensibiles habetur: ergo non est necesse dicere, quòd DEUS vel Christus dedit ei potestatem præcipiendi actus internos, nisi in quantum necessarii sunt vel connexi cum actibus externis ritè ponendis. 3. actus merè interni per se nec prolunt nec obsunt bono communi Reipublicæ humanæ, utpote quæ suam felicitatem obtinet & tranquillitatem, modò omnes actiones externæ & sensibiles subditorum ritè fiant. 4. Potestas legislativa debet esse conjuncta cum potestate coactiva seu punitiva transgressorum, alias est inefficax teste Arist. l. 10. Ethic. c. 5. ergo Judex ferens legem debet posse cognoscere transgressionem legis actum merè internum præcipientis. 5. Iple Pontifex c. 34. de jsm. sic fateatur: nobis datum est de manifestis tantummodo judicare. Et: nemo patitur cogitationis poenam. Can. cogitationis d. 1. de Penit. ergo neque culpa cogitatio-

num datur in foro humano: ergo nec lex humana obligans præcisè & directè ad certas cogitationes seu actus internos. Unde illud celebre axioma, desumptum ex cit. c. 34. de occultis non judicat Ecclesia. Quamdiu igitur Adversarii non probant, Ecclesiæ defacto esse datam potestatem præcipiendi actus internos directè, per se, & solitariè (nam quòd potuisset dare DEUS. non videtur negandum) rectè negatur, fuisse datam.

Oppones 1. Jus Ecclesiasticum spectat finem 9 supernaturalem: sed iste non potest obtineri sine actibus internis fidei, spei, charitatis &c. 2. Ecclesia exercet jurisdictionem in quosdam actus merè internos, v. g. absolvendo à peccatis merè internis, & pravis cogitationibus: ergo. 3. Eadem dispensat in voto merè interno: ergo habet potestatem ad merè internum. 4. potest aliquis se ipsum obligare ad actum merè internum per votum: ergo etiam ab alio homine, cui homo dedit ad id potestatem. v. g. vovendo ei obedientiam in omnibus omnino, etiam orationem merè mentalem præcipienti. 5. Christus dedit Ecclesiæ potestatem illimitatam ligandi, quodcumque ligaveris &c. Matth. 16. ergo etiam ligandi & obligandi ad actus internos. 6. Si legislator humanus non posset præcipere actum merè internum, tunc ideo, quia non potest eum cognoscere: sed hæc ratio nimium probat, quia alias neque posset præcipere vel prohibere actus occultos, v. g. Matrimonium clam contrahendum. 7. si non posset præcipere actus internos, tunc ideo, quia non potest transgressores punire: sed hæc ratio supponit falsum; quia non est necesse, ut omnis lex humana sit coactiva vel punitiva, præsertim poenā externā; quia potest dari lex directiva tantum, qualis est lex respectu Legislatoris, & in quorundam sententia lex Civilis respectu Clericorum, hos enim ajunt obligari legibus Civilibus quoad vim directivam, non verò coercitivam. 8. Ecclesia in c. dolentes. de celebr. Miss. præcipit recitari Breviarium devotè & attentè: sed devotio & attentio sunt actus interni: ergo.

R. ad 1. Aliud non infertur, quàm quòd Ecclesia & legislator humanus præcipere possit actus internos indirectè, in quantum sine his non possunt poni actus externi, ut oportet: Jus Ecclesiasticum intendit per se & directè finem supernaturalem, solum per actus externos procurandum. Ad 2. dist. Ant. exercet jurisdictionem in actus internos nomine DEI, à quo accepit potestatem absolvendi ab omnibus peccatis pro foro conscientiar. C. nomine proprio, & independentè à concessione Divina speciali, aut pro foro externo. N. Ant. & Conf. Ecclesia per se & directè vi suæ potestatis legislativæ suos tantum dirigere debet & potest quoad actus externos. Legislativæ, inquam, & fori externi: nam potestas fori interni non est legislativa, in quo non hominis ad hominem, sed hominis causa ad DEUM agitur: atque actus hujus potestatis fori interni ad jurisdictionem voluntariam pertinent, quæ legislativa non est. Ad 3. dispensat nomine

mine DEI, & pro foro interno tantum, quæ dispensatio non ad legislativam potestatem pertinet, sed est actus jurisdictionis voluntariæ. Ad 4. obligatio, quam sibi quis ponit per votum, inducitur per solum actum internum, consequenter & obligatio obediendi alteri, actum merè internum præcipienti: ergo non oritur ex alterius potestate legislativa, utpote quæ, inter homines existens, respicit bonum commune & externum tantum. Ad 5. Dist. Ant. illimitatam ligandi per legem ad actus externos dedit Christus. C. ad merè internos. N. Ant. actus enim merè interni per se non pertinent ad gubernationem Ecclesiæ externam. Ad 6. N. Min. cum ratione addita, quia actus occulti revera sunt sensibiles & cognoscibiles; licet per accidens non cognoscantur. Ad 7. N. iterum Min. non enim agnosco legem directivam humanam, quæ non supponat potestatem coercitivam in legislatore, nego etiam, quod Legislator lege sua, vel Clerici lege Civili obligentur vi directiva, sed potius ex decencia naturali obligari arbitror. Ad 8. inde solum sequitur, quod possit præcipere actus internos indirectè, quatenus sine ipsis non ritè ponitur externus.

10 Urgebis fortius. 1. Lex directiva, seu quæ solum obligat in conscientia sub culpa, non verò sub pœna ab homine infligenda, potest præcipere & prohibere directè actus mixtos, seu tales, qui involvunt simul actum externum & internum, v. g. orationem attentam, confessionem validam, quæ involvit præter sensibilem recitationem peccatorum etiam dolorem internum de peccatis, item Communionem reverentem & dignam absque scientia peccati mortalis: nam Alexander VII. damnavit hanc propositionem ordine 14am. qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. Et Innoc. XI. istam: præcepto Communionis annuæ satisfacit per sacrilegam Domini manducationem; consequenter supponit Ecclesiæ, præcipi fidelibus non modò actus externos Confessionis & Communionis, sed etiam internos doloris, pœnitentiæ præviæ, devotio- nis & reverentiæ: ergo Ecclesiæ potest præcipere actus mixtos, atque hoc post ultimam propositionem ab Innoc. XI. damnatam nunc certum esse ait insignis & modestissimus Auctor Vindictarum Gobathianarum ad proposit. 32. n. 17. quia actus uterque tam externus quam internus constituunt unum totum morale: unum Sacramentum v. g. Ergo etiam directè potest præcipere actus internos: quod probatur: præcipere actus mixtos directè, est utrumque actum præcipere directè: item plus est præcipere actus mixtos, quam merè internos, cum internus contineatur in mixto: ergo, si Ecclesiæ potest præcipere actus mixtos directè, etiam poterit merè internos præcipere directè. 2. potuit Ecclesiæ utique prius præcipere actum externum, v. g. orationem vocalem, & post aliquod tempus superaddere præceptum de attentione interna: sed hoc modo adjecisset directè præceptum adus merè interni: ergo. 3. Innoc. XI. in virtute S.

obedientiæ prohibet, ne quis propositiones ab ipso damnatas deducat ad praxim: sed inter illas multæ versantur circa actus internos, uti 5. 6. 7. de dilectione DEI, 10. & 11. de interna dilectione proximi; decima sic sonat: non tenemur proximum diligere actu interno & formaliter: hæc autem omisso amoris interni, quæ prohibetur, est quid purè internum: ergo. 4. ad 1. Quando Potestas humana præcipit vel prohibet actus mixtos, eo modo facit, quo potest, nimirum directè actum externum, indirectè internum, sine quo externus non posset debite poni: quod autem non possit directè præcipere vel prohibere actum merè internum, probant nostra argumenta; neque Lex merè directiva obligans in conscientia ad aliquid, cujus executionem cognoscere non possit, & urgere etiam inflicta pœnâ, videtur utilis in ordine ad gubernationem Reipublicæ humanæ, quæ solum est externa respectu Legislatorum humanorum: & quamvis potestas directiva, speculativè loquendo, sit separabilis à coactiva, non tamen moraliter, & juxta convenientem institutionem. Suar. l. 4. de L. L. c. 12. n. 8. Certè major potestas, & directiva in actus merè internos, non videtur sufficienter probari; cum omnia salventur admittendo in Legislatoribus humanis potestatem indirectè præcipiendi vel prohibendi actus internos; nimirum attentionem in recitando Breviario, dolorem in Confessione Sacramentali, pœnitentiam & nullius peccati mortalis conscientiam in S. Communione; cum hujusmodi actus interni Jure Divino vel Naturali sint necessarij ad convenienter ponendos externos. Ad 2. N. Min. nam adjiciendo præceptum de actu interno, non solitarie præcipit actum internum, sed unâ cum externo: consequenter cum aliunde dubium sit, & necdum sufficienter probatum, quod Ecclesiæ possit directè præcipere actum internum etiam cum externo, seu mixtum, rectè negatur, quod præcipiat internum directè. Dices: illa tantum præcipiuntur indirectè, sine quibus poni nequeunt ea, quæ præcipiuntur directè: sed sine attentione interna potest v. g. poni recitatio Breviarii: ergo. Dist. Min. potest poni quomodocunque. C. prout decet & oportet. N. Min. Cum Jus Naturale & Divinum exigit attentionem internam ad orationem, rectè Ecclesiæ adjungit præceptum de hac attentione, sed quo modo potest, nimirum indirectè. Ad 3. Innocentius ibi explicavit tantum, ad quid obliget Lex Naturalis & Divina circa dilectionem DEI & proximi, non posuit novam legem humanam; cum isti actus merè interni non sint materia Legis humanæ.

Dico 4. Possunt tamen à Legislatore humano præcipi vel prohiberi actus interni indirectè & concommitanter, quatenus nimirum necessarii sunt ad actum externum ritè ponendum, sive in suo esse physico sive morali. v. g. ut contractus in sua ratione physica ritè ponatur, debet liberè & cum consensu poni, ut Sacramentum in ratione morali ritè conficiatur, requiritur intentio faciendi, quod Christus

flus instituit, ut oratio ritè peragatur, opus est attentione & intentione orandi, ut ritè suscipiatur beneficium parochiale à non Sacerdote, debet suscipiens habere intentionem recipiendi presbyteratum intra annum; & qui illos actus internos non poneret, peccaret contra præceptum Ecclesiæ. Ita cum Suar. l. 4. de LL. c. 13. à n. 5. communior contra Vasq. Sylv. Dian. & alios, quorum sententiam Filiuc. & Laym. apud August. Michel tr. 4. q. 3. §. 3. n. 4. probabilem censent. Probatur: præcipi vel prohiberi actum internum indirectè & concomitantè est illum præcipi non immediatè ratione sui, sed ratione actus externi, cum quo connectitur, & quatenus est necessarius ad actum externum ritè ponendum: sed ita potest præcipere vel prohibere Legislator humanus, ut patet ex allatis exemplis, & plurimis aliis: ergo. Imò sic indirectè & concomitantè cum actu externo præcipi potest intentio applicandi v.g. fructum sacrificii, orationis &c. ad certum finem, gratis administrandi baptismum, dignè suscipiendi Sacramenta &c. etiam si isti actus externi possent poni sine huiusmodi actibus internis, utpote qui non sunt necessarii, ut actus externi existant absolute vel in esse physico vel morali, sed tantum extrinsecè conjunguntur cum externis, ut isti fiant certo modo; quia tales actus interni sunt saltem necessarii ad aliquod esse morale actus externi. Suar. l. c.

12 Dico 5. Forma Legis est modus, seu sunt signa externa, quibus voluntatem suam Legislator manifestat & promulgat subditis. Hæc signa & verba debent esse talia, ut clarè indicent, Legislatorem non suadere solum vel consulere, sed præcipere ac jubere. Verba imperium & iussionem denotantia sunt: *præcipimus, mandamus, obligamus, prohibemus, inhibemus, interdicens, teneantur, necesse est, non liceat, nemo possit*, & quæ his æquipollent, aut quæcunque necessitatem important: quod etiam plerique referunt verbum, *debeant*; quamvis aliqui interpretentur non pro debito necessitatis & obedientiæ, sed solum honestatis. Dubiæ significationis, an consilium vel imperium denotent, sunt: *statuimus, ordinamus, sancimus, innovamus, decernimus, volumus* &c. item verba: *facite, cavete, solvite, assidueant omnes, nemo audeat*: hæc tamen ultima in Decretis Pontificum & Conciliorum ordinariè sunt prohibitiva: quoad priora standum est consuetudine Regionis, vel attendenda materiæ gravitas & necessitas, vel videntum, an non aliqua poena sit statuta in transgressores, vel aliqua particula addatur in decessu, ex qua colligi possit, Superiorem velle obligare, ut si dicat: *in virtute S. obedientiæ* &c. Quod si omnibus consideratis maneat dubium, an obligare, vel consulere tantum, voluerit Superior, non habetur pro lege, sed pro consilio; quia subditorum libertas est in possessione.

Dico 6. Finis Legis est bonum commune, seu utilitas publica. Patet ex definitione Legis, & ex can. 2. d. 4. Unde lex, quæ non est

Lit. I. R. P. Pichler.

utilis communitati, nulla est, & quando desinit eidem esse utilis, cessat & ipsa.

Atque sic habemus essentiam, & tres causas Legis, uti & quartam, nempe efficientem, de qua postea, si prius examinaverimus, an & qualis promulgatio, & acceptatio Legis, ad formam ac essentiam Legis pertineant.

§. 2.

An & qualis Promulgatio, & Acceptatio Legis, spectent ad rationem Legis?

Sciendum 1. certum esse apud omnes, quod Lex aliquo modo promulgari & innotescere debeat subditis; cum nemo obligari possit ad incognitum: quæstio tamen est 1. utrum promulgatio requiratur solum ut conditio necessaria ex parte hominis, quia non potest obligari, nisi cognoscat Legem, vel an requiratur etiam ex parte ipsius Legis, ita ut hæc non possit obligare, nisi promulgata sit: quæ duo multi imperitè videntur confundere, 2. qualis requiratur promulgatio, an publica, quæ fit vel voce præconis, vel affixo programme, vel alio modo Communitati accommodato, vi cuius in omnium notitiam venire possit; an verò sufficiat solennis constitutio Legis in Consistorio Principis. 3. Si publicè promulgari debeat, quibus in locis, an in omnibus Imperii Provinciis, & lex Ecclesiastica in omnibus diocesisbus promulgari debeat, ut apta sit obligare. 4. an statim obliget, postquam sic est promulgata.

Sc. 2. Acceptationem in triplici sensu posse accipi. 1. pro consensu subditorum ad constituendam Legem. 2. pro consensu eorundem in observationem Legis jam constitutæ, seu pro voluntate legem recipiendi. 3. pro actuali observatione Legis. Certum jam est 1. nullam ex his acceptationem esse necessariam ad valorem legum Divinarum & Naturalium, earumque vim obligandi. 2. primam acceptationem populi esse necessariam in Statu Democratico, ubi potestas ferendi leges humanas est penes populum: item acceptationem Optimatum in Statu Aristocratico, ubi vel cum Principe regnant Magnates & certi Status, vel soli Magnates. 3. secundam & tertiam acceptationem saltem accidentaliter esse necessariam, nempe ad durationem & firmitatem Legis etiam in Statu Monarchico; nam per receptionem & actualem observationem lex utique firmatur & durat. Quæstio igitur remaneat, an omnes, vel aliqua ex his acceptationibus populi requiratur ad constitutionem Legis, eique partialiter tribuat vim obligandi, extra Statum Democraticum.

Dico 1. Promulgatio Legis non tantum est necessaria conditio ex parte hominis, qui sine cognitione Legis obligari nequit, sed etiam necessaria est ex parte ipsius Legis, ita ut ista acquirat vim obligandi completam partialiter à promulgatione. Adeoque promulgatio est de ratione Legis humanæ, ita ut non sit vera lex, nec obliget, quamdiu promulgata non fuerit, licet à Principe jam sit decreta, & promul-

D

mul-

mulgari mandata, aut licet privatim sciatur. Ita cum Suar. de LL. lib. 1. c. 11. n. 3, § 6. communis. Ratio; quia lex est regula totius Communitatis, & non pro una tantum vel altera persona: ergo debet esse rite proposita, & sufficienter promulgata Communitati. Deinde Lex est locutio Principis obligare volentis ad subditos directa: sed locutio hæc nequit esse sine signo manifestativo voluntatis obligandi, nec est completa, nisi sit apta percipi ab audientibus: ergo lex vera in ratione Legis non est, quæ manifestata & promulgata non est. Confirmatur ex l. 9. C. de LL. ibi: *Leges sacratissime, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.* Unde promulgatio respectu legis ad obligandum aliter se habet, quam applicatio ignis ad urendum; nam promulgatio tribuit partialiter vim obligandi; non verò applicatio vim urendi.

- 17 Dico 2. Promulgatio Legis debet esse publica, seu talis propositio, ut toti Communitati possit ea mediante innotescere. Ita rursus Suar. & alii passim; quia lex est regula publica Communitatis totius; ergo debet proponi publico modo & Communitati accommodato, consequenter vel voce præconis, vel affixo programme &c. Deinde lex est locutio publica Principis quæ personæ publicæ, & totum populum obligare volentis: sed non loquitur publicè, & ut persona publica, toti Communitati & populo, nisi per propositionem & promulgationem iussionis suæ publicæ: ergo. Postquam autem promulgata est lex, de se jam obligat omnes, ad quos notitia illius per se potuit pervenire, nec opus est, ut alia intimatio quasi Juridica fiat singulis. c. 1. de postulat. Prælat. cum id moraliter sit impossibile. Illi autem, ad quos per accidens non pervenit Legis notitia, in foro conscientiæ nec ad culpam nec ad poenam obligantur, sed per accidens; per se enim, nisi invincibilis ignorantia excusaret, jam sunt obligati. In foro autem externo, postquam facta est publica promulgatio, & terminus inchoandæ obligationi præfixus præterit, præsumitur quivis subditus scire legem, ita ut ipsi non patrocinetur excusatio ignorantiae, nisi illam efficaciter & positivè probet; nam Juris Communis & promulgati ignorantiam nemo habere censetur.
- 18 Atque ex his deduces, Consiliarium Principis, vel alium, qui scit, Legem in Consistorio jam esse decretam, & proximè promulgandam, de minuendo frumenti pretio, vel monetæ valore, posse citra injustitiam frumentum vendere pretio priore, vel monetam expendere in antiquo valore: quia talis utitur jure suo, cum Lex suam obligandi vim completam acquirat non per notitiam privatam, sed per promulgationem publicam: sicut ergo aliis, ita ipsi (non obstante privata notitia) ante promulgationem Legis licitum erit currende pretio distrahere frumentum. Dissentit Medina & alii.

Oppones. In cit. c. 1. dicitur, legem obligare, si solemniter editur, aut publicè promulgatur: ergo promulgatio publica tantum requi-

ritur disjunctivè, & sufficit etiam constitutio Legis cum solennitate in Consistorio Principis. 18. Mens Pontificis ibi fuit docere, quod non requiratur intimatio constitutionis (ita ibi vocatur sententia interdicti, quam tulit non Papa, sed Cardinalis,) facienda singulis, sed quod sufficiat talis sententiæ editio solennis seu promulgatio publica; nam advertunt DD. quibus consonat Barbos. dictione 46. n. 8. tō aut sumi hic (uti & alias subinde) expositivè, pro id est, vel pro seu, ita ut solennis editio idem sonet, ac promulgatio publica. Itaque hic Papa non intendit statuere aliquid de modo promulgandi Legem, sed incidenter solum innuit, sufficere solennem editionem coram populo, aut promulgationem publicam, vi cuius communitati innotescere possit Constitutio.

Dico 3. Ad legitimam promulgationem Legis Civilis pro toto Imperio latæ requiritur 1. ut promulgetur in singulis provinciis Imperii. 2. Ut concedantur duo menses à facta promulgatione, usque dum obliget subditos provinciarum. Ita quoad utrumque ordinatur in Novell. 66. c. 1. quæ quamvis directè loquitur solum de caula particulari Testamentorum, communiter tamen extenditur ad omnes alias Leges, partim propter rationem generalem ibi allatam, quæ facit pro omni lege, partim propter Rubricam præfixam, quæ sic sonat: *ut factæ novæ constitutiones post insinuationes earum post duos menses valeant;* siquidem rubrum explicat nigrum, & Rubrica, ut in Prolegomenis dixi, auctoritatem saltem interpretativam subiectæ Legis habet. Extendit se assertio probabiliter quoad partem posteriorem de lapsu duorum mensium etiam ad Statuta inferiorum Principum; quia isti, si contrarium non exprimant, censentur se conformare Legibus Imperatoriis, præsertim cum ab Imperatore jus Suprematûs & ferendi Leges potestatem obtinuerint; quamvis P. Engel hic n. 66. & alii plurimi dissentiant. Unde infertur, incolas illius provinciæ, in qua nondum promulgata est Lex, quamquam in cæteris promulgata sit, non obligari, nec illos subditos, apud quos promulgata est, ante lapsum duorum mensium, non obstante, quod illi notitiam Legis privatam, isti verò etiam publicam priùs obtinuerint. Ideo enim statutum est certum tempus à promulgatione in singulis provinciis facta, ut tollatur confusio in populo, & non aliqui citius, alii autem serius obligari incipiant. Vid. Suar. l. 3. c. 16. seq. Oppones: qui certus est, certiorari ulterius non debet. c. 31. de R. J. in 6. ergo, quamprimum aliquis noverit legem, obligabitur. 18. Qui certus est de existentia Legis per promulgationem publicam, statim obligatur, hoc est, quamprimum fluxerit terminus obligationi inducendæ præfixus; non verò, qui certus est modo privato, communitati non accommodato; aut nondum finito tempore obligationi inchoandæ præfixo.

Dico 4. Probabile est, eandem solennitatem promulgationis requiri in legibus quoque Eccle-

Ecclesiasticis, quæ lata sunt pro pluribus Diocesis, videlicet eas non obligare in Diocesis, nisi in quibus promulgatae sunt, & non nisi post lapsum duorum mensium à promulgatione. Ita cum gl. in c. 2. h. t. v. ante prohibitionem. & in c. 1. de concess. præb. in 6. Abb. Ar. mil. Navar. Sotus, Becan. Less. de 7. §. 7. l. 1. c. 22. dubit. 13. imò teste Aug. Michel q. 4. n. 7. Cherubinus in Compendio Bullar. tom. 3. hanc sententiam vocat communem. Prob. 1. ex c. 1. de N. O. N. §. can. 7. d. 10. ubi deciditur, in his casibus, in quibus nihil clare disponit Jus Canonicum, bene autem Civile, ius dispo- sitionem admitti posse, vel debere, modò Jus Civile nihil disponat in re spiritali, vel peccatum concernente, aut contra immunitatem Ecclesiasticam. Prob. 2. ex c. 13. de Penit. §. remiss. ubi statuitur, poenam in Me- dicos ibi decretam non incurri, antequam Præ- latos locorum particularium hanc legem promul- gaverint. 3. ex Bulla Pii IV. sicut ad sacra- rum, ubi Pontifex vult Decreta Concilii Trid. non obligare ante Calendas Maji, h. e. ante lapsum 3. mensium à finito Concilio, subjun- gens hanc rationem; quia iure etiam Communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant. Imò Pontifices non solent in praxi obligare statim post pro- mulgationem Romanam, sed denominare cer- tum tempus, & quidem bimestre pro Regio- nibus intra montes, & Italiae vicinioribus; quadrimestre autem (à promulgatione Ro- mana) pro Regionibus ultramontanis: ergo supponant Pontifices. & approbant etiam in suis Legibus, dispositionem juris Civilis de necessitate promulgandi in particularibus lo- cis, & lapsum aliquorum mensium, antequam lex obligare incipiat. Prob. 4. ex ratione. Motivum, quod Imperatorem impulit ad sta- tuendam promulgationem in singulis provin- ciis, & terminum duorum mensium, æquè procedit in Lege & foro Ecclesiastico, ne sci- licet confusio oriatur in Republica, si aliqui ci- tius obligentur, quam alii. Hæc ratio singu- lariter efficax est in Legibus irritantibus, v.g. contractus, Matrimonium, & in Legibus sta- tuentibus reservationem calsum, & in Revo- catoris privilegiorum, Indulgentiarum &c. quas Leges etiam Adversarii passim excipiunt, ac in singulis provinciis promulgandas asse- runt. Confirmatur. Episcopi melius nōrunt in particulari mores, indoles, & alias circum- stantias suorum diocesanorum, quam Papa; & hinc præstat, Papam nolle statim obligare, ubi legem promulgari fecerit Romæ, sed ex- spectare, an non fortè legi novæ, in suis Dio- cesibus promulgandæ, justè aliquid opponere possint Episcopi.

21. Excipiuntur tamen 1. Leges, quibus ipse Papa addit clausulam, qua indicet, quòd ve- lit statim ubique eas valere post solam promul- gationem Romanam. 2. Leges, in quibus ipse usus & praxis universalis supplet vicem promulgationis particularis, qualis v.g. dici potest Bulla Cene Domini. Quò etiam revoca- veris Regulas Cancellariæ.

Lib. I. R. P. Pichler.

Oppones 1. Promulgatio in singulis dio- cesibus non est necessaria ex natura rei, ut nec lapsus duorum mensium ex una, ex altera verò parte hanc solennitatem nullibi præscribit Jus Canonicum, & Papa in suis legibus feren- dis non dependet à modo promulgandi à legi- bus Civilibus præscripto: ergo leges Ecclesia- sticæ statim obligant ubique, postquam Ro- mæ fuerint promulgatae in Campo Floræ ad co- lumnam, & ad valvas Basilicæ Apostolorum (in his enim duobus locis affigi solent) nec aliud requiritur, ut singulos actu obligent & proximè, quàm notitia, vel tantum tempus, ut ad ipsos pervenire potuerit notitia. per c. 1. de concess. præb. in 6. 2. quando Jus Cano- nicum, uti Bulla Pii IV. supra cit. requirit cer- tum terminum inchoandæ obligationis à facta promulgatione, vel, ut insinuat c. 13. pariter cit. promulgationem in provinciis & diocesi- bus; id facit per modum exceptionis à via ordi- naria, adeoque firmat regulam in oppositum, ac tacitè insinuat, ubi non præscribitur certus terminus, vel promulgatio in locis particula- ribus, obligationem legis statim & ubique in- duci. 3. Pro opposita sententia stat longè major auctoritas, nempe Suar. Vasq. Azor, Malder. Wiefner, & plerorumque ex Soc. Jèsu; imò Palao eam vocat certam, Azor no- stram omnino improbabilem, Cardenas & Moya etiam graviore censura perstringunt: ergo. 4. Rursus pro opposita stat praxis & stylus Curiae Romanæ. R. ad 1. dist. ulti- mum membrum: Papa non dependet à mo- do promulgandi, quem Jus Civile præscripsit, dependentià necessitatis. C. Ant. dependen- tià ultronæ acceptationis. N. Ant. & Conf. quis enim negabit, Pontificem ultrò posse re- cipere dispositionem juris Civilis in hoc pun- cto? & quis defacto recepisse neget esse pro- babile, dum ex una parte contrarium non sta- tuit, ex altera verò generaliter voluit Sacros Canones Principum constitutionibus adjuvari? c. 1. de N. O. N. præsertim cum observata Lege Civili longè suaviore modo obligationem in- ducat Ecclesiastica lex. Ad 2. N. assertum, quòd tales Bullæ & dispositiones juris Canonici sint exceptiones à communi regula: sed sunt potius confirmationes speciales recepti gene- raliter juris Civilis pro iis casibus, ubi Jus Ca- nonicum nihil diversi statuit; proia vicem ex- emplis subeunt, non exceptionis. Ad 3. Esto quòd major Auctorum numerus stet pro sen- tentia contraria; pro nostra tamen stat præter Panor. in c. 2. h. t. n. 7. & alios n. 20. citatos mag- nus Mol. tr. 2. d. 395. a. n. 6. Zypæus Anal. J. Pont. ad h. t. n. 1. Gibal. Scient. Canon. l. 7. c. 2. q. 1. E: quod caput est, fortius Jus & efficacior ra- tio. Censuras non moror, utpote non satis fundatas. Ad 4. Veritas huius praxis, quam nudè asserunt Adversarii, suspecta redditur ex eo, quia multis præclaris viris supra alle- gatis videtur fuisse incognita. Dein esto, quòd praxis Curiae Romanæ pro foro externo ita judicet, fundantis se in probabilitate adver- santis sententiæ; in foro tamen interno subditi etiam tutò sequuntur nostram benigniorem

D 2

verè

verè probabilem, non obstante, quòd in foro externo à iudicibus iustè puniri possint transgressores propter oppositæ opinionis auctoritatem. Non igitur eadem est praxis in foro interno, quæ fortè est Romæ in foro externo, ut apud Palao *pu. 12. n. 3. p. 1. l. 1.* docent Valentia, Reginald. Menoch.

22 Dico 5. Acceptatio populi non est necessaria ad completam vim obligandi & ad substantiam Legis. Seu consensus populi (extra statum Democraticum) non requiritur ad ipsam legem in suo esse constituendam. Ita communis, & certa satis. Probat. Ubique regimen non est Democraticum, populus transiit supremam potestatem & legislativam in Principem. *l. 1. pr. ff. de Constit. Princ.* (sive ille sit una persona, ut in Monarchia, sive sit Senatus Procerum, ut in Aristocratia, sive sit Princeps & Senatus simul, ut in Monarchia mixta) ergo populi consensus nō est necessarius ad legem constituendam; quia hanc potestatem legislativam non transiit sub conditione & reservatione sui consensus; secus enim tot essent conlegislatores, quot subditi: quod est absurdum, & cum statu Monarchico vel Aristocratico pugnat: atque vix utilis foret & efficax potestas legislativa in Principe; semper enim de plebe sunt plures, libertatis amantes, legumque osores, & sic omnem ferè legem impedirent cum magna perturbatione Reipublicæ. De Lege Ecclesiastica res est adhuc magis extra controversiam; quia Pontifex independenter à populo suam potestatem ferendi leges accepit inmediate à Christo. *Jo. 21.* ubi eidem in Petro dictum est: *Pasce oves meas:* & *Matth. 16. Quodcumque ligaveris &c.* quam potestatem Papæ, etiam independenter à populo, communicat Episcopis quoque pro suis Diocæsis: ergo leges Ecclesiasticæ non possunt quoad suum esse pendere à populo.

23 Dico 6. Nec acceptatio populi, quatenus dicit voluntatem recipiendi in se obligationem legis, à supremo Principe vel Magistratu jam conditæ & promulgatæ, necessaria est per modum conditionis, ut lex obliget. Ita communis & post Alexandri VII. decretum, hanc propositionem damnantis, *populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam*, ferè certa sententia: quamquam olim contrarium docuerint Iuristæ communiter, teste Suar. *c. 19.* & ex Theologis Navar. Fillio. Valentia, & alii. Prob. 1. Ex allegata propositione damnata patet, quòd subditi peccent non acceptando legem: ergo lex obligat, antequam accedat voluntas populi obligationem legis in se recipiendi. 2. Si requireretur acceptatio populi ad hoc, ut lex obliget, nulla ferè, & prorsus exigua foret potestas legislatorum; si enim populus pro libitu parère posset, vel recusare legem, legislatores tantum possent, quantum vellet populus: quod non tam esset regere populum, quam regi ab eodem. 3. Solent legislatores punire statim illos, quos deprehendunt legis suæ sufficienter promulgatæ transgressores: sed non possent punire, si liberum esset populo legem

promulgatam recipere vel non; nam sine culpa non est aliquis puniendus. *Reg. Juris 23. in 6.*

Dico tamen 7. Acceptatio populi, quatenus dicit voluntatem recipiendi legem, & quatenus est actualis observantia legis, necessaria est ad stabilitatem & firmitatem legis. h. e. ut lex duret, suamque vim, quam independenter ab acceptatione & consensu populi habebat solum de Jure, consequatur etiam in effectu, cum duratione & firmitate. Ita quoad rem cum Laym. *lib. 1. tr. 4. c. 3.* plerique omnes, etiam omnem acceptationem populi tanquam necessariam negare videntur. Prob. 1. ex *L. 32. ff. de LL.* ibi: *cum ipse leges nulla alia ex causa nos teneant, quam quòd iudicio populi receptæ sunt.* Cui concordat glossena Gratiani in *Can. 3. d. 4.* sic loquens: *Leges instituuntur, cum promulgantur: firmitur, cum moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus utentium ipse leges confirmantur.* Unde prob. 2. consuetudo potest tollere legem, ut obligare desinat: ergo multo magis *desuetudo* (ita propriè dicitur prima non observantia legis per actus contrarios) potest tollere legem, impediendo, ut obligare non incipiat. Sic lex jejunii Quadragesimalis quoad abstinentiam à lacticiis, seu iis cibis, qui sementinam carnis originem habent, ut caseus, ova, butyrum &c. nunquam fuit recepta in Germania, & ideo nunquam in actu secundo vim suam exeruit. Atque in hoc sensu verum est illud: *Lex non acceptata non obligat*, ut contingit multis Ballis Pontificiis tum in Germania, tum in aliis locis. Confirmatur. Ipsi Pontifices, ut probabile putat P. Karchne de *Matrim. a. 3. n. 124.* cum Mendo & Cardenas contra Suar. & Vafq. &c. sæpe nolunt obligare, antequam videant legem probari fidelibus, nec existere causam rationabilem in contrarium, & sic eorum consensum expectant; quamvis haud dubiè statim obligarentur fideles, si Pontifices vellent. Unde quamvis per se peccent subditi, non statim observando legem promulgatam, ut habet communis contra Nav. Covar. Triedo, si nempe legislator statim obligare intendat; excusantur tamen per accidens sapius. 1. Si legislator gratosè concedat spatium experiendi legem. 2. Si major pars Communis eam non observet, sciente & dissimulante Principe. 3. Si rem injustam præcipiat, vel gravamen iniquum inferat subditis, v. g. onerando nimis tributis. 4. Si à populo communiter censeatur lex esse nimis gravis, aut lata contra rationabilem consuetudinem; quia verisimile est, Principem ignorasse illam difficultatem, vel consuetudinem; vel non tulisse legem absolute cum voluntate statim obligandi, sed explorandi, quomodo lex recipiatur à populo, vel num difficultates emergant graves. Sed tali casu consultum est & conveniens monere Principem, ac perere, ut ipse legem vel tollat, vel mitiget. An verò durante supplicatione teneantur subditi ad observantiam

nem legis, nec ne, incertum est apud Auctores: tutius utique est interim observare; cum lex etiam dura (modò non sit injusta &c.) videatur per se statim obligare juxta illud l. 12. ff. qui & à quibus manumissi: quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est.

Placet mihi hæc ultima assertio cum duabus præcedentibus de acceptatione populi summo potestati, vel ex eo etiam capite, quòd hoc pacto optimè conciliari possit videantur Auctores, in hac re prorsus in diversa abeuntes, & in speciem penitus contrarii, quorum multi, præsertim Juristæ, cum Nav. & Covar. absolute affirmant, acceptationem populi esse necessariam ad hoc, ut lex obliget, alii autem, præsertim Theologi, cum Suar. & Palao negant rotundè. Si itaque dicatur, priores intelligendos esse de perfectione legis accidentali, illius stabilitate, & firmitate in effectu, posteriores verò de perfectione legis substantiali, ac ejus obligatione subditis imponenda independentè ab ipsorum consensu, utrosque verum dicere deprehendetur, facileque solventur cujuslibet partis objectiones.

Oppones 1. Modus imperandi populo debet esse suavis, & genio moribusque subditorum magis accommodatus; cum debeat esse in ædificationem, non in destructionem. 2. Cor. 13. sed suavior est & accommodatior genio & infirmitati hominum, si requiratur consensus populi ad obligationem legis; ergo. Unde populus sub hac conditione in Principem transulisse credendus est potestatem legislativam; uti & Christus dedisse Pontificibus. 2. lex, quæ passim non observatur, est inutilis: ergo etiam, antequam inchoetur ejus observatio, est inutilis; sed lex inutilis non obligat: ergo lex non observari cœpta, seu non recepta à populo, non obligat: ergo requiritur acceptatio populi tanquam conditio necessaria, sicut applicatio, ut ignis urat. R. ad 1. Modus imperandi non solum debet esse suavis, sed etiam, & vel maxime efficax; qualis non esset, si f. ret in arbitrio populi obligationem legis recipere, vel non; adeoque sub conditione hujus consensus non potuit prudenter à populo in Principem transferri potestas legislativa; & multò minùs id de Christo præsumendum est. Dein dum Monarchia Romana rursus renata est sub Imperatoribus, omnis potestas legislativa à populo in Principes absolute translata est. §. 6. Inst. de j. N. G. & C. l. 1. pr. ff. de Constit. Princ. Ad 2. Dist. Ant. est inutilis per accidens, & in effectu, nec stabilis est. C. Ant. est inutilis per se & ex natura sua, nec potens obligare. N. Ant. & ea, quæ inde inferuntur.

§. 3.

De Causa efficiente legis: seu quinam possint ferre leges?

26 Sciendum, extra dubium esse 1. quòd in rer homines existere debeat Potestas Legislativa, utpote indigentes aliqua gubernatione, postquam coeherunt in communitates; ubi enim non est gubernator, populus corrumpitur. Prov. 11. Sed

Gubernator nequit bene regere populum, nisi per bonas leges; ac proinde in eo resideat necesse est ferendi potestas; nec enim sufficit œconomica tantum vel dominativa potestas, vi cujus in personas præcisè dominium habetur; sed opus est gubernativa, quæ differt à dominativa, ferè sicut jus jurisdictionis à jure proprietatis, de quibus in Prolegomenis. Dominativa vel œconomica ferè solum respicit communitatem imperfectam, v.g. membra alicujus familiæ. 2. Quòd potestas hæc gubernativa & legislativa non resideat in quolibet homine, sed solum in illis, quæ eam vel à DEO, vel hominibus gubernatores sibi eligentibus, acceperunt. Itaque inquirendum hic est, quinam sint illi, penes quos populum gubernandi per Leges propositas sit potestas, seu jurisdictio legislativa, quæ nihil est aliud, quàm authoritas & eminentia quædam super alios ad eorum regimen & gubernationem per Leges à se constitutas, quæ dicitur Imperium merum. Porro cum aliæ Leges sint Canonice seu Ecclesiasticæ, aliæ Sæculares seu Civiles, item aliæ Universales & Generales, totam Ecclesiam, vel totam Imperium obligantes, aliæ verò Particulares & Municipales, certam duntaxat provinciam, dioccesim, civitatem, vel communitatem adstringentes, ideo in inquirendo Legislatore ad hanc divisionem respiciemus.

Dico 1. Leges Ecclesiasticas Universales ferre potest solus summus Pontifex. Prob. 27 Soli summo Pontifici, tanquam in Primatu D. Petri Successori, potestas in totam Ecclesiam & in omnes omnino fideles à Christo data est, sicut Petro; consequenter & leges ferendi pro omnibus: sed D. Petrus independentè à cæteris Apostolis, ac aliis fidelibus, data est à Christo Universalis potestas gubernandi totam Ecclesiam, ac omnes omnino oves Christi seu fideles, ut patet ex textibus, pascite oves meas &c. quodcumque ligaveris super terram, &c. Jo. 1. Marth. 16. ergo soli summo Pontifici competit potestas ferendi leges universales, quibus obligantur, quotquot volunt esse oves Christi, sive sint Prælati & Episcopi, sive inferiores Christiani: sive congregati in Concilio, sive solitariè sumantur; & quidem soli data est, non unà cum aliis vel Prælati, vel fidelibus; nam Christus, præsentibus licet Apostolis aliis, solum Petrum allocutus est, elque illimitatam potestatem pascendi & ligandi dedit in numero singulari, nimirum pascite, ligaveris, tibi dabo claves Regni Cælorum, super te edificabo Ecclesiam meam &c. Per hoc tamen minime prohibetur summus Pontifex adhibere aliorum consilia, in d. si visum fuerit, etiam integra Episcoporum Concilia instituere, ac unà cum iis Leges ferre.

Quæres, an Papa in D. Petro ita solus acceperit potestatem legislativam, ut alii Episcopi nullam immediatè à Christo habeant, sed omnem immediatè à summo Pontifice, qui eam pro arbitrio ampliare vel limitare possit? 28. Ita omnino, non obstante, quòd aliqui, non quidem parem cum Papa, sed minorem

D 3

tamen,

tamen, à Christo immediatè iis concessam adstruant. Colligitur partim ex cit. textibus, partim ex usu Ecclesiæ perpetuo, cum Pontifex semper constituere Episcopos, eorum potestatem limitare, suspendere, vel ex iusta causa omnino auferre consueverit. Insinuat id *can. 11. caus. 2. q. 6. ibi: Romana Ecclesia vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Dices: Episcopi sunt successores aliorum Apostolorum, sicut Papa est Successor Principis Apostolorum D. Petri: ergo possunt Jure Divino, & potestate immediatè à Christo accepta, quod potuerunt alii Apostoli: sed hi à Christo acceperunt immediatè potestatem legislativam. & N. Ant. non enim sunt Apostolorum successores in Apostolatu, sed solum in Episcopatu, h. e. in potestate Ordinis & in Consecratione, non verò in iurisdictione & potestate legislativa, sicut tamen Petro quoad hanc succedit Papa; quia Petro soli, etiam præsentibus aliis Apostolis, aliquid speciale & plus quàm cæteris à Christo datum est, quod ad ejus successores transferri voluit, cum Ecclesiæ, quam super Petrum ædificavit, regendæ modum voluerit semper durare, nempe Monarchicum.

Dico 2. Leges Ecclesiasticas particulares, seu Statuta condere possunt 1. Cardinales, sed non nisi in Ecclesiis suorum titulorum. *c. 11. de Major. & obed.* Idque procedit etiam Sede Papali plenà. 2. Legati Sedis Apostolicæ, sed non nisi in provincia suæ Legationis. *c. fin. de Off. Leg.* & quidem valituras etiam finita Legatione, donec à Papa, vel successore Legato, vel Consuetudine abrogentur. 3. Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, sed singuli pro sua tantum particulari diocesi. *c. 2. de Majorit. c. 2. h. t. in 6. can. 4. seqq. caus. 9. q. 3.* Adeoque Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ non possunt ferre Leges pro diocesis suis suorum Suffraganeorum, & Episcoporum sibi subiectorum. 4. Abbates & alii Prælati exempti habentes iurisdictionem quasi-Episcopalem. Desumunt ex *c. 6. de Statu Monach.* sed non nisi pro sua quasi-diocesi. 5. Concilia Nationalia pro tota aliqua Natione: Provincialia pro suis Provinciis: Diocesana pro suis diocesis. per *can. 56. Dist. 18.* Concilia generalia Papæ non unita, vel ab eo non confirmata, nullius sunt potestatis, utpote acephala, Ecclesiam sine capite representantia, quibus nullam legitur Christus potestatem dedisse. 6. Capitulum Cathedrale Sede Episcopali vacante probabiliter pro tota diocesi. per *c. 11. 14. de Majorit. & c. un. eod. in 6. Panormit. Palao & alii contra Salas cum aliis.* Sede autem non vacante nihil potest in Diocesanis Capitulum. Communitates Religiosæ; quia non modò potestatem dominativam habent in suos subditos propter votum obedientiæ, sed etiam iurisdictionem ad eosdem bene gubernandos eis concessit Pontifex, ut Innoc. in *c. 7. de Statu Monach.* insinuat, An verò hæc potestas gubernativa & legislativa resideat in solo supremo Capite, an in Capitulo, vel in

utroque, desumi debet ex singulorum Ordinum Constitutionibus. Abbatissæ suis Monialibus præcipere quidem, non tamen Leges dictare possunt propter defectum Jurisdictionis Spiritualis.

Limitatur & explicatur assertio 1. quòd præfati Archiepiscopi, Communitates &c. nequeant ferre Leges Juri Communi contrarias, aut Legibus à Pontifice latis, aut Statutis ab eodem confirmatis; cum inferior nequeat imutare vel abrogare legem Superioris per *c. 1. 2. de Reliq. & Clem. 2. de Elect.* 2. quòd eorum potestas se non extendat ad res gravioris momenti, utpote quæ summo Pontifici in signum supremæ potestatis reservantur, & propter arduitatem suam sublimius tribunal postulant, ut habent plures *Can. d. 18. cit. c. Majores de Baptis. c. 1. de translat. Episc. c. fin. de off. Vicar. in 6.* cujusmodi causæ sunt, quæ pertinent ad declarationem articulorum Fidei, vel ad statum Universalis Ecclesiæ, vel ad privilegia & consuetudines Universales, ad Canonizationem Sanctorum, ad uniendos vel dividendos Episcopatus, ad impedimenta Matrimonii, ad unam Ecclesiam alteri subsciendam &c. 3. quòd Collegium Cardinalium non habeat potestatem similem ferendi Leges Universales vacante Sede Papali. qualem habet Capitulum Cathedrale in Diocesi particulari, vacante Sede Episcopali. *c. 3. de Elect. in 6. & c. 2. eod. in Clement.* ubi Cardinalibus Sede vacante solum conceditur potestas statuendi ea, quæ pro electione summi Pontificis, pro defensione Ecclesiæ, & obcurrentium periculorum aversione fuerint necessaria vel proficua; ac insuper cavetur, ne in alio negotio se intromittant: quod secus fecerint, irritum decernitur & inane. Cum igitur ampliorem potestatem Pontifices non conceperint collegio Cardinalium Sede Papali vacante, conceperint tamen Capitulo Cathedrati pro tempore Sedis Episcopalis vacantis, mirum esse non debet, quòd in isto resideat major potestas legislativa, ac in illo.

Dico 3. Leges Civiles Universales, & totum Imperium Romanum obligantes, ferre potest Imperator vel solus, ut olim, vel cum consensu Statuum, ut hodie. Prior pars constat ex *l. 1. & ult. C. de LL.* Posterior ex variis Imperii Recessibus & Imperatorum Capitulationibus, ut vocant. Eandem potestatem ferendi Leges Universales pro omnibus suis Provinciis obtinent Reges, ac alii Principes supremi, seu Superiorem non agnoscetes, vel sine vel cum consensu Procerum Regni, aut Parlamenti, prout cujuslibet Regni consuetudo vel Capitulationes habent. Idem dicendum de Regina, si sit Moderatrix & Domina Regni. per *c. 4. de arbit.* Idem de qualibet Republica perfecta, quæ videlicet suprema iurisdictione effulgens Superiorem non recognoscit. per *l. 9. ff. de J. & J.* Idem de Romano Pontifice quoad temporale ipsius territorium, utpote in quo suprema ipsi competit iurdictio temporalis. Porro ubi circa certas causas Civiles nihil statuunt Jura particularia Regnorum

v. g. Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, vel Jus Canonicum, tunc in illis Regnis, & in temporalit. territorio Papæ, observari solent Leges Imperiales, non ex absoluta necessitate, sed spontanea receptione; cum Imperatori non sint subiecta omnia regna & territoria Mundi, ut imperitè putabant aliqui Legistæ.

Dico 4. Leges Civiles particulares, seu Statuta localia, pro suis territoriis condere possunt Principes & Status Imperii tam Ecclesiastici quam Sæculares, uti Electores, Principes alii inferiores, Civitates Imperii liberæ &c. Et quidem Leges contrarias Juri Communi, si nempe immediatè subsint supremo Principi: per L. 9. cit. ibi: quod quisque populus ipse sibi jus constituit, id ipsius proprium civitatis est. Pat. normit. in c. fin. de consuet. n. 9. Felin. &c. Suffragante praxi & consuetudine, in qua fundatur illud vulgatum: quivis Imperii Status tantum potest in suo territorio, quantum Imperator in Imperio. Exciipiuntur tamen ea, quæ Imperatori specialiter sunt reservata. Vid. Gail. de Pace publ. c. 6. Confirmatur: consuetudo potest derogare Juri Communi in aliquo loco particulari Imperii: ergo etiam Princeps vel Magistratus talis loci.

Oppones. Ergo etiam Episcopi poterunt in suis Diocæsi-bus Leges Ecclesiasticas Juri Canonico Communi contrarias, condere; quod tamen paulò antè negavimus. R. id non sequi; quia Jus Canonicum aufert hanc potestatem inferioribus Prælati-bus, Jus Civile ut à DD. & consuetudine explicatum eam indulget Statibus Imperii. Urgebis: consuetudine potest derogari Juri Ecclesiastico Communi in aliquo loco particulari: ergo etiam ab Episcopo talis loci. R. N. Conf. quia consuetudo, si sit rationabilis, fulcitur consensu Legali Papæ, expressio in c. fin. de consuet. Contra Statutum Episcopi non fulcitur tali consensu Papæ in Canonibus SS. expressio; imò reprobatur. arg. c. 2. de Elect. Clement. cit.

Dico 5. Nec Imperator, nec alius Princeps sæcularis, ferre potest Leges concernentes Ecclesiam, rem sacram vel spiritualem, aut personas Ecclesiasticas, præsertim si his personis vel Ecclesiæ sunt onerosæ. c. 7. 10. h. t. c. 49. de sent. Excom. Bulla Cœnæ casu 18. Bull. Urbani VIII. Romanus Pontifex an. 1641. l. 5. 12. & Auth. Cassi. C. de SS. Ecclesiis. Nimirum propter defectum jurisdictionis, à qua exemptas Ecclesias & personas Ecclesiasticas Divina ordinatione & SS. Canonum institutis pronuntiat Trid. Sess. 25. c. 20. de Ref. quam exemptionem Juris Divini etiam extendunt multi ad res temporales Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum. per c. 30. de jurejur. & c. 4. de Cens. in 6. An verò & quid possit contraria his Canonibus consuetudo circa res temporales Ecclesiarum & Clericorum, dicemus ad tit. II. lib. II. de Foro compet. In specie autem ab Auctori-bus tanquam Leges injuriæ & irritæ repro-bantur 1. quæ Ecclesiis & Ecclesiasticis perso-nis imponunt vectigalia, angarias, collectas, & similes exactiones. 2. Quæ gravant per-sonas Ecclesiasticas, de uno loco in alium mi-

grantes, exigendo certam partem bonorum, quæ ex hæreditatibus, legatis, donationibus &c. acquisiverunt, & secum deferunt, solvendam Fisco vel Communitati, quæ quota dici solet Abzug/ Abfarth/ Nachsteuer. 3. Quæ illas excludunt ab hæreditaria successio-ne; vel, si ingrediantur Religionem, jubent esse contentas aliqua parte vel usufructu hæreditatis ad dies vitæ. 4. Quæ prohibent sub-ditis, ne bona immobilia vendant, donent, aut alio modo alienent in Ecclesias & Ecclesia-sticas personas. text. & DD. in c. fin. de Immun. Eccl. in 6. Vid. præter alios August. Michel in Theol. Canonico-Moralis Appendice 2. to. 1. de legibus Amortizationis. Viget quidem in quibus-dam locis contraria praxis quoad aliqua ex dictis, sed passim verentur Scriptores, ne ista praxis corruptela sit & Divinæ maledictionis inductiva, ut passim etiam fuisse advertit in multis locis Spondanus in Hist. Eccles. Si dicas, rationem publicam efflagitare tales Le-ges, ne scilicet exhauriatur territorium, & nervus ferè omnis transferatur ad manus mor-tuas Religiosorum, Clericorum &c. Repono, viam omnibus esse apertam ad Summum Pontificem, qui re ad se delatà, & justitià cau-sæ cognitâ facillè consentiet in talem Legem vel Statutum, si subsit justa causa. Hanc igitur reverentiam, uti debent, exhibeant Capiti suo, Vicario Christi.

Dico 6. Vicissim nec Summus Pontifex ferre potest leges per se & directè circa res temporales extra suum territorium temporale. Molin. Suar. l. 3. de LL. c. 6. n. 3. communis aliorum. Patet ex ipsa confessione Pontifi-cum; nam Nicolaus I. can. 8. d. 10. asserit, Christum Ecclesiasticæ & Politicæ Potestatis officia discrevisse, nec Pontificem sæcularibus se debere negotiis immiscere. Et can. 6. d. 96. sed cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum usurpavit. Confirmatur: nec à Christo, nec à Principibus sæcularibus Papa potestatem ferendi Leges Civiles obti-nuit, nec id probari potest; sicut Imperator nec à Christo nec à Pontificibus accepit pote-statem ferendi Leges Ecclesiasticas. Dixi, per se & directè; nam per acciden-s & indirectè potest Papa corrigere Leges Imperatorum & Regum iniquas, Ecclesiæ libertati præjudicio-sas, & peccatum foventes.

Oppones. Can. 1. d. 22. asseritur, quòd beato æternæ vitæ clavigero (D. Petro) terreni simul & cælestis Imperii jura commiserit Christus. Item Bonifacius VIII. in Extrav. Unam Sanctam 1. de Majorit. postquam asseruit, in Ecclesiæ pote-state duos esse Gladios, unum Spiritualem, alterum Temporalem, illum in manu Sacer-dotis, istum in manu Regum, subjungit: oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem Spirituali subiaci potestati. Ac Apostolus 1. Cor. 6. inquit: nescitis, quoniam Ange-los judicabimus? quantò magis sæcularia: ergo Pon-tifex habet etiam jurisdictionem in sæcularia. 2. Pontifex defacto jam exercuit jurisdictio-nem in ipsos Imperatores & Principes, eos depo-

deponendo, subditos juramentū fidelitatis solvendo &c. Sic Leo III. an. 800. in festo Nativitatis Domini Imperium Occidentale Romanum ademit Græcis, & transtulit ad Francos, vel potius (ut etiam loquitur Clement. V. in *Clement. l. m. de Jurejur.*) ad Germanos; cum Franci origine sint Germani teste Paulo Emilio, imò juxta complures ipse Carolus Magnus, cui Leo III. coronam Imperatoriam imposuit, fuerit Germanus, & juxta aliquos Bavarus. Sic Gregorius V. (qui fuit Suevus) vel, ut alii volunt, Innocentius IV. in Conc. Lugdun. 1245. (qui & Fridericum II. Imperio exuit) constituit 7. Electores, qui posthac eligerent Imperatorem Romanum: ergo à fortiori habent etiam jurisdictionem in Principum secularium subditos, eisque Leges dictandi. *¶* plurimi ad 1. Petro quidem concessa sunt jura cœlestis & terreni Imperii, sed diversimode, unum videlicet directè, alterum verò indirectè & ita, ut eo uti nequeat, nisi Ecclesiæ libertas, & salus Spiritualis subditorum alicujus Principis secularis exposcat. Eodem modo gladius debet esse sub gladio, h. e. Potestas temporalis Spirituali non præjudicet. Sæcularia satis dijudicat Pontifex, si, quas ferunt Principes sæculares in animarum perniciem vel peccatum foventes, aboleat & corrigat leges. Ad 2. aliqui cum Auctore *Regalis Sacerdotii l. 1. d. 1. §. 1.* respondent, illam translationem Imperii fuisse necessariam ad conservationem & defensionem Ecclesiæ, adeoque Pontificem non esse usum jurisdictione temporali in Principes sæculares, sed Spirituali. Alii aliter respondent. Mihi abstrahendum est.

§. 4.

De Effectu Legis, nempe de obligatione, quam inducit. Ubi etiam de ignorantia & metu excusantibus.

Sciendum, certum esse 1. quod Lex Naturalis & Divina obliget etiam in foro conscientiæ. 2. quod Lex Humana, tam Civilis, quam Canonica, obliget saltem in foro externo, & sub culpa saltem Juridica & ad poenam; ea enim est natura Legis, ut aliquam obligationem producat tanquam effectum suum intrinsecum. per *l. 2. ff. l. 3. C. de LL.* Vis obligandi sub culpa dicitur vis *directiva* Legis, & vis obligandi ad poenam appellatur *coactiva*. Quæstio tamen agitur, an Lex humana, præsertim Civilis, obliget in conscientia & sub culpa Theologica coram DEO, speciatim an Lex fundata in falsa præsumptione; Lex poenalis, Lex imponens tributa & vectigalia, & Lex irritans certos actus, de quibus Legibus in particulari postea; nunc de Legibus reliquis. Et quia contingere potest, ut aliquis ignoret Legem, licet promulgatam, vel metu adigatur ad contraveniendum Legi humanæ, dubium oritur, an ignorantia, vel metus excuset à culpa vel poena, & quando.

36 Dico 1. Legislator humanus tam Civilis quam Ecclesiasticus potest, si velit, per suas Leges obligare in conscientia. Ita Catholici

contra modernos Hæreticos, libertatis, ut jactant, Evangelicæ assertores. Prob. 1. clarissimè ex Scripturis: *Omnis anima*, ait Paulus Rom. 13. *potestati sublimioribus subdita sit; non enim est potestas nisi à DEO: qui resistit potestati, DEI ordinationi NB. resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem NB. acquirunt. Potestas enim DEI Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam NB. propter conscientiam.* Idem Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris.* Et D. Petrus ep. 1. c. 2. *Subditi estote propter DEUM, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum; quia sic est voluntas DEI.* Prob. 2. Legislator humanus fert Leges nomine & auctoritate DEI, cujus agit vices, ut patet ex cit. textibus, & ex Prov. 8. Luc. 10. Mat. 18. ergo ei parendum sub peccato coram DEO. Imò ipsum naturale lumen dicat, Superiori justè imperanti esse parendum. Idem persuadet omnibus bonis communis sensus: quis enim ex probè Catholicis non judicat se gravis in conscientia peccati reum, si ex negligentia non audiat Sacrum die Dominica, non confiteatur sua peccata in Paschate &c.? Prob. 3. Potestas obligandi in conscientia est omnino necessaria ad Rempublicam humanam ritè gubernandam; secus enim plurimi haud multum curarent Leges humanas, easque passim transgrederentur occultè, poenas autem impositas, si deprehenderentur, fraude vel vi eluderent. Si ergo velit, ut addidi in assertione, potest Legislator humanus obligare in conscientia, sive graviter, si patitur vel exigit materiæ gravitas, sive leviter, si ipsi visum fuerit, vel materia sit levis. Censetur autem obligare in conscientia, si utatur verbis præceptivis: vel statuatur in transgressores gravem poenam, v. g. excommunicationis, mutilationis &c. vel Lex versetur circa rem jam aliunde Jure Naturali vel Divino præceptam aut prohibitam. Secus si vel ex verbis Legis, vel ex circumstantiis materiæ, & præcipue hominum, quibus fertur Lex, colligi possit, quod Legislator contentus poenâ, si deprehendantur transgressores, in conscientia obligare nolit. Sic Haunoldus rectè advertit, Legislatorem non obligare ad actum directè præceptum vel prohibitum in conscientia, si terat legem pro Communitate, in qua plerique sunt homines serviles, conditionis vilis, vitæ licentiosæ, peccata conscientia non multum curantes (uti v. g. sunt Leges Militares) quia ad hos homines absterrendos à transgressione Legis plus facit rigor poenæ, quam obligatio in conscientia. In dubio optimè interpretatur mentem Legislatoris consuetudo & persuasio subditorum. Cæterum licet verum esse existimem, Legislatorem humanum posse & solere nonnunquam obligare solum ad poenam, & directè non sub culpa in conscientia ad ipsum actum sua Lege præceptum, vel ad omissionem ejus: nihilominus

Dico 2. Omnis lex humana propriè dicta 37 semper & necessariò obligat in conscientia saltem ad aliquid. Ita cum Suar. de LL. lib. 3. c.

22. n. 9. Gibal. Palao, Glettle in *Select. qq. p. i. q. 3. n. 4.* Prob. 1. Omnis lex propriè dicta in Legislatore supponit potestatem & voluntatem obligandi; per hanc enim voluntatem differt lex à consilio: ergo lex omnis propriè dicta essentialiter & ex natura sua obligat ad aliquid, alias lex non esset lex: & quidem obligat in conscientia, cum Jus Naturale & Divinum dicunt & declarent, obediendum esse præcipienti cum potestate & voluntate obligandi. Unde legislator humanus non potest non obligare saltem ad aliquid per suam legem; quamvis enim ab ejus arbitrio pendeat existentia legis, non tamen ab eo pendet essentia legis. Prob. 2. si aliqua lex non obliget in conscientia, ea esset vel lex purè poenalis, ut vocant, vel lex permissiva, vel leges irritantes, quæ præscribunt certam solennitatem ad valorem actuum, v. g. 7. testes ad legitimum Testamentum: atqui etiam ista obligant in conscientia ad aliquid; nam lex *merè poenalis*, quamvis non obliget in conscientia ad actum directè intentum, vel ad omissionem, v. g. venationis, obligat tamen in conscientia ad poenam subeundam, si delinquenti imponatur; imò Judicem obligat in conscientia, ut à lege determinatam poenam infligat. Lex *permissiva* non quidem obligat illum, cui favet, obligat tamen alios, ne impediant actum à Lege permissum, v. g. secundas nuptias. Lex *irritans* non quidem obligat ad certas solennitates in actu adhibendas, obligat tamen, ut aliquis actum, quem sine præscriptis solennitatibus celebravit nulliter, non defendat tanquam validum. Atque in hoc sensu sine omni limitatione verum est illud brocardicum: *lex justa in foro externo est etiam justa in foro interno.*

38. Oppones contra priorem maximè assertio- nem 1. Peccatum ex S. August. definitur esse dictum, factum, vel concupitum contra legem DEI: sed transgressor legis humanæ non transgreditur legem DEI: ergo non peccat: ergo. 2. Legislator humanus non potest præcipere actum internum directè: sed in solo actu voluntatis interno consistit peccatum in conscientia; nam coram DEO non peccat, qui ponit præcisè actum externum, v. g. occisionem hominis in foro: ergo. 3. poena peccati in conscientia est infernus: sed inferni poenam infligere non potest legislator humanus: ergo nec obligare sub hac poena. 4. Obligatio legis pendet à voluntate legislatoris: ergo in ejus arbitrio est obligare in conscientia vel non. 5. Imperatores antiqui & Ethnici nihil curarunt obligationem conscientie, vel poenam æternam al. erius vitæ; atque moderni Principes seculares eodem, quo illi, modo leges statuunt: Ecclesiastici autem saltem credendi non sunt velle obligare ad poenam æternam tunc, quando per suas leges decernunt poenam temporalem. 6. *Justo lex non est posita.* 1. Tim. 1. hoc est, baptizatus non potest ab homine imponi lex in conscientia obligans.

2. ad 1. N. Min. nam transgressio legis hu-
Lib. I. R. P. Pichler.

manæ saltem mediata est transgressio legis Divinæ & Naturalis, subditos obligantis semper, ut Superiori legitime imperanti Deique vices gerenti obediant. Ad 2. transmissis præmissis potest negari *Conf.* Sed hoc omisso non opus esse ajo, ut legislator humanus directè præcipiat actum internum, si velit obligare in conscientia: præcipiendo enim actum externum eo ipso obligat in conscientia ad actum externum ritè ponendum; quem si ponat subditus, de interna mentis dispositione nihil curat legislator humanus. Retorquetur argumentum in obligatione privata, v. g. Titius tibi debet 100. florenos, hos ipsi condonare potes, vel exigere: si exigis, eum in conscientia obligas solum ad solutionem externam, haud multum sollicitus, an sis det bonæ vel malæ voluntate. Ad 3. dissimulatio iterum vicio syllogismi, dico sufficere, modò DEUS infligere possit & velit non obtemperanti legibus humanis. Retorsio potest esse, quam paulò antè dedi in deb. o privato, quo alterum obligas, etiam si poenam inferni nequeas infligere non solventi. Ad 4. pendet quoad existentiam C. quoad essentiam N. supposito, quod lex detur & duret, obligare debet ex natura sua. Id verum est, quod in arbitrio Legislatoris sit moderari obligationem, & rem de se gravem præcipere sub culpa levi; quamquam vicissim nequeat rem levem præcipere sub obligatione gravi, ut docet communis. Ad 5. Licet Imperatores Ethnici fortè non explicitè intenderint subditos obligare in conscientia & sub poena inferni, voluerunt tamen uti potestate sibi à DEO, mediante populo, concessa, & sic obligare, quantum poterant. Quin sufficit, quod legislator humanus simpliciter obligare intendat; eo ipso enim oritur obligatio in conscientia; quia ipse DEUS vult actum ab homine graviter præceptum vel prohibitum habere pro tali, & transgressionem vindicare. Superiores Ecclesiastici per hoc, quod adjiciant poenam temporalem suis legibus, malè præsumunt nolle in conscientia obligare ad actum directè intentum, nisi id aliquo modo indicent: &, quamvis non obligent ad actum immediatè intentum, debent tamen saltem sub veniali obligare ad temporalem poenam subeundam, casu quo transgressoribus imponatur, si velint legem manere legem. Ad 6. Illa interpretatio textus est hæretica. Melior hæc est, quod justus (seu baptizatus) lege Ceremoniali vel Judiciali antiqui Testamenti non obligetur amplius. Vel quod justus (seu DEUM amanti) lex non sit posita velut onus ingratum, & compellens agere bene, sed quod ipsi sit sua vis invitatio ad bonum, licet revera obliget.

Dico 3. Etiam lex fundata in præsumptione 39
falsa obligat in conscientia, si maneat vera lex. Ita quoad rem Saar. c. 23. à n. 6. Glettle n. 5. Antequam probetur assertio, eam sic explico. Lex fundari in *Præsumptione* dicitur, quando præsumit vel supponit aliquid, nimirum vel periculum aliquod universale, vel factum aliquod particulare, v. g. lex requirens præsen-
E tiam

tiam parochi & duos testes ad Matrimonium, aut 7. testes ad Testamentum præsumit & supponit adesse grave periculum variorum incommodorum & fraudum: lex præcipiens obediri sententiæ Judicis præsumit & supponit, eam esse justam. Quod suppositum si non subsistat, & re ipsa non detur, lex fundatur in præsumptione falsa. Unde etiam patet, legem posse fundari in præsumptione duplici modo, vel in præsumptione periculi generalis, vel in præsumptione particularis facti, delicti, vel casus. Si lex fundatur in præsumptione periculi universalis incommodorum, fraudum &c. etiam si in casu particulari periculum non subsistat, v. g. negandi Matrimonium, à Caio & Bertha clandestinè contractum, nihilominus tamen lex permanet, & consequenter obligat adhuc in conscientia Caium & Bertham; quia fundamentum legis est periculum, quod permanere potest respectu aliorum casuum, & cessante legis fine in particulari non hoc ipso cessat lex, ut habet communis. Econtra si lex fundatur in præsumptione alicujus facti particularis, qualitatis, culpæ, negligentiae, & tale factum &c. revera non subsistat, tunc lex non amplius durat, adeoque nec obligat in conscientia; quia fundamentum, ratio, & finis adæquatus legis cessat: sic sententia, qua condemnaris à Judice ad solvendum alteri, quod revera non debes, te non obligat in conscientia, si tibi certum sit, te nihil debere, & sententiam saltem materialiter esse injustam. Idque confirmant exempla & textus in c. 13. de Restit. Spoliat. § c. 44. de sent. Excom. Jam sic probatur assertio: Lex omnis, quæ & quamdiu existit, obligat in conscientia, ut patet ex assert. præced. Sed lex fundata in præsumptione falsa sæpe existit & permanet, ferè quoties nempe fundatur in præsumptione periculi communis, etiam si in casu aliquo particulari non subsistat: ergo obligat in conscientia. Quandoque autem lex fundatur in præsumptione periculi communis, vel tantum facti aut circumstantiæ particularis, desumi debet ex materia & verbis legis, item ex usu & communi legis interpretatione.

40 Dico 4. Invincibilis ignorantia legis humanæ excusat ignorantem à culpa in foro saltem interno conscientiae. Sumitur ex c. 2. h. t. in 6. Ratio est manifesta; quia ignorantia tollit voluntarium; cum nihil sit volitum, nisi cognitum: Sed quod voluntarium non est, formaliter & coram DEO peccaminosum non est. Invincibilis, inquam, hoc est, inculpabilis, vel probabilis, quam videlicet aliquis adhibita debita diligentia vincere seu deponere non potuit, vel quando quis nullam apprehendit obligationem investigandi; ut si tibi nihil incidat de die jejunii; vel si quidem incidat aliquid, tu tamen debitam diligentiam adhibeas ad cognoscendum, an sit dies jejunii, nihilominus tamen non innotescit: tunc enim licet comedis carnes, & non jejunas. Si verò ignorantia esset vincibilis, ut si tibi occurrat prævia suspicio vel dubitatio de die jejunii vel periculo peccandi; tu verò omittas debitam diligentiam

in inquirendo, non excusaret te à culpa: quia legem scire posses & deberes, ipsaque ignorantia tibi voluntaria, adeoque formaliter peccaminosa existeret: quidquid ergo ex tali ignorantia culpabili nascitur, voluntarium est in sua causa, v. g. comestio carnis in die jejunii. Culpa autem erit gravis vel levis pro magnitudine commissæ negligentiae.

Dico 5. Invincibilis ignorantia legis humanæ excusat ignorantem etiam à poena saltem in interno conscientiae foro. Ratio, quia cessante causa debet cessare effectus. c. 60. de appellat. Sed culpa est quasi causa poenæ, juxta c. 23. de R. J. in 6. sine culpa, nisi subijt causa, non est aliquis puniendus: ergo, ubi nulla est culpa in foro interno, locum non habet poena in foro interno. Accedit, quod leges solum adversus scientes mandata paraverint poenas. l. fin. ff. de decretis ab Ordine faciendis. Dixi rursus, invincibilis; nam vincibilis non excusat à reatu poenæ, quam DEUS infligit, nec à poena censurarum, quæ ligant animam, uti excommunicatio; nam c. 2. de Constit. in 6. ubi Bonifacius VIII. loquens de censuris per statuta promulgatis, ut advertit Laym. ad d. c. cum gl. sic pronuntiat: sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari volumus ignorantes: dummodo eorum ignorantia crassa non sit aut supina, hoc est, mortaliter peccaminosa. Excipe illos casus, in quibus ipsum Jus infligit poenam vel censuram iis tantum, qui certo modo transgrediuntur legem, puta scienter, temerè, presumptuose, contumaciter &c. quamvis enim alias ignorantia crassa & supina in Jure æquiparetur scientiæ quoad culpam, imò & quoad poenam censurarum juxta d. c. tamen si poenam statuens utatur tali expressione, non videtur talis poena incurri etiam ab eo, qui laborat ignorantia crassa & mortaliter culpabili, quia propriè non est scientia: in odiosis autem & poenalibus præse sumenda sunt verba legis. per c. odia. de R. J. in 6. Imò multi hoc etiam extendunt ad ignorantiam affectatam, seu directè voluntariam, qua aliquis studiosè non inquit in veritatem, ne suis desideriis contrarium intelligat; cum neque talis ignorantia, quamvis in Jure æquiparetur dolo, propriè scientia sit, nec verè contumacem constituat. Ex hoc etiam capite, quod censuræ non ferantur nisi in contumaces, c. 26. de appellat. aliqui ab earum incursione excusant omnes ignorantes, etiam si laborent ignorantia crassa & affectatà, cum quicumque ignorantes propriè contumaces non sint. Verum vehementer reclamatione c. 2. cit. Respondent quidem aliqui, & inter hos Aug. Michel, tales ignorantes non quidem excusari à culpa, sed à poena tantum: at per hanc responsionem prædicta constitutio videtur reddi inutilis; cum aliunde & per se clarum sit, ignorantiam crassam & supinam non excusare à culpa.

Quæres, an delinquens incurrat poenam à lege statutam, qui legem quidem scivit, poenam tamen adjectam invincibiliter ignoravit? & ad hanc difficilem quæstionem 1. si poena sit Medicinalis, nimirum excommunicatio vel alia

alia censura, eam non incurrit. Laym. l. cit. n. 1. quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia & virtualis quidam contemptus: non autem contemnit, qui ignorat. l. 50. ff. Locati. Suar. de Censuris. d. 4. §. 9. n. 19. Excipe secundum dicta laborantem ignorantia crassa, quia & iste videtur contemnere, quando tam temere se committit periculo agendi contra prohibitionem sub censura. Ex hac doctrina, quod non incuratur censura ab ignorante, suo delicto esse annexam censuram, innumeris scrupuli tolluntur: Jus enim Canonicum & Bullæ Pontificiæ scatenit fulminibus excommunicationum & censurarum, quæ tamen à multis, alias etiam sac eruditis, invincibiliter vel saltem sine culpa gravi ignorantur, ac proinde saltem in foro interno non incurrunt. Nec obstat, etiam si actus sit etiam prohibitus Jure Naturali aut Divino. Sanch. lib. 9. d. 32. n. 9. 2. si pœna, quæ ignoratur, sit vindicativa, & propter delictum etiam Jure Naturali vel Divino prohibitum lata, v.g. propter furtum, adulterium, homicidium &c. nec lex principaliter intendat pœnam, incurritur etiam ignorantia, quamvis non sit obligatio exequendi in se pœnam talem ante sententiam Judicis. Item incurritur, si lex in pœnam statuatur inhabilitatem vel irrationem aliquam, sed principaliter inhabilitatem vel irrationem actuum, pœnam verò intendat secundario, uti sunt irregularitates ex homicidio illicito. Covar. in c. Anna Mater de sent. Excomm. p. 1. §. 10. à n. 8. §. 7. Si autem lex est verè pœnalis, & pœnam intendit principaliter eum in finem, ut puniat delictum, & homines intuitu hujus pœnæ abstergeantur à delictis hujusmodi perpetrands, probabiliter non incurritur pœna, quæ ignoratur esse annexa delicto, contra Legem humanam commissio. Sumitur ex Th. Sanch. lib. 3. d. 17. n. 9. §. 11. & aliis, qui docent, pœnam ignoratam non incurri. Pariter non incurrit etiam pœnas civiles, si sint extraordinariæ, ab illo, qui ignoravit esse annexas suo delicto, docet Suar. Sanch. Palao apud la Croix. de LL. n. 768. Ratio utriusque est, quia alias delicta inæqualia punirentur pœna æquali; gravius enim delinquit, qui violat legem, sciens non solum legem, sed etiam pœnam annexam, quam qui violat legem, & hanc solum scit: ergo qui solum legem scivit, non verò pœnam adjectam, præsertim extraordinariam, non incurrit pœnam; alias enim eodem modo puniretur, quam qui utramque scivit, & legem & pœnam adjectam. Adde, quod ignorans pœnam non ita cognoscit rigidam obligationem legis, consequenter minus peccet, quam legem & pœnam simul cognoscens: ergo æquum est minus puniri talem. Extendit se probabiliter responsio etiam ad leges illas, quæ statuunt aliquam inhabilitatem per modum pœnæ, si illam inhabilitatem principaliter ut pœnam intendunt: sic juxta P. Krimer ad tit. de eo, qui §. c. n. 1011. & quosdam alios non incurritur impedimentum dirimens Criminis ab eo, qui ignorat, impedimentum hoc esse annexum suo delicto. Vid. infra n. 66.

Lib. I. R. P. Picler.

Dico 6. Ignorantia Juris Manifesti, seu Le. 43
gis humanæ certæ, licet coram DEO sit inculpata, regulariter tamen in foro externo non excusat ignorantem à culpa Juridica, ut nec à pœna. Ratio; quia Leges humanæ, facta promulgatione, habent completam vim obligandi totam communitatem, & præsumuntur sciri ab omnibus: ergo tam diu habentur omnes in foro externo pro legum gnaris, donec probaverint ignorantiam, quam ad sui excusationem prætendunt. l. regula §. sed juris ff. de J. §. F. J. ibi: Regula est, Juris ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere. Nec permittitur legum ignorantia. l. penult. C. eod. Accedit praxis tribunalium, pœnas infringentium transgressoribus legum, etiam si dicant, se ignorasse leges ipsas, vel pœnam ab eis taxatam, nisi debite probent, se ipsas leges ignorasse. Ratio potest esse; quia Leges pœnam temporalem externam statuentes vindicare intendunt magis inobedientiam erga DEUM, quam contumaciam erga homines, & sanare per modum medicinæ. Dixi tamen, regulariter; in quibusdam enim personis toleratur ignorantia Juris, & scientia non præsumitur, si se scivisse legem inficientur: tales sunt Minores 21. annis: milites: rustici, & mulieres, saltem quando certant de damno vitando. Hos itaque excusat à culpa Juridica, & pœna, etiam in foro externo, ignorantia Legis.

Dico 7. Metus vel periculum gravis mali, vel jacturæ in vita, membris, fama, fortune &c. regulariter excusat ab observatione legis merè humanæ, & quidem in utroque foro. Ita communior. Colligitur ex c. 2. de observ. jejun. c. 31. de sent. Excomm. Ratio autem est; quia Legislator humanus nec vult nec per se potest obligare cum tam gravi incommodo; siquidem nec Respublica potestatem accepit subditos suos (extra causam gravem & publicam) privandi vitæ, fortune &c. consequenter neque cogendi ad subeundum tale periculum: & legum humanarum materia non debet esse nimis ardua, ut n. 6. docuimus, nimiumque difficilis infirmitati humanæ. Dixi, regulariter, & per se; sunt enim duo maxime casus, in quibus humana lex cum certissimo etiam vitæ periculo obligat. 1. Quando legis humanæ transgressio fit intrinsecè mala, vel Divino honori aut Sacre Religioni injuriola: sic non potes licite comedere carnes die Veneris, si id jubeas facere in contemptum Religionis sub minis adimendæ vitæ. Sic SS. Papa Clemens XI. uno abhinc anno declaravit, Siculos obligari observare interdictum, cui ipse supposuit quasdam Ecclesias Siciliæ, etiam cum certo periculo fortunarum, exilii &c. quod Regii contra mandatum Papæ observari prohibebant; quia interdictum non observare in his circumstantiis est præjudiciosum Auctoritati Pontificiæ, ac per consequens Religioni, ac cedit in contemptum Clavium Ecclesiæ. 2. Quando bonum Reipublicæ, vel communis necessitas id exigit: sic lege humana potes obligari ad assistendum pestiferis, ad custodiendam

E 2.

dam

dam civitatem ingruente bello &c. quia Jus Naturale dicitur, bonum publicum esse preferendum privato. Itaque in his casibus lex obligans non amplius est merè humana, sed jam concurret lex Naturalis, quæ per humanam adjuvatur & magis declaratur. Quando autem urget *Lex Naturalis*, nullus metus, nullum periculum excusat, quia est immutabilis, utpote præcipiens intrinsecè bona, vel prohibens intrinsecè mala. Atque de prohibitis Jure Naturali intelligendum est, quod c. 5. de his, quæ vi dicitur: licet metus attenuet culpam, non tamen eam prorsus excludit: quod minuat culpam, inde provenit, quia minuit voluntarium; quod enim ex metu fit, fit aliquo modo contra inclinationem; quamvis absolute voluntariè & liberè fiat juxta illud: *coacta voluntas est voluntas*. juxta l. 21. §. 5. ff. quod met.

- 45 Petes, an etiam excuset gravis metus vel periculum ab observatione Legis Divinæ Positive? R. cum distinctione: si aliquid præcipit vel prohibet in bonum privatum subditorum, uti est lex de integritate confessionis, de præmittenda confessione sumptioni Eucharistiæ &c. non obligat indispensablem, sed metus gravis mali aut periculum magnæ jacturæ excusat. Si verò aliquid præcipit vel prohibet in bonum commune, & propter utilitatem vel necessitatem Reipublicæ, uti est lex de sigillo Confessionis Sacramentalis, de consecratione utriusque speciei in Eucharistia, de non imperianda absolutione indignis &c. tunc indispensable est & semper obligat, non obstante quocunque metu vel periculo. Quondam autem respiciat bonum commune, vel privatum lex Divina Positiva, arduum est in specie determinare. Vid. Sanch. l. 1. in Decal. c. 18.

§. 5.

De Subiecto Legis: seu quanam obligentur Legibus.

- 46 Sciendum, expediti Juris esse, quòd Legibus obligentur soli subditi, rationis & doli capaces, cum Lex necessariò procedat ab habente iurisdictionem, sique directiva actionum humanarum. Quare legibus Ecclesiasticis non obligantur Infideles, non baptizati. c. 8. de divort. Trid. Sess. 14. c. 2. de Sacram. Pœnit. quamvis obligentur Jure Divino Baptismum suscipere & Ecclesiam ingredi. E contra Hæreticos ligant per se leges Ecclesiasticæ, uti & Apostatas, quia per baptismum subiecti sunt veræ Christi Ecclesiæ, manentque subiecti semper, sicut character Baptismi perpetuò manet. tit. de Heret. & Apost. Exculantur tamen per accidens sæpe propter ignorantiam hujus subjectionis & obligationis suæ. Controversum verò est, utrum teneantur legibus 1. Legislator. 2. pueri, ebrii, dormientes, amentes. 3. peregrini legibus suæ patriæ, item locorum, ubi transeunt, particularibus statutis. 4. vagi legibus loci, in quo existunt. 5. Clerici legibus Principum & Magistratuum secularium. 6. Religiosi legibus Episcopalibus.
- 47 Dico 1. Legislator Princeps non tenetur legibus suis, nisi ex quadam decentia. Prob. 1.

ex l. 23. ff. de Legat. 3. ibi: decet enim tantæ Majestati eas servare leges, quibus ipse solutus esse videtur. Et l. 31. ff. de LL. clarè assertitur: Princeps legibus solutus est. Prob. 2. obligatio legis Positive tota pender à voluntate Legislatoris: ergo ipsum ligare efficaciter non potest, utpote auferibilis per ipsum, quoties observare nollet. Prob. 3. Nemo potest in seipsum exercere jurisdictionem propriè: cum nemo sit suus superior vel subditus, nec imperare sibi, neque se prohibere, ut ait l. 51. ff. de receptis, qui arbitrium. Dixi 1. Legislator Princeps: si enim legislator sit Magistratus ex pluribus constans, Senatus, Capitulum cum Prælato, vel Concilium Diocesani cum Episcopo suo, quilibet tanquam privatus, & membrum communitatis, tenetur observare legem, per c. 6. h. t. nam quatenus sunt personæ singulares non sunt Magistratus, ad cujus constitutionem requiritur Collectio. Dixi 2. Legibus suis: si enim suæ non sint, h. e. ab ipso Legislatore provenientes, sed ab alio superiore, vel à DEO, vel à Natura, utique obligabitur talis Princeps, & quidem titulo obedientiæ, sicut alii subditi: cum respectu hujusmodi legum non sit legislator. Dixi 3. non tenetur, h. e. neque quoad vim coactivam, seu coercitivam, quæ consistit in hoc, quòd transgressor Legis incurrat reatum poenæ, & per poenam à Lege statutam coerceri possit: neque quoad vim directivam, quæ consistit in hoc, quòd transgressor Legis incurrat reatum culpæ, & peccet contra obedientiam; quia qui Superiorem non habet quoad talem legem, à nullo puniri, ac ipse nulli obedire potest: nam respectu sui ipsius nec superior nec inferior, minus superior & inferior simul esse potest. Si verò per vim directivam, ut aliqui videntur sumere, intelligas non vim obligatoriam dependentem à Legibus ipsius Legislatoris ortam, sed solummodo decentiam & honestatem naturalem, admitto, eum obligari quoad vim directivam; siquidem. Dixi 4. nisi ex quadam decentia; nam ex æquitate & convenientia Naturali videtur teneri suis etiam Legibus, quando hæ respiciunt materiam communem, & Legislatori æquè ac subditis convenientem; præsertim circa solennitates contractibus, & taxam mercibus à se statutam; id enim exigit Jus Naturale & Justitia Commutativa. Adde, quòd Principis exemplum apud subditos plurimum valeat in utramque partem, ad observantiam Legum, & neglectum earundem.

Oppones 1. Si Legislator Princeps non tenetur Legibus suis quoad vim directivam, Pontifex non peccabit Sacrum non audiendo in die festo; & Matrimonium validè contraheret; item valebit Testamentum Principis sine debita solennitate ab ipso præscripta confectum &c. sed hæc per se sunt absurda. 2. instar regulæ asseritur in c. 6. cit. quod quisque juris in alterum statuit, etiam ipsum debere eodem uti. Additur: patere legem, quam tu ipse tuleris. Et can. 2. d. 9. affirmatur, Principem legibus teneri suis. Accedit l. 4. C. de LL. dicens: digna vox est Majestate regnantis, legibus alligatum se Principem pro-

proferri. *§. ad 1.* Pontifex, non audiens Sacrum die festo, non quidem peccat contra legem Ecclesiasticam, utpote suam; potest tamen peccare contra Jus Naturale ratione scandalii, vel venialiter contra Iustitiam Legalem, quæ obligat, ut pars Communitatis se conformet toti, etiam si Caput sit; turpis enim est omnis pars suo toti non conveniens. *can. 2. d. 8.* quæ tamen conformitas non censetur graviter violari per unum tantum vel alterum actum difformem. Matrimonium Pontificis, carentis impedimento Juris Naturalis, esset quidem validum, a ratione voti, scandalii &c. graviter illicitum: sic & Testamentum Principis utique valeret, &c., nisi ex accidenti redderetur illicitum, etiam si quæ peccato fieret, non observata solennitate ab ipso introducta. Ad 2. Illa Jura, uti & alia similia, plus non evincunt, quam Legislatorem suis legibus legibus ex decencia naturali, vel ne det scandalum &c.

Dico 2. Pueri & puellæ legibus humanis obligantur sub peccato post annum 7. ætatis completum, saltem regulariter: non verò antea, ita communiter partim contra D. Antonium & pauculos alios, qui putabant, eos ante pubertatis annos non obligari, partim contra alios, qui censent eos obligari ante completum septennium, casu quo citius adepti fuerint usum rationis. Quod teneantur post 7. ætatis annum expletum, sic probatur: Lex humana non determinans certum tempus recte censetur obligare illos, qui sunt rationis compotes, adeoque obligationis capaces. per *c. 12. de Penitentis*, ubi utriusque sexus fideles omnes, postquam ad annos discretionis pervenerint, jubentur, saltem semel in anno omnia sua peccata confiteri: sed post completum 7. ætatis annum pueri & puellæ fiunt, & sunt ordinariè rationis compotes, & præsumuntur habere annos discretionis: ergo. Quod autem ante completum septennium nunquam obligentur, etiam si ob præcocitatem ingenii citius sapiant, inde suadetur; quia leges humanæ attendunt ad ea, quæ communiter & ordinariè contingunt, neque præsumitur legislator humanus velle obligationem imponere, nisi secundum communem Naturæ cursum: sed ante septennium completum communiter & ordinariè non adest sufficiens usum rationis: ergo. Nec est ratio extendendi leges humanas ad casus raro & merè per accidens eventientes, imò est ratio non extendendi, tum quia versamur in materia odiosa, nempe de imponenda obligatione, tum quia alias plurimi orirentur scrupuli, si respectu quorundam citius inciperet obligatio. Dixi 1. *legibus humanis*; lex enim Naturalis & Divina statim obligat adeptos usum rationis, & præceptum sufficienter cognoscentes, etiam si septennium necdum attingerent: diversis autem diverso tempore accidit sufficiens rationis usus: puellæ, sicut citius fiunt puberes, etiam citius sapiunt, quam pueri ordinariè, uti & filii nobilium, quam rusticorum, ob meliorem educationem. Dixi 2. *sub peccato*; poenas autem ordinarias à legibus humanis decretas non incurunt ante annos pubertatis. *c. 1. 2. de delictis pœ-*

rorum: imò de Jure Civili, quamdiu minores sunt, ordinariè mitigari solet pœna. *l. 37. ff. de Minor.* Atque hinc impuberes non incurunt ullam excommunicationem, non modò ab homine, sed etiam (quod negat Suar. *de Censuris d. 5. §. 1. n. 9.* Ugolin. & Azor) à Jure latam, excepta excommunicatione Canonis propter percussione Clerici, & excommunicatione lata in ingredientibus Monasteria Monialium. *c. 58. de sent. Excomm. Trid. Sess. 25. c. 5. de Regular.* Pariter irregularitatem, sicut prædictas duas excommunicationes, ortam ex homicidio incurunt etiam impuberes, per *Clem. un. de homicid.* Dixi 3. *saltem regulariter*; quippe post completum etiam septennium leges humanæ non obligant. 1. si nondum adest usum rationis. 2. si dubium sit de sufficiente capacitate ad implendum id, quod lex humana præcipit: sic in praxi latius esse videtur, si Parochi non omnes statim post septennium admittant ad confessionem, sed per unum vel alterum annum differri curent, quos non sufficienter calere advertunt essentialia Confessionis, præsertim dolorem de peccatis & propositum; cum justa sit causa non observandi præceptum Ecclesiæ, ubi est periculum violandi Juris Divini per frustrationem Sacramenti. Multò magis oportet differri Communionem, donec tanti Mysterii Majestatem ritè valeant æstimare, scilicet usque ad 10. vel etiam 12. ætatis annum; quæ determinatio prudentis Confessarii vel Parochi arbitrio relinquitur. 3. si ipsa lex aliud tempus designet: quo modo designat 21. annos completos pro obligatione jejunandi, & 16. annos pro valore Professionis Religiosæ. Quod de pueris ante usum rationis dictum, etiam de perpetuò amentibus intellige.

Quid autem sentiendum de ebriis, dormientibus, non perpetuò amentibus, seu habentibus lucida intervalla, quibus sapiunt, & de iis, qui ignorant legem? & obligantur legibus etiam Naturalibus & Divinis, sed per accidens excusantur à peccato formali, si eas transgrediuntur, & propter circumstantiam aliquam somni, ebrietatis &c. quæ ipsos privat vel usu rationis, vel advertentiâ ad obligationem requisitâ, transgressio ipsis non imputatur ad culpam & poenam (saltem si, cum se inebriarent, non præviderint, transgressionem legum in ebrietate probabiliter secuturam) quamvis materialiter peccent, seu re ipsa agant contra leges, sub quibus & ipsi comprehenduntur. Nam discrimen bene notandum est inter hæc duos: *non obligari à lege*; & *excusari ab observatione legis*, etiam videatur esse questio nominis: quippe qui non obligantur, seu non comprehenduntur à lege, illam nec materialiter nec formaliter violant, ut bruti, infantes, perpetuò amentes: qui verò obligantur, seu comprehenduntur sub lege, excusantur tamen per accidens, violant illam materialiter, sed non formaliter. Atque ex hoc discrimine

Deciditur questio illa in praxi utilis, an licitum sit cooperari ad actionem lege prohibitam vel ad eam inducere illos, qui legem observare non tenentur. *§. enim cum distinctione*; licet

tum est cooperari cum his, qui à lege non comprehenduntur; non verò cum illis, qui comprehensì excusantur hic & nunc per accidens. Ex quo inferitur, pueris ante septennium, perpetuò amentibus, non baptizatis, licetè apponi carnes in die jejuniis; non item ebrio, dormienti, per intervalla desipienti, vel ignoranti, esse diem jejunii. Dices: non haberes usum rationis non comprehenduntur à lege: sed ebrii non habent usum rationis: ergo non comprehenduntur: ergo & istis possunt apponi carnes. 2. Illis licetè apponuntur carnes, quibuscum in lege jejunii dispensatum est, quamvis aliàs in ea sint comprehensì: ergo & ebriis &c. *¶* ad 1. Dist. *Maj.* non habentes usum rationis stabiliter, & velut habitualiter. *C. Maj.* solum transeunter, ad modicam temporis moram, & per accidens, quales sunt ebrii. *N. Maj.* Urgebis: nec pueri stabiliter carent usu rationis, & tamen non comprehenduntur in lege. *¶* N. iterum paritatem; nam pueritia est impedimentum naturale acti hominum generi congenitum: ebrietas verò privat usu rationis violenter & per accidens tantum. Replicabis: ergo licebit pueris & perpetuò amentes etiam incitare ad ea, quæ sunt contra legem Naturalem, & intrinsecè mala sunt. v. g. ad blasphemias, actus lascivos &c. sicut licet bruta carnaliter inter se conjungere. *¶* ad hanc satis difficilem replicam cum Palao & Aug. Michel, etiam pueros ante usum rationis, & perpetuò amentes comprehendendi à legibus Naturæ, ac iis obligari, & tantum excusari per accidens, partim quia aliàs non potest dari ratio, cur pueros & perpetuò amentes non liceat ad actus juri naturali contrarios in objectionem allatos incitare, quod tamen juxta plerosque illicitum est, partim quia leges Naturales congenitæ sunt Naturæ rationali, quamvis aliqui in actu secundo per accidens uti ratione nequeant. *¶* nunc ad 2. *N. Conf.* nam per dispensationem tollitur lex, non per ebrietatem &c.

52 Dico 2. Peregrini non obligantur legibus sui domiciliis & patriæ, à qua absumt, si tales leges non obligent in loco, ubi morantur, vel transeunt. Communis, & sumitur ex c. 2. h. t. in 6. ibi: extra territorium jus dicenti impune non paretur: quia extra territorium existens non est subditus: lex autem non alios ligat nisi subditos, & legislator tui domiciliis extra territorii sui limites nihil habet, quod tibi imperet. Adde, quòd valde conveniens sit se accommodare incolis loci, ubi quis existit, juxta tritos illos versus: *si fueris Romæ, Romano vivito more: si fueris alibi, vivito, sicut ibi.* Et S. Aug. in can. 11. d. 12. ait: *ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva.* Dixi 1. Peregrini, seu forenses, qui quidem aliqui habent domicilium, in illo tamen loco, in quo morantur actu, nec domicilium, nec quasi Domicilium sortiti sunt: per Domicilium intelligitur habitatio, saltem capta corporaliter, cum intentione stabiliter manendi in tali loco: per quasi Domicilium verò intelligitur habitatio realis capta cum intentione in tali loco persistendi per majorem saltem anni partem, ut solent studiosi extra patriam versantes in Academiis, Mercatores, Milites præsi-

diarii, operam suam locantes ad longius tempus, ut famuli, ancillæ &c. Et hi, & illi, postea habitatione physica cum prædicta intentione juxta communem cessant esse peregrini, & statim fiunt subditi, obliganturque legibus loci, in quo morantur, prima die; quamquam non desint, qui apud Sanchez l. 3. de Matrim. d. 18. n. 8. dicant, quasi Domicilium non sufficere ad inducendam obligationem legum talis loci, & verum domicilium nactos primum post diuturnam habitationem obligari.

Oppones. Ex data doctrina sequitur 1. quòd aliquis è loco domiciliis sui egrediens, ubi viget lex Ecclesiastica, secundum se universalis & lata pro tota Ecclesia, v. g. jejunii Quadragesimalis, & commorans in loco, ubi hæc lex communis est sublata vel per dispensationem, vel consuetudinem, non teneatur observare talem legem, v. g. si in Quadragesima civis Dilinganus, ubi non est dispensatum, iret Lavingam, ubi est dispensatum in usu carnis, posset Lavingæ comedere carnes, & consequenter si eodem die rediret Dilingam, etiam hic cœnare, quia destructa per eum carnis substantia jejunii, non est obligatio abstinendi à secunda refectioe. Item Italus transiens per Germaniam posset comedere lacticiam &c. sed ista videntur nimis laxa. 2. sequitur, quòd aliquis studiosè posset egredi ad locum, ubi lex sui domiciliis non viget, eum in finem, ut posset v. g. comedere carnes in Quadragesima, ut posset clandestinè contrahere Matrimonium in loco, ubi Tridentinum quoad hoc non est in usu: sed hujusmodi sunt absurda, & in fraudem legum. Sequitur 3. quòd aliquis in die quodam festo, quem celebrat Dilinga, non autem Lavinga, posset manè abire Lavingam, & sic evitare obligationem audiendi Sacri. *¶* ad 1. *N. Min.* Non enim est ratio, cur peregrinus non possit gaudere favore locali, ubi existit, etiam si lex sit communis & de se universalis, in tali autem loco non observetur licetè vel propter dispensationem, vel propter privilegium locale, vel propter consuetudinem. Ad 2. *N. iterum Min.* concessa *Maj.* cum Suar. Less. Sanch. per ea, quæ dicit *N. 28.* &c. contra Sairum, Rebelleum; quia, qui utitur jure suo, non agit in fraudem. l. 55. ff. de R. J. sed studiosè egrediens eum in finem, ut libere tur à legis obligatione, utitur jure suo: quia lex v. g. jejunii non prohibet egressum etiam ex tali fine, sed solum præcipit in hoc loco observationem jejunii: excipe tamen alterum casum de egrediente in locum, ubi Trid. non est receptum, ut ibi contrahat clandestinè, propter specialem prohibitionem & constitutionem Urbani VIII. apud Lugo in Responsis Moralibus l. 1. dub. 36. Ad 3. Dist. sequelam: posset manè abire Lavingam, si post abitum celebratur adhuc Missa Dilingæ. *C. secus. N. sequelam.* Ratio distinctionis est, quòd lex præcipiens auditioem Sacri obliget pro aliqua latitudine temporis ita, ut, si prævideatur postea non amplius audiri posse, tenearis prævenire: si itaque abires Dilingam tali tempore, post quod non amplius dicetur ibi Sacrum, poneret impedimentum eo tempore, quo te obligat lex ad Missam: si verò abires citius, nondum te obligaret lex

ad

ad audiendum Sacrum, cum posses differre usque ad ultimum Sacrum: & sic non ageres in fraudem Legis: ille enim solus censetur agere in fraudem legis, qui ponit impedimentum observationi legis, quem actu jam obligat lex, ut non ponat impedimentum. v. g. qui obligatus ad horas Canonicas non sibi comparat Breviarium, cum posset. P. Busenbaum & alii absolute negant, talem teneri ad Sacrum audiendum, antequam exeat ad territorium, ubi dies festus non est. Quod Gobath non improbabile iudicat.

¶ Dico 4. Peregrini regulariter nec obligantur legibus locorum, ubi transeunt vel morantur, saltem particularibus. Ita cum *gl. in can. n. d. 12. v. liberas*, citante S. August. uterque Sanchez, Thomas & Joannes. Sylv. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 4. & alii contra Navar. Suar. aliosque multos, quorum sententiam Suar. lib. 3. de LL. c. 33. vocat communem Interpretum. Probatur: peregrini & advenæ non subsunt jurisdictioni Magistratuum, in quorum territoris hospitantur & transeunt; quia non subsunt ratione domicilii, aut quasi domicilii, non ratione contractus vel delicti (quia supponitur, eos in tali loco non contraxisse, non deliquisse) nec alius modus, quo subijciuntur, assignari potest: sed nullus obligatur Legge nisi subiectus jurisdictioni Legislatoris; ut Adversarii non negant: ergo. Dixi 1. Regulariter, nam excipitur 1. si peregrini celebrent in tali diversorio contractum, vel perpetrent delictum; his enim titulis fiunt subditi. *c. fin. de for. compet.* 2. si ex transgressione Legum incolæ sumerent scandalum, ut si quis advena in die festo talis loci proprio caderet publice ligna: quod scandalum cessat, si transgressio fiat occultè, vel videntes moneantur, quod iuxta probabilem sententiam Doctorum exteri non teneantur Legibus locorum, ubi morantur. 3. Si violatio talium legum cederet in detrimentum boni publici, vel etiam privatorum, in territorio, ubi commorantur: ut si vellent extrahere frumentum, equos, apparatus bellicum, merces &c. cum præjudicio incolarum, apud quos prohibetur talis exportatio specialiter propter bonum publicum, & non tantum generaliter, quo modo omnis lex spectare debet bonum publicum. 4. Si Leges specialiter sint latæ pro peregrinis, v. g. ne quis ultra triduum maneat in urbe. 5. Addunt plerique contra Jo. Sanch. & nonnullos alios, calum, quo Leges loci. per quem transis, etiam dantur & vigent in Patria tua, vel in loco tui domicilii. Sed hoc ex ratione difficulter probatur; nam Legibus patriæ absens non tenetur, ut assertione præcedente dictum: ubi autem transis, vel hospitaris, non es subditus. Dixi 2. Saltem particularibus; major enim est difficultas, si in loco domicilii tui non sit in usu lex aliqua communis, v. g. abstinendi à Lacticiniis. *can. denique d. 4.* tu verò transis in loco, v. g. in Italia, ubi viget hæc lex communis; tunc enim probabilius teneris in loco transitis, vel ubi hospitaris, observare talem Legem communem, ut fert tutor & communior opinio ex eo capite, quia consuetudo vel pri-

vilegium, vi cuius in tuo Domicilio vel Patria non observatur hæc lex, est locale, non personale, adeoque non egreditur è loco cum personis: ergo nullam amplius habes causam excusantem. Excusat tamen te Sanch. *de Matrim. lib. 3. d. 18. n. 7.* cum quibusdam aliis, ob quorum auctoritatem Ludov. Engel *hic n. 30.* non audet peccati mortalis damnare illum Germanum, qui per Italiam iter faciens in Quadragesima privatim & sine scandalo vescitur lacticiniis, uti ovis, caseo &c.

Oppones 1. Peregrini sunt subditi Magistratibus locorum, ubi transeunt: ergo. *Ant. patet* tum ex eo, quod pro ipsis speciales possint leges decerni, ut fassus sumus; tum ex eo, quia peregrini possunt Sacramentaliter absolvi à parochis locorum, ubi hospitantur: absolutio autem hæc supponit jurisdictionem in dante. 2. Sacerdos veniens ad locum interdictum non potest ibi celebrare: ergo obligatur lege particulari hujus loci. 3. Peregrini sentiunt commoda locorum: ergo æquum est, ut sentiant & onera, nempe legum. 4. Si fueris Romæ, Romano vivito more. Et: ad quamcunque Ecclesiam perveneris, ejus morem serva, ut dictum ex *can. n. cit. R. ad 1. N. Ant.* In ordine ad Leges specialiter pro peregrinis latas habet quidem Magistratus loci jurisdictionem ex voluntaria & tacita prorogatione peregrinorum, quæ se ipsi subijcere censentur per hoc, quod talem locum ingrediantur: sicut Jure Naturæ & Gentium subijciuntur quoad leges, quarum violatio cedit in præjudicium Reipublicæ; apud quam degunt ad tempus. Parochi absolvent Peregrinos ex tacita licentia propriæ eorum parochi, adeoque vi jurisdictionis delegatæ. Ad 2. Talis Sacerdos non prohibetur celebrare per legem particularem loci interdicti, sed per legem Communem, celebrare in loco interdicto quocunque vetantem. Ad 3. D. *Conf.* sentiant onera, quæ potest imponere Magistratus loci. C. alia. N. *Conf.* Ad 4. Illa dicta habent rationem consilii, non præcepti: vel intelligenda sunt de casu, quo quis jam est fortitus Domicilium, aut quædam Domicilium: vel de casu, quo ex transgressione nasceretur scandalum.

Dico 5. Etiam vagi (qui nimirum nullibi habent Domicilium, aut quædam Domicilium) probabiliter non obligantur legibus particularibus locorum, ad quæ deveniunt, uti sunt quidam nundinatores, & circumforanei. Ratio est eadem, quæ fuit data de peregrinis, quia ex nullo capite sunt subditi. Sic etiam sentiunt cum & apud P. Wiestner *hic n. 114.* Less. & Laym. quamvis communior cum Sanchez dissentiat. Oppones 1. vagabundi hoc modo nullis tenerentur legibus humanis Civilibus; cum nulla detur lex Civilis Universalis; imò non baptizati etiam immunes essent à Legibus Ecclesiasticis Universalibus: ergo, si vagi non tenentur observare Leges particulares locorum, erunt omnino exleges, & exempti ab omni Lege humana; consequenter non satis gubernarentur; cum Leges Naturales & Divinæ non sufficiant ad gubernandos homines, quantum requirit salus tum Reipublicæ tum singulorum: ad quid enim

alias

alias opus fuisset tot Leges humanas ponere?
2. Consuetudo potest dare jurisdictionem per
c. 4. de Arbitr. sed praxis & generalis consuetudo
habet, vagos puniri, si transgrediantur particu-
laria locorum statuta: ergo Magistratus lo-
corum habent jurisdictionem in vagos. R. Ad
1. Sufficit, quod tales vagi, si Christiani sint,
teneantur Legibus Ecclesiae Universalibus, &
iis particularium locorum statutis, quorum
transgressio affert scandalum, vel obest bono
publico loci, & quae pro solis forensibus latae
sunt, legibus, ad quas posteriores adstringun-
tur etiam vagi infideles: proinde non sunt om-
nino exempti à Legibus humanis; nec obsunt
Reipublicae, in qua morantur, nec suae salutis;
cum statuta particularia praecise respiciant bo-
num particulare locorum, adeoque eorum ob-
servatio vagis, ut peregrinis, necessaria non
sit. Ad 2. consuetudo puniendi vagos, ut existi-
mo, erit tantum circa transgressionem Legum
particularium, quae fit cum scandalo vel per-
turbatione Reipublicae &c.

§7 Dico 6. Clerici (idem est de Religiosis) ob-
ligantur vi directiva iis Legibus Civilibus, quae
immunitatem Ecclesiasticam non laedunt, nec
dedecent statum Ecclesiasticum; abstrahendo,
unde ista obligatio proveniat. Haunoldus tract.
proem. à n. 80. cum communi contra Navar.
Concil. 3. de Constitut. n. 4. concl. 3. Ratio, quia id
exigit communio membrorum & tranquillitas
Reipublicae, quae non posset subsistere, si una
pars Communitatis, quam faciunt Clerici &
Religiosi, cum altera, quam constituunt laici,
non conspiraret, ac iisdem colligaretur om-
nes Legibus. Dixi autem 1. quae non laedunt &c.
sed sunt de materia tam Ecclesiasticis quam lai-
cis communi, uti sunt Leges, quae formam prae-
scribunt contractibus, taxam ponunt merci-
bus, exportari frumenta prohibent &c. Quod
autem Clerici & Religiosi non teneantur Legi-
bus saecularium, immunitati vel statui suo iniu-
riosus, dictum supra n. 33. & decisum est in va-
riis Juribus, nempe c. 7. 10. h. t. c. 12. 18. de for.
compet. Trid. Sess. 25. c. 20. de Ref. Auth. Cassia C.
de SS. Eccl. Dixi 2. Abstrahendo, unde haec obli-
gatio proveniat, de quo lis est inter Auctores Ca-
tholicos: aliqui cum Soto vim obligandi Cle-
ricos directivam (quamvis non coactivam) tri-
buunt ipsis Legibus Civilibus; sed hoc non
placet, cum personae Ecclesiasticae à jurisdic-
tione saeculari sint omnino exemptae, ut dicitur de
foro compet. Alii cum Vasq. volunt hanc obli-
gationem provenire ex aequitate & decencia na-
turali. Alii cum Bellarm. & Suar. censent, eam
oriri ex voluntate, & approbatione saltem ta-
cita summi Pontificis, quam approbationem
videtur etiam exigere ipsa naturalis aequitas, &
Reipublicae quies. Quorum posteriorum opi-
niones & ego approbo. Unde si forte Clericus
transgrediatur talem legem à Magistratu sae-
culari latam, peccat quidem, conveniri tamen
non potest coram Iudice laico, etiam juxta So-
tum; quia talis conventio supponeret potesta-
tem etiam coactivam in Iudice laico.

§8 Dico 7. Religiosi exempti non ligantur legi-
bus Episcopalibus per se & regulariter. Com-

munis, & ratio est clara; quia nemo tenetur le-
gibus eorum, quibus non est subditus: sed Re-
ligiosi exempti non sunt subditi Episcopis Con-
firmatur: loca exempta à jurisdictione Episco-
pi aequiparantur locis extra diocesim sitis, ut
docent passim: sed leges Episcoporum non li-
gant extra dioceses illorum, per c. 2. h. t. in 6.
ergo. Dixi 1. Exempti; Alii enim, à jurisdic-
tione Episcopi non exempti, utique ejus subjacent
legibus. 2. per se; per accidens enim, si ex non
observatione forte oriretur scandalum, obliga-
ri possent. 3. Regulariter; quippe multi sunt ca-
sus, in quibus subsunt jurisdictioni Episcopo-
rum: cujusmodi casus 116. enumerat Chokier.
Specialiter autem Tridentinum Sess. 25. de Re-
gular. c. 12. § 13. Exemptos subiecit Episcopis
quoad observationem festorum, quoad proces-
siones publicas &c. ab his tamen Processioni-
bus Trid. excipit Carthusianos, & alios ad per-
petuam Clausuram obstrictos, & Gregorius
XIII. Religiosos Societatis JESU.

§. 6.

De Legibus odiosis: in specie de Legi-
bus Tributorum, de Lege Poenali, &
Lege Irritante.

Sciendum 1. Dissimulatis aliis divisionibus
Legis in Naturalem & Positivam, Divinam &
Humanam, Ecclesiasticam & Civilem, de qui-
bus supra in Prolegomenis, hic à nobis consi-
derari specialiter Divisionem Legis in odiosam
& favorabilem. Odiosa est, quae principaliter
tendit in alicujus onus vel poenam, intellige
onus distinctum ab obligatione servandi Le-
gem; alias omnis Lex deberet dici Odiosa. Fa-
vorabilis, quae principaliter spectat alicujus fa-
vorem, intellige distinctum à bono Commu-
nitatis, quod spectare debet omnis Lex. Odiosa
sub se duas principaliter species continet, Le-
gem Poenalem, & Legem Irritantem. Lex Poena-
lis est, cui adjicitur poena in transgressores: si
lex faciat praecise mentionem poenae absque eo,
quod aliquid praecipiat vel prohibeat, vocatur
pure poenalis, ut si dicat: qui exportaverit fru-
mentum, 50. florenis multabitur: si autem
praecipiat, vel prohibeat aliquid, atque simul in
transgressores statuatur poenam, dicitur poenalis
mixta: Sicut illa, quae aliquid praecipit simpli-
citer, vel prohibet sine adjectione poenae, appel-
latur mere praeciptions, aut mere prohibens. Altera
species Legis odiosae, nimirum Lex Irritans est,
quae actum aliquem irritat, h. e. invalidum red-
dit & nullum: quo pacto Conc. Trid. irritavit
Matrimonium, quod attentatur sine praesentia
Parochi & testium. Caterum cum ad Leges
odiosas pertineant etiam Leges tributorum &
vectigalium, praestat etiam de his aliquid memi-
nisse.

Sc. 2. Plurimum referre, num lex odiosa sit, 60
vel favorabilis; nam odiosa strictae interpreta-
tionis est, & restringi debet, quantum patitur
verborum proprietates. Favorabilis autem latae
interpretationis est, & extendi ac ampliari de-
bet, quantum fieri potest salva verborum si-
gnificatione. c. odia. 15. de R. J. in 6. Sic in favo-
rabilibus nomine Civium veniunt etiam Clerici,
& no-

& nomine Clericorum veniunt etiam Episcopi ac Religiosi: non item in odiosis. At quia in eadem Lege saepe concurrunt odium & favor, v. g. in cas. si quis suadente. 17. q. 4. ubi fertur excommunicatio latae sententiae in eos, qui manus violentas injiciunt Clericis, continetur lex favorabilis Clericis, sed simul odiosa percutientibus; ideo non levis est difficultas in discernendo, sitne lex odiosa, an favorabilis. Sanch. Covar. & alii dant hanc regulam, quam & ego probo: quando odium & favor Legis separari possunt, tum quatenus uni favet, favorabilis, & quatenus alterum premit, odiosa est dicenda. Si autem favor & odium inseparabiliter connecta sunt, spectanda est intentio Legislatoris, & videndum, quid ille primario intendat: si principaliter intendat alicujus favorem, alterius vero odium secundario tantum, absolute & simpliciter habenda est lex pro favorabili; si eum vicissim pro absolute odiosa, si principaliter alicujus onus. Haun. l. cit. n. 7. Peckius in c. 17. ut. Sic si Princeps alicui concessit Castrum, videtur etiam concessisse suppellectilem & res mobiles. l. 2. c. de bonis vacant. Sic privilegium dotis extenditur ad filios, & dignitas mariti ad uxorem, E contra restringi debet lex, si ex indicio colligi possit, Legislatorem velle restringi: hoc privilegium, quamvis videantur principaliter spectare favorem, tamen strictae interpretationis sunt, quia vulnerant Jus Commune, quod Legislator tueri censendus est, quamdiu non aperte oppositum declarat. In dubio praesumendum est, Legem potius esse favorabilem, quia de Principe praesumendum est potius beneficium quam onus.

¶ Sc. 3. Irritationem dividi 1. ratione modi in directam & indirectam. Directe & explicitè irritatur actus aliquis, quando Lex illum expressis verbis vult irritum: cujusmodi clausulae irritantes sunt haec: irritus sit: non valeat: robur & firmitas non habeat: pro infecto habeatur: inutiliter agat: locum non habeat: nullam obligationem inducat: non faciat suum: teneatur in conscientia restituere &c. Verbum, non posse, ambiguum est, an irritationem vel simplicem prohibitionem denotet: id proinde ex subjecta materia & circumstantiis desumendum videtur. Indirecte seu implicitè irritatur actus quando lex certam formam aut solennitatem in Actu vel Contractu servandam praescribit, licet de invaliditate illius nihil expressè dicat; sicut enim in Physicis forma (intellige substantialis) dat esse rei, pertinetque ad essentiam ejus intrinsecam, ita etiam in Moralibus, ita ut sine tali forma actus non subsistat. Ceterum non omnis forma & agendi ratio, à Legibus praescripta, semper est substantialis, sed quandoque accidentalis tantum, ut sunt denuntiationes contractui Matrimoniali praemittendae. Quare ut cognoscas, an substantialis vel accidentalis sit, hanc regulam ex DD. applica: quando lex alicui, qui prius non habuit potestatem agendi, eam confert sub certa ratione, conditione, modo; iste modus spectat ad substantiam actus. Exemplum habes in c. 22. de Rescr. ubi irritus pronuntiat actus Delegati, nisi observet formam in dele-

gatione potestatis praescriptam. E contra quando lex alicui, qui jam antecederet habuit potestatem agendi, praescribit & superaddit certum modum & formam observandam, eam non pertinere ad substantiam, sed esse accidentalem censebis: sic forma excommunicandi in scripto & apposita causa, uti praescribitur c. 1. de Sent. Excom. in 6. solum accidentalis est; quia Episcopi, quibus haec forma praescribitur, jam antecederet habent potestatem excommunicandi. In dubio, ajunt, praesumi formam esse substantialem. 2. Dividitur ratione effectus in irritationem latam & ferendam seu qua vel ipso jure nullus declaratur actus, ita ut non indigeat rescissione, sententia, aut etiam declaratione Judicis, uti est Matrimonium clandestinum initum: vel qua actus solum irritandus pronuntiat aut rescindendus per sententiam Judicis, uti contractus emptionis, in quo fraudatus est venditor ultra dimidium justipretii; quamvis antecederet ad sententiam Judicis subsistat. Hanc irritationem posteriorem indicant haec legum clausulae: irritetur: annuletur: rescindatur &c. quae tamen verba etiam irritationem ipso jure inductam denotare possunt in duplici casu, quando nempe respiciunt actum, qui semel validus rescindi amplius nequit, ut Matrimonium & Professio Religiosa, item quando ipsa executio actus est illicita & prohibita, v. g. usura in pactum deducta, vel fornicatio; cum implicet, ut quis obligetur ad illicitum; conventio autem, quae non producit obligationem, eo ipso nulla est. 3. Dividitur ratione finis in Poenalem & non Poenalem. Poenalis irritatio est, quando lex annullat actum in poenam delicti: quo modo irritat Matrimonia per eadem conjugis, vel per adulterium cum promissione Matrimonii procurata. t. t. de eo, qui duxit &c. contractus usurarios, collationem beneficii Simoniacam. Non Poenalis, quando lex irritat actus intuitu boni communis, vel certarum personarum: sic irritat Matrimonium clandestinum, si de jussione uxoris pro marito, contractus pupillorum sine auctoritate Tutorum celebratos.

¶ Sc. 4. de praedictis legibus utilissimas & quae ac scitu dignissimas quaestiones moveri. 1. An detur lex purè poenalis. 2. Utrum lex poenalis mixta obliget in conscientia ad actum à Lege intentum; quod enim omnis lex obliget in conscientia saltem ad aliquid, nimirum ad poenam subeundam, si ea infligatur, supra an. 37. dictum est. 3. An Leges tributorum & vectigalium obligent in foro conscientiae interno. 4. An irritatio poenalis reddat actum invalidum ac nullarum virium ante sententiam Judicis, qua vel fiat vel declaretur nullus. 5. An id saltem faciat irritatio non poenalis. 6. An omnis actus à Lege prohibitus generaliter habendus sit etiam pro irritato: seu an lex, aliquem actum prohibens, hoc ipso eundem irritet regulariter & per se, nisi nempe ex verbis vel circumstantiis colligi possit, prohibere tantum, & non irritare. 7. An actus vel contractus à Lege irritante non poenali irritatus propter defectum solennitatis praescriptae etiam invalidus sit in foro conscientiae interno, ita ut, sicut civiliter & in foro

foro externo non parit actionem, neque pariat obligationem naturalem in foro interno & in conscientia, v. g. aais, qui propter defectum solennitatis præscriptæ electus est ad Prælaturam invalidè, vel alius, qui ex alienatione non solenni consecutus est rem ecclesiasticam illam vel hanc retinere possit in conscientia, saltem ante declarationem nullitatis.

63 Dico 1. Datur lex merè poenalis, seu talis, quæ obligat in conscientia ad poenam temporalem, non verò ad ipsum actum, quem lex intendit per poenam. Suar. l. 5. c. 4. n. 7. Sanch. Paulus Mezger. Tales defectus sunt Leges Militares, lex prohibens malefactori effractionem carceris &c. quæ quamvis minuantur graves poenas, in conscientia tamen ad omissionem horum actuum non obligare censentur. Ratio petitur ex voluntate Legislatoris utpote in cuius arbitrio est obligare vel ad actum & poenam simul, vel ad poenam tantum: ergo, si is non utitur verbis præceptivis, sed merè poenalibus, nec aliunde colligi clarè potest, eum velle obligare etiam ad actum, uti non desumitur in præfatis legibus rectè censetur obligare ad poenam tantum, & non simul ad ipsum actum. Oppones. Omnis poena supponit culpam, cum sit puniatio & vindicta culpæ: ergo. R. Supponit culpam vel Theologicam vel Politicam seu Civilem. C. semper Theologicam & in conscientia. N. Ant. 83 Conf. Dein iuste infligitur poena etiam sine culpa, ubi adest iusta causa alia infligendi. arg. c. 23. de R. 7. in 6. Dixi in assertione, ad poenam temporalem; si enim poena sit spiritualis, v. g. excommunicatio, suspensio &c. lex obligat etiam ad ipsum actum, vel omissionem, quia ejusmodi poenæ, ligantes immediatè animam, exiungunt præviam culpam coram DEO. Assertio procedit etiam de lege poenali mixta disjunctivè, h. e. quæ prohibet actum & minatur poenam sub disjunctione hoc modo: aut nemo evehat frumentum, aut, qui eveherit, 50. florenis mulcabitur. At non de lege poenali conjunctivè mixta, quæ nimirum conjungit utrumque, prohibendo & actum & minando poenam, hoc modo: nemo deinceps frumentum evehat; qui autem eveherit, 50. florenis amittat; de qua

64 Dico 2. Lex poenalis mixta obligat in conscientia ad actum ipsum, & simul ad poenam, nisi aliunde constet de mente Legislatoris. Suar. Palao, Haun. & alii passim contra Navar. in Manuali c. 23. à n. 55. Covar. & Valentiam, qui putant, nullam omnino legem poenalem obligare in conscientia, modò transgrediens paratus sit subire poenam à iudice impositam, aut legem non ex contemptu Superioris transgrediatur, aut transgressio non cedat in præjudicium Reipublicæ, vel in damnum alicujus tertii. Nostra sententia sic suadetur: Legislator humanus potest obligare in conscientia ad ipsum actum, quem intendit, vel ad ejus omissionem, ut nemo Catholicus facillè negaverit: ergo censendus est actu obligare, quando in lege mixta utitur verbis præceptivis vel prohibitoris. Nec obest, quòd adjiciat poenam; hanc enim non eo fine adjicere credendus est, ut obligationem ad actum vel omissionem actus, quam ipsa ver-

ba indicant, tollat vel mitiget, sed potius ut urgeat & exasperet. Addidi, nisi aliunde 83. cum ex voluntate Legislatoris unde unde manifestata pendeat vis legis. Signa autem, quòd obligare ad actum in conscientia non intendat, possunt esse 1. si non utatur verbis præceptivis, vel prohibitoris, sed indifferentibus; nam in dubio minor pars eligenda est, quæ removet obligationem: nisi poena adjecta foret valde gravis v. g. mortis, exilii, infamiæ; tam gravem enim poenam non apponeret, nisi seriò intenderet obligare ad ipsum actum. 2. ex materia & objecto legis; si enim materia secundum se sit prorsus indifferens, nec contra Jus Naturale aut Divinum, & finis legis obtineri satis possit citra obligationem in conscientia impositam, uti est v. g. ne quis noctu ambulet sine lumine: nequis ferat certum genus vestium, armorum &c. 3. ex consuetudine & praxi, quæ est optima legum interpretis: & ex hac probabiliter excusantur à peccato in conscientia, qui jactantur feram contra prohibitionem Principis, etiam sub gravi poena vetantis fericidium.

Oppones 1. Est sententia probabilis, quòd nulla lex poenalis obliget in conscientia ad ipsum actum: ergo est dubium, an obliget: ergo defecto non obligat; quia in dubio præferenda est pars benignior. 2. Legislator humanus imponendo poenam temporalem hoc ipso censeri debet nolle imponere poenam æternam, obligando in conscientia ad actum, quam posset simul imponere; qui enim unum exprimit, & alterum tacet, censetur excludere, quod tacet. arg. c. nōne de Præsumpt. R. ad 1. est probabilis extrinsecè seu ab auctoritate. C. intrinsecè, seu ex ratione & fundamento gravi, in quo demum fundatur vera probabilitas. N. Ant. Nulla certè apparet ratio prudens præsumendi, quòd legislator nolit obligare secundum naturam legis, per se semper ad actum ipsum à lege intentum in conscientia obligantis, nisi exprimat, vel aliunde constet, quòd ad solam poenam obligare velit. Ad 2. N. assertum: quod additur ex c. nōne, procedit de casu, quando id, quod tacetur, non inest per se: obligatio autem in conscientia ad actum, adeoque ad poenam æternam, legi inest per se: ergo.

Dico 3. Leges Tributorum, Vectigalium, & aliarum exactionum, si aliunde non constet, vel 65 saltem prudenter dubitetur de earum injustitia, obligant in conscientia, etiam si transgressoribus statuant poenas, adeoque licet sint leges poenales mixtæ. Sequitur ex assertione priore tanquam species ex genere, & ulterius probatur 1. ex Scriptura S. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, præcipit Christus Luc. 20. & Paulus: necessitate subdivi estote, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ideo enim 83 tributa præstatis -- reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal. Rom. 13. Prob. 2. Subditi tenentur dare alimenta Principi ex lege Naturæ: sed tributa pertinent ad alimenta & sustentationem Principis, & solum determinatio taxæ seu certæ quantitatis provenit à lege Positiva. Nobiscum sentit communis contra Angelum, Diaz, & Cardenas in Crisi

tr. i. Differt. 16. Dixi tamen r. si aliunde non constet de injustitia earum (ut si constet, quod non applicentur ad necessitates publicas, sed ad luxum, vel ad usus non necessarios) iuste enim negatur, quod iniuste petitur. 2. vel prudenter dubitetur, an nempe ad sit sufficiens causa & publica necessitas imponendi tributa nova & insolita; hæc enim Auctoribus valde suspecta sunt: in tali dubio aliqui absolute excusant subditos, mihi tamen præplacet, quod monet Sylv. & Molina to. 3. d. 674. n. 7. 9. videlicet pœnitentes ad solvenda talia tributa adducendos esse, ne se periculo injustitiæ exponant; ferè sicut alias obligantur in dubio ad obedientiam Principi exhibendam: ubi tamen tributa jam negantur, non semper gravis peccati arguendos, neque ad restitutionem cogendos; cum in dubio melior sit conditio possidentis: & multi doceant non improbabiler, regulariter neque subditos teneri ad restitutionem jam defraudati tributum in conscientia ante sententiam Judicis, multò minus ad multam, non solventibus tributa taxatam. Quoad extraneos & non subditos, à quibus pro transitu ab alieno Principe exiguntur pedagia & tributa, adhuc minor est obligatio. Rursus etiam subditos pauperes excusant multi à gabelis solvendis, quæ sunt impostæ rebus importatis vel exportatis, ad victum necessariis, & illos, qui tantum subinde defraudant; eò quod præsumant de benignitate Principum, non tanto rigore ab his personis eas exigentium. Præterea excusant illos, qui sine fraude vel mendacio dissimulant & non indicant merces; eo quod consuetudo fortè obtinuerit, pro illis rebus nihil solvendum esse in conscientia, pro quibus nihil petitur, quamvis per se obligatio esset eas sponte indicandi.

66. Dico 4. Si irritatio, seu irritans est pœnalis, tunc actus legi contrarius regulariter non est irritus ante sententiam Judicis, vel annullantis, vel nullum declarantis. Ratio quia pœna ordinariè non incurritur ante sententiam Judicis. A Judice tamen talis actus rescindi potest; aut, si ipso Jure pronuntietur irritus, declarari tanquam nullus. Evitatur hæc irritatio pœnalis omni eo modo, quo evitantur aliæ pœnæ, nimirum per invincibilem ignorantiam, clarè probatam, vel per aliquam necessitatem, quæ culpam excludat; quia ubi nulla est culpa, vel non ostenditur fuisse, ibi locum non habet pœna; cum culpa sit causa pœnæ, & irritationis pœnalis. Sed quid, si quis legem prohibentem scivit, pœnam tamen irritationis ignoravit? R. quamvis in foro externo soleat juxta communem sententiam haberi actus pro nullo, eò quod sciens prohibitionem, quam transgreditur, jam reum se faciat pœnæ, cum sciat, omnem culpam esse dignam pœnæ, etiamsi specialem pœnam suo delicto decretam ignoret: nihilominus si lex irritationem principaliter statuat pro pœna, non improbabile iudico irritationem ab ignorante non incurri, v.g. impedimentum criminis dirimens Matrimonium ab eo, qui ignoravit suo delicto annexum esse hoc impedimentum; præsertim cum irritatio sit pœna quædam extraordinaria. Confer dicta n. 42.

Lib. I. R. P. Pichler.

& Haunold. tract. procem. n. 104. § m. Dixi, regulariter, si enim actus sit talis, qui semel validus irritari nequit per sententiam Judicis, ut Matrimonium & professio Religiosa, tunc utique non per sententiam primum rescindi debet vel declarari nullus, sed antecederet jam est habendus pro nullo.

Dico 5. Si irritatio non est pœnalis, tunc in-67 curritur ante sententiam Judicis saltem in foro externo. Seu actus, legi irritanti non pœnali contrarius, est nullus ipso Jure saltem in foro externo. Molina tr. 2. d. 468. n. 15. Covar. Bonac. & communiter alii, contra Sylv. Navar. Emman. Rodriq. to. 1. Regular. q. 27. art. 9. putantes, quod actus à lege irritati propter non servatam formam præscriptam, ut est alienatio rerum Ecclesiasticarum sine consensu Capitali & Superioris, per se sint validi, licet obnoxii rescissioni per sententiam, modò habeant ea, quæ Jure Naturali requiruntur. Sumitur ex c. 1. § 8. de his, quæ à Prelato. Clem. 1. § c. 1. de reb. Eccl. alien. in 6. Ratio est, quia lex humana potest tales actus omnino irritare: ergo censetur actu irritare ante omnem sententiam, quando utitur clausula irritante. Nec ignorantia legis prohibentis, multò minus ignorantia industriae irritationis, impedit nullitatem actus, per c. 1. de Prob. quia ignorantia, quamvis possit impedire culpam & pœnam, non tamen impedire potest vim legis, volentis actum esse nullum. Sic invalidum est Matrimonium contractum cum consanguinea, etiamsi hoc impedimentum Juris fuerit ignoratum, Professio Religiosa ante 16. ætatis annum, licet putes, te honestè agere. Sed hic adverte, quod, si actus sit irritatus in favorem certæ personæ, is non censetur irritus, quando cedit in utilitatē talis personæ, per R. J. 61. in 6. ne, quod in alicujus favorem est introductum, in ejus dependium retorqueatur: sic valet contractus pupilli, si cedat in utilitatem pupilli, quamvis foret nullus, si cederet in illius damnum.

Dico 6. Probabile est, quod actus, à lege humana irritatus simpliciter, non hoc ipso irritus sit in foro interno, sed quod valeat & obligationem pariat in conscientia. Hæc assertio multos & magnos habet Adversarios, Vazq. Lug. Dicastill. Bonac. Dian. Azor. Haun. Cavarr. Gomez, Menoch. Arnoldum Rath, Engel hic à n. 54. & recentiores Juris-Consultos passim. Sed & habet insignes Patronos, nempe Molin. Less. Wading. & ex Juristis Innoc. in c. 42. de Elect. Panormit. in c. 1. b. t. Felin. Fachin. Mantica, Julium Clarum, Sichardum, Zæsium, Wiestner ad tit. de Elect. in n. 191. His multum accedunt Suar. Sanch. Palao de LL. d. 2. pu. 10. n. 5. 7. qui, quamvis doceant, actum, v.g. Testamentum debitis solemnitatibus destitutum, esse quidem nullum, in foro tamen conscientie non esse nullum existimant, nisi accedente sententia declaratoria Judicis; adeoque dicunt, nullitatem hanc in foro interno quoad effectum non dari, vel potius non stringere, antequam actus declaretur nullus à Judice. Probatur 1. negativè. Non apparet sufficiens ratio asserendi, actum etiam pro foro interno esse irritatum quem lex irritat simpliciter tantum: ergo. Confirmatur:

Lex irritans actum ipso Jure, est correctoria Juris Naturalis (hoc enim solo spectato actus foret validus in utroque foro) & odiosa: ergo si irritet actum simpliciter tantum, quin exprimat satis, quod velit irritare etiam in conscientia & pro foro interno, id non est asserendum; cum odia sint restringenda, & nulla obligatio asserenda, quæ nec ex Jure, nec ratione sufficienter probatur: atqui irritatio pro foro interno non satis probatur ex Jure, nec ex ratione. Prob. 2. ex regula Juris 57. in 6. ubi dicitur: *contra eum, qui legem dicere potuit apertius, interpretatio est facienda*: ergo, si Legislator simpliciter tantum irritet actum, nec satis declarat, utrum pro foro etiam interno irritet nec ne, intelligenda lex est de irritatione pro foro externo tantum: præsertim cum in obscuris minimum sit sequendum. reg. 30. in 6. hoc est, quod minus gravat, & minus obligat. Prob. 3. ex illis Juris textibus qui aliquos actus propter impedimentum Jure humano introductum irritantes addere solent clausulas, quibus insinuant irritationem etiam pro foro interno, v. g. dicendo: *etiam in foro animæ non suffragentur*. Vel: *absque alia declaratione*. Vel: *quod obtentum est, non valeat retineri*: ergo ubi lex tantum simpliciter irritat sine tali clausula denotante irritationem pro utroque foro, signum est, quod non pro utroque, sed pro externo tantum foro irritare intendat. Præsertim cum sæpe sufficiat ad finem Legis, modò actus pro externo foro sit nullus, & probato defectu vel impedimento Judex debeat pronuntiare actum nullum, etque omnem vim auferre; nam fateor, post Judicis sententiam declaratoriam nasci obligationem in foro etiam interno parendi. Confirmatur ex illis textibus, in quibus actus ipso Jure irritati dicuntur irritandi vel rescindendi: sic c. 8. de Consuet. & c. 40. de Elect. dicitur electio, quæ ipso Jure est irrita, cassari, reprobari: sed irritari, rescindi, cassari, reprobari supponit valorem actus: electio autem vel alius actus ipso Jure irritatus non habet valorem pro foro externo: ergo debet habere valorem pro foro interno, antequam reprobetur, cassetur, &c. ita ut electus ante cassationem possit Prælaturam retinere in conscientia.

Oppones 1. Quando Trid. irritat Matrimonium clandestinum, non addit clausulam, ex qua colligatur irritatio etiam pro foro interno, & tamen nemo negat, quod tale Matrimonium etiam irritum sit in foro interno: ergo, 2. Quando Jus resistit actui cum clausula irritante, ex tali actu nec naturalis obligatio oritur, seu nulla obligatio ne in conscientia quidem, ut colligitur ex l. non dubium §. C. de LL. ergo, quando Jus irritat simpliciter aliquem actum, irritat etiam pro foro interno. 3. Lex irritans actum reddit homines inhabiles ad eum ponendum, iisque potestatem adimit: sed actus gestus ab inhabili, & potestatem non habente, idem est ac actus non gestus: ergo nullam omnino obligationem, etiam in conscientia, parit, sicut actus non gestus. 32. ad 1. N. Conf. & paritatem; quia Tridentinum non modò irritat Matrimonium clandestinum, sed expressè reddit Christianos ad sic contrahendum inhabiles. S. 24. de

ref. Matr. c. 1, quod posterius non facit quodlibet Jus irritans aliquem actum, v. g. electionem laborantis impedimentò Juris humani, vel irritans alienationem rei Ecclesiasticæ immobilis sine solennitatibus. Deinde Matrimonium semel validum non potest irritari per sententiam utpote insolubile ex natura sua; e contra alii actus possunt per sententiam rescindi vel declarari nulli, etiam si ante sententiam in foro interno stringant. Ad 2. Dist. Ant. nec naturalis obligatio oritur, si sit irritatus pro utroque foro, vel sit actus ex natura sua irrefcindibilis, ut Matrimonium, vel Professio Religiosa. C. Ant. si tantum simpliciter irritatus, & actus ex se rescindibilis sit. N. Ant. & Conf. Ad 3. Dist. Maj. reddit homines inhabiles ad agendum, vel ipsis adimit potestatem agendi, quando id exprimit. C. Maj. quando non exprimit, sed simpliciter tantum irritat actum. N. Maj. Sicut, quando Jus prohibet actum, non hoc ipso semper eundem irritat, ita quando irritat, non semper per sonas reddit inhabiles ad agendum; siquidem

Dico 7. Quando Lex simpliciter prohibet aliquem actum, & non addit clausulam irritantem, actus legi contrarius non est irritus, sed tantum illicitus. Adeoque generaliter non omnia, quæ contra legem prohibentem fiunt, sunt irrita. Ita cum plerisque Theologis & cum Canonistis plurimis Felin. in c. 2. de Conflit. n. 5. Innoc. in c. si verè de sent. Excom. ac alii contra Baldum, & Legistas innumeros, item contra Panormit. ac alios, quos sequitur Robertus König ad hanc rubr. n. 26. ubi (quod non possum non mirari) fidenter dicit, communem esse sententiam, utroque Jure inutilia & pro infectis habenda esse, quæ simpliciter contra Jus fiunt; cum tamen plerique Theologi adveniant, ut etiam testatur P. Schmier de Jure Legalin. 169. cum eruditissimo Suar. qui l. 5. c. 25. n. 22. nostram assertionem putat esse communiter receptam, saltem sistendo in natura & verbis Legis prohibentis. Prob. 1. ex Jure Canonico facile, & vix non evidenter ex c. 16. de Regular. ubi Innoc. III. per modum jam certæ & generalis regulæ sic pronuntiat: *multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*. Sic prohibitum quidem & illicitum est Matrimonium, quod contrahitur cum voto simplici Castitatis (vel cum impedimento alio impediante) contrahitur tamen validè. c. un. de Voto in 6. c. 1. de eo, qui cognovit. Sic Matrimonium clandestinum ante Trid. erat graviter prohibitum, non tamen irritum & c. ergo, quando Jus prohibet aliquem actum simpliciter, & non addit clausulam irritantem, nec aliunde colligi potest, quod voluntatem agentis reddat inefficacem, vel personam ipsam inhabilem, vel vim obligandi auferat actui, & sic irritet, generaliter censendum est actum non irritare. Prob. 2. ex Jure Civili, quo tamen maxime nituntur Adversarii. L. 1. §. biduum ff. quando appellandum prohibetur quidem sententiæ prolatio sub conditione, valida tamen est prolata sub conditione; sic prohibita & illicita quidem est rem uni jam venditam vendere alteri; hæc tamen altera venditio, si accedat traditio rei venditæ, vali-

valida est, ut docet communis ex l. 15. ff. de R. V. Prob. 3. solidissime hoc modo: prohibere actum & irritare sunt effectus prorsus diversi, ut nemo negat, terminos intelligens: ergo Lex simpliciter prohibens non est Lex eo ipso irritans, cum isti duo effectus sint separabiles, uti evidenter vidimus in allatis exemplis. Prob. 4. Irritatio est specialiter odiosa, & repugnans naturæ actus, utpote qui de Jure Naturali est validus, ut suppono: ergo verbum prohibendi non debet extendi ad effectum irritandi, quem de se non significat, nec aliunde cognoscitur intentus à Legislatore. per c. 15. de R. J. in 6. Confirmatur 1. contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio faciendâ. c. 57. eod. ergo, si Legislator clarè non expressit irrationem, sicut potuisset, meritò sit interpretatio contra irrationem, etiamsi illam intendisset Legislator. Confirm. 2. Irritatio, quæ incurritur propter Legem violatam, saltem aliquo modo poenalem, est poena: poena autem non incurritur ipso facto, nisi Lex id exprimat.

71. Oppones 1. Quæ contra Jus sunt, debent utique pro infectis haberi, ait reg. 64. in 6. Ergo generaliter, quæcunque prohibentur, etiam de Jure Canonico irrita sunt, nisi aliunde colligatur oppositum. 2. & principaliter ex l. non dubium §. C. de LL. ubi clarè asseritur, nullum pactum, conventionem, aut contractum valere, qui sit contra prohibitionem Legis. Et additur: quæ Leges fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Confirmatur ex l. 6. C. de Pactis, ibi: pacta, quæ contra Leges, Constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim haberi indubitatè juris est: ergo saltem de Jure Civili rectè traditur hæc regula generalis: omnis actus, qui fit contra Jus, hoc ipso est irritus, seu lex prohibens actum hoc ipso irritat eundem, nisi vel ex ipsa Lege, vel subiecta materia vel aliunde colligatur, Legem prohibere tantum, & non irritare simul. 3. Voluntas inferioris non potest esse efficax contra voluntatem Superioris, per c. veniens de Jurejur. vel contra voluntatem Juris, per c. 2. de testib. sed quando Jus simpliciter prohibet actum, resistit ipsi voluntati Superioris, & Jus non cooperatur actibus contra legem factis. 4. Ex actione peccaminosa non potest aliquis consequi fructum, vel effectum: sed actus, qui fiunt contra Legem prohibentem, sunt peccaminosi. 5. Lex Ecclesiæ prohibens Matrimonia inter consanguineos eadem irritat, etiamsi verba legis sonent solam prohibitionem: ergo & aliæ Leges prohibentes per se irritant. 6. Lex Naturalis prohibendo actum facit illum irritum: ergo & Leges Positivæ.

8. Ad 1. Dist. Ant. quæ fiunt contra Jus irritans expressè, vel formam substantialem actibus præscribens, pro infectis haberi debent. C. Ant. quæ contra Jus prohibens. N. Ant. & Conf. Vel, pro infectis, h. e. infirmis, & quæ à Judice rescindenda sunt, vel declaranda tanquam nulla. C. Ant. id enim indicare videntur verba, pro infectis haberi. Pro ipso Jure invalidis ante om-

nem sententiam. N. Ant. & Conf. Ad 2. aliqui dicunt, tales actus, quos non expressè irritat lex, vel irritos esse ipso Jure non insinuat, esse quidem nullos eatenus, quatenus non oritur ex illis actio Civilis efficax, non tamen esse ita irritos, ut re ipsa non subsistant, & obligationem naturalem non pariant. P. Suarez c. 28. n. 9. ait, esse nullos, h. e. retractioni obnoxios, ita ut, postquam sententia lata fuerit contra valorem, censeantur nulli non tantum ab ipso puncto, in quo Judex pronuntiavit, sed etiam ut sententia retrahatur usque ad tempus, quo actus est celebratus: ante sententiam verò non esse irritos in effectu. Utraq; responsio est satis commoda. Addunt alii tertiam, & dicunt, dictas l. 5. & 6. intelligendas esse de pactis & contractibus super re inhonesta, v. g. de occidendo, adulterando &c. vel quibus præbetur ansa delinquendi, uti est pactum affirmativum de futura hæreditate, promissio de beneficio nondum vacante, pactum de usuris, quia hujusmodi actiones sunt propriæ & strictè contra Jus. Vel exaudiendas esse de personis, quibus Leges adimunt potestatem agendi, aut quas ad agendum reddunt inhabiles. Ad Confirmationem applica responsionem ad 1. vel etiam ad 2. datam, Ad 3. Dist. Min. resistit ei voluntas Superioris vel Jus, simpliciter prohibendo tantum, ut ponendo actum agat illicitè. C. Min. irritando, ita ut ponendo actum operetur invalidè. N. Min. Ad 4. N. Maj. validitas enim actus sæpe etiam juxta Adversarios oritur, etiamsi actus sit illicitus: sic utique valet Matrimonium contractum ab eo, qui ligatur voto simplici Castitatis, consecratio hostiæ, vel absolutio à peccatis illicitè data &c. Imò DEUS ipse assistit valori talium actuum, etiamsi non assistat malitiæ. Ad 5. Communis sensus Doctorum & Ecclesiæ praxis declarat satis mentem Legislatoris prohibentis Matrimonia inter consanguineos. Item satis clarè desumitur à contrario ex c. 4. de consang. quòd sit lex irritans. Ad 6. Jus Naturale, ut docent Suar. & Sanch. solum in duplici casu irritat actus, quos prohibet, videlicet 1. quando fiunt ab eo, qui caret potestate eos celebrandi, ut si quis donet rem non suam. 2. quando res & materia actus perpetuam continet malitiam & turpitudinem, ut si quis paciscatur de fornicatione committenda, de usuris sibi dandis &c. nam conventio & ex actio usurarum, earumque jam solutarum retentio semper manet illicita. Alii actus, quos prohibet Jus Naturale, facti tenent, stando in solo Jure Naturali.

§. 7.

De Interpretatione Legis, & Epikia.

Sciendum. Cum tota Legis obligatio pendat à mente & voluntate Legislatoris, hæc autem quandoque dubia sit, quousque se extendat, & an in hoc vel illo casu particulari Legislator obligare intendat, opus est subinde uti Interpretatione, seu declaratione Legis, & quandoque epikia, quæ species est interpretationis. Interpretatio est triplex: Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Authentica habet vim Legis, si

F 3

rite

ritè publicetur. c. inter alia de sent. Excomm. fierique potest à solo Legislatore, vel ejus Successore, aut Superiore. Usualis fit per usum & consuetudinem, quæ dicitur optima Legum interpret. Doctrinalis fit à Doctores, & inferioribus Judicibus, imò à quolibet viro prudente & docto in tali materia. Ubi Doctores omnes conspirant, faciunt moralem certitudinem: ubi discrepant, probabilitatem. Hic sermo erit de ultima tantum interpretatione, & de Epikia, quæ latine *Æquitas* dicitur, & magis mentem quam verba Legislatoris attendens judicat, credibile non esse, quodd Legislatior in his circumstantiis obligare velit, licet casus aliis in verbis Legis comprehendatur. Tale Judicium ex æquo & bono attentis circumstantiis formare quandoque non tantum Judex potest, sed & alii homines prudentes.

73 Dico 1. Per interpretationem extendenda est lex ad casus similes, vel etiam graviores (modò latè & aliquo saltem modo significantur per verba Legis) si in iis reperitur eadem ratio. Ita teste P. Wiestner ad hanc Rubr. n. 135. multi graves DD. quæ ex l. 9. §. 2. ff. de Edendo, § l. 32. ff. ad l. Aquil. deduxerunt hoc axioma: ubi eadem est ratio, ibi debet esse eadem Juris dispositio: quippe ubi prorsus reperitur eadem ratio in aliis casibus vel personis similibus, quos & quas verba legis, saltem latius accepta, etiam significant, casus in Lege positus, vel persona, censetur poni per modum exempli potius, quam restrictionis ad hunc casum, vel ad hanc personam duntaxat. Sic juxta D. Georg. à Wiémont extendi potest. Novell. 115. ut filius, incestum committens cum matre, exheredari possit à patre, licet Novell. cit. loquatur explicitè tantum de incestu cum Noverca, & simul addat, ut præter 14. ibi adductas exheredandi causas nemini liceat ex alia lege ingratitude causas apponere; quia pugnat eadem ratio ingratitudinis erga patrem (quamvis non erga Rempublicam) in incestu cum Matre, quæ in incestu cum Noverca, & ex altera parte per Novercam in lata acceptione significatur etiam Mater. Dixi, si in iis reperitur eadem ratio, seu identitas Rationis, quæ bene distinguenda est à paritate vel similitudine rationis; nam identitas dicit omnimodam paritatem rationis absque formali discrimine in uno ac altero: econtra paritas rationis est tantum convenientia rationis secundum quid, & ex alia parte. Assertio regulariter non procedit in odiosis, ubi etiam propter identitatem vel majoritatem rationis non est facienda extensio ad casus vel personas non expressas, nisi detur correlatio inter illas, vel talis connexio, ut unum contineatur in altero tanquam pars in toto, vel alias sequeretur absurdum vel iniquitas in Lege. Videantur, quæ dicuntur ad tit. de Priv. § de V. S.

Quæres, quænam sint causæ extendendi vel restringendi Legem? R. 1. causæ extendendi sunt 1. generalis locutio Legislatoris. 2. materia favorabilis, circa quam versatur lex. 3. evitatio absurditatis, iniquitatis, inutilitatis in Lege, quæ sequeretur, nisi fieret extensio. 4. similitudo aliorum casuum. R. 2. Causæ restrin-

gendi sunt. 1. materia Legis odiosa, vel poenalis. 2. specialis ratio insinuata in Lege vel privilegio, quæ in aliis personis vel casibus non expressis non militat. 3. evitatio absurditatis &c. quæ sequeretur, nisi fieret restrictio. 4. cessatio causæ finalis immediatæ & adequatæ, quam spectabat Legislator.

Dico 2. Per interpretationem possunt qui-75 dem & debent Judices in judicando extendere Legem ad casus similes, ubi reperitur par ratio, seu paritas rationis; privatis tamen hominibus id regulariter non licet. Prior pars patet ex l. 10. 12. § 13. ff. de LL. Ubi redditur hæc ratio; quia non possunt omnes casus & articuli singillatim exprimi in legibus: ergo, cum Judices debeant omnes casus & causas decidere, debent à casu simili, qui exprimitur in Jure, vel à paritate rationis juvari, & extendere Legem posse ad casum, quem præ manibus habent. Concordat c. 3. h. 1. Unde natum est hoc axioma: casus similis expresso à Lege non censetur omisus. Posterior pars indè infertur, quia apud privatos homines non est illa necessitas, quæ apud Judices, legem extendendi ad casus similes: ergo inherere debent verbis Legislatoris, cum is potuerit velle de uno, non verò de altero casu, etiam simili disponere: nec ratio Legis est lex, ut habet commune pronuntiatum. Si tamen esset specialis causa extendendi, etiam privati extendere possent: talis causa reperitur 1. in correlativis, seu iis, quæ dicunt mutuam relationem ad invicem, ut maritus & uxor, sponsus & sponsa &c. videtur enim absurdum & iniquum non servare æqualitatem in correlativis, ac proinde ex l. fin. C. de indicta viduitate sumpsit DD. hoc axioma: quod est dispositum in uno correlativo, censetur etiam dispositum in alio. Hinc, quia Maritus lucratur dotem (propter adulterium uxoris c. 4. de donat. inter vir. & uxor. vicissim etiam uxor lucrabitur donationem propter nuptias propter adulterium viri. 2. in connexis, tali connexionem, ut unum subordinetur alteri, vel in altero contineatur velut pars in toto, aut imperfectum in perfecto, aut ut minus in majore: sic, cui conceditur facere Testamentum, conceditur etiam facere Codicillum. 3. quando alias sequeretur absurdum vel iniquitas in Lege, aut quando alias redderetur inutilis & sine effectu, nisi extenderetur lex: sic extendenda est lex, quæ prohibet usurariis condere Testamentum, etiam ad perfectionem Codicilli, & ad donationem mortis causâ, licet alias in odiosis non veniant nomine Testamenti. 4. in equiparatis à Jure, sed in ordine ad illa tantum, in quibus æquiparantur Minor & Ecclesia quoad restitutionem in integrum, & in aliis quibusdam, non verò in tempore ad præscriptionem contra eos requisito, quidquid à Jure statutum est de Minore circa restitutionem in integrum, observari & cum Ecclesia debet; nam Minor non gaudet privilegio 40. annorum, ad præscribendum contra Ecclesiam requisitorum, quo gaudet Ecclesia. Tres primæ causæ procedunt ferè etiam in Lege odiosa.

Dico 3. Per Epikiam licet restringitur om-76 nis lex (excepta irritante) modò adsit justa causa

causa credendi, mentem Legislatoris non fuisse in his circumstantiis obligare. Sumitur ex l. 8. C. de iudic. ibi: placuit in omnibus rebus præcipue esse iustitiam æquitatisque, quam stricti juris rationem. Consonat reg. 90. ff. de R. J. in omnibus quidem, maxime tamen in iure, æquitas spectanda est. Ratio, quia, cum non possit Legislator omnia eventa prævidere, vel in lege sua omnes circumstantias casus ponere, oportet particulares casus relinquere prudenti iudicio & æquitati metientium, an hic & nunc obligare velit legislator. Dixi 1. modo iusta adijt causa; cuiusmodi foret, si lex in certis circumstantiis fieret nimis dura, vel irrationabilis, vel iniqua: sic Mortalium clausura non ita stringit, ut exortu incendii, vel ingruente hoste, non liceat illis fugere ad vitandum mortis periculum: sic lex jejunii obligare non censetur in casu gravis infirmitatis. Si dubium sit, an iusta sit causa præsumendi, legislatorem hic & nunc non obligare, interrogandus est, si commodè potest: lecus, si abiens sit, & commodè interrogari nequeat; tunc enim sufficit probabilis opinio ad excusationem, qua censet, eum hic & nunc non velle obligare. Dixi 2. omnis lex, nempe non tantum humana, sed etiam aliquæ Divinis & Naturalibus: sic Christus reprehendit Judæos, ita strictè observari Sabbathum volentes, ut ne quidem curationem infirmorum putarent eodice licitam: sic erravit Jephthæ, qui ob votum, quo promiserat DEO immolare, quod sibi domum revertenti primum occurrerit, iudicavit obligatione Naturali se teneri ad immolandum propriam filiam, quæ primum occurrerat: sic præceptum Divinum de integritate Confessionis limitatur in variis casibus: sic præceptum naturale non accipiendi alienum in extrema necessitate censetur non obligare &c. Imò etiam in contractibus & aliis negotiis sæpe locus est epikia; nam in contractibus bonæ fidei multa subintelligi censentur ex æquo & bono, de quibus tamen ne quidem cogitatum est à contrahentibus. Gl. in §. actionum 28. Infr. de action. Dixi 3. excepta irritante, hæc enim non recipit interpretationem ex æquo & bono; quia non attendit ad casus & rationes particulares, sed præcisè ad rationem communem & uniformitatem actuum. Hinc Matrimonium, etiam si ob pestem grassantem &c. haberi nequeat præsentia Parochi & testium, sine his tamen invalidè contrahi, putant plurimi.

§. 8.

De Modis, quibus cessat lex, præcipue de Dispensatione.

Sciendum, leges cessare dupliciter posse. 1. universaliter respectu omnium, ita ut neminem amplius ligent. 2. particulariter respectu alicujus personæ, vel certi status hominum. Universalis cessatio fit 1. irritatione, quando, qui legem tulit vel confirmare debet, statim initio eam non urget, sed vult, ut lex neminem obligare incipiat. 2. Abrogatione, quando lex obligandi vim, quam aliquando habuit, iterum amittit, nimirum vel per revocationem Superioris expressam, vel per legem contrariam, vel

per consuetudinem oppositam. Abrogationi vicina est Derogatio, per quam aufertur lex quoad aliquam sui partem respectu omnium, sicut per abrogationem tollitur tota respectu omnium. 3. cessante aliquo essentiali constitutivo legis, videlicet vel cessante fine, quem legislator intendit, vel materiâ legis mutatâ, ut si reddatur moraliter impossibilis, vel inhonesta. Particularis cessatio contingit potissimum duplici modo, nempe privilegio, quo unus vel plures eximuntur ab observatione legis stabiliter, & dispensatione, qua plerumque quoad unum tantum actum eximuntur, permanente interim lege quoad Communitatem in suo generali vigore. Hic de duplici tantum modo; nempe quo cessat lex ratione finis, & ratione dispensationis, agere juvat & sufficit. Per dispensationem intelligitur relaxatio legis, publica auctoritate facta pro aliquo particulari casu vel persona, manente interim aliorum obligatione. Suar. l. 6. c. 10.

Dico 1. Cessante fine legis intrinseco & adæquato respectu Communitatis cessat eo ipso lex. S. Thomas 1. 2. q. 90. a. 2. & cum hoc plerique alii. Ratio est clara ex definitione legis, ex qua constat, finem legis esse bonum seu utilitatem Communitatis: ergo hac utilitate cessante cessat aliquid essentialiale legis: ergo cessante fine legis non minùs cessat ipsa lex, quàm cessat homo cessante aliquo ejus constitutivo. Hæc de causa cessarunt leges Ceremoniales Veteris Testamenti, utpote quæ vel erant figuræ rerum futurarum, vel præscribebant certum DEI colendi ritum; proinde, postquam aderat ipsum figuratum, & DEUS alio modo se coli præcepit, cessare oportuit figuras, præcepta de victimis & holocaustis, legem Circumcisionis &c. Dixi autem 1. intrinseco: cessante enim fine solum extrinseco, qualis v. g. in lege jejunii est maceratio corporis, non cessat lex: quare tenentur observare legem jejunii etiam illi, qui jam habent subjectam spiritui carnem, eo quod honestas jejunii, qui finis intrinsecus est hujus legis, maneat. 2. adæquato; si autem finis partialis tantum cessaret, nempe in uno vel altero articulo legis, non desineret lex totaliter, bene tamen quoad illum articulum, quia juxta reg. 37. in 6. utile per inutile non debet vitari. 3. respectu Communitatis, vel majoris saltem partis illius: quare si lex est lata propter generale periculum, v. g. ne quis noctu ferat arma ad cavendas rixas, non cessat lex, etiam si hoc periculum rixarum non reperiat in Caio, homine prorsus pacifico: quapropter nec huic licebit noctu prodire cum armis.

Dico 2. Dispensare in lege sua non tantum potest potestate ordinaria legislator ipse, sed etiam ejus successor, quin & ejus in jurisdictione superior. De legislatore clarum est ex c. 1. de R. J. per quas enim causas aliquid nascitur, per easdem etiam dissolvitur, adeoque sicut in fieri, ita & in conservari lex à suo conditore dependet. De successore pariter liquet, quia reputatur eadem cum antecessoris, qui legem tulit, persona: nec antecessor præfigere successor legem perpetuam valet, in quam successor nihil possit; cum par in parem non habeat imperi-

um

um aut jurisdictionem. I. nam Magistratus. 4. ff. de recept. qui arbit. De superiore patet per se: sed debet esse superior in jurisdictione, quia sicut legem ferre supponit jurisdictionem pro foro externo, ita & dispensatio in lege: hinc Archiepiscopus extra actualem visitationem dispensare non potest cum subditis suorum suffraganeorum, sicut extra illam ferre in illos legem non potest, propter defectum jurisdictionis. Dixi, potestate ordinaria, ex quo inferitur, quod hi ipsi potestatem dispensandi delegare valeant etiam aliis se inferioribus. Unde colliges 1. Papam ordinaria potestate in quibusvis legibus Ecclesiasticis dispensare posse, quin & in legibus Apostolicis, quas nimirum Apostoli tulerunt tanquam Rectores & Prælati Ecclesiæ, uti est lex jejunii Quadragesimalis, jejunii Naturalis ante sumptionem Eucharistiæ, observatio- nis diei Dominicæ pro Sabbatho, de non ordi- nandis bigamis. Aliud est de legibus, quas non ipsi Apostoli condiderunt, sed præcisè promul- gârunt ex mandato Christi, eas constitutis. 2. Episcopum in legibus tum à se tum ab anteces- soribus, vel etiam à Synodo Diocesana latis; quia est superior talium Synodorum; nec infe- riores Prælati & Parochi in iis habent suffra- gium decisivum, sed merè consultivum. 3. Præ- latos Regulares tam immediatos, qui nimirum toti domui præsunt, quam mediatos, uti sunt Provinciales & Generales, cum suis Religio- sis exemptis; cum in eos habeant jurisdic- tionem quasi Episcopalem. Imò etiam Episcopi cum exemptis dispensant casu, quo Superior Religiosus dispensatione negat injustè, aut ad- iri nequit. Palao tr. 3. d. 6. de L.L. pu. 7. §. 4. 4. Episcopum cum vagis & peregrinis in lege Communi (& municipalis, si ea ligentur) quia in ordine ad hunc actum jurisdictionis, seu ad dispensationem possunt isti se subijcere Episco- po loci, ubi morantur. Cum peregrinis ta- men dispensandi potestas quoad vota, jura- menta, impedimenta, & irregularitates per se non competit Episcopo loci, ubi hospitantur, nisi accedat proprii peregrinorum Episcopi consensus præsumptus ex iustis causis; ita enim à S. Congreg. Card. declaratum esse ait idem Palao §. 2. in fine.

80 Dico 3. Inferior dispensare non potest in lege superioris, nisi vel expresse vel tacite ipsi concedatur specialiter. Communis contra Co- var. Sotum &c. Constat ex c. 16. de Majorit. ubi inferiori adimitur potestas relaxandi jura superioris. Adhuc clariùs negatur hæc potestas inferiori c. 15. de tempor. ord. §. c. 2. de Elect. in Clem. cum utique inferior nihil potestatis ha- beat in superioris voluntatem, à qua tamen to- ta vis legis existit. Dixi tamen, nisi ei concedatur specialiter. Sic juxta DD. Episcopo conceditur dispensare in lege Ecclesiastica communi. 1. si materia sit parva & modici momenti. 2. si du- bium sit, an res indigeat dispensatione. 3. si ur- geat dispensandi necessitas, ac periculum in mora sit; Papa verò difficulter adiri possit. 4. si in aliqua materia casus valde frequentes oc- currant, in quibus opus sit dispensatione: hinc praxis habet, ut Episcopi dispensent in jejuni-

niis, festis, aliisque Ecclesiæ præceptis, in quibus frequenter necessaria est dispensatio; quia prudenter præsumitur de voluntate Pontificis, quod noluerit subditis imponere tantum onus in casibus tam frequentibus recurrendi ad se pro dispensatione. 5. si consuetudo recepta in- dulgeat aliquid: & ex hac consuetudine dispen- sant etiam Parochi in observatione jejuniorum, & ad opera servilia diebus festis peragenda. 6. si in Jure dicatur indefinite, dispensari posse; tunc enim rectè creditur Episcopis esse data potestas dispensandi; quia aliàs illa verba essent super- flua; cum per se manifestum sit, Papam dispen- sare posse. Atque in his casibus inferiores dis- pensant ex potestate ordinaria, seu ratione mu- neris sui. AA. cum gl. in fin. de offic. Ordin. Ex po- testate autem delegata dispensant Episcopi in lege Papali 1. in omnibus irregularitatibus ac suspensionibus ex occulto delicto provenien- tibus, exceptis illis, quæ proveniunt ex homicidio voluntario, & aliis ad forum contentio- sum deductis. Trid. Sess. 24. c. 6. de Ref. 2. cum Diacono, qui irregularitatem incurrit atten- tando ducere Uxorem, per c. 1. qui Clerici vel voventes. 3. cum subditis suis in juramentis, & votis simplicibus non specialiter reservatis, per c. 1. de Voto; Vota autem specialiter reservata Pontifici sunt hæc 5. Religionis ingrediendæ, castitatis perfectæ, & triplicis peregrinationis, Romanæ, Jerosolymitanæ, Compostellanæ. 4. in urgentissima necessitate cum iis, qui non- dum plenam pubertatem adepti sunt, ad Ma- trimonium. c. 2. de despons. impub. Plures alios casus referunt DD. quos ego dissimulo, quia controversi sunt, & melior pars inægat in iis potestatem dispensandi Episcopis.

Oppones 1. in c. 29. de sent. Excomm. dicitur: quando Conditor Canonis absolutionem (ab ex- communicatione) sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem alius relaxandi: ergo idem dicendum de dispensatione, nempe generaliter esse concessam, nisi eam sibi Superi- or specialiter reservet, & non generaliter ne- gatam. 2. Commune est axioma: quilibet Episcopus potest in sua diocesi, quod Papa in tota Eccle- sia: ergo quilibet Episcopus potest pro sua dio- cesi dispensare in Lege Pontificia. 3. Papa pot- est dispensare in Jure Naturali & Divino: ergo in lege Superioris: ergo & Episcopi in Lege Pontificis. Antec. patet ab inductione: sic Pa- pa dispensat in voto, cujus obligatio est Juris Naturalis & Divini: in Ministro Sacramento- rum, ut is possit esse simplex Sacerdos in Con- firmatione, item ut Sacerdos possit consecra- re sub una tantum specie &c. quæ sunt Juris Di- vini. 4. ad 1. N. Conf. & paritatem inter Abso- lutionem & Dispensationem: Absolutio à casibus, specialiter non reservatis, non est contra Jus, quia Jus nullibi eam prohibet genera- liter, sed potius absolute concedit, dum gene- raliter vult absolvi omnem rite dispositum tum à censuris tum à peccatis: econtra Dispensatio est contra Jus, utpote quod generaliter aufert inferiori potestatem dispensandi, uti probavi- mus. Ad 2. Episcopus omnia quidem in sua di- ocesi potest, quæ sunt præter Jus Commune & Leges

Leges Pontificias; imò nec ista omnia, quia nequit pro sua diocesi canonizare Sanctos, dispensare in Matrimonio Rato: neutiquam tamen illa potest, quæ sunt contra Jus commune, & Leges Pontificias. Ad 3. Quomodo possit dispensare Pontifex in Jure Naturali (& Divino) diximus in Prolegomenis n. 13. præsertim quoad vota, nimirum non directè, quasi faceret licitum homini non implere promissionem DEO factam, & non prius relaxatam, sed indirectè tantum, relaxando prius promissionem talem à voluntate humana positam, quam facultatem exercet nomine DEI, à quo accipit omnem potestatem necessariam ad rectam fidelium gubernationem, eorumque vincula omnia solvendi, quatenus exigit hæc gubernatio. Materia voti enim subiecta est potestati humane, sicut ipsa voluntas humana, à qua proficiscitur substantia voti. Igitur votum non obligat absolute, sed solum conditionatè, quantum nempe Superior voluerit voventem esse obligatum. Atque sic dispensatur non propriè & directè in Jure Naturali & Divino, utpote quod non est absolutum. Vid. Prolegom. d. n. 13. Adde, quod juxta multos Papa non propriè dispenset in votis, sed tantum impropriè, declarando, quod DEUS hic & nunc non accipiet votum, vel remittat obligationem. Quæ autem absolute sunt Juris Divini, nec præsupponunt exercitium liberum voluntatis humane, in illis negatur Papæ dispensandi potestas; eo quod nullus inferior habeat jurisdictionem in voluntatem Superiorem. Idem fortassis dicere voluit Legistæ, dum ad tit. de LL. respondere solent: Papam posse dispensare in Jure Divino relato, non verò absolute. Ad reliqua duo dico, Juris Divini tantum esse, quod Minister ordinarius Confirmationis sit Episcopus, non verò quod etiam extraordinarius, ut nobis declarat sensus Doctorum, & praxis Ecclesiæ. Quod Papa aliquando dispensaverit ad consecrandum sub una specie, negant permulti & præclari Auctores cū Suar. si tamen id probaretur, hæc ipsa dispensatio signum foret, quod consecratio utriusque speciei non esset Juris Divini.

Quæres, an Legislator, vel alius, cui concessa est potestas dispensandi in Lege Superioris, valeat dispensare secum ipso? R. cum communiore potest, & quidem directè. Quoad Legislatorem, qui se ipsum eximit à Lege sua, non est propriè dicta dispensatio in nostris principis, qui tenemus, eum suis Legibus neque quoad vim directivam obligari. Quoad alios probatur exinde, quia DEUS, dans potestatem dispensandi in voto, v. g. vel Superior dans alicui privilegium vel jurisdictionem ad dispensandum, non præsumendus est velle talem facere deterioris conditionis, quam illius subditis, quibus eum dispensandi potestatem largitus est. Adde, quod dispensatio sit actus jurisdictionis voluntariæ, non contentiosæ, vel coactivæ: sed ad actum jurisdictionis voluntariæ non requiritur distinctio personarum, ut patet in largiente Indulgentias, quas & ipse largiens lucrari potest: sicut hæc distinctio non probatur esse necessaria. Oppones 1. Nemo potest seipsum ab-

Lib. I. R. P. Pichler.

solvere à censuris & poenis, quamvis polleat potestate absolvendi ab iis suis subditis: ergo. 2. Nemo secum ipso dispensare potest in irregularitate, etiam si Jus ipsi concedat in ea dispensare cū subditis suis: ergo. R. ad 1. N. Conf. & paritè; quia absolutio à censuris est quædam sententia judicialis, quam nemo in seipsum ferre potest, pertinetque ad jurisdictionem coactivam. Aliud itaque est absolvere, & aliud dispensare: à censuris propriè dictis non per dispensationem, sed per sententiam absolutoriam aliquis liberari debet. Ad 2. Si sermo sit de irregularitate à Jure lata. N. Ant.

Urgebis. Varia Juris exstant loca, in quibus prohibetur etiam jurisdictionis voluntariæ usus in se ipsum, scilicet c. 26. de Jure Patr. ubi Patronus Ecclesiæ prohibetur seipsum præsentare ad beneficium, item c. fin. de Institur. ubi vetatur is, qui beneficium conferre potest, se ipsum instituere in illo, ex ea ratione, quod inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personarum, & l. 1. ff. de Auth. & consensu Tutor. ubi tutor prohibetur contrahere cum pupillo, & pro regula ponitur, in rem suam tutorem autorem fieri non posse. R. Prima duo Jura versantur in materia ambitiosa, & tertium in materia fraudibus obnoxia ac damnis pupillorum, atque ideo non sunt trahenda ad materiam solius conscientie coram DEO, ubi nulum est periculum ambitionis, aut fraudis, ut contingit in dispensatione secum ipso. Interim tamen consultus est, ut talis Superior non directè & per se dispenset secum ipso, sed alteri, v. g. Confessario committat dispensationem quoad se, ne proprio amore excecatus in causa sua malè judicet.

Dico 4. Sine justa causa valide quidem, sed non licitè dispensat Legislator ipse. Prior pars videtur certa, si Legislator sciat, non adesse justam causam; quia legem omnino tollere potest per abrogationem etiam respectu Communis, utpote dependentem prorsus à sua voluntate: ergo à fortiori per dispensationem respectu unius vel alterius tantum. Si autè ignoret, causam justam non adesse, malè informatus à petente dispensationem, ista non valet; casu quo causa finalis & motiva (non mere impulsiva) non subsistit; quia defectus causæ, sine qua non dispensaretur, facit, ut consensus Superioris non detur. c. 8. 15. 19. de Rescr. cū errantis circa substantiam nullus sit consensus. l. 9. C. de J. & F. J. & nihil ita contrarium consensui ac error. l. 15. ff. de jurisd. Posterior pars probatur tum ex Trid. de reform. S. 25. c. 18. tum ex ratione; quia talis Legislator imprudenter abutitur sua potestate, committit aliquo modo acceptionem personarum, & dat ansam querelis, vel etiam contemnendi Legem, dum unum à Lege eximit sine causa, alios verò eadem premit. Unde tam petens, quam concedens dispensationem sine justa causa, peccat, & quidem graviter, si id faciat cum gravi aliorum detrimento vel scandalo: his verò seclusis tantum venialitè Palao d. 6. pu. 8. §. 1. n. 5.

Oppones 1. Obligatio Legis pendet à voluntate Legislatoris: ergo, sicut pro libitu eam potest;

G

nere;

nere, ita & tollere potest. 2. Potest Princeps alicui remittere tributa sine omni causa: ergo etiam Legislator obligationem Legis. 3. Petuntur sæpe à summo Pontifice dispensationes in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis sine ulla causa addita: ergo. 2. ad 1. pendet quidem, sed ita, ut prudenter procedat; alias & ferendo, & tollendo agit illicitè. Ad 2. Princeps, dum remittit tributum, habet se ut persona privata, qui autem dispensat in Lege, non se habet ut persona privata, sed ut publica, intendens bonum publicum. Ad 3. etiam si à petente non assignetur causa, Pontifex tamen non dispensat sine causa; cum pro causa succedat eleemosyna, v.g. quam copiosius forte donat dispensatus in sumptus publicos.

85 Dico 5. Sine causa iusta nec validè nec licitè dispensat inferior in Lege Superioris. Ratio; quia dispensans in Lege Superioris (v.g. Papa in Lege Divina, Episcopus in Lege communi Ecclesiastica) sine iusta causa, transgreditur limites potestatis sibi concessæ; cum prudenter credi nequeat, à Superiore datam fuisse potestatem dispensandi temerè & irrationabiliter: sed, qui transgreditur limites suæ potestatis, nihil agit & invalidè. per c. 22. de Rescriptis. 5. ff. Mandati, imò probabiliter peccat mortaliter, etiam secluso scandalo ac aliorum gravi detrimento; quia usurpat jurisdictionem sibi non concessam: ergo. Utrum verò invalida etiam sit dispensatio Inferioris, quæ quidem fit cum iusta causa, non tamen prius cognita à dispensante, diffident Auctores: Azor. & Bonac. negant esse validam, Suar. Sanch. & Laym. affirmant valere, quod videtur esse verisimilius. Si verò dispensans ex errore probabili putavit, adesse sufficientem causam, re ipsa tamen non adfuerit, censent plerique cum cit. Sanch. dispensationem valere; quia hæc rationabiliter fuit concessa: rationabiliter autem concedendi potestatem accepit.

86 Quæres, quænam censeantur esse causæ dispensandi iustæ? 2. in casibus particularibus arbitrio prudentium relinqui decidendum, attendita qualitate personæ, quacum dispensatur, & aliis circumstantiis. In genere enumerantur tres causæ, necessitas, pietas, utilitas: à quibusdam non immeritò additur gratitudo ob meritum in Ecclesiam, Rempublicam &c. item Misericordia ad succurrendum humanæ fragilitati, ut si quis parùm consideratè vovisset, aut difficulter servaret, quod promisit, quamquam hæc causæ referri possint ad tres priores. Si plures adsint causæ, quarum nulla sufficit seorsim, sufficere possunt omnes simul; quæ enim singula non valent, multa profunt. arg. c. 13. de probat. Non tamen requiritur causa tam urgens, quæ ostendat, mentem Legislatoris non fuisse in his circumstantiis obligare; quia tunc non opus esset dispensatione, sed episkia. In dubio, an adsit sufficiens causa dispensandi, Superior debet inclinare in partem benigniorem; hoc enim exigit suave regimen Ecclesiæ; & alias, si de sufficientia causa deberet constare certò, vix auderent anxii Superiores dispensare. Sylv. Sanch. Diana. Similiter si dubium sit, utrum casus aliquis egeat dispensatione, resolvere se aliquis

potest, quod non egeat, propter possessionem suæ libertatis.

Pro coronide nota, quamvis actualis dispensatio regulariter sit strictæ interpretationis, utpote exorbitans à Jure, & odiosa, cum dispensationes sint vulnera Legum; tamen ipsam facultatem dispensandi, præsertim ordinariam, & universaliter delegatam, amplæ interpretationis esse, utpote favorabilem; quia Juri communi non repugnat ex una, ex altera verò parte Bono communi necessaria est. Atque hinc potestas dispensandi in votis etiam extenditur ad juramenta pia, DEO facta. Rursus extenditur ad ea, in quibus eadem, vel major reperitur ratio: sic, qui potest dispensare in affinitate, etiam potest in publica honestate. Quod si autem potestas dispensandi delegata sit non universaliter, sed particulariter tantum cum una vel pluribus personis determinatis, non tam concessa videtur facultas dispensandi; quam actualis dispensatio sub conditione, si delegatus rem ita se habere compererit, ut est proposita in petitione, consequenter erit strictè interpretanda.

TITULUS III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. 4. Rescriptum, quod subinde rationem Legis obtinet, accipi potest genericè & specificè, latè & strictè, secundum, præter; & contra Jus Commune, completè & quæ duas partes.
5. Definitur Rescriptum. Quomodo differat à viva vocis oraculo, Brevis Apostolico, Epistola Decretali &c.
6. Aliud est Rescriptum Gratie, aliud Justitiæ.
7. Differentiæ inter utrumque.
8. Variis modis vitari possunt Rescripta.
9. Nimirum si careant forma, & conditionibus debitis;
10. Vel Clausulis. Ubi de clausulis derogatoriis.
11. Si sit contra Jus aliquod, idque non exprimat Rescribens. Ubi de dieta Legali.
12. Si impetrentur per abusum.
13. Rescripta gratiæ subreptitiæ, etiam absque dolo, obtenta censentur vitiosa.
14. Item obtenta obreptitiæ. Rescripta verò Justitiæ, ob-vel subreptitiæ impetrata, sed sine dolo, non sunt irrita ipso Jure, sed tantum irritabilia.
15. Valent Rescripta, saltem Justitiæ, sub-vel obreptitiæ obtenta, saltem in forma communi, licet non fuissent concessa in ea forma & modo, si absuisset ob-vel subreptio.
16. 17. Si verò sub-vel obreptio contingat dolo, omne Rescriptum ipso Jure & totaliter est nullum, etiam si falsitas expressa, vel veritas suppressa, non fuerit causa finalis, sed impulsiva tantum.
18. Solus Princeps supremus concedit Rescripta.
19. Omnes regulariter obtinere possunt Rescripta.
20. 21. Quid exprimi debeat à petente Rescriptum tum ad lites tum ad beneficium.
22. Rescripta gratis præsentari possunt quocunque tempore.

24. Rescripta Justitie, quamdiu durat jus agendi vel excipiendi: consultum tamen est ea intra annum presentare.

25. Quibus personis committatur executio Rescriptorum.

26. Quid ab executore observandum.

27. An & quomodo Rescripta expirent per mortem concedentis.

Constitutiones, de quibus hucusque, faciunt *Jus Commune*, Rescripta Principum vero *Jus Particulare* & inter partes, pro quibus emanant. l. 2. 3. c. de LL. Excipe, nisi data sint ad declarationem Juris Communis dubii, vel in *Corpus Juris* relata; tunc enim & ipsa vim Juris Communis obtinent. l. fin. c. eod. c. 19. de sent. & re jud. Recte proin subjungitur priori titulus de Rescriptis.

§. 1.

Quid & quod duplex sit Rescriptum?

Sciendum 1. Rescriptum, quasi *Responsum* scriptum, dici à rescribendo, dum nempe Princeps, vel alius, ad alterius consultationem, relationem, supplicationem respondet scripto. Rescriptum in genere acceptum comprehendit omnia responsa scripto data, etiam à privatis; ex usu tamen Juris & specificè sumptum restringitur ad illa duntaxat responsa, quæ à summo Principe emanant, videlicet vel à Papa vel ab Imperatore. Opus tamen haud est, ut Princeps scribat ipsemet litteras, sed sufficit, si signet & subscribat nomen suum. Juxta stylum Curie Romanæ Pontifex, si ei supplicetur pro gratia, subscribit supplicationi unum verbum, fiat, si verò pro decernenda justitia circa aliquam litem, unicum verbum, placet, addita initiali littera sui nominis, antequam litteræ Apostolicæ expediantur: quæ tamen expeditio necessaria est; alias enim gratia non dicitur collata, sed conferenda, & processus circa litem fortè interea factus nullius est roboris.

Sc. 2. Rescriptum specificè acceptum vel sumi latè vel strictè: latè sumitur, prout fit in hoc Titulo, quando complectitur omnia Rescripta secundum præter & contra Jus: secundum Jus dicitur, quod tendit ad observationem & executionem Juris Communis, eique conforme est; ut si Princeps alicui committat litem secundum Jura decidendam: præter Jus vocatur, quod circa materiam, de qua Jus nihil decernit, versatur, & nihil præscribit, ut sunt gratiæ & beneficia Principum: contra Jus appellatur, quando conceditur aliquid contra elaram dispositionem Juris Communis; uti fit per dispensationes & exemptiones à legibus. Strictè, vel potius strictissime sumitur, quando ea sola comprehendit Rescripta, quæ sunt secundum Jus, illud vel explicando, si dubium sit, vel observari mandando, si clarum. Oppones. Rescripta, quæ contra Jus Commune vel utilitatem publicam tendunt, pro invalidis habenda sunt. can. 15. caus. 25. q. 2. l. fin. c. si contra Jus: ergo non dantur Rescripta contra Jus. 12. Dist. Ant. pro invalidis habenda sunt, si Juris

Lib. I. R. P. Pichler.

Communis non faciant expressam mentionem, illudque nolint obstare. C. Ant. si expressa mentione, saltem per clausulam generalem, derogare velint Juri Communi N. Ant. & Conf.

Sc. 3. Rescriptum constare duabus partibus, Narratione & Conclusionem. Narratio fit tum à Supplicante, tum à Rescribente saltem subinde: si fiat à Supplicante, qui nimirum petit Rescriptum, nihil est aliud, quam propositio, vel relatio eorum, propter quæ obtinerè quis nititur Rescriptum: atque hæc narrata à supplicante probari debent, si exigatur. l. 5. c. de fide Instrum. ibi: probare debere, fidem precibus vestris adesse; solèturque in omni Rescripto aut expressè addi hæc clausula, si preces veritate nitantur, vel, si ita est, idque de Jure & in foro Civili omnino necessarium. l. fin. c. de diversis Rescriptis, alias nihil prodest Rescriptum. Aut saltem tacitè subintelligi, ut de Jure & in foro Canonico sufficit. c. 2. h. t. junctà praxi. Si verò narratio fiat à Rescribente, ea solètur esse summaria repetitio narrationis positæ à supplicante, vel etiam nova quædam expressio relativa rerum, quas incidenter commemorat Rescribens: hæc narrata Rescribentis nec aliquid probant, nec probari debent, nisi Rescribens intentionem suam in iis fundaverit, alias Rescriptum non daturus; vel nisi aliquid faciant ad causam principalem Rescripti. Clem. un. de probat. c. 10. de privil. in 6. ubi habetur, Ecclesiam non propterea esse exemptam, quòd in Rescripto Pontificis nominata fuerit exempta: ergo nihil probant hæc narrata. Quòd autem nec probari debeant, ratio est; quia nihil interest, si vera sint, si vera sint, si Rescribens iis non alliget gratiam vel responsum. Conclusio autem, quæ præcipua Rescripti pars est, & à Practicis Dispositiva vocatur, exprimit mentem Principis, & cum certis clausulis declarat tum substantiam tum qualitates sui responsi, an & sub quibus conditionibus annuat petitioni Supplicantis.

Dico 1. Rescriptum rectè definitur esse responsum Principis scripto datum ad instantiam alicujus, vel supplicantis vel consulentis. Ita quoad rem communis ex l. fin. cit. Unde apparet, quòd Rescriptum differat 1. à vivæ vocis oraculo, quia hoc, licet fortè postea redigatur in scripturam, primitus tamen verbo datur. A Brevi Apostolico non videtur discrepare, nisi accidentaliter; quia Breve est compendiosum, paucisque verbis expeditum, rescriptum, exprimens in cera rubra sigillum Papæ cum subscriptione, datum sub annulo Piscatoris, quia sigillum illud refert imaginem S. Petri ex navi jacentis rete in mare. 2. Ab Epistola Decretali; quia hæc non necessariò supponit consultationem vel supplicationem alicujus. 3. A Pragmatica; quia hæc sine interventione precum de negotio publico diligentius instruit. 4. ab Edicto; quia hoc à Principe in utilitatem subditorum motu proprio promulgatur. De reliquo dixi: ad instantiam alicujus; siquidem omne rescriptum propriè tale fit ad instantiam, per l. fin. cit. & communem

G 2

Ant

Auctorum: si tamen, ut quandoque fieri solet, in rescripto reperiatur clausula, *motu proprio*, non sequitur inde, quod nulla supplicatio vel consultatio præcesserit, sed solummodo indicatur, quod Princeps magis motu proprio & clementia sua, quam precibus & alicujus instantia, inductus sit ad dandum rescriptum. *c. 15. h. t. pr.* Quæ clausula, si additur, habet hunc effectum, ut tollat viciū *subreptionis*, & ex hoc capite impugnari rescriptum nequeat, nisi per reticentiam omiserit supplicans, quod Rescriptum cedat in præjudicium tertii, vel inhabilitas ad officium aut beneficium, vel beneficii, quod petitur, qualitas intrinseca fuerit dissimulata; ratio, quia quando tacetur aliqua veritas, regulariter inde non movetur Princeps ad concessionem: quamvis moveri possit à causa, quæ exprimitur falsò per *obreptionem*. Dixi 2. *vel supplicantis vel consulentis*, ex quibus colligitur celeberrima divisio Rescripti, de qua

6 Dico 2. Rescriptum dividitur in Rescriptum gratiæ & justitiæ. Rescriptum *Gratiæ* est, quo conceditur alicui favor, gratia, indulgentiæ, beneficium, privilegium, vel exemptio ad ejus supplicationem. v. g. si Papa providet, vel provideri mandat alicui de beneficio vacante. Rescriptum *Justitiæ*, seu *ad lites*, ut etiam vocatur, est, quo vel ad consultationem alicujus explicatur Jus dubium, vel ad alicujus petitionem delegatur Judex ad decisionem alicujus litis, vel aliàs jubetur administrari justitia. Quando est dubium, an sit Rescriptum gratiæ, vel justitiæ, præsumitur esse justitiæ; cum gratia sit aliquid facti, non Juris, & qui allegat gratiam, eam probare debeat. *c. 2. de Schismaticis.*

7 Inter Rescriptum Justitiæ & Gratiæ sunt prorsus notabiles differentiæ in effectu; nam 1. Rescriptum Justitiæ non potest ab uno obtineri pro alio, nisi habeatur speciale mandatum, vel persona, pro qua petitur, sit conjuncta. *c. 22. c. c. 33. h. t.* ne nimirum lites foveantur magis, quam sopiantur: e contra Rescriptum Gratiæ potest pro alio obtineri à quocunque sine speciali mandato, per *l. 6. C. de precibus Imperat. offer.* nec enim prohibitum esse debet actum Charitatis, qualis est proximo impetrare rescriptum, exercere erga alium. 2. Rescriptum justitiæ valorem & effectum suum obtinet non à tempore *date*, hoc est, à tempore, quo Romæ sunt expeditæ & signatæ litteræ, sed à tempore *presentatæ*, h. e. à tempore, quo litteræ sunt actu præsentatæ Judici delegato. *c. 12. § 59. de appellat.* e contra rescriptum gratiæ valorem & vim suam obtinet statim à die *date*: quamprimum igitur in Dataria Romana expeditum est, jam valet & prodest. *c. 7. 9. h. t.* Unde si duo obtineant rescriptum gratiæ pro aliquo beneficio, inspiciuntur tempus *date*, non *presentatæ*. *c. 12. eod. in 6.* Excipe, nisi rescriptum posterius esset speciale ad certum & determinatum beneficium, illud autem, quod prius erat expeditum, foret generale, & ad aliquod beneficium indeterminate; species enim derogat generi, & speciale

præfertur generali. *c. 1. § 14. eod. vel nisi is*, qui prius obtinuit, per negligentiam vel malitiam longius distulisset uti rescripto suo. *arg. c. 12. cit. § c. 11. de Præb. in 6.* 3. Juxta aliquos rescriptum justitiæ est tantum annale, ac intra annum præsentari debet, saltem de Jure Canonico, ne amittat valorem: rescriptum vero gratiæ est perpetuum. Sed melius dicitur, utrumque esse perpetuum; nam Jus Civile *l. 2. C. de diversis rescriptis* clarè decidit, rescriptum justitiæ esse perpetuum, Jus verò Canonicum nihil clarè de hoc statuit: ergo juxta *c. 1. de N. O. N.* sequi oportet dispositionem Juris Civilis. Nec obstant *c. 12. § 11. cit.* quibus Adversarii nituntur; quia exaudienda sunt de casu speciali, quo quis ex dolo & malitia, vel per negligentiam non præsentavit rescriptum intra annum, qui proin à *citt. c. c.* in penam doli & negligentiae meritò non amplius permittitur post annum opponere suum rescriptum alteri interea impetrato. 4. Rescriptum justitiæ per sub-vel obreptionem impetratum probabiliter non est nullum ipso Jure, sed solum ope exceptionis irritabile: rescriptum vero gratiæ est ipso Jure nullum. Sed hæc, & plures aliæ differentiæ ex dicendis adhuc magis clarescent.

§. 2.

Quomodo vitentur Rescripta, maxime per sub- & obreptionem.

Sciendum, variis modis viciari & inutilia reddi posse rescripta, nempe 1. si deficiant in forma sua, & conditionibus à Jure requisitis. 2. Si destituta sint debitis clausulis, vel illæ, quas expriment, non subsistant. 3. Si sint contra jus tertii, nec id exprimat per clausulam derogatoriam. 4. Si obtineantur per abusum. 5. Si contineant subreptionem vel obreptionem: quæ duo, quamvis sæpe confundantur ab AA. & accipiantur promiscuè, præse tamen *supreptio* dicitur, quando supprimitur vel reticetur verum à supplicante, quod deberet exprimi secundum stylum Curiae, vel Jus Commune: *obreptio* autem, quando exprimitur & narratur falsum aliquid; proinde subreptio est suppressio veri, obreptio est expressio falsi: re ipsa autem & in effectu parum interest, an subreptitium vel obreptitium sit rescriptum; quamvis valde attendatur in Jure, an sub-vel obreptio contigerit ex dolo & malitia, an verò ex ignorantia & simplicitate, uti videbimus.

Dico 1. Nullum, vel saltem suspectum, est Rescriptum, quod caret legitimâ formâ & debitis conditionibus, seu si non est ritè formatum. Conditiones autem, ut ritè censeatur formatum, sequentes enumerantur. 1. debet exprimeri nomen Pontificis (si est rescriptum Papale) annum Incarnationis & Pontificatus, diem expeditionis non per cifras & notas numerorum, sed per integras voces, v. g. *octavo Calendas Maij* &c. juxta *reg. Cancell. 16.* De rescriptis Cæsareis videantur Legistæ. 2. debito nomine compellare debet illos, ad quos diriguntur; nam juxta stylum Curiae Romanæ Papa Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos con-

firma-

firmatos vocat venerabiles fratres, Imperatorem verò, Reges, Principes alios, ceterosque fideles omnes, tam Clericos quam Laicos, appellat dilectos filios. c. 6. de crim. falsi. Illustres autem & Nobiles, si aliquando fuerint ligati vinculo conjugali, viros; si sint soluti, Juvenes. 3. debito modo alloqui debet eos, ad quos emanat; nam si ad unum dirigatur, non est adhibendus numerus pluralis, vos, vester &c. sed singularis, tu, tuus &c. c. 6. cit. 4. si sit Rescriptum gratiæ, debet bullari cum filo serico rubro & croceo, si verò sit Rescriptum iustitiæ, cum filo cannabis, in quo pender plumbum. per c. 5. eod. & receptam praxim. 5. debet interinari, seu approbari ab iis, ad quos mittitur, ubi hæc approbatio postulata & necessaria fuerit: solent autem Rescripta gratiæ dirigi ad Ordinarios locorum, Rescripta verò iustitiæ ad ipsos Judices delegatos, ut super veritate Narrationis cognoscant. 6. debet esse purum ab omni solécismo contra latinitatem. c. n. h. t. junct. gl. quia præsumitur, fieri non posse, ut tot Officiales litterati, per quorum manus transit, non advertant errorem manifestum & talem, qui excusari nequeat; benevisimus verò, aut minor elegantia latinitatis, vel solécismus dubius, quem aliqui excusare solent, non vitiat Rescriptum. Tantus rigor latinitatis non exigitur in Testamentis (& aliis contractuum instrumentis) l. errore 7. C. de testamentis. 7. debet esse purum à rasura, vel cancellatione, & deletione litterarum in loco substantiali, id est, Conclusionem seu in parte dispositiva. c. 5. de crim. falsi. c. 12. de privi. quia præsumeretur falsatio ex tali rasura, vel deletionem; nisi aliunde omnis suspicio adimeretur, eò quòd v. g. Rescriptum adhuc clausum & signatum coram Ordinario esset exhibitum; quia tunc præsumeretur rasura esse facta in Cancellaria ab ipso Notario seu scriptore Rescripti: pariter aliquam præsumptionem facit, cancellationem & emendationem esse factam à manu ipsius scriptoris, si eam similitudo characterum referat: sed hæc similitudo, cum constet, valde dextrè aliquos imitari posse alienam manum, plus non probat, quàm semiple- nē. per Auth. at si contractus C. de fid. instrum. 8. non debet continere nimis durum, & à recta ratione alienum. per c. 5. h. t. 9. non debet omnia negotia, & causas litigiosas, tam præsentēs, quàm futuras, uni, vel certis quibusdam Judicibus committere. c. 10. eod. exceptis tamen Judicibus Conservatoribus, ut vocantur, Religiosorum Ordinum, vel Monasteriorum; his enim in genere datur, & committitur omnis defensio alicujus Ordinis vel Monasterii, 10. non debet constituere Judicem incertum, & eligendum ad arbitrium impetrantis. d. c. quia impetrans facile posset sibi nimis faventem Judicem eligere. Excipitur, nisi Rescripto inserta sit clausula, ex certa scientia.

16 Dico 2. Vitiosum est Rescriptum 1. quod caret clausula: si preces veritate nitantur, vel simili. l. fin. C. de div. Rescr. De Jure Canonico tamen non necessariò exprimitur, quamvis subintelligi debeat. Et in Rescriptis iustitiæ si desit, non

ea reddit irrita ipso facto, etiam de Jure Civili, sed tantum rescindibilia per exceptionem. arg. c. 8. de crim. falsi; quia Judicis delegati est examinare, num vera sint allegata. 2. quod caret clausula, salvo jure alterius, aut simili; si Rescriptum cedat in præjudicium tertij; quia Princeps non solet derogare juri alieno, nisi id exprimat. 3. quod caret clausula derogatoriâ si sit Rescriptum derogans alienis privilegiis, v. g. hoc modo expressa, non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quacunque verborum forma concessis; per hanc tamen clausulam non derogatur privilegiis juri communi insertis, quia se habent ut publicæ leges, quibus per clausulam generalem non intendit derogare Princeps, utpote custos legum: neque derogatur aliis privilegiis, quæ per modum contractus concessa sunt, vel in compensationem meritorum; quia per hujusmodi privilegia acquiritur jus privilegiatis: juri autem jam acquisito non potest derogari sine gravi causa, nec derogari censetur sine speciali mentione. Neque derogatur statuto speciali à Sede Apostolica approbato, nisi de illo fiat mentio; cum Papa non censetur habere notitiam juris specialiter concessi. Begnudell. v. clausula. Quid operetur clausula, Motu proprio, dixi n. 5. Alias autem clausulas, quas solet Princeps extraordinariè adicere tanquam limitationes & declarationes suæ voluntatis, diligenter oportet attendere, cum ab iis pendeat vis & efficacia Rescripti. De clausulis derogatoriis adhuc observa, eas quidem, si adjecta sit hæc clausula, quorum tenores &c. tollere dispositiones contrarias, ac si nominatim fuissent expressæ. l. omnes. C. de præscr. 30. ann. non tamen si priores dispositiones habeant clausulas prægnantes, vi quarum derogatur derogatoriis subsequentibus, seu si habeant clausulas derogatorias derogatoriarum; tunc enim per clausulam derogatoriam generalem illis non derogatur, nisi de illis fiat expressa mentio derogatoria. c. 28. de Rescr. Begnudellius v. clausula Apostolica. ubi tamen dicit, derogari juxta aliquos de stylo Curia.

Dico 3. Inutile est Rescriptum, quod datum est contra Jus aliquod, nisi id exprimat Rescribens. c. 15. de offic. deleg. Novell. 134. c. 6. Unde in specie nihil prodest Rescriptum 1. quod est contra Jus commune, contra consuetudinem legitime præscriptam, contra stylum Curia receptum, contra publicam utilitatem. c. 15. l. fin. & Novell. cit. & c. 6. de confir. utili. si nempe his non expressa mentione derogetur; quod semper subintelligi oportet etiam in sequentibus. 2. quod impetratur post transactionem jam initam à partibus. l. 16. C. de transact. 3. quod impetratur lite pendente, nimirum si cedat in præjudicium litis. c. 1. & fin. ut lit. pend. 4. quod impetratur contra sententiam, seu post appellationem desertam. l. fin. C. sent. rescindi non posse. 5. quod uni vel alteri Judici omnes lites, præsentēs & futuras, delegat. c. 10. cit. & juxta dicta n. 9. quia valde præjudicat Judici Ordinario. 6. quod reum ultra unam dietam extra suam diocesim trahit ad judicium. c. 11. §. si verò in 6. h. t. Dicitur autem dieta legalis, quam faciunt

ciunt 20. miliaria legalia. l. 3. ff. de V. S. Milliare autem legale, seu Italicum, constat mille passibus. l. cit. passus autem quinque pedibus, pes autem 16. digitis. gl. in l. 3. cit. Hæc obiter pro eruditione. 7. quod impetrat pars litigans non exprimendo in sua petitione, quod ab Adversario, vel ab utroque litigante communi opera, jam aliud Rescriptum sit obtentum: sed hoc novum non est irritum ipso Jure, quamvis elidi possit per exceptionem, ita ut eo eliso valeat primum. c. 3. 9. h. t. nisi istud dolo aut ex negligentia nunquam fuisset presentatum Judici; tunc enim valeret secundum Rescriptum cassato primo. c. 9. cit. c. 23. eod. 8. quod post impetratum ab alio Rescriptum gratiæ aliquis impetrat de novo, non facta mentione prioris in sua petitione. per c. 31. eod. Debet præterea huic secundo Rescripto esse inserta derogatio Regulæ Cancellariæ 18. de non tollendo jus alteri quomodolibet quasitum per concessionem vel commissionem priorem.

Dico 4. Irrita sunt etiam aliqua Rescripta propter abusus in iis obtinendis committi solitos, cujusmodi recensentur c. fin. h. t. § c. 3. eod. in 6. v. g. si quis suo nomine impetret litteras, ac postea tradat alteri, cui idem est nomen: aut si petat Rescriptum ad litem in antecessum, sive pro controversiis nondum existentibus: aut si super una lite impetret plura Rescripta ad diversos Judices, vel super diversis quidem litibus, quæ tamen commodius expediri possent coram eodem Jure &c. Processus autem instituti dependentes à taliter obtentis Rescriptis sunt nulli, & impetrans condemnatur Adversario in expensas. cc. cit.

Dico 5. Rescripta gratiæ subreptitiæ, seu per reticentiam veritatis, qualitatis, circumstantiæ, intrinsecè ad rem pertinentis, obtenta juxta communem sunt irrita tunc, quando veritate candidè expressa & cognita gratiam non concessisset Rescribens, etiam si absque dolo & malitia eam retinuerit impetrans. Ratio; quia valor Rescripti pendet à voluntate concedentis: hæc autem abest, si veritate comperta non dedisset Rescriptum, etiam si nulla fraus intervenit. Dixi 1. intrinsecè ad rem pertinentis; si enim suppressa veritas se habeat extrinsecè ad gratiam, v. g. si is, qui petit, sit facinorosus in tali crimine, quod per se non debet exprimi, valet Rescriptum, etiam si Princeps cognita veritate gratiam non concessisset. Dixi 2. tunc, quando veritate &c. nam si Princeps etiam intellecta veritate nihilominus concessurus fuisset meritò credatur, etiam si aliàs intrinsecè pertineret ad gratiam postulatam, valet Rescriptum juxta multos. Si dubium sit, an Princeps cognita veritate gratiam nihilominus concessurus fuisset, lis est inter DD. an valeat Rescriptum nec ne: aliqui cum Molina negant; alii cum Sanch. affirmant, si non cedat in præjudicium tertii.

Dico 6. Rescripta Gratia obtenta obreptitiæ, seu per expressionem falsi, sunt irrita ipso Jure; Rescripta verò Justitiæ solum irritabilia ope exceptionis, etiam si sine dolo & malitia petens allegaverit falsum; modò illa allegatio falsitatis

fuerit causa finalis concedendi. Prior pars sumitur ex c. 31. h. t. § c. 23. h. t. de Preb. in 6. cit. Posterior ex c. 9. § c. 23. h. t. Ratio est ferè eadem, quam adduximus pro priori assertionem; quia nempe valor Rescripti totus habetur à voluntate Rescribentis. Quod autem Rescripta Gratia sint irrita ipso Jure, Rescripta Justitiæ autem solum irritabilia, inde provenit, quod illa tribuant impetranti aliquod jus jam completè, & negotium quasi definiant; ista autem, nempe Rescripta Justitiæ, solum præparent negotium dato Judice, qui merita causæ examinet, & jus tribuat primum per sententiam, cui debetur. Dixi, modò illa allegatio falsitatis sit causa finalis, & principale motivum, propter quod Princeps concedit Rescriptum, & quo absente non concederet. Si enim illa allegata falsitas esset tantum causa impulsiva, nec irritum nec irritabile propterea foret Rescriptum, ut habet communis Theologorum contra plurimos Canonistas; quia, si solummodo hæc sit falsa, non deficit consensus concedentis, utpote qui nihilominus concessisset. Colligitur etiam ex c. 14. de Preb. in 6. § l. 72. § 6. ff. de condit. & demonstr. Multò minus vitabitur Rescriptum, quando allegata à petente falsitas nec directè nec indirectè concernit materiam in Rescripto contentam, ut si impetrans falsò se dixerit nobilem, gradu litterario conspicuum &c. modò Nobilitas, vel Doctoratus, non requiratur tanquam conditio necessaria ad impetrandam gratiam.

Quæres, an Rescripta subreptitiæ vel obreptitiæ (absque dolo tamen) obtenta valeant, si suppressa veritas, vel allegata falsitas, sit talis, ut eà cognita nihilominus ea dedisset Princeps, saltem in forma communi, quamvis fortè non in ea forma & modo, quo concessit de facto? R. Cum Wagnereck ad c. 27. h. t. affirmativè. Sumitur ex c. 20. eod. ubi litteræ sine dolo impetratæ solum tunc declarantur irritæ, quando veritate narrata nullas proptus Papa litteras dedisset. Ecce! nullas proptus, ait, id est, absolute nullas; & hinc ratio est, quia ejusmodi veritas suppressa, vel falsitas allegata, non est causa finalis & absolute inductiva ipsius Rescripti concessi quoad substantiam, sed solum quoad formam accidentalem ejusdem, & quoad specialem modum procedendi, v. g. præscriptum Judici delegato, consequenter non vitiat ipsam substantiam Rescripti. Procedunt hæc saltem quoad Rescripta justitiæ. De Rescriptis Gratia aliud docet Cavarruv. cujus opinionem non nemo vocat communem.

Sed unde desumi debet, an id, quod à petente exprimitur, sit causa finalis, vel solum impulsiva Rescripti quoad substantiam, & sic deprehendatur, an validè vel invalidè impetratum, calu quo falsum est allegatum? R. Generaliter 1. vel ex stylo Curia, aut Principis, vel ex judicio prudentis viri, maxime Judicis. 2. In specie: si una tantummodo causa à supplicante fuit expressa, censetur ea esse finalis; proinde si falsa sit, Rescriptum erit nullum; quia Superior non censetur dare Rescriptum sine omni causa. Pariter, si duæ causæ sunt allegatæ, quarum tamen una solum movere Principem ad con-

concedendum potens esse poterat, ea iterum pro finali est habenda, & consequenter Rescriptum pro nullo, si falsa existit, licet altera fuerit vera. Quod si verò utraque causa à petente adducta de se fuerit absolutè potens ad movendum Principem, ac una vera exstiterit, & altera falsa; vera pro causa finali, falsa autem pro impulsiva tantum, adeoque Rescriptum pro valido habendum est, nisi ex circumstantiis constet, Principem à falsa principaliter fuisse motum: Suar. Haun. alii: præsertim cum in dubio æquali potius præsumendum sit pro valore Rescripti, quam pro nullitate. arg. c. 25. de V. S.

16. Dico 7. Si subreptio vel obreptio contingat dolose & ex malitia, Rescriptum tam iustitiæ quam gratiæ est ipso jure nullum, & vitiatur totaliter, etiam si suppressio veri, vel expressio falsi, non fuerit causa finalis indulti Rescripti, immodò tamen pertineat ad substantiam rei petitiæ. Delimitur ex c. 15. h. t. ubi sic deciditur: *Mendax precator penitus caret impetratis; quia fraus & dolus ei patrocinari non debent. Et ex c. 20. eod. ibi: qui per fraudem vel malitiam falsitatem expriment, vel supprimunt veritatem, in sua perversitatis poenam nullum ex illis litteris commodum consequantur.* Dixi 1. tam iustitiæ quam gratiæ; quamvis enim cit. cc. determinatè loquantur de Rescriptis iustitiæ, ex communi tamen DD. calculo extenduntur etiam ad Rescripta gratiæ, Idque meritò, & ex ratione à fortiori; quia Rescripta gratiæ sunt magis odiosa, utpote plerumque contra, vel saltem non secundum Jus Commune, ejusque relaxationes. Dixi 2. ipso jure nullum: de Rescripto gratiæ nemo dubitat, Rescriptum verò iustitiæ duntaxat irritandum esse per exceptionem putant Krimer & Schambögen, melius tamen Gonzal. & alii censent, pariter esse nullum propter verba textuum cit. *careat penitus impetratis: nullum commodum consequantur*: ergo etiam Rescripta iustitiæ nullius omnino valoris sunt. Dixi 3. vitiatur totaliter, ita nempe, ut nulla ex parte prosit impetranti; ac proinde, si Rescriptum contineat plures partes, si ve deinde inter se sint connexæ & dependentes; si ve non, quoad omnes carebit effectu; licet enim casu, quo partes connexæ non sunt, quoad omnes vitiari Rescriptum negent Sanchez, Decius, P. Westner, & cum hoc P. Schmalzgrueber, melius tamen cum Panorm. & Canisio affirmatur universaliter propter citatos textus; *penitus caret: nullum commodum*; consequenter nihil omnino; & in nulla sui parte proderit tale Rescriptum, nimirum in poenam doli, etiam si falsitas solum afficiat unam Rescripti partem. Dixi 4. Etiam si expressio falsi non fuerit causa finalis concessionis, ut colligitur rursus ex cit. textibus; quia non distinguunt, an dolus habeat rationem causæ finalis vel impulsivæ, ubi agunt de dolosa impetratione; distinguit tamen expressè c. 20. cit. in illa sui parte, ubi agit de impetratione non dolosa, sed de obreptione, quæ contingit ex ignorantia vel simplicitate: igitur spectato jure est quidem distinctio inter causam finalem & impulsivam faciendâ, quando obreptio con-

tingit absque dolo & malitia; non verò si fiat malitiosè. Dissentire iterum videtur P. Westner n. 42. cum Covarruv.

Oppones 1. l. 2. c. si contra Jus Eccl. habe- 17
tur, quod Rescriptum Principis, mendaciò impetratum, valeat quoad Judicem in eo datum, ut possit cognoscere cum jurisdictione de veritate causæ & negotii: ergo Rescriptum non vitiatur totaliter per obreptionem dolosam. 2. c. 9. h. t. in 6. defectus ætatis, qui fuit dissimulatus in beneficio curato, dicitur non obstare, quò minus valeat Rescriptum ad beneficium simplex, ad quod idoneus est precator: ergo Rescriptum non vitiatur omni ex parte per subreptionem obtentum, & valere potest quoad illam partem, in qua preces veritate nituntur. 3. *Utile per inutile non debet vitari*, c. 37. de R. J. in 6. ergo nec Rescriptum quoad partem, in qua non intervenit subreptio vel obreptio. 4. In c. 14. v. *consideranter de præb. in 6.* habetur, gratiam subsistere, etiam si taceatur verum, quo cognito Papa nihilominus concessisset gratiam & Rescriptum: ergo, si dolus sit tantum causa impulsiva, non vitiatur Rescriptum. 5. Dispositiones aliæ, v. g. legata non vitiantur ex defectu solius causæ impulsivæ. l. 72. §. 6. ff. de condit. & demonstr. ergo nec Rescripta; cum stante falsitate causæ solum impulsivæ maneat voluntas absolutè concedendi, licet eâ non adductâ non tam facile concederetur. R. ad 1. cum Panorm. ibi sermonem non esse de mendaciò doloso, sed per ignorantiam vel errorem commissio. Aut cum gl. sermonem esse non de Judice per Rescriptum delegato, sed de ordinario, cujus jurisdictioni ordinariæ subsunt litigantes; qui utique potest cognoscere de causa subditorum, non vi Rescripti, sed vi jurisdictionis suæ ordinariæ, quandiu à Superiore non inhibetur. Ad 2. Ibi vel nulla intervenit subreptio, sed simpliciter supplicatum est pro beneficio; abstrahendo à curato & non curato. Vel saltem non intervenit subreptio dolosa, sed commissio ex ignorantia. Ad 3. illa Regula non habet locum, ubi lex & voluntas Legislatoris totum actum, totum negotium, totam gratiam invalidat, uti invalidat totum penitus Rescriptum c. 15. & c. 20. cit. Fateor tamen, oppositam sententiam, quod Rescriptum non totaliter vitiatur, quam etiam tenet P. Pirhing, non esse improbabilem; sed inde maxime, quod poenæ non sint extendendæ ultra verba juris, & eo casu, quo partes non sunt connexæ, censentur esse virtualiter duo Rescripta. Ad 4. Ibi nec verbulò fit mentio alicujus doli ex parte supplicantis commissi, sed solum dicitur, quod Rescriptum posterius valeat, etiam si mentionem non faciat prioris, si posterius sit speciale, prius autem generale. Ad 5. Trans. Ant. Dist. Conf. ergo etiam Rescripta, si falsitas per ignorantiam vel simplicitatem inspersa est. C. si per dolum vel malitiam. N. Conf. Nam cit. Jura indicant satis, quod non maneat voluntas quidquam absolutè concedendi, ubi præcessit dolus ex parte supplicantis, etsi dolus sit causa tantum impulsiva; nempe in per-
versitatis poenam. §. 3.

Reliqua de Rescriptis.

Sciendum, restare adhuc distinctius explicandum 1. quis concedere. 2. quis impetrare Rescripta possit. 3. quid in eorum petitione exprimi debeat. 4. cui & quando presentari obtenta. 5. quomodo interpretanda. 6. cui illorum executio demandanda. 7. an & quando morte concedentis expirent.

18 Dico 1. Solus Princeps superiorem non recognoscens concedere potest Rescripta propriè dicta, uti Papa in Spiritualibus per totum Mundum, Imperator in temporalibus per Imperium Romanum: Reges in suis Regnis: alique in certis Regionibus supremam potestatem habentes, per c. 10. n. *Ec. b. t.* Aliorum verò inferiorum litteras potiùs dicendas esse *litteras commissionis, absolutionis, aut Responsa*, quam Rescripta, monet Vallens. n. 2. Zeeusius n. 7.

Dubitabis, an Principibus liceat concedere debitoribus *rescripta moratoria*, vi quorum debitores ad certum tempus non teneantur satisfacere suis creditoribus? R. licet ad quinquennium, l. 4. C. de *prec. Imper. offer. l. fin. C. qui bonis cedere*. sed cum limitatione ad certos tum debitores tum creditores. *Debitores* sint tales, qui non proprià culpà, sed aliorum injurià, vel temporum iniquitate, vel belli, incendii, naufragii, rapinæ, aut alio sinistro casu ad incitas redacti sunt. *Recess. Imper. de anno 1548. §. 1577. tit. Von den verborbnen Rauffleuthen*; nec sint debitores ex delicto; secus enim justè ad aliorum exemplum coguntur egestate laborare. l. 31. ff. *depositi*. Creditores autem non sint 1. æquè pauperes vel pauperiores, ac debitor. 2. non opifices, mercenarii, vel alii, qui se & suos mercede suæ operæ personalis sustentant; quia tales difficulter ferunt moram. 3. non Ecclesia, vel fiscus, vel pupillus; quia sunt in Jure specialiter privilegiati. 4. non tales, quibus tempore Rescripti nihil adhuc debebatur; quia tale Rescriptum non se extendit ad creditores futuros. 5. non tales, quibus debentur alimenta, quia hæc non patiuntur dilationem. 6. non tales, quibus solvenda vel restituenda est dos; quia causa dotis est valde favorabilis in Jure. 7. nec tales, qui agunt de pretio pro re vendita, & jam tradita, vel pro pretio & pensionibus propter rem locatam, cujus fructus percipit debitor seu conductor; ne scilicet emptor, vel conductor, simul rem & pretium habeat. 8. nec tales, qui agunt pro repetendo pignore, precario post finitum usum, vel pro solvenda pecunia, ratione concessi usus debita: vel qui agunt pro recuperando deposito: Jura enim neutiquam volunt rem suam repetenti quocunque prætextu denegari, vel morosè detineri ab alio. Oppones: talia Rescripta cedunt in præjudicium creditorum: ergo non sunt licita. R. Sit, quodd aliquo modo cedant ratione dilationis; graves tamen causæ sunt & publicæ, propter quas leve damnum eos sustinere æquum est. Quin ejusmodi Rescripta moratoria plerumque profuant credito-

ribus indirectè; quia sic debitores consequuntur tempus augendi res suas, & postea omnibus satisfaciendi completè, quod ordinariè non possent, si à creditoribus obruti cogerentur statim cedere bonis.

Dico 2. Omnes, quibus specialiter non est prohibitum, impetrare Rescripta possunt. per c. 3. §. 10. b. t. Prohibitum verò est 1. hæreticis l. 3. C. de *summa Trinit.* sed in foro sæculari, in quo tolerantur, id non amplius procedit. 2. excommunicatis, etiam toleratis (nisi sit Rescriptum super ipsa excommunicationis, vel appellationis causa) c. 26. eod. §. c. 1. in 6. quodd si à Papa, excommunicationis inficio, impetrent aliquod Rescriptum, id esset ipso Jure irritum (etiàmsi ei inserta esset absolutio à censuris) & processus inde secutus nullarum virium. c. 1. cit. Nec obstat, quodd alias acta excommunicatorum tolerantur valeant in Judicio, si per exceptionem non repellantur; id enim solum procedit, si agant coram Judice ordinario; non verò, si coram Judice per Rescriptum delegato, propter c. 1. cit. Adde, quodd Judex delegatus suam jurisdictionem primùm acquirere debeat per Rescriptum: si ergo Rescriptum est nullum, nullam utique confert jurisdictionem. 3. procuratoribus falsis; aut jam revocatis. c. 33. b. t. Hi tamen validè obtinent Rescripta improprie dicta, scilicet quæ impetrant à Prælati vel Principibus non supremis.

Dico 3. In petendis Rescriptis ad lites exprimi debet 1. Rescriptum jam priùs obtentum in eadem causa, si revera obtentum sit. 2. distantia rei ultra diætam à loco Judicii, ad quod trahitur, si revera tantum distet. 3. conditio personæ privilegiatæ, si contra talem impetretur Rescriptum. 4. lis pendens, & Judex, si causa jam sit inchoata in Judicio. 5. sententia lata, vel appellatio interposita, si illa jam lata, vel hæc interposita sit. 6. transactio, vel pronuntiatio arbitri compromissarii, si alterutro modo jam sit causa finita. 7. diffamatio, vel huic æquivalentia indicia, si in Rescripto iubeatur inquisitio specialis contra aliquem.

Dico 4. In petendis Rescriptis Beneficialibus exprimi debet 1. beneficium, si petens jam aliquod habeat (etiàmsi tenue sit) vel pensio in titulum beneficii data, vel vicaria perpetua, vel etiam jus ad beneficium tantum. 2. qualitas beneficii antè obtenti, an sit curatum, dignitas exigens residentiam, patronatum, unitum, electivum &c. an sit beneficium Ecclesiæ Cathedralis, vel Regulare, si hoc petat sæcularis, & vicissim. 3. valor seu quantitas reddituum beneficii juxta stylum Romanæ Curie, juxta quem omnes Canonicatus Germaniæ non excedere æstimantur 24. ducatos, ut nimirum evitentur annatæ. teste Chokier ad reg. 61. *Cancellar.* 4. modus, quo vacat beneficium, nimirum an per mortem, resignationem &c. 5. jus in vel ad beneficium, si tale aliquod competat alicui alteri. 6. possessio etiam colorata tantum, si quis alius eam in beneficio jam habeat, quin & detentio, modò ea non sit notoriè injusta. 7. Rescriptum antè, quod vel

vel ipse petens, vel alius jam obtinuit super eodem Beneficium. 8. Patrimonium, quod habet petens, si Rescriptum petatur in forma pauperum. 9. Habilitas, vel potius inhabilitas, propter quam, si non dispensetur, petens est incapax, si petitur & datur Rescriptum in forma gratiosa, ut appellant, non in forma dignum. 10. Nomen Sancti illius Ecclesiae, in qua est beneficium, nisi sit Ecclesia Cathedralis; tunc enim sufficit hanc exprimere. Vid. Reg. Camer. & DD. passim tum ibi tum ad h. t.

11. Dico 5. Rescripta gratiae (nisi tempus praefixum sit a Rescribente) quocunque tempore (etiam jam mortuo Rescribente, antequam initium sit datum executioni gratiae) praesentari possunt executori, quem Rescribens designavit. Rescripta etiam iustitiae tamdiu, quamdiu durat ius agendi, vel ius excipiendi, praesentari possunt Judici a Rescribente designato. Prior pars colligitur ex c. 36. de preb. in 6. Posterior ex l. 2. C. de divers. Rescr. Si tamen impetrans Rescriptum tam iustitiae quam gratiae sibi velit consultum, & tunc procedere; praesentare non differat ultra annum, postquam Judicis vel Executoris designati copiam habuerit; si enim intra annum ex negligentia vel malitia non obtulerit, & interea Adversarius aliud Rescriptum iustitiae, vel competitor aliud Rescriptum gratiae, v. g. ad beneficium impetraverit, valebit hoc secundum evanescentem primo, si impetrans secundum excipiat contra primum; etiam si in posteriori non fiat mentio Rescripti prioris. c. 9. c. 23. h. t. si enim posterius faceret mentionem prioris, per se clarum foret, quod valeret secundum, utpote revocatorium prioris.

12. Dico 6. Quamvis Rescripta omnia secundum intentionem Rescribentis, quae maxime colligitur ex verbis secundum receptam significationem & styli Curiae acceptis, & diligenter attentis clausulis Rescripto annexis, accipienda sint; si tamen omnibus perpensis maneat dubium de mente concedentis, Rescripta gratiae quoad Beneficia Ecclesiastica, & quoad dispensationes quascunque, sunt stricte interpretanda. c. 4. de preb. in 6. ibi: *quamvis alias in beneficiis (a Principe concessis) plenissima sit interpretatio facienda, litterae tamen super obtinendis beneficiis (Ecclesiasticis) debent restringi, cum sint ambiciose*, h. e. ambitionem sapiant, & importunis precibus extorqueri soleant; nisi huiusmodi motu proprio concessum sit Rescriptum ad beneficium, vel in compensationem damni. Quoad dispensationes constat tunc ex c. 28. de R. J. in 6. §. l. 141. ff. eod. tum inde, quia omnis dispensatio est contra Jus. Excipe tamen iterum 1. dispensationem motu proprio, & intuitu utilitatis publicae concessam: a. indulgentiam toti Religioni. 3. clausam Corporis Juris. 4. & huiusmodi ea, ad quae extenditur dispensatio, sunt accessoria, aut inseparabiliter connecta cum eo, quod concessum est, vel talia; ut, si ad ea non extenderetur dispensatio, Rescriptum fieret inutile. c. 17. de sent. Excom. in 6. Cetera autem Rescripta gratiae, quae non sunt contra Jus, neque cedunt in praedictum

Lib. I. R. P. Pichler.

tertiis, sunt latae interpretationis, non tamen ultra proprietatem verborum; uti & Rescriptum, quo conceditur alicui facultas dispensandi generaliter, quia talis facultas nemini praedjudicat, nisi concedenti tantum; nec est contra Jus, adeoque est mera gratia & beneficium Principis, quod ampliari debet juxta regulam odii. de R. J. in 6. Excipe, nisi facultas dispensandi restringeretur ad unum casum in particulari, quia tunc esset moraliter dispensatio ipsius Superioris, executione solum commissa alteri. Vid. n. 87. de Constit. Rescripta vero iustitiae ita debent accipi, ut non repugnent Juri Communi, sed eidem consonent, etiam si verba debeant aliquo modo improprie accipi. c. 18. h. t. l. fin. C. si contra Jus: imò si contra Jus sint, nec expresse mentionem faciant, saltem generalem, qua ei derogare volunt, sunt nulla. l. cit. si verò talem mentionem faciant, tamen sunt strictae interpretationis, utpote correctoria Juris. Imò omnia Rescripta ad lites, quia derogant jurisdictioni Judicis ordinarii, & foveant potius, quam tollunt lites, non debent extendi ad personas, & causas in iis non expressas. c. 40. de off. deleg. atque ita accipienda sunt, ut aliis eorumque Juri jam quaesito quam minime noceant. l. 2. §. 10. ff. ne quid in loc. publ.

Oppones 1. c. 27. de Decimis extenditur privilegium percipiendi Decimas etiam ad Decimas Novalium: sed dispensatio imitatur naturam privilegii, quod est contra Jus: ergo dispensatio est extendenda & latae interpretationis. 2. Legitima lo obtenta ad actus spirituales extenditur etiam ad temporalia. c. 13. qui filii sint legit. sed legitimatio est aliqua dispensatio: ergo. 3. ad 1. Illa dispositio non erat contra Jus, sed secundum Jus commune; nam illud Monasterium, cui Pontifex attribuit decimas, habebat parochias unitas; quibus de jure debentur omnes decimae. Ad 2. Illa extensio non est decisio Juris, sed allegatio Partis, quae ibi refertur.

Dico 7. Executio Rescriptorum, quae requiritur cognitionem causae, & jurisdictionem Ecclesiasticam, a Sede Apostolica ejusque Legatis committi solet, & de jure debet personis vel habentibus Dignitatem, vel Personatum, vel Canonicatum in Ecclesia Cathedrali. c. 11. h. t. in 6. Quod etiam spectant Priores Conventuales, & similes Regularium Superiores, etiam si non sint perpetui. Clem. Esi. 2. eod. Dixi 1. quae requirunt cognitionem causae & jurisdictionem; Rescripta enim alia & eorum executio non requirit praedictas qualitates in personis, quibus committitur, ut patet in dispensationibus, quas S. Penitentiaria committere solet Confessariis; qui tamen debent esse approbati ab Episcopo, ab Oratore (seu dispensationem petente) electi, & Doctores in Theologia vel Jure Canonico, vel saltem muniti privilegio Apostolico, quale habent Confessarii nostrae Societatis per Constitutionem Gregorii XIII. quae incipit, Exponi. Dixi 2. a Sede Apostolica ejusque Legatis: quare Episcopi, cum de iis nihil statuatur, suas litteras &

II

Caroli

earum executionem possunt committere cui-
libet idoneo Clerico. Dixi 3. de *Iure Commu-
ni debent*, qua tamen lege non ligatur Papa: si
autem executionem committeret simplici
Clerico, nec adderet clausulam, *ex certa scientia*,
Rescriptum haberetur pro subreptio &
nullo. Porro si executio est demandata Epi-
scopo, Præposito, Decano, nimirum intuitu
& sub expressione dignitatis, non persona,
transit ad successores. *text. & gl. in c. 14. de Offic.
deleg.* Rursus notandum est, quod, si executio ad
Episcopum pertinet, & Sedes vacat, Capitu-
lum debeat exequi Rescriptum. per c. 1. de *In-
stit.* in 6. Si verò ad Capitulum Sede vacante
dirigatur Rescriptum, & novus Episcopus, an-
tequam Capitulo fuerit præsentatum, eliga-
tur interea & confirmetur, executio spectat
ad Episcopum. Aliud est de Rescriptis ad Vi-
carium Generalem destinatis; hæc enim, si mor-
ritur Vicarius, vel cedit Officio, non potest
exequi Episcopus; nec illo vivente se ingerere
in ea, quæ sunt à Papa specialiter commissæ
Vicario Generali: ut nec iste vicissim in ea,
quæ à Papa specialiter commissæ sunt Episco-
po; licet aliàs sit idem utriusque tribunal, spe-
ctando jurisdictionem ordinariam, & causas
generali mandato Episcopi comprehensas.

26 Quæres, quid executores Rescriptorum
observare debeant circa modum exequendi?
1. sequentia. 1. debent diligenter inquirere,
an non aliquid subit, quo vicietur Rescriptum,
ejusque impediatur effectus: si de aliquo viio,
vel subreptione &c. dubium sit, executionem
suspendere, donec plenè informantur. 2. Cau-
sas auctoritate Apostolica sibi delegatas in ci-
vitatibus, & locis insignibus ubi facile haberi
potest copia peritorum Juris, cognoscere & tra-
ctare. c. 11. cit. 3. intra 30. dies à litterarum
præsentatione numerandos executioni man-
dare Rescripta gratiæ ad beneficia Ecclesiasti-
ca, ac Oratores in possessionem mittere juxta
constitutionem Pii V. nisi obitet legitimum im-
pedimentum, aut appareat contradictor. Si ul-
terius differant executionem, impetrans pro-
pter hoc gravamen appellare potest ad dele-
gantem. per c. 27. §. ult. de *offic. deleg.* 4. Si in
Rescripto delegatur causa contra plures perso-
nas indefinitè, non potest delegatus vi talis Re-
scripti plures, quàm tres vel quatuor in Judici-
um trahere, atque impetrans debet eorum no-
mina in primo Citatorio coram Judice delega-
to exprimere: nec postea variare potest. c. 15.
h. t. & c. 2. eod. in 6.

27 Dico 8. Rescripta justitiæ expirant cum con-
cedente si nimirum Rescribens moriatur, re ad-
huc integra. c. 20. & 30. de *offic. deleg.* Econtra
Rescripta gratiæ durant, etiam si Rescribens
moriatur, re adhuc integra, seu antequam ini-
tium executionis factum sit. c. 36. de *præb.* in 6.
c. 9. de *off. deleg.* in 6. & c. 16. de *R. J.* in 6. ibi: de-
cet concessum à Principe beneficium esse mansurum.
Nisi nimirum ipse Princeps per clausulam adje-
ctam insinuet aliud; si enim hanc adderet vel
similem; *quamdiu voluero: usque ad beneplacitum
meum*, per mortem ipsius naturalem expiraret
Rescriptum. c. 5. h. t. in 6. non verò per civilem,

ut tenet Wagnereck *not. 6. ad c. 5. cit.* ut si con-
cedens esset excommunicatus, suspensus, vel
aliter impeditus, ne officium suum exercere
posset; quia mors Civilis non æquiparatur Na-
turali, nisi in calibus Jure expressis. Aliud foret
juxta Pirhing, si civiliter esset mortuus per de-
positionem & omnimodam amissionem Offi-
cii; quia radix concedendi gratiam est officii-
um, consequenter voluntas concedendi non
durat diutius, quàm officium. Oppones. Si hæc
clausula, *quamdiu voluero: usque ad beneplacitum
meum* &c. faciat, ut Rescriptum gratiæ per mor-
tem, saltem naturalem, concedentis expiret,
etiam expirabit, si ei adjiciatur hæc: *usque ad
beneplacitum Sedis Apostolicæ, Episcopalis* &c. vel
ista: *donec revocavero: vel: usque dum aliter pro-
videndum judicavero: vel: usque ad Papæ con-
cedentis beneplacitum: sed si una ex his posteriori-
bus clausulis adjiciatur, non cessat gratia cum
morte concedentis.* per c. 5. cit. & ibi gl. v. *per-
petuo*: ergo neque, si illæ duæ priores apponan-
tur. 12. N. *Sequelam.* Ratio disparitatis est, quia
ipsa Sedes nunquam moritur, nec Papa in ge-
nere: ergo si ad beneplacitum Papæ, vel Sedis
conceditur gratia, moriente Papa non cessat.
Item si concedatur tamdiu, quamdiu non revo-
caverit, vel aliter judicaverit concedens, alliga-
tur cessatio ad expressam concedentis volunta-
tem in contrarium, & ad positivam revocatio-
nem: priores verò duæ solum denotant volun-
tatem semel positam, quæ cum concedente uti-
que extinguitur; nō verò per mortē conceden-
tis ponitur actus positivus Rescripti revocans.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. 2. Consuetudo dicitur Lex seu Jus non-scriptum,
si sit Juris, & non Facti.
3. Alia dicitur esse secundum, alia contra, alia præ-
ter Legem.
4. Conditiones ad Consuetudinem requisitæ: quæ
introducitur vel per viam præscriptionis,
vel per viam communitatis.
5. Quid sit Consuetudo.
6. Quomodo differat à Lege, Traditione, Usu, Sty-
lo fori, Præscriptione.
7. 8. Consuetudo omnis, tam contra quàm præter
Legem, debet esse rationabilis, saltem nega-
tive.
9. Actus ad Consuetudinem introducendam necessa-
rii debent esse notorii, frequentati &c.
10. Quale tempus requiratur ad introducendam.
11. 12. Consensus Legislatoris necessarius est, sed
Juridicus & Legalis sufficit.
13. Quis effectus consuetudinis.
14. Potest abrogare Legem Humanam.
15. Quasnam Consuetudines reprobent Jura.
16. Qualiter abroget Consuetudinem Lex ei con-
traria.
17. An derogari possit per consuetudinem Legi, con-
suetudinem abroganti, vel reprobanti.
18. An & qualiter probanda sit consuetudo ab al-
legante.

Ordē

Ordo Doctrinae postulat, ut à *Jure Scripto*, quod faciunt Constitutiones & Rescripta Principum, ad *Jus non-Scriptum*, quod in Consuetudine consistit, transitus fiat. Vocatur consuetudo *Jus non-Scriptum* non propterea, quod ex post facto, memoriae causa, non possit redigi in scripturam, vel etiam in *Corpus Juris* inferi, sicut *Jus Feudale*, quod merè Consuetudinarium est, in *Corpus Juris Civilis* relatum est, sed quod initio absque scriptura, absque Legislatoris expresso præcepto, & absque Praeconis voce introducatur, & ex usu moribusque hominum descendens, auctoritatem legalem obtineat. Germanicè appellatur *Ein altes Herkommen*: *Gebrauch*: *Gemohnheit*.

§. 1.
Quid sit Consuetudo, & quas requiratur Conditiones.

Sciendum i. duobus modis consuetudinem accipi. 1. *materialiter* & *causaliter*, seu pro ipso iure diuturno, pro moribus, seu actibus à populo frequentatis; & tunc dicitur *consuetudo Facti*, de qua sermo est *can. 5. d. 1. ibi: vocatur autem Consuetudo, quia in communi est usu*. 2. *formaliter*, seu pro ipso *Jure* sive *Legē* ex ejusmodi actibus, vel publicis moribus populi resultantibus; & tunc appellatur *consuetudo Juris*, de qua potissimum à nobis agitur, quam *can. cit. pr.* sic describit: *Consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro Legē suscipitur, cum deficit Lex*. Quae definitio, quamquam frequenti DD. calculo recipiatur; quia tamen non convenit consuetudini contra Legem, ac insuper plures ad consuetudinem necessarias conditiones non exprimit, accuratorem infra dabimus. Civilistae ex *l. 32. §. 3. ff. de LL. eam* dicunt esse *Jus non scriptum tacitis utentium moribus introductum*.

Sc. 2. Consuetudinem, sicut de Rescriptis meminimus, aliam esse *secundum Legem*, quae non inducit novum *Jus*, sed Legem prius latam actuali executione confirmat & declarat; unde illud: *Consuetudo est optima Legum interpretis. l. 37. ff. de ed. §. b. t.* Aliam verò præter Legem, per quam verè inducitur novum *Jus* & obligatio. Aliam denique contra Legem, per quam *Jus* aliquod ante existens abrogatur, & tollitur vel simpliciter vel secundum partem. Hæc divisio communiter adduci solet, quamquam strictè loquendo consuetudo secundum *Jus*, vocetur rectius *Observantia*, quam consuetudo, vel ad summum *consuetudo Facti*; quia non constituit *Jus* seu Legem non scriptam. Quin & consuetudo contra Legem directè non facit *Jus*, nisi *permissivum*, scilicet eo modo, quod Lex abrogatoria prioris Legis directè non inducit *Jus* obligans, sed *permissivum*, vi cuius aliquis licet potest aliquid facere vel omittere, quod stante Legē non potuisset; adeoque potius *desuetudo* vocanda videretur quam consuetudo, nisi receptus loquendi usus aliud exposceret: Cæterum cum consuetudo habeat rationem Legis, ferè easdem divisiones recipit, quas Lex scripta. Præcipuè dividitur in *Canonicam* & *Civilem*. Consuetudo *Canonica* est, quae datur in re spirituali, vel in re quidem temporalis, sed inter personas Ecclesiæ.

Lib. I. R. F. Pichler.

stias tantum. *Civilis*, quae datur in re temporalis, & inter Laicos, vel tantum, vel inter Laicos & Clericos simul.

Sc. 3. Sicut ad rationem Legis scriptae requiritur, ut sit rationabilis, utilis communitati, atque ab eo, qui curam communitatis habet, seu à Legislatore profecta; ita etiam ad consuetudinem requiri 1. ut sit rationabilis. 2. introducta à tota Communitate, & non ab homine privato, vel à Communitate aliqua imperfecta, qualis est familia aliqua specialis; cum utique absurdum foret, si homo privatus, vel familia privata posset vel Legem constituere, vel per transgressionem se ab obligatione Legis eximere. Cum verò populus nequeat introducere consuetudinem, utpote non præditus potestate Legislativa (nisi sit Communitas Democratica) quia potestatem hanc à se in Principem vel Magistratum jam transtulit, hinc 3. requiritur, ut accedat consensus Principis vel Magistratus, Legislativam potestatem habentis; quia consuetudo est lex. Populus itaque ponit duntaxat actus, per quos introducitur usus, auctoritatem verò legalem superaddit Principis, vel Magistratus consensus. Has proinde conditiones ad consuetudinem necessarias enucleatius explicaturi dicemus 1. an & quomodo rationabilis esse debeat consuetudo. 2. quot actus & qua intentione positos requiratur. 3. quanto tempore illi debeant continuari. 4. quali consensu Legislatoris opus sit, personali an legali. Consensus *Personalis* seu *Specialis* est, quo Legislator actus & mores populi immediate per se, & personaliter approbat, vel expresse, vel saltem tacite, dum populi actibus, quos tamen scit, non contradicit, licet posset. *Legalis* est seu *Juridicus*, & *Generalis*, qui habetur per leges & canones, generaliter omnem consuetudinem approbantes, quæ debitis conditionibus est affecta. *c. fin. h. t. l. 32. §. 3. ff. de LL. nam & ipsa generalis approbatio Consuetudinis, in Jure Scripto contenta, originaliter est à Legislatore competente*. Siquidem consuetudo introduci potest duplici via, *conniventia* & *præscriptionis*: per *viā conniventia* introducitur, si Legislator populi mores, quibus consuetudo perficitur, scit & dissimulat: per *viā præscriptionis* autem, si mores & actus populi, ignorante eò Legislatore, debito modo & tempore continentur: quamquam hæc præscriptio non sit propriè & strictè talis.

Dico i. Consuetudo est *Jus non-Scriptum* § diuturnis populi moribus, & cum aliquo Legislatoris Consensu introductum. Colligitur hæc definitio tum ex dictis, tum ex *can. 5. §. l. 32. cit.* Dixi i. *Jus*, ut indicarem, ad consuetudinem requiri eas conditiones, quas postulat Lex, scilicet eam esse oportere honestam, possibilem, utilem, rationabilem, obligationis respectu totius Communitatis inductivam, ut adeo *Judex* secundum eam non minus, ac secundum Legem Scriptam judicare teneatur. *pr. Inst. de Off. Judic. arg. l. 19. ff. de appellat. alias sententia est nulla*. 2. *non scriptum*, per quod differt à Legē scripta, & per expressam voluntatem

tatem Legislatoris posita. 3. *diuturnis moribus*, h. e. frequentatis actibus debito tempore; lex enim unico quidem actu, nempe Legislatoris volitione promulgata, constituitur; consuetudo autem plures exigit actus. 4. *Populi*, h. e. *Communitatis perfectæ*, vel majoris saltem partis; nam sicut ad aliorum actuum, quos celebrat *Communitas*, opus & sufficiens est consensus saltem majoris partis, ita ad introducendam consuetudinem, per l. 19. ff. ad *Municipalem*, c. 1. de his, quæ sunt à *Majore*; cum in persona ficta, qualis est *Communitas*, major pars repræsentet totum Corpus. 5. *aliquo Legislatoris consensu*, nimirum tacito, si per viam *conventionis* introducit consuetudo, vel *Legali*, si per viam *prescriptionis*; consensum verò aliquem exigi, constat inde, quod populus potestate condendi & abrogandi *Leges* careat: consensus verò Legislatoris, sicut expressus in *Lege scripta* promulgatur per scripturam aut præconis vocem, ita tacitus vel *Legalis* in consuetudine divulgatur per mores populi. Ex quibus

6 Inferitur 1. consuetudinem differre 1. à *Legem* tum ratione consensus Legislatoris tum ratione modi promulgandi & introducendi. 2. à *Traditione*; quia hæc non oritur ex usu, neque novum Jus introducit, sed introductum à Christo v. g. vel ab Apostolis supponit, & instar promulgationis proponit per continuam observationem atque narrationem. Sic ex traditione Divina, quam nobis proponit *Ecclesia*, habemus in plerisque Sacramentis determinatam materiam & formam: ex eadem infallibiliter cognoscimus, quod existat aliqua Scriptura S. & Divinitus inspirata, quænam illa sit, & an ab omni errore purgata &c. Unde, cum hæretici ex odio Romani Pontificis & *Ecclesiæ* Catholicæ rejiciant traditiones istas, in prædictis Fidei primis principiis eos fluere semper necesse est. 3. ab *Uso* vel *observantia*, & quidem tanquam effectum à causa; quia ex usu frequentat nascitur consuetudo. 4. à *Stylo Curie*, & *Fori*, tanquam genus à specie: hic enim stylus est quædam species consuetudinis, nimirum est consuetudo certæ Curie, certorum Tribunalium in suis Judiciis. Quod si verò Stylus Curie sumatur non pro certo modo Judicialiter procedendi in aliquo tribunali, sed pro certa ratione scribendi, respondendi &c. non est propriè consuetudo, quia non inducit *Legem*; sed quædam potiùs observantia. 5. à *Prescriptione*, & quidem multipliciter; nam *Prescriptio* datur solum inter personas privatas & particulares; & ipsa etiam *Communitas* in puncto præscriptionis consideratur ut persona particularis: fit cum lucro unius & damno alterius: datur etiam, & quidem maximè, in rebus corporalibus: requirit bonam fidem & titulum. Contra Consuetudo respicit *Communitatem* quæ talem: non spectat lucrum vel damnum particularium, sed vel exemptionem à *Lege*, vel impositionem Legis pro tota *Communitate*: solum habet locum in incorporalibus: non exigit bonam fidem &c.

7 Dico 2. Consuetudo tam contra quàm præ-

ter legem necessariò debet esse rationabilis saltem negativè, & eo modo, quo lex. c. fin. h. t. c. 2. eod. in 6. l. 1. C. quæ sit longa consuet. Addidi, saltem negativè, h. e. non debet adversari *Juri Naturali* aut *Divino*, non rectæ rationi & bonis moribus, nec indecentiam, nimiam licentiam, vel occasionem peccandi secum ferre, non repugnare *Religioni*, nec demum à *Jure Positivo humano* esse reprobata tanquam corruptela. Fateor tamen, vix esse possibile, ut consuetudo, dictis rebus non adversans, non simul positivè rationabilis sit propter aliquam rationem generalem, v. g. quod stante tali consuetudine, quæ fortè est contra legem, suaviùs regatur populus, diminuat legum copia, tollantur conscientiarum laquei &c. Etiam si igitur non appareret aliqua ratio specialis, quæ consuetudinem reddat positivè rationabilem, quia v. g. minuendis servit litibus, tranquillitatem fovet publicam &c. tamen talis ordinariè erit. Adde, quod in lege scripta non necessariò requiratur ratio positiva specialis ad hoc, ut lex habeatur pro rationabili; quæ enim causa specialis est ea in lege, quæ determinatè requirit 7. testes ad valorem Testamenti? cur non 6. vel 8. exigit? Cur ergo ad legem non scriptam necessaria sit causa positiva specialis? & quidem in specie, cur dictæ legi de 7. testibus non possit introduci consuetudo contraria, vi cuius adhibendi essent 6. vel 8. testes? cur enim talis consuetudo non possit esse utilis *Reipublicæ*, etiam si nulla specialis ratio pugnet pro tali numero testium determinato? Ceterum in dubio consuetudo præsumenda est rationabilis esse, sicut lex scripta, nisi specialiter sit reprobata à *Jure*.

8 Oppones 1. Quod est contra aliquid rationabile, id nequit esse rationabile, utpote rationi repugnans: sed consuetudo contra legem est contra aliquid rationabile; cum omnis lex necessariò sit rationabilis: ergo consuetudo contra legem non potest esse rationabilis. 2. actus contra legem sunt peccaminosi: ergo non sunt rationabiles: ergo neque consuetudo, quæ ex his actibus nascitur, ac in iis partialiter consistit. 3. consuetudo debet esse legitime præscripta, c. fin. cit. ergo debet introduci cum bona fide, cum hanc requirat omnis præscriptio; atqui bona fides non potest esse in iis, qui scienter & voluntariè transgrediuntur legem, ut faciunt, qui consuetudinem introducunt contra legem, & ad 1. retorquendo imprimis argumentum in adversarios, qui omnes admittunt, ferri posse legem novam priori contrariam: si igitur lex posterior, quæ est contra legem, potest esse rationabilis: cur non & consuetudo contra legem? In forma dist. Ma. quod est contra aliquid rationabile tam in facto esse, quàm in fieri. C. Ma. quod tantum in fieri, non verò in facto esse. N. Ma. & sic distincta Min. N. Conf. Si consuetudo consideretur in facto esse, & per frequentatos actus jam completa, jam adest consensus, saltem legalis, superioris: accedente autem consensu legislatoris in consuetudinem eo ipso cessat lex, contra quam pugnat consuetudo, & consequenter con-

consuetudo incipit esse rationabilis, nec amplius adversatur alicui rationabili; quamvis stante adhuc lege, dum consuetudo adhuc erat in fieri, & nondum completa, ea fuerit non rationabilis, utpote contraria legi adhuc duranti. Post legis autem violationem valde frequentem & communem lex definit esse utilis Communitati, imò incipit esse noxia membrorum æternæ salutis, consequenter debet definire, legislator autem, qui vel maximè utilitatem & salutem subditorum respicere tenetur, consentire in cessationem legis, cum ejus observatio post tot & tam communes transgressiones prudenti sperari haud amplius possit, adeoque fiat moraliter impossibilis. Et quia lex ipsa approbat omnem consuetudinem rationabilem & præscriptam contra legem, eo ipso datur legalis consensus Superioris. Ad 2. Dist. illatum eodem modo: ergo consuetudo in fieri non est rationabilis. C. in facto esse. N. illatum. Alii, qui putant, per actus peccaminosos non posse introduci consuetudinem contra legem (ut Azor, Layman, Engel, Pirhing ad h. t. n. 44, contra Suar. l. 7. de LL. c. 1. n. 12, Sanch. Sal. Lug.) respondent hoc modo: primi transgressores legis non derogant legi per suos actus peccaminosos, bene tamen posteriores, qui successu temporis bona fide non observant legem, eò quòd per errorem putent, antecessores suos licitè egisse contra legem, v.g. propter dispensationem vel alium honestum titulum. Sed horum responsio non placet; quia, si successores per errorem judicent, legem, cui contrarios exercent actus, per Antecessores jam esse abrogatam, vel aliunde non amplius obligare, tunc eorum actus non amplius sunt contra legem, utpote non amplius existentem in ipsorum opinione, & sic non introducunt consuetudinem contra legem, nec eam abrogant. Ratio est, quòd actus non operentur ultra intentionem agentium, adeoque per actus erroneos, quibus operantes non intendunt abrogare legem, non præjudicetur legi, ac per consequens ea maneat semper in possessione & vigore suo. Ad 3. vel est sermo de consuetudine præscriptiva, in qua intervenire debet præscriptio propriè dicta, uti debet, quando per actus frequentatos læditur jus alterius privati, vel saltem considerati ut privati, v.g. jus Ecclesiæ, civitatis? & tunc utique non potest introduci consuetudo, alieno juri contraria, cum mala fide & per actus illicitos. Sic immunitas à solvendis Decimis introduci nequit per consuetudinem ab eo, qui scit, se obligari ad Decimas solvendas, etiamsi centum annis non solveret. Velest sermo, uti esse debet, de consuetudine legali, qua scienter contravenitur legi, Communitatem quàm talem respicienti & obliganti? & tunc cum Suar. Vasq. Lugo, Barb. Haun, Bassus, Wiestner n. 35. nego, requiri bonam fidem. Talis consuetudo debet quidem, uti asserit c. su. cit. esse legitime præscripta, ac non præscriptione propriè dicta, cum consuetudinis legalis & præscriptionis propriè dictæ conditiones sint longè diversæ, sicut longè diversa est utriusque natura, ut n. 6. vidimus; sed hoc sensu, quòd debeat habere actus diu-

turno tempore à majori parte communitatis & sine interruptione frequentatos, sicut ad præscriptionem requiruntur ista: quin imò nec in tempore perfectè convenit consuetudo legalis cum præscriptione; aliàs contra legem Ecclesiasticam universalem, vel à Papa latam, non posset prævalere consuetudo nisi post 100. annos, quod nemo dixerit; cum ad præscriptionem contra Ecclesiam Romanam requirantur aliàs tot anni. c. 14. de Præscript.

Dico 3. Actus, quibus introducitur consuetudo, debent esse 1. notorii. 2. tot, quot juxta arbitrium prudentis Judicis sufficiunt ad colligendum populi consensum. 3. positi voluntariè, sine ignorantia, errore, metu. 4. & cum intentione introducendi consuetudinem, adeoque obligationem, si præter, & tollendi obligationem, si contra legem sit consuetudo. Menoch. Harprecht, alii. Prima pars probatur indè, quia nisi actus sint publici & notorii, à majori parte Communitatis præsentibus & scientibus multis personis facti, nequit intelligi tacitus populi consensus, qui tamen necessarius est, §. 9. Inst. de J. N. G. & C. l. 32. §. 35. ff. de LL. Sufficit tamen, quòd sint notorii notorietate facti, nec opus, ut sint notorii notorietate juris, h. e. publicati in Judicio contradictorio per sententiam Judicis; quia hæc necessitas ex nullo jure probatur; quamquam ejusmodi actus Judiciales multum servirent ad consuetudinem probandam. l. 34. ff. eod. si ea aliquando firmata sit in Judicio contradictorio. Altera pars valde controversa est inter Auctores, dum aliqui cum Azor volunt sufficere etiam unicuique actum, si ille continuetur, & sit successivus, alii cum Sylv. duos vel tres requirunt, alii cum gl. id ipsum admittunt, si actus sint Judiciales, non verò, si extrajudiciales, alii denum, cum quibus & nos sentimus, convenientius numerum actuum relinquunt arbitrio Judicis. per l. 127. §. 2. ff. de V. O. & l. 10. seqq. ff. de LL. cum jura nihil certi statuerint, imò nec statuere potuerint, eò quòd pro diversitate materiæ & circumstantiarum exigantur plures vel pauciores actus ad hoc, ut consensatur populi consensus. Unicus actus, vel duo tantum aut tres, non tantum sine lege statuuntur, sed etiam contra leges, uti §. 9. cit. l. 33. ff. de LL. l. 1. §. 2. C. quæ sit longa consuet. ubi ad consuetudinem requisiti actus vocantur diuturni, frequentes, longævi. Adde, quòd pluralitas actuum necessaria sit etiam ad hoc, ut constet de populi consensu in consuetudinem: sed ex uno vel duobus actibus planè impossibile est de populi, vel majoris partis populi, consensu satis constare. Nec obstat can. ult. caus. 25. q. 2. ubi ex geminatis actibus consuetudinem induci insinuat; nam ibi non est sermo de consuetudine legali, sed de consuetudine alicujus privati, & usu peccandi. 3. tertia pars patet ex l. 35. cit. ubi consuetudo vocatur tacita civium conventio, & ex §. 2. cit. ubi diuturni mores consensu utentium approbati legem imitari dicuntur: ergo actus debent esse voluntarii; voluntarii autem non sunt, qui procedunt ex ignorantia aut errore, dum ignoratur, vel judica-

dicatur non existere lex, contra quam tendunt actus; cum nihil sit adeo contrarium consensui, ac ignorantia & error. *l. 116. §. 2. ff. de R. J.* atque errantis seu ignorantis nullus sit consensus. *l. 15. ff. de iurisdic.* Et hinc, si populus per multos annos observaret aliquod festum vel jejunium, per errorem iudicans, illud esse sub præcepto, non induceret consuetudinem iuris, & obligatoriam; nec abrogatoriam legis, si per multos annos ignarus legis eam materialiter violaret. Metus autem, quamvis non tollat voluntarium & liberum simpliciter, tollit tamen intentionem inducendi consuetudinem, quæ omnino requiritur, ut per eam introducatur nova lex, vel abrogetur antiqua; nam 4. ta pars, quam teste Wagnereck *ad hanc rubr. not. 6.* tenent omnes, inde evincitur, quod actus non operentur ultra intentionem agentium. per *l. 19. ff. de reb. cred.* & deratione legis cuiuscunque sit, ut ponatur cum intentione obligandi: consuetudo autem sit lex non scripta. Atque hinc actus *mera facultatis*, ut vocant, devotionis, aut liberalitatis, non inducunt consuetudinem legalem & obligatoriam; nec etiam actus quicunque abrogant legem præexistentem, si fiant sine intentione abrogandi. Unde universalis usus ter salutandi in die B. Virginem ad campanæ pulsus, aspergendi se aquâ benedictâ in ingressu Ecclesiæ; pia consuetudo quotidie audiendi Sacrum, frequens eleemolyna hospitali vel Ecclesiæ erogari solita, invitatio annua ad convivium amicitiae causâ &c. nullam inducit obligationem. Sed quid dicendum, si dubium sit, an Communitas actus, quos ponit frequentes, faciat animo introducendi consuetudinem? *12.* Si consuetudo sit præter legem, & tendat ad obligationem introducendam, præsumendum est, non adesse animum introducendi consuetudinem. Excipe *1.* nisi res admodum ardua uniformiter observetur à majori parte Communitatis, quia difficilia non solent à multis servari citra obligationem. *2.* aut nisi res bono Communi sit valde utilis. *3.* aut nisi ex transgressione communis observantiae scandalizetur populus, vel Iudex transgredientes puniat. *Suar. l. 7. de LL. c. 15. n. 15.* Atque ob similes causas præsumebatur jam olim, introductam esse obligationem recitandi Brevariium, nulla adhuc lege scripta existente. Quod si verò consuetudo sit contra legem, & tendat ad liberationem ab obligatione, facilius præsumi potest animus consuetudinem inducendi; cum homines ad liberandum, quam cernerandum obligatione, prouiores sint, & in dubio nemo præsumendus sit obligari velle. *l. 47. ff. de O. & A.*

10. Dico 4. Temporis ad consuetudinem requisiti longitudo relinquitur arbitrio prudentis Iudicis; modo sit continuum & non interruptum. *Menoeh. Arbitr. l. 2. Cas. 83. n. 6. Lauterbach. ad tit. de LL. in ff. §. 35. & plures alii;* id delumines ex *l. 10. seqq. ff. de LL. l. 1. §. 2. ff. de iure deliberandi.* & ex hac ratione, quia Jus nullibi determinat certum tempus, sed solum requirit tempus plurium annorum, consuetudinem vocando *inveteratam, longam, longævam, vetustissi-*

mam. l. 32. ff. de LL. l. 1. 2. C. quæ sit longa consuet. *l. ult. C. de priv. scholar.* Jus autem, cum dicitur tempus, nec adjicit diem (h. e. illud non determinat) sine dubio ostendit, esse in potestate ius dicentis, quem diem (quod tempus) præstituat. *l. 1. cit.* Iudex igitur ex circumstantiis metietur, an consuetudo duret tanto tempore, ut ex ejus lapsu rationabiliter possit præsumi consensus populi in consuetudinem. Addidi in assertione, modo sit continuum &c. quando enim Jus præscribit aliquod tempus, solet & censetur præscribere continuum, ut patet in tempore Præscriptionis, in anno Novitatis ante Professionem Religiosam &c. Tempus autem consuetudini necessarium interromperetur, si Princeps v. g. puniret transgressores legis, vel si major pars communitatis ageret adversus consuetudinem, etiam unico tantum actu. Sed ista procedunt de casu, quo consuetudo inducitur per viam præscriptionis; citius enim introducitur per viam conniventiae, si Princeps sciat, & dissimulet &c.

Oppones *1.* Consuetudo debet esse legitime præscripta. *c. fin. cit.* ergo requirit tempus, quod alias requirit præscriptio; si enim non conveniret cum præscriptione quoad tempus, nullam ex requisitis ad præscriptionem conditionibus haberet; ac proinde male diceretur præscripta: ergo à Jure satis est determinatum tempus ad consuetudinem necessarium. *2.* Ad consuetudinem introducendam requiritur longum tempus & diuturnum. *c. fin. §. l. 32. cit.* sed tempus longum in Jure sunt *10.* anni inter præsentis, & *20.* inter absentes: ergo de Jure requiruntur *10.* vel *20.* anni ad consuetudinem. *3.* Consuetudo legalis esse censetur, quæ excedit hominum memoriam. *l. 3. §. 4. de aqua quotid. & asiv.* & alibi sæpius: ergo de Jure requiritur ad consuetudinem tempus immemorale. *12.* Ad *1. N. Conf.* In ratione temporis convenit consuetudo legalis cum præscriptione, quod requirit tempus continuum & non interruptum, non verò quod habeat tempus à Jure determinatum, sicut præscriptio. Consuetudo legalis, inquam; nam præscriptiva contra Ecclesiam v. g. requirit tempus ad præscriptionem contra Ecclesiam à Jure determinatam, quia per eam aliquod Jus vel dominium, ad Ecclesiam vel ejus utilitatem aut favorem pertinens, aufertur & perimitur. Econtra per consuetudinem legalem, licet introductam per viam præscriptionis, non aufertur Ecclesiæ aliquod Jus, ad ejus utilitatem spectans. Deinde in consuetudine legali adest consensus saltem legalis summi Pontificis, etiam si pugnet contra legem Ecclesiasticam; quia Pontifex & ipsa Ecclesia in Jure approbat consuetudinem contra legem; sed tempus non determinat ad talem consuetudinem, sicut tamen determinat Lex Præscriptionis. Ad *2.* Dist. *Min.* tempus longum in Jure sunt *10.* vel *20.* anni tantum. *N.* etiam. *C.* *Min.* tempus enim diuturnum & longum quandoque Jus vocat etiam annos *30.* vel *40.* ut *l. 57. ff. de ritu Nupt. l. 2. C. de præscript. 30. ann.* Hoc tamen concedo Adversariis, qui cum *Suar. c. 15. n. 5.* Palao & aliis magno numero requi-

quirit Decennium, quod illud, saltem ordinariè, sufficit, non verò, quod semper quia ius non determinat pro omni consuetudine, & ratio dicitur, plus temporis requiri ad consuetudinem in rebus magni momenti, vel præiudicii, quam in levioribus. Discrimen inter Legislatorem absentem & præsentem, consequenter inter 10. & 20. annos vanum est; quia consuetudo nec inducit nec abrogat Legem per consensum Legislatoris personalem, sed per Legalem: quid autem facit ad hunc consensum præsentia vel absentia Principis? Si enim princeps infra Decennium sciat transgressionem Legis frequentes, & taceat, desinit lex ante completum Decennium, at non vi consuetudinis, sed vi consensu personalis Principis, Legem tacitè revocantis; quia consuetudo talis, legi contraria, non per viam præscriptionis, quod tamen ad consuetudinem propriè talem necessarium est, sed per viam conniventie introducit. Ad 3. Ibi quidem approbatur consuetudo temporis immemoralis, non tamen reprobat vel negatur alia, quæ minus habet temporis.

Dico 5. Ad introducendam consuetudinem requiritur quidem consensus Legislatoris, non tamen alius, nisi legalis & iudicialis. Prior pars constat inde, quia consuetudo habet rationem Legis: Lex autem non constituitur (vel constituta non abrogatur) nisi per voluntatem ejus, qui Leges ferendi potestate pollet. Posterior probatur tum negativè, quia iura nullibi requirunt consensum Legislatoris personalem, sed approbant generaliter omnem consuetudinem rationabilem, legitime præscriptam, & diuturnis populi uniformiter operantis moribus firmatam. c. fin. l. 32. c. fin. l. fin. C. quæ sit longa consuet. sine ulla mentione consensu Legislatoris, adeoque non alium consensum illius, quam per dicta iura expressum, qui est consensus legalis, requirunt: tum exiade, quia, si accederet consensus personalis illius, qui legem ferre vel abrogare potest, lex non tam per consuetudinem præscriptam & mores populi fieret, vel desineret, quam per consensum Principis vel expressum vel tacitum, v. g. si fiat Princeps, Legem suam, quam primum tulit, & quæ nondum recepta est, violari à subditis, ipse verò taceat, censetur revocare legem, & sic aboletur per ejus maximè consensum: si verò lex jam quidem fuit usu recepta, Princeps tamen sciat, eam passim violari, nec tamen contradicat, rursus censetur legem velle tollere; modo non coactè & metu majoris mali taceat: si enim non liberè & voluntariè taceret, non posset præsumi ejus consensus, sicut nec præsumitur populi consensus in consuetudinem, si operetur uniformiter quidem & diu, non tamen perfectè voluntariè & sine metu, juxta illud c. 18. de Præb. multa per patientiam tolerantur, quæ in iudicium deducta tollerari non debent. Itaque ad consuetudinem propriè dictam, & quæ per viam præscriptionis inducitur, non requiritur, ut Legislator sciat, & personaliter consentiat in eam, sicut præscriptio non requirit scientiam & consensum Domini personalem; imò potius requirit ignoran-

tiam illius. Quamvis requiratur ad inductionem consuetudinis per viam conniventie scientia Principis mores & actus frequentatos approbantis vel saltem dissimulantis: sed tunc propriè & strictè dicta consuetudo non est.

Oppones cum Pontio & aliis. 1. Neque Just¹² neque Princeps approbat omnes consuetudines, sed aliquas damnant & rescindunt: ergo Princeps scire debet, quænam & qualis sit consuetudo, quæ introducitur: sed si scire debet, etiam approbare debet suo consensu personali, vel tacito, vel expresso: ergo. 2. Consuetudo specialis est lex specialis: sed lex specialis requirit consensum specialem Superioris: ergo: sed consensus specialis est personalis, & supponit scientiam illius, quod approbat. & ad 1. Jus generali Lege approbat omnem consuetudinem rationabilem legitimo tempore continuatam, moribus consensuque populi introductam, & his conditionibus destitutam pariter omnem reprobat: non igitur opus est, ut legislator, qui suum consensum generaliter expressit in Jure, denuo sciat & cognoscat quamcunque consuetudinem in particulari, & specialiter approbet personali consensu. Imò Princeps plerumque ignorat particulares locorum consuetudines. c. 1. de Constit. in 6. & tamen multæ particulares variorum locorum consuetudines introducuntur, ut constat à posteriori: ergo ad consuetudines istas scientia & consensus personalis non est necessarius. Ad 2. N. Min. vel Dist. requirit consensum specialem, datum tamen generaliter. C. datam specialiter & pro casu singulari. N. Min. In exemplo: det aliquis Superior Religiosus suis subditis generalem licentiā prodeundi in campos cum socio die recreationis: ista licentiā, quamvis dici possit data ad actum specialem certis qualitatibus affectum, tamen data est generaliter, & se extendit ad omnem ambulationem cum dictis qualitatibus, nempe cum socio, die recreationis, & in campos institutam vel instituendam, nec opus est, ut licentiā ulterior detur specialiter & pro singulis ambulationibus. Ita se res habet in consuetudine cum certis conditionibus generaliter approbata à Jure.

§. 2.

De Effectibus, Reprobatione, & Cessatione Consuetudinis.

Sciendum, diversæ consuetudinis diversum¹³ pariter esse effectum; si enim sit consuetudo secundum Legem, declarat dubium Legis sensum juxta illud c. 8. h. t. consuetudo est optima legum interpretes. Item confirmat Legem juxta illud in can. 3. d. 4. Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur: Consuetudo præter Legem constituit Jus & Legem novam. can. 5. d. 1. Et consuetudo contra Legem abrogat Legem jam prius existentem vel ex parte, v. g. quoad poenam tantum, aut quoad obligationem in conscientia tantum, vel quoad utramque & ex toto. Generalis autem effectus omnis consuetudinis legalis est similis, imò idem, qui est Legis, cum sit lex non scripta. Ut autem consuetudo exerceat suum effectum, non debet

debet esse reprobata à Jure. c. 1. h. t. in 6. arg. l. 24. ff. de usup. nec abrogata per legem vel aliam consuetudinem contrariam, imò ut effectum fortiat in iudicio, debet ab allegante probari, ut patebit ex dicendis. Itaque

4 Dico 1. Consuetudo contra Legem potest abrogare Legem humanam, tam Ecclesiasticam quam Civilem, si ei non resistat Jus. Sumitur ex c. fin. h. t. & l. 32. ff. de LL. Confirmatur: Lex posterior scripta, quæ adversatur priori, eam abrogat: ergo etiam lex non scripta. Dixi 1. humanam; nam contra Jus Naturale & Divinum clarum consuetudo nullas habet vires; quia assuetudo ad res malas, & à superiore, quam sit humana, potestate prohibitas, corruptela est potius quam vera consuetudo. Si tamen Jus Naturale vel Divinum non clarum, sed dubium sit, vim interpretandi illud non denegamus consuetudini, & communi hominum sensui per mores expresso. Dixi 2. si ei non resistat Jus, intellige Positivum, h. e. nisi lex Scripta talem consuetudinem expresse reprobet tanquam abusum & corruptelam, vel damnet ut irrationabilem, pravam &c. vel ut adversantem decentiæ, Religioni, dignitati Ecclesiæ, disciplinæ, nisi enim Jus adhibeat hujusmodi verba, sed simpliciter tantum prohibeat, non improbando, corruptelam vocando &c. non censetur reprobare consuetudinem, ac ei resistere, ut notat Wagnereck ad c. h. t. not. 5. Imò etiam si Jus per ejusmodi expressionem reprobet consuetudinem, sed generaliter tantum, & sine speciali mentione consuetudinis immemorialis, ista non censetur prohibita aut reprobata. ut cum Abb. & Laym. advertit Pater Westner n. 46. eò quod consuetudo immemorialis habeat vim privilegii, specialiter concessi à Principe. c. 26. de V. S. ac proin sine speciali mentione non censetur à Principe prohibita vel reprobata.

Oppones 1. In c. 7. h. t. dicitur, quod non tam consuetudo, quam corruptela sit censenda, quæ sacris est canonibus inimica: ergo nulla consuetudo tantarum est virium, ut possit abrogare legem Ecclesiasticam, cum omnis consuetudo, & Canonibus repugnans, reprobetur, velut corruptela. 2. In c. 8. de sent. & re judic. Alexander III. sic rescriptit: licet usus vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen aut veritati aut legi præjudicat. 3. In l. 2. C. quæ sit longa consuet. disertè negatur consuetudini vis, quæ aut rationem vincat aut Legem: ergo nec de Jure Civili potest consuetudo prævalere contra Legem. & ad hos & similes textus, eos intelligendos esse de consuetudine debitis conditionibus non affecta, irrationabili, & non legitime præscripta. gl. in c. 8. cit. Idque satis clarè exprimit c. fin. h. t. sic loquens: licet etiam longæ & consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel Juri Positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationalis, & legitime sit præscripta. Ad ultimum etiam reponi potest, quod illa l. 2. nihil aliud velit, quam quod consuetudo particularis alicujus loci non tollat legem generaliter & pro omni loco. gl. ibid.

15 Quæres, quatenam consuetudines in specie

sint defacto reprobata in Jure? 1. præter alias etiam istæ. 1. quæ sovent occasionem peccandi, vel bonis moribus adversantur, aut bono communi. c. 10. h. t. quia videntur esse contra Jus Naturale & Divinum. Ex hoc capite in Re-cessu Imperii de anno 1500. & 1530. tit. Item Quæ trincen / reprobatur sub gravibus pœnis abusus ille & consuetudo immoderata bibendi, quæ combibones se provocant & obligant ad æquales haustus, certant de palma in potando, & unus alterum inebriare contendit. 2. Consuetudines, quæ diminuunt vel tollunt immunitatem Ecclesiasticam tam realem quam personalem. c. 3. eod. c. 4. de Immunit. Eccles. c. 49. de sent. excomm. Trid. Sess. 25. c. 20. de Reform. Nec obstat, quod in multis locis aliqua fiant huic immunitati contraria; ex conniventia enim Pontificis non potest semper eo ipso ejus consensus colligi, quia potius tolerat, quod citra periculum majoris mali impedire se posse non sperat, quam approbat; præsertim cum mentem suam satis prodatur, cum quotannis in Bulla Cane reclamationis hujusmodi consuetudinibus saltem generaliter. Vid. tamen dicenda in lib. II. tit. II. n. 24. seqq. 3. quæ enervant disciplinam Ecclesiasticam, aut vergunt in detrimentum Ecclesiarum. c. 5. h. t. ubi reprobatur consuetudo, quæ temere violantur censura. Et c. 1. h. t. in 6. ubi exauhoratur consuetudo retinendi simul duos Canonicatus: Personatus: Dignitates: Officia, sine peculiari dispensatione Pontificis, in eadem Ecclesia.

Dico 2. Consuetudo jam existens abrogatur per legem posteriorem, quæ illi vel est penitus contraria, vel expresse consuetudinem tollere intendit. Sumitur ex c. 9. h. t. & c. 1. de consuet. in 6. Ratio; quia consuetudo est lex: sed lex abrogatur per aliam posteriorem, ut nemo negat: ergo. Adde, quod consuetudo legalis omnem suam vim habeat à voluntate Legislatoris saltem legali: si enim Legislator in nova Legge, consuetudini è diametro opposita, vel per specialem mentionem velit abrogare consuetudinem, vel ei derogare, illa cessabit vel ex toto vel ex parte. Dixi 1. jam existens: nam verior sententia cum gl. in Clem. 7. de Elect. V. consuetudinem. Suar. l. 7. de LL. c. 7. Abb. Bartolo, Kōnig &c. contra communiorum tenet, per legem, quæ revocatur generaliter consuetudo, abstractendo à futura, præfenti, vel præterita, non abrogari consuetudinem futuram, & tempore talis Legis nondum existentem: Ratio est, quia talis lex intendit solum tollere consuetudinem sibi contrariam: sed consuetudo futura, & nondum existens, non est illi contraria; cum non ens nullas habeat qualitates. Excepi, nisi lex improbaret consuetudinem tanquam corruptelam &c. tunc enim propter defectum rationalitatis, quem habet à Jure Positivo, neque consuetudo futura, quæ tali legi contraria est, introduci potest, nisi mutantur circumstantiæ, & nova causa emergat, propter quam fiat rationalis, uti dicemus. Dixi 2. quæ illi est penitus contraria: si enim posterior lex cum consuetudine conciliari possit, non obest consuetudinis. Dixi 3. vel expresse consuetudinem tollere intendit: quia

quia lex non operatur ultra intentionem Legislatoris. Neque is ullam consuetudinem presumendus est abrogare velle, nisi prius eam cognoverit; cum nihil sit volitum, nisi cognitum. Unde, quia Princeps censetur scire consuetudinem universalem, non verò particularem alicujus loci. per c. 1. cit. ideo ferendo Legem, consuetudini Universali contrariam, censetur illam abrogare velle, etiamsi nullam mentionem faciat consuetudinis: non autem ferendo legem, sive generalem, sive particularem pro certa ditione, consuetudini particulari contrariam, nisi expressam talis consuetudinis particularis mentionem faciat, saltem terminis generalibus. v. g. his: *non obstante quacunque consuetudine*. Aliud est, si non supremus Princeps, Papa aut Imperator, sed inferior & proprius talis ditionis Dominus ferat Legem particularem, consuetudini particulari talis loci contrariam; tunc enim etiam sine expressa mentione consuetudinis particularis ista tolleretur; quia talis inferior Legislator presumitur nolle consuetudinem sui Episcopatus vel provincie communem.

17. Quæres, an illa lex, quæ abrogat consuetudinem, vel reprobatur velut irrationabilem, sit adeo efficax, ut hæc ipsa lex per nullam consuetudinem contrariam abrogari valeat. R. eum Covar. l. 3. *variatur* c. 13. Less. l. 2. c. 6. *div. 14. n. 45.* & communi, si mutantur circumstantiæ, & nova causa post talem Legem emergat, quæ faciat, ut consuetudo adversans legi, omnem consuetudinem sibi contrariam abroganti, evadat rationabilis, potest hæc ipsa Lex per consuetudinem contrariam tolli: scilicet, si maneant eadem circumstantiæ, & nova causa rationabilis contra talem legem non emergat. Ratio prioris partis est: quia Lex prohibens & reprobans consuetudinem sibi oppositam est Lex humana: sed omnis Lex humana per consuetudinem rationabilem & legitime præscriptam aboleri potest. per c. *fin. sequens cit.* Confirmatur: Si mutantur circumstantiæ vel nova causa emergat, ipse Princeps posset Legem talem revocare: ergo recte presumitur consentire in abrogationem, si contra eam introducatur consuetudo. Ratio posterioris partis est; quia manentibus iisdem circumstantiis manet Lex rationabilis, consequenter consuetudo, reprobata à tali Lege, est irrationabilis: consuetudo autem irrationabilis est nulla.

Oppones 1. Qui prohibet consuetudinem futuram, admittit ei omnem vim in perpetuum, & prohibitio sit inefficax: ergo nulla consuetudo tali Legi adversans introduci potest. 2. Consuetudo habet suam vim à consensu Legislatoris: sed Legislator abrogans vel reprobans omnem consuetudinem, etiam futuram, legi oppositam, satis declarat, se nunquam consenturum in consuetudinem. R. utrumque esse quidem verum, sub ista conditione tamen, si eadem maneant circumstantiæ, & nisi nova causa emergat, non autem absolute & pro casu etiam novæ causæ emergentis &c.

18. Dico 3. Ut consuetudo habeat vim in ju-
Lib. I. R. P. Pichler.

dicio, debet ab allegante probari. c. 8. h. t. l. 1. C. *quæ sit longa consuet.* Ratio, quia consistit in facto: quæ autem Facti sunt, probari debent, nec presumuntur. Excipe, nisi consuetudo sit notoria, vel constituat styllum Curia. Ratio: notabilitas verò consuetudinis à Iudice metiri, non à parte probari debet, cum sit Juris, non Facti. Oppones: consuetudo est Jus: at Jus non probatur, sed supponitur. ergo. R. Est quidem Jus, sed dependens in sui constitutione à factis. Sed quomodo probanda est consuetudo? R. vel per litteras publicas, seu per Acta, Instrumenta, & similia documenta publice conscripta super iis, quæ in Iudicio pertractantur: vel per testes, saltem duos, uti res aliæ, qui testari debent, se vidisse in tali loco & communitate uniformiter aliquid esse observatum scientibus multis, & tempore ad introducendam consuetudinem requisito. Unus Doctor, etiam excellens, in foro externo præsumptivè tantum, non concludenter probat consuetudinem; licet in foro interno nonnunquam aliquis ei valeat acquiescere. In quibusdam provinciis ajunt, ad probandam consuetudinem in Iudicio externo requiri 10 testes, vel etiam turbam, qui omnes simul, non seorsim, examinantur.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.
SUMMARIUM.

1. Postulare quid sit.
2. Postulatio quomodo differat ab Electione.
3. Definitio & divisio Postulationis.
4. Postulare qui possint.
5. 6. Quam postulari.
7. Apud quem Superiorem interponenda Postulatio.
8. 9. Requirit solemnitates Juris, quas Electio.
10. Quantus suffragiorum numerus sit necessarius in Postulatione Prælati.
11. 12. Quæ sit pœna postulantium scienter indignum &c.
13. Quid sit Nominatio Prælatorum.

Post generalia Juris Principia, huc usque explicata, merito primum sibi locum vendicant Prælati Ecclesiæ, qui sunt vel Conditores, vel saltem Custodes & Executores Juris. Per tres itaque sequentes titulos agitur de modis, quibus ad regendas Ecclesiæ assumuntur Prælati, nimirum de Postulatione, Electione, Translatione, inter quas præcipua est Electio.

Sciendum 1. Postulationem, Juridicè & huic loco propriè acceptam, esse petitionem, quæ à Superiore aliquis in Prælatum deposcitur, qui propter defectum aliquem eligibilis non est, licet cæteroquin habilis sit. Nam pro ut *postulare* dicit advocare seu patronum causæ agere, habetur infra specialis titulus, nempe 37. de *Postulando* inscriptus, sicut in ff. habetur idem titulus, sed in eo sensu, quo *postulare* dicit petere aliquid in Iudicio, videlicet vel exponendo suum desiderium, vel contradicendo alteri.

Sc. 2. Postulationem, uti hic sumitur, in 2
mul-

multis quidem convenire cum Electione, & olim cum hac fuisse sæpius consulam, ut patet ex *can. 11. § 16. d. 61.* cum tendant ad eundem finem, scilicet ad constituendum Ecclesiæ Prælatum; at secundum jura recentiora multum ab ea differre. Siquidem 1. Postulatio est via extraordinaria ad Prælaturas perveniendi, Electio autem ordinaria. 2. Postulatio supponit in postulato defectum vel impedimentum Canonicum, non item Electio in electo. 3. Postulatio innititur gratiæ, quia sine Superioris vel consensu vel dispensatione, quem vel quam Superior dare per se non tenetur, non habet vires: Electio verò innititur iustitiæ, ita ut legitime facta necessariò confirmanda sit à Superiore. Unde 4. Postulatio secundum terminos juris admitti, Electio autem confirmari dicitur: habet tamen hæc admissio vim electionis confirmatæ, ita ut admissus confirmari amplius non debeat; nam Pontifex sicut eligendo confirmat, & confirmando eligit, ita admittendo confirmat. 5. Postulatus nullum acquirit jus per Postulationem, nec potest absolute, sed sub conditione tantum, si Superior consentiat vel dispense, consentire in sui assumptionem; Electus autem per Electionem acquirit jus, & absolute potest consentire in eam. 6. Postulantes factâ Postulatione (modò eam nondum actualiter præsentaverint Superiori) variare, & illam revocare possunt, quia Postulato necdum est acquisitum jus; Eligentes verò nequeunt revocare factam Electionem. 7. Postulandus majore suffragiorum numero indiget, quam Eligendus, si concurrat cum Eligendo. Sed ista in decursu magis elucescent.

3 Sc. 3. Postulationem, prout differt ab Electione, sic describi posse: est petitio gratiæ, à Capitulo vel Collegio ad Superiorem destinata, ut aliquem admittat ad Prælaturam vel Dignitatem Ecclesiasticam, ad quam de jure Communi propter defectum vel impedimentum aliquod eligi non potest. Ita quoad rem plerique cum Panorm. ad *Rubr. b. t.* Est duplex, solennis, & simplex seu non solennis. Solennis est, quando quis postulatur ab illo Superiore, qui super omni impedimento, quo laborat postulatus, dispensare potest, uti ordinariè est Papa: Simplex, quando quis postulatur à tali Superiore, qui dispensare non potest super impedimento postulati, debet tamen dare suum consensum, utpote postulato necessarium, ut acceptare possit oblatam Prælaturam: ut si Religiosus assumatur in Episcopum, vel in Prælatum alterius Monasterii, ubi professionem non emisit; quia Religiosus nullo jure prohibetur assumi; sed potius expressè id conceditur à jure *c. 27. § 36. de Elect. in 6.* adeoque non indiget dispensatione in aliquo impedimento, sed præcisè licentiâ & consensu sui Superioris, sine quo consensu Religiosus *postulari* quidem dicitur, si ante obtentam Superioris illius licentiâ ferat suffragia pro Episcopatu, vel Prælatura alieni Monasterii regenda, *eligi* autem, si post obtentam licentiâ. Panorm. *in c. 1. b. t. n. 34.* Imò postulatus ante obtentam licenti-

am, quamprimum postea hanc obtinuerit, habetur pro Electo, electionem sui absolute acceptare, & confirmationem petere potest. Itaque Postulatio solennis indiget dispensatione: simplex non indiget. Deinceps principaliter sermo erit de solenni: de qua

Dico 1. Postulare possunt omnes & soli illi, qui possunt eligere. Ita regulæ instar tradunt DD. ex *c. 4. b. t.* Oppones. Ergo etiam illi habent jus postulandi, qui ex privilegio, consuetudine, vel præscriptione habent jus eligendi: sed hoc est falsum; quia privilegium & consuetudo contra Jus est strictæ interpretationis, nec extendi debet à casu ad casum. Dein non plus præscribitur, quam possidetur. *c. 3. de R. j. in 6.* sed qui sæpius eligendo præscripsit jus eligendi, nunquam possedit jus postulandi: ergo, *1. C. illatum. N. subsumptum*; extensio enim fieri debet à casu ad casum in iis, quæ ita sunt connexa, ut unum in altero contineatur tanquam pars: vel quando unum est quasi accessorium ad alterum, utpote ad eundem tendens finem: sed Postulatio est quasi pars Electionis, & supplementum illius. per *c. 30. de Elect.* item est quasi quid accessorium ad Electionem, tendens ad eundem finem: accessorium autem sequitur suum principale. *c. 42. de R. j. in 6.* Unde quæ de Electione reperiuntur in iure statuta, ferè ad Postulationem etiam trahenda sunt, nisi specialis ratio vel speciale Jus obftet.

Dico 2. Postulari possunt soli, non tamen omnes illi, qui laborant aliquo impedimento Canonico, vel subsunt alterius potestati. DD. passim. Ratio; quia aliqui laborant impedimento indispensabili: ergo non omnes postulari possunt. Quia tamen Postulatio differt ab Electione per hoc principaliter, quòd per illam assumatur aliquis Canonico impedimento, in quo dispensari oporteat, laborans, vel alteri subiectus, ideo hi soli possunt & debent postulari: ceteri enim eligendi sunt. Proinde nec postulandus eligi, nec eligendus postulari valet. Ex quibus patet, postulari posse 1. laborantes defectu Natalium. 2. laborantes defectu ætatis. 3. carentes adhuc præscripto Ordine. 4. ad Prælaturam Religiosam, nondum expressè Professi. 5. vinculo Spiritualis Matrimonii suis Ecclesiis adstricti, uti Episcopi confirmati (etiam *titulares*, ut vocant, seu in partibus infidelium, carentes Clero & populo; quia cum suis Ecclesiis verè sunt conjuncti Matrimonio spirituali, in cujus signum gestant anulum) Archiepiscopi, & alii Episcopis superiores Prælati. *c. 13. 19. 20. 22. de Elect. § c. fin. b. t.* Cardinales tamen, qui non sunt Episcopi, Abbates, & alii Prælati Episcopis inferiores probabiliter non *solemniter*, sed *simpliciter* tantum postulandi sunt; quia Cardinales non Episcopi cum nulla, ceteri non nisi improprie dictum Matrimonium cum sua Ecclesia habent, quia tamen Cardinales specialiter sunt adstricti Ecclesiæ Romanæ, ceteri autè Prælati suis Ecclesiis & Superioribus, opus est consensu Superioris, non verò dispensatione. *c. 36. de Elect. in 6. Clé. 1. cod. De reliquo tamet*

meti deens & expediens sit, postulari aliquem de gremio (cæteris paribus) seu qui est de corpore Capituli, prohibetur tamen non est, ne postuletur extraneus, qui idoneus sit. *can. 13. d. 61. c. 4. b. t.* Subinde enim Ecclesiæ magis consultur, si postuletur extraneus valde insignis (vel eligatur, si nullo labore impedimento, nec sublit alienæ potestati) quàm si postuletur, vel eligeretur unus de gremio. Cur enim Capitulares non possint juri suo, quodd fortè habent propter *c. 19. § 21. de Elect.* ut assumatur aliquis ex gremio suo præ extraneis, renuntiare pro uno vel altero actu?

Quares, quinam postulari nequeant? R. generaliter omnes illi, qui laborant impedimento vel defectu tali, in quo Superior vel non potest, vel non solet dispensare. Unde in specie postulari nequeunt. 1. qui Jure Naturali & Divino sunt inhabiles, ut infantes, amentes, furiosi, omnino rudes & illiterati. 2. bigami, item spurii seu ex damnato coitu nati. 3. temerarii violatores interditi. 4. falsarii. 5. simoniaci. 6. infames ratione delicti. 7. corpore vitati, aut alia irregularitate indispensabili (h. e. in qua dispensari non solet) laborantes. 8. Religiosi Mendicantes ad Ecclesiam secularem Cathedrali inferiorem, item ad Monasteria extra suos Ordines. DD. & textus in *c. 22. § 19. de Elect. c. 10. de Renunt. c. 2. de big. c. 1. b. t. c. 7. de crim. falsi. c. fin. de tempor. Ordin. c. 6. de corp. vitati. Extrav. un. inter com. b. t.*

7. Dico 3. Postulatio solennis interponi debet apud illum Superiorem, penes quem est confirmare electum, si fuisset instituta electio, & qui in impedimento dispensare potest: Postulatio simplex autem apud illum, cui postulatus immediate subest. Ratio primæ partis est: quia admissio postulationis habet vim confirmationis, ut dictum: ergo ad illum spectat postulationem admittere, ad quem spectat electionem confirmare: & alius, qui dispensare nequit, impedimentum non aufert. Ratio posterioris: quia Jura sic volunt *c. 27. 36. cit.* & quia sic deest. Unde inferitur, Postulationem ad Episcopos Germaniæ petendam esse non ab alio, quàm à summo Pontifice, quia ad hunc pertinet confirmatio electionis: ad Ecclesias autem inferiores & Dignitates (non exemptas) ab Episcopis, ac iis, quibus competit potestas confirmandi electos. Porro quamquam Superior non obligetur ex iustitia stricte dicta ad postulationem admittendam. *c. 5. b. t.* obligari tamen facile potest ex debito Officii, maxime si postulatio cedat in utilitatem publicam Ecclesiæ; cum teneatur ex officio suo procurare, & non impedire, bonum publicum: sicut propter eandem causam, vel similem, subinde tenetur dispensare in votis, impedimentis Matrimonii &c.

Dico 4. In Postulatione, etiam solenni, probabilius observari debet forma & solennitates, quæ pro facienda Electione in *c. 42. de Elect.* sunt præscriptæ (quas vide *n. 30. 31. de Elect.*) nisi aliud permittat Jus speciale privilegii, consuetudinis, aut præscriptionis. Innoc. Panorm. Wiestner *h. n. 23.* contra Hostiens. Laym. Pirh. *n. 31.* juxta quos consultus quidem, non verò

Lib. I. R. P. Pichler.

necessarium est, illas adhibere. Prob. 1. Postulatio & Electio tendunt ad eundem finem utriusque est eadem ratio, atq; tanta inter utramque connexio, ut Postulatio sit quasi pars Electionis. & huic subrogata, vel ei accessoria: ergo quod Jura statuunt de Electione, intelligi quoque oportet de Postulatione, nominatim circa formam & solennitates, circa quas nihil speciale statuunt in Postulatione adhibendum: nam subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur. DD. ad *l. 24. ff. de mortis caus. donation.* & accessorium sequitur suum principale. *c. 42. de R. j. in 6.* Prob. 2. Postulatio non exigit minorem diligentiam, & minus accuratam, sed potius majorem, quàm Electio; quia est via extraordinaria assumendi aliquem, & quidem Jure impeditum, ad Prælaturam: ergo non est credibile, Jus non obligare postulantes ad formam & solennitates, ad quas obligat eligentes; cum utique postulatio, per quam promovetur persona de Jure impedita, non debeat esse favorabilior, & minus accurata, quàm Electio, per quam promovetur persona nullo Jure impedita, nullòque defectu laborans. Dixi, etiam solenni, siquidem in non solenni adhibendas esse illas solennitates, vix potest esse dubium; cum Postulatio simplex potius electio videatur dicenda, aut electionis modus, & fere differat ab illa tantum in eo, quodd à Jure annexam habeat conditionem obtinendi consensum à Superiore.

Oppones 1. Postulantes possunt recedere à postulatione, antequam illam præsentent Superiori: ergo signum est, quodd non teneantur facere scrutinium, formare decretum, & alias solennitates. *c. 42. cit.* adhibere. de quibus nos infra *tit. seq. a n. 30.* 2. Electio acquiritur jus per Electionem, non verò Postulatio per postulationem: ergo requiritur major cautela in Electione, quàm Postulatione. R. ad 1. N. Conf. & suppositum, quodd propter solennitates in Electione adhibendas nequeant ab Electione recedere eligentes; sed id inde provenit, quia per Electionem electio absolute acquisitum est jus. Ad 2. N. iterum Conf. partim quia Postulatio non debet esse magis favorabilis, & minus cauta, quàm Electio, partim quia per Postulationem saltem paratur via ad Jus acquirendum. Sed quid, si quis ex Capitularibus non satis determinaret, an postulet vel eligat, vel si plures id facerent, atque uterentur hac formula: *eligo § postulo, prout melius de Jure valere potest?* habetne effectum ejusmodi modus dandi suffragium? R. si probabile sit dubium, utrum persona, de cujus promotione agitur, habeat defectum, v.g. sufficientis ætatis, vel non, adeoque an eligibilis, vel postulabilis tantum sit; tunc valet. *c. un. b. t. in 6.* alias non.

Dico 5. Si Postulatio concurrat cum Postulatione, h. e. si omnes Capitulares postulent, sed diversi diversum, requiritur & sufficit conspiratio majoris partis Capituli. Si verò Postulatio concurrat cum Electione, h. e. si una pars Capitularium postulat Titium, alia pars eligit Cajum, nullo impedimento laborantem, postulandus debet habere duas partes tertias, ut

eius postulatio sortiatur effectum, h. e. debet habere duplo maiorem suffragiorum numerum, quam eligendus, v. g. si sint 15. Capitulares suffragia ferentes, debet postulandus ad minimum ferre 10. suffragia: Eligendo autem sufficiunt 6. suffragia ex 15. ut eius electio subsistat, & ipse præferatur postulando, h. e. sufficit, modò numerus suffragiorum superet unam tertiam. Ita communis. Pars prior patet ex c. 1. de his, quæ à majori parte, § 1. 19. ff. ad Municipalem, ibi: quod major pars Curie fecerit, pro eo habetur, ac si omnes egerint. Unde major pars, quia repræsentat totum Capitulum, regulariter sufficit in omnibus actibus Capitulariter gestis, cum censeantur geri à toto Capitulo. Pars posterior habetur in c. 40. h. t. Ratio datur hæc; quia via ordinaria, qualis est Electio, debet esse magis expedita, quam extraordinaria, qualis est postulatio, quæ promovere intendit personam impedimento laborantem. Unde si v. g. essent 24. Capitulares, jus suffragii habentes, & 9. ex iis conspirarent in talem, qui posset eligi, & 15. in alium, qui postulari deberet, cassata Postulatione confirmaretur Electio; quo ferè modo ante paucos annos Serenissimus Baviaræ Princeps Clemens, modernus Elector Colonienfis, quia, licet & ipse alio Episcopatu jam frueretur, ac ideo laboraret impedimento (sicut Comes Fürstenbergicus ejus Competitor) obtinuit à Sede Apostolica indultum eligibilitatis, vi cuius poterat eligi, à Curia Romana fuit præhabitus Illustrissimo Fürstenbergio, qui postulari debuit, etiamsi longè pauciora tulerit suffragia, quam iste; illi enim sufficiebat unicuique votum unam tertiam (si omnia dividantur in tres partes) superans, huic verò necessariae erant duæ tertiæ, quas non attingit. Neque dicas, c. 40. cit. esse correctum à cap. 42. eod. tit. tanquam à Jure posteriore, ubi generaliter decernitur, ut necessaria sit & sufficiens majoris partis Capituli conspiratio, non distinguendo, an Electio concurrat cum Postulatione, nec ne: nam dispositio generalis, qualis continetur in c. 42. non derogat speciali, qualis est in c. 40. juxta regulam Juris: Generi per speciem derogatur, non per genus speciei. reg. 34. in 6.

11 Dico 6. Qui scienter postulant indignum, scilicet talem, in cuius impedimento dispensari, vel non potest, vel non solet; Item qui repetunt postulationem indigni, non scienter quidem, sed temerè tamen factam, postquam semel jam est rejecta; Demum qui in litteris postulationis scienter non exprimunt omnes defectus illius, quem postulant, ea vice privantur Jure postulandi, consequenter & eligendi. Prima pars colligitur tum ex c. 1. h. t. tum à pari cum Electione indigni; talem enim scienter eligentes c. 7. de Elect. privantur jure eligendi pro ea vice. 2. da pars ex c. 2. h. t. 3. ia ex c. 20. de Elect. c. 1. § 2. de filiis Presbyt. in 6. nam dispensatio se non extendit ad defectus non cognitos, nec dispensatus in uno dispensatur hoc ipso & in altero defectu. Dixi, privantur, & quidem probabilius ipso facto, & ante sententiam condemnatoriam, quamvis requiratur sententia declaratoria admissi criminis, ut cum Pa-

norm. tradit P. Wiestner contra Joan. Andr. quia eligentes taliter per abusum privantur ipso Jure. c. 7. cit. cur ergo non etiam postulantes? Imò de renovantibus postulationem indigni, jam semel reprobata, satis clarè express. in id est c. 2. cit. Sed ad quem spectat pro illa vice jus providendi, seu postulandi vel eligendi? R. ad illos Capitulares (saltem in duobus primis casibus) qui non consenserunt in postulationem indigni, aut in renovationem postulationis jam semel reprobatae, licet numero sint pauciores, modò expresse contradixerint; si enim tacuissent duntaxat, non sufficeret teste Panorm. in c. 2. cit. n. 6. Ratio autem, cur devolvatur jus postulandi vel eligendi ad innocentes, est; quia in delictis non censetur factum ab omnibus, quod à majori parte perperam gestum est, & delictum suos tantum auctores tenere debet. per c. 13. de heret.

Oppones 1. Constitutio c. 7. cit. quo dicitur eligentes indignum ipso Jure privari potestate eligendi, est poenalis & odiosa: ergo non extendenda ad postulantes indignum. per c. 15. de R. J. in 6. 2. In c. 1. cit. habetur solum, quod Pontifex potuisset Canonicos Senonenses privare: ergo non ipso Jure privatos esse insinuat. R. ad 1. N. Conf. quia constitutio etiam poenalis & odiosa extendi debet ad casum alium, in quo militat eadem ratio, & simul tanta reperitur connexio, ut unus contineatur in altero tanquam pars, sicut Postulatio in Electione. Relege dicta n. 4. Ad 2. Dico, potuisse privare per sententiam declaratoriam; cum jam fuerint privati ipso Jure per c. 7. cit. cum utique postulantes indignum non debeant esse melioris conditionis, quam eligentes indignum, ne Postulatio sit favorabilior, quam Electio, cum utraque pari passu ambulare debeat, ubi Jus nihil speciale decernit, per superius jam dicta.

In fine observandum adhuc est, Postulatio non valde affinem esse Nominationem, per quam duæ vel plures personæ idoneæ determinantur à Capitulo, & Papæ vel alteri Superiori proponuntur cum petitione, ut ipse unam ex propositis velit Ecclesiæ præficere. Vel, ut dicit Panorm. per quam ipsi Capitulo proponuntur duo vel tres idonei, ut de illis fiat scrutinium. Itaque Nominatio, prout est hujus loci, differt à Postulatione per hoc, quod Postulatio propriè fiat de uno, Nominatio autem saltem possit fieri de pluribus, ut ex illis assumatur unus, qui magis placuerit Superiori. Item differt per hoc, quod non Collegialiter dirigatur ad Superiorem: Postulatio autem & Electio fiant ab Universitate quâ tali collegialiter. De alia Nominatione, quæ pertinet ad Præsentationem, ac nihil est aliud, quam præsentatio unius, vel duorum, vel trium ad beneficia minora collatori facta, ex quibus ille unum eligere aut admittere debet, dicetur suo loco de Jure Patronatus. Ceterum potestas nominandi Episcopos, quamvis olim fuerit per plura sæcula penes solum Pontificem, tamen hodie propter insignia in Ecclesiam merita aliasque causas eadem pro multis Ecclesiis permissa à Pontifice est variis Regibus & supremis Principibus:

bus. Sic Reges Hispaniarum & Galliarum nominant Episcopos in suis terris, confirmandos tamen à summo Pontifice. In Germania Episcopos eligendi potestas Canonicis Cathedralium Ecclesiarum competit secundum Concordatam Germaniæ inter Nicolaum V. Papam, & Fridericum III. Imperatorem inita, exceptis illis Ecclesiis, in quibus ex speciali privilegio Domus Austriaca nominat Episcopos.

TITULUS VI.

De Electione, & Electi potestate.

SUMMARIUM.

1. Ordo doctrina proponitur.
2. Electio latissime, late, & stricte accipitur.
3. Quenam sint Electioni præmittenda.
4. Quid sit Electio stricte sumpta.
5. 6. An & qualiter Capitulationes cum eligendo licite sint & valide.
7. Anticipatus de eligendo sit necessarius præmittendus Electioni.
8. Convocatio Electorum, & quæcunque Capitularis de Electione tractatio irrita est, si fiat ante tertium Depositionis diem prioris Prælati.
9. Quinam vocandi ad Electionem.
10. An & qualiter impugnare possint Electionem non vocati.
11. A quo & quomodo sint vocandi Electores.
12. Absens an possit constituere Procuratorem.
13. 14. 15. Quod tempus, quis locus, & qualis modus pro Electione à jure statuti sint.
16. 17. Quibus competat jus eligendi. Ubi quid Capitulation: quid Conventus.
18. An possessor beneficij litigiosus, cui annexum est jus eligendi, admittendus ad Electionem.
19. 20. An & qualiter ab Electionibus Ecclesiasticis excludantur Laici.
21. Eliginequit indignus.
22. 23. 24. 25. Indigni autem alii sunt ratione defectus, alii ratione delicti, alii ratione Censuræ, & irregularitatis. Ubi specialiter de Intrusis, Simoniacis, & Infamibus.
26. An & quando electio indigni sit irrita ipso jure.
27. 28. Electio, vel Provisio, irrita ipso jure, per se & ordinariè non est irrita in foro conscientie ante sententiam.
29. Est obligatio eligendi digniorem. Et quis habendus sit pro digniore.
30. Quæ forma Electionis sit præscripta à jure.
31. 32. 33. Est triplex: Scrutinium: Compromissum: & quasi-Inspiratio Divina.
34. In forma Scrutinii debent eligi tres Scrutatores.
35. Qui singulorum vota debent sigillatim, diligenter, & ordinatè exquirere.
36. Collecta suffragia per Scrutinium publicare.
37. Collationem votorum instituere.
38. (Quæ Majoritas seu pluralitas votorum sufficiat ad Electionem Canonicam.)
39. Formare Decretum Electionis Communitatis, & id promulgare solemniter.
40. Electio sine prædictis solemnitatibus est irrita, saltem pro foro externo.
41. Ut Electio per Compromissum instituitur, consentire debent omnes Electores.
42. Compromissariorum pars absolute major debet consensu.

43. Necessario formant Decretum Electionis Communitatis.

44. 45. An unus ex se ipsis, & an unus se ipsum eligere possit in Compromisso.

46. Quando cesset potestas Compromissariorum ad eligendum.

47. Quas penas incurrant eligentes (vel alio modo promoventes) scienter indignum.

48. 50. Qualiter Electio vel alia Provisio debeat esse libera.

49. 51. Quibus & quomodo impugnare liceat Electionem.

52. Quenam Electionem jam factam consequantur.

53. Quando intimanda sit Electio Electo absenti.

54. Intra quod tempus acceptanda ab electo.

55. An licite acceptetur ab eo, qui laborat impedimento Juris Ecclesiastici occulto.

56. Electio tribuit jus ad rem.

57. Non tamen jus administrandi ordinariè.

58. Confirmationem petere electus, & eam dare tenetur regulariter Superior.

59. Prius tamen citandi, qui Electionem impugnare velint.

60. 61. Quando & à quo petenda Confirmatio.

62. 63. Quod sit officium Confirmantis.

64. Confirmatio tribuit electo jus in re, plenam administrationem &c.

65. An & qualiter sanet Electionem defectuosam Confirmatio obtenta.

66. Quid sit Consecratio Episcopi.

67. Et Benedictio Abbatum.

68. 69. 70. Quando, & an à tribus Episcopis suscipienda sit Consecratio Episcopi.

71. Consecratio tribuit plenitudinem Officii Episcopalis, titulum Episcopi sine addito Electi &c.

72. 73. 74. 75. A quibus, quinam, & quomodo eligendi Prælati Regulares, confirmandi, & benedicendi.

76. An & qualiter assumi possint Religiosi ad Prælaturas Seculares. Ubi, quid sit esse electum in Concordia.

77. 78. Quæ sint observanda in electionibus Abbatissæ vel Præfæctæ Monialium.

79. Quæ propositio suffragiorum obsit in electionibus Regularium.

80. 81. De Electione Summi Pontificis.

82. 83. Quis eligi in Pontificem valeat.

84. An Pontifici electo, & ab Universa Ecclesia acceptato possit opponi aliquod impedimentum.

Amplissima hæc materia, quæ frequentissimè in Germania usis, & magnarum sæpe litium occasio est, in 11. §§. absolvitur. 1. us exponet, quid sit Electio, & quæ ejus preparatoria. 2. quinam ad Electionem vocandi. 3. quinam eligere. 4. quinam eligi possint. 5. aget de forma substantiali Electionis, ubi specialiter de Scrutinio & Compromisso. 6. de libertate Electionis, & appellatione contra eandem. 7. de intimatione & acceptatione Electionis: ubi etiam de potestate Electi. 8. de Confirmatione Electi, & potestate Confirmati. 9. de Consecratione & Benedictione Confirmati. 10. de Electione Prælatorum Regularium in specie.

ur & Abbatissarum. 11. de Electione summi Pontificis.

§. 1.

Quid sit Electio: & quæ Præparatoria ad eandem.

- 2 Sciendum 1. Electionem sumi posse 1. latissime pro quacunque institutione & assumptione Clerici ad beneficium Ecclesiasticum. 2. late pro collatione cujusque dignitatis, etiam non primæ, in aliqua Ecclesia, intervenientibus suffragiis, & accedente legitimi Superioris confirmatione: quo modo in quibusdam Ecclesiis eliguntur Officiales, Decanus, Præpositus, & confirmantur ab Episcopo. 3. strictè ac huic loco propriè pro vocatione personæ habilis ad Prælaturam vel Dignitatem Pastoralem, facta per suffragia Capitularium, & confirmationem Superioris subsequenter.
- 3 Sc. 2. Ad Præparatoria electionis spectare illa, quæ eam præcedunt. Præmitti autem alia decet, alia licet, alia oportet. Decens est præmittere sequentia. 1. indicendæ sunt preces tum publicæ per civitatem, in qua instituetur electio, & per diocesim, tum privatæ pro bono Pastore obtinendo. *Trid. Sess. 24. c. 1. de ref.* 2. ipso electionis die (non enim de nocte institui debet) post publicum campanæ sonum, quo convocantur electores, celebretur Missa de Spiritu S. & electores, etiam Sacerdotes, S. Eucharistiam sumant. 3. aliquis (seu Sacerdos, seu publicus Notarius) ante fores Ecclesiæ vel loci, ubi celebratur electio, reproducat proclamam, quo rursus omnes, qui possunt, volunt, & debent interesse electioni, vocantur. 4. ante tractatum electionis clara voce recitent electores hymnum, *Veni Creator Spiritus*. 5. electoribus in loco debito congregatis, doceatur per testes vel instrumenta, quod absentes legitime fuerint vocati; & tum vel per Superioris Commissarium, vel per Præsidentem scrutinii de contumacia, per unum nomine totius Capituli prius accusatâ, condemnentur. 6. aliquis nomine totius Capituli edicat & protestetur, se nolle quemquam ad electionem admittere, aut ejus suffragium valere, qui de jure non est habilis ad eligendum. 7. si quis præsens existat, qui à censuris absolvere possit, v. g. Nuntius Apostolicus, is pro cautela ab iisdem absolvat omnes electores in ordine ad effectum Canonice electionis. Atque hæc sunt accidentalialia tantum, quibus etiam non observatis, propterea electio non est irrita, quamvis ea observare deceat. *Licet* est præmittere tractatum de una vel pluribus personis in genere, quæ possent eligi, & specialiter dignæ videntur; item quem velint Capitulares in eligendo tenere modum ac formam: rursus *Capitulatio*, ut vocant, quandoque præmittitur, qua Capitulares inter se paciscuntur, ut is, qui electus fuerit, certos quosdam observet articulos, Ecclesiæ regimen, rerumque & jurium, ad eam pertinentium, administrationem concernentes. Sed de hoc tractatu vel Capitulatione dubitatur, an liceat: de tractatu verò circa personam eligendam ambigitur, an non sit necessariò præmittendus. Ad

quæ dubia in assertionibus respondebo. Denique necessarium est præmittere 1. convocationem Capitularium debito tempore. 2. observationem termini, intra quem electio fieri debet. 3. & loci competentis. Sed de his tribus in §. sequenti.

Dico 1. Electio strictè sumpta est personæ idoneæ ad Prælaturam vacantem per vota legitimorum electorum Canonica vocatio, auctoritate Superioris confirmanda. Ita, saltem quoad sensum plerique DD. ex c. 7. §. 42. b. t. Dixi 1. *personæ idoneæ*, nullo nimirum impedimento Canonico laborantis, alias enim postulari deberet, non eligi. 2. *ad Prælaturam*, h. e. Dignitatem Pastoralem: unde electio propriè dicta non est, si quis etiam per suffragia vocetur ad beneficium aut dignitatem inferiorem, & non Pastoralem. Nam electio strictè talis locum habet in illis tantum Ecclesiis, quæ per obitum Pastoris sui dicuntur *viduatae*. c. 42. cit. cujusmodi sunt illæ duntaxat, quæ desistantur suo Rectore, jurisdictionem generalem, vel quasi generalem habente, uti sunt Episcopi, item Præpositi &c. quando eorum dignitas est prima alicujus Ecclesiæ: cæteris enim Ecclesiis inferioribus, si forte vacent, adhuc præest Episcopus vivens. 3. *vacantem*, non solum physicè & de facto, sed etiam moraliter & de jure, quod fit per mortem, resignationem, translationem, depositionem & dejectionem legitimam prioris Prælati. 4. *per vota*, h. e. suffragia: per quod electio maximè differt à libera collatione, institutione, præsentatione, & similibus modis acquirendi beneficia, de quibus agitur in libro III. *Decretal.* Votum verò, seu vox, est duplicis generis, activum & passivum: *votum activum* dicitur, quod habet is, qui potest eligere: *passivum*, quod habet is, qui potest eligi. Proin si quis in jure privetur *voce activa* & *passiva*, sensus est, quod reddatur inhabilis ad suffragium dandum & accipiendum, seu quod nec possit eligere activè, nec eligi passivè. Si quis autem in jure simpliciter privetur *voce*, solum de *activa* intelligitur, quia hæc tantum propriè vox est. 5. *legitimorum electorum*, qui nempe præditi sunt jure eligendi, nec aliqua lege prohibiti. 6. *Canonica*, nimirum facta cum debitis solennitatibus & forma à jure Canonico præscripta. 7. *vocatio*, quæ vox genus est in hac definitione, & simul indicat, per electionem non acquiri electo jus in re, seu quasi-dominium Prælaturæ, sed præcisè jus ad rem. Unde subjunxi 8. *Auctoritate Superioris confirmanda*, & per hanc confirmationem consequitur suum complementum electio, & jus in re electus.

Dico 2. Tractatus prævius, quem vocant *Capitulationem*, quo Capitulares mutuo consensu paciscuntur super quibusdam articulis ab eligendo observandis, est illicitus & irritus, si per illos articulos præjudicetur Ecclesiæ vel Electo, etiamsi Capitulationi accesserit juramentum. Patet ex *tit. ne Sede vacante*: siquidem Ecclesia Sede vacante caret legitimo Defensore, qui tueatur res & jura illius: sed de rebus & juribus, quæ carent defensore, nihil aucto-

authentice decerni potest. Item ex eo, quia inferior non potest leges & onera praescribere Superiori, ac huius iura restringere: sed Capitulum per huiusmodi Capitulationem, futuro Episcopo vel Praelato praedictam, id faceret, cum sit inferior Episcopo &c. Dixi autem 1. si per illos articulos praedictetur Ecclesiae vel Electo, v.g. si immutetur per eos status Ecclesiae, ac iura minuantur &c. si electo restringatur iurisdicatio, res vel iura ipsi subrahantur, ac tribuantur vel Capitularibus vel aliis &c. Si vero nec Ecclesiae nec electo praedictum affecerat, licitus est & validus huiusmodi tractatus. v.g. si in Capitulatione iungatur eligendo, ut reformetur Clerum, ut erigatur Seminarium bono publico valde utile, ut pravas consuetudines tollat &c. quia per huiusmodi non inferitur gravamen, sed electus tantum admonetur officii sui. Dixi 2. etiam si accesserit iuramentum, quia una cum tractatu pariter hoc iuramentum est irritum, vel irritum declaratum ab aliis Pontificibus, cum nuper ab Innocentio XII. in constit. quae incipit, *Ecclesia*. 22. Sept. 1695. edita, ubi simul talia attentantes privantur, si facti illis rei, cuius causa iuraverunt, usui & comodo, atque centuriis feriuntur.

Oppones 1. Quae ineuntur mutua conventionione, pariunt obligationem naturalem & observari debent, nec altera parte in vita revocari possunt: ergo & huiusmodi Capitulationes. 2. Generalis & immemorialis consuetudo Germaniae fert, ut fiant tales Capitulationes. 3. Etiam si forte irrita esset Capitulationis, quae fit sine iuramento, tamen ea firmabitur accedente iuramento, vel saltem iuramentum pariet obligationem Religionis ad standum Capitulationi: sicut vale iuramentum, & saltem pariet obligationem Religionis, quod quis promittit usuras mutuandi, vel lytrum solvendum latronibus, &c. ad 1. Dist. Ant. nisi talis conventio sit irrita a iure, ut est irrita huiusmodi praedicta Capitulationis. C. si sit irritata. N. Ant. &c. Conf. ad 2. Consuetudo eatenus & tunc valet, quatenus & quando non credit Capitulationi in praedictum Ecclesiae vel electi. Ad 3. Nisi iuramentum pariter esset irritum, concederem: sed quia & ipsum est irritatum iure Positivo, nullum est vitium; in id est irritatum iure Naturali, si Capitulationis praedictae Ecclesiae, utpote emissum de re iure Naturali illicita: quare non est paritas cum iuramento solvendi usuras vel lytrum prae doni; quia hoc iuramentum nec iure Positivo est irritum, nec iure Naturali, quia solvere usuras vel lytrum non est illicitum per se: omne autem iuramentum est servandum, quod sine peccato, & praedictio tertiis servari potest, per regulam 1. 28. de iur. iur. traditam.

Dico 3. Tractatus, quo deliberatur de una vel altera persona eligenda, non necessario praemittendus est electioni; quia nullo iure id praecipitur. Oppones: talis tractatus praecribitur pro electione summi Pontificis. can. 1. d. 23. ergo. 2. Eiusdem tractatus fit mentio etiam in aliis electionibus. c. 21. 28. 30. h. t. Quin in c. 52. & 55. eod. cassantur electiones sine tali

tractatu celebratae. 3. Sine huiusmodi tractatu non constare potest electoribus sufficienter, quis altero dignior, & in electione praefendus sit: ergo est necessarius. R. ad 1. ab electione summi Pontificis, utpote multa habente singularia, non bonum ducitur argumentum ad alias electiones. Ad 2. ex iis co. probatur quidem posse praemitti talem tractatum, non autem debere praemitti. In c. 52. cassata fuit electio propter omissum tractatum, vel potius consilium quorundam, nempe duorum Abbatum & unius ex PP. Dominicanis, quos Pontifex praeeperat prius specialiter consuli. In c. 55. per tractatum intelligitur collatio suffragiorum, post scrutinium faciendam, quae utique necessario est adhibenda: quae quia ibi fuit omissa, & simul electio non facta collegialiter, ideo recte fuit electio reprobata. Ad 3. illa ratio procedit tantum in casu, quo eligeretur persona extranea & prorsus ignota: sed ordinari talis non assumitur, nec est assumenda, sed aliqua ex gremio, cuius singula membra satis iam aliunde sunt cognita, eorumque merita, electoribus.

§. 2.

Quinam vocari debeant ad Electionem; quo tempore, & loco illa institui.

Sciendum saepe contingere, ut Ecclesia vacare incipiat tempore quo aliqui ex iis qui ius eligendi habent, longe absint, vel etiam omnino adesse nequeunt, v.g. propter infirmitatem, vel propter nimiam distantiam, etiam si interesse cuperent electioni. Idcirco abhinc de vacatione certiores reddi, & ad electionem faciendam vocari ab impotentibus vero adesse procuratores constituere, certum temporis spatium & locum, quo electio instituenda sit, determinari necesse est. Quae omnia, cum ad praeparatoria electionis adhuc pertineant, hoc loco exponenda sunt.

Dico 1. An equam vacet Ecclesia per mortem &c. prioris Praelati, imò ante corpus eius sepulturae traditum & ante tertium depositionis diem non sunt convocandi electores neque constituendum tempus pro futura electione neque ullus tractatus de ea Capitulariter seu collegialiter instituendus est. can. 7. d. 79. c. 36. h. t. Secus si fiat absque gravi causa festinationem exigente, ejusmodi convocatio, & capitulari tractatio irrita est, etiam si Praeatus jam fuerit in agone, dum fieret, & sine hoc convalescendi: Item si etiam electio subsequens cassari potest propterea. Licet tamen est vivente adhuc Praelato, aut iustis ei nondum persolitis, vel in vel extra Capitulum de persona substituenda in id interfacere mentionem; cum tali mentio non sit tractatus Capitularis nisi huiusmodi definitivè per eam decernatur. Oppones. In c. 7. de similibus habetur, quod dispositio facta tempore inhabili subsistat, si referatur in tempus habile: sed tractatus de electione post mortem & exequias Praelati instituenda respicit & refertur ad tempus habile; quamvis fiat tempore inhabili: ergo. R. D.

Ma.

Ma. in iis casibus, in quibus illi, qui disponunt, non sunt à Jure inhabiles redditū jam tempore inhabili ad disponendum, C. in quibus jam sunt inhabiles ad disponendum redditū tempore inhabili. *N. Ma.* Capitulares jam ab ipso Jure sunt inhabilitati ad quidquam disponendum de futura electione, quamdiu vivit Prælatus prior, & iusta ipsi non sunt perfoluta tertio depositionis die, quod tempus est inhabile ad tractandum de electione.

9 Dico 2. Ad electionem vocandi sunt non modò præsentēs, sed etiam absentes omnes, qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse. Ita loquitur famosum c. quia propter 42. de elect. Ratio est clara; quia nemo privandus est jure suo invitatus & sine iusta causa: sed qui debent interesse electioni, habent jus eligendi: si volunt, excluduntur inviti: si commodè possunt, non adest causa iusta eos excludendi: ergo. Unde inferitur, non esse vocandos i. illos, qui jure eligendi privati existunt, uti sunt notoriè excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares cer. d. modò, vel aliàs ad eligendum inhabiles redditū. 2. qui sponte renuntiant juri suo, quod habent ad eligendum. c. 28. b. t. & arg. c. 6. de privill. Quare, etiam si major etiam pars Capitularium, postquam ritè vocati sunt, comparere deiretaret, posset minor pars instante termino electioni præfixo ad eligendum procedere. per c. 19. v. item cum b. t. Id quod probabilius etiam verum est, tametsi unicuique tantum foret, qui electionem vellet peragere; quia tunc Universitatis jus resideret in uno. per l. sicut ff. quod cuiusq. Univers. ac proinde posset aliquem nominare pro Prælatūra à Superiore confirmandum, vel certè compromittere in Superiorem, vel in alium Clericum, unum aut plures, eisque jus eligendi concedere; à quibus postea etiam ipsi eligi posset, si foret idoneus, ut cum Panorm. docet Laym. de Prælat. Eccles. q. 36. c. 4. Idem foret, si aliqui, jam præsentēs, iterum discederent absque iusta causa. c. 19. cit. sed si major pars discederet, ea prævaleret, & traheret secum minorem. per c. 1. de his, quæ à majori; quia discedentes videntur velle dissolvere Conventum Capitularem, quibus quoad hoc non potest prævalere pars minor. Si tamen instaret terminus electioni præfixus, aut periculum esset in mora, etiam tali casu posset procedere minor pars, electionem cupiens perficere. Laym. q. 43. 3. qui commodè interesse & citra periculum Ecclesiæ expectari nequeunt. c. 28. cit. vel qui ita remotè distant, ut consideratis locorum & temporis circumstantiis arbitrio prudentis viri adesse non commodè posse censentur. c. 18. b. t. quænam autem censenda sit tanta distantia, pender potissimum ex locorum consuetudine quæ attendi debet; quamvis enim Papa c. 35. eod. dicat, vocandos esse, qui fuerint in provincia, consequenter qui extra eam morantur, non esse vocandos, tamen ibi non statuit regulam generalem, ut notat Abb. n. 3. in d. c.

10 Dico 3. Si unus vel plures ex iis, qui debent, volunt, & possunt interesse, non fuerint voca-

ti ad electionem faciendam, possunt agere, si velint, de contemptu, & ad irrationem electionis, licet fortè jam confirmata. c. 28. cit. cum plūs in talibus consueverit contemptus unus obesse, quam multorum contradictio in præsentī, ut loquitur c. 36. eod. Id quod etiam locum habet in aliis actibus à Capitulo capitulariter gerendis. per d. c. Sed isti debent agere intra tempus à Jure pro facienda electione præscriptum, nempe intra tres (vel sex) menses à dienotæ vacationis: aliàs non amplius audiuntur; sicut pariter non audiuntur, si publico edicto ante Confirmationem moniti electionem non oppugnauerunt, quia censentur eam tacitè approbasse. Præterea inefficaciter agerent, si confirmatio esset facta ex certa scientia per illum, qui potest supplere defectus electionis. Quod si contempti remittant injuriam, & ad rescissionem non agant, probabiliter non potest Superior electionem rescindere ex officio, vel ad instantiam adversarii personæ electæ, per l. 4. §. 8. ff. de damno infecto. Dixi, vel plures, modò non excedant tertiam partem eorum, qui vocari debuissent; si enim plures, quam tertia pars, non fuissent vocati per contemptum, v. g. ex 15. sex, electio non irritanda, sed ipso Jure esset irrita propter defectum potestatis eligendi, quæ residet in duabus partibus electorum, qui debent, volunt, & possunt interesse, ut docent Innoc. Abb. Pirh. & alii.

Quæres, à quo, & quomodo vocandi sint electores? 12. Post tertium depositionis diem defuncti Prælati solent Capitulares, qui sunt præsentēs vel vicini, convenire, & capitulariter decernunt diem electionis (id quod in quibusdam locis ad solum Decanum, vel ad solum Seniores Capituli pertinet) diemque decretam absentibus significant, & simul ad novam electionem vocant; quod quidem ordinariè fit per litteras, vel nuntium ad hoc specialiter deputatum, aut per publicum proclama, valvis Ecclesiæ & Curie Capitularis affixum: cui præstat adjicere hanc clausulam: quod, si citati intra tempus statutum non compareant, præsentēs nihilominus ad electionem processuri sint, ipsi non ulterius vocandis: quamvis enim sufficeret unica citatio simplex. arg. c. 24. de off. deleg. ad cautelam tamen, & ad lites amputandas rectè adhibetur præfata citatio, vim peremptoriæ habens. Sed hujusmodi præambula, cum à Jure clarè non sint definita, maxime pendunt à consuetudine locorum particularium.

Dico 4. Elector absens, legitimè impeditus, potest ad ferendum sui loco suffragium constituere procuratorem, qui tamen sit membrum Capituli. Sumitur ex c. 42. cit. §. illud autem. Dixi 1. absens, ita tamen, ut non usque ad eod. re, motus sit, ut commodè venire non posset; talis enim nec vocari deberet, consequenter nec ejus loco procurator admitti necessariò. Si autem elector sit præfens in civitate, sed ad locum electionis venire propter aliquod impedimentum non possit, v. g. ratione morbi, potest quidem procuratorem constituere, non tamen

tamen tenetur, sed potest petere, ut Scrutatores durante electione ad ipsum accedant (si electio fiat per *Scrutinium*) ejusque suffragium percipiant, si fieri possit. Laym. q. cit. Dixi 2. *legitime impeditus*; qui enim liber est ab impedimento, & venire per seipsum detrectat. nec per procuratorem permittitur dare suffragium. *Id. c. an verò impedimentum sit legitimum nec ne*, relinquatur arbitrio Capituli & prudentum; ipse verò procurator in animam principalis, à quo fuit constitutus, jurare debet, eum esse legitime impeditum, nisi aliunde constet de impedimento. Dixi 3. *procuratorem*, scilicet unum; si enim duos constitueret, deberet singulis dare potestatem ita, ut unus tantum ferret suffragium, qui v. g. alterum praeveniret. *c. 46. h. t. in 6.* Dixi 4. *sui loco*, quod fieri potest dupliciter. 1. cum expresso & speciali mandato de certa persona nomine constituentis eligenda, quo casu tenetur procurator huic personae dare suffragium, quando fert pro principali; à quo accepit mandatum; potest tamen tali casu hanc potestatem sibi commissam alteri subdelegare. 2. cum mandato tantum generali, & relicta procuratori libertate dandi suffragium nomine constituentis, cui voluerit procurator; & tunc non potest iste sibi alium substituere, cum censetur esse electa industria personae propter negotii arduitatem: neque potest alium eligere nomine proprio, & alium diversum nomine principalis, cujus loco fert aliud suffragium, sed debet utrumque suffragium dare uni eidemque; quia tenetur dare illi, quem ipse judicat esse dignissimum. Potest etiam tali casu vi sui mandati generalis compromittere, si electio instituat per *Compromissum*. Dixi 5. *qui tamen sit membrum Capituli*; si enim constitueret extraneum, eum non teneretur (quamvis posset) admittere Capitulum. *c. 46. cit.* Quod si autem nullus Capitularium vellet esse procurator electoris impediti, Capitulum verò nollet admittere extraneum, absens carere debebit pro illa vice jure suffragii, nec poterit illud mittere scriptum; cum suffragia sint in ipso Scrutinio secreta & sigillatim danda (si electio fiat per *Scrutinium*) *c. penult. h. t. in 6.* & *c. 42. cit.* sed talis, qui mitteret votum litteris expressum, non in ipso Scrutinio, sed ante illud inchoatum, daret votum; nec posset suffragium esse secretum; quia litterae deberent prius inspicere à Capitulo, utrum sint Authenticae, & scriptae Electoris absentis manu. In illis tamen electionibus, in quibus non exactè servatur forma Scrutini, quales sunt fere electiones Regularium, sed schedulae obsignatae conficiuntur in urnam, poterit absente (vel praesente impedito) mitti suffragium scriptum & clausum.

Dico 5. Tempus, electioni faciendae in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus à Jure praescriptum, est trimestre seu tres menses à die notae vacationis, ultra quos si sine legitimo impedimento differatur electio, jus eligendi pro ea vice amittitur, & devolvitur ad proximum eorum, qui debito tempore non elegerunt. Superiorem *c. 41. h. t.* Dixi 1. in Ecclesiis

Lib. I. R. P. Pichler.

Cathedralibus & Regularibus. In reliquis enim Praelaturis, dignitatibus, & beneficiis tum electivis, tum collativis, permittitur semestre seu sex menses. *c. 2. de concess. praeb.* Ratio discriminis est, quia in illis Praelati habent jurisdictionem ordinariam & generalem, etiam fori externi, in Clericos & Religiosos, aliosque subditos; non verò alii Praelati, etiam Ecclesiarum Collegiarum, minùs alii Beneficiati, saltem spectato Jure Communi; ac proinde majus Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus immineret periculum damni, quam aliis Ecclesiis, si diutius vacarent. Unde si etiam alii Praelatis aut Beneficiatis ex speciali privilegio aut praescriptione, competeret jurisdictio fori externi, praesertim si insuper essent exempti à jurisdictione Episcopali, etiam his non lex, sed tres solum menses concedendi essent propter paritatem rationis. Abb. in *c. 41. cit.* Nec obstat, quod dispositio *c. 41. cit.* sit odiosa, imò & poenalis; licet enim talis sit respectu eligentium, principalius tamen est favorabilis, nempe respectu Ecclesiarum, quibus cavere & favere principaliter voluit Papa; & ideo extendenda est ad casum non expressum, si eadem in illo militet ratio. Dixi 2. *trimestre*: quem terminum quamvis extendere & longiorem facere nequeant electores, utpote à Jure statutum, possunt tamen facere breviorum, quia in ipsorum favorem determinatus est: modò tamen non ita restringant, ut absentes ad praefixum terminum comparere commodè non possint. Superior verò (nisi Papa sit) invitis electoribus non potest minuire hunc terminum trimestralem extra casum necessitatis, quo propter periculum morae acceleranda est electio. In quibusdam tamen locis Germaniae consuetudo habet, ut in Ecclesiis Regularibus praefigatur terminus ab Ordinariis locorum cum consensu Principis territorialis. Porro si electus debito tempore renuntiet iterum juri suo, vel ante confirmationem moriatur, rursus incipit illud trimestre. *c. 26. h. t. in 6.* Dixi 3. *à die notae vacationis*; quia *c. 41. cit.* expressè addit, *iusto impedimento cessante*, nimirum nisi obstat impedimentum legitimum extraordinarium: sed ignorantia utique est impedimentum legitimum. Adde, quod trimestre sit praefixum sub poena gravi, nempe amittendae potestatis eligendi pro ea vice: sed poena gravis non incurritur sine culpa gravi, qualem utique non committunt, qui non cognitam habent vacationem: adeoque hoc trimestre est utile, non continuum. Dixi 4. *pro ea vice amittitur*: unde si provisio, quam fecit Superior, ad quem devoluta fuit potestas eligendi, non sortiatur effectum ex quocunque capite, quia v. g. provisor moritur, vel iterum resignat, jus eligendi redit ad Electores ordinarios. Dixi 5. *amittitur*, scilicet ipso Jure & ante sententiam, ut docet Abbas & alii, quia potestas eligendi jam est ipso Jure translata & devoluta ad Superiorem. Dixi 6. *devolvitur ad proximum Superiorem*; cujus nimirum est confirmare electum, qui respectu Episcopatum Germaniae est Pontifex.

Dico 6. Locus, in quo debet regulariter fieri

K

fieri electio, est ambitus Ecclesie suo Pastore viduata. c. 28. h. t. c. 25. de appellat. Per ambitum Ecclesie intelligo locum Capituli, Chorum, vel aliud conclave honestum, juxta consuetudinem Ecclesie. Dixi 1. debet, ita quidem, ut, si alibi fiat electio, irritari possit per sententiam, utpote facta contra SS. Canonum præscriptum. arg. c. 18. h. t. in 6. quin aliqui putant, ipso facto esse irritam propter c. 28. cit. Dixi tamen 2. regulariter, nisi nempe adsit iusta causa electionem alio in loco celebrandi. Si causa mutandi locum siturgens, v. g. pestis grassans, vel probabilis metus inferendæ violentiæ, ad determinandum locum alium sufficit consensus majoris partis Capitulariæ, imò, si periculum sit in mora, & major pars convenire nequeat, etiam minoris. Si verò causa non siturgens, sed mutetur locus ob majorem duntaxat commoditatem, convenire debent saltem duæ partes tertiæ Capitularium, & quem locum determinabit major præsentium pars, ad eum se ceteri conferre debent. Laym. q. 33. Pirh. n. 242.

§. 3.

Quinam eligere possint, seu vocem activam habeant.

1. Sciendum, Episcopos diversis temporibus à diversis fuisse electos; quare & Canones antiqui de his electionibus variè loquuntur, intelligendi proin cum habitudine & relatione ad diversa tempora. Initio Ecclesie Episcopos autoritate à Christo sibi concessa constituerunt Apostoli: his Martyrio sublati ea potestas mansit penes solum D. Petri Successorem, Episcopum Romanum, Pontificem summum, cui cura totius Ecclesie & summa potestas à Christo data est. Progrediente tempore Pontifices concessere Clero & Populo diocesum sibi eligere Præfules. per can. 13. 18. 34. dist. 63. Sed de populo notandum est, quod is non propriè elegerit per suffragia, sed nominaverit solum, vel præsentaverit unum, vel plures, ex quibus postea Clerici aliquem, utpote populo magis gratum, canonicè elegerunt, quamquæ potuissent eligere alium. per can. 1. d. 62. Sicut autem populo, ita & Imperatoribus & Principibus sæcularibus nominandi Episcopos sæpius est data potestas, vel saltem consensu suo acceptandi, quem Clerici elegerint. per can. 17. 18. dist. 63. cit. Successu verò temporis hæc potestas fuit rursus adempta populo & Principibus sæcularibus, eaque Clericis simul & Religiosis totius diocesis concessa. per can. 35. dist. cit. Sed Religiosis cum tempore separatis à Clero sæculari, Prælatos Religiosos Religiosi, Cleros autem sæcularis suos sibi Antistites elegere. per c. 1. §. 14. h. t. can. 2. 4. caus. 18. q. 2. Demum jus eligendi Episcopos ad solos Canonicos Cathedralium Ecclesiarum devolutum est secundum plura cc. hujus tit. præsertim in 6. hodieque adhuc durat in plerisque Episcopatibus Germaniæ. Quamvis autem jus eligendi possit quibusdam competere jure speciali & extraordinario, videlicet ex privilegio, consuetudine, aut præscriptione quadragenaria,

item ex fundatione, si nempe Patronus Ecclesie sibi vel alteri in Ecclesia à se fundata reservavit jus eligendi. arg. c. 4. de condit. appof. aut etiam ex unanimi consensu electorum, Sede vacante pro ea vice compromittentium in Clericum extraneum, vel extraneos ad eligendum secum admittentium. c. 8. §. 40. h. t. Nihilominus tamen hic solum sermo erit de iis, quibus jus eligendi competit jure ordinario & communi, uti sunt membra Capitulorum tum Sæcularium tum Regularium, quæ ferè sunt Canonici aut Religiosi. Anneditur resolutio de capacitate Laicorum ad eligendos Prælatos Ecclesiasticos.

Dico 1. Soli Capitulares Ecclesie vacantissimè de jure Communi eligere possunt Prælaturam. can. 3. 4. caus. 18. q. 2. c. 1. §. 14. h. t. Per Capitulares intelligo non quoslibet Clericos aut Beneficiatos ejusdem Ecclesie, sed eos, qui constituunt Capitulum seu Conventum, quæ duo in jure sumuntur promiscuè, & tam Ecclesia Sæcularis, quam Regularis, dicitur Conventualis; quamvis in praxi Capitulum vocari soleat congregatio, seu Collegium Clericorum sæcularium, & Conventus congregatio Religiosorum. Porro Capitulum constituunt, qui communi utuntur sigillo, & communem procuratorem seu Syndicum constituere possunt. arg. c. 14. de excess. Prælat. l. 1. ff. quod cujusque Univers. Ad tale Capitulum Ecclesiasticum primitus constituendum requiruntur saltem tres personæ. l. 85. ff. de V. S. juncto c. 1. de N. O. N. conservari tamen potest in duobus, vel etiam in uno. per l. 7. §. fin. ff. quod cujusque Univers. plerumque enim plus requiritur ad alicujus rei constitutionem primam, quam ad ejus conservationem: si tamen unus duntaxat remaneat, demortuis reliquis, non foret Collegium actus, sed habitus quodammodo. Dixi in assertione, Ecclesie vacantissimè; quare Canonici vel Capitulares alterius Ecclesie non sunt admittendi ad electionem velut extranei. Inter extraneos autem censetur quoque ille, qui ex Ecclesie vacantis gremio jam antecesserit fuit translatus ad Prælaturam alterius Ecclesie vel Monasterii. c. 47. h. t. Nisi nimirum huic vel aliis extraneis jure speciali privilegii &c. indulgeatur jus suffragii.

Dico 2. Non omnes Canonici Ecclesie vacantissimè possunt semper eligere. Ratio, quia Jus aliquos reddit inhabiles, vel generaliter ad omnem vocem activam in Capitulo in quolibet negotio, vel specialiter in negotio electionis: alios autem propter delicta privat saltem pro una vice potestate eligendi. Inhabiles redduntur à jure 1. impuberes. 2. nondum initiati ordine Subdiaconatus. 3. excommunicati. 4. suspensi ab officio, non verò à beneficio tantum; quia ferè suffragium est actus officii vel jurisdictionis. 5. personaliter interdicti. Sed nota, excommunicatos, suspensos, & interdictos propter extrav. Ad evitanda Martini V. tantum esse inhabiles, si sint vitandi, & nominatim denunciati; non verò si sint tolerati, nisi etiam isti per exceptionem repellantur. 6. temerè violentes interdictum locale per celebrationem Missæ.

Missa. 7. absentes sine legitimo impedimento, ut ne quidem per procuratorem possint eligere. 8. quilibet in ordine ad eligendum seipsum, ne deus occasio ambiendi dignitates. 9. Prælati in ordine ad designandum sibi successorem, ut tollatur omnis species hereditariae successione, quam SS. Canones plurimum detestantur in beneficiis. 10. Novitii, qui nondum expressè emisissent professionem, item Fratres laici, quos vocant *Conversos*, in ordine ad Prælatum Religiosum eligendum; nisi vel ex privilegio, vel ex fundatione habeant jus. 11. Religiosi proprietarii, seu qui contra voluntatem Superioris retinere peculium convinctur, per duos annos. 12. Religiosi mendicantes, qui transeunt ad Ordinem non Mendicantium etiam cum autoritate Pontificia; & his, quamvis sine delicto transeant, locus & vox perpetuò denegatur in Capitulo, nec ipsis administratio, Prioratus, officium, beneficium curatum, etiam tanquam Vicariis concedi possunt. Sumuntur hæc ex c. 32. h. t. in 6. Clem. 2. de stat. & qual. iuncto Trid. Sess. 22. c. 4. de Res. c. un. ne sed. vac. in 6. c. 8. de consuetud. c. 16. h. t. c. 18. de sent. excom. in 6. c. 42. h. t. arg. c. 26. de Jur. patron. can. 3. seq. caus. 8. q. 1. arg. c. 43. h. t. in 6. Trid. Sess. 25. c. 2. de Regular. Clem. 1. de Regular. Sed quid de Irregularibus, an non & isti sunt inhabiles? R. probabilis non: quia nullo Jure expressa est eorum inhabilitas; nam c. 18. cit. quo adversarii nituntur, non loquitur de irregularibus quibuscunque & in genere, sed solum de his in specie, qui propter celebrationem in loco interdicto sunt tales: sed dispositio odiosa, quæ loquitur de aliqua specie, non debet extendi ad totum genus.

Privati ipso Jure propter delictum, saltem pro una vice, potestate eligendi sunt 1. qui ad Episcopatum scienter postulant minorem 27. annis, aut Religiosum Ordinis Mendicantis ad Prælatum alterius Ordinis Religiosi, vel ad Sæcularem Cathedrali inferiorem. 2. qui scienter postulant indignum. 3. qui attentant innovare postulationem à Superiore jam cassatam. 4. qui in Ecclesia, seu Cathedrali seu Regulari, intra tres menses (iusto impedimento cessante) non eligunt novum Prælatum. 5. qui in electione non observant formam, c. 42. h. t. præscriptam; quæ tamen privatio opus habet sententiæ Judicis. 6. qui scienter eligunt indignum, præsertim debitis natalibus, scientiâ, & bonis moribus destitutum. 7. qui eligunt per abusum sæcularis potestatis contra libertatem Ecclesiasticam, h. e. qui scienter & sponte (nempe sine vi & metu gravi) petunt, vel admittunt laicos vel ad coeligendum, vel immiscerentes se cum autoritate, vel interessentes electioni tolerant. text. & DD. in can. 28. d. 63. quia sic impeditur libertas electionis. Nec exculantur à contraria consuetudine. Habentur hæc Extrav. un. h. t. inter comm. c. 12. de Postul. & rel. c. 41. h. t. c. 18. cit. c. 7. X. in 6. h. t. c. 43. cum c. 56. eod. Porro si aliqua tantum pars Capitulatum privetur Jure eligendi, manet Jure eligendi penes reliquos innocentes: si autem

omnes omnino privati existant, devolvitur ad Superiorem proximum, cujus est confirmare electum. c. 23. h. t.

Quæres, an possessor Beneficii, cui annexum est Jure eligendi, gaudeat Jure eligendi, licet revera Dominus Beneficii non sit; præsertim si ipsi de proprietate Beneficii jam lis sit mota? R. ad 1. Gaudet possessor bonæ fidei. c. 9. de Jure patron. non verò possessor malæ fidei; quia suffragatio in electione est quasi fructus Jure eligendi: sed fructus rei debentur bonæ fidei possessori. l. 48. ff. de acquir. rer. dom. possessor econtra malæ fidei nullum ex sua possessione fructum percipere debet. l. 3. C. de condic. ex lege. R. ad 2. Gaudet etiam post litem sibi motam & contestatam, West. n. 56. cum aliis; quia licet pendente nihil est innovandum in alicujus præjudicium, sed omnia relinquenda in suo statu, quo erant ante captam litem. c. 1. § ult. ut lite pend. ergo qui gaudet Jure eligendi ante litem sibi motam, etiam postea gaudebit. Oppones 1. per litem contestationem inducitur mala fides, ita ut fructus rei possessæ post eam percepti restitui debeant, si alter in Judicio evicerit rem possessam à te. l. 22. C. de R. V. ergo. 2. c. 2. de in integr. Restit. dicitur electio facta ab illis, qui erant in possessione Jure eligendi, nec confirmanda nec infirmanda, quamdiu pendet lis; sed quòd ex hac possessione pendeat valor electionis: ergo non valet electio, si lite decisa constet, electores malè, & sine proprietate, possedisse Jure eligendi. R. ad 1. Dist. Ant. inducit malam fidem verè. N. Ant. fidei & interpretativè. C. Ant. ex fide tantum interpretativè mala non obligatur possessor ad restituendos fructus interea perceptos, qui non sunt pretio æstimabiles, uti est suffragatio in electione; quia l. cit. tantum loquitur de fructibus, qui sunt pretio æstimabiles. Ad 2. ibi non fuit lis super proprietate, sed super possessione ipsa, & ideo rectè fuit dilata electionis confirmatio ad finem litis; quia is, qui probaverit se spoliatum possessione, potest petere rescissionem electionis.

Dico 3. Laici sunt inhabiles ad eligendum Prælatum Ecclesiasticum. 2. nisi habilitentur per privilegium Summi Pontificis. 3. vi consuetudinis autem, vel Præscriptionis, non obtinent Jure eligendi. 4. neque alio modo. Ita communis Catholicorum contra Hæreticos, qui pertinaciter contendunt, populo competere Jure eligendi pastores suos Jure Divino. Prima pars constat ex c. 2. 43. 51. h. t. Ratio autem, quia Jure eligendi Prælatum Ecclesiasticum est Jure spirituale, seu Jure tractandi negotium spirituale: sed laici Jure Ecclesiastico c. 2. de Judic. pronuntiantur inhabiles ad tractanda negotia spiritualia. Et hinc electio, cui sua vota immiscerent sæculares, non se opponentibus Clericis, est irrita, & Clerici Jure eligendi pro ea vice privati; suspendendi etiam per triennium. gl. in c. 43. h. t. v. suspendantur. Electus verò consentiens tali electioni per abusum sæcularis Potestatis factæ redditur ineligibleis ad quamcunque Prælaturam, donec Episcopus cum ipso dispenset. c. 43. 56. h. t. Quod si verò laici (v. g. Commissarii

Principis) non interfint electioni per vim, nec se immisceant cum auctoritate, nec ferant suffragium, sed solum tanquam defensores eligentium, id recte fit; non tamen deberent esse physice presentes in ipso actu & loco electionis. Fagn. in c. 43. cit. imò tanquam testes vel Notarii possent etiam esse presentes ipsi actui. In quibusdam etiam locis consuetudo obtinuit, ut non tantum mors defuncti Prælati intimanda sit Principi sæculari, vel Patrono, ejusque petatur consensus (vel potius patrocinium vel defensio) ad futuram electionem, ut sit in Bavaria secundum Concordata inter hujus provincie Principes, & locorum Episcopos inita anno 1583. sed etiam ut Princeps sæcularis suos Commissarios ablegat ad electiones Prælatorum, præsertim Regularium, absque voto tamen electivo & assistentia physica in conclavi electionis; cui postea electio facta insinuari, vel etiam consensus desuper requiri debeat ut permittit etiam c. 14. h. t. quem tamen Princeps sæcularis negare nequit, nisi canonicum subesse impedimentum ostendat. Innoc. in c. 28. h. t. Laym. c. 3. q. 22. Si verò Laicus per vim interesset, vel suffragium ferret, repugnantibus tamen & protestantibus Clericis, valeret quidem electio ex solis Clericorum suffragiis, non attempto suffragio laici; nihilominus tamen in odium violentæ præsumptionis cassari posset electio. Secunda pars assertionis constat inde, quia Pontifex plenariam habet potestatem circa omnia beneficia, & laicos, qui Jure Naturali aut Divino non probantur esse incapaces possidendi juris spiritualis, utique ad id habilitare potest, & actu habilitavit ad jus Patronatus (quod est æquè spirituale, vel spirituali annexum, ac jus eligendi) ut patet ex pluribus ec. de Jure Patron. Tertia pars habetur ex c. 56. h. t. Quod autem laici nequeant præscribere jus eligendi, clarum est, quia citra privilegium Apostolicum illius possidendi capaces non sunt: præscriptio autem sine possessione nec incipit, nec currit, ut est explorati Juris. Si tamen præscriptio esset immemorialis, præsumeretur privilegium Apostolicum præcessisse. Quarta pars fuit exinde, quod nullus, nisi Papa, Jus Commune Ecclesiasticum, vi cuius inhabiles sunt laici, tollere potest. Quare nec per donationem, nec per pactum cum Clericis electoribus, nec per compositionem vel transactionem ad laicos devenire potest jus eligendi. per c. 51. cit.

20. Oppones 1. Electio Episcoporum olim non à Clero tantum, sed etiam à Populo fiebat. can. 13. 18. 34. d. 63. can. fin. d. 51. Imò in can. Hadrianus 22. § seq. d. cit. legitur Hadrianus Pontifex Carolo M. & Leo VIII. Ottoni I. dedisse potestatem eligendi ipsum summum Pontificem: ergo antiqua & purior Ecclesia concessit laicis potestatem eligendi, quam recentiores Pontifices iis per tyrannidee rursus ademerunt. 2. S. Cyprianus in Epist. 68. ait, traditionem Divinam & Apostolicam esse, ut Episcopus eligatur, præsentem populo: ergo hoc jus non potest ipsi adimi ab Ecclesia. Et hæc duo argumenta importunè oggerunt Hæretici. 3. laici sunt capaces Juris Patronatus, quod tamen est spi-

rituale. per c. 16. de Jure Patr. ergo. 4. quidquid potest acquiri per privilegium Principis, acquiri etiam potest per consuetudinem vel præscriptionem immemorabilem, ut habet commune brocardicum inter DD. sed jus eligendi à laicis obtineri potest per privilegium Apostolicum: ergo. 3. ad 1. Populus quidem olim interfuit electionibus, at non dando suffragium, sed vel postulando aut nominando aliquem, à Clero postea liberè eligendum: vel ferendo testimonium de probitate personæ eligendæ: vel consentiendo in electionem à Clero factam. can. 1. d. 62. can. 12. § 26. d. 63. Quod additur de privilegio Imperatoribus concessio in ordine ad eligendum Pontificem, fabulosum est & incaute descriptum ex Sigeberto & Luitprando, qui historiam male referunt, ut ostendit Bellar. Anastas. Biblioth. & alii puriores Historici. Si tamen verum esset, nihil faceret contra assertionem nostram, qui dicimus, ex privilegio Apostolico posse competere laicis jus eligendi. Sed tale privilegium sine ulla tyrannide à successoribus revocari potuisset. Ad 2. S. Cyprianus per traditionem Divinam & Apostolicam non intellexit præceptum Divinum & Apostolicum, sed usum & morem, quod tum in veteri Testamento, tum in novo (ex gratia Apostolorum & Pontificum permissione) electionibus interfuit populus. Ad 3. N. Conf. quia Papa laicos per universale privilegium habilitavit ad jus Patronatus, non ad jus eligendi: fortè ex hac ratione; quia jus eligendi plerumque est circa Prælatos Ecclesiasticos, quorum authoritatem in spiritualibus non decet dependere à sæcularibus: deinde jus eligendi est longè fortius, quàm jus præsentandi; nam electio tribuit jus electo, non verò præsentatio; præsentatus enim jus spirituale primum acquirit per Institutionem à Superiore Ecclesiastico. Ad 4. D. Ma. nisi consuetudini vel præscriptioni resistat jus, & præscribens sit incapax possidendi. C. Ma. secus. N. Ma. &c.

§. 4.

Quinam eligi possint, seu vocem passivam habeant.

Sciendum; cum juxta c. 7. h. t. c. 7. § 37. 21 eod. in 6. & alia, eligendus sit dignus, qui nempe sit legitimè thorò natus, debita ætate instructus, gravitate morum & litterarum scientiâ commendabilis &c. ita ut scienter eligentes indignum in Episcopum præter privationem juris eligendi suspendantur triennio à beneficiis, quæ obtinent in Ecclesia illa, in qua elegerunt indignum; idcirco inquirendum hic esse, quinam tam Jure Naturali quàm Positivo repellantur à Prælaturis velut indigni & inhabiles. Porro indignitas hæc & inhabilitas oritur ex triplici fonte, nimirum ex defectu, delicto, & censuris. Ut ista enucleatius pateant,

Dico 1. Ineligibiles ex defectu sunt 1. rationis incapaces, saltem non plenæ, ut infantes, amentes, furiosi, impuberes. 2. nondum egressi 30. ætatis annum in ordine ad Episcopatum: in ordine ad alias dignitates & prælaturas inferiores, quibus cura parochialis annexa est,

est, necdum ingressi 25. ætatis annum. 3. illiterati. Trid. requirit, ut eligendus in Episcopum sit Doctor aut Licentiatus in Theologia, vel Jure Canonico, aut saltem tali testimonio alicujus Academiæ instructus, quo judicetur idoneus ad alios docendos. 4. destituti debito Ordine; nam ordinandus in Episcopum vel Archiepiscopum debet prius saltem per 6. menses fuisse in Subdiaconatu; quia juxta constitutionem *Unus Apostolica* Greg. XIV. debet fuisse in Sacris: ad inferiores autem Prælaturas sufficit, si eligendus intra annum à die adeptæ possessionis Sacerdotium suscipere possit, & actu suscipiat. 5. illegitimè nati, nisi sint per subsequens Matrimonium legitimati, vel à Pontifice dispensati. Quod spectarent nati ex parentibus hæreticis juxta c. 15. de hæret. nisi in Germania, ubi hæretici tolerantur, huic constitutioni esset derogatum. 6. Neophyti seu recentemente conversi juxta 1. Tim. 3. non enim expedit statim fieri Doctorem, qui primum cœpit esse discipulus. 7. Novitii & nondum expressè professi, in ordine ad consequendam Prælaturam Regularem, etiam sui Ordinis; cum necesse sit, ut per notabile tempus post professionem Religiosam bene prius didicerit, quid alios doceat præpositus. 8. corpore vitiani, qui nimirum ea sunt corporis dispositione, ut vel omnino non, vel saltem non decenter, fungi possint munere suo. Quod spectant & alii, qui propter defectum aliquem, tanquam Irregulares, repelluntur ab Ordinibus. Ita disponitur c. 3. de at. & qual. c. 7. h. t. Trid. s. 22. c. 2. & s. 24. c. 12. de Ref. c. 20. 28. 37. h. t. cum Trid. s. 25. c. 21. de Regular. tit. de corpore vitiat. de tempor. ordinat. & de at. & qual. &c. Vide etiam, quæ diximus de iis, qui postulari nequeunt, tit. præced. n. 6.

21. **Oppones 1.** Videmus, Magnorum Principum filios teneræ adhuc ætatis, litterarum, & Ordinum expertes assumi in Episcopos, & confirmari à Pontifice: ergo propter defectum ætatis, scientiæ, Ordinum non est aliquis ineligibleis. 2. Videmus, præsertim in Gallia, Abbatis & Prælaturas Regulares conferri Sæcularibus & non Religiosis in commendam, vel Religioso alterius Ordinis: ergo à fortiori ad eas assumi potest Novitius & nondum expressè professus, præsertim ejusdem Ordinis. 3. ad 1. id utique fieri potest per dispensationem Pontificis, & indultum eligibilitatis ab eodem concessum, si subsit gravis causa, v. g. magna Ecclesiæ utilitas, per can. s. d. 61. Magnorum Principum potentia, præsertim in locis, ubi hæretici invalescunt, in protegendam Ecclesiam supplet illos defectus. Interim tamen & isti Principes, si promoveantur ad Prælaturas, debent suscipere Ordines saltem minores, & constituere Officiales ac Administratores omnigenæ scientiæ & peritiæ claros. Ad 2. Id pariter non excedit potestatem Pontificis, supra Jus Ecclesiasticum eminentis; quamvis in Germania, ubi Regularibus libera relinquitur electio, non soleat (imò juxta aliquos propter Concordata Germaniæ nequeat) Pontifex dispensare, ut Monasterio præsit non Religiosus, vel Religiosus alterius Ordinis, Regularibus invi-

tis. Simili ferè modo non solet (vel juxta aliquos nec potest) Papa Canonicis sæcularibus invitis dare Episcopum, qui non sit de gremio vacantis Ecclesiæ, propter eadem Concordata: cujusmodi privilegium, ne invitis detur Episcopus ex aliena Ecclesiâ, si in Ecclesiâ vacantis gremio reperiatur dignus, habetur can. 13. d. 61. cit.

Dico 2. Ineligibiles ex delicto sunt 1. semel repulsi propter vitium personæ, saltem in ordine ad Prælaturam ejusdem Ecclesiæ. 2. consentientes in electionem sui per abusum sæcularis potestatis factam. 3. ambitiosi, qui nempe in electionem sui (non ut faciendam) sed ut jam factam consentiunt ante formatum & publicatum communis electionis Decretum. Quod etiam referri possunt velut suspecti de ambitione, qui precibus sollicitant sui electionem, nisi desiderant Prælaturas sincera intentione, ut profint Ecclesiis & subditis; tunc enim verum esset illud Apostoli, qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: sed hoc rarum est hoc tempore. 4. retinentes plura beneficia incompatibilia, ut sunt dignitates, personatus &c. tempore electionis, non obtenta prius dispensatione, scilicet propter notam cupiditatis. 5. Intrusi, h. e. qui propria auctoritate scienter sine titulo & Canonica institutione Prælaturam, vel aliud Beneficium, accipiunt vel retinent, aut ante obtentam confirmationem administrant Prælaturam, saltem in ordine ad eandem Prælaturam, vel idem beneficium consequendum. 6. Sacrilegi, pagani, Ecclesiæ persecutores. 7. falsarii litterarum Apostolicarum. 8. perjuri. 9. usurarii notorii, & publici aleatores. 10. Sodomitæ habitus. 11. hæretici, etiam jam absoluti ab hæresi, eorumque fautores, defensores &c. 12. Simoniaci, seu qui mediante pecunia vel alia re temporali suffragia & sui electionem obtinuerunt; tenerique electus, vel de alio beneficio Simoniace provissus, in conscientia illud una cum fructibus restituere, etiamsi electo vel provisso ignorante Simoniam commississent alii; nisi ipse prius expressè contradixisset, ne circa sui promotionem committeretur Simonia, vel nisi aliquis in fraudem, ut electum vel provissum redderet inhabilem, dedisset pecunias; quia juxta c. 15. de Refr. malitios hominum est obviandum. Si Simonia est opere completa, seu res temporalis data, & electio obtenta, hæc irrita est ipsò jure: si solum promissa, irritanda. Præterea Simoniace electus vel provissus nec per novam electionem aut provisionem consequi potest eandem Prælaturam vel Beneficium, imò propter excommunicationem, quam incurrit ipse & mediatores, nec alia Beneficia; antequam ab illa absolvatur & poenitentiam egerit. Dispensare autem potest solus Papa, nisi citra culpam electi fuisset commissæ Simonia. c. 12. c. 43. c. 46. c. 54. h. t. c. 5. de concess. præb. cum c. 5. h. t. in 6. arg. c. 34. eod. X. arg. c. 7. de crim. falsic. 10. de Jur. jur. c. 11. de excess. Prælat. Bull. horrendum Pii V. c. 2. de hæret. in 6. v. hæretici autem. c. 23. 27. 33. & extrav. 2. inter comm. de Simonia, cum c. 59. h. t. Denique universim repelluntur tan-

quam ineligibiles personæ viles, & infames propter crimen notorium, v. g. homicidii, inobedientiæ contumacis, violati interdicti, adulterii, incestus, veneficii &c. quia isti etiam repelluntur à susceptione SS. Ordinum, nec personis vilibus & infamibus portæ dignitatum patere debent. *c. 11. cit. c. penult. seu 87. de R. 7. in 6.* Sive deinde sit infamia juris, sive infamia facti: hoc tamen inter utramque discrimen est, quod infames infamia juris (seu vel per legem, vel per sententiam iudicis infamia) eligi nunquam possint, nisi per dispensationem legitimi Superioris relaxetur infamiae poena: infames autem infamia facti (seu qui propter crimen publicè notum malè audiunt) eligi valeant post constantem & notoriam emendationem.

Dico 3. Ineligibiles ratione censurarum sunt
25 1. excommunicati, etiam excommunicatione Minore. 2. suspensi, non tantum ab officio, sed etiam à beneficio tantum. 3. personaliter interdicti. 4. violatores interdicti localis per celebrationem. *c. 7. § fin. de Clerico excom. c. 8. de consuet. § c. 8. de etat. § qual. c. 18. de sent. excom. in 6.* Procedunt hæc, etiam si excommunicati, suspensi, & interdicti, sint tolerati; quia per tolerationem, quam induxit Martinus V. in Extrav. Ad evitanda, nullum favorem concedere voluit ipsis censuratis, sed aliis fidelibus, ne coniciantur in scrupulos, si forte cum ipsis communicent. Huc quoque referri possunt Irregulares quicunque ex delicto; licet enim peculiaris textus, de irregularibus generatim omnibus loquens, non facile adduci possit; ratio tamen id evincit, & communis DD. quia irregularis quilibet est inhabilis ad officium administrandum: beneficium autè & Prælatūra datur propter officium. *c. fin. de Rescr. in 6.* nisi nempe dispensationem obtinuerit.

26 Quæres, an electio indigni, seu prohibiti eligi, sit irrita ipso Jure, vel solum irritanda per sententiam Superioris? R. 1. Electio indigni, qui talis est propter defectum aliquem ex recensitis, ipso Jure est irrita; vel enim est defectus juris Naturalis? & absolute est inhabilis ad Prælaturam, vel est juris Positivi? & inducit impedimentum Canonicum: sed laborans impedimento Canonico non valet eligi, sed postulari debet juxta superius dicta tit. præced. electio autem illius, qui postulari debet, juxta omnes est invalida. juxta *c. 20. de Elect. R. 2.* Electio indigni, qui talis est propter delictum, tunc est irrita ipso Jure, quando id exprimit ipsum Jus, scilicet non solum prohibendo, sed etiam irritando electionem. Sic irritat electionem Simoniaci, ambitiosi, intrusi, criminosi seu infamis propter crimen, falsarii litterarum Apostolicarum; hos enim ultimos *c. 7. de crim. fals. privat beneficiis obrentis etiam, consequenter & à fortiori obtinendis. R. 3.* electio indigni, qui talis est propter censuram, nimirum excommunicationis, vel suspensionis, vel interdicti, ipso Jure est nulla, nisi electus laboret solum excommunicatione minore; hujus enim electio *c. fin. de Clerico excom.* dicitur irritanda tantum. Reliqua patent ex Juribus *n. 24. 25. al.*

legatis. R. 4. Electio laborantis irregularitate aliqua à specificè allatis distincta, probabiliter non est irrita ipso Jure, quia non reperitur expressum; per hoc enim, quod Jus prohibeat tales promoveri, non statim hoc ipso irritat eorum promotionem. per *c. 6. de concess. præb. in 6.* Innoc. Franc. Palao & alii contra multos. Irritanda tamen erit utpote facta contra prohibitionem juris. *arg. c. 18. b. t. & facta de tali persona, quam Superior confirmare nequit. arg. c. 1. de at. § qual. Ex dictis jam oritur aduā non minus, quam utilis controversia, utrum electio, ipso Jure nulla in foro externo, etiam hoc ipso nulla sit in foro interno, ita ut nullum omnino Jus, etiam in foro conscientie tantum, tribuat electo, seu ut sine peccato acceptari & retineri nequeat Prælatūra per electionem delata. Ad quam R. &*

Dico 4. Indignus propter defectum vel impedimentum, Jure humano introductum, si eligitur, nec per sententiam repellitur, validè & licitè in foro interno acceptat retinetque Prælaturam, vel aliud Beneficium, saltem ordinariè. Quamvis itaque electio in foro externo sit nulla, sæpe tamen in foro interno ante sententiam nulla non est, sed tribuit Jus electo & proviso acceptandi, confirmato autem vel instituto retinendi (etiam absque dispensatione, aut revalidatione tituli, v. g. per triennalem possessionem juxta regulam Cancellar. 36.) Ita contra Suar. *l. 5. c. 24. n. 9.* Barbosa. in *c. 42. de Elect.* atque alios magni nominis Theologos & Jurisconsultos Canonistarum Antesignani Innoc. Panormiti. Felin. Jon. Andr. item Sylv. Navar. Laym. Passerinus & alii apud P. Wieselner. *hic n. 191.* ubi quidem loquitur de electione irrita propter non observatam formam substantialem, tota tamen ejus doctrina & fundamenta applicari possunt etiam electioni propter alium defectum juris humani tantum irritatæ. Prob. Electio, quæ spectato Jure Naturali & Divino non est irritata pro foro interno, valida est pro foro interno: sed electio indigni, carentis tamen impedimento juris Naturalis aut Divini, valet de Jure Naturali & Divino, ut nemo negat; nec Jure Positivo humano est irritata pro foro interno; quod probatur tum negativè; quia Jus Positivum Ecclesiasticum, quando irritat electionem indigni, ordinariè nullam facit mentionem fori interni; tum positivè ex illis textibus, qui electiones, ipso Jure irritas, dicunt esse irritandas, rescindendas, cassandas &c. uti *c. 7. § 8. de consuet. c. 1. de postul. Præl. c. 40. b. t.* Sed si pro utroque foro essent irritæ, non possent amplius irritari & cassari. Id quod confirmatur 1. ex illis textibus, qui electiones vel alios actus irritant, & subinde addunt tales clausulas, quibus indicatur irritatio etiam pro foro interno, ut si dicant: *absque alia declaratione. vel: quod obtentum est, non valeat retineri. vel: etiam in foro anime non suffragentur:* ergo, ubi similis clausula non adjicitur, uti in plerisque electionibus irritatis propter impedimentum juris humani tantum, in foro conscientie non sunt

sunt irritata. Confirm. 2. Non debet asseri irritatio pro foro interno, si ea non satis exprimitur in Jure; cum in dubiis benignior interpretatio preferenda sit, & in obscuris minimum sit sequendum. Reg. Jur. 30. in 6. Et contra eum, qui legem dicere potuit apertius, interpretatio facienda. Reg. 62. in 6. Sed non est satis expressa, saltem ordinariè, irritatio pro foro interno; & ad summum inter Auctores dubium est, an Jus humanum irritans electionem indigni voluerit irritare pro utroque foro, & electum in conscientia obligare ad non acceptandam, vel non retinendam Prælaturam, antequam nullitas declararetur per sententiam. Confirmatur 3. Jus obtinet finem suum, scilicet ut excludatur indignus, sufficienter per hoc, quod irritet electionem pro foro externo; quia sic non facile promovebitur indignus, quia confirmari ejus electio non potest, & si notetur indignitas, & orturum inde aliquid damnum Ecclesiæ, per sententiam removeri electus, imò & confirmari; nisi summus Pontifex, impedimenti ignarus, confirmasset. Dixi in asseritione, saltem ordinariè; quia aliquæ electiones indignorum sunt etiam irritata pro foro interno, ut electio Simoniacæ, electio irretiti excommunicatione majore, electio notati infamæ Juris. Excomm. 2. de Simon. inter Comm. c. 7. de Cleric. excomm. c. 11. de excessu, arg. L. un. C. de infamibus. lib. 10. §. l. 2. C. de dignitat. lib. 12. Infamia Juris, inquam; nam infamis infamia facti, si nemo ipsi obijciat vitium infamiae, recipere & retinere in conscientia potest. Pirh. hic n. 101. ubi clarè tenet nostram sententiam. Pariter recipere & retinere Prælaturam vel beneficium potest electus, vel provisor, qui laborat defectu natalium, debita ætatis &c. si nemo ipsi quidquam opponat, nec à Judice declaratur nullitas electionis vel provisionis.

48 Oppones. Actus ab illo gestus, qui caret potestate gerendi, est ita nullus, ut ne quidem in conscientia tribuat ullum jus, aut ullam pariat obligationem; sed electio quæcunque indigni, à Jure Ecclesiastico irritata, sit à non habentibus potestatem eligendi: ergo ita est nulla, ut ne quidem in conscientia tribuat ullum jus electio. Ma. est clara, quia actus, à non habente potestatem agendi gestus, habet se sicut actus omnino non gestus. Min. constat inde, quia Jus electoribus non dedit potestatem eligendi indignum. R. N. Min. Jus prohibens eligi indignum non adimit electoribus vocem activam, adeoque nec potestatem eligendi, sed potius illi, qui secundum Jus Naturale & Divinum esset eligibilis, adimit vocem passivam seu eligibilitatem, & quidem ordinariè solum pro foro externo, uti probavimus. Itaque electoribus præcisè prohibet, ne talem eligant; prohibitio autem per se non adimit potestatem agendi; alias Clericus v. g. expendens bona beneficia in usus profanos, & laicus Matrimonium contrahens cum impedimento impediendo, aut contra interdictum Ecclesiæ, ageret invalidè; quod utique falsum est. Relege dicta de Constitutionibus n. 68. §. 69. Item vide dicenda infra. n.

Dico 5. Est obligatio gravis eligendi ad Prælaturas Ecclesiasticas digniorem; quamvis electio minus digni, qui tamen absolute dignus & habilis est, sit valida. Prior pars est decisa in Trid. Sess. 6. §. 24. utrobique c. 1. de Ref. & ab Innoc. XI. per condemnationem propositionis 47. inter confixas. Unde opposita sententia Viviani & sequacium non amplius est probabilis. Exigit etiam id ipsum Justitia Distributiva. Posterior liquet ex eo, quod electio digni, omisso digniore, nullibi sit irritata. Per digniorem intelligo universim non illum, qui alios superat probitate morum, vel scientiarum peritiâ, vel utraq; sed qui pensatis omnibus creditur utilior Ecclesiæ. Trid. Sess. 24. c. 1. cit. & aptior ad ministerium ratione Prælaturæ peragendum. Unde quamquam subinde pro digniore habendus sit, qui sanctior est, subinde qui doctior, subinde qui prudentior & rerum agendarum dexteritate excellentior; sæpe tamen dignior erit, qui, competentis probitate & doctrinâ non destitutus, nobilior est sanguine aut potentior bonis temporalibus, uti sunt Principum & Magnatum filii, præsertim in locis hæreticorum, vel aliis, ubi Ecclesiæ indigent potenti protectore contra Hæreticos, Schismaticos, perversos Catholicos. In Prælaturis tamen Regularium minus attenditur nobilitas. Illud præterea semper præ oculis habendum est, ut, si forte ex mente Fundatorum, vel Statuto speciali, promovenda sint persona, ex certo loco, diocesi, collegio, natione &c. oriunda & aliqua ex tali loco, diocesi, collegio, natione, sit digna & capax, non assumatur aliquis extraneus; quia extraneus in concursu talis personæ, quam requirit fundator vel statutum, non tantum non est dignior, sed ne dignus quidem, propter defectum qualitatibus requisitis. Tamen verò per se sit peccatum mortale, eligere minus dignum, excusari tamen electores possunt vel ab omni, vel saltem à peccato gravi. 1. ex parvitate materiæ, si nempe sit modicum discrimen inter dignum & digniorem; cum ex tam modica differentia non videatur esse periculum gravis incommodi vel damni in Ecclesiam vel subditos redundaturi ex promotione minus digni; quæ tamen ratio fuit sub gravi præcipiendi electionem dignissimi, seu dignioris cæteris. 2. ex incertitudine, quisnam sit absolute dignior, & si unus altero ex probabili solum conjectura videatur utilior futurus. 3. si dignior utilius occupetur alio munere inferiori; vel ex industria servetur ad Prælaturam eminentiorem, aut beneficium melius brevi vacaturum. 4. si prævideatur, quod dignior non sit diu administraturus Prælaturam vel beneficium, sed brevi iterum resignaturus; nam crebræ mutationes non profunt Ecclesiis. 5. si nulla sit spes, quod quis suffragio suo profuturus sit illi, quem judicat digniorem, eo quod videat, cæteros omnes inclinare in minus dignum. Si tamen per suum suffragium posset multum ei prodesse, saltem ad aliam electionem, teneretur digniori illud dare sub mortali.

§. 5.

De Forma substantiali Electionis, præsertim de Scrutinio & Compromisso.

30 Sciendum 1. Ordinem exigere, ut præmissis
 iis, quæ electionem præcedunt, nunc explanemus
 ea, quæ ipsam comitantur, nimirum formam
 & modum, quo actualiter institui debet,
 ut subsistat. Quæ forma triplex est iuxta fami-
 geratum c. quia propter 42. h. t. desumptum ex
 Concil. Lateran. cuius tenor sic habet: quia pro-
 pter diversas electionum formas, quas quidam inve-
 nire conantur, & multa impedimenta proveniunt,
 & magna pericula imminet Ecclesiis viduatis: sta-
 tuimus, ut, cum electio fuerit celebranda, præsentibus
 omnibus, qui debent, & volunt, & possunt com-
 mode interesse, assumantur tres de Collegio fide di-
 gni, qui secretè & sigillatim vota cunctorum dili-
 genter exquirant, & in scriptis redacta mox publi-
 cent in communi: nullo prorsus appellationis obsta-
 culo interjecto: ut is collatione habita eligatur, in
 quem omnes, vel major & sanior pars Capituli con-
 sentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris
 idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesie vi-
 duatæ provideant de Pastore. Aliter electio facta non
 valeat: nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi
 per inspirationem, absque vitio celebrata. Qui verò
 contra præscriptas formas eligere attentaverint, eli-
 gendi ea vice potestate priventur. Ex quo textu,
 qui totius materiæ de electione clavem continet
 & medullam, habetur 1. triplicem formam
 approbari, qua fieri possit electio, nempe per
 secretam votorum collectionem, eorumque
 scripto annotatorum publicationem, ac denun-
 tiationem illius, in quem major & sanior pars
 conspiravit, factam à tribus ad id capitulariter
 electis; & hæc forma appellatur *Scrutinium*,
 tres autem illi, qui vota secretè colligunt, *Scruta-*
tatores. Dein quæ sit per commissam viris ad id
 idoneis potestatem; & hæc forma dicitur *Com-*
promissum, & illi, quibus ea potestas committi-
 tur, *Compromissarii*. Demum quæ habetur
 per unanimum conspirationem omnium ele-
 ctorum in unum, nullo præcedente tractatu;
 & hic modus nominatur *quasi-Inspiratio Divi-*
na. 2. unam ex his formis necessariam esse &
 substantialem, ita ut aliàs electio non valeat.
 3. eligentes autem alio modo privari jure eli-
 gendi pro ea vice, sed primum per sententiam,
 quod indicat verbum *priventur*.

31 Sc. 2. Ad formam *Scrutini* requiri 5. actus.
 1. electionem *Scrutatorum*. 2. secretam suf-
 fragiorum collectionem, quæ est ipsum scruti-
 nium secundum etymologiam suam acceptum.
 3. publicationem *scrutini*, seu suffragiorum se-
 cretè collectorum manifestationem. 4. colla-
 tionem suffragiorum, nempe adhibita compa-
 ratione numeri ad numerum, quod fit calculando
 numeros inter se, ut appareat, quis à majori par-
 te sit electus: *Zeli ad Zelum*, seu intentionis, qua
 electores permoti fuerint ad dandum huic vel
 illi suffragium, ut appareat, quis à saniori par-
 te electus sit: *meriti ad meritum*, ut appareat,
 an electus sit dignus; vel, si duo concurrerent,
 quis eorum esset dignior. Sæpe tamen fit sola
 collatio numeri ad numerum, maximè in ele-

ctione summi Pontificis. c. 6. h. t. *Abbatissarum*.
 c. 43. eod. in 6. & ex consuetudine in quibusdam
 Ecclesiis, præsertim Regularium; eo quod pro-
 pter perfectam eligentium probitatem fas non
 sit dubitare, eum, qui à majori parte electus
 fuerit, esse idoneum, & à saniori quoque parte,
 quæ nempe prudentiâ & pietate præpoller, esse
 electum. 5. Decretum electionis, seu electio-
 nem capitularem & communem, ejusque pu-
 blicam promulgationem nomine omnium fa-
 ctam in Capitulo, ac in continenti, h. e. statim,
 & sine alio actu interposito. Hi actus omnes &
 quidem eo ordine, quo relati sunt, intervenire
 debent in *Scrutinio*. per c. 42. cit. quos postea
 magis elucidabimus.

Sc. 3. *Compromissum* duplici modo dari posse, 32
 nimirum *absolute*, dando compromissariis po-
 testatem eligendi quemcunque idoneum, etiam
 extraneum, qui non est de gremio vacantis Ec-
 clesie; & *limitatè*, restringendo ipsis potesta-
 tem ad eligendum vel unum de gremio: vel qui
 non sit ex *Compromissariis*: vel ut prius adhi-
 beant unius vel plurium consilium (quo casu
 compromissarii tenentur quidem expectare
 horum responsum, non tamen tenentur sequi,
 quia de ratione consilii est, non obligare. c. 62.
 de R. J. in 6.) vel denique ut eligant illum, quem
 requisitis secretò singulorum Capitularium vo-
 tis à majori parte invenerint nominatum. Qui
 ultimus modus compromittendi est mixtus, &
 participat etiam aliquid de *scrutinio*: apertè
 autem approbatur c. 32. h. t. & c. 29. eod. in 6.
 Qui autem constituti sunt compromissarii in
 ordine ad eligendum nomine totius Capituli, iis-
 dem censetur hoc ipso etiam data potestas ad
 postulandum aliquem nomine totius Capituli.
 Text. & DD. in c. 30. h. t. §. quia verò; nam sub
 electione etiam intelligitur *Postulatio*, cum sit
 quasi pars illius. Porro compromitti potest non
 tantum in plures, sed etiam in unum. c. 37. eo-
 dem in 6. modò sit Clericus. c. 51. eod. & consuli-
 tius tamen & tutius agent compromittentes,
 si constituent compromissarios numero impar-
 es, v. g. tres, vel quinque, vel septem. per c.
 32. seq. eod. ne suffragiorum a qualis prodeat nu-
 merus, & sic frustretur electio. Cæteroquin si
 non specialiter injungatur compromissariis, ut
 eligant observatâ formâ *scrutini*, quantum
 fieri potest, ad nullam eligendi certam formam
 adstringuntur.

Sc. 4. Ad formam *quasi-Inspirationis Divinæ* 33
 exigi, ut omnes omnino electores, nullo con-
 tradicente vel hæsitante, in loco solito congregati,
 sine ullo præcedente tractatu, consentiant in unum. gl. in c. 7. h. t. in 6. nisi enim omnes
 simul conspirarent, electio non censeretur esse
 specialiter inspirata à Spiritu S. qui est Spiritus
 unionis, non dissensionis. Dixi, *quasi-Inspira-*
tionis; nam *Inspiratio* est duplex, una, quæ a-
 pertè & verè est à DEO per revelationem spe-
 cialem, & vocatur *vera Inspiratio Divina*: quo
 modo S. Mathias fuit electus in Apostolum, S.
 Nicolaus, & S. Ambrosius nondum baptizatus,
 in Episcopos. Altera, de qua non ita apertè &
 clarè constat, quod à DEO procedat, præsu-
 mitur tamen procedere præsumptione Juris, vo-

vocaturque quasi-Inspiratio Divina, quam ante electiſſimus. Et hanc ſequi debet confirmatio Superioris, non verò illam. Verùm de hac ultima forma, quia admodum rara eſt, & ſi contingat, difficultatem non habet, nihil ulterius dicemus, bene tamen de duabus reliquis, & prius quidem

De Scrutinio.

¶ Dico 1. Electores Capitulariter congregati debent eligere tres Scrutatores, fide dignos, de Collegio, ſeu gremio Capitulari. c. 42. cit. Dixi 1. Electores, qui ſcilicet debent, volunt, & poſſunt intereſſe electioni. 2. Capitulariter congregati; non enim ſufficit conſenſus ſingulariter præſtitus, v. g. in propriis ſingulorum ædibus datus; nam electio in laiculis celebrata expreſſe reprobat in fine d. c. 42. Hæc autem electio ſcruta orum non debet, imò non poteſt, in omnibus fieri ſecundum d. c. formam; quomodo enim fieri poſſit per ſcrutatores electio, in qua primum eliguntur ſcrutatores? Quare conſuetudine introduci poteſt, ut electio ſcrutatorum non pertineat ad totum Collegium, ſed ad quosdam digniores tantum Collegii. 3. debent eligere, quocunque demum modo. Imò probabiliter ſufficeret conſenſus electorum tacitus, ſi viderent, v. g. tres aggredi ſcrutinium, ipſi verò non contradicerent, cum facile poſſent. Pirhing n. 103. 4. tres ſcrutatores, non plures, nec pauciores; quamquam probabile ſit, hunc numerum non ita eſſe neceſſarium, ut non poſſit minui ad duos vel unum, ſi ob paucitatem electorum non poſſint commodè affumitres; vel augeri ad quinque, v. g. ſi Collegium eſſet valde numerofum, ut notat Wagener cum Suar. quia, ubi ſunt quinque, etiam reperiuntur tres, quot requirit c. cit. ſ. fide dignos, qui videlicet fideliter & absque fraude exquirant ſingulorum ſuffragia, & ſecretum teneant: quapropter conſultum, & in quibusdam Eccleſiis uſitatum eſt, ut ſcrutatores emitant prius iuramentum de fideliter agendo & ſecreto ſervando. 5. de Collegio; quia præſumuntur melius procuratori utilitatem Eccleſiæ, quam extranei. Nihilominus tamen uſus Germaniæ habet in pluribus Eccleſiis, præſertim Regularium, ut aſſumantur pro ſcrutatoribus extranei, modò Clerici ſint, v. g. Prælati aliarum Eccleſiarum, Conſiliarii Epifcopi &c. imò tales extra gremium aſſumpti in ſcrutatores non omnino ſunt extranei, ſed potiùs ſunt de Collegio eligentium. Imol. in cit. c. n. 4. & 8.

¶ Dico 2. Scrutatores electi debent ſecreto, ſigillatim, diligenter, & ordinatè vota ſingulorum exquirere, eaque ſcripto annotare ſtatim. c. 42. cit. Dixi 1. ſecreto, ita ut reliquis non innotefcat, cui quis dederit ſuum ſuffragium. 2. ſigillatim, h. e. à ſingulis ſeorſim, & non binis ſimul accedentibus. Hæc ſecreta & ſingularis ſuffragatio fieri poteſt duplici modo, nimirum vel viva voce proferendo ſuffragium, ſed ita, ut præter ſcrutatores nemo audiat: vel ſcriptum & clauſum ſuffragium deferendo ad ſcrutatores, ita ut nec iſtis innotefcat, cui detur ſuffragium: qui poſterior modus Tridentino eſt conformior. 3. diligenter, h. e. inquirendo,

Lib. I. P. Pichler.

ob quæ merita, quòve Zelo moti ſint electores ad hunc præ aliis eligendum, ut conſtet, quò collimet ſanior pars Capituli: ſed hæc inquiſitio locum non habet, niſi ſuffragia dentur aperta, & voce viva. 4. ordinatè, h. e. exquirendo vota ſecundum ordinem dignitatis & prærogativæ Capitularium, priùs autem ab eo, qui præeſt Collegio: & ubi conſuetudo habet, etiam ab iſis, qui jure eligendi præditi in eadem civitate exiſtunt, tamen ob morbum vel aliud impedimentum præſentes eſſe in loco electionis nequeunt; ad hos enim, ſi procuratores non conſtituerint, accedere debent ſcrutatores, & recepta eorum vota ad Capitulum deferre, nullo alio actu interpoſito, & antequam fiat publicatio ſcrutini. Ipſi autem ſcrutatores, ſi ſint de Collegio, & voce activa præditi, vel ſtatim primo loco, ut aliqui volunt, vel ſaltem poſt receptum votum illius, qui Collegio præeſt, à ſe ipſis mutuo excipere debent ſuffragia, nimirum ſemper duo ſuffragium tertii ſcrutatoris; & hoc ideo rectè obſervatur, quòd alias, ſi ſcrutatores darent ultimi ſua vota, intellectis aliorum ſuffragiis, pro arbitrio poſſent ſæpe unius vel alterius electionem complere, vel inſfirmare. Præterea antequam aliorum recipiant ſuffragia, vi conſuetudinis ſolent plerumque, imò debent, ab ipſis iuramentum exigere, vel eos adjurare de eligendo digniore. 5. eaque ſcripto annotare, ſi videlicet viva voce data ſint ſuffragia, ad facilitatem tum memoriæ, tum probationem geſtorum, & ne variationi ſit locus. Poſſunt autem annotare vel per ſe, vel per tabellionem.

¶ Dico 3. Poſt collecta ſuffragia mox eorum, & publicatio faciendæ eſt coram omnibus. c. 42. cit. Dixi 1. mox, nempe in continenti, ſeu in uno contextu, nullo alio actu interpoſito: ut adeò, ſi ſcrutatores hanc ſcrutini publicationem differrent, tam is, qui ſe electum putat, quam quivis alius de Collegio, agere poſſet, ut fiat, omni obſtaculo appellationis remoto. c. cit. & arg. c. 18. h. t. 2. eorum, intellige, ſuffragiorum tantum; nullatenus verò publicari debent nomina eligentium: quod in electione Regularium ſpecialiter eſt prohibitum à Trid. ſ. 25. c. 6. de Regular. Utrum verò publicandus ſit numerus duntaxat votorum & perſonarum eligentium, v. g. dicendo: vota, quæ à Dominis Capitularibus exquisivimus, ſunt univerſim 24. vel etiam exprimendum, in quas perſonas & in quot directæ ſint, ut conſtet, in quem, aut quos ſuffragia colliment, pender ex conſuetudine particulari locorum. Mihi videtur utiliùs fieri ſecundum. Porro notandum, facta ſcrutini publicatione electores ſuo functos eſſe officio, quatenus ſunt perſonæ ſingulares, & electionem compleviſſe, ſive bene, ſive malè ſuffragati ſint; ut adeò ipſis non integrum ſit ampliùs variare, vel mutare ſuffragium, atque ſuo voto accedere alteri parti. c. 58. h. t. caſu quo electio facta eſt in concordia. Si verò facta fuiſſet in diſcordia, h. e. ſi vota eſſent diſperſa in plures ita, ut in nullum conſpiräſſent abſolutè majora, tunc vel ad novum Scrutinium procedere debent electores, vel in aliquos communi conſenſu compromittere, vel, ut te-

L

pet

net Pirh. n. 176. cum Panorm. & Tholos. aliqui electores possunt mutata sententia accedere ad numerum ejus, qui plura suffragia, non tamen omnino sufficientia, habuit, & sic illius suffragia ad numerum Canonice electionis augere, adeoque in tali casu variare, eo quod nulli adhuc questum sit jus ad Prælaturam. Verum hæc electio *per accessum*, ut vocant, non est satis tuta, cum à Curia Romana non semper confirmetur taliter electus. Ille tamen accessus locum habet indubitanter in electione summi Pontificis, & Abbatissarum. c. 6. h. t. § 43. eod. in 6. Ceterum publicatio Scrutini fieri debet ab uno Scrutatorum cæteris consentientibus; cum soli supponantur scire numerum collectorum suffragiorum, & in quos ea colliment; omnes autem simul loqui non expedit; ut rectè ponderat Suarez.

37 Dico 4. Post publicatum Scrutinium statim procedendum est ad collationem votorum. c. 42. cit. ut scilicet appareat, quis à maiore & saniore parte electus sit. Dixi 1. *statim*, nempe sine intervallo, & alio actu interposito. 2. *ad collationem*, nimirum numeri ad numerum, Zeli ad Zelum, meriti ad meritum. c. 55. h. t. cum à parte Capituli *maiore* & *saniore* copulativè electus esse debeat, qui eligitur validè, juxta c. 42. *sepius cit.* Si autem unus eligeretur à maiori, alius verò à saniori parte Capitularium, videndum est, an auctoritas sanioris partis, & meritum electi, multum excedat auctoritatem majoris partis, & meritum alterius electi, vel non multum excedat: si prius; neutrius electio confirmatur: si posterius; admittitur electio facta à maiori parte, non attempta saniori. Pariter confirmatur electio majoris partis, si tantus suffragiorum sit numerus, ut partem saniozem superet in duplum, seu duabus partibus. c. 9. h. t. in 6. Ceterum universim major pars præsumitur etiam esse sanior, nisi clarè appareat, electum à maiori esse notoriè indignum, ambitiosum &c. electores muneribus esse corruptos &c. c. 57. eod. X. Unde si illi, qui à maiori parte electus est, possit opponi & probari defectus, ob quem inhabilis sit ad Prælaturam, valet & præfertur electio alterius, in quem consensit minor & sanior pars. c. 22. eod. quia totum jus eligendi devolvitur ad partem, quæ eligit dignum, etsi minor sit: imò tali casu non reputatur, ut minor pars, sed ut totum Capitulum. Panorm. in c. cit. n. 10.

38 Quæres, quot vota quis habere debeat, ut censeatur habere *majora*, & à maiori parte, adeoque *Canonice* esse electus? 1. debet habere *absolute* majora respectu totius Capituli & omnium eligentium, & non tantum *comparativè* majora respectu aliorum coelectorum, quibus etiam aliqua vota obtigerunt. Seu, debet habere ultra medietatem votorum, comparatione facta ad totum Capitulum, seu ad omnes eligentes, nec sufficit habere plura comparatione facta ad partes alias minores, seu ad coelectos. c. 55. h. t. § c. 23. eod. in 6. Unde si electores sint 24. necesse est, ut 13. conspirent in unum: nec sufficit, si unus habeat 12. suffragia, alius 9. tertius 3. Vota autem, ut

valeant, oportet esse absoluta & certa, non verò conditionata, incerta, vel alternativa. c. 2. eod. in 6. huiusmodi enim ibi habentur pro non adiectis. *Conditionatum* esset, si quis sic suffragaretur: eligo Cajum, si à Majori parte Capituli fuerit electus: *incertum* verò, si quis hoc modo: eligo, quem Titius elegit: *alternativum*: eligo Cajum vel Titium.

Dico 5. Post collationem suffragiorum, si 39 quis sufficientem numerum nactus est, mox formandum, & solenniter promulgandum est decretum electionis communis. c. 42. cit. Dixi 1. *si quis sufficientem* &c. si enim electio fuisset discors, & nullus obtinuisset majora, redeundum foret vel ad novum scrutinium, vel instituendum compromissum: id quod etiam faciendum, si primum post publicatum Scrutinium deprehenderetur, electum labore impedimento, adeoque indignum esse: aut si is, qui nactus est majora, renuntiaret expressè vel tacitè suo juri. 2. *mox*, nimirum sine interpositione alterius actus, ac intervallo. c. 46. h. t. 3. *formandum decretum communis electionis*, h. e. querendum ex Capitularibus, an placeat electum publicari? si isti respondeant, *placet*, communis & capitularis electio *decreta* est, ac proin qui prius à singulis, jam est communiter ab omnibus electus. 4. *solenniter promulgandum*, h. e. nomine omnium pronuntiandus & publicandus est is, qui fuit Canonice electus, in hunc vel similem modum: Ego NN. nomine meo, & eligentium, mihi que consentientium, invocata gratia Spiritus S. in Episcopum (Abbatem, Præpositum) hujus Ecclesie N. eligo, & electum coram vobis pronuntio (hic ponitur nomen Electi) in nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. Atque hinc ista communis electio vocatur etiam *solemnis*; quam publicari quidem sufficit coram solis Capitularibus, modò non occultetur populo; expedit tamen, & in pluribus Ecclesiis consuetum est, ut etiam populo solenniter, ac ex loco publico denuntiatur. Promulgatio autem fiat vel à Præsidente Capituli, vel ab uno ex Scrutatoribus, vel ab alio ad id constituto à Capitulo: debet enim fieri ab uno tantum, nomine omnium. c. 21. eod. in 6. Convenit autem fieri ab eo, qui præest Capitulo: quamvis denuntiari populo conveniat per alium.

Dico 6. Prædicta forma Scrutini est substantialis, & regulariter necessariò observanda in omnibus electionibus, non solum Episcoporum, sed etiam aliorum Prælatorum Ecclesiasticorum, ordinariam & generalem jurisdictionem spirituales in foro externo in suos subditos exercentium. c. 42. c. 46. § c. cit. Proin si vel unicum ex adductis punctis omittatur, vel ordo immutetur, vel unum non sequatur alterum in continenti, juxta communem DD. ipso jure erit electio irrita; non tamen (juxta meam sententiam, n. 27. 28. explicatam) in foro interno, antequam irritetur à Superiore, vel potius declaratur irrita; ante quam declarationem tutà conscientia Prælaturam acceptare & retinere potest absque prædicta forma electus; quia Jus Positivum pro foro inter-

no non irritat, nec aliud disponit, quàm Jus Naturale, quo solo attento valet electio sine memorata forma pro utroque foro. Non enim recedendum est à Jure Naturali Permissivo, quamdū non probatur sufficienter, aliud esse statutum à Jure Positivo: ex eo autem, quod Jus Positivum irritaverit simpliciter, non recedendum est, quod etiam irritaverit pro foro interno; quia una irritatio stare potest sine altera, & irritatio, utpote odiosa, restringi debet. 2. Regulariter necessario observanda, nisi nimirum præplaceat adhibere formam Compromissi: vel locum habeat Inspiratio Divina: vel nisi ob paucitatem Electorum commodè observari nequeat: vel nisi alius eligendi modus ex consuetudine immemoriali receptus, vel privilegio Pontificio indultus sit. 3. Sed etiam aliorum Prælatorum &c. per c. 41. h. t. c. 42. cit. quia etiam isti, licet in sensu latiori, non incongruè dicuntur quasi Sponsi suarum Ecclesiarum, atque Pastores, eorumque Ecclesiæ, si forte moriantur, appellantur viduæ. Jam

De Compromisso.

41. Dico 7. Forma compromissi non habet locum, nisi omnes & singuli electores, nemine profusus discrepante, consentiant in compromissarios; isti tamen non assumuntur necessario ex gremio. Prior pars colligitur ex reg. Jur. 29. in 6. quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet: sed in Compromisso res tangit omnes & singulos Capitulares; quia agitur de jure & voce singulorum Capitularium, quā nemo in invitum privari debet. Posterior ex c. 8. h. t. juncta gl. v. contulerint: cur enim compromitti non possit in extraneos? cum per Scrutinium faciendā electio possit committi pro una vice extraneis. per c. 40. eod.

42. Dico 8. Electio per compromissum non valet, nisi ex compromissariis pars absolute major consentiat in unum. Ratio petitur ab electione per scrutinium ad quam requiri majoritatem absolutam, & respectivam non sufficere diximus in 37. c. 38. Item ab aliis actibus Capitularibus; nam electio per compromissum est actus Capitularis, cum fiat vice Capituli: sed electio, & quicunque actus Capitularis, de Jure requirit consensum partis absolute majoris: ergo & electio per compromissum exigit consensum partis absolute majoris, nempe respectu omnium compromissariorum, non respectu aliquorum in diversos tendentium. Unde c. 23. eod. in 6. reprobatur tanquam invalidum compromissum, quo datur potestas Compromissariis eligendi illum, in quem exquisitis singulorum votis compererint conspirare partem respectivè majorem, scilicet respectu habito ad simul concurrentes in electione, & non ad totum Capitulum: vel eligendi illum, in quem major pars compromissariorum consenserit comparatione habita non ad omnes compromissarios, sed ad aliquos tantum, diversum eligentes, v. g. si ita limitetur compromissum, ut ille habeatur pro electo, in quem ex 7. compromissariis conspiraverint tres, licet duo in alium, & alii duo in tertium consenserint.

43. Dico 9. Etiam in Compromisso requiritur

Lib. I. R. P. Pichler.

electio communis, ab uno ex compromissariis promulganda; sicut in Scrutinio decretum electionis commune, ab uno promulgandum. c. 21. eod. in 6. Ut nimirum evidentius appareat, electionem esse unicam, & actum Capitularem communem. Nec obstat, quod arbitri compromissarii debeant omnes & singuli pronuntiare suam sententiam, vel, si unus proferat, loqui in numero plurali, Nos &c. quia arbitris non ut Collegio, sed ut singulis committitur causa: e contra electoribus compromissariis committitur electio ut Collegio; cum electio secundum Canones fieri debeat à Collegio seu Capitulo.

Dico 10. Ubi plures constituti sunt compromissarii, possunt isti aliquem ex se ipsis eligere, nisi expresse sit ipsis à Capitulo prohibitum. Quia officium suum nemini debet esse damnosum. c. 30. eod. in 6. Quin ulterius

Dico 11. Potest compromissarius postquam ab uno vel pluribus collegis suis se electum esse novit, sibi ipsi dare suffragium, & sic facere majora, sui que electionem complere. c. 33. h. t. Debet tamen tali casu accedens aliorum suffragiis non dicere: *eligo*: vel: *colligo me ipsum*. Sed: *consentio alterius* (vel aliorum) *voto*: aut: *consentio electioni de me factæ*. Oppones 1. nemo potest oriri à se ipso, scilicet seipsum instituendo in beneficio: vel ad illud se presentando. c. fin. de Institut. c. 26. de Jure Patron. ergo neque seipsum eligendo. 2. Nemo in propria causa potest esse Judex: vel testis. l. un. C. ne quis in sua causa. h. 10. C. de testib. sed accedens aliorum votis sibi datis judicat, vel testis est in propria causa, quia seipsum judicat, vel testatur, esse dignum Prælatūrā. 3. Ambitiosus non est capax Prælatūræ, ut supra dictum: sed alius esset ambitiosus quia se ipsum præferret aliis. 4. quando fit electio per viam Scrutinii, nemo potest sibi ipsi dare suffragium: ergo nec potest, quando fit per viam Compromissi. R. ad 1. N. Conf. & ejus suppositum, quod talis eligat se ipsum: deinde in Jure expresse prohibitum est, ne quis seipsum instituat, vel præsentet ad beneficium: accessus autem ad alterius suffragium in Compromisso est expresse permissus. Ad 2. N. Min. quia talis judicat potius vel testatur, aliorum de se opinionem esse justam, dum eorum de se judicium vel testimonium approbat accedendo illis, & potius acceptat, seu accipit, quàm dat sibi suffragium. Ad 3. N. Min. nam ambitiosus censetur ille, qui se ipsum nominat, antequam ab aliis fuit nominatus, & qui immediate, principaliter, ac directe se eligit; non vero qui solum consentit in sui electionem ab aliis factam, ac illam quasi perficit, aut accessorie tantum & indirecte se eligit; sic enim non proprie ortum habet à se ipso, sed à suis Collegis. Ad 4. N. paritatem. Disparitas est, quod in Scrutinio suffragia secreto sint danda, adeoque nullus eligentium sciat, se ab uno vel pluribus jam esse electum: in Compromisso autem plerumque dentur vota audientibus, ac proin scientibus omnibus compromissariis. Si autem sermo sit de Scrutatoribus, quibus viva voce panduntur à singulis vota, iterum accessus non habet locum, quia Scrutatores ante alios solent, & de-

berent dare suffragia. Qui igitur in Scrutinio sibi daret suffragium, censeretur se ipsum eligere principaliter, directè, immediatè, & propriè, quod ambitionem saperet. Aliter contingere potest in Compromisso juxta dicta.

46 Dico 12. Compromissum expirat 1. per revocationem, re adhuc integra factam. 2. per lapsum temporis, à Capitulo vel à Jure præscripti. 3. per factam electionem, etiam si hæc non sortiatur effectum. *c. 30. c. 41. h. t. c. 37. eod. in 6. Dixi 1. re adhuc integra*, si nempe nondum ad substantialia compromissi processum est, scilicet nullus tractatus de certa persona eligenda inchoatus, vel nominatio facta: si enim res non amplius foret integra, non possent revocare compromittentes potestatem eligendi jam aliis datam; uti & si compromiserunt in gratiam & favorem compromissariorum; quia tunc censeretur compromissum esse factum per modum liberalis donationis, quæ revocari, etiam re adhuc integra, non potest. Dixi 2. *etiam si hæc non sortiatur effectum*; quia pro una solum vice solet à Capitulo concedi ipsis electio, & ea facta censentur illi esse functi suo officio. Effectum autem non sortiatur electio. 1. si electus eam non acceptet, vel moriatur. 2. si post acceptationem iterum renuntiet juri suo. 3. si compromissarii non electionem instituerunt, sed postulationem, & hæc revocatur ab ipsis, antequam fuerit præsentata Superiori. 4. si elegerint indignum, sive scienter, sive ignoranter. Et in his casibus jus eligendi redit iterum ad Capitulum, nisi in casu ultimo Capitulum ratam habuisset electionem indigni; tunc enim devolveretur ad Superiorem, uti & si Compromissarii non eligant intra tempus à Jure præfixum. *c. 37. c. 41. cit.*

Dico 13. Eligentes (tam per Scrutinium, 47 quam per Compromissum) scienter indignum ad Episcopatum, præter poenam privationis juris eligendi pro una vice sunt etiam ipso Jure suspensi per triennium à Beneficiis Ecclesiasticis, quæ habent in illa Ecclesia, quam offenderunt eligendo scienter indignum. *c. 7. h. t. c. 37. cit. Dixi 1. ad Episcopatum*; iste enim solus exprimitur in Jure, & ideo, quia constitutio hæc est poenalis, non extenditur ad illos quoad suspensionem, qui indignum eligunt ad Prælaturas vel beneficia inferiora; quamvis quoad poenam privationis juris conferendi, instituendi, eligendi, & confirmandi se extendat ad eos, qui Prælaturam inferiorem, vel alia Beneficia conferunt indigno, in iis instituunt, ad ea eligunt, vel confirmant. *arg. c. 44. h. t. Dixi 2. pro una vice*, h. e. non pro tota vacatione, sed pro electione unica primò occurrente; adeoque si proxima electio vel provisio Superioris, ad quem facta est devolutio, fortè non sortiatur effectum, redit jus ad priores electores & provisores ordinarios. *c. 25. eod. Id quod etiam intelligendum de privatione juris eligendi, quæ infligi potest eligentibus sine debita forma, juxta c. 42. cit.*

De Libertate Electionis, & Appellatione ab eadem.

Sc. 1. Electiones debere esse ita liberæ à vi & metu, ut, si extorqueantur gravi metu, ad certam aliquam personam eligendam instigant, ipso Jure sint nullæ. *c. 14. h. t.* quia redundat in gravamen & perniciem Ecclesiasticæ libertatis, si pendeat electio à voluntate alicujus tertii, qui non est de electoribus, sive Laici sive Ecclesiastici, etiam Principis: illa verò electio, ad quam metus impellit non in ordine ad certam personam, sed ad aliquam ex pluribus ab aliquo tertio propositis, vel ex certa natione, v. g. Hispanica, Germanica, Gallica, &c. eligendam, cassari mereatur in odium incutientis metum, quia facta non est ea libertate, quam Jura requirunt. Quæ sit poena eorum, qui eligunt per abusum sæcularis potestatis, & quid hoc sit, videatur. *n. 17. 19. 24.* Hic addemus poenam extorquentium electionem certæ personæ. Prius verò

Sc. 2. Omnes, qui sciunt aliquod impedimentum electi, vel notarunt, formam electionis non ritè esse observatam, posse vel ipso electionis actu adhuc durante, vel eo finito, contra eam protestari, vel appellare ad Superiorem, aut ad summum Pontificem. *per c. 22. h. t. etiam si jus eligendi non habeant*, modò tamen Clerici sint ejusdem Ecclesiæ; quia Zelus pro bono Ecclesiæ exigit, imò obligat, ut beneficio appellationis elidatur electio indigni, & male facta electio non sortiatur effectum. Appellare tamen contra personam tanquam indignam non permittuntur illi, qui eidem dederunt suffragium, vel consensum, nisi impedimentum postea primum emerferit, vel juramento probent, se illius notitiam antecederet non habuisse. *c. 8. eod. in 6.* Quid autem observare debeant appellantes, breviter declarandum est.

Dico 1. Quicumque quovis modo injustè gravant, vel persequuntur eos, qui non eligunt certam personam, quam ipsi petunt, excommunicationem ipso facto incurrunt. *c. 12. h. t. in 6. c. 1. ibi gl. v. alios.* Quæ poena etiam extenditur in eos, qui mandant vexari eligentes, vel exequuntur mandatum, v. g. spoliando illos bonis, vel aliter persequendo non tantum ipsas personas eligentes, sed etiam earum consanguineas usque ad 4. gradum. *gl. v. consanguineos.* Item in illos, qui per vim aut metum gravem injustè extorquent certæ personæ Confirmationem, Institutionem, Postulationem &c. quia hæc lex est favorabilis Ecclesiasticæ libertati; consequenter, ubi eadem reperitur ratio, eadem intelligitur esse juris dispositio.

Dico 2. Appellans contra electionem (vel provisionem quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum) opponendo aliquid vel contra electionis aut provisionis formam, vel contra ipsam personam, debet 1. conficere instrumentum publicum, scilicet manu Notarii vel alterius personæ publicæ factum, in quo exprimat omnia & singula, quæ intendit opponere; & si

& simul coram personis authenticis præstare juramentum, quod credat, ea quæ obicere cogitat, vera esse, & se probare posse (quod juramentum inferi debet Instrumento) aliàs, & super aliis rebus, non audietur, nisi aliquid forsitan postea emerferit, vel primum innotuisse sibi per juramentum probaverit. *c. 4. h. t. in 6.*
 2. debet vel per se, vel per procuratorem, intra mensem à die interpositæ appellationis numerandum, aggredi iter Romanum, si appellavit ad Papam, probè instructus ad causam agendam. Id quod etiam intelligendum est de eo, qui se defendit contra appellatorem. Si autem una pars (seu appellans, seu defendens) in loco, ad quem appellatum est, prius compareat, expectandus est per 20. dies alterius adventus: quibus finitis proceditur, sicut de Jure procedendum est, etiamsi necdum advenit pars altera. *c. 1. eod. in 6.* Si autem appellans probet quidem suum intentum, at non plenè condemnatur alteri parti ad expensas. Si verò in probatione omnino defecerit, à beneficiis suis triennio est suspensus, nisi manifestissimis documentis confiterit, quod ipsum à calumniæ vitio causa probabilis & sufficiens excusarit. *c. 1. cit.* Ratio autem sic statuendi fuit, ut viam temerè appellantis fortius occluderetur, & ne Ecclesias diutius vacare periculose contingeret ex ejusmodi appellationibus. Vid. de appellatione hac etiam *c. 11. 19. 20. 38. 41. eod. in 6. & Clement. 4. eod.*

§. 7.

De Intimatione Electionis, & Acceptatione ejusdem. Ubi etiam de jure & potestate Electi.

Sciendum, restare adhuc explananda, quæ electionem legitimè factam consequuntur; quæ sunt. 1. intimatio electionis facienda electo. 2. acceptatio electionis, seu consensus electi in eandem. 3. petitio Confirmationis à Superiore, cum qua simul Superior distinctè, & Instrumento authentico debite subscripto & munito, informandus est à Capitulo de toto processu electionis, nempe de persona electi, forma eligendi observata, & suffragiis electorum. 4. ipsa Confirmatio electi. 5. Consecratio, vel Benedictio confirmati. De primis duobus istis, de reliquis punctis agemus sequentibus §§. quia sunt necessaria ad electionem perfectè consummandam, totumque jus electo comparandum. Sunt quidem & alia, quæ electionem subsequi solent, ea tamen ferè accidentalia sunt. v. g. 1. dum electus, qui præfatus interfuit electioni, eamque acceptavit, processionaliter deducitur in Ecclesiam inter sonantium campanarum pullum. 2. dum decantato ibidem solenniter hymno Ambrosiano (seu *Te Deum laudamus*) collocatur vel in throno Episcopali, vel ad cornu Evangelii altaris, & sic inthronizatur. 3. dum populo de suggestu publicatur electus &c. Circa quæ oportet attendere consuetudinem locorum.

13 Dico 1. Electores electione Canonice per-

acta quamprimum, & saltem intra 8. dies ex eo tempore, quo commodè possunt, tenentur eandem electo intimare, & præsentare, ejusque consensum petere. Quod si culpabiliter facere neglexerint, ipso jure amittunt potestatem prosequendi electionem quoad suas personas, atque à beneficiis, quæ obtinent in illa Ecclesia, per triennium eo ipso sunt suspensi, ad quæ si intra hoc triennium continuè se ingesserint, illis ipso jure privati existunt. *c. 16. h. t. in 6. V. ceterum.*

Dico 2. Electus tenetur intra mensem, ab intimata sibi electione numerandum, electionem vel acceptare, vel ei renunciare. Quam si intra hoc tempus, cessante legitimo impedimento, non acceptet consentiendo, eo ipso amittit omne jus per electionem sibi quæsitum. *c. 6. h. t. in 6.* Ratio est, ne per diuturnam moram necesse sit Ecclesiam diu vacare, & sic exponi periculo damni. Dixi 1. *intra mensem*, h. e. intra tot dies, quot habet mensis ille, quo fuit intimata & præsentata electio: proinde si jam dies aliqui de illo mense fluxerint, supplendi sunt ex diebus sequentis mensis. *arg. c. 2. de supplend. negl.* Id quod etiam intelligendum monent DD. de aliis casibus, in quibus à Jure conceditur unus vel plures menses. v. g. dum trimestre conceditur ad eligendum. Dixi 2. *ab intimata sibi electione*, scilicet jam facta; si enim ab illo petatur consensus ante electionem, ut patiat se eligi, potest quidem consentire, non tamen directè, ut evitet notam ambitionis, sed indirectè, v. g. dicendo: non intendo DEI vocationi resistere. Vel: optarem dignus fieri, cui tantum honoris conferatur. Vel: ago gratias, quod me judicetis dignum tali fastigio &c. Dixi 3. *vel acceptare*; quia per se & absolute non est obligatio consentiendi, juxta regulam Juris 69. ff. *invito beneficium non datur*; per accidens tamen obligari potest ad consentiendum, si nempe periculum esset, ne alius, Ecclesiæ perniciosus, se ingerat, vel si charitas id postulare propter necessitatem vel ingentem utilitatem Ecclesiæ; quo casu etiam cogi posset à Superiore ad acceptandam Prælaturam. Quamvis autem directè consentire possit electus in sui electionem, & subinde etiam debeat, ordinariè tamen decet, ut non protinus consentiat, ad evitandam suspicionem ambitionis, sed aliquo modo tergiversetur; cui tamen tergiversationi, ex urbanitate vel humilitate procedenti, non statim cedere debent & acquiescere electores, nisi appareret, quod omnino acceptare serió nollent; nam dixi 4. *vel renunciare*, quod potest: sed & post diffensum semel præstitum potest iterum mutare voluntatem, & electionem per integrum mensem semper acceptare, quamdiu electores ad alium eligendum non processerint: & acceptatam semper iterum repudiare etiam sine consensu Superioris, quamdiu confirmatio non fuerit secuta.

Quæres, intra quod tempus consensum in sui electionem præstare teneantur Religiosi, si eligantur vel postulentur ad Ecclesiam Cathedralē, vel Regularem alterius Monasterii, uti

& alii, qui subsumt alterius jurisdictioni? R. intra mensem pariter, sed à die dati à Superiore consensus numerandum. A Superiore autem consensus seu licentia honestius petitur per Electores, quam per Electum.

55 Dico 3. Electus, qui laborat impedimento occulto, & Juris Humani tantum, probabiliter licite acceptat dignitatem vel Prælaturam, & retinet tamdiu, donec per sententiam declaratur tanquam inhabilis. Sequitur assertio ex dictis n. 27. & 28. ac probatur iisdem rationibus & auctoritatibus. Simulque confirmatur inde, quod nimis videatur difficilis obligatio, quæ teneretur vel se ipsum diffamare prodendo inhabilitatem & defectum suum, vel carere honore & Prælatura sibi per electionem delata; quæ obligatio tam difficilis non probatur ab Adversariis, nec solet à pia Matre Ecclesia imponi. Extendit se assertio etiam à fortiori ad casum, quo electus scit, se minus esse dignum, quam sit alius non electus. Oppones. In c. 20. h. t. refertur casus, quod aliquis illegitimè natus, postquam in Episcopum electus est, suum defectum detexerit: quam confessionem laudat Pontifex, & inter causas, propter quas dispensari cum ipso potuisset, recenset, dicens: *qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quam lesa conscientia thronum conscendere Pastorem*: ergo, si defectum suum occultasset, & sine prævia dispensatione acceptasset electionem, laxisset conscientiam. R. ille defectus Natalium, ut ego conjicio, non fuit occultus, cum quidam suffraganei, ut ibi refertur, jam sciverint, antequam electus eum confessus fuerit; quin imò videtur ipsi fuisse objectus iste defectus, & ab eo antecederet negatus, quia Pontifex ait, quod confessus sit reatum: reatus autem seu culpa non est, natum fuisse illegitimè, sed negare hanc notam jam satis notam, & ab aliis objectam, culpa est; quod probabiliter fecit iste electus, ne impediretur à Prælatura; licet eum postea laudabiliter fassus sit Archiepiscopo Cantuariensi; nisi enim prius malè negasset, non video, quare Pontifex eum dicat manifestasse reatum suum.

56 Dico 4. Electus per Electionem acceptatam acquirit quidem jus ad rem, non verò jus in re. Hoc est, obligat quidem tum electores, ut ipso invito non possint recedere ab electione, & alium eligere, tum Superiorem, ut det confirmationem, nisi excipere possit contra ipsum tanquam indignum. Non verò acquirit quasi dominium Prælatuæ. Colligitur ex c. 3. h. t. & c. 16. de accusat. ubi dicitur, quod crimen alicui electo objectum ante obtentam confirmationem, atque sufficienter probatum, impediatur promovendum, sed non deiciatur jam promotum: ergo per electionem acceptatam, & ante obtentam confirmationem, non censetur aliquis esse promotus, & Prælatura obtenta, seu Jus in Prælatura acquisitum; licet acquisitum sit jus ad Prælaturam, in qua confirmationem petere potest, nisi crimen objectum & probatum eam impediatur. Confirmatur: Electio acceptata in ordine ad Matrimonium spirituale cum Ecclesia habet se, sicut se habent Sponsalia de futuro ad Ma-

rimonium Carnale: sed Sponsalia de futuro tribuunt quidem ius ad rem, non verò jus in re: ergo. Oppones. Jus ad rem, seu ad Prælaturam, jam competit electo, antequam electionem acceptet, & jam tunc obligantur electores ejus consensum expectare, nec eo invito ab electione recedere: ergo per acceptance[m] actuale[m] acquiritur plus juris: ergo jus in re, seu jus reale. R. Jus ad rem, quod competit electo ante acceptance[m], est adhuc valde imperfectum, per acceptance[m] verò augetur, & ita perficitur, ut inchoetur conjugium spirituale, quod ante acceptance[m] non erat, quia aderat quidem consensus Ecclesiæ tanquam Sponsæ, per electores expressus, non verò consensus Sponsi. Igitur jus ad rem patitur aliquam latitudinem, ac suscipit magis & minus.

Dico 5. Electus etiam post acceptatam Electionem regulariter non habet potestatem in spiritualibus vel temporalibus administrandi Ecclesiam, quamdiu non est confirmatus. Imò secundum Extrav. 1. inter com. h. t. necesse est, ut electus ad Prælaturam, Sedi Apostolicæ immediate subiectam, litteras Confirmationis obtentæ exhibeat coram Capitulo. Si autem se ingereret, etiam sub titulo oeconomici tantum, vel procuratoris &c. sive per se sive per alium, in administrationem, ipso facto privaretur jure per electionem sibi quæsito (quamvis requiratur sententia declaratoria & executio Judicis) & ab ipso gesta essent rescindenda. c. 9. c. 17. h. t. c. 5. eod. in 6. Censeretur autem ingerere, si reciperet juramenta & homagia, censu & debita, si judicaret, excommunicaret, à censuris absolveret &c. Dixi tamen, regulariter: nam in c. 44. §. ceterum ex speciali indulto Pontificis conceditur electis Episcopis, multum distantibus Romæ, nempe ultra Italian existensibus, quos inter etiam sunt Episcopi nostræ Germaniæ, ut Episcopatum vel Prælaturam administrare valeant tam in spiritualibus, quam temporalibus, excepta tamen alienatione, si in concordia sint electi, h. e. per majora & saniora, ita ut reliqui non habeant probabilem rationem se opponendi. Pirh. n. 297. qui verò electi sunt in discordia, vel quibus opponitur defectus vel impedimentum, administrare non permittuntur ante obtentam Confirmationem (per Jura cit.) ut ut remotè distet à Sede Apostolica. Imò observant Laym. & Wagnereck, Episcopos Germaniæ, etiam si in concordia sint electi, plerumque non uti hoc privilegio, sed administrationem relinquere vel Capitulo, vel Legato Apostolico, si quis ibi moretur, vel deputato Oeconomo, usque dum veniat Confirmatio Romæ. Neque hoc indultum, remotioribus Episcopis concessum, revocatum existimem per cit. extrav. quia nulla fit revocationis mentio. Et P. Pirhing. n. 299. extendit illud etiam ad inferiores Episcopos Prælatos, à Superioribus suis, à quibus confirmandi sunt, valde remotos.

§. 8.

De Confirmatione Electionis. Ubi etiam de Jure & Potestate Confirmati.

Sciendum 1. electo necessariam omnino esse; §. Co. 1.

Confirmationem, ut patet ex c. 3. § 7. h. t. Neque per consuetudinem contrariam abrogari potest obligatio, eam petendi à Superiore, quia adverteretur talis consuetudo hierarchiæ Ecclesiasticæ, ut DD. passim advertunt. Non tamen juxta Laym. improbatur consuetudo, quæ viget in quibusdam Ecclesiis, ut Decanus, & Canonicis electus non indigeat confirmatione Superioris, & per suum statim consensum acquirat totum jus. Præterea Ordines Mendicantes habent privilegium Apostolicum, ut cujus ipsorum Generales, vel Præpositi, Canonice electi, plenam statim administrationem absque ulla confirmatione consequuntur. Sicut autem electus tenetur petere, ita vicissim Superior tenetur regulariter dare confirmationem c. 3. cit. si nempe dignus sit, & nisi confirmatio spectet ad summum Pontificem; iste enim, si vellet uti plenitudine potestatis suæ, posset ob utilitatem publicam promovere alium, multò digniorem electo, ut indicant *Germania Concordata*. §. item placet.

§ 2. Antequam petatur, & detur confirmatio, vocandos esse contradicere volentes, & quidem, si adit coelectus, vel alius aut plures, qui se electioni opponunt, nominatim citandos esse ad agendam causam: si verò nullus talis adit, per generale edictum, valvis Ecclesiæ affixum, peremptoriè omnes, qui electionem impugnare velint, assignato simul die, quo comparere debeant. Hæc si fuerint ommissa, confirmatio ipso Jure est irrita, etiamsi electio sit peracta in concordia, & prorsus nemo se opposuerit. c. fin. h. t. in 6. Siquis autem post præfixum in Edicto terminum, & jam securam Confirmationem compareret animo impugnandi electionem, non amplius audiretur, nisi legitimam moræ causam, v. g. probabilem ignorantiam, absentiam &c. conjecturis & juramento probare posset. Si tamen non per actionem, vel exceptionem, sed præcisè per denuntiationem Canonicam intenderet personam electi excludere à Prælatura, etiam post Confirmationem, imò & Consecrationem obtentam audiendus esset juxta Panorm. & alios, nisi causam suæ moræ non satis probaret.

§ 3. Dico 1. Confirmationem intra tres menses à consensu in electionem numerandos petere debet electus à legitimo Superiore. Quod si intra trimestre facere omittat, electio viribus vacatur, & ipse omni jure per eam quæsitò privatur. c. 6. eod. in 6. Imò Episcopi, & Prælati Regulares, quorum confirmatio spectat ad Sedem Apostolicam, tenentur personaliter venire Romam, vel saltem, si iusta de causa ipsimet adire nequeant, procuratorem idoneum, & de omnibus sufficienter instructum, edimittere. c. 44. h. t. § c. 16. eod. in 6. Imò intra unum mensem à dato in electionem consensu hoc iter Romanum suscipere. c. 16. cit. Episcopi tamen Germaniæ satisfaciunt, si totum Electionis, & Examinis (de quo infra n. 63.) de se instituti processum mittant Romam secundum Bullam omnis Apostolica Gregorii XIV. quam allegat Pirh. n. 319.

§ 4. Sed quis intelligitur esse legitimus Superior,

à quo petenda est Confirmatio? R. ille, cui immediatè subjecta est dignitas vel Ecclesiæ electiva. c. 32. h. t. can. fin. d. 64. Unde 1. Abbates & Præpositi, non exempti, petere debent ab Episcopo, & Sede Episcopali vacante à Capitulo Cathedrali. c. 14. de Majorit. quia confirmare electos est actus jurisdictionis necessaria, sicut instituere præsentatos. Nec obstat, quòd confirmatio electionis tribuat jus in re, sicut collatio libera beneficii, quam collationem Sede vacante facere nequit Capitulum. c. 2. ne Sede vac. quia in beneficialibus Capitulum succedit Episcopo solum in jurisdictione necessaria, non in libera. 2. Abbates, Præpositi, Priores, Guardiani, exempti (seu immediatè non Episcopis, sed Papæ subjecti) & habentes Ministerium vel Præpositum Generalem, ab isto Generali suo. 3. alii Abbates, Generales, & Episcopi exempti, à summo Pontifice, vel Legato à latere, si talis morètur in Provincia. Sed de Legato à latere, an polleat potestate confirmandi Episcopos Germaniæ, dubium est propter *Concordata Germaniæ*, propter quæ hujus Nationis Episcopi electi hodie omnes, sicut primis temporibus Nicolai I. & Gregorii I. factum legitur, à summo Pontifice confirmandi sunt, licet aliàs Archiepiscopis subsint, à quibus etiam olim fuerunt per aliquod tempus confirmati, Archiepiscopi verò à Primatibus.

Dico 2. Superior, antequam confirmet electum, debet diligenter inquirere in electi qualitates, in electionis formam adhibitam, etiamsi contra personam electi, & processum electionis, nihil opponatur. c. 3. 19. 40. § 44. h. t. Trid. S. 22. c. 2. § S. 24. c. 1. de Ref. Qualitates autem personæ electæ in Episcopum intelligit ex testimonio Episcopum examinantis: electæ autem ad aliam Prælaturam tum ex loco, in quo nata est, tum ab iis, qui illi convixerunt. Formam verò & processum in electione observatum cognoscet ex decreto seu instrumento electionis, quod ab electoribus authenticè formatum, unà cum examine in qualitates personæ, accipere oportet. Si ex inquisitione in personam deprehendat Superior, eam esse indignam, debet illam repellere: si electionis formam advertat non esse ritè observatam, cassare electionem. c. 44. cit. Quam inquisitionem si omiserit ex negligentia, & propterea confirmaverit indignum, confirmatio est nulla, & confirmatus à Prælatura deiciendus: ipse verò confirmans ipso Jure privatus est potestate confirmandi primum Successorem tam male confirmati, ac insuper à proprii beneficii perceptione suspendendus, quamdiu visum fuerit Superiori, suspensionis pœnam infligenti. d. c. 44. si verò non præcisè per negligentiam, sed per dolum & malitiam convictus fuerit indignum confirmasse, gravius, nempe arbitrio Superioris, puniendus erit. d. c. juncta gl.

Quæres 1. Super quibus qualitatibus personæ electæ instituendum sit examen? 2. quo tempore danda à Superiore Confirmatio? 3. quo loco? R. ad 1. Juxta Bull. Greg. XIV. cit. in Germania nostra electus in Episcopum exami-

minandus est ab Episcopo vicino, à quo examen solet petere, super sequentibus articulis. 1. an ex legitimo Matrimonio & Catholicis parentibus natus sit. 2. an compleverit ætatis annum 30. aut, si postulatus sit, 27. annum. 3. an saltem 6. mensibus sit constitutus in ordine sacro. 4. an in SS. Theologia aut Jure Canonico Doctor vel Licentiatus, vel saltem publico alicujus Academiae, vel aliorum probatorum & expertorum testimonio ad alios docendos idoneus judicatus sit. 5. an bonæ famæ & vitæ, & in Ecclesiasticis functionibus versatus, rebusque gerendis idoneus. Alii autem Prælati inferiores examinandi sunt super natalibus pariter, ætate, ordine, honestate morum, scientia, & aliis qualitatibus, quas requiri ad præficiendos dicemus infra tit. 14. de ætate & qualitate &c. Præter has qualitates, quæ probari debent, sunt & aliæ necessariæ, quæ præsumuntur inesse, donec aliquis eas non inesse electo probaverit, quæ nimirum sunt quasi naturales & intrinsecæ, ut: non esse ebriosum, non excommunicatum &c. R. ad 2. quamvis à Jure nullum tempus Superiori definitum sit ad impediendam Confirmationem; quia tamen tum Ecclesiæ, tum electi, qui ante obtentam Confirmationem regulariter non permittitur administrare Prælaturam, interest multum, ne diu differatur, potest Superiori, penes quem est jus confirmandi, injungi à suo Superiore, ut intra certum terminum confirmet electum. arg. c. 13. de Off. Jud. Ord. R. ad 3. Potest confirmare in quolibet loco, etiam alieni territorii; cum Confirmatio, quamvis sit actus jurisdictionis necessariæ, non tamen sit actus jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ. Prohibetur tamen Confirmationem dare in curia aut palatio alicujus Principis Sæcularis. c. 25. de appellat.

64. Dico 3. Confirmatus per confirmationem consequitur 1. jus in re seu quasi-dominium in Prælatura; ita ut sine consensu Superioris renuntiare non amplius eidem possit; quia conjugium spirituale inter ipsum & Ecclesiam fit ratum per Confirmationem. 2. potestatem plenæ administrationis & jurisdictionis non modò in temporalibus, sed etiam spiritualibus, iis duntaxat exceptis, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium Consecrationis desiderant, ut loquitur c. 15. h. t. adeoque actus Ordinis Episcopalis non potest exercere confirmatus ante obtentam Consecrationem, videlicet conficere sacrum Chrisma: conferre Sacramenta Confirmationis & Ordinum: degradare Clericos: benedicere Virgines, & sacra vasa: consecrare Ecclesias, & Altaria &c. Nec potest ea, quæ Episcopo competunt non jure ordinario, sed ex privilegio tantum, vel delegatione speciali. 3. acquirit jus petendi investituram, seu solennem installationem, & corporalem introductionem in possessionem Prælaturæ. Imò si in decreto Confirmationis reperiantur talia verba, quæ denotant, investituram jam esse eo ipso factam, potest immediate etiam per se capere possessionem corporalem: uti etiam, si alicubi consuetudo sit,

vel statutum, ut sine solenni & corporali introductione possessionem adeat confirmatus, potest illam adire mox post obtentam Confirmationem; vel post verbalem duntaxat investituram; vel post traditionem certi signi, v.g. annuli, bireti &c. Nulla insuper requiritur investitura, vel installatio ad hoc, ut confirmatus administrationis & jurisdictionis exercendæ fiat capax, nisi obstat consuetudo. 4. titulum Episcopi, cum addito tamen, *Electi*, & cum titulo privilegium Episcoporum, vi cuius juxta c. 4. de sent. Excom. in 6, non censetur interdicti, vel suspensi, nisi eorum fiat expressa mentio. 5. alia privilegia Episcopis concessa, v.g. eligendi Consecrarium. c. fin. de penit. & remiss. Primum membrum constat ex c. 1. & ult. de translat. Episc. Secundum ex c. 15. cit. Reliqua tria traduntur passim à DD.

Quæres, an confirmationis sit ea vis & effectus, ut sanet vel suppleat defectum alicujus conditionis ad validam electionem requisitæ? R. 1. si conditio requiratur Jure Naturali vel Divino, uti est v.g. usus rationis, sexus masculinus; non supplet Confirmatio, etiam obtenta à Pontifice: quia nulla autoritas humana aliquid potest contra Jus Naturale & Divinum. R. 2. si conditio Jure Humano Communi requiratur, supplere nequit Confirmatio procedens ab eo, qui est inferior Papæ; quia inferior non potest relaxare jura & leges Superioris: potest tamen Pontifex; quamvis id nunquam censetur facere, nisi sufficienter exprimat. Censetur autem satis exprimere, si dicat, se ex certa scientia defectum, eos supplere, nisi sint defectus specialem expressionem dispensationis exigentes, uti est violenta intrusio, inhabilitas personæ &c. tunc enim per clausulam generalem, v.g. hanc, *confirmamus suppletes omnem defectum substantialem*, vel per hanc, *confirmamus ex certa scientia & per plenitudinem potestatis*, non suppletur defectus, nec sanatur electio defectuosa, nisi specialis mentio fiat intrusionis, vel inhabilitatis. Porro quando sanatur defectus electionis, per hoc electio, quæ aliquando fuit invalida, non redditur valida, sed solum consequitur eundem effectum, ac si fuisset valida. Oppones. Papa subinde confirmat & sanat electiones, quæ propter defectum potestatis eligendi fuerunt irritæ, vel propter defectum numeri suffragiorum: sed potestas electiva, & major numerus suffragiorum respectu totius Capituli eligentis, sunt conditiones Jure Naturali requisitæ: ergo. R. N. Maj. non enim confirmare potest, quod de se nullum, adeoque nihil est, sed ex plenitudine potestatis suæ cassata electione ipse constituit liberè Prælatum Ecclesiæ illum, qui propter dictas causas fuit nulliter electus. Neque per hoc agit contra Jus Naturale; quia illud non absolute facit aliquos inhabiles ad eligendum, nec absolute requirit majorem suffragantium partem, sed conditionatè tantum, nempe nisi is, cui à Christo data est generalis potestas in omnes Prælaturas & beneficia Ecclesiastica, aliud ordinet.

§. 9.

De Consecratione, & Benedictione Confirmati.

Sciendum 1. Consecrationem ex can. 7. d. 23. *can. ult. d. 51. can. 1. d. 75. c. un. d. Sac. Uncl. & Communi DD.* sic describi posse: est impositio manuum super caput electi & confirmati Episcopi sub certis verbis, inunctione Chrismatis, ac aliis ceremoniis, facta à legitimo consecratore, tanquam Ministro. Dicitur 1. *impositio manuum*, quæ actio sola pertinet ad substantiam Consecrationis, ut habet verior & propè certa sententia. Sylv. Gonz. Wiestner ad tit. de S. Unctione n. 34. contra Francum & Sylvium. Consecrare videtur etiam *gl. in can. 7. cit. V. Codicem*, habetque rationem *Materia*, si Episcopus seu Consecratio Episcopalis est Ordo Sacramentalis à Presbyteratu distinctus, quod videtur mihi satis certum. 2. *Electi & Confirmati*, nam Consecratio ante Confirmationem invalide confertur. *gl. cit. 3. Episcopi*; inferiores enim Prælati non consecrantur, sed benediciuntur. 4. *sub certis verbis*, nempe his, accipe Spiritum S. &c. quæ vicem formæ habent, si hæc consecratio sit Sacramentum. 5. *inunctione Chrismatis*, quod infunditur super caput: est autem Chrisma ex oleo & balsamo confectum: per oleum significatur nitor conscientie, per odorem vero balsami integritas famæ. 6. *ac aliis ceremoniis*, quæ sunt hæc: duo Episcopi vel Abbates, principali Consecratori assistentes, tenent Codicem Evangeliorum super caput & cervicem consecrandi: fieri debet in illa Ecclesia, ad quam quis promovetur, vel saltem in diocesi: item die dominica, inter Missarum solennia, & quando cantatur hora Tertiæ in choro, quia Apostolis, quibus substituti sunt Episcopi, horâ diei Dominicæ tertiâ, quæ apud nos respondet horæ nonæ, datus est Spiritus S. Reliquos ritus videre est in Pontificali Romano, & cit. can. Huc etiam referri potest inquisitio ante consecrationem instituenda super persona consecrandi, & articulata promissiones de bona administratione, & Pastoralis officii executione, quæ ab ipso exiguntur. 7. *à legitimo Consecratore, tanquam Ministro*: legitimus autem Consecrator principalis est unicus, licet alii assistere debeant. Jure hodierno, quo Confirmatio Episcoporum & Archiepiscoporum reservata est Sedi Apostolicæ, censetur etiam Consecratio eidem esse reservata: Pontificis proinde est, cum ipse Consecrationem per se dare nequeat ordinariè, eam Episcopis inferioribus specialiter committere, nisi consuetudo aliud habeat. *gl. fin. in c. 25. h. t.*

Sc. 2. Benedictionem, quæ ad similitudinem Consecrationis instituta est, & aliquando (mihi tamen propriè) dicitur Consecratio, impenditurque aliis Prælati, Episcopo inferioribus, accedere quidem aliquò modo ad Consecrationem, ab hac tamen differre 1. quòd impositio manuum fiat quidem etiam in Benedictione, ea tamen Sacramentalis non sit, sed tantum deprecatoria. 2. quòd in Benedictione non interveniat sacri Chrismatis unctio. 3. quòd

Lib. I. R. P. Pickler.

in ea opus non sit assistentia duorum Episcoporum vel Abbatum. 4. quòd absolute necessaria non sit ad executionem officii, sed sine ea Prælati Episcopo inferiori acquirat potestatem ad totum officium exercendum, uti contingit, si Episcopus, ad quem de Jure spectat Benedictionem conferre, tertio cum humilitate rogatus sine rationabili causa eam imperitari nollet Abbati, aut si diu abesset. c. 1. de supplem. neglig. aut si per consuetudinem fuisset in aliquo loco abrogata Benedictio. Extra hos autem casus Abbas, licet confirmatus sit, sine Benedictione prius obtenta nequit ea exercere, quæ sunt Ordinis, uti benedicere populo solenniter: consecrare sacra vasa: conferre suis subditis Regularibus primam Tonuram & Minores Ordines. 5. quòd possit dari quovis die festo, imò & non festo, cum in Jure nihil repariatur expressum. Reiterari tamen Benedictio non debet (sicut benedictio Nuptialis in secundis nuptiis) si Abbas unius Monasterii eligatur ad aliud: in quo convenit Benedictio cum Consecratione.

Dico 1. Episcopus intra tres menses ab impetrata Confirmatione numerandos debet suscipere Consecrationem: quod si non fecerit, tenetur restituere fructus perceptos, & si intra tres alios menses subsequentes iterum suscipere neglexerit, ipso Jure privatus est Ecclesiâ suâ. Trid. Sess. 23. c. 2. de Ref.

Dico 2. Licet de Jure Communi Episcopus à tribus aliis Episcopis consecrandus sit; probabilius tamen ex dispensatione Pontificis consecrari potest ab uno Episcopo, cui assistunt duo Abbates loco Episcoporum, aut alii in Ecclesiastica dignitate constituti Presbyteri. Prior pars habetur *can. fin. d. 51.* Posterior colligitur partim ex *can. 1. Apost.* ubi Episcopus ordinari jubetur à duobus vel tribus Episcopis: numerus ergo ternarius determinatè non est de essentia Ordinationis seu Consecrationis Episcopalis; partim ex sensu communi Canonistarum contra *gl. in can. 7. cit. V. Codicem*, & ex praxi recepta: ut enim alia exempla taceam, S. Pius V. concessit Consecrationem fieri ab uno Episcopo, teste Barb. Dissentiunt tamen nonnulli non infimæ notæ DD. Probatur autem ulterius nostra sententia solidè argumentò negativò; cum absoluta necessitas trium Episcoporum non sufficienter probetur ab Adversariis.

Oppones 1. impositio manuum, non unius, sed plurium Episcoporum, est materia Ordinationis Episcopalis, ut colligitur ex 1. Tim. 4. ubi S. Paulus docet, Episcopos esse ordinandos cum impositione manuum Presbyterii: ergo non unius Presbyteri, seu Episcopi (nam Episcopus & Presbyter idem sonabant Apostolo) sed Papa non potest in materia Sacramentorum dispensare: ergo. 2. In epist. Joannis III. Papæ ad Epp. Germ. & Gall. relatâ in tom. 2. Conc. sic legitur: omnia maxima Concilia affirmant, eum non esse Episcopum, qui minus, quàm à tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani, fuerit factus. 3. In can. 5. d. 68. sic dicitur: quòd autem Episcopi non sint, qui minus, quàm à tribus ordinati sunt Episcopis; omnibus patet. 4. Accedit exemplum Apostoli-

rum;

rum, à quibus Ecclesia ordinandi Episcopos formam accepit. *can. 2. d. 66.* nam S. Jacobus Minor ordinatus est Episcopus Jerosolymitanus à tribus Apostolis, Petro, Jacobo, & Joanne, *can. cit. 13. ad 1.* Impositio manuum est quidem materia Episcopatus, non tamen facta à tribus, sed ab uno, ut satis clarè insinuat Pontificale Romanum, mentionem semper faciens unius *Consecratoris* in singulari, duos autem reliquos appellans *Assistentes*. Proinde etsi tres Episcopi interfint, & cooperentur Consecrationi, imponendo manus; unicus tamen est Consecrator necessarius & principalis, reliquorum autem impositio manuum est ritus solum accidentalis. Ad 2. fateor, nec autoritate *Metropolitani*, seu Archiepiscopi, posse Episcopum consecrari ab uno tantum Episcopo, cum penes Archiepiscopum non sit dispensare in Jure Communi: contendo tamen, id autoritate Pontificis fieri posse. Ad 3. Ibi reprobantur, & à numero Episcoporum excluduntur *Chorepiscopi*, non quia à tribus Episcopis non ordinati sunt, sed quia omnino in Episcopos ordinati non sunt, sed in Sacerdotes tantum, cum collata tamen potestate conferendi minores Ordines, sicut hodie hujusmodi potestas conferitur Abbatibus. Ad 4. exemplum Apostolorum imprimis non facit legem Divinam, deinde S. Jacobus non est ordinatus in Episcopum à tribus Coapostolis, sed jam antea à Christo cum reliquis Apostolis: solum igitur administrationem certi Episcopatus & loci accepit à Coapostolis.

71 Dico 3. Episcopus consecratus per Consecrationem consequitur 1. plenitudinem Officii Episcopalis (quamvis in Archiepiscopo opus sit prius accipere Pallium) ut etiam ea, quæ Ordinis sunt, exercere valeat per se ipsum, *c. 15. h. t. per se ipsum*, inquam, nam confirmatus solum, & nondum consecratus, ea delegare potest alteri Episcopo, in sua diocesi exercenda, quæ potestatem Ordinis concernunt; quia delegare est actus *jurisdictionis*, non *Ordinis*. 2. Appellationem *Episcopi*, cum ante Consecrationem non simpliciter dicatur *Episcopus*, sed cum addito, *electus*, per *c. 8. de his, quæ sunt à Prel.* 3. perficit & quasi consummat conjugium Spirituale cum Ecclesia sua. *c. fin. de transl. Episc.* Porro non ante, sed primum post adeptam Consecrationem, & post illos tres menses, qui à Confirmatione usque ad Consecrationem indulgentur electis Episcopis, vacare incipiunt beneficia prius habita. per *c. 7. h. t.* sed & illorum, quibus per dispensationem licitum est differre Consecrationem ultra dictos tres menses, beneficia vacant ipso Jure post trimestre elapsum, ne dispensati sint melioris conditionis, quam qui observant Juris dispositionem.

§. 10.

De Electione Prælatorum, & Præfectarum Regularium, eorumque Confirmatione & Benedictione.

72 Sciendum 1. Electiones Prælatorum & Præfectarum Regularium regulandas esse secundum præcepta Juris Communis huc usque tra-

dicta, nisi aliud exigant Monasteriorum & Ordinum regularia, statuta, privilegia, vel consuetudines particulares, ita ut probabilis etiam observanda sit forma, *c. quia propter 42.* præscripta, licet non semper ita scrupulosè, & quoad omnes apices, ut monet P. Wiestner *n. 222.* modò observentur substantialia. Aliqua tamen in Jure Communi specialiter statuta sunt pro electionibus Regularium, præsertim Monialium, & quoad secretationem suffragiorum. Quæ hic speciatim explicabimus.

Sc. 2. Confirmationem & Benedictionem tum Prælatorum tum Præfectarum Regularium pariter in plerisque convenire cum Confirmatione & Consecratione Episcoporum, exceptis iis, in quibus Benedictionem à Consecratione diximus discrepare. Sic Abbas, vel Præfecta neo-electa, Monasterii exempti à Papa: Monasterii autem non exempti ab Episcopo petere & obtinere debet Confirmationem ac Benedictionem; illi autem, & maxime Monialium Præfecta, quæ sunt sub jurisdictione Superiorum sui Ordinis, à Generali, vel Provinciali, vel ab Abbate, cui sub sunt; & quidem intra unius anni spatium à die electionis (cessante legitimo impedimento) *Clem. 2. de statu Monach. §. statuimus junct. gl.* Porro Præfecta Monialium non omnes indigent Benedictione, sed tantum perpetuæ (nisi aliud habeat consuetudo vel statutum Ordinis) non verò temporales, v.g. constitutæ ad triennium tantum. *Const. Gregorii XIII. ann. 1585.*

Dico 1. De Jure Communi jus eligendi Prælatum Regularem pertinet ad Collegium seu Convantum Religiosorum. *c. 1. h. t. can. 2. seqq. caus. 18. q. 2.* (Idem est de Convantu Monialium) Vi tamen particularium Constitutionum &c. Superiores Regulares constituuntur alio modo: sicut in Societate JESU solus Generalis creat Provinciales, & Rectores: in Ordine Minorum, Conventualium, Capucinatorum, Augustinianorum Mendicantium, & Carmelitarum suos Superiores eligunt Diffinitores vel Generales, vel Provinciales. 2. sed ex Religiosis solum eligere possunt illi, qui saltem tacite emiserunt Professionem. *c. 32. h. t. in 6. §. in Ecclesiis.* 3. & qui Clerici sunt, nempe in Monasteriis virorum. *c. cit.* unde Conversi laici jus eligendi non habent, nisi eos admittat vel præscriptio legitima, vel statuta Ordinis, vel Ordo principaliter sit institutus ad opera temporalia in bonum Ecclesiæ præstanda, cujusmodi sunt Ordines Militares, & Hospitalarii. 4. qui Subdiaconi sunt, saltem in Monasteriis Canoniorum. *Clem. 2. de et. §. qual. Trid. S. 22. c. 4. de Ref.* quæ jura quamvis videantur loqui tantum de Canonicis Regularibus, consuetudo tamen, teste Miranda, extendit hanc dispositionem etiam ad alios, ita ut in nulla ferè Ecclesia Regulari ad eligendum admittantur, nisi Subdiaconi. Ex prædictis autem ab eligendo repelluntur Religiosi proprietarii, item qui ab Ordine Mendicantium transierunt ad Ordinem aliquem non Mendicantium, & qui ex alio capite privati sunt voce activa.

Dico 2. Eligi in Prælatos Regulares de Jure Com-

Communi possunt omnes & soli illi. 1. Qui jam antea emiserunt Professionem, & quidem expressam, ac in eodem Ordine. c. 49. h. t. c. 28. eod. in 6. Clem. 1. eod. quia in Magistrum assumi non debet, qui formam discipuli non assumpsit, nec est proficiendus, qui subesse non novit, ut loquitur c. 49. cit. Nectationi congruit, ut homines disparis professionis vel habitus simul in iisdem Monasteriis assententur, ut ait Clem. cit. Unde valide eligi nequit Novitius, & qui integrum probationis annum nondum explevit. Trid. S. 25. c. 19. § 21. de Regular. Nec qui simul emittit professionem, & eligitur. c. 37. § 38. h. t. nec qui tacite solum professus est, v. g. gestando habitum Professus proprium, vel exercendo actum Professorum. c. 49. Trid. c. 21. cit. Nec Religiosus alieni Ordinis. At ab electione passiva non excluditur, qui jam ante fuit Abbas alterius Monasterii, sed ejusdem Ordinis. Clem. cit. § c. 27. eod. in 6. Quamvis autem opus non sit, ut eligendus jam actu habeat Ordines sacros, debet tamen jam complevisse 24. ætatis annum, & intra annum utilem à die, quo possessionem Prælatuæ adeptus est, vel adipisci potuit, Sacerdotium suscipere, ut de aliis Beneficiatis Curatis jura præscribunt. Quibus tamen omnibus non obstantibus potest summus Pontifex plenitudine potestatis, & subinde solet, saltem extra Germaniam, aliquem non professum, minoris ætatis &c. ex causa publica assumere in Prælaturam Regularium, & Prælaturas, Regularibus aliis proprias, concedere Clericis Sæcularibus in Commendam, etiam perpetuam: tunc autem tales Commendatarii omnia possunt, quæ Prælati intulati. Fagn. in c. 27. cit.

76 Dico 3. Religiosi non-Mendicantes possunt eligi (vel potius postulari) ad Prælaturas etiam sæculares, & Cathedrali inferiores, ac tali electioni aut postulationi consentire, si facta sit in concordia, & præcesserit Superioris licentia. Ita colligitur ex c. 24. §. circa § c. 27. h. t. in 6. Dixi 1. Non-Mendicantes; nam Religiosi Ordinum Mendicantium tali electioni aut postulationi ad Prælaturam extra suum Ordinem, & non Cathedrali, neque cum licentia Superiorum consentire possunt, nec ullum jus inde consequuntur. c. 24. cit. § extrav. un. de Postulat. inter comm. Ad Prælaturam vero Cathedrali (seu ad Episcopatum) tam Sæcularem quam Regularem eligi valent tam Mendicantes quam non Mendicantes, & consentire possunt, si eligantur in concordia. c. 24. cit. c. 28. h. t. in 6. Clem. 1. eod. exceptis Professis Societatis JEſu ob peculiare votum & Constitutiones hujus Ordinis. Dixi 2. si facta sit in concordia, hoc est, ut DD. explicant cum gl. in c. 2. h. t. in 6. v. singulis, si vel omnia eligentium suffragia conspiraverint in Religiosum, vel si quidem majora tantum, nullus tamen ante vel in publicatione electionis &c. contradixit se opponendo: si enim electio vel postulatio fuisset discors, neque cum licentia sui Superioris consentire posset Religiosus, etiam Ordinis non Mendicantis. c. 24. cit. Nisi talis Religiosus jam ante fuisset factus Cardinalis; tunc

Lib. I. R. P. Pichler:

enim, si eligatur in Episcopum, consentire potest, & jus acquirit, etiam si in discordia fortiretur Majora; quia jam prius desit subesse iugo Regulæ Religiosæ. Dixi 3. § præcesserit Superioris licentia; sine hac enim nec Religiosi non mendicantes consentire in sui electionem valent, nec ullum jus acquirere, per c. 24. cit. Superior autem dare licentiam potest, non requisito prius consensu Capituli. c. 27. cit. ubi jus antiquum videtur correctum; neque assumptio Religiosi ad Prælaturam extra Monasterium vel Ordinem suum est propriè dicta alienatio, pro qua alias requiritur consensus Capituli. Per Superiorem intelligitur Abbas, Præpositus, Prior illius, qui assumitur, ac insuper Episcopus, si Monasterium, ex quo assumitur jurisdictioni Episcopali subiectum, & non exemptum sit.

Dico 4. Eligenda in Abbatissam, vel Præf-
77 etiam Monialium, debet esse virgo, saltem communiter existimata. 2. legitime nata. 3. ætatis 40. annos egressa. 4. & per 8. annos in eodem Monasterio laudabiliter versata. Primum membrum habetur can. 12. caus. 20. q. 1. Alterum sumitur à paritate cum Prælatis eligendis. Ratio utriusque est, ut major sit auctoritas Præpositæ, & splendor dignitatis Ecclesiasticæ non obfuscetur. Potest tamen probabiliter in utroque defectu dispensare Superior, qui electioni præest, aut Generalis & Provincialis, cui subest eligenda. Reliqua duo liquunt ex Trid. S. 25. c. 7. de Regular. sic statuente: Abbatissa & Priorissa, & quocunque alio nomine Præfecta, vel Præposita appelletur, eligatur non minor annis 40. & quæ 8. annis post expressam Professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperitur in eodem Monasterio, ex alio ejusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præest, videatur; ex iis, quæ in eodem Monasterio annum 30. excesserint, & 5. saltem annis post Professionem rectè vixerint, Episcopo vel alio Superiore consentiente eligatur.

Quæres, an & quænam adhuc specialia ha-
78 beat electio Abbatissarum, & aliarum Præfectarum Monialium? R. habet sequentia. 1. Episcopus, vel alius Superior, qui electioni præest, non ingrediatur claustra Monialium, sed ante Cancellorum fenestellam vota singularum excipiat. Trid. loc. cit. nisi nempe necessitatis causa; uti declaravit Greg. XIII. in Bulla *Ubi gratia*, v. g. tranquillitatis in electione aliud postulet. 2. electa in discordia (nempe à majori quidem parte, sed repugnante minore) etiam ante Confirmationem, tam in spiritualibus, quam temporalibus, admittitur ad administrationem, modò nihil de rebus Monasterii alienet, & nullam suscipiat in Monialem. 3. non confirmatur electa per discordiam, nisi consequatur duas tertias, saltem per accessum, qui in electione Monialium permittitur, postquam electa jam semel obtinuit Majora; non verò si solum obtinuit medietatem, & alia etiam medietatem votorum; vel si vota fuerint ita dispersa, ut non absolute respectu omnium eligentium, sed tantum respectivè ad alias coelectas

M 2

lor-

fortita sit Majora; quia tunc electio est omnino nulla. per c. 42. h. t. nisi accessum etiam in his casibus vel consuetudo vel constitutio Ordinis permittat. 4. casu quo electa per discordiam non acquirit duas tertias etiam per accessum, debet Superior, antequam electionem confirmet, vel reprobet, ex officio plenè (de plano tamen & sine figura iudicii) inquirere super iis, quæ obijciuntur electæ, item super electionis forma, ac personæ idoneitate. 5. non fit collatio Zeli ad Zelum, meriti ad meritum, sed solum numeri suffragiorum ad numerum. 6. contra electam in discordia, etiam postquam per accessum sortita est duas tertias, jam confirmata, & benedicta, possunt Moniales agere per modum denunciationis, vel etiam accusationis, si velint, ut ab adepta dignitate deficiatur. Habentur hæc omnia in c. 43. h. t. in 6. §. Sanè. Quæ modò diximus de electione Præfectorum Religiosarum, observanda etiam sunt in electionibus Præpositarum non-Religiosarum, seu illarum, quæ præfunt coetibus mulierum, Ordinem Religiosum non professarum, ut sunt Collegia feminarum Nobilium, & Canoniarum secularium, excepta sola Professione, quæ nec in eligendis, nec in eligentibus requiritur. c. cit. §. supradicta.

79 Dico §. Quamvis electio Abbatum temporalium, & aliorum Officialium, Priorum, Provincialium, ac Generalium, & Abbatissarum, aliarumque Præpositarum debeat fieri per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur, juxta Trid. Sess. cit. c. 6. non tamen quælibet votorum publicatio electionem eorum reddit irritam, sed solum illa, quando ante electionem vel major eligentium pars manifestat suum suffragium, vel unus quidem tantum, sed cum consensu majoris partis Capituli: vel quando ex propalatione unius suffragii promoveri vel impediri posse iudicatur electio certæ personæ. Ratio; quia si unius voti, vel nominis eligentium, manifestatio quælibet obstat electioni, in cujuslibet Electoris, vel Scrutatoris, potestate foret electionem personæ, quæ ipsi displiceret, irritam reddere: quod utique Tridentinum non voluit; cum sic non sustulisset periculum fraudum, ut tamen intendit, sed auxisset, & periculum nullitatis ferè omnium electionum induxisset. Unde non obest valori electionis. 1. si vel casu, vel culpa Scrutatoris, suffragium vel nomen alicujus electoris propalatum fuit. 2. si unus, non consentiente Capitulo, suum suffragium ostendit alteri, vel etiam coram omnibus publice vel ex imprudentia vel ex malicia manifestavit, modò Capitulum contradixerit, & talis eligentis voto rejecto eum jusserit dare aliud, vel potestate suffragandi pro ea vice privaverit. Si autem hæc manifestatio fuisset causa electionis, electio rescindenda foret. 3. si elector absens procuratori manifestavit quam suo nomine personam eligere debeat. 4. Si post electionem jam legitime factam vel ipsi Electores sua vota, vel Scrutatores eligentium nomina propalent. Porro vota censentur dari secreta, quando dantur ita, ut præter Scrutatores (qui

vel ex Juris dispositione, vel ex Consuetudine scire debent) nemini innotescat, cui eligentes dent; sive dein dentur per schedas apertas, sive sigillatas (in quibus descriptum intus sit nomen eligentis, foris autem nomen electi) sive per fabas, sive per lupinos, sive per scriptum ita clausum, in quo foris nihil, intus verò, mutato nonnihil charactere, nomen electi exprimitur, ita ut nec Scrutatoribus innotescat, à quibus proveniant singula suffragia. De reliquo non tantum Scrutatores obligantur ad non manifestanda vota, & nomina eligentium, sed etiam si met eligentes, sub peccato; quia Tridentinum præcepit secretam suffragationem principaliter ad vitandas fraudes & contentiones, item ad libertatem in eligendo stabilendam: quæ causæ etiam pugnant in eligentibus. Deinde Trid. absolute voluit, ut nunquam publicentur eligentium nomina, abstrahendo, à quibus publicentur, & quando; num à Scrutatoribus vel eligentibus, an durante electione vel post illam. Rigor tamen Tridentini, electionem non re. re. factam irritantis, non debet extendi ad electiones Sæcularium Prælatorum, quia ibi disponit de Regularibus. Et quamvis non videatur extendendus ad electiones Prælatorum Regularium, qui suas Ecclesias & Monasteria obtinent in titulum perpetuum, ut Abbates Ordinis S. Benedicti, S. Augustini, S. Bernardi &c. quia Trid. expressè dicit, Temporalium Abbatum, & quia Ecclesiæ Titulares Regulares æquiparantur Cathedralibus. c. 41. h. t. §. ibi gl. v. regularis; nihilominus probabilius est, quod etiam extendatur ad Perpetuos partim quia ratio Trid. fuit, ut evitentur discordiæ & inimiciæ, quæ etiam in Abbatibus Perpetuis eligendis præcedit, partim quia rubrica cit. c. 6. concipitur generalibus verbis, omnes Superiores (Regulares) eligibiles eligantur collatione suffragiorum secretorum: rubrum autem explicat nigrum. Quod autem in decursu fiat mentio Abbatum temporalium, est potius ampliatio etiam ad istos, quam restrictio. Accedit consuetudo, optima Juris dubii interpret. Tambur. de Jur. Abbat. to. 1. d. 5. qu. 5.

§. 11.

De Electione summi Pontificis.

Sciendum 1. cum Jure Divino nihil determinatum sit circa modum eligendi Summum Pontificem, in potestate & arbitrio Ecclesiæ esse certum modum præscribere & usurpare. Unde factum, ut diversis temporibus diverso modo electi fuerint Pontifices Romani. Initio post tempora Apostolorum eligebantur ab universo Clero, excluso populo: postea admittebatur aliquando populus, sed solum ad ferendum de eligendis testimonium, vel ad nominandum aliquem, qui dein eligebatur (citra obligationem tamen) à Clero, ut eum populus diligeret magis, & revereretur. Successu temporis jus eligendi vel confirmandi usurparunt, & arrogarunt sibi repetitis vicibus Imperatores; sed his nunquam plus fuit indultum, quam quod Clerus electionem à se celebratam Imperatori præsentare, ejusque assensum petere

tere debuerit, ut electio esset firmior, & electus acceptior, non quod ab Imperatorum arbitrio pependere Pontificis creatio. Postquam Cæsares vel a violenta ingessione deliterunt, vel privilegio, quod ipsis à Sede Apostolica concessum erat, renuntiaverunt, Nicolaus II. *can. 1. d. 3.* ius eligendi Pontificem tribuit Cardinalibus, sed non solis; cum eorum electioni accedere debuerit approbatio Cleri & Populi. Deum Alexander III. *in c. 6. h. t.* transulit ad solos Cardinales. Hi jam possunt eligere vel per totum Scrutinium, qui modus per secretas schedas est usitatus, vel per Accessum, vel per Compromissum, vel etiam per quasi-Inspirationem.

Sec. 2. Electionem Pontificis multa habere specialia, & ab aliis electionibus diversa; nam 1. post lapsum ab obitu Pontificis decedentis in loco, ubi habet Curiam, 10. dies inchoanda est electio à Cardinalibus presentibus, nec ultra has 10. dies expectandi absentes. 2. nec absentes specialiter vocantur, cum præsumatur, morem Pontificis eos latere non posse, & moram in constituendo Pontifice sit Ecclesiæ noxia. 3. nulla censura impedit Cardinalem electorem à ferendo suffragio. 4. nec eligendo aut electio in Pontificem obstat excommunicatio vel alia censura, si ea esset irretitus. 5. electio debet fieri in Conclavi clauso: ubi si intra 3. dies post ingressum non elegerint Papam, per frequentes 7. dies vivere debent contenti uno ferulo tam in prandio quam in cenat quibus elapsis, & nondum facta electione, subministrari pro victu nihil amplius debet, quam panis, vinum, & aqua, donec subsequatur provisio, seu electio. 6. Non censetur esse Canonica electio, nisi in unum conspirent duæ tertiæ eligentium (seu duæ partes, si electores dividantur in tres partes) si quidem electio fiat per Scrutinium: adeoque non sufficit majorem & saniores partem conspire in unum. 7. si pro uno non stent duæ tertiæ, tentatur electio per Accessum, ut sequantur duæ tertiæ: si hoc modo non obtineantur, receditur pro illo die quasi infecta; nam unicum in die Scrutinium admitti solet. 8. si electio fiat per Compromissum, nullus Compromissarius post Bullam Greg. XV. quæ incipit, *Aeterni*, potest sibi ipsi dare suffragium. 9. facta electione Papa neoelectus collocatur in throno, ornatur annulo Piscatoris, nomen, quod velit assumere, exquirunt. 10. Si electus antea non fuit Episcopus consecratus, consecratur à Cardinali Ostiensi: si vero jam semel suscepit Consecrationem ut Episcopus, ea omittitur. 11. Non confirmatur propriè ab illo, cum suam potestatem supremam & Universalem Ecclesiasticam non accipiat ab aliquo homine, sed immediate à Christo, nec ullum in terris Superiorem agnoscat: quamquam Ecclesiæ acceptatio, qua fideles acquiescent electioni à Cardinalibus factæ, vocari possit quasi Confirmatio; hæc enim acceptatio est quasi nova, ultimata, & absoluta electio, firmans priorem. 12. Tandem imponitur electo *Triregnum*, seu triplex corona, fortassis in

signum triplicis potestatis, quam habet Papa, nempe *Ordinis*, *Jurisdictionis suprema spiritualis* in universam Ecclesiam, & *Jurisdictionis temporalis* in suas ditiones terrenas, quæ sunt Urbs Romana, Latium, Ager Beneventanus, Comitatus Avenionensis, Ducatus Ferrariensis, Marca Anconitana, Umbria cum parte Hetruriae &c. De superius dictis videantur *c. 6. x. c. 3. in 6. Clem. 2. h. t. & Constitutiones Clementis VII. Pauli IV. Pii IV. Gregorii XV. Urbani VIII.* hæc super re editæ.

Dico 1. Quamvis conveniat, ut Cardinales eligant Pontificem ex gremio, seu unum ex collegio Cardinalium, si reperitur idoneus; id tamen absolute necessarium non est, sed possunt eligere quemcumque Catholicum etiam laicum, & uxorum consentiente uxore, modò habeat ea, quæ requiruntur Jure Naturali & Divino: qualia sunt, ut sit mas, ut sit fidelis, hoc est, baptizatus, & non hæreticus notorius. Prior pars colligitur à paritate cum Canonici, qui ex suo Collegio, si habeant idoneam, deberent eligere Episcopum. Posterior videtur decisa *c. 6. cit.* Confirmatur ex præxi: sic Eugenius III. ex Abbate simplici, Coelestinus V. ex eremo, cum nec esset in Sacris, fuit vocatus ad Pontificatum, neuter de collegio Cardinalium, sed uterque extraneus. Oppones, *can. 1. d. 23.* præcipitur, ut pro Romanâ Ecclesiâ eligatur unus de ejus gremio. Et in *can. 3. d. 79.* veratur electio Laici in summum Pontificem. & his antiquis Canonibus derogavit *c. 6. cit.*

Dico 2. Si Pontifex eligatur contra Canones, certam formam & libertatem electionis requirunt, electus nullum inde acquirit jus, nisi sequatur acceptatio Universalis Ecclesiæ. Ratio est clara, quia talis electio est nulla, nec eam sanat, aut defectum tollit consensus electi in electionem. Dixi 1. *contra Canones*, h. e. cum defectu conditionis Jure Ecclesiastico requisitæ ad validam electionem. 2. *certam formam*, & *libertatem electionis requirunt*, puta, si electio sit debito suffragiorum numero destituta, aut facta ab iis, qui notoriè carent potestate eligendi: si sit Simoniaca, aut gravi metu extorta &c. *can. 9. d. 79. cum Constit. Julii II. Cum tam Divino &c.* Si autem defectus non sit contra substantiam aut libertatem electionis, sed extrinsecus, ut si electus non sit legitime natus, non Clericus, non in Ordine sacro &c. videtur approbari electio in *c. 6. cit.* ubi præcipitur, ut *sine ulla exceptione ab Universali Ecclesiâ habeatur Pontifex Romanus*, qui à duabus partibus fuerit electus concorditer. 3. *Nisi sequatur acceptatio Universalis Ecclesiæ*, h. e. nisi vel nemo contradicat electioni factæ, vel tam pauci, ut prudenter dubitari nequeat, quin à reliquis fidelibus omnibus approbanda sit, & agnoscendus pro legitimo Pontifice electus. Atque hæc acceptatio, tanquam ultimata & absoluta electio, sanat omnes prorsus defectus tum electionis, tum electi, qui sunt: Juris Humani, quamvis sanare & supplere queat, qui sunt Juris Naturalis & Divini. Unde

Inferitur 1. Summo Pontifici, præcisè à Car. 84

M 3

di-

dinalibus adhuc electo posse opponi defectus & impedimenta Juris Ecclesiastici, quæ tollunt substantiam & libertatem electionis, non alia. Infertur 2. Pontifici electo à Cardinalibus, & ab Universali Ecclesia acceptato, nullum prorsus defectum vel impedimentum Juris Humani tantum opponi posse, adeoque nullam exceptionem. Quia Ecclesia acceptando electum à Cardinalibus supplet, quidquid supplere potest: sed omnem defectum Juris Humani supplere potest: ergo. *Juris Humani*, inquam; An verò Pontifici acceptato possit opponi impedimentum vel defectus, qui est *Juris Naturalis aut Divini*, puta, quod non sit mas, non baptizatus, vel quod sit notorius hæreticus, pendet potissimum ex illa questione inter Theologos multum agitata, an sit *fide Divina credibile*, Pontificem, ab Ecclesia acceptatum, esse *verum Pontificem*, h. e. nullo impedimento Juris Naturalis aut Divini laborantem. Qui affirmant, negabunt, posse opponi impedimentum Juris Naturalis aut Divini: secus alii, qui negant, id esse de fide. Illud est certum, quod Papa, laborans impedimento Juris Naturalis aut Divini, vel non possit acceptari ab Universali Ecclesia, vel, si acceptari possit, saltem Deus debeat etiam talem putatum Pontificem reddere *infallibilem*, supposito, quod aliquid definiat, vel præcipiat toti Ecclesie.

TITULUS VII.

De Translatione Episcoporum.

SUMMARIUM.

1. Non solum Episcopi, sed & alii à suis Ecclesiis & beneficiis transferri aliò possunt.
2. Etiam ad Ecclesias minoris dignitatis.
3. 4. Ad translationem Episcoporum, etiam confirmati tantum, necessarius est consensus Papæ.
5. Auctoritate Papæ transferri possunt Episcopi etiam Consecrati.
6. Inferiores autem Prelati, non-exempti, auctoritate Episcoporum.
7. Neutri tamen inviti & nolentes.

Sciendum, Translationem, quæ tertius est modus perveniendi ad Dignitates & Prælaturas Ecclesiasticas, ex *can. 11. 34. 35. caus. 7. q. 1.* sic definiri posse: est alicujus personæ ab una Ecclesia ad aliam mutatio, facta Superioris auctoritate & iusta de causa. Duo igitur præcipue necessaria sunt ad legitimam translationem. 1. consensus Superioris. 2. iusta causa, nempe necessitatis vel utilitatis. *can. cit. v. g.* si Prælati ob intemperiem aëris, plebis odium, perpetua dissidia &c. perseverare nequeat in sua Ecclesia, vel credatur plus boni præstaturus in alia. Unde haud dubie nonnunquam recte sunt translationes Prælatorum, ut docet etiam exemplum D. Petri, volente Domino Antiochiâ se transferentis Romam. Quamvis autem *Kubrica* faciat solius Episcoporum mentionem, certum tamen est tum ex *c. 4. de Posulat. & c. 5. de rer. permut.* tum ex constanti Ecclesiæ praxi, etiam alios Episcopos superiores Prælatos, ut sunt Archiepiscopi, Patriarchæ, Cardinales, quin & inferiores, uti Abbates & quoscunque Beneficiatos à suis Ecclesiis vel beneficiis ad alia mutari posse.

Dico 1. Quamvis conveniat, ut translatio fiat ad Ecclesiam majorem, vel saltem ad parem, absolute tamen fieri potest ad Ecclesiam minoris etiam dignitatis. Sumitur pars prior ex *c. 1. h. t.* posterior autem suadetur negative, quia non ostenditur Jus prohibens. Quamquam non facile ad inferiorem Prælaturam transferri quis velit, v. g. ab Archiepiscopali ad Episcopalem; neque concedatur facile licentia transeundi; quia ad inferiorem Ecclesiam transire volens censetur id facere non tam majoris utilitatis & fructus spiritualis gratiâ, quam studio avaritiæ, aut ex alio fine non bono.

Dico 2. Episcopi, & his superiores Prelati, etiam si Confirmati tantum sint, & nondum Consecrati, transferri ad aliam Ecclesiam non possunt sine consensu & auctoritate Summi Pontificis. *c. 2. h. t.* ubi redditur hæc ratio, quod inter Episcopum ejusque Ecclesiam intercedat conjugium spirituale, quod per Electionem censetur esse *Inchoatum* quasi per Sponsalia de futuro, per Confirmationem verò *Ratum*, & per Consecrationem *Consummatum*. *c. fin. eod.* Licet igitur Episcopus aliquis fortè confirmari deberet, aut posset ab Archiepiscopo, vel Legato à latere, non tamen hujus vel alterius auctoritate semel confirmatus transferri ad aliam Ecclesiam potest, cum Matrimonium spirituale Ratum non minus, ac Matrimonium carnale Ratum, indissolubile sit independenter ab auctoritate Papæ, cui specialiter reservatum est hoc vinculum dissolvere. *c. 1. cit. c. 3. & 4. de Off. Leg. Dixi, etiam si confirmati tantum sint*; id igitur à fortiori de Consecratis procedet. Si autem Episcopus necdum Confirmatus, sed solum Electus sit, opus non est auctoritate Pontificis, quia ante Confirmationem Sponsalia tantum, non verò Matrimonium Ratum, habet cum sua Ecclesia.

Oppones 1. Antequam Episcopus consecratur, Ecclesia, si eum amittat, non dicitur *viduata*, per *can. 1. d. 100.* ergo non censetur habere sponsum de præsentibus, nec Matrimonium spirituale Ratum esse, quamdiu Episcopus non est consecratus: ergo ad translationem Episcoporum, tantum confirmati, non opus est solutione Matrimonii spiritualis: ergo neque auctoritate Pontificis. 2. Metropolitanus potest eum, qui intra 5. menses post obtentam Confirmationem non petit Consecrationem, compellere, ut cedat Episcopatu, in quo jam est confirmatus. *can. cit.* ergo hoc ipso potest Archiepiscopus Matrimonium spirituale, etiam per Confirmationem evasit Ratum, dissolvere. *Ex ad 1. N. Ant. vel Dist.* non dicitur *viduata* simpliciter & quoad omnia. C. secundum quid. *N. A. & Conf.* Episcopus confirmatus, quamvis nequeat proximè exercere actus Ordinis Episcopalis, potest tamen exercere actus Jurisdictionis. Si igitur Ecclesia amittat Episcopum, præcisè Confirmatum, viduatur propriè quidem, sed non simpliciter & tali sponso, qui etiam poterat exercere actus Ordinis: sicut Adversarii idem admittere debent in casu, quo amittit Episcopum etiam Consecratum, sed in-

utilem ad exercendos actus Ordinis Episcopalis. Ad 2. *Diff. Conf.* ergo potest dissolvere Matrimonium spirituale Ratum potestate specialiter sibi concessa à Summo Pontifice. *C. Conf. independenter ab auctoritate Pontificis.*

N. Conf.

Dico 3. Episcopi, & his superiores Prælati, possunt transferri auctoritate Pontificis, etiam si jam sint Consecrati. Constat ex praxi & communi DD. sensu. Oppones. Papa non potest dissolvere Matrimonium carnale consummatum: ergo neque spirituale consummatum, quale est inter Ecclesiam & Episcopum Consecratum. *c. fin. cit.* nam Matrimonium spirituale est fortius carnali, ut loquitur Innoc. III. in *c. cit.* Confirmatur: ibidem dicitur, quod DEUS spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum judicio reservaverit dissolvendum. *R. N. Conf.* Conjugium spirituale dicitur fortius carnali, vel quia ratione spiritualitatis est dignius carnali: vel quia imprimit characterem indelebilem, adeoque fortius operatur: vel quia non potest dissolvi mutuo Episcopi & Ecclesie consensu sine consensu & auctoritate Pontificis; Matrimonium verò carnale consummatum quoad cohabitationem perpetuò dissolvi potest mutuo conjugum consensu, Religionem ingredientium, necopus est ad id auctoritate Papæ. Non verò fortius est in hoc sensu, quod nullo alio modo, quam morte, dissolvi valeat, cum certum sit, Episcopatum amitti per Renuntiationem, vel per Depositionem. Ad confirmationem sensus est, quod Papa non dissolvat Matrimonium spirituale per potestatem ab hominibus acceptam, sed ex privilegio speciali sibi concessa. *Math. 16. & declarato, c. 2. §. 3. b. t.* cum ad bonum Ecclesie regimen pertineat hoc vinculum subinde solvere, & utile, imò sæpe necessarium sit translationes Episcoporum facere. *can. 35. cit.* Dein licet transmitteretur, translationes Episcoporum esse prohibitas Jure Divino, id tamen non absolute intelligendum esset, sed sub conditione, si nempe non accedat consensus Papæ & iusta causa: sicut Matrimonium carnale Ratum non habet Jure Divino indissolubilitatem absolutam, sed solum conditionatam, nisi nempe Papa judicet præstare, illud dissolvi.

Dico 4. Abbates & alii Prælati ac Beneficiati Episcopis inferiores, & non exempti, possunt transferri sine auctoritate Pontificia; opus tamen habent auctoritate & consensu suorum immediatorum Superiorum. Prior pars liquet inde, quia nec jus, nec ratio exigit auctoritatem Pontificis. Posterior habetur *can. 8. caus. 18. q. 2. can. 37. caus. 7. q. 1.* Unde Abbas non exemptus debet transferri cum auctoritate Episcopi &c.

Dico 5. Non potest Episcopus, vel etiam inferior Beneficiatus, transferri invitatus & nolens. Ita communis contra Host. & Jo. Andr. Ratio de Episcopo est, quia per translationem contrahitur Matrimonium spirituale cum nova Ecclesia. *can. 39. caus. 7. q. 1. c. 2. cit.* Sed conjugium spirituale non contrahitur valide sine consensu

sponsi. *c. 21. de elect.* sicut Matrimonium carnale. Potest tamen Pontifex compellere per Censuras ex iusta & publica causa Episcopum, ut consentiat in translationem. *per can. 35. cit.* Ratio de Beneficiato inferiore est, quia nemo acquirit quasi dominium beneficii sine consensu, sicut ex communi Theologorum ad acquirendum aliarum rerum dominium requiritur voluntas eas habendi ut suas.

TITULUS VIII. De Auctoritate & Ufu Pallii. SUMMARIUM.

1. Quid intelligatur per Pallium.
2. Conferitur à solo Papa.
3. Solis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & quibusdam Episcopis, illud prius petentibus.
4. Tribuit plenitudinem potestatis, & Archiepiscopo nomen Archiepiscopi.
5. Ubi & quando liceat uti Pallio.
6. Est privilegium Personale.

Sciendum, aliquos ex illis, qui postulatur, eliguntur, aut transferuntur ad Ecclesiasticas Prælaturas, habere jus Pallii, ante cujus consecutionem non obtinent plenitudinem potestatis Officio suo annexæ, uti sunt hodie Archiepiscopi omnes, & aliqui Episcopi: rectè proin subjungitur titulus de Auctoritate & Ufu Pallii. De hoc dicemus, à quo & quibus concedatur Pallium. quid Juris & Auctoritatis inde acquiratur, ubi & quando illo liceat uti. Per Pallium autem intelligitur singulare & præcipuum eminentiorum Episcoporum insigne & ornamentum, de corpore S. Petri sumptum, Pontificalis Officii plenitudinem designans. Dicitur autem de Corpore D. Petri sumptum; vel quia benedicitur à Papa super Altari S. Petri, vel quia significat quasi particulam Ecclesiasticæ potestatis, quæ originaliter descendit in Episcopos à S. Petro, cui & ejus Successoribus, Romanis Pontificibus, in Universam Ecclesiam immediatè à Christo data est sacra potestas Universalis. Ejus materia est alba ovium lana contexta, & referens formam coronæ seu circuli, pectus & humeros circumcinctis, ac quatuor nigris vel rubris crucibus distincti, anteriore parte nonnihil dependente. Ufus Pallii est antiquissimus, & saltem in Romanis Pontificibus cum nascente Ecclesia ortus, imò teste Ruperto Tuitienti, S. Petrus Pallium jam misit S. Martino, Trevirensium primo Antistiti, & Gregorius M. Synagrio Augustodunensium Episcopo indulsit, ut ipse Greg. testatur in *Epist. 112. lib. 7.*

Dico 1. Defacto solus Pontifex Romanus confert Pallium. Quia ab hac Sede promanat omnis plenitudo potestatis Ecclesiasticæ, cujus signum est Pallium. Dixi, *defacto*; nam olim ex privilegio suis Suffraganeis illud conferebant quatuor Patriarchæ Majores, nimirum Constantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Jerosolymitanus, postquam ipsi ante acceperant à Romano Pontifice, præstito prius

us eidem fidelitatis & obedientie juramento. c. 4. de Elect. c. 23. de priv. Hodie autem, cum Sedes ista Patriarchales sint in manibus Infidelium, etiam amiserunt privilegium conferendi Pallium; nam Patriarchis harum Ecclesiarum Titularibus tantum, quos adhuc creat Pontifex, non permittitur conferre Pallium.

3 Dico 2. Pallium confertur solis eminentioribus Episcopis; quales sunt Romanus Pontifex, qui à se ipso illud accipit, utpote Superiorem in terris non habens: Patriarchæ: Primates: Archiepiscopi omnes; & hi quidem de Jure: ex privilegio autem vel consuetudine quidam etiam Episcopi, nempe Ostiensis prope Romam, qui consecrare solet Papam, & esse Decanus Sacri Collegii Cardinalium: Episcopus Papiensis in Longobardia: Lucensis in Tuscia: Bambergensis in Germania: Dolensis in Gallia: Quinque-Ecclesiensis in Hungaria &c. si illud instantanter petant intra tres menses à die Consecrationis (vel Confirmationis, si jam ante fuerint consecrati.) numerandos. can. 1. § 2. d. 100. ubi commissi sibi potestate & dignitate privatur, qui intra hoc tempus, cessante legitimo impedimento, Pallium omittit petere. Debent autem petentes prius Juramentum fidelitatis præstare Romanæ Sedi. can. 4. d. cit. antequam ipsis conferatur.

4 Dico 3. Archiepiscopi per pallium consequuntur 1. appellationem Archiepiscopi. c. 3. h. t. prius enim, etiam si confirmatus & consecratus jam sit, dicitur quidem *Metropolitanus*, non tamen Archiepiscopus. 2. iidem Archiepiscopi, & alii eminentiores Episcopi, obtinent plenitudinem suæ potestatis. c. cit. Ut adeò Archiepiscopus primum post receptionem Pallii exercere valeat actus Archiepiscopali Muneri proprios, uti est visitare Provinciam, convocare Concilium Provinciale &c. Item actus *Ordinis Episcopalis Majores*, qui inter Missarum solennia, vel in Pontificalibus ornamentis obiri solent, uti sunt conficere chrisma, dedicare Ecclesias, ordinare Clericos, consecrare Episcopos, benedicere Abbates, & Virgines &c. c. 28. §. præterea. de Elect. quia hos actus non censetur exercere tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus. c. cit. Unde actus *Ordinis Episcopalis Minores*, & minus principales exercere potest, uti sunt benedicere calices, paramenta, cœmeterium &c. qui nempe peragi solent extra Missam, & cum Stola tantum; hos enim non ut Archiepiscopus, sed ut Episcopus exercere censetur, sicut propter eandem rationem actus *Ordinis Episcopalis Majores* obire potest extra Provinciam suam invitatus ab alio, quia, cum extra Provinciam uti Pallio nequeat, eos obit, ut simplex Episcopus, non ut Archiepiscopus.

5 Dico 4. Inferiores Papæ Archiepiscopi, & Episcopi, jus Pallii habentes, non ubique, nec semper uti eodem licite possunt, sed tantum intra Provinciam suam, in Ecclesiis, & inter Missarum solennia, certisque tantum diebus, nempe solennibus. c. 1. 4. 5. 6. §. fin. h. t. can. 6. § 2. d. 100. Si verò Archiepiscopus, etiam in festis solennibus, privatim & sine Pontificalibus ce-

lebrare velit Missam, potest, & non tenetur adhibere Pallium, imò in Missa privata ei non licet adhibere. Dixi, Papæ inferiores, siquidem Pontifici ubique per totam Christianitatem, & quovis die, integrum est uti Pallio, si velit. c. 4. cit. ibi: Sane Romanus solus Pontifex in Missarum solennibus pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumpta est in plenitudinem Ecclesiastica potestatis, quæ per Pallium significatur. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Ex quibus verbis etiam eruitur, quòd spectato puncto Juris nequeat Archiepiscopus uti Pallio in loco exempto, in sua tamen diocesi vel Provincia sito, invito Rectore Ecclesiæ exemptæ; quia dicitur uti posse in Ecclesiis, in quibus jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt: sed in loco exempto non habet jurisdictionem, ut fatentur omnes; & locus exemptus æquiparatur loco extra diocesim vel Provinciam sito; quamvis enim sit in Diocesi, non tamen est de Diocesi, ut habet commune Brocardicum: sed extra Diocesim & Provinciam non potest uti Pallio, invitis locorum propriis Rectoribus: ergo. Adde, quòd usus Pallii non sit præcisè actus honoris, sed officii & sollicitudinis Pastoralis, quæ ad exemptos se non extendit. Nec obstat, quòd fortè exercere valeat Pontificalia in tali loco; quia non hoc ipso conceditur usus Pallii cum privilegio celebrandi in Pontificalibus. per c. 5. h. t. Unde, quamvis liceat uti Pontificalibus extra Provinciam saltem cum licentia Episcopi proprii, tamen Pallio uti non licet, etiam cum licentia illius. per c. cit. Plus enim indicat usus Pallii, quam usus Pontificalium, cum posterior sit merus honor, non autem prior. Dissentiant Panorm. Engel. Wiestner hic n. 13.

Dico 5. Privilegium Pallii est personale, & quamvis restrictum sit ad certum locum. c. 2. h. t. ibi: cum Pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat sepeliri. Unde Archiepiscopus non potest suum Pallium commodare alteri Archiepiscopo: nec transmittere ad successorem: & si fortè transferatur ad alium Archiepiscopatum, debet petere novum. c. 4. de Postulat. nec potest uti priore; quamvis illud secum transferre debeat, ut in eo sepeliatur. Quoddà fortè privaretur suo Pallio, v. g. per furtum, incendium &c. actus Ordinis Episcopalis majores non exercet licite, nisi urgeat necessitas, vel Ecclesiæ utilitas.

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

SUMMARIUM.

1. Resignatio quid.
2. Alia est tacita: alia expressa: alia simplex; alia conditionalis, in favorem, cum regressu &c.
3. 4. Resignare Beneficium quis possit. Ubi de Resignante, qui 20. dies non supervivit.
5. Quenam Beneficia, & quomodo.
6. 7. 8. Resignatio debet esse libera, ac spontanea. g. Re-

9. Requirit iustam causam.

10. n. atque legitimi Superioris consensum.

11. 12. Qui solus est Pontifex, si resignatio sit condicionalis, in favorem Ego. licet commendari possit certa persona inferiori Collatori.

14. An quomodo publicari debeat Resignatio.

Sciendum 1. Sicut Renuntiatio, in genere sumpta, est libera & spontanea alicujus juris dimissio, ita specificè sumpta, & huic loco propriè, esse liberam ac spontaneam dimissionem juris, quod quis habet in Prælatura, Dignitate, vel Beneficio Ecclesiastico, factam ex iusta causa & coram legitimo Superiore eam acceptante. Cum itaque per Renuntiationem amittantur Prælatura & Beneficia Ecclesiastica, c. 3. § 6. h. r. ac inde præbeatur occasio, ut constitui debeat novus Prælatus vel Beneficiarius, rectè subjungitur hæc materia tribus modis perveniendi ad Prælaturas Ecclesiasticas, huc usque explicatis. Renuntiatio etiam vocari solet resignatio, cessio, abdicatio, remissio, repudiatio, & si accedat juramentum, ejuratio Beneficii, Prælaturæ &c.

2. Renuntiationem duplici modo contingere posse, tacitè, & expressè. Tacita Prælaturæ vel Beneficii resignatio fit facto ipso, aut ex dispositione Juris, voluntatem renuntianti ex certo actu præsumptis; si quis nempe ponat actum, vel assumat statum de Jure incompossibilem cum Beneficio; ut si Beneficiatus in Minoribus constitutus contrahat Matrimonium: si Beneficiatus alius profiteatur Religionem: & universim quotiescunq; aliquid facit, cui à Jure annexa est privatio Beneficii; tacita tamen renuntiatio differt à privatione Beneficii, ipso Jure inducta, etiam per hoc, quod actus, per quem alias censetur renuntiare, vim tacitæ renuntiationis non habeat, si Beneficiatus expressè protestetur, se per talem actum nolle renuntiare; in casu autem privationis, non obstante hac protestatione, vacet Beneficium. De Tacita renuntiatione hic non agimus. Expressa fit verbis expressis; & juxta communem consuetudinem in scriptis oblata supplicatione, ut eam Superior admittat ob causas in supplicatione expressas. Hæc iterum duplex est, nempe Simplex seu Pura, quando absolute, purè, & sine adjecta conditione, pactione, aut modo resignatur Beneficium: & Conditionalis, quando adjicitur certa conditio, pactum, vel modus. Conditio autem vel modus multiplex apponi potest. 1. ut Beneficium dimissum conferatur certæ personæ; & hæc dicitur esse Renuntiatio in favorem. 2. Ut ex illo vel resignanti vel alteri solvatur certa pensio annua, aut fructus Beneficiales relinquuntur resignanti; & appellatur Resignatio fructuum. 3. ut alter mihi vicissim resignet suum Beneficium; & nominatur Resignatio ex causa Permutationis. 4. ut renuntians possit post certum tempus, vel quando voluerit, regredi ad Beneficium dimissum: & vocatur Regressiva: si verò adepti Beneficii possessionem nunquam adhuc adierit, & tamen resignaret sub conditione, ut præmortuo resignatario posset propria auctoritate adire illius possessionem, lib. I. R. P. Pichler.

diceretur Ingressus: vel denique Accessus, si v.g. puer, qui nondum est capax Beneficii administrandi, resignaret Beneficium ea conditione, ut post legitimam ætatem illud recuperet & adeat.

Dico 1. Resignare Dignitatem vel Beneficium regulariter potest omnis, qui habet jus in re, renuntiatione non tantum simplici, sed etiam condicionali, modò caveat Simoniam. Ratio est clara; cum cuilibet permissum sit regulariter renuntiare juri suo jam quæsito. per c. 16. § 23. de Regular. modò non cedat in præjudicium alterius, vel communitatis, vel hominis privati. Si quis tamen resignare velit per Procuratorem, ad id ipsi dare debet mandatum speciale. Et si mandans revocet mandatum, hæc tamen revocatio non intinetur Procuratori ante Resignationem, ista valebit. Clem. un. h. t. Non obstante, quòd Matrimonium non valeat revocato mandato & consensu, etiam nondum intimato Procuratori, dum iste loco alterius contraxit, scilicet ob favorem libertatis Matrimonialis. c. fin. de Procurat. in 6. Dixi, regulariter; nam

Excipitur 1. Beneficiatus in Ordinibus Majoribus constitutus, si non habeat, unde postea sustentetur. Bulla Pii V. Quanta Ecclesiæ. edit. an. 1568. 1. Apr. 2. Beneficiatus quoad illud Beneficium, ad cuius titulum est ordinatus, nisi facta mentione, quòd ad illud ordinatus sit. Trid. Sess. 21. c. 2. de Ref. etiam si aliunde habeat sustentationem congruam. 3. qui jam privatus est prius Beneficio per sententiam Judicis; quia renuntiatio est dimissio Beneficii proprii, & juris, quod quis habet in Beneficio. 4. qui vel propter Professionem Religiosam, vel propter crimen, vel propter assecutionem alterius Beneficii incompatibilis &c. ipso Jure privatus est beneficio, propter eandem rationem. Differt Azor cum aliis, qui dicunt, ante sententiâ declaratoriam criminis non amitti titulum & proprietatem Beneficii: id saltem verum est, quòd nemo teneatur dimittere possessionem Beneficii ante sententiam omnem. 5. Novitius, qui renuntiat ante duos ultimos menses Novitiatus, Professione non secuta, per Trid. S. 25. c. 16. de Regular. ne scilicet minuatur libertas recedendi à Religione, & Professio extorqueatur metu defuturæ sustentationis. Dissentit Garc. Barb. & Palao. 6. Clericus impubes sine auctoritate Tutoris & decreto Superioris. arg. c. 2. de etat. § quattu. c. fin. de Judic. in 6. Aliud est de Clerico Minorenni, h. e. 25. annos nondum egresso; quia iste, si pubes sit, in causis spiritualibus & beneficalibus habetur pro Majorenni. c. fin. cit. Si tamen indè graviter esset læsus, restitui in integrum deberet; cum favor, quo habetur pro majorenni, ipsi nocere non debeat. 7. qui post factam renuntiationem non supervivit 20. dies. juxta Reg. 18. Cancellar. quæ vocatur Regula de viginti. Proin resignatio, quæ fit ab infirmo (vel etiam sano, ut praxis Romanæ Curie, imò verba regulæ nunc adjici solita declarant) invalida est, si Resignans intra 20. dies moriatur, intellige morte naturali: ne nimirum Beneficia videantur

deantur ab uno ad alterum transire per viam hereditariae successionis, quam SS. Canones detestantur. *c. 7. c. 11. de fil. Presbyt.* sed P. Engel de *preb. n. 30.* putat, resignationem ejus, qui sanus adhuc resignavit, licet intra 20. dies moriatur, valere. Dies autem isti incipiunt currere à die praestiti à resignante consensus coram legitimo Superiore, resignationem acceptante; & debent esse completi: nec sufficit, diem vigesimum esse solummodo inchoatum; partim quia Regula dicit, si Resignans decesserit intra 20. dies: sed qui decedit die vigesimo nondum expleto, decedit intra 20. dies: ergo: partim quia alias illa Regula ad 18. dies & aliquot horas restringi posset; nam sicut vigesimus inchoatus haberetur pro completo, ita primus haberi posset pro completo, etiam si ultimam horam fuisset facta renuntiatio. Coeterum probabile est diem illum, quo praestitus est à Resignante consensus, non venire in computum, sed computationem dierum incipere primum à media nocte, resignationem sequente. vid. Leuren. *p. 3. q. 344.*

Oppones 1. si quilibet potest renuntiare Dignitati & Beneficio suo, etiam Papapoterit renuntiare Papatu, & Episcopi suis Ecclesiis: sed utrumque est falsum; nam resignatio debet fieri in manibus Superioris, Papa autem Superiorem non habet: & Episcopi Matrimonio Spirituali cum suis Ecclesiis ligantur, quod ipsi nequeunt dissolvere juxta dicta ad *tit. 7. de trans. Episc.* ergo. 2. si quilibet potest resignare beneficium renuntiatione conditionali, tunc poterunt resignare in favorem certae personae, vel ex causa permutationis, qui habent beneficium Patronatum: vel Electivum: vel Reservatum summo Pontifici: vel Litigiosum: atqui hoc est falsum, quia cedit in praedictum Patroni, Electorum, Summi Pontificis, & *c. 2. ut lit. pend. in 6.* expresse prohibetur resignatio beneficii litigiosi in favorem alterius, quam colligantis: ergo. 3. *In l. 5. ff. qui Testam. fac. poss.* validum astringitur Testamentum illius, qui pridie, quam compleret annos pubertatis, scilicet annum 14. aetatis, faceret illud post sextam noctis horam: quia complisse videtur annum quartum decimum. *l. cit.* Ergo etiam resignatio illius erit valida, qui post eam factam obiit 20. die nondum expleta; quia ultima dies habetur pro completa juxta *l. cit.* licet completa physice non sit. *Id. ad 1. N. Min.* Quod resignatio debeat fieri in manibus Superioris, est juris tantum Ecclesiastici, in quo Papa potest dispensare. Vel dic, renuntiationem, qua se Papa abdicat Papatu, uti fecit S. Caelestinus V. & fieri posse, aperte decidit *c. 1. h. t. in 6.* acceptari à Christo; sicut immediatè à Christo, non ab Eligentibus, suam supremam & universalem potestatem accipit Papa. Episcopi ad renuntiandum indigent consensu Pontificis, qui solvere potest eorum Matrimonium Spirituale. Ad 2. *Dist. Ma.* poterunt resignare in favorem &c. cum consensu Patroni, Eligentium, Pontificis, & in favorem colligantis. *C. Ma. aliter. N. Ma.* Ad 3. *N. Conf.* Dies inchoata habetur pro completa, quando tem-

pus designatur per annos, uti in *d. l. 5. contin. gic.* non verò quando per dies, uti in *regula de viginti.* Dein hac regula est Ecclesiae favorabilis: sed magis favetur Ecclesiae, si strictè expleri debeat ultima dies; quia sic magis removetur species hereditariae successionis in beneficiis.

Dico 2. Resignatio debet esse libera. Ratio, quia est actus humanus, qui necessarius est liber. Et sicut res aliae non amittuntur sine propria & libera voluntate, aut Superioris auctoritate, ita nec Beneficia Ecclesiastica. Unde resignatio fraude vel dolo, circa substantiam versante, extorta non valet; cum deceptio tollat libertatem & consensum, sicut error circa substantiam rei; nam errantis nullus est consensus. *l. 15. ff. de iurisdic. Si verò dolo non substantiam resignationis, sed solum circumstantias afficiat, ea quidem de jure subsistit, cum quoad substantiam sit libera; rescindenda tamen est per Judicem; quia fraus & dolo nemini prodesse & patrocinari debent. l. 30. C. de Transact. & talis fraudulentus in beneficium ingressus esset vitiosus, quem abhorrent SS. Canones. c. un. de eo, qui mittit. in possess. in 6.*

Dico 3. Resignatio debet esse spontanea, h. e. non extorta metu gravi & injusto. *c. 3. 4. de his, quae vi. Et c. 5. h. t.* quia quae vimetisve causa sunt, cavere debent robore firmitatis. *c. 4. cit.* Si queras, an resignatio, metu extorta, sit ipso jure nulla, vel tantum rescindibilis auctoritate Judicis: repono cum Panorm. in *c. 2. de his, quae vi. n. 2.* & communiori contra Hostiens. in *tit. c. Gonzal. & Ponticum,* eam ipso jure valere quidem; quia metus non tollit, sed tantum minuit libertatem, consequenter jure Naturali non est invalida; ex jure autem Positivo non satis probatur nullitas: esse tamen rescindendam; quia hoc saltem probant allegata Jura. Excipe casum, quo renuntians à personis secularibus captus, vel detentus, atque sic ad renuntiandum compulsus est; haec enim renuntiatio nullius omnino esse firmitatis pronuntiatur *Clem. 2. §. sane de Panis,* adeoque ipso jure nulla est. Oppones: Electio vi vel metu facta ipso jure est nulla. *c. 43. de Elect. Ergo & renuntiatio. Id. N. Conf.* quia de Electione id clare reperitur expressum in jure, non de Renuntiatione. Vid. Leuren. *p. 3. q. 703.*

Quares, an ergo Episcopus, vel alius Beneficiatus nunquam possit aut debeat cogi à legitimo Superiore ad resignandum? *Id. 1. potest cogi ex certis causis. 1. si labore irregularitate, praesertim indispensabili, seu in qua dispensari ordinari non solet, qualis apud Episcopos est, quae oritur ex bigamia, ex procreatione ex damnato coitu, ex homicidio voluntario & notorio. 2. si reus sit criminis, propter quod privari potest Praelaturâ vel Beneficiis suis; qualia crimina sunt omnia, quae secum trahunt infamiam. 3. si quis, postquam licentiam resignandi petiit & obtinuit à Superiore, iterum resiliere cupit. c. 12. h. t. ne scilicet Superiori illudatur. Aliud esset, si petiisset quidem, non tamen obtinisset licentiam. De reliquo propter senium & infirmitatem nemo facile*

facile invitus ad renuntiandum adigi debet propter c. 1. eod. g. 2. Etiam debet cogi, casu quo scandalum pusillorum alio modo tolli nequit, sicut ipse Episcopus vel Beneficiarius tali casu tenetur renuntiare; quia lex Charitatis obligat, ut vitetur scandalum pusillorum, si sine peccato & salutis periculo vitari potest.

Dico 4. Resignatio, saltem ut licite fiat, requirit iustam causam. Sumitur ex Bulla Pii V. c. 10. h. t. Ratio datur hæc, quia renuntiatio beneficiorum, quæ ob utilitatem Ecclesiæ permittitur, non debet pendere à cuiusvis arbitrio, & permitti sine iusta causa; alias enim eederet in detrimentum Ecclesiæ. Respectu Episcoporum resignare volentium in c. 10. cit. recensentur sex causæ. 1. conscientia criminis, non tamen cuiuslibet, sed quod impedit executionem Officii, etiam post-peractam penitentiam, ut est Simonia, & quodcunque infamiam ipso iure inducens. 2. debilitas corporis, quæ nimirum tanta est, ut Episcopus per eam reddatur impotens ad exequendum Officium Pastorale. 3. defectus scientiæ, quando nimirum nescit ea, quæ ad Officium & regimen Ecclesiæ sunt necessaria. 4. malitia plebis, irrevocabili-ter (h. e. sine emendationis spe) sese opponentis suo Præsuli. 5. grave scandalum populi, scilicet non Pharisæicum, & ex malitia populi ortum, quod non tenemur cavere, sed pusillorum, seu ex ignorantia & infirmitate profectum; quo casu diximus etiam esse obligationem resignandi. 6. irregularitas Præsulis, in qua dispensari solet, ut est defectus natalium, præsertim occultus. Extra has causas fortè non sufficiunt alia, ut permittantur Episcopi resignare, quia c. cit. §. verum ait: si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti favendum. Sic per se neque ingressus in Religionem est sufficiens causa, nisi nempe Episcopus alias versaretur in periculo propriæ salutis propinquo, vel videret, alium fore Ecclesiæ utiliore. per c. cit. §. ne putes. §. c. 12. de Regular. Etiam si Religionis ingressum voluisset. Si tamen votum Religionis edidisset ante susceptum Episcopatum, votum deberet implere, c. 10. de Voto. Respectu inferiorum Beneficiatorum sufficiunt causæ minores, & præsertim in resignatione beneficiorum simplicium. eas recenset Pius V. in Bull. cit. & sunt senium, morbus, vitium corporis, publica relegatio &c. Quamvis autem Bulla velit, ut propter alias causas ibi non expressas non permittatur resignatio, tamen quoad hoc, teste Zypæo, in Germania non est recepta, uti & quoad prohibitionem, ne Episcopi vel alii Collatores resignata beneficia conferant suis, aut resignantibus, consanguineis, affinis, vel familiaribus, ut testantur DD. Non requiri in Germania graves causas ad resignandum liberè, restatur consuetudo & praxis.

Dico 5. Resignatio beneficii regulariter requirit consensum legitimi Superioris Ecclesiastici. Seu fieri debet in manibus Superioris. c. 4. §. 8. h. t. contraria autem consuetudo tanquam corruptela reprobatur c. 7. de consuet. Ratio petitur ex c. 1. de R. 7. quia res, per quas

Lib. I. R. P. Pichler.

cunque causas nascitur, per easdem etiam dissolvitur: sed legitimi Superioris Ecclesiastici auctoritate, non propriâ, obtineri debent beneficia Ecclesiastica: ergo ejusdem, & non propriâ, auctoritate etiam dimitti debent. Dixi 1. beneficii, in quo nempe aliquis habet jus in re, ac certum; non enim opus est consensu Superioris, ut quis dimittat jus ad rem, ex electione, præsentatione &c. acquisitum, antequam consecutus fuerit Confirmationem, aut Institutionem; neque opus est ad dimittendum beneficium, super quo ipsi mota est lis, etiam post obtentam Institutionem. 2. regulariter; nam si quis dimittere velit beneficium quodcunque, Episcopatu inferius, ex causa Religionis ingrediendæ, non opus habet Superioris consensu, c. 18. cit. quamvis eum petere deceat. 3. Legitimi; alias resignatio non tenet, c. 8. cit. atque Superior legitimus, si ratam habere nolit renuntiationem coram alio factam, potest resignantem compellere ad beneficium reassumendum; quamvis ipse resignans amiserit jus repetendi beneficium dimissum; adeoque ex parte resignantis valida sit, sed sine præjudicio Superioris legitimi. per l. 74. ff. de R. J. ibi: non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. Sed quis censetur esse Superior legitimus? &c.

Dico 6. Resignatio simplex seu pura fieri potest coram omni & solo illo Superiore, penes quem est potestas instituendi simul & destituendi, h. e. qui non solum potest conferre Beneficia, sed etiam auferre, non tantum instituire præsentatos, sed etiam deponere institutos. Ita plerique; quia renuntiatio habet vim destitutionis seu depositionis, per quam amittitur beneficium. Unde Vicarius Generalis sine speciali mandato ac licentia Episcopi non potest admittere resignationes puras; quia non potest amovere Clericum à beneficio. c. 2. de Off. Vicar. in 6. Id tamen potest Capitulum Sede vacante, etiam admittendo resignationes beneficiorum Summo Pontifici reservatorum (exceptis beneficiis Pontificalibus, & Prælatibus Regularibus immediatè Summo Pontifici subiectis) sicut id potest Episcopus; cum in hujus jurisdictionem ordinariam succedat, quamvis hæc beneficia reservata conferre nequeant.

Dico 7. Resignatio conditionalis, nempe in favorem, cum reservatione pensionis, cum reservatione regressus, ingressus, accessus, spectato Jure Communi, non coram Episcopo, sed coram solo Pontifice fieri potest (licet resignatio ex causa Permutationis fieri possit coram illo, qui potest admittere resignationes puras, juxta c. un. de rer. permut. in 6. §. Clem. un. eod.) Ita communis. Ratio, quia Jus Commune, quod solus Papa, & non inferior, immutare potest, prohibet illas resignationes, & quidem sub reservatione pensionis & fructuum. per c. 8. de Præb. §. c. un. ut benef. Eccles. sine diminut. ad quem titulum dicemus, qualiter Episcopis liceat impo- nere pensiones beneficiis; sub reservatione regressus &c. autem prohibet in Trid. Sess. 25. c. 7. de Ref. ac in Bulla Pii V. quæ incipit, Roma Pontificis. edita an. 1571. Denum resignationes

N. 2

in

in favorem c. 1. de concess. ubi prohibetur collatio beneficii de novo, antequam vacet: sed beneficium, quod resignatur in favorem, nondum vacat, quia resignatur sub conditione, si conferatur certæ personæ, ut habet communis; nam si beneficium fortè ex aliqua causa non consequatur resignatarius, jus illius remanet penes resignantem, ut ex communi & Rotæ decisionibus docet Flamin. lib. 1. q. 3. n. 47. Sed hæc conditio nondum est impleta, quando fit renuntiatio: ergo. Si contendas, resignantem in favorem non resignare conditionatè, sed sub modo, nempe ut conferatur beneficium huic certæ personæ; vel sub hac conditione, si velit collator conferre huic personæ, quæ conditio jam potest esse impleta, quando admittitur resignatio, & fit collatio. Repono, hujusmodi pactiones, quibus imponitur obligatio in ordine ad beneficia Ecclesiastica, generaliter prohiberi. c. 4. 6. fin. de pactis. Accedit, quòd resignationes in favorem habeant speciem hereditariæ successionis, quam SS. Canones detestantur can. si ergo. 8. q. 1. c. 1. de Preb. dum passim suos sibi consanguineos substituerent Beneficiati, nisi prohibita forent hujusmodi resignationes. Adde praxim & stylum Curie Romanæ. Wiewner n. 63. Dissentit Covar. Sot. & alii apud Leuren.

13. Quæres, an Episcopus saltem possit resignationem, à resignante factam in favorem, admittere simpliciter & rejecta conditione? R. cum communiore & probabiliore, quòd non; quia resignans sub conditione, ut conferatur certæ personæ, non intendit dimittere beneficium, nisi impleatur conditio: ergo inferior Papæ, cum non possit implere conditionem, neque potest admittere resignationem cum tali conditione. Et regulariter actus, qui fit per modum unius individui cum aliqua qualitate & adjectione, non potest acceptari quoad unam partem, ac rejici quoad alteram. per l. 55. ff. de condit. & demonstr. Interim resignans coram Episcopo potest illi certam personam pro successore commendare. Covar. varior. l. 1. c. 5. n. 5. Barb. alii; quia talis commendatio nec causa movens est, multò minùs pactum, sed solum preces & occasio ad collationem. Favet c. 34. de simon. Nec obstat Bulla Pii V. Quanta Ecclesiæ cit. quia intelligenda est de casu intervenientis pacti, vel nondum vacantis beneficii.

14. Dico 8. Resignatio omnium beneficiorum, quocunque modo facta, de jure publicari debet intra certum tempus, & in loco certo, à Resignatariis. Reg. Cancellar. 34. Bull. Gregor. XIII. Humano vix judicio. an. 1584. Dixi 1. omnium beneficiorum, sive sint Sæcularia, sive Regularia, Curata vel Simplicia &c. exceptis tantum consistorialibus, seu iis, quæ conferuntur Romæ in Consistorio, uti Archiepiscopatus, Episcopatus &c. 2. quocunque modo facta, sive per se, sive per procuratorem, purè vel conditionaliter &c. 3. publicari, nempe per Notarium litteras resignationis, vel earum transcriptum, manibus tenentem, & intelligibili voce novum Beneficiatum die festivo & inter

Missarum solemniam promulgantem. 4. debet; alias resignatio ipso jure nulla, & resignatarius ad tale Beneficium omnino inhabilis redditur, atque Beneficium reservatur dispositioni Sedis Apostolicæ. 5. intra certum tempus, scilicet intra 6. menses, si resignatio sit facta in Curia Romana, & Beneficium existat intra Italiam: si verò extra Italiam & montes, intra 9. menses numerandos à die concessæ gratiæ, non à die præstiti consensûs in resignationem. Si verò extra Romanam Curiam facta sit resignatio, & coram Ordinariis, ab his recipi (vel rejici) debet intra mensem, publicari autem à Resignatariis intra 3. Menses à die collati Beneficii, non à die resignationis admittæ. 6. in loco, nempe in Ecclesia Cathedrali, si Beneficium sit Cathedralis; si verò Parochiale, vel intra limites Parochiæ situm, in Parochiali & Cathedrali simul; si autem nulli Diocæsi, & nulli Parochiæ sit subiectum, in Ecclesia Beneficii tantum. 7. à Resignatariis, h. e. iis, quibus Beneficia resignantur, curritque ipsis, etiam ignorantibus, tempus publicationi præfixum. 8. de jure, scilicet scripto; nam Consuetudo Germaniæ, saltem in quibusdam diocæsi, aliud obtinet, ubi permutationes, & resignationes, præsertim coram Ordinariis factæ, non solent cum hujusmodi solennitatibus publicari, imò præterque omittuntur. Garc. Pirhing. n. 109.

TITULUS X.

De Supplenda Negligentia Prælatorum. SUMMARIUM.

1. Quandonam Prælati dicantur negligentes.
2. Quibus modis negligentia suppleri possit.
3. 4. Quorum, & à quibus debeat.
5. Collatio Beneficii nulla est, licet statim fiat post lapsum temporis à jure definiti.
6. 7. Negligentiam Episcopi in administranda Justitia, vel munere Pastoralis, non supplet Archiepiscopus, neque Capitulum.

Sciendum 1. nonnunquam contingere, ut Prælati retineant quidem suas Dignitates & Beneficia, quæ dantur propter Officium spirituale, ac in bonum Ecclesiarum, in administrando tamen officio suo sint negligentes. Proinde proin hoc titulo ordinatur, ut hæc negligentia non tam puniatur, quàm per alios suppleatur, ne subditi vel Ecclesiæ damnum spirituale vel temporale patiantur, præsertim illa negligentia, quæ committitur in collatione Beneficiorum. Præterea Prælati etiam censentur esse negligens, si facere omittit, quod ratione officii, potestatis, & jurisdictionis suæ poterat & debebat facere, v. g. si est incurius in administratione honorum Ecclesiasticorum, in custodia templorum, in restauratione disciplinæ, in extirpatione abusu, in expediendis litibus, in administranda justitia, in Beneficiorum provisione: circa quas ultimas duas negligentias tantum hoc loco ponemus assertiones, quorum nempe, & à quo supplenda sint.

Sc. 2. Negligentiam Prælatorum variis modis suppleri posse. 1. Devolutione juris ad Prælatus superiorem, uti fit, si sint negligentes in Beneficiorum provisione, nimirum intra debi-

etiam tempus non conferendo Beneficia, non instituendo, non eligendo, vel instituendo aut eligendo indignum, ut patet ex t. h. t. 2. Ad iunctione Coadiutoris idonei. c. 2. h. t. in 6. 3. Depositione ab Officio, vel privatione Dignitatis c. 1. de Off. Custod. 4. Excommunicationis poenâ per duos menses inflicta. can. 101. caus. 6. 1. Vel alio modo pro varietate & majoritate commissæ negligentia.

Dico 1. Supplenda est negligentia non solum Prælatorum Ecclesiasticorum, sed etiam Collegiorum Ecclesiastica jurisdictione & Superiorum prædicatorum, item eorum, qui habent iura Patronatus. c. 2. 3. fin. h. t. &c. Nomine Prælatorum venit hic omnis persona Ecclesiastica jurisdictionem exercens, uti sunt Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Archipresbyteri, Archidiaconi, & alii usque ad simplicem Curatum; nomine autem Collegiorum Capitula, & Congregationes, jurisdictione Ecclesiastica pollentes.

Dico 2. Negligentia circa provisionem Beneficiorum Ecclesiasticorum suppleri debet ab immediato & proximo Superiore, ad quem, si provisio debito tempore facta non est, devolvitur pro illa vice potestas providendi. c. 3. & fin. cit. c. 2. & 8. de concess. præb. c. 41. de Elect. &c. Unde si Beneficium est Collativum, Collator autem inferior Episcopus, negligentiam supplet Episcopus: si Patronatum, & Patronus laicus negligat præsentare intra tempus præscriptum, Superior, penes quem est instituere præsentatum: si Electivum, & Capitulares non eligant intra debitum tempus, Superior, penes quem est potestas confirmandi electum. Vide dicta ad tit. de Elect. n. 13. item dicenda ad tit. de concess. præb. in lib. III. n. 11.

Quæres, an collatio Beneficii, vel electio Prælati, sit ipso Jure invalida, & devolutio fiat ad Superiorem, etiam si statim instituatur post lapsum temporis à Jure definiti, nempe post semestrem, vel in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus post trimestre: adeoque an mora possit purgari per celerem Provisionem? R. Est invalida, & devolvitur potestas providendi pro illa vice ad Superiorem statim. P. Wiestner n. 37. cum aliis contra non paucos; quia collatio Beneficii, vel electio, à non habentibus potestatem conferendi, vel eligendi, est invalida: sed qui conferunt, vel eligunt, post temporis à Jure præfixi lapsum, jam sunt ipso Jure privati potestate conferendi, vel eligendi. c. fin. c. 41. cit. Oppones 1. In c. 4. h. t. rescribit Innocent. III. suo Legato, ut Beneficia, quæ post tempus à Jure præfixum obvenierunt personis idoneis, de patientia permittat ab ipsis pacifice possideri: sed quod potest patienter tolerari de Jure, non est invalidum ipso Jure; quamvis rescindi possit: ergo. 2. si talis collatio vel electio esset irrita ipso Jure, tunc provisus in conscientia teneretur Beneficium dimittere ante sententiam, & nemine se opponente: sed hoc est contra alibi dicta, de Legibus & Electione: ergo. R. ad 1. Dist. Min. quod est invalidum Jure Naturali, non potest tolerari Jure Positivo. C.

Min. quod est invalidum Jure tantum Positivo. N. Min. Collatio, vel Electio, post lapsum præfixi temporis facta, non est invalida Jure Naturali: quod autem Jure Positivo sit invalida, insinuat in textu c. 4. cit. quia toleratur tantum per viam gratiæ, & ex patientia, non per viam Juris, sicut alia multa sustinentur de patientia, quæ in Judicium deducta roserari non possunt. c. 18. de Præb. Hæc autem tolerantia provisionis invalidæ fuit nova provisio. Ad 2. Si esset irrita Jure Naturali, C. Maj. si tantum Jure Positivo humano, subdist. tunc teneretur dimittere Beneficium ante sententiam condemnatoriam, supposito, quod aliquis se opponat, & nullitas sit declarata per sententiam Judicis. C. ante sententiam declaratoriam nullitatis, vel nemine se opponente. N. Maj. Privatio hæc potestatis & juris conferendi, vel eligendi, est poena: sed poena, privans Jure jam quæsitum, non est subeunda ante omnem sententiam, ut tradunt DD. ad tit. de Penis.

Dico 3. Negligentia Episcopi circa administrationem Justitiæ probabilis non potest suppleri ab Archiepiscopo (extra casum Appellationis) neque à Capitulo: adeoque nec ad illud, nec ad istud devolvitur jurisdictio Episcopi ad dicendum jus Diocesanis in casu negligentia Episcopi. Ita P. Wiestner n. 46. cum Abb. Pirh. & aliis communius contra Robertum König hic n. 11. & Ludov. Engel à n. 5. ubi putat, saltem in casu, quo lis nondum est coepita coram Episcopo, sed solum, postquam debitè requisitus est, denegavit audientiam, vel justitiam administrare neglexit, generaliter à diocesanis posse adiri Archiepiscopum in prima instantia. Probatur: Jus Canonicum generaliter prohibet Archiepiscopo exercere jurisdictionem in subditos Episcoporum, seu Suffraganeorum, sibi subordinatorum. c. 11. de Off. Ord. nisi id reperitur expressè concessum Archiepiscopo in Jure, per c. 1. h. t. in 6. ergo etiam prohibet in casu, quo Episcopi sunt negligentes in administranda Justitia: sed nullibi reperitur id in Jure concessum, atque hoc ipsum in simili dicitur c. 1. cit. his verbis: cum id non invenitur à Jure concessum: ergo. Id autem, quod dicimus de causa negligentia Episcopi in administranda justitia, etiam intelligi volumus de casu negligentia in administrando munere Pastoralis: quia nullibi est expressè concessum Archiepiscopo administrare diocesim alicujus ex suis Suffraganeis, cum sic exerceret jurisdictionem in ejus subditos, quod ipsi generaliter est in Jure prohibitum. c. 11. cit.

Oppones 1. In c. 1. cit. non est sermo de Episcopo negligente in administranda justitia, sed de Episcopo excommunicato propter delictum: ergo inde non probatur, jurisdictionem Episcopi non devolvi ad Archiepiscopum propter negligentiam: imò à contrario, quia excipitur casus excommunicationis, infertur, Archiepiscopo competere jurisdictionem in aliis casibus, nimirum negligentia &c. 2. In toto hoc titulo id agitur, ut generaliter Superior suppleat defectum inferioris: ergo etiam in casu negligentia, si nullibi reperitur exceptus

in Jure: sed non reperitur exceptus: ergo. 3. ratio, propter quam Jus vult suppleri negligentias Inferiorum à Superioribus, v. g. in collatione beneficiorum, est generalis, nempe hæc, ne subditi vel Ecclesiæ patiantur damnum: sed hæc ratio pugnat etiam in casu non administratæ ab Episcopo justitiæ: ergo. 4. De Jure admittitur appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum in casu denegatæ vel protractæ justitiæ: ergo etiam in eodem casu negligentia circa administrationem Justitiæ jurisdictio Episcopi devolvitur ad Archiepiscopum. 5. Si non fit devolutio ad Archiepiscopum, debet illa fieri ad Capitulum saltem; cum alias non detur sufficiens remedium oppressis: sed ad Capitulum non devolvitur juxta nos, imò nec juxta Adversarios: ergo. 6. ad 1. *N. Conf.* quia in c. cit. allata ratio, cum id non invenitur à Jure concessum, est universalis, & insinuat, generaliter nunquam competere Archiepiscopo jurisdictionem in subditos suorum Suffraganeorum. A contrario non infertur, in reliquis casibus, ibi non expressis, jurisdictionem devolvi ad Archiepiscopum; quia plures sunt casus, in quibus non devolvitur, adeoque ibi casus excommunicationis Episcopi propter culpam non ponitur per modum exceptionis, sed per modum exempli. Ad 2. *N. Ant.* quia fere id tantum agitur, ut suppleatur negligentia Episcoporum in causis Beneficialibus, non generaliter in omnibus. Alios casus, in quibus Superiori conceditur supplere defectum Inferioris, referemus ad tit. 31. de Off. Jud. Ordin. præsertim in fine §. 1. & 2. Ad 3. Non sufficit paritas rationis, ubi ex dispositione Juris habetur oppositum, ut hic. Ad 4. *N. Conf.* quod Appellatio admittenda sit ad Archiepiscopum, est in Jure expressum; non verò quod ei competat jurisdictio in prima instantia pro casu denegatæ justitiæ. Ad 5. Imprimis *N. Ma.* quia supersit aliud remedium, videlicet vel recursus ad Papam, ut is Episcopum negligentem adigat ad faciendum officium, vel ad Archiepiscopum etiam, deferendo ipsum Episcopum, ab eo compellendum ad justitiæ administrationem; quia Archiepiscopus in Episcopum tanquam in Suffraganeum sibi subordinatum de Jure habet jurisdictionem, quamvis non habeat in ejus subditos, seclusa appellatione, vel actuali visitatione. Dein *Ma.* esset vera in casu, quo Episcopus valde diu abesset à sua diocesi, nec constituisset administratorem: item quo redderetur inhabilis &c. tunc enim Capitulum succederet in jurisdictione Episcopali; donec Papa aliter provideret, per c. 3. h. t. in 6. quia tunc perinde foret, ac si Sedes vacaret: Sede autem vacante succedit Capitulum in exercenda jurisdictione, & administratione, etiam justitiæ.

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

SUMMARIUM.

1. In vera Religione verum dari Sacrificium necesse est.

2. Quod necessario requirit Sacerdotes.
3. Qui non simul & semel, sed gradatim ordinantur tales. Ubi quid & quotuplex sit Ordo.
4. Saltem Ordo Presbyteratus certò est Sacramentum: ejus materia, forma, minister, effectus.
5. 6. Prima Tonsura est Ordo, & Sacramentum.
7. Et Episcopatus est Ordo distinctus à Presbyteratu.
8. Speculativè probabilius est non requiri contactum physicum materia remota in Ordinando.
9. Quis sit Minister proprius Sacramenti. Et quid Dimissoriales.
10. Quam subsint Episcopo ratione Originis, Dominicili, & Beneficii in ordine ad recipiendos Ordines.
11. 12. Valide conferuntur Ordines à quolibet Episcopo consecrato. Minister extraordinarius, excepto Sacerdote, potest esse simplex sacerdos, & Abbates multi defacto esse solent.
13. 14. Licite conferuntur Ordines ab Episcopo Proprio, non excommunicato &c.
15. 16. Quis dare possit Dimissoriales, & quomodo.
17. 18. Inter condiciones Jure Humano requisitas in Ordinando est Titulus Mensæ, qui triplex est.
19. 20. Jure Divino & Naturali invalide ordinantur femina, hermaphroditi aliqui, non baptizati, ac positivè inviti; non tamen infantes, & perpetuo amentes.
21. Illicite ordinantur multi, præsertim infames:
22. Etate legitima destituti:
23. Scientià debita carentes:
24. Moribus non satis probati:
25. Et omnes Irregulares ex defectu vel delicto:
26. Atque titulo Mense non instructi.
27. Gradatim, & certis temporibus conferendi sunt Ordines.
28. Quænam sint illa tempora. An jejunium pridianum requiratur.
29. Interstitia unius anni inter unum & alterum Ordinem observanda. Nec unquam eodem die conferendi duo Ordines Sacri.
30. Ad conferendos Ordines extra tempora, & non servatis Interstitiis, quis dispenset.
31. Quo loco conferendi sint Ordines.
32. 33. Quas penas incurrit Ordinans & Ordinatus extra tempora:
34. Aut ante legitimam etatem:
35. Aut si Ordinatus non sit subditus Ordinanti.

Cum Prælati Ecclesiasticis, de quibus hucusque, competat jurisdictio spiritalis, & potestas ad sacras functiones, non aliunde acquisita, quam ex legitima vocatione & ordinatione tum ad Episcopatum tum ad alios Ordines inferiores; rectè subjungitur doctrina de Ordinatione & Ordinibus, de Ordinantis & Ordinandorum qualitatibus.

§. 1.

De Natura & Varietate Ordinum.

Sciendum 1. In vera Religione necessario dari verum & propriè dictum Sacrificium; hinc enim primos parentes tempore Legis Naturæ docuit

deus lumen ipsis à Deo specialiter inditum: Judaeos tempore Legis Scriptæ Codex Veteris Testamenti & Christianos in Lege Gratiae tum exemplum & iussu Christi, in ultima cena sacrificantis, & dicentis: *hoc facite in meam commemorationem*. Luc. 22. tum Traditio Apostolica. Eandem alicujus Sacrificii necessitatem ostendit ratio naturalis, & Religionis natura postulabat: siquidem Religio nihil est aliud, quam modus ritè colendi Deum: semper autem, & omnibus ritè credentibus, imò & Gentilibus, creditum est, Deum non alia ratione colimus & divinibus, quam per Sacrificium, ut pote per quod intelligitur Oblatio externa soli Deo facta, per quam a legitimo Ministro res aliqua sensibilibus per immutationem ritus mysticò consecratur in recognitionem supremi Domini, quod Deus habet in vitam & necem; hoc enim pacto cultus verè latreviticus defertur Divinae Majestati. Viderint nunc Lutherani & Calvinistæ, num veram Religionem habeant, cui deesse verum & proprie dictum Sacrificium ipsimet farentur. Nobis Catholicis Eucharistia non modò Sacramentum est, sed & Sacrificium, in quo offerri quotidie solet, ubi Divinissima Hostia, Christus IESUS, qui in Cruce se obtulit æterno Patri, rursus offertur per Sacerdotem, sed alio modo, nempe incrementò, juxta præceptum Salvatoris: *hoc facite in meam commemorationem*.

Sc. 2. Sacrificium essentialiter requirere Ministrum legitimum, à Deo vel immediatè vel mediatè ordinatum ad id, qui vocari conficitur Sacerdos; Sacrificium enim, Altare, & Sacerdos ad se se correlationem dicunt, ut semper creditum. Atque ideo in vera Religione omnino necessaria est aliqua Ordinatio Sacerdotum: non enim omnes nascuntur Sacerdotes, aut hunc per Baptismum, ut absurdissimè promuniavit ebrius Lutherus. Longè aliter sensit S. Paulus, qui ordinavit, & constituit per singulas Ecclesias Presbyteros, atque Timotheum monuit, ne temerè ordinaret obvium quemque. *Ad. 14. 1. Tim. 5.* Porro in ordinatione Sacerdotum non modò confertur potestas in verum Christi Corpus, nempe illud ponendi sub speciebus panis & vini, & sic offerendi Sacrificium; sed etiam in Mysticum Christi Corpus, scilicet absolvendi fideles ritè dispositos à peccatis, juxta illud Jo. 20. *accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata &c.*

Sc. 3. Neminem repente simul & semel ordinari in Sacerdotem, sed gradatim promoveri ad hanc sublimem dignitatem & potestatem per inferiores Ordines, vel potius per prævias ordinationes alias. Nam Ordo duplici modo sumitur, activè & passivè: Activè sumptus Ordo est actualis Ordinatio ipsa, seu actio & ceremonia illa sacra, qua alicui conceditur potestas ad aliquod Altaris officium stabiliter peragendū; seu qua traditur spiritualis & stabilis potestas consecrandi Eucharistiam, vel ad hunc finem (nimirum Eucharistiæ consecrandæ &c.) ministrandi. Atque de Ordine sic accepto potissimum hic agitur. Passivè sumptus Ordo est effectus Ordinationis, & certus gradus Ministro-

rum Ecclesiæ, cujusmodi Gradus & Ordines septem enumerantur communiter à Theologis, nempe Ostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus vel Sacerdotium. A Canonistis autem plurimis & præstantissimis adjiciuntur duo alii Ordines, unus pro infimo, nempe Psalmistatus, qui ab ipsis confunditur cum Prima Tonsura, & alter pro supremo, scilicet Episcopatus, seu consecratio alicujus in Episcopum. An verò prima Tonsura sit verus Ordo, vel mera tantum dispositio ad Ordines, item an Episcopatus sit Ordo distinctus à Presbyteratu, inter Catholicos DD. maxime inter Theologos & Canonistas controversum est. Cæterum omnes Ordines Presbyteratu inferiores ad eum disponunt, ac referuntur; & primi ex illis, nempe Ostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolytatus, appellantur *Minores*; tres reliqui, nempe Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus dicuntur *Majores*, quia propius accedunt ad conficiendam Eucharistiam; item dicuntur *Sacri*, quia votum Castitatis sibi habent annexum, quo homo quasi sacralur DEO.

Sc. 4. Ordinem, seu potius Ordinationem (saltem id intelligendo de Ordine Presbyteratus) esse Sacramentum novæ Legis. Sic enim non modò definivit Concil. Florent. & Trid. Sess. 23. c. 3. item can. 2. & 3. Sed etiam semper credidit Ecclesia Christiana, & primæva Audi unicum S. Augustinum, qui l. 2. contra epist. Parmeniani c. 13. ait: *utrumque enim (Baptismus & Ordo) Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur; ideoque in Catholica utrumque non licet iterari. Et infra: si enim utrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & istud immittitur? Neutri Sacramento injuria facienda est. De reliquis Ordinibus nihil est definitum, nihilominus tamen de Diaconatu & Subdiaconatu communis est doctrina, quod sint Sacramentum: de 4. Minoribus probabilior & hodie communior affirmat: de prima Tonsura negant plerique Theologi, cum negent esse Ordinem; quid nos sentiamus de ea, mox pandemus. Interim*

Sc. 5. Materiam remotam Sacramenti Ordinis Presbyterialis esse calicem cum vino, & patenam cum hostia, materiam verò proximam esse horum instrumentorum traditionem, scilicet quando confertur potestas in verum Christi Corpus, seu consecrandi Eucharistiam & sacrificandi: quando autem confertur altera potestas in Corpus Christi Mysticum, seu ad absolvendum à peccatis, materiam proximam esse impositionem manuum, non primam, quæ præcedit traditionem Calicis, sed alteram, quæ subsequitur ad finem Missæ. Dubium hic movetur, an ad valorem Ordinis Sacerdotalis requiratur, ut Ordinandus physicè ac realiter tangat materiam remotam, nempe patenam & calicem, an verò sufficiat contactus moralis, & voluntas tangendi materiam oblatam sibi, vel ostensam. Sicut autem respectu Presbyteratus materia remota est patena & calix, ita respectu aliorum Ordinum materia remota est in-

instrumentum illud, quod traditur ab Episcopo in signum potestatis specialis, quæ traditur in quolibet Ordine, v. g. liber Evangeliorum in Diaconatu, candelabrum cum candela & urceoli vacui in Acolytatu &c. ipsa verò huius Instrumenti traditio est materia proxima. Forma autem sunt illa verba, quibus utitur Ordinans in traditione, vel impositione manuum, v. g. in Presbyteratu: *accipe potestatem offerendi Sacrificium* &c. Item: *Accipe Spiritum S. quorum remiseris peccata* &c. Minister, saltem Ordinarius, omnium Ordinum est Episcopus. Effectus cuiuslibet Ordinis est partim gratia habitualis, quæ in suscipiente augetur ex opere operato, partim gratiæ actuales & auxilia specialia ad munus suscepi Ordinis ritè exercendum suo tempore, partim Character cum speciali potestate, quem imprimit Ordo Sacramentalis animæ: est autem iste Character signum aliquod spirituale ac indelebile, quo depuratur homo ad munus dispensatoris Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ & Eucharistiæ, sicut per characterem Baptismi assumitur in familiam Christi, & ad recipienda reliqua Sacramenta aptus efficitur, atque per characterem Confirmationis adlegitur in militiam Christi, ad fidem fortiter tuendam.

Dico 1. Prima Tonsura, seu Psalmistatus, probabilis est Ordo, & Sacramentum, non minus ac Ordines 4. Minores. Ita contra communem Theologorum communis Canonistarum, saltem antiquiorum & præstantissimorum: sic enim sentiunt Abbas, Hostiensis, Joan. Andr. Antonius de Butrio, Archidiaconus, Felin. Covarruv. Barbosa, Fagnanus in c. *cum contingat* 11. de *etat. & qual.* Quibus novissimè accessit Begnudellius, Vicarius Generalis Frisingæ, in *Bibliotheca juris Canonico-Civilis V. Ordines*. Probatur 1. ex c. 11. cit. ubi Innocentius III. interrogatus, an Abbates conferendo primam tonsuram conferant Clericali Ordinem, respondit, quod per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, Clericalis Ordo conferatur ab ipsis, si sint Abbates, Sacerdotes, & benedicti ab Episcopo. Unde inutilis esse videtur communis Theologorum responsio, dum dicunt, in c. cit. nomen Ordinis accipi largè & improprie, pro mera dispositione ad Ordines; partim quia nulla est necessitas impropriandi, & sic torquendi verba Pontificis decisivè respondentis ad sibi propositam questionem, cum utique conferri Ordinem Clericalem non sit tantum preparari ad Ordinem Clericalem: partim quia incredibile est, Papam fuisse interrogatum, an per tonsuram conferatur Ordo largè tantum & improprie sumptus, utpote de quo nemo dubitabat: ergo nec Pontifex voluit decidere, quod sit Ordo tantum improprie: partim quia sic facile enervatur omnis probatio, qua Adversarii adstruunt, quatuor Minores, imò & Subdiaconatum, ac Diaconatum, esse Ordines propriè tales. Prob. 2. ex can. *Cleros* 1. d. 21. ibi: Clericorum gradus & nomina hæc sunt: Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus; en novem Ordines, uti Canonistæ solent, recenset Canon,

ac inter eos etiam Episcopatum, & Psalmistatum, qui in Jure sumitur pro prima Tonsura, ut notant DD. in can. *Psalmista* 20. d. 23. Pariter inter Clericos, sed ultimo loco, numeratur *Psalmista* in can. non oportet. 2. d. 44. Prob. 3. ex can. *si quis Episcopus* 27. q. 1. ubi *Psalmista* non minus, ac alii Clerici, nempe Lector, Subdiaconus, Diaconus &c. jubetur deponi, si sponsam Christi, seu Monialem, corrumpit: sed deponi ab Ordine non potest, qui non habet Ordinem: ergo *Psalmista* habet Ordinem. Confirmatur ex c. 2. de *Pœnis* in 6. ubi præscribitur modus degradandi Clericum solenniter usque ad primam vestem inclusivè (nempe usque ad superpellicium) quæ datur in collatione tonsuræ; tuncque radatur caput illius, ne tonsuræ seu Clericalis vestigium maneat in eodem: sed Degradatio solennis, sicut Depositio Clerici, est dejectio ab Ordine Clericali: ergo. Prob. 4. ex can. *Apost.* 25. aliis 27. ubi Cantores numerantur una cum Lectoribus inter eos, qui ad Clerum sunt promoti: ergo Cantor (qui idem est, ac *Psalmista* can. 20. cit.) non minus habet Ordinem Clericalem, ac Lector. Prob. 5. ex Trid. quod Sess. 21. c. 1. de *Ref.* prohibet quidquam accipi pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ; notetur particula etiam, quæ est implicativa præcedentium. Prob. 6. ex decisione S. Congreg. Cardd. apud Fagnanum n. 118. quæ respondit, primam Tonsuram imprimere Characterem, ac iterari non posse. Idem satis expresse Sixtus V. in *Bull. Sanctum*. an. 1588. his verbis: *ad suscipiendum Clericalem Characterem aliosve Ordines* &c. Prob. 7. ex Pontificali Romano, quod in tit. de *Ordinib. confer.* habet hæc verba: pro Clericis Ordinandis parentur forfices pro incidendis capillis. Item: quilibet Ordinandorum debet habere suum superpellicium super brachium sinistrum. Ritus: *Ordinati ad primam tonsuram*. Et ubiq; supponit, eos Ordinari, quibus cõfertur prima tonsura.

Jam supposito, quod Tonsura sit Ordo, probatur etiam, quod sit Sacramentum, ex ratione: Ubicunq; datur specialis materia, forma, & cõfertur specialis potestas ad certum ministeriū sacrum ritè obeundū, atque ad id interna gratia, ibi datur Ordo specialis & Sacramentum à reliquis distinctū: sed in collatione primæ tonsuræ datur materia specialis, & forma, item cõfertur specialis potestas ad certum ministeriū sacrum cum gratia interna: ergo collatio primæ tonsuræ est Sacramentum. Maj. est communis Theologorum ex S. Thoma in 4. d. 24. q. 1. a. 1. & 2. q. 2. a. 1. Trid. Sess. 14. de *Sacram. Pœnit.* c. 2. & de *Extr. Unct.* c. 1. Jam Min. ostenditur sic: Materia remota est vestis alba. c. 2. cit. de *pœnis* in 6. seu superpellicium, cum exteriori ratione capillorum: Forma sunt illa verba, quibus utitur Episcopus tradens superpellicium, nempe, *induat te Dominus* &c. vel dum ita deprecatur: *Oremus Dominum nostrum Jesum Christum pro his famulis suis, qui ad deponendum comas capitum suorum pro ejus amore festinant, ut donet eis Spiritum S. Vid. Pontificale Rom. loc. cit.* Alia forma insinuat can. 20. cit. vide, ut, quod ore cantas, & quod credis, operibus comprobas. Præterea cõfertur specialis potestas ad certum ministerium

ferium sacrum, nempe ad cantandos Psalmos, Lectiones, & Responsoria; sicut Lector v.g. deputatur ad Lectiones simpliciter pronuntiandas, vel ad legendum cum explanatione, propter quā causam Lectoratū distinguunt Adversarii ab aliis Ordinibus: collatio interna gratia satis insinuat in Oratione recitata, quā facit Episcopus.

Oppones 1. In can. 1. d. 77. recensentur Ordines, & non fit mentio Tonsuræ. Idem fit in can. à Subdiacono d. 93. ergo Tonsura non est inter Ordines collocanda. 2. Concilium Trid. S. 23. c. 2. § can. 2. Tonsuram non ponit inter Ordines, sed ab eis diserte distinguit; nam c. 2. cit. sic loquitur: Ordines, qui Sacerdoti ex Officio deferuntur, ita distributi sunt, ut, qui jam Clericali Tonsura insigniti essent, per Minores ad Majores ascenderent. Ubi etiam recenset Ordines Minores & Majores, omittit tamen Tonsuram: ergo hæc non est Ordo. 3. In collatione cuiuslibet Ordinis debet conferri aliqua potestas spiritualis, & quidem cum relatione ad Eucharistiæ Sacramentum. Trid. lo. cit. sed non apparet, quæ potestas spiritualis conferatur per Tonsuram cum relatione & respectu ad Eucharistiæ Sacramentum: ergo. R. ad 1. Illa Jura supplentur per alia, in quibus expressa fit mentio de Psalmistatu. Dein retorq. argumentum: in can. si quis Episcopus cit. recensentur singuli Ordines ab Episcopo usque ad Psalmistam, & tamen nulla fit mentio Acolythi & Exorcistæ: ergo Acolythatus & Exorcistatus non sunt Ordines. Negabunt utique Adversarii Conf. & rectè, quia argumentum negativum, ab auctoritate petitum, ordinariè parum stringit. Ad 2. imprimis servit eadem retorsio. Deinde Trid. dum recensuit Ordines, ideo non nominavit Tonsuram, ne videatur damnasse sententiam oppositam; & quia de sententia in utramque partem probabili noluit quidquam decidere, ideo abstraxit à Tonsura. Coetèrum non distinguit diserte Tonsuram ab Ordinibus, quia ille ascensus à Minoribus ad Majores Ordines fieri potest, etiam si Tonsura sit Ordo; cum sic à Tonsura tanquam ab Ordine inferiore ad Ostiariatum, ab hoc ad Lectoratum, & sic ulterius gradatim fiat promotio. Adde, quod per verba, qui jam Clericali tonsura insigniti essent; insinuet, per Tonsuram Clericum insigniri charactere spirituali in anima; nam insigniri dicit impressionem signi seu characteris: sed iste character non imprimitur, nisi per Sacramentum Ordinis. Sed de Trid. & Congreg. sacre declaratione viden. præced. Ad 3. In Tonsura confertur potestas & officium cantandi Psalmos, dicendi Benedictiones &c. Si autem Lector habeat sufficientem relationem ad Eucharistiæ Sacramentum per hoc, quod pronuntiet Lectiones officii Divini, & sic fideles erudiat; etiam habebit Psalmista per hoc, quod cantet Psalmos &c. & sic excitet corda fidelium, præparéque ad Eucharistiæ devotè suscipiendam.

Dico 2. Episcopatus est Ordo à Presbyteratu distinctus, consequenter & Sacramentum distinctum. Ita rursus Canonistæ contra Theologos communiter; quamvis enim ferè conve-

Lib. I. R. P. Pichler.

niant in hoc, quod sit Ordo, cum id salva fide vix negari posse videatur; nam Timotheus legitur fuisse Ordinatus in Episcopum. 1. Tim. 4. item Paulus & Barnabas. Act. 13. Anacleus autem Papa, coævus Apostolis, in epist. 3. c. 1. ait: Sacerdotum Ordo, prout Dominus eum instituit, bipartitus est, nempe Sacerdotalis & Episcopalis. Item clarè tanquam specialis Ordo recensetur can. Cleros cit. Discrepant tamen in hoc, quod Theologi Episcopatum non distinguant substantialiter à Presbyteratu, sed dicant esse partem solum accidentaliter perfectivam Sacerdotii, principaliter consistens in potestate offerendi Sacrificium. Cum Canonistis sentit etiam Tannerus to. 4. disp. 7. q. 2. n. 32. referens & alios. Prob. 1. ex epist. S. Anacleti § can. Cleros cit. 2. ex Trid. S. 23. c. 4. ubi sic loquitur: docet insuper Sacrosancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, nec populi &c. consensum, sive vocationem, sive auctoritatem requiri. Eo! clarè insinuat, aliam esse ordinationem Episcoporum, quam Sacerdotum, adeoque ordinem distinctum. Item can. 6. ibidem sic definit: si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam Divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris; anathema sit. Ergo Episcopi Jure Divino sunt superiores Presbyteris potestate Ordinis: ergo Episcopatus est distinctus Jure Divino à Presbyteratu. 3. In Episcopatu, seu in consecratione & ordinatione Episcopali, adhibetur materia & forma specialis, item confertur potestas specialis: sed propter has causas admittitur distinctio inter alios Ordines: ergo. Ma. prob. Materia est impositio manuum Consecrantis & Assistentium Episcoporum vel sola, vel, ut alii volunt, cum impositione libri Evangeliorum super cervicem & scapulas Episcopi consecrandi: Forma sunt alia verba, quam adhiberi solita in ordinatione Presbyteri: potestas confertur major & amplior, scilicet ad conferendum Sacramentum Ordinis & Confirmationis, ad Ordinandos alios presbyteros &c. se se extendens. Neque Catholici Doctores negant, majorem in Episcopo residere potestatem, etiam Jure Divino, quam in simplici Sacerdote, uti negant Hæretici, sed solum dicunt, quod amplior hæc potestas tantum sit extensio quadam & complementum accidentale, & pars perfectiva Sacerdotalis potestatis, consistentis principaliter in potestate consecrandi Eucharistiæ, quam potestatem Episcopatus essentialiter supponit & includit: siquidem Episcopatus adæquatè sumptus nunquam debet considerari ut præcursus à Sacerdotio, sed ut illud includens, & velut inadæquatè distinctus ab eodem; ferè sicut duo Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini inter se quidem realiter ac inadæquatè distincta sunt, unum tamen integrum Sacramentum Eucharistiæ constituunt. Nec refert, quod Episcopatus essentialiter præsupponat sacerdotiū; quia etiam essentialiter præsupponit Baptismū, sine quo invalidè confertur omnis Ordo Sacramentalis, & tamen utique distinguitur à Baptismo. Adde, quod Panorm. in c. 10. de Excej. Prælat. n. 4.

O

di.

dicat, Episcopatum non-Sacerdoti valde conferri quoad substantiam, quamvis non quoad executionem; cum utique Episcopus, qui Sacerdos non esset, nequiret ordinare Sacerdotem. Quod autem Episcopatus sit Sacramentum (etiam prout est Ordo à Sacerdotio distinctus) docet communis cum S. Thoma & Tannero contra Navar. Dom. Sorum, & Vasq. d. 237. c. 2. apud Illung tr. 6. d. 8. n. 22. quia docent communiter de omnibus Ordinibus, quod sint Sacramenta, etiam de Minoribus, physice quidem distincta, unum tamen moraliter, per aggregationem & ratione finis, ad quem referuntur omnes, nempe ad constituendum idoneum Ministrum Eucharistiæ quæ Sacramenti & quæ Sacrificii: ad quem finem tamen diversimode se habent.

- 8 Dico 3. Speculativè probabilius est, quod ad valorem Sacramenti Ordinis non sit necessarius contactus physicus materiæ ab Ordinate traditæ, v. g. calicis & patenæ in collatione Sacerdotii, sed sufficit moralis. Laym. l. 5. tr. 9. c. 5. n. 4. cum Henric. Vasq. & aliis contra S. Thomam in 4. d. 24. q. 1. a. 1. quæstione 5. (qui tamen adhibet verbum *videntur*; nam immediate ante dicit: *portio materiæ magis est de essentia Sacramenti, quam totus*) & fortè communior aliorum. Prob. 1. negativè, quia non sufficienter probatur necessitas contactus physici. 2. Positivè à pari; nam de utroque Jure certum est, quod potestas, jurisdictio, dominium rei traditæ acquiri possint sine physico contactu, & per solam acceptationem potestatis, vel per ostensionem rei factam præsentis & acceptantis. Confirm. 1. In Ecclesia Græca solet tantum exhiberi & ostendi calix cum vino, & patena cum hostia, in collatione Sacerdotii, sine ullo contactu physico: & hunc usum tolerat Ecclesia Latina, ut refert Sannig hic c. 2. n. 11. Confirm. 2. Etiam juxta Adversarios sufficit contactus moralis vini, quia sufficit mediatè contingi vinum in calice illud continente, imò sufficit, tangi physice calicem, non verò immediate patenam ei superpositam, vel saltem hostiam, immediate & physice: nam iste contactus solum mediatum vix differt à morali: cur ergo non sufficiat totius materiæ contactus tantum moralis? Dixi, *speculativè*; nam in praxi oportet sequi tutiora, & quæ magis excludunt periculum nullitatis Sacramenti Ordinis, tum aliarum actionum, quoad valorem suum à valore suscepti Ordinis dependentium.

§. 2.

De qualitate Ordinantis. Ubi etiam de Litteris Dimissoriis.

- Sciendum 1. Ordinantem, seu Ministrum Ordinis, alium esse *Ordinarium*, ad quem scilicet per se & ratione officii pertinet conferre Ordines, uti est Episcopus: alium verò *Extraordinarium*, ad quem pertinet jure extraordinario, nempe ex privilegio vel delegatione speciali, uti sunt Abbates respectu quorundam Ordinum. Rursus alium esse *Proprium*, cui nimirum ordinandus est subditus: alium verò

Alienum seu non-proprium, cujus jurisdictioni subiectus non est ordinandus, qui ideo opus habet *litteris Dimissoriis*, quæ sunt licentia in scripto obtenta, ut quis Ordines ab alieno, cui subditus non est, accipere possit.

Sc. 2. Ex triplici capite aliquem posse esse subditum Episcopi, ut ab eo tanquam Proprio Ordinate suscipere possit Ordines. 1. ratione Originis. 2. Domicilii. 3. Beneficii. c. 3. h. t. in 6. ita ut à quolibet horum initiari Ordinibus, vel omnibus, vel aliquibus, licet possit; excepto casu, quo quis ab ipso Papa aliquem jam suscepisset Ordinem; talis enim in reverentiam Sedis Apostolicæ à nullo inferiori ordinatur licet sine licentia Papæ per c. 12. h. t. Porro ratione Originis subditi Episcopo sunt, qui oriundi vel nati sunt in ejus diocesi, in qua pater domicilium habuit. c. 3. cit. Nec refert, quod quis fortè per accidens extra talem diocesim natus fuisset, v. g. in itinere, vel in loco, ubi mater per breve tempus morata fuit negotiorum causa; quia attenditur id, quod per se, non quod per accidens contingit, & fictione Juris censetur talis esse natus in loco domicilii parentum suorum, per l. 3. C. de Municipib. Quando constare nequit de loco Originis filii, inspiciendus est locus Originis patris, & si patris quoque incertus sit, tandem matris. per l. 1. §. 9. ad Municipalem. Pagani & Judei, si convertantur ad fidem, pertinent ad illam diocesim, in qua baptizati seu spiritualiter nati sunt. Expositi autem non tantum ad illam, in qua nati, sed etiam ad eam, in qua expositi reperiuntur. Pirh. Barb. alii. Ratione Domicilii subdiciuntur Episcopo, qui in illius diocesi domicilium seu sedem fixerunt, h. e. qui habitationem ceperunt in aliqua diocesi cum voluntate & animo ibi manendi stabilit, nisi quid avocet. l. 7. C. de Incolis. Proin ad recipiendos Ordines non sufficit quasi Domicilium, seu habitatio cepta cum voluntate manendi non stabiliter, sed per aliquod duntaxat tempus, etiam per plures annos, ut habet concursus DD. opinio; licet sufficiat ad recipienda alia Sacramenta. Ratione Beneficii fiunt Episcopo subditi, qui in illius diocesi beneficium verum, jam actu collatum in titulum, & possideri ceptum, obtinent. c. 3. cit. Porro si quis nec Beneficium haberet, nec sciret locum Originis suæ, nec paternæ, nec maternæ, nec verum alicubi Domicilium sortiretur, mediò judicio posset ex æquitate sufficere quasi Domicilium. arg. l. 8. C. de Judic.

Dico 1. Ordines, ut valde conferantur, conferri debent ordinariè ab aliquo Episcopo consecrato. Colligitur ex Trid. Sess. 23. c. 4. §. can. 7. de Sacram. Ord. siue dein sit Episcopus proprius, siue alienus, probus vel improbus, excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus, vel etiam schismaticus, aut hæreticus. per c. 2. de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit. Ratio; quia talis Episcopus habet & retinet potestatem Ordinandi, utpote fundatam in charactere Episcopali indelebili, ac per Ecclesiam inaufertibili, qui ei confertur per Consecrationem in Episcopum. Nec valor Sacramentorum pendet à probitate Ministri. Dixi tamen, *ordinariè*,

ma, seu potestate ordinaria; siquidem Ordinarius quidem Ordinum collator est Episcopus solus; extraordinarius tamen, & ex privilegio vel speciali commissione summi Pontificis, potest etiam esse simplex Sacerdos, & passim alios Ordines conferre solent Abbates ac Praepositi Regulares (praesertim Exempti) sacerdotio tamen initiati, benedicti, & mitrati, seu habentes ius utendi Mitra, Peto, Annulo.

Sed quos Ordines, & quibus, conferre possunt hi Praelati Regulares? R. ad 1. primam Tonsuram, & minores Ordines. Aliqui etiam Subdiaconatum & Diaconatum, quibus nempe specialiter concessum est, uti concessum fuisse auctor quibusdam Cisterciensis & Benedictini Ordinis Abbatibus; nec enim erroris argui debet Pontifex, etiam circa factum huiusmodi particulare, sine evidenti ratione. Collationem Presbyteratus tamen probabiliter non potest indulgere Papa Sacerdoti non-Episcopo, ut colligitur inde, quia nullum exstat huius concessionis exemplum. R. ad 2. Hodie post Tridentinum Sess. 23. c. 10. de Ref. nulli nisi suis subditis Regularibus: intellige nisi Episcopus det illis licentiam, primam Tonsuram vel Minores Ordines conferendi etiam aliis; quia potestas Regularium est ibi restricta in favorem Episcoporum, ac proin hi consensum & licentiam dare possunt Abbatibus ordinandi suos subditos, vid. P. Wex in tract. de Praelat. Regul. p. 2.

12. Oppones 1. Si Abbas sine licentia Episcopi conferat Ordines non subdito, agit invalidè: ergo etiam Episcopus non proprius Ordinans non subditum sine licentia Episcopi proprii. 2. In can. 2. 3. caus. 9. q. 1. dicitur reiterari debere Ordinationem ab excommunicato factam: ergo Episcopus excommunicatus ordines conferre invalidè: item in c. 1. de Schismat. habetur: Ordinationes, ab haeretico Episcopo factas, irritas esse: ergo. R. ad 1. N. Conf. & paritatem; quia Episcopi competit potestas Ordinandi vi Ordinis & Characteris Episcopalis, quem nemo ab ipsis tollere potest: Abbatibus autem tantum vi privilegii, quod à Jure restrictum est. Ad 2. vel ibi sermo est de casu, quo Episcopi excommunicati vel haeretici non observant in suis Ordinationibus debitam formam Ecclesiae, ad valorem requisitam, ut explicat Gonzal. & cum eo König: vel de casu, quo ipse Ordinans non fuit ritè consecratus, aut etiam nunquam Catholicus, ut exponit P. Wiestner: vel in can. 2. §. 3. refertur quorundam antiquorum opinio erronea, qui putabant, iterandas esse Ordinationes quorumcunque excommunicatorum. In c. 1. cit. autem tales Ordinationes irritè dicuntur quoad executionem (utpote quæ taliter Ordinatis prohibita est) non quoad substantiam.

13. Dico 2. Ordines, ut licitè conferantur, debent conferri ab Episcopo Proprio, vel saltem cum huius consensu: item à non excommunicato, peccati mortalis sibi non conscio &c. Posterior pars per se est clara; prior delimitur ex c. 3. cit. Trid. Sess. 14. c. 2. §. 3. Sess. 23. c. 8. de Ref. Sufficit autem consensus à proprio Episcopo datus viva voce; quamvis ordinariè dari soleat

in scriptis, seu per litteras, quas vocant Dimissorias, vel Commendatitias, vel Reverendas. Iis verò, qui habent speciale privilegium recipiendi Ordines à quocunque Episcopo Catholico, ut à Gregor. XIII. obtinuit Societas JESU, & alumni Pontificii per Germaniam, opus non est specialis licentia proprii Episcopi.

Oppones 1. Ordinatio est actus Ordinis, & 14 ad summum jurisdictionis voluntariae, non contentiosa: sed actus Ordinis, & jurisdictionis voluntariae, exercentur licitè in alieno territorio sine consensu Episcopi proprii, v. g. solennis celebratio in Pontificalibus, solennis praedicatio Verbi Divini &c. in aliena diocesi: quid nō ergo etiam licitè exercentur in alienos subditos sine consensu proprii Episcopi? 2. Saepè potest praesumi licentia, & rati habitio proprii Episcopi: ergo licitè ordinatur alienus subditus sine Dimissoriis, vel sine licentia ore tenus data. 3. can. 1. caus. 9. q. 2. Ordinatio alieni subditi dicitur nullas habere vires: ergo non solum illicita, sed etiam invalida est. R. ad 1. N. Min. id enim prohibet Trid. Sess. 6. c. 5. de Ref. & quamvis aliqui Auctores explicant Trid. de usu Pontificalium, quæ admixtam habent jurisdictionem; in Germania tamen praxis declarat etiam de iis, in quibus non intervenit actus jurisdictionis. Dein collatio Ordinum est etiam actus jurisdictionis voluntariae, quem Trid. loc. cit. in personas non subiectas specialiter prohibet sub poena Suspensionis. Ad 2. Hæc praesumpta licentia, quamvis subinde exulare possit à poena statuta in Ordinantes alienum subditum, communiter tamen locum habere non debet, ne sub hoc praetextu passim ordinentur alieni subditi. Ad 3. Dist. Ant. nullas habet vires, h. e. quoad executionem suscepti Ordinis, à quo ordinatus, non subditus, est ipso Jure suspensus. C. quoad substantiam & valorem intrinsecum. N. Ant. §. Conf.

Dico 3. Litteras Dimissorias suis subditis concedit solus Episcopus Proprius, Confirmatus tamen, & non excommunicatus: Regularibus verò ad Episcopum suæ diocesis regulariter Praelati Regulares proprii. c. 3. h. t. in 6. Trid. S. 7. c. 10. de Ref. Dixi 1. solus Episcopus; unde Vicarius Generalis sine speciali mandato, aut nisi Episcopus agat in remotis, non potest concedere. c. 3. cit. nec Capitulum Cathedralis Sede vacante infra annum à die vacationis, nisi arctatis ratione beneficii Ecclesiastici. Trid. lo. cit. 2. Proprius, nempe ratione vel originis, vel beneficii, vel domicilii. 3. Confirmatus tamen, & non excommunicatus; quia concedere Dimissorias est actus jurisdictionis: exercere autem jurisdictionem Episcopus electus tantum, & nondum confirmatus, regulariter nequit; exceptis Episcopis ultra montanis, in concordia electis c. 44. de Elect. Multo minus administrare diocesim & exercere jurisdictionem permittuntur excommunicati.

4. Regularibus verò, qua voce in hac materia favorabili etiam rectè intelliguntur Novitii (non tamen ad recipiendos Ordines Sacros, ad quos promoveri Novitios vetuit Pius V. in const. Romanus Pontifex) praesertim cum per

ingressum Religionis cum animo perseverandi domicilium sortiti sint; proin sicut à suis Abbatibus Ordines Minores, ita ab iisdem Dimissorias ad Episcopum diocesis pro Majoribus accipere possunt. Sæcularibus tamen subditis Dimissorias dare prohibentur Prælati Regulares, etiam exempti, ad Episcopum alienum; quia in eos non exercent jurisdictionem quasi Episcopalem, sicut in suos Regulares. Trid. S. 23. c. 10. de Ref. Si tamen hi Prælati plenissimo jure exempti forent, & obtinerent territorium temporale à jurisdictione Episcopali exemptem, his subditis sæcularibus, utpote in quos haberent jurisdictionem quasi Episcopalem, concedere Dimissorias etiam ad alienum Episcopum possent, sicut & conferre Ordines; quia Trid. lo. cit. non loquitur de Prælatis Regularibus plenissimo jure, sed tantum de simpliciter exemptis. §. ad Episcopum sue diocesis, seu in qua Monasterium situm est: nam ad alienum prohibentur Prælati etiam suis Regularibus dare Dimissorias. Trid. lo. cit. Si tamen Prælati sint exempti, probabiliter possunt dare suis subditis Regularibus Dimissorias ad Episcopum etiam alienum; quia Trid. ibi prohibet id Prælatis exemptis solum quoad subditos sæculares ad alienum Episcopum. Suffragatur praxis teste König. 6. Regulariter; nam Dimissorias ad quemcunque Episcopum dare suis subditis Regularibus permittuntur illi, qui ex privilegio Apostolico Religiosos suos ordinari à quocunque Episcopo Catholico facere possunt, uti Societatis nostræ Superiores. Idem permittitur quibuscunque Superioribus Regularium pro casu, quo Episcopus sue diocesis diu abest, vel longo tempore Ordinationem non instituit; sed tunc exprimi in Dimissoriis debet causa absentiae, vel Ordinationum non habendarum ab Episcopo diocesano, ut habet Constit. Clem. VIII. 25. Martii 1596. apud Barb. de Off. & potest. Episc. alleg. 7. n. 18.

¹⁶ Quæres, quid adhuc notandum sit de Dimissoriis? R. sequentia. 1. Debet in iis exprimi causa rationabilis, propter quam proprius Episcopus nolit, vel nequeat ordinare dimissum, c. 1. h. t. in 6. item quos Ordines conferri ab alieno concedat; nam per hoc, quod detur potestas conferendi Ordines simpliciter, non videtur concessa potestas conferendi Sacros. arg. c. cit. 2. debet adjici commendatio seu testimonium de natalibus, ætate, moribus, ac scientia Ordinandi. Trid. S. 23. c. 8. de Ref. Exciipiunt, nisi concedens Dimissorias malit ea relinquere examini illius, qui dimissum ordinaturus est, uti communiter fit; nam etiam à proprio Episcopo jam examinatus & approbatus ab Ordinante adhuc examinari solet. 3. Nihil omnino, etiam sponte oblatum, pro ijs, vel pro Sigillo accipi potest. Trid. S. 27. c. 1. de Ref. ubi tamen Notario, qui salarium non habet, permittitur accipere decimam partem unius aurei. An Trid. quoad hunc rigorem in Germania sit receptum, nōrunt illi, qui Dimissorias petunt. 4. Semel legitime concessa non expirant morte concedentis. arg. c. 5. de Refr. in 6. quia sunt gratia absolute concessa. Suc-

cessor tamen, si nondum sunt sortitæ effectum, non prohibetur eas ex justa causa revocare.

§. 3.

De qualitate Ordinandorum. Ubi etiam de Titulo Mensæ.

Sciendum. 1. Aliquas condiciones in eo, qui Ordinandus est, requiri Jure Naturali vel Divino, sine quibus nec valida est, nec licita ipsius Ordinatio: alias verò Jure Ecclesiastico tantum, ac ita, ut sine iis valide quidem, sed non licite Ordines recipiat. Inter posteriores est etiam Titulus Mensæ, de quo

Sc. 2. Per Titulum Mensæ intelligi cautionem, 18 qua providetur Ordinando de sufficienti, eaque perpetua sustentatione, ne mendicando, vel sordidum quantum exercendo, victum quærere compellatur cum opprobrio status Ecclesiastici. Est triplex. 1. Titulus Beneficii, quando nempe Ordinandus jam habet actu beneficium, idque perpetuum (non Manuale tantum, vel Vicariam temporalem) pacifice possessum, & sufficiens ad congruam Clerici sustentationem. Trid. Sess. 27. c. 2. de Ref. Sufficit tamen probabiliter etiam perpetuum servitium alicujus Ecclesiæ vel Altaris, ad quod Ordinandus cum consensu Episcopi, vel alicujus Prælati, est ita deputatus, ut inde ali debeat, donec aliter ipsi provideatur, ut colligit DD. ex Trid. Sess. 23. c. 16. de Ref. 2. Titulus Patrimonii; quando nimirum Ordinandus habet bona propria, ad sustentationem Clerici sufficientia, & quidem certa, immobilia, alteri non obligata titulo hypothecæ vel alio modo, actu possessa, & redditus annuos ad sustentationem sufficientes afferentia. DD. passim. Quare non sufficiunt bona possessa solum sub spe vel fictione Juris, uti se habet hereditas filii, patre adhuc vivente; nisi pater certa bona fructifera ei jam actu donet, vel saltem, quod apud Nobiles subinde toleratur, authenticis litteris promittat. Porro hujusmodi bona non debent posse ab Ordinando valide alienari, aut obligari aliis. nec debent esse census redimibiles, nisi præstetur cautio, quod in eventum redemptionis comparandus sit alius census aut res fructifera. Nec sufficit pensio à personis privatis promissa in singulos annos, usque dum provideatur Clerico, scripto tantum firmata, & sine reali cautione, seu sine re fructifera assignata, ex qua solvatur pensio; quamvis sufficiat juxta Trid. c. 2. cit. pensio talis assignata, & authenticis litteris firmata à Principe vel Communitate aliqua. Et talis promissio sustentationis, usque dum provideatur Clerico de beneficio, vel in eventum senil & inhabilitatis ad beneficium non est titulus patrimonii, sed ex consuetudine ipsi substituitur, & simpliciter vocatur Titulus Mensæ. 3. Titulus Paupertatis, videlicet pro Religiosis, aliquam Religionem approbatam professis, per can. 1. d. 70. quia tales debet alere Religio in Societate Jesu nō requiritur Professio, sed sufficiunt tria vota Religiosa, post Novitiatum emissæ, juxta concessionem Gregorii XIII in Bull. Ascendente Domino. Titulus Beneficii est proprie Titulus: reliqui duo sunt potius in vicem Tituli, & ei tantum æquiparantur.

Dico

19 Dico 1. Invalidè ordinantur 1. Fœminæ, ut pote quas non modò Jus Ecclesiasticum repellit ab Ordinibus, etiam primâ Tonfurâ tantum. *c. 8. de convers. conjug.* sed etiam Divinum, ut declarat nobis perpetua praxis Ecclesiæ, & ipsius Christi, imò Scriptura S. uti *Gen. 3. sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Et *1. Cor. 14.* mulieres in Ecclesia taceant; non enim permittitur eis loqui; nam per Ordines constituitur aliquis in eminente super alios fideles gradu, acquirit aliquam superioritatem, & potestatem docendi, ministrandi Sacramenta &c. Ad fœminas reducuntur Hermaphroditi, in quibus reperitur uterque sexus, si nempe prævaleat sexus fœmineus; & probabiliter etiam, si prævaleat neuter; quod tamen posterius rarissime ajunt contingere. Si prævaleat sexus virilis, solo Jure Ecclesiastico repelluntur tanquam monstrosi & irregulares propter indecentiam. *arg. can. 1. d. 36. 2.* Non baptizati baptismo fluminis. *c. 1. de Presby. non baptizato;* quia baptismus est janua & fundamentum reliquorum Sacramentorum, quod, quamvis in *c. 3. eod.* proponatur ut probabile tantum, à Conc. Florent. tamen nunc definitum est. 3. positivè invitus, & dissentiens suæ Ordinationi. *c. 3. §. iterum queritur. de baptismo;* Idque patet ex perpetua Traditione Ecclesiæ; qui verò solum adigitur metu gravi ac injusto, cum adhuc simpliciter retineat libertatem, & velit, validè ordinatur. per *c. cit.* & probabiliter ad castitatem quoque suo Ordini annexam obligatur, nisi postea per dispensationem, quam faciliè impetrabit, se liberet. Infans tamen, uti & perpetuò amens, ordinatur validè; quamvis adultus, si nunquam ordinari voluit, uti & amens, qui prius habuit usum rationis, nec eo tempore consensit in suspensionem Ordinum, invalidè ordinetur. Ratio disparitatis est; quia non deest, ut illis, qui possunt, vel potuerunt consentire, ac velle gratiam Sacramentalem, nunquam tamen consenserunt, vel etiam positivè dissentiant, Christus obtrudat eam: quod absurdum non reperitur in infantibus & perpetuò amentibus.

20 Oppones. In *epist. ad Rom. 16.* legimus, Phœben fœminam fuisse in ministerio Ecclesiæ in Cenchris. In Jure autem Canonico fit sæpe mentio Diaconissarum, Presbyterarum, imò & Episcoparum. *can. 18. 19. d. 32.* & alibi: ergo fœminæ sunt capaces Ordinum. R. Id non intelligendum est de ministerio Altaris, quod exercetur vi alicujus Ordinis, sed de servitiis utriusque sexui Christianorum communibus, certam curam & mundiciam requirentibus &c. ad cujusmodi officia per destinationem simplicem, vel etiam benedictionem, deputabantur fœminæ, voto castitatis obstrictæ; qualia erant instruere catechumenas, assistere fœminarum baptismis, curam habere suppellectilis lineæ sacre &c. Unde etiam improprie dicebantur Diaconissæ. Sub alia ratione vocabantur Diaconissæ, Presbyteræ, Episcopæ, Monialium Præpositæ, item conjuges eorum, qui cum illarum consensu facti sunt Diaconi, Presbyteri, Episcopi, ita ut tam illæ, quam isti, vixerint postea continentes. Cœterum fœminæ à Ministerio

altaris ita fuerunt semper exclusæ, ut ne quidem sacra vasa contingere, intra cancellos consistere, aut ministrare presbytero sacrificanti ipsis liceret. *can. 26. d. 23. c. 1. de cohabit. Cler. & mul.*

Dico 2. Illicite ordinantur, qui ordinantur, 21 contra prohibitionem Ecclesiæ. Cujusmodi sunt. 1. qui ante susceptum Confirmationis Sacramentum, aut de quibus probabilis conjectura non est, quod habeant intentionem Deo serviendi in statu Clericali, inicianur primâ Tonfurâ. *Trid. S. 23. c. 4. de Ref.* probabile tamen est, solum venialiter peccari per defectum cujuslibet conditionis ex istis. 2. qui Episcopo ordinanti non sunt subiecti, secundum dicta. 3. Neophyti (seu recens conversi ex Paganismo vel Judaismo) *can. 9. d. 61.* nisi juxta prudens Episcopi arbitrium in fide Christiana sufficienter instructi constantiam suam sacris probaverint. 4. uxorati, nisi cum consensu uxoris velint ingredi Religionem, vel ad Ordines Sacros promoveri. *c. fin. h. t. in 6.* quo casu & uxor Religionem ingredi debet, vel saltem, si non sit suspecta ætatis, vovere castitatem in sæculo. *c. 4. 5. 6. 8. de convers. conjug.* 5. perpetuò amentes. *can. 17. caus. 6. q. 1.* item quibus usus rationis rediit, per *can. cit.* cum posteriores non careant periculo relabendi in amentiam. 6. infames propter crimen, infamiâ Juris, aut facti. *can. cit. c. 4. §. fin. h. t. h. e.* si crimen sit vel notorium in se, quod parit infamiam facti; vel per sententiam Judicis; vel per propriam criminis confessionem in Judicio; vel si crimen tale sit, cui à Jure annexa est infamia; hujusmodi enim parit infamiam Juris etiam sine sententia, si notorium sit ita, ut nulla excusatione vel tergiversatione colorari vel celari possit: si verò crimen, cui aliàs est annexa, vel pedissequa infamia, notorium non sit vel notorietate facti, vel notorietate Juris, non impedit à susceptione Ordinum. *c. 4. §. fin. cit.* si tamen per pœnitentiam prius illud deletum fuerit in conscientia; nam Jure Divino illicita est susceptio cujusunque Sacramenti vivorum, quale est etiam Ordo, in statu peccati mortalis. Crimina autem, quæ inducunt de Jure infamiam, sunt furtum, sacrilegium, usura manifesta, rapina, incestus, adulterium, raptus, maleficium, veneficium, homicidium, pugna in duello, crimen læsæ Majestatis, schisma, hæresis, apostasia, crimina capitalia, & ea omnia, quibus vel Leges Ecclesiasticæ vel Civiles infamiam statuunt. *can. 2. §. 17. caus. 6. q. 1. cit. Vid. tit. de Pœnis in lib. V. 7. aliqua censura ligati. c. 1. h. t. in 6. c. 32. de sent. Excomm.*

8. Legitima ætate destituti. *can. 2. 3. d. 77. Clem. 3. de et. & qual.* Sed hodie attenditur *Trid. S. 23. c. 12. de Ref.* ubi ad Ordinem Subdiaconatus annum vigesimum secundum, ad Diaconatus vigesimum tertium, & ad Presbyteratus vigesimum quintum ætatis annum requirit: qui tamen omnes sufficiunt, modò inchoati sint vel per momentum, ut explicat praxis & sensus communis DD. Ad Episcopatum, quia *Trid. de Jure Antiquo* nihil innovavit, requiritur annus trigesimus completus.

Circa Primam Tonsuram & quatuor Minores pariter nihil determinavit, requirit tamen c. 4. satis aperte annos discretionis, & juxta c. fin. h. t. in 6. debet suscipiens eos, egressus esse infantiam, adeoque septenniū major. Aliqui putant, antequam vel decimum aetatis annum raro adesse annos discretionis pro Minoribus Ordinibus suscipiendis: alii pro Acolytatu exigunt duodecimum: alii meo judicio melius relinquunt arbitrio Ordinantis. Qui dubitat positivè, num habeat legitimam aetatem, requisitam ad Ordinem, quem vult suscipere, & rationem probabilem habet, quod adeptus sit, suscipit licitè; non verò, qui dubitat negativè, in neutram partem habens rationem probabilem; quia prohibitio est in possessione, & certa, adeptio autem aetatis dubia: certum autem praevaler dubio.

23 9. Debita scientia carentes. Nam Trid. Sess. 23. c. 4. 11. 13. § 14. pro prima Tonsura exigit, ut quis noverit rudimenta fidei, item legere & scribere: pro Minoribus, ut quis intelligat linguam Latinam: pro Subdiaconatu & Diaconatu, ut sciant illa, quae ad officium ipsorum, & Ordinem exercendum necessaria sunt; putant tamen multi, licitè ordinari posse, qui necdum scit modum recitandi Breviarium, cum possit recitare cum socio perito: pro Presbyteratu, ut Ordinandus praevis examine idoneus comprobetur cum ad docendum populum scitu necessaria ad salutem, tum ad Sacramenta administranda: nondum tamen requiritur praecise pro Sacerdotio ea scientia, quae necessaria est Confessario, quia ad hoc Sacramentum administrandum opus est speciali *Approbatione* Episcopi post praevisum examen, nisi aliunde constet de illius idoneitate, pro *cura animarum*. Trid. c. 15.

24 10. Competenti morum probitate destituti. Nam Trid. S. 23. c. 5. 13. 14. cit. pro ordinandis Minoribus exigit bonum testimonium Parochi, vel Magistri Scholarum, ubi educantur, de vita eorum & moribus: pro Subdiaconis & Diaconis praeter bonum testimonium, ut sint in Minoribus Ordinibus jam probati, & confidant de se, quod Deo adjuvante continentiam servare possint: pro Presbyteris praeter bonum testimonium, ut sint viri in Ministeriis Sacris jam pie fideliterque versati, eaque pietate & castis moribus conspicui, ut praeclearum bonorum operum exemplum & vitae monita alii ab ipsis expectare possint. Ratio est clara, quia Clerici, praesertim Sacerdotes, sunt Legati Dei, Vicarii Christi, Pastores gregis, & Duces populi: sed haec status sublimitas utique exigit insignem vitae morumque integritatem, ac omnigenae virtutis ornatum; alias enim non modò se ipsos perdunt, sed & alios perversò suo exemplo in exitium trahunt.

25 11. Denique Irregularitate quacunque impediti, quas omnes memoriae causa aliqui his versibus comprehensas exprimunt:

Infirmus: demens: vitiosus: foemina: servus:
Infamis: novus: ignorans: Baptismate peccans,
Ordinè: occidens: mutilans. bigamusque:
nothusque:

Haereticus: obstrictus: pauper: puer exul ar. is.
De multis in hoc titulo egimus, uti de *demente*: *foemina* (vel potius hermaphrodito; nam foemina Jure Divino Ordinum est incapax) *infamis* (quod etiam *pauper*, si est persona vilis, referri potest) & *criminoso*: de *Novo* (seu Neophyto) *ignorante*: *puero*. De reliquis agemus tum in hoc libro I. tum in V. scilicet de *Infirmis*, & *Vitiato* ad titulum 20. de Corpore vitiatis: de *Servo* ad tit. 18. de servis non Ordinandis: de *Bigamo* ad tit. 21. de bigamis non Ordinandis: de *Notho* seu illegitimè nato, ad tit. de Filiis Presbyt. de *Obstricto* ad tit. 19. de obligatis ad ratiocinia. In lib. V. autem de *peccante in Baptismate* ad tit. 9. de Apostatis & reiterantibus Baptisma: de *peccante in Ordine* ad tit. 17. de Clerico excomm. &c. ministrante, & ad tit. 18. de Clerico non Ordinato ministrante: de *occidente*, & *mutilante* ad tit. 12. de Homicidio voluntario: demum de *Haereticis* ad tit. 7. de Haereticis.

Dico 3. Ad Subdiaconatum, vel alium Ordinem Sacrum, nullus promovetur licitè sine Titulo Menae. Trid. S. 21. c. 2. de Ref. Poena Episcopi aliquem Ordinantis sine Titulo Menae est obligatio cum alendi (nisi Ordinatus de sua vel paterna hereditate subsidium vitae habeat) usque dum ei provideat de Beneficio. c. 2. 4. § 16. de Preb. transique hoc onus tantum reale ad successores Ordinantis. per c. 16. cit. Si verò Episcopus careret omni culpa, etiam haec obligatio cessaret in ipso, & transfret ad Vicarium Generalem, vel alium, qui culpabiliter admisit, vel per fraudem intrusit destitutum Titulo: tenebitur tamen Ordinans in horum defectum; cum haec obligatio imposita sit non tam in poenam, quam in honorem Status Clericalis, ne cum hujus dedecore Ordinatus debeat mendicare, vel sordidum quaestum facere. Trid. lo. cit. Is verò, qui dolose se intrusit sine Titulo, incurrit suspensionem. can. 1. 2. d. 70. quam poenam sustulit quidem c. 16. cit. sed Trid. rursus probabilis innovavit, quia in fine addit: *Antiquorum Canonum poenas super his innovando*.

§. 4.

De Temporibus Ordinationum. Ubi etiam de Interstitiis.

Sciendum, non solum certa tempora & dies pro collatione Ordinum designatos esse à Jure, sed etiam certa temporum intervalla, seu *interstitia*, ut vocant, quae intercedere debent inter Ordinem inferiorem susceptum, & superiorem conferendum: siquidem Ordines *gradatim* conferri debent (non per saltum) incipiendo ab inferioribus, nempe à prima Tonsura, & 4 Minoribus, tum progrediendo ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum. c. un. de Clerico per saltum promot. Ordo tamen superior, quem quis nondum initiatus inferior suscipit, valet, excepto probabilis Episcopatu, qui essentialiter praesupponit Sacerdotium prius collatum. Inferior autem Ordo, qui fuit praetermissus, debet postea suppleri, si rescizatur omisso. c. un. cit.

Dico

Dico 1. Tempora seu dies, quibus conferri debent Ordines Majores, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus, sunt Sabbatha quatuor Temporum, Sabbathum Dominicam Passionis præcedens, & Sabbathum sanctum. c. 1. §. 1. b. t. Ex rationabili tamen causa, v. g. ob multitudinem Ordinandorum, vel infirmitatem Ordinantis, licet Episcopo continuare Ordinationem, vel transferre in diem Dominicam sequentem, si tam ipse, quam Ordinandi, eosque continuaverit jejunium; quia vespere Sabbathi & tempus Matutinum Dominicæ reputantur in Ordine Ecclesiastico pro una die. c. 13. eod. Si continuaverit jejunium, inquam; nam juxta c. cit. can. 1. d. 67. & receptam consuetudinem Episcopus debet saltem in illo die, quo Ordines confert, præmittere Ordinationi jejunium (ut & ipsi Ordinandi debent esse jejuni) ad exemplum Apostolorum, qui, antequam Paulum & Barnabam ordinarent, prius jejunantes orantes imposuerunt eis manus. Act. 13.

Et hinc etiam Ecclesia selegit solennia fidelium jejunia pro temporibus Ordinationum, ut preces & orationes Ecclesiæ impetretur major Ordinandis gratia. Sed nec Ordinans, nec Ordinandi, jejunare pridie tenentur, si Ordinationis fiat extra tempora, quibus aliâ præceptum est jejunium ab Ecclesiâ; quia hæc obligatio non potest probari. Dixi, Majores; nam prima Tonsura quolibet anni die, & horâ, conferri potest, ut patet ex Pontificali Romano, & consuetudine. Ordines Minores autem quovis die Dominico aut festo, quod celebratur in foro, sed manent tamen. c. 1. §. 3. cit. Pontif. Rom. de Ordin. conferend. Episcopatus, seu Consecratio Episcopi, conferri debet die Dominica. can. 5. d. 75. suffragante consuetudine. Extra tempora assignata (exclusive privilegio Apostolico) illicitè conferuntur & suscipiuntur Ordines; cujusmodi privilegium (citra communicationem, qua aliâs gaudent alii Religiosi) concessit Gregor. XIII. Societati JESU per Bull. Pium. §. utile, vi cuius extra tempora, & non servatis interstitiis, ejus alumni possunt suscipere Ordines Majores etiam tribus diebus festis continuis. Aliorum verò Regularium, quo gaudebant ante Trid. quoad susceptionem Majorum Ordinum extra tempora, privilegium ab eodem revocatum est. Sess. 23. c. 8. de Ref. juncta Sess. 25. c. 22. de Regular.

Dico 2. Inter unum & alterum Ordinem de jure servanda sunt interstitia, seu intervalla unius anni, scilicet à susceptis Ordinibus Minoribus usque ad Subdiaconatum, ab isto usque ad Diaconatum, ab hoc usque ad Presbyteratum semper intercedere debet spatium unius anni, nisi aliud Episcopo expedire magis videatur. Trid. Sess. 23. c. 11. §. 14. Inter primam Tonsuram verò & Minores, uti & inter ipsos Minores, non necessariò observandum est aliquod interstitium, sed eodem die possunt omnes conferri, ut declarat praxis, præsertim Germaniæ. Annus non debet computari Mathematicè, sed moraliter, ut habet communis, & declaratio Cardinalium: quare sufficit annus Ecclesiasticus, v. g. à Quadragesima ad Quadragesimam, à Pentecoste ad Pentecosten, etiam si altero anno citius veniat Quadragesima, vel Pentecoste,

& annus Solaris ab ultima Ordinatione nondum integer effluerit, seu 12. menses: ac vicissim à fortiori sufficit, si annus Solaris jam fluxit; nondum tamen annus Ecclesiasticus. Ratio requirendi hæc interstitia fuit, ut in eis accrescat cum ætate ac tempore major vitæ meritum, majorque doctrina & aptitudo ad tam sublime ministerium, ac insuper major concilietur Ordinibus æstimatio, & Ordinatis reverentia. Porro specialiter cautum est in Trid. c. 13. §. 14. cit. ne duo Sacri Ordines eodem die conferantur, etiam Religiosis, non obstantibus quibuscunque privilegiis. Neque Subdiaconatus cum minoribus spectato jure conferri potest eodem die. c. 2. de eo, qui surtitivè. Trid. c. 11. cit.

Ex dictis inferitur 1. Neminem, præter Papam, posse dispensare ad conferendos & recipiendos Ordines extra tempora, à jure statuta, nisi cui ille concesserit; quia Papæ soli competit potestas dispensandi in jure Communi. 2. In Interstitiis verò concessum esse Episcopis dispensare, ut indicat Trid. loc. cit. non verò Prælati Regularibus cum suis Religiosis. Capitulum tamen Cathedrale Sede vacante, & Vicarius Generalis, quando dare possunt litteras dimissorias, in Interstitiis dispensare valent, ut DD. communiter deducunt. Sed notandum diligenter est, ut Episcopus, vel Capitulum &c. dans Dimissorias, iis inferat, se dispensare in Interstitiis, si dispensandum esse judicent: nam Episcopus alienus, ad quem dimittunt, propter defectum jurisdictionis dispensare nequit. Causa dispensandi sufficiens est 1. necessitas, si nempe est defectus Ministrorum Ecclesiæ, vel Ordinandus habet actum beneficium. 2. Utilitas Ecclesiæ, si nimirum ab Ordinando speratur Ecclesiæ impendendum magnum obsequium. 3. Si Ordinandus sit Canonicus Cathedralis vel Collegiata Ecclesiæ: si sit Doctor, vel Licentiatus, vel Baccalaureus SS. Theologiæ, vel huic studio per triennium sedulam navavit operam: si sit Doctor vel Licentiatus Juris, vel utriusque, vel saltem Canonici: si annum ætatis vigesimum sextum jam exegerit, vel parentes ejus quinquagesimum, & pro solatio suo Ordinationem filii urgeant. Atque has causas adducunt multi ex declaratione Cardinalium, quæ tamen in ultimo casu requirit, ut petens dispensationem in Interstitiis, per triennium in habitu Clericali laudabiliter jam vixerit. De reliquo certum est, quod minor causa, nempe quæcunque Episcopo videtur rationalis, requiratur ad dispensandum, ut quis intra annum à Minoribus ad Subdiaconatum, & ab isto ad Diaconatum promoveatur, quam ut à Diaconatu ad Presbyteratum; quia Trid. pro dispensatione in prioribus Interstitiis non facit mentionem necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ, bene tamen in posterioribus. P. Engel n. 20. reprehendit illam consuetudinem, qua passim sine defectu personarum & necessitate Ecclesiæ intra annum, vel etiam intra unam Quadragesimam, omnes Sacri Ordines alicui conferuntur, & in Sacerdotem ac vitæ Spiritualis magistrum promoveretur, qui vix cepit esse discipulus, nec Mundanos adhuc mores depofuit. Et nuper Innoc.

noc. XII. in Const. *Speculatores* an. 1694. magis restrinxit Episcoporum potestatem, onerando eorum conscientias strictissime, si sine causis magis rationalibus dispensent in Interstitiis. Superiores Societatis nostrae habent quidem potestatem à Greg. XIII. dispensandi in Interstitiis, uti & ad receptionem Ordinum extra tempora, cum suis subditis, sed ea quoad Interstitia reservatur Provinciali, quoad tempora Ordinationum verò soli Generali, ut declaratur in *Compendio Privilegiorum* ejusdem Societatis.

- 31 Quæres. in quo loco conferendi sint Ordines? R. 1. Omnes conferendi sunt intra diocesim Episcopi Ordinantis. Trid. *Sess. 6. c. 5. de Ref.* ubi insuper prohibetur Episcopus proprios subditos ordinare in aliena diocesi sine expressa licentia Ordinarii loci sub pœna suspensionis latæ sententiæ ab exercitio omnium Pontificalium, adeoque etiam à collatione omnium Ordinum. Pariter ipse Ordinatus ipso jure suspensus est ab executione Ordinum, qui sic suscepit Ordines Majores, unum vel plures, quamdiu placuerit Ordinario loci. Trid. *loc. cit. Bull. Pii II. cum ex Sacrorum. 1461.* R. 2. Ordines Majores conferendi sunt in Ecclesia Cathedrali, vel saltem, si Episcopus versetur in alio loco suæ diocesis, in Ecclesia digniori illius loci, ac præsentem Clero. Trid. *S. 23. c. 8.* quia verò ibi nullo verbo indicatur præceptum, saltem grave peccatum non erit, si Episcopus contraveniat. Deberent autem conferri Ordines durante Missa, per *c. 28. de Elect.* suffragante praxi, exceptis tamen 4. Minoribus.

§. 5.

De pœnis malè Ordinantium, & malè Ordinari se permittentium.

- 32 Sciendum, quod Episcopus contra prohibitionem SS. Canonum scienter conferens Ordines, eosque scienter suscipiens, semper uterque peccet, non tamen semper incurrant pœnas Ecclesiasticas, utpote quas Jura ferè pro 5. tantum casibus decreverunt, nimirum 1. in conferentem & recipientem Ordines extra tempora. 2. ante ætatem legitimam, aut illiterato, vel conjugato. 3. sine Titulo Mensæ. 4. in ordinantem non subditum sine licentia Episcopi proprii. 5. in ordinantem in aliena diocesi sine consensu Ordinarii loci. De pœnis Ordinantium & Ordinatorum sine prævio scrutinio dicitur *tit. 12. seq.* De pœnis, quas incurrit Episcopus ordinans in aliena diocesi sine licentia, dixi in §. 3. & 4. utrobique in fine: nunc de reliquis.

- 33 Dico 1. Pœna Ordinantis extra tempora à jure statuta est suspensio, saltem ferendæ sententiæ, à collatione Ordinis illicitè collati, & istò superiorum. *c. 2. 8. 13. h. t.* Pœna verò taliter Ordinati (nimirum in Sacris) est pariter suspensio ab executione Ordinum susceptorum, per Jura *citt.* & quidem suspensio latæ sententiæ juxta Bull. Pii II. *Cum ex Sacrorum. 1461.* Si verò ministrat ante absolutionem in Ordine sic malè suscepto, incurrit irregularitatem (quod semper contingit, quotiescunque aliquis ante absolutionem obtentam ministrat in aliquo Or-

dine, qui irretitus est censurâ) dispensabilem tamen à proprio Episcopo. *c. 16. eod.* Qui verò eodem die confert alicui duos Ordines Majores, vel intra duos quidem dies, sed continuato eodem jejunio, suspenditur saltem per sententiam à collatione utriusque Ordinis, recipiens verò tantum ab executione Ordinis ultimum suscepti. *c. 13. cit. in fine.*

Dico 2. Pœna Ordinantis ante legitimam ætatem est iterum suspensio ferendæ tantum sententiæ, non latæ. *c. 14. eod.* Sed intellige de conferente Ordinem aliquem ex Majoribus; nam conferens primam Tonsuram alicui ante legitimam ætatem, vel illiterato, vel conjugato, quem Jus ordinari non permittit, ipso jure suspensus est per annum à collatione Tonsuræ. *c. fin. eod. in 6.* quæ tamen pœna non extenditur ad conferentem Ordines Minores ante ætatem præscriptam; quia de his Jura tacent, nec ullam pœnam statuunt. Pœna autem taliter Ordinati est suspensio ab executione Ordinis Sacri, quem mala fide suscepit ante ætatem legitimam, & quidem in perpetuum, nempe usque dum absolutionem impetret, quam ei dare potest Episcopus, vel Confessarius privilegiatus. Potest præterea talis puniri privatione beneficii Ecclesiastici, vel alio modo. Bull. Pii II. *citt.* Nulla tamen pœna reperitur statuta in eum, qui ante legitimam ætatem suscepit primam Tonsuram, vel Ordinem non Sacrum.

Dico 3. Pœna Ordinantis non-subditum sine Superioris proprii consensu est suspensio latæ sententiæ à collatione omnium Ordinum per integrum annum: Ordinati verò (intelligite in Majoribus) ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio ejus Ordinario videbitur expedire. *c. 2. h. t. in 6. Bull. Pii II. cit. Trid. S. 23. c. 8. de Ref.*

Notandum verò est, quod hæc pœnæ sint decretæ in scienter, temerè, vel cum affectata ignorantia indebitè conferentes & suscipientes Ordinem aliquem Sacrum, secundum Jura *citt.* ac proinde non incurrantur ab iis, qui laborantes ignorantia probabili, vel probabili ratione nixi, quod licitè agant, conferunt vel recipiunt; cum non peccent graviter: pœnæ autem tam graves non incurrantur sine gravi culpa.

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. Scrutinium seu examen Ordinandorum est triplex.
2. Quinam teneantur subire examen.
3. Super quibus rebus illud instituendum. Ubi etiam de singulorum Ordinum officio proprio.
4. Interrogatus in actuali Ordinatione Sacellanus de dignitate Ordinandorum potest affirmare, esse dignos, licet privatim sciat alicujus impedimentum.
5. Nec Ordinandus tenetur prodere suum defectum occultum, propter quem repelleretur ab Ordinibus.
6. Quæ sit pœna Ordinantis & Ordinati sine Scrutinio.
7. An valeat Ordinatio indigni.

Sci-

Sciendum, *Scrutini* nomine intelligi examen Ordinandorum, & inquisitionem in eorum aetate, vitam, scientiam &c. ne ad Ordines promoveatur indignus, aut impedimento Canonico laborans. *Scrutinium* in Jure triplex occurrit: primum juxta Trid. S. 23. c. 5. de Ref. faciendum est per mensem ante Ordinationem avarcho, vel alio, quem Episcopus constituit: sed hujus in Germania vix est usus, ac ejus vires supplere solent testimonia, quæ exiguntur à Professoribus & Præfectis Scholarum, meliusque dantur clausa, quam aperta, quia sic dantur sinceriora. Dilingæ tamen hujus *Scrutini* umbra quædam videtur esse in usu, dum ex voluntate Episcopi prius à Professoribus examinari debent Ordinandi, antequam ad examen coram Deputatis Episcopi subeundum admittantur. Secundum, ut insinuat idem Trid. c. 7. instituendum est ab ipso Episcopo, assistitis aliis viris peritis, una vel pluribus diebus immediate ante Ordinationem: ex consuetudine fit à Vicario Generali Episcopi, aliisque ab Episcopo deputatis. Quinam hoc examen subire debeant, & quibus super rebus illud institui, statim dicemus. Tertium fit in ipso Ordinationis actu circa eos, qui ordinantur in Diaconos & Presbyteros juxta c. un. h. t. & Pontif. Rom. hoc modo: Archidiaconus (hodie Sacellanus Episcopi, vel Diaconus, assistens Ordinanti) postquam Diaconandos & Presbyterandos præsentavit Episcopo, interrogatur ab eodem: scis illos dignos esse? cui ille reponit: quantum humana fragilitas nosse sinit, &c. scio &c. testificor, ipsos dignos esse ad hujus onus officii. Sed hinc oritur questio utilis, quæ etiam in aliis hujusmodi casibus moveri potest, quid talis Sacellanus &c. si privatum sciat in aliquo Ordinando oculum defectum, in his circumstantiis deprehensus agere debeat? Item an occulto defectu laborans teneatur illum prodere & sic facere, ut repellatur à susceptione Ordinum.

Dico 1. Examen, coram Episcopo, vel ejus deputatis, paulò ante Ordinationem institui solitum, regulariter subire debent omnes Ordinandi, saltem qui Majoribus initiari petunt, etiam Religiosi. Trid. c. 12. can. 2. & 5. d. 24. Dixi 1. regulariter: si enim Episcopus aliunde sciat, in Ordinando reperiri omnes qualitates requisitas, non tenetur eum subijcere examini. per can. 2. cit. ut nec illum (quamvis possit, & ordinari fieri solet) qui cum Dimissoriis accessit, à suo Ordinatio jam examinatus & approbatus. Præterea Doctores & Licentiati SS. Theol. aut SS. Canonum rectè non examinantur, ut colligitur ex Trid. S. 7. c. 13. de Ref. ubi eximuntur ab examine, qui ab aliqua Universitate vel Collegio Generalium Studiorum nominantur ad beneficia: si autem ad beneficia non sunt examinandi, cur non possint admitti ad Ordines (quod minus est) sine examine, quibus aliqua Universitas Gradus Litterarios concessit? Dixi 2. etiam Religiosi; quorum privilegia & exemptiones ab examinibus, quo gaudebant ante Trid. ibidem c. 12. cit. revocata sunt. Religiosis tamen Societatis JESU Gregorius.

XIII. in Const. Plum & utile de novo concessit, ut ab Episcopis examinari non debeant de Cantu, Officiis, & Ceremoniis Ecclesiasticis, vitæ, moribus, ætate, natalibus, proprii Ordinarii licentia, aliisque in Ordinando requisitis. Neque hæc Constitutio per Bullam Sixti V. revocata est, ut existimant Miranda & Barbosa, imò, licet revocata fuisset, renovata tamen fuit à Paulo V. in Bull. *Quantum Religio*. Verum hoc privilegium aliis Religiosis non communicatur per generalem communionem privilegiorum. Bulla *Plum & utile* cit.

Dico 2. In *Scrutinio* prædicto diligenter inquiri debet in genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem Ordinandorum. can. 5. cit. Trid. S. 23. c. 7. de Ref. Dixi 1. genus, an nempe Ordinandus non descendat ex genere maculato, ut Jura loquuntur, circa fidem, seu ex parentibus hæreticis. Sed hoc in Germania non multum attenditur. 2. personam, an non sit servus, obligatus, bigamus, uxoratus &c. quæ irregularitates abesse præsumuntur, si Ordinandus neget, & nemo probet. 3. ætatem, quæ probatur ex testimonio Parochi: legitimi verò natales per attestationem Magistratus, vel ejusdem Parochi attestantur. 4. institutionem, qua voce intelligitur juxta gl. & Barb. Titulus Menæ: sed mea opinione non malè intelligitur notitia, quam Ordinandus habere debet circa ea, quæ pertinent ad ejus officium: nimirum quòd Psalmista sit cantare Psalmos, Responsoria &c. Ostiarii custodire Ecclesiam, dignos admittre, indignos excludere: Lectoris sacra lectione fidelium animos ad pietatem excitare: Exorcista invocare super energumenos & catechumenos: Acolythi deferre lumina, vinum & aquam ad Sacrificium. Quæ omnia, quamvis etiam à Laico fieri possint ac soleant, à taliter tamen Ordinatis fiunt ex officio & speciali deputatione: Subdiaconi calicem in Missa solenni deferre ad Altare, cantare solenniter Epistolam, deferre habitum & tonsuram Clericalem, recitare Breviarium, servare castitatem ex voto Sacris Ordinibus annexo: Diaconi immediate in omnibus ministrare Sacerdoti solenniter Sacrificanti, cantare Evangelium, prædicare Verbum DEI, baptizare in necessitate &c. Presbyteri demum administrare Sacramenta, docere populum necessaria ad salutem &c. 5. Mores: nam infamia laborantes propter crimen, publicè poenitentes, incontinentes &c. ordinari non debent. c. fin. de tempor. Ord. can. 55. d. 50. can. 5. d. 55. 6. doctrinam, pro singulis Ordinibus requisitam juxta dicta tit. præced. n. 23. quæ dignoscitur partim ex testimoniis, partim per actuale examen: quo modo etiam deveniri potest in notitiam vitæ & morum. 7. Fidem, an nempe Ordinandus sit firmus in fide Catholica, non Neophytus. Præter hæc investigari debet in aliis, de quibus tit. præced. uti in Titulum Menæ, in Dimissorias, si quis aliena ex diocesi accedat, &c.

Dico 3. Interrogatus in actuali Ordinatione Sacellanus, an Ordinandos sciat esse dignos, privatim verò conscius alicujus in aliquo Or-

P

di-

ordinando impediendi vel defectibus, cum veritate & bona conscientia respondere potest, se scire dignos, quantum humana fragilitas noscitur. Ratio, quia hæc verba profert non ut persona privata & secundum notitiam privatam, sed ut persona publica & secundum notitiam publicam, quam habet ex approbatione examinatorum. Sensus itaque est, se scire Ordinandos esse publice dignos, seu haberi pro talibus. Interim tamen, si hunc defectum scivit, antequam procederetur ad actualem Ordinationem, tenebatur in conscientia monere vel Ordinantem, vel ipsum Ordinandum, ne accederet, si hac monitione probabiliter credidit se aliquod effecturum: si hoc non credidit, neque defectum probare potuit, debebat pro illa vice officium præsentandi declinare. Ad similem monitionem tenentur omnes alii, qui privatim sciunt aliquod impedimentum vel defectum in Ordinando, sicut qui sciunt impedimentum inter contrahendos Matrimonium.

5 Dico 4. Probabile est, Ordinandum, qui solus novit in se defectum juris Ecclesiastici, aliis non cognitum, in Scrutinio non obligari prodere suum defectum vel impedimentum occultum. Ratio, quia hanc obligationem nullibi imponit Jus Ecclesiasticum, saltem id non satis probatur: tam gravis autem obligatio seipsum vel infamandi, vel saltem impediendi à tanto favore, quem quis habet ex Ordinibus, asseri non debet sine sufficienti fundamento. Videantur dicta ad tit. de Constit. n. 68. 69. & tit. de Elect. n. 27. 28. Dissentiunt Panor. mit. & alii plurimi. Oppones. In can. 55. cit. deponi jubetur, qui se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem: ergo fuit obligatio, suum defectum manifestandi. R. N. Conf. Juste enim prohibetur quis exercere Ordinem, quando constiterit de impedimento, quamvis non fuerit obligatus prodere impedimentum, quamdiu non constabat. Dein ibi non est sermo de impedimento occulto, quia de publice penitente (quamvis id ignoraverit Episcopus) nam privatim penitens non prohibetur ordinari. Pariter nihil probatur ex can. 5. d. 81. quia nec ibi jubetur aliquis defectum occultum prodere, sed sustinere depositionem sibi infligendam, cum compertum fuerit.

6 Quæres, an & cui poenæ subjaceat tum Ordinans sine prævio Scrutinio, tum sine eo Ordinari se faciens, tum qui in Scrutinio non detexit suum impedimentum? R. 1. Ordinans sine Scrutinio ignotum, seu de cujus habilitate prius ei non sufficienter constabat, arbitrariè puniri potest: Ordinans verò cum scientia impediendi privetur Ordinandi potestate. can. 55. cit. R. 2. Ordinari se faciens sine Scrutinio, seu furtivè semet Ordinandis ingerens, suspendendus est ab exercitio Ordinis furtivè suscepti. can. fin. d. 24. & careat executione, quamdiu Episcopus cum ipso non dispensaverit, etiam si aliàs dignus fuisset; modò non fuerit notoriè dignus. Si verò sub poena excommunicationis prohibuitur fuerit ab Episcopo, ne quis sine examine accederet; vel si quis furtivè susceperet duos Majores Ordines eodem die

(non verò si Subdiaconatum cum Minoribus, quod à Trid. non prohibetur sub poena) videtur esse suspensus ipso jure ab executione omnium Ordinum, quos habet, per c. 1. & segg. De eo, qui furtivè. R. 3. Non detegens suum impedimentum in Scrutinio, si tamen illud fuit aliàs manifestum, vel postea compertum, deponi jubetur. can. 5. & 55. cit. non tam propter culpam, in non manifestando defectu occulto commissam, quam propter indignitatem & inhabilitatem, vel irregularitatem pro foro externo statutam, & postea detectam. Adeoque hæc non est propriè depositio, quatenus hæc est poena; sed quatenus est prohibitio exercitii Ordinis, facta inhabili.

At valene Ordo furtivè accedenti, vel indigno collatus? R. Affirmativè, nisi Episcopus expressam & positivam intentionem habuerit indignum, vel furtivè accedentem, non Ordinandi; quod non præsumitur; modò indignus non sit incapax Ordinis Jure Divino vel Naturali. Nec obstat, quod Episcopus protestetur, se nolle ordinare indignos; quia id facit tantum ad ostendendam suam displicentiam, & quod nolit ordinare scienter indignos.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu.

SUMMARIUM.

1. 2. An valide & licitè Ordinet Episcopus, postquam renuntiavit loco: aut loco & dignitati simul.
3. Ordinatus ab Episcopo, qui renuntiavit loco & dignitati simul, non potest exercere Ordinem sine dispensatione.

Sciendum, quod Episcopus renuntiare possit Episcopatu dupliciter, nempe 1. loco tantum, h. e. curæ, officio, & administrationi Episcopali; quia v. g. valetudinis causâ moratur alibi. 2. loco & dignitati simul, h. e. etiam Ordini Episcopali, vel potius executioni Ordinis Episcopalis; quia v. g. timet depositionem ob delictum.

Dico 1. Episcopus, qui renuntiavit loco tantum, validè ordinar, quia retinet Ordinem Episcopalem; & licitè, si rogatus ab aliquo Episcopo confert Ordines, vel cum licentia illius Episcopi, in cujus diocesi existit. c. 1. h. t. Si autem non accederet alicujus Episcopi licentia, ageret illicitè: quia post talem renuntiationem nullos amplius habet subditos.

Dico 2. Episcopus, qui renuntiavit loco & dignitati simul, validè quidem ordinar quoscunque, licitè tamen neque cum licentia alicujus Episcopi confert Ordines Majores. c. 1. cit. Ratio prioris partis est; quia retinet Ordinis Episcopalis characterem, adeoque habet, quidquid ad validam Ordinationem requiritur ex parte ipsius; cum potestas Ordinandi fundetur in hoc indelebili characterè. Ratio posterioris; quia collatio Majorum Ordinum (non Minorum) etiam cum consensu alicujus Ordinarii prohibetur ipsi. c. cit.

Dico 3. Recipiens Ordines Majores ab E-

pisco-

Episcopo, qui renuntiavit loco & dignitati simul, etiam non scienter, prohibetur exercere Ordines sic susceptos, donec cum ipso dispense- tur Episcopus. c. 1. cit. Ratio; quia ipse talis Episcopus non habet executionem Ordinis, consequenter nec alius dare potest executionem col- lationis. Dixi 1. dispenset, nam hæc prohi- bitio non est proprie suspensio, à qua quis ab- solvi debet, cum etiam ab ignorante incurra- tur, sed est inhabilitas potius & irregularitas, quæ per dispensationem, non per absolutionem, auferenda est. 2. Episcopus, si ignorantia in reci- piendo non fuit crassa & graviter peccaminosa; si enim talis fuisset, dispensare foret penes Pa- pam solum. c. cit. intellige, si delictum esset no- tam solum. c. cit. si enim foret occultum, adhuc Epi- scopus dispensandi potestate polleret, per Trid. sess. 24. c. 6. de Ref. An verò dispensare sit pe- nes Episcopum Ordinantem, vel ejus Succes- sorem, inter DD. controversum est. 3. Major- res, nam Ordines Minores tantum recipiens non privatur executione eorum. c. cit. Quæ omnia etiam intelligenda veniunt de Ordina- tis ab Episcopo excommunicato, suspensio, vel interdicto, non tolerato, item de schismatico, per cam. 5. caus. 9. q. 1. cum c. 2. h. t.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine
Præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. Præficiendi, seu promovendi ad Beneficia
2. Debent habere ætatem à Trid. requisitam.
3. Et certos Ordines pro qualitate Beneficiorum.
4. Ac plerasque in Ordinando requisitas qualita- tes, maxime probitatem & scientiam.
5. Et quas possulat Fundatio, Consuetudo, Statu- tum.
6. Etiam per Consuetudinem, & Statutum intro- duci potest, ut certa Dignitates & Beneficia conferantur solis Nobilibus.
7. Beneficia Curata conferri debent dignioribus.
8. 9. Collatio Beneficii, debitam ætatem non ha- bentis, aut excommunicato &c. & irregulari facta, ipso Jure nulla est in foro externo.
10. Item facta criminoso, ac penitus illiterato, si Be- neficium sit curatum.
11. Qui suscipit Beneficium curatum sine animo sus- ciendi intra annum Sacerdotii, an amittat fructus illius anni.

¶ Ciendum 1. à collatione Ordinum, quos ne- cessario supponunt Dignitates & Beneficia Ecclesiastica, rectè fieri transitum ad Præficien- dum (h. e. promovendorum ad Dignitates & Beneficia Ecclesiastica) requisita, nempe qua- ætate, qualitate, & Ordine debeant esse præ- dicti.

Sc. 2. Circa Ætatem omnia varia Juris Anti- quioris dispositione standum esse Tridentino, Juri novissimo, quod S. 23. c. 6. & S. 24. c. 12. ita disponit. 1. ante annum decimum quartum nullus obtinere possit ullum Beneficium, etiam simplex. 2. nemo, nisi qui vigesimum quintum ætatis annum attigerit, promoveatur ad Dignitates quascunque, curam animarum anne-

Lib. I. R. P. Pichler.

xam habentes, uti sunt Abbatia, Præpositu- ra, Archipresbyteratus (qui fortè in Germa- nia non differt à Decanatu) Archidiaconatus (qui fortè, saltem alicubi, hodie non distingui- tur ab Officio Vicarii Generalis) & aliæ simi- les. 3. Ad cæteras autem dignitates, quibus Cura animarum annexa non est, non asciscan- tur Clerici vigesimo secundo ætatis anno mino- res. Ex quibus verbis non minores colligitur, hos 22. annos debere esse completos in ordine ad Dignitates non Curatas, sicut vice versa ad Curatas: item ad Beneficia simplicia suffi- ciunt anni 25. & 14. inchoati tantum, par- tim quia Trid. adhibet verbum, attigerit, atqui vigesimum quintum annum jam attigit, qui illum inchoavit; partim quia, ubi Jus non enuntiat, debeantne anni esse completi, vel sufficiant inchoati, hoc posterius præsumen- dum est, juxta Reg. 30. de R. J. in 6. in obscuris mi- nimum est sequendum; quod nempe est favorabi- lius. 4. Nullus recipiatur ad Canonicatum, Præbendam, & Portionem, qui non sit ejus æ- tatis, ut infra tempus à Jure præscriptum ini- tiari valeat eo Ordine, quem requirit Canoni- catus vel Præbenda; scilicet infra annum. Clem. 2. h. t. Præterea notandum est 1. quòd ad Be- neficia Curata & Parochialia omnia, item in Vicariis Perpetuis Curatarum Ecclesiarum, re- quiratur annus 25. sicut ad Dignitates Curatas. c. 7. §. inferiora de Elect. in 6. Clem. unic. de Offic. Vicar. quia Trid. quoad hos non immutavit Jus Antiquum, sicut & nihil immutavit de Pensio- nibus, ad quas proin adhuc hodie sufficient 7. anni, cum non sint Beneficia proprie dicta. 2. Quòd de ætate ad Episcopatum, quæ sunt 30. anni completi (in Gallis dicunt sufficere 27. inchoatum) & Præpositum Monialium, quæ sunt 40. vel 30. anni, pariter Tridentinum ni- hil diversum disposuerit à Jure Antiquo. 3. Quòd ætas ad consecrationem Beneficii neces- sario adsit non solum tempore collationis, insti- tutionis, confirmationis, sed etiam jam tem- pore electionis, præsentationis, impetrationis, ut habet communis.

Sc. 3. Circa Ordinem præscribi à Jure 1. quòd nemo validè recipiat ullum Beneficium Eccle- siasticum, vel Dignitatem, nisi sit Clericus, h. e. primò saltem Tonsurà initiatus. c. 2. de Inst. c. 6. de Transact. quia laici sunt incapaces Juris Spi- ritualis, seclusò privilegio Apostolicò. 2. quòd sine illo Ordine, quem requirit Beneficium vel Dignitas ex fundatione, aut radicata consue- tudine, aut de Jure, non possit acquiri tale Be- neficium, vel Dignitas; sufficit tamen, si intra annum suscipiatur ille Ordo: sic potest acquiri Beneficium parochiale ab eo, qui nondum est Sacerdos, modò 25. annos jam attigerit, & infra annu suscipiat presbyteratum. c. 14. de Elect. in 6. Siquidè ad omnia Beneficia curata, & Dignita- tes, curam animarum, vel jurisdictionem fori externi annexam habentes, necessarius est Or- do presbyteratus, vel actu susceptus, vel in- tra annum suscipiendus. Et quamvis c. 5. h. t. requiratur in tali, ut, dum recipit Beneficium curatum, jam sit Subdiaconus, correctum ta- men id est per c. 8. de Præb. in 6. juxta quod suf-

P 2

fici,

ficiunt Minores jam actu suscepti. 3. quod Trid. S. 24. c. 12. cit. ad Canonicatus Cathedralis exigat Ordinem vel Presbyteriū (quo saltem mediam partem Canonicorum cupit esse initiatam) vel Diaconatū, vel Subdiaconatū. Sed hoc in Germania non observatur, vel quia quoad hoc punctum non est receptum Trid. vel quia Episcopus & Capitulum dispensat, sicut vi Trid. S. 7. c. 12. de Ref. dispensant Episcopi circa Ordinem Presbyteratū intra annum suscipiendi ab obtinente Beneficium Curatum, si v.g. adhuc versetur in Studiis. Omnes tamen Canonici, qui volunt habere vocem in Capitulo, etiam in Germania debent esse saltem Subdiaconi. Clem. 2. cit. 4. Quod, qui assumitur in Episcopum, saltem per 6. menses antea in Sacro aliquo Ordine constitutus fuisse debeat. Trid. S. 22. c. 2. de Ref. nimirum Subdiaconatū saltem. Nec obstat Bull. Greg. XIV. asserentis, eligendum Episcopum debere esse in Sacris; quippe ex communi loquendi modo, cui se conformasse credendus est Papa, in Sacris Ordinibus etiam ille dicitur esse, qui solum est Subdiaconus.

4. Sc. 4. Circa Qualitates alias, quas habere oportet praeficiendum, seu promovendum ad beneficium, imprimis certum esse, quod habere debeat illas, quas ad t. II. supra requiri diximus ad suscipiendos Ordines, excepta subiectione & Titulo. Qui vero illis omnibus praeditus est, regulariter quoque dignus habetur pro beneficio. c. 13. h. t. nisi post susceptos Ordines detegatur primum, vel contrahatur defectus, impedimentum, vel crimen: neque examinandus est de novo, nisi beneficium, ad quod promovetur, sit Curatum, vel Dignitas, vel sit in aliena diocesi, vel alia iusta causa superveniat. Dein duae potissimum qualitates in praeficiendis attendendae sunt. 1. probitas morum, utpote ex qua pendet decus Ecclesiae, ac fidelium fructus. 2. scientia litterarum, utpote ex qua plurimum pendet bona administratio beneficii, & officii, propter quod datur beneficium, executio: praesertim ad beneficium curatum rite administrandum opus est earum Divinarum peritia, ut Sacramenta rite administrentur, & populus ea doceatur, quae vero fidei tum facienda, tum credenda sunt. In has igitur geminas qualitates Superiores diligentissime inquirent, necesse est. c. 7. de Elect. c. 29. de Praeb. Clem. 1. h. t. Trid. S. 24. c. 18. de Ref. Quod Trid. etiam requirit in quibusdam promovendis gradum Doctoratū, vel Licentiatū, ex Theologia, aut Jure Canonico, nempe 1. in Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus; ubi vero & apud quos moris non est susceptio horum graduum, publico saltem alicujus Academiae testimonio ostendantur idonei ad alios docendos. Sess. 22. c. 2. cit. 2. in Scholastico, ubi est Seminarium Studiorum, & munus docendi actu est penes eum, qui Dignitatem Scholasticam obtinet. S. 23. c. 18. de Ref. 3. in Canonico Poenitentiario; item in Vicario Generali Capituli Sedis vacante. S. 24. c. 8. & c. 16. 4. in Archidiacono. ibid. c. 12. Ubi etiam desiderat & hortatur, ut in Ecclesiis Cathedralibus, &

Collegiatis Insignibus, omnes Dignitates, & Canonicatum saltem dimidia pars, conferantur tantum Magistris seu Doctoribus, aut Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico: quam salubrem adhortationem complures cuperent accuratius observari. Ad beneficia, quibus annexa est jurisdictio fori externi, requiritur saltem peritia utriusque Juris, si non Gradus. Ad beneficia vero simplicia sufficit ea doctrina, quam exigit Ordo tali beneficio annexus, & ratio muneris: unde Beneficatus saltem sciat Breviarium dicere, si haec, & non alia obligatio, sit annexa beneficio. Dixi superius, eas qualitates requiri ad obtinendum beneficium, quae sunt necessariae ad suscipiendos Ordines, excepta subiectione & Titulo. De Titulo clarum est, quia optimus Titulus & propriissimus est ipsum beneficium. De subiectione patet ex praxi, cum passim videamus beneficia conferri extraneis Clericis, commendatitiis (quas etiam vocant Dimissoriales) a suo Ordinario habentibus. Expediit tamen (si caetera sint paria) dioecesanos praeferi non-dioecesanis, indigenas alienigenis. per can. 12. d. 61. quia indigenae magis sunt noti, magis amantur, & amant populum, ac facilius inducuntur ad residendum in loco beneficii.

Sc. 5. Praeter qualitates enumeratas, Jure Communi requisitas, posse insuper alias requiri in praeficiendis, nimirum ex fundatione, consuetudine, statuto, vi cuius v.g. assumatur non alius, nisi oriundus ex certa regione, civitate, familia, vel nisi gradu Litterario insignitus &c. Acriter hic aliqui disputant, an etiam ex Fundatione, Consuetudine, vel Statuto induci possit, ut ad Beneficia, Canonicatus, Dignitates promoveantur non alii, nisi Nobiles, vel Illustres. Quod in ipsa fundatione possit haec Nobilitatis conditio requiri, acceptante legitimo Superiore, satis certum existimo, nec multos refragari; quamquam complures refragentur quoad consuetudinem vel statutum. Quam quaestionem nunc decidemus, uti &, an promovendus necessarius sit dignior, seu dignissimus ex competitoribus, item an collatio beneficii &c. indigno, & debitis qualitatibus destituito, sit nulla ipso Jure, an vero rescindibilis tantum per sententiam.

Dico 1. Probabilis est, quod etiam per consuetudinem immemoriam, & statutum a Sede Apostolica confirmatum, induci possit, ut ad Dignitates, Canonicatus, vel Beneficia aliqua promoveantur soli Nobiles vel Illustres, caetera digni. Ratio, quia id ex objecto suo, & secundum se non est illicitum, nec a Jure prohibitum. Oppones 1. In tali statuto &c. reperitur crimen accceptionis personarum, & Ecclesiae obijciuntur periculo damnorum; cum sic promoveantur saepe minus digni. 2. In c. 37. de Praeb. rejicitur consuetudo, vi cuius renuebant Canonici aliquem a Papa provisum, qui nobilis non erat, recipere. Et subjungit Papa: non generis, sed virtutum nobilitas, vitaeque honestas, gratum Deo faciunt, & idoneum servitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles ac pauperes &c.

q. ad

8. ad 1. Acceptio personarum non habet locum, ubi ad sunt ex Nobilibus digni, & quamvis forte spectando scientiam & similes dotes sint minus digni, quam alii; eum tamen defectum supplere potest Nobilitas, à qua in Ecclesiis derivatur splendor aliquis & ornamentum, imò & protectio major. Unde nec Ecclesiis per se inferitur damnum; quamvis, per accidens contingere possit, si ex Nobilibus (uti, pro dolor contingit nonnunquam) assumantur etiam indigni & criminosi, quasi verò sola Nobilitas sufficeret: quod nulla utique consuetudine, nullo statuto introduci potest. Ad 2. Illa consuetudo non fuit immemorialis, ut praeiudicium potuisset privilegium Apostolicum, vel fuerit aliunde irrationabilis. Verba Pontificis subijuncta sunt omnino vera, & valde pensanda; unde non facile, & sine consensu Pontificis, saltem legali, nunquam sunt excludendi à Dignitatibus & Beneficiis certis Ignobiles; uti nec per statutum, à Pontifice non approbatum, saltem tacite; cum de Jure Communi etiam Ignobiles sint capaces omnium Dignitatum Ecclesiasticarum. Sic tacite putant confirmatum esse statutum quarundam Ecclesiarum, in quibus excluduntur ignobiles; quando Papa non alium eligit, quam nobilem, dum provisio spectat ad ipsum; nisi forte cum P. Wiestner n. 50. velis dicere, quòd Papa id faciat ad cavenda majora incommoda: uti mihi non improbabile videtur. Et tunc talis electio non foret tacita confirmatio statuti.

7. Dico 2. Beneficia Curata debent conferri non quomodocunque dignis, sed dignioribus. Trid. S. 24. c. 18. de Ref. Pius V. Constit. In conferendis. DD. passim. Ratio; quia beneficia curata sunt instituta favore Ecclesiae & animarum, quibus, quantum fieri potest, maximè consulendum. Et hinc Trid. etsi loquatur de digniore per *Concursum*, seu post examen de Competitorum idoneitate specialiter institutum, eligendo; tamen rectè extenditur ad collationem horum beneficiorum, ubi praedictus *Concursum* in usu non est, vel locum non habet. Per Beneficia Curata intelliguntur, quae habent annexam curam animarum vel in foro interno vel externo: per Dignos illi, qui aetate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis qualitatibus supra relatis praediti sunt, omni que impedimento carent: per Digniores, qui attentis omnibus superant alios in praedictis qualitatibus. Vid. in tit. de Elect. n. 29. Ceterum conferens beneficium Curatum minus digno, non tenetur ad aliquam restitutionem digniori neglecto faciendam; quia non violavit jus proprietatis, sed dignitatis tantum, neque beneficia sunt instituta in praemium meritum, sed in stipendium Operatorum.

8. Dico 3. Collatio beneficii (idem est de Electione, Praesentatione) facta illi, qui caret aetate Jure Communi requisita, ipso Jure est nulla; saltem pro foro externo. Sumitur ex c. 14. de Elect. in 6. quia facta est inhabili. Nec in aetate permissum est Episcopo dispensare, cum is nequeat relaxare Jus Commune; nisi specialiter ipsi indulgeatur, uti probabiliter adhuc ei con-

cessum est dispensare ad Dignitates non habentes annexam animarum curam cum iis, qui 20. annos compleverunt, quia c. un. h. t. in 6. ubi hoc ei permittitur, non censetur esse derogatum à Trid. dum requirit ad has Dignitates 22. annos; cum de Jure Antiquo non intelligatur plus esse correctum, quam sit expressum. Proderit hic notare, quod Clemens VIII. in Comitibus Ratisbonensibus an. 1594. per suum Legatum à Latere moneri voluit Principes Germaniae, ut tollerent nempe abusum, quo pueris ante aetatem à Trid. requisitam conferuntur beneficia, & ne Canonici, qui conferuntur pueris, longa serie à pueris in pueros resignentur, dum nimirum adultiores facti se statu Ecclesiastico abdicant.

Dico 4. Collatio beneficii cujuscunque, facta excommunicato, suspensio, aut personaliter interdicto, uti & irregulari cuicunque, est ipso Jure nulla. Ita communis. De Excommunicato constat ex c. 7. de Clerico excom. de suspensio ex c. 8. de aetate. Quid de interdictis & irregularibus sentiendum, desumes ex iis, quae sunt dicta de Elect. n. 25. 26. Procedit assertio etiam de excommunicatis &c. toleratis; quia Extrav. Ad evitanda, quae discrimen facit inter censuratos toleratos & non toleratos, ipsis censuram infectis nullum prestare favorem intendit; sed solum aliis fidelibus. An verò censuram, irregularitatem vel alia inhabilitatem occulta laborans possit acceptare bonam conscientiam & absque dispensatione beneficium oblatum, colliges ex dictis ad tit. de Elect. n. 27. 28.

Dico 5. Collatio beneficii Curati, facta Criminoso seu Infami, ut eum descripsi n. 21. tit. n. 10. item penitus illiterato, ipso Jure est nulla. Colligitur ex c. 7. §. inferiora & §. Clerici. c. 22. de Elect. Dissentit quoad Criminosum non improbabilius Garc. cum aliis de Benef. p. 7. c. 3. Collatio autem beneficii simplicis, nisi delicto sit annexa Censura vel irregularitas, valet; quia nullo Jure legitur irritata. Circa illiteratum nota, quòd, si aliquam scientiam, non tamen sufficientem ad beneficium administrandum habet, collatio quidem valeat, irritanda tamen sit per c. 17. eod. can. 1. d. 36. nisi promotus spectet se brevi temporis intervallo sibi comparaturum scientiam necessariam: quo casu etiam Episcopus probabiliter potest tali minus instructo scientiam conferre beneficium; ipse verò promotus tenetur in conscientia addiscere quamprimum scitu necessaria.

Dico 6. Collatio beneficii Parochialis (quo nomine probabiliter etiam venit quodcunque Curatum per Clem. 1. de statu Monach. §. ceterum, & propter paritatem rationis) facta ei, qui intra annum, cessante legitimo impedimento, non suscepit Ordinem Presbyteratus, valet quidem, sed elapso anno & nondum suscepto Sacerdotio, amittitur beneficium ipso Jure; imò si recipiens beneficium tale nec habuit animum intra annum suscipiendi Sacerdotii, nec illud suscepit mutata mente, tenetur fructus per illum annum susceptos restituere ante omnem sententiam; quia nunquam fecit suos, utpote non absolute, sed tantum sub condi-

tione suscipiendi Sacerdotii, quam ipse non implevit, concessos; adeoque hæc privatio non est in poenam, sed propter non impletam conditionem statuta. c. 14. § 35. de Elect. in 6. Clem. cit. Siquis tamen accepisset beneficium parochiale animo suscipiendi Sacerdotium, postea tamen mutata mente non susciperet, peccaret quidem mortaliter, sed probabiliter non teneretur restituere fructus illo anno perceptos, quia c. 35. cit. expressè loquitur de illo, qui beneficium recepit absque animo Sacerdotii suscipiendi: ergo, cum hæc dispositio sit odiosa, non debet extendi ad eum, qui saltem illo tempore, quo beneficium recepit, hunc animum habuit. Navar. cum aliis contra non paucos. Longè minùs teneretur restituere fructus, licet fraudulenter per aliquod tempus perceptos, qui, cum admitteret beneficium parochiale absque animo suscipiendi Sacerdotii, postea verò intra annum mutata mente susciperet, ut clarè insinuat c. 14. cit. Non habenti animum suscipiendi Sacerdotium aequiparatur dubitans, an velit intra annum fieri Sacerdos. Qui recipit beneficium simplex nec intra annum suscipit Ordinem requisitum, huic subtrahenda erit pars fructuum, per Clem. 2. h. t. & si crescat contumacia, meritò omnes auferuntur.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Unctio Sacra, & quibus impendatur.
2. Quo quolibet facienda sit oleo.
3. A quo, & quibus in partibus.
4. Benedictio olei potest delegari simplici Sacerdoti.
5. Oleum & Chrisma debent esse illo anno benedicta & confecta, quo adhibentur.
6. Chrisma non est de essentia Confirmationis.
7. Confectio Chrismatis etiam committi absolute potest simplici Sacerdoti.
8. Unctio in Ordinatione Sacerdotis non est simpliciter necessaria.
9. Nec in Consecratione Episcopi.

1. Sciendum 1. Quandoquidem in Ordinatione Sacerdotum & Episcoporum adhibetur aliqua Unctio, arripitur occasio hic agendi de variis Unctionibus, quæ adhibentur in 4. Sacramentis, Baptismo, Confirmatione, Ordine tum Episcopali tum Sacerdotali, & Extrema Unctione. Præterea inungi solent Papa, Imperator, Reges quidam, dum coronantur: item Ecclesiæ, Altaria, Calices. De his suo loco de prioribus isto. Sacra Unctio autem nihil est aliud, quam delibutio per oleum materiale & benedictum facta secundum formam ab Ecclesia traditam. Unde

Sc. 2. Inunctionem fieri per oleum olivarum, ab Episcopo benedictum: quod duplex est; unum simplex, alterum verò mixtum balsamo, quod vocatur Chrisma: oleum mysticè designat nitorem conscientiæ, balsamum verò odorem bonæ famæ. c. un. b. t. ubi multa traduntur de Unctionibus Sacris. Oleum simplex subdividitur in oleum Catechumenorum, quod princi-

paliter destinatur ad inungendos Baptizandos & Catechumenos, ac in oleum infirmorum, quod unicè ordinatur ad inungendos moribundos per collationem Extremæ Unctionis. Substantialiter inter se non differunt, diversis tamen benedictionibus afficiuntur; utrumque enim est oleum olivarum. Oleum mixtum, seu chrisma, adhibetur in Sacramento Confirmationis, in consecratione Episcopi (ut & Papæ) Ecclesiarum, Altarium, quæ tamen prius inunguntur oleo, Calicum, & in Baptismo, sed post ejus collationem substantialem. Oleum simplex, & quidem infirmorum, in solo Sacramento Extremæ Unctionis, Catechumenorum verò in ordinatione Sacerdotis, in Baptismo, sed ante illius collationem substantialem, in Imperatoris & Regum inunctione.

Sc. 3. Inunctionem, quæ adhibetur in Baptismo, fieri à Sacerdote solenniter baptizante, & quidem primam per oleum simplex in pectore ac inter scapulas baptizandi; alteram verò per chrisma in vertice & fronte baptizati: quare in Baptismo aliqui numerant duas, alii tres, alii quatuor unctiones. 2. Inunctionem, quæ adhibetur in Confirmatione, ordinari fieri ab Episcopo in fronte confirmandi in formam Crucis; extraordinariè autem & ex commissione summi Pontificis fieri posse à simplici Sacerdote, uti ab eodem concessum est Patribus Societatis in Indiis. 3. Unctionem Episcopi fieri in capite & manibus à Metropolitano, vel alio Episcopo, duobus aliis assistentibus: Sacerdotum verò in ambabus manibus simul junctis in formam ductæ crucis ab Episcopo: Papæ autem in solo capite ab Episcopo Ostiensi. Per caput intelligitur auctoritas & dignitas: per manus ministerium & officium. 4. Unctionem moribundi in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, renibus à Sacerdote super ægrotum deprecante: unctio tamen in renibus ob honestatem & decentiam in foeminis omittitur semper, in maribus plerumque. 5. Unctionem Imperatoris & Regum in dextero brachio, humero vel armo (quia per hujusmodi membrum indicatur Principatus juxta illud Isa. 9. factus est principatus super humerum ejus) vel à Papa, vel ab Episcopo, quæ Papa delegat, vel cui competit ex speciali constitutione Regni, aut consuetudine. Sic Regem Franciæ inungit Archiepiscopus Rhemenfis, Bohemiæ Archiepiscopus Pragensis, Imperatorem verò & Regem Romanorum vel Papam ipse, vel quem ipse delegat. c. 34. de Elect. 6. Unctionem Ecclesiæ in parietibus. 7. & unctionem Altarium in cornibus ordinariè ab Episcopo. 8. Unctionem calicum in superficie ab Episcopo, vel alio privilegiato; cujusmodi esse solent Abbates. Hæc certa, controversum tamen est. 1. An benedictio olei necessariò facienda sit ab Episcopo, ut sit materia valida Confirmationis, & Extremæ Unctionis. 2. An necessariò debeat esse novum, seu illo anno, quo adhibetur, benedictum. 3. An Chrisma sit ita necessarium in Confirmatione, ut ea per oleum simplex benedictum facta non valeat. 4. An confectio Chrismatis ad Episcopum ita spe-

speciet, ut committi simplici Sacerdoti nequeat à Papa. 5. An unctio, in ordinatione Sacerdotis adhiberi solita, sit de essentia Sacramenti Ordinis. 6. An unctio, quæ in consecratione Episcopi

Dico 1. Benedictio olei simplicis utriusque potest à Summo Pontifice delegari etiam simplici Sacerdoti. Ratio, quia non apparet, cur adhiberi nequeat. Imò defuncto approbavit Clemens VIII. in *Constit. Sanctissimus* 1595. 31. Aug. morem Ecclesiæ Orientalis, ubi simplices Sacerdotes benediciunt hoc oleum.

Dico 2. Oleum, & Chrisma, debet esse novum, seu illo anno benedictum & confectum, quo adhibetur. Ita docet traditio Apostolica, de qua testatur etiam *can. 18. d. 3. de Consecr.* Sed quid agendum Parocho, si forte oleum sacrum pro anno non sufficiturum advertat, aut omnino nullum amplius suppetere? R. ad 1. potest affundere aliud non benedictum, per *c. 3. de Consecr. Eccl. vel Alt.* sed in minori quantitate; sic enim & illud, quod affunditur, sit sacrum; atque sic sapius potest facere, sed nunquam simul & semel in aquali vel maiore quantitate, quam sit oleum sacrum; alias enim ingens foret dubium, an minor pars olei sacri communicaret benedictionem affuso non sacro. DD. passim. Ex hoc tamen non sequitur, vinum non consecratum, si affundatur consecrato in minori quantitate, consecrari & transire in Sanguinem Christi; nam benedictio olei non immutat physicam substantiam olei, sicut consecratio vini immutat huius substantiam. 2. Ad 2. In casu necessitatis potest Sacerdos, etiam in Sacramento Extreme Unctionis, uti oleo veteri, donec novum ab Episcopo peti tum afferatur. Laym. cum Barb. de *Offic. Parochi* c. 22. n. 25.

Dico 3. Chrisma non est de essentia Sacramenti Confirmationis; adeoque absolute adhibetur valide oleum simplex ab Episcopo benedictum. Ita Navar. Sot. Barb. de *Offic. Episc.* alleg. 31. n. 3. contra Suar. Laym. Gobath. Clericatum, Pirh. ad tit. de *Sacram. non iterand.* n. 3. Prob. ex c. 1. de *Sacram. non iterand.* ubi Innoc. III. refert de casu, quo quis non Chrismate, sed oleo tantum confirmatus est, non esse aliquid iterandum, sed cautè suppleendum, quod incaute fuerat prætermisum, h. e. suppletionem esse faciendam per inunctionem Chrismatis, at sine repetitione formæ, vel saltem cum intentione nullum conficiendi Sacramentum: sed si Chrisma foret de essentia Confirmationis, utique iterari debuisset in dato casu: ergo, Oppones 1. Concilium Florent. in *Decreto Eugenii* §. secundum definit, materiam Sacramenti Confirmationis esse Chrisma, confectum ex oleo & balsamo, ab Episcopo benedictum. 2. Ex hoc sequeretur, quod etiam valeret Extrema Unctio, & nihil iterandum esset, si Sacerdos per errorem inungeret infirmum Chrismate: sed hoc videtur fallum. R. Ad 1. Concil. Florent. ibi non tantum loquitur de illis, quæ sunt necessaria necessitate Sacramenti, sed etiam quæ sunt necessaria necessitate præcepti: neque gratis hoc dicitur, quia mox in §. tertium seq. definit, materiam Eucharistiæ esse vinum de vite cum admixtione modicissimæ aquæ, & §. quartum, materiam Sacramenti

Pœnitentiæ esse Satisfactionem: sed certum est, nec admixtionem aquæ esse de essentia Eucharistiæ, neque Satisfactionem de essentia Pœnitentiæ. Ad 2. C. Maj. cum Suar. & aliis; quia mixtio balsami ordinariè est tam modica, ut in Chrismate non censeatur esse mutata olei materia. N. Min.

Dico 4. Confectio Chrismatis probabilius potest à Summo Pontifice etiam delegari simplici Sacerdoti. Gobath. *Experient.* tr. 2. n. 745. cum Cajet. & aliis contra Barb. alleg. 30. n. 6. Laym. & alios. Prob. 1. ex Conc. Tolet. I. can. 2. ubi prohibetur quidem simplicibus Sacerdotibus confectio Chrismatis, non tamen pronuntiatur irrita. 2. Potest à Summo Pontifice delegari simplici Sacerdoti benedictio olei, in Sacramento Extreme Unctionis adhibendi: imò etiam collatio ipsius Sacramenti Confirmationis, ut non negant Adversarii: quidni ergo etiam confectio Chrismatis? Oppones 1. In Concil. Florent. §. secundum cit. requiritur Chrisma ab Episcopo benedictum: ergo benedictio Episcopalis constituit materiam Confirmationis essentialem. 2. Non constat de ullo exemplo, quod Ecclesia commiserit confectio nem Chrismatis simplici Sacerdoti: ergo rectè negatur potestas committendi. R. Ad 1. & miror, sic obijci ab illis, qui nobiscum prius responderunt, ibi Concil. Florent. non tantum exprimere necessaria ad valorem Sacramenti, sed etiam necessaria ex præcepto Ecclesiæ, & partes non essentielles Sacramentorum: igitur nec benedictio Episcopalis Chrismatis, sicut nec ipsum Chrisma, tanquam essentialiter necessaria probatur ex Conc. loc. cit. Ad 2. N. Conf. quia suadent rationes positivæ, quod id fieri possit.

Dico 5. Unctio Sacerdotis non est de essentia Sacramenti Ordinis partim, quia in Scripturis SS. nulla de illa fit mentio: partim quia non spectat ad materiam Ordinis Sacerdotalis ex communi sensu DD. nam materia in ordine ad potestatem consecrandi Corpus Christi est traditio patenæ cum hostia, & calicis cum vino: in ordine ad potestatem absolvendi à peccatis est impositio manuum.

Dico 6. Probabilius neque Unctio Chrismatica, in Consecratione Episcopi adhiberi solita, est de essentia Sacramenti Ordinis & Consecrationis Episcopalis. Sylvester, Gonz. Wiestner h. n. 35. ac alii plures contra Francum, Sylvium & paucos alios. Sumitur partim ex c. un. pr. b. t. ubi iussit Innoc. III. Unctionem Episcopi, quæ fuerat in ejus Consecratione juxta morem Græcorum omissa, suppleri secundum morem Ecclesiæ Romanæ, non autem iterari Consecrationem factam per impositionem manuum: ergo Unctio non spectat ad essentiam Consecrationis Episcopalis, alias debuisset tota Consecratio iterari, sed tantum requiritur necessitate præcepti: partim quia non satis probari potest, quod sit pars essentialis. Oppones 1. In c. un. cit. integra lectione habetur, unctionem in consecrando Episcopo adhiberi ex præcepto Divino & Apostolorum exemplo, ut refert Gonzalez. 2. Patres & Concilia dicunt, Episcopum

pum esse *consecrandum* super caput ejus esse *fundendam* benedictionem &c. quibus verbis indicatur aliqua Unctio. *¶* Ad 1. Apostolorum exemplum non probat institutionem Divinam. Præceptum Divinum, quod fuit in veteri Testamento restauratum, nec ex SS. Litteris, nec ex communi sensu & traditione Ecclesie. Ad 2. PP. & Concilia per Consecrationem & Benedictionem super caput suam intelligunt impositionem manuum, quam admittimus esse de substantia Consecrationis Episcopalis. Vel si loquantur de aliqua Unctione physica, eam requirunt de necessitate præcepti, non Sacramenti. Reliqua ad materiam, formam, ministerium Sacramentorum Baptismi, Confirmationis, Ordinis, & Extreme Unctionis, in quibus adhibetur unctio, pertinentia exponunt Theologi Morales, ritum verò & modum peragendi singulas unctiones cum Ritualia Diocesana, tum Pontificale Romanum.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Sacramentum; & quam reitervari nequeant.
2. 3. Quid agendum, si aliquid substantiale sit omis-
sum in collatione Sacramenti non-iterabilis.
4. Et quid, si dubium sit de valore talis Sacramenti
jam collati.
5. Scilicet iterans graviter peccat, & nulliter
agit.

Sciendum, per Sacramentum Novæ Legis intelligi signum aliquod sensibile (scilicet practicum) gratiæ invisibilis ad nostram justificationem Divinitus institutum. *Catech. Rom.* Omnia autem Sacramenta, ut tradit Conc. Flor. in Decreto Eugenii, tria includunt velut essentialia, rem sensibilem velut materiam, verba velut formam, & personam ministri intendentis facere, quod facit Ecclesia, adhibendo hujusmodi signa externa. Ex iis, quæ unctionem aliquam requirunt, tria imprimunt animæ characterem, seu signum aliquod spirituale indelebile. *Trid. S. 7. can. 9.* nimirum Baptismus, Confirmatio, & Ordo, de quo hucusque multa. Per characterem Baptismi adoptatur homo in familiam Christi, & consignatur in servum Christi; per characterem Confirmationis in militem Christi; per characterem Ordinis in dispensatorem Mysteriorum DEI. Atque propter hunc characterem tria hæc Sacramenta iterari non possunt, seu semel validè suscepta nequeunt iterum validè suscipi aut conferri. *Trid. loc. cit.* Sed quid factu opus, si in collatione hujusmodi Sacramenti non reitervabilis fuisset aliquid omissum ex incuria vel malitia? aut saltem dubium esset, an non fuerit aliquid omissum? aut si iteraretur, postquam validè jam fuit aliquando susceptum? *¶* &

Dico 1. Si in collatione Ordinis (Confirmationis, vel Baptismi) fuit aliquid omissum, pertinens ad essentiam talis Sacramenti, de novo conferri debet totaliter: si verò, quod omis-
tum est, non ad essentiam spectet, sed tamen

de præcepto fuisset ponendum, id cautè sup-
piendum est, non verò Sacramentum iteran-
dum. *Textus & DD. in c. 1. b. t. Dixi 1. de novo
conferri, si enim aliquid essentialia fuit omissum,*
non propriè iteratio est, sed prima collatio,
cum prior fuerit nulla. 2. *totaliter, h. e. po-*
nendo essentialia omnia, nisi statim fuisset no-
tatus error, & moraliter adhuc duraret colla-
tio Sacramenti; tunc enim, quod positum jam
fuit ex essentialibus, repetendum non est, sed
sine morali interruptione addendum, quod fuit
prætermisum. 3. *cautè, h. e. debita cum re-*
verentia, & cura, ut evitetur scandalum.

Oppones. In *c. 1. cit.* habetur, quod, si in
Ordinatione Subdiaconi omisa fuerit imposi-
tio manuum, ea non iteranda sit, sed suo tem-
pore cautè supplendum, quod fuit incautè o-
misum. Idem dicitur de eadem impositione
manuum in Ordinatione Presbyteri & Diaconi.
c. 3. cod. Sed impositio manuum est de essen-
tia Ordinationis, saltem Presbyteri: ergo. *¶*
N. Min. Quod non sit de essentia in Ordina-
tione Subdiaconi & Diaconi, plerique concedent
facile, cum alia utriusque Ordinis materia ex-
istat, nempe traditio calicis vacui cum patena
vacua in Subdiaconatu, & traditio libri Evan-
geliorum in Diaconatu. Pariter certum est, im-
positionem manuum primam, quæ antecedit por-
rectionem patenæ cum hostia &c. in Ordina-
tione Presbyteri non esse materiam, adeoque nec
de essentia. Si verò evinceretur (quod tamen
nunquam fiet) quod ibi sit fermo de imposi-
tione manuum altera, quando traditur potestas
abfolvendi à peccatis, dicerem cum plurimis,
impositionem de novo faciendam cum cæteris
substantialibus cautè, non verò iterandas esse
ceremonias accidentales: vel dicerem, quod
textus loquatur de supplenda impositione ma-
nuum quoad contactum corporalem & physicum,
qui fuit omisus; sed hunc requirit ritus Ec-
clesiæ tantum, non necessitas Sacramenti. At-
que hanc responsionem videtur innuere ipse
textus, ut patebit legenti.

Dico 2. Quando expensis omnibus prudens
remanet dubium, an aliquod ex tribus Sacra-
mentis fuerit validè collatum & susceptum, il-
lud sub conditione de novo conferri potest,
imò, si dubitetur de valore Baptismi, debet,
propter summam hujus Sacramenti necessita-
tem tum mediæ, tum præcepti. Similis neces-
sitas videtur exigere collationem conditiona-
lem Ordinis, ne nimirum contingat invalide
administrari Sacramenta. Ratio, quia ex una
parte in dubio circa Sacramenta præferenda
est opinio favens animabus; ex altera verò nul-
la hoc pacto Sacramentis irrogatur irreveren-
tia, quam satis tollit adjecta conditio ex ratio-
nabili causa: qualis tamen non est, si quis non
amplius recordaretur v. g. vel putaret, quod
patenam cum hostia non satis tetigerit &c. *Dixi, de novo conferri;* nam talis collatio sub con-
ditione non est dicenda iteratio. *c. fin. de Presbyt.
non Baptiz. ibi: non intelligitur iteratum, quod
ambigitur esse factum.*

Dico 3. Si quis Sacramentum Ordinis (Con-
firmationis, Baptismi) scienter iteret, gravissi-
mè

mè peccat: agit nulliter, & iterans Baptismum, tum conferendo, tum recipiendo, incurrit irregularitatem. Pars 1. constat inde, quia Sacramentum irreverenter tractat, nulliter conferendo, vel suscipiendo contra institutionem suam: pars 2. ex eo, quia hæc Sacramenta ex natura sua iterari nequeunt semel valide collata: pars 3. ex can. 10. caus. 1. q. 7. c. 2. de Apostatis.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum Ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Indicantur irregularitates, præter huc, quæ recensitas; præsertim explicatur illegitimitas natalium.

4. Illegitimè nati omnes sunt inhabiles ad Ordines & Beneficia, nisi prius habilitentur.

5. Specialiter autem illegitimè nati ex Clericis.

6. Imò Clericorum filii, etiam legitimi, non possunt immediate post patrem consequi idem Beneficium.

7. Illegitimi omnes legitimantur per Vota & Professionem Religiosam, sed non ad Prelaturas, & fortè nec ad Beneficia Curata, & Dignitates Prelaturæ inferiores.

8. Quis dispense in defectu Natalium in Ordine ad Ordines & Beneficia. In occulto defectu natalium semper Episcopus dispensare probabitur potest ex in d. 1. Trid. S. 24. c. 6. de Ref. Quondam delictum, vel defectus censetur esse occultus.

9. Dispositio in natalibus strictè accipienda est.

Sciendum 1. præter illas, quas in superioribus titulis adduximus, inhabilitates, irregularitates, ac impedimenta, quibus tum ab Ordinibus tum à Beneficiis Ecclesiasticis repelluntur aliqui, per 6. subseqentes titulos proponi adhuc alias irregularitates & impedimenta, quibus nempe laborant 1. filii presbyterorum, & alii illegitimè nati; nam præsens titulus in 6. sic inscribitur: De filiis Presbyterorum & aliis illegitimè natis. 2. servi. 3. obligati ad rationcinia. 4. corpore vitati. 5. bigami. 6. Clerici peregrini.

1. Sc. 2. Illegitimos vocari, qui non sunt procreati ex legitimo thoro, h. e. ex Matrimonio vero, vel saltem putativo. Ex iis alii dicuntur Naturales, seu Notbi, ac Bastardi, qui nempe nati sunt ex parentibus solutis quidem, & non Matrimonio vero vel putativo ligatis, inter quos tamen potuisset consistere Matrimonium vel tempore conceptionis, vel natiuitatis, vel intermedio saltem. Alii autem Spuri, qui speciato Jure Canonico sunt illi, qui prognati sunt ex parentibus solutis, inter quos propter aliquod impedimentum dirimens neque consistere potuit Matrimonium tempore conceptionis, natiuitatis, vel intermedio. Ex his aliqui vocantur orti ex damnato coitu, suntque in quaduplici classe. 1. Nati ex adulterio. 2. Nati per sacrilegium, scilicet ex parentibus voto solenni castitatis adstrictis. 3. Nati per incestum, ex parentibus in linea recta consanguineis; & hi ultimi appellantur Nefarii. Præterea de Jure Canonico in ordine ad suscipiendos Ordines &

Lib. I. R. P. Pichler.

Beneficia Ecclesiastica pro illegitimis habentur, qui prognati sunt ex parentibus quidem Matrimonio ligatis, sed post emissum ab uno eorum solenne Castitatis votum. c. 14. b. t. puta, si v. g. pater post susceptos Sacros Ordines, vel emissam cum consensu uxoris Religiosam Professionem redeat ad uxorem, & filium generet. Num infantes Expositi, die Sindel-Kinder / sint inter illegitimos censendi nec ne, disputant AA. Nos in eorum favorem decidimus alibi.

Sc. 3. Filios Presbyterorum, & aliorum Clericorum, etiam esse posse diversæ classis: scilicet legitimos, qui nimirum ante susceptum Ordinem Sacrum ex legitima uxore geniti sunt: & illegitimos, qui post susceptum Ordinem Sacrum sacrilegè & ex damnato coitu nati.

Dico 1. Illegitimi omnes sunt ita irregulares, ut neque ad Ordines Minores, neque, si fortè ordinati jam sint, ad ullum Beneficium Ecclesiasticum promoveri possint, nisi prius habilitentur. c. 1. X. & in 6. b. t. Ratio prohibendi fuit triplex. 1. reverentia Ordinis Ecclesiastici, à quo rectè repelluntur laborantes hujusmodi maculæ. 2. detestatio paterni criminis. 3. timor, ne filii imitentur paternam incontinentiam. Ordines tamen talibus collati valent, quamquam ab eorum executione suspensi maneant, usque dum dispensetur, ubi illegitimitas fuerit nota. Utrum verò Beneficiorum collatio, illegitimis facta, sit irrita ipso Jure, vel irritanda tantum per sententiam, disceptatur inter Auctores. Ex c. 7. de Elect. & ex dictis tit. 14. d. n. 8. videtur desumi, quod sit ipso Jure irrita, pro foro nempe externo, si illegitimitas non sit occulta. Dixi, nisi prius habilitentur. Habilitantur autem quatuor modis. 1. per subsequens Matrimonium, quod parentes filii illegitimi Naturalis postea contrahunt. c. 1. & 6. qui filii sint legit. 2. per Rescriptum Papæ, vel legitimationem eorum, qui potestatem legitimandi Canonice acceperunt à Papa. 3. per Professionem Religiosam. 4. per Dispensationem. De duobus primis modis agitur ad tit. qui filii sint legitimi in lib. IV. de posterioribus hic in Assertionem 4. & 5.

Dico 2. Filii Presbyterorum illegitimi non possunt in Ecclesiis, in quibus eorum patres beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, obtinere quodcunque beneficium, etiam dissimile, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones capere ex fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel obtinuerunt. Ita ferè in terminis Trid. S. 25. c. 15. de Ref. dans hanc rationem: ut paternæ incontinentiæ memoria à locis DEO consecratis longissime arceatur. Dixi 1. Presbyterorum, nimirum præcipue; nam pari modo excluduntur aliorum Clericorum filii, etiam ante Clericatum illegitimè suscepti, ut decidit Rota, teste Garc. de Benef. p. 7. c. 3. n. 12. Dixi 2. illegitimè, h. e. non ex legitimo Matrimonio nati, ut loquitur Trid. lo. cit. quare etiam excluduntur legitimi, nisi legitimi sint per subsequens Matrimonium, aut Papa dispensando expresse & specialiter tollat hanc inhabi-

bili-

ilitatem; nam legitimi per Rescriptum non sunt nati ex legitimo Matrimonio. Dixi 3. quoquo modo ministrare. scilicet ex officio, uti est exercere officium Sacristæ, Cantoris &c. nam ex devotione & liberè non prohibentur ministrare. Reliqua verba assertionis sunt pressè accipienda, partim quia sunt in materia odiosa, partim quia continent restrictionem antiqui Juris. c. 7. n. 17. b. t. &c. ubi prohibetur solum immediata successio filii in beneficio vel officio paterno.

6 Dico 3. Filii Presbyterorum legitimi non possunt immediate succedere in beneficiis, quæ eorum patres obtinuerunt in Titulum. c. 7. n. 13. & 17. cit. ratio est species hæreditariæ successione, quam in Beneficiis Jura detestantur. Trid. c. 7. Dixi 1. Presbyterorum legitimi, uti & aliorum Clericorum Sacris initiatorum, qui ex Matrimonio, ante Sacros Ordines susceptos, genuerunt filios. 2. immediate; si enim inter patrem & filium legitimum intercessisset alius in beneficio, posset illud obtinere filius. 3. succedere: unde simul cum patre, vel ante, vel post illum, in eadem Ecclesia beneficium diversum à beneficio patris obtinere potest filius. c. 12. eod. 4. quæ obtinuerunt in Titulum, h. e. cum jure in re; si enim pater habuisset solum Vicariam temporalem, in ea posset immediate succedere filius. c. 8. eod. Ratio horum omnium est; quia sic non reperiretur species hæreditariæ successione, quæ solum datur in iis rebus, in quibus pater habuit jus in re, & quidem in eadem re, post patrem immediate obtenta.

7 Dico 4. Illegitimi omnes per Professionem, & Vota Religiosa habilitantur ad Ordines & Beneficia simplicia recipienda, non verò ad Prælaturas sui Ordinis Religiosi. c. 1. & fin. b. t. Dixi 1. per Professionem & Vota; unde per solum ingressum in Novitiatum non legitimantur. per c. cit. quia legitimatio ad Ordines fit ad rem stabilem, adeoque non concedi censetur illis per assumptionem status nondum stabilis. Et sanè, si per ingressum in Novitiatum tolleretur vitium Natalium, facile foret se liberare hac irregularitate, nimirum fraudulenter ingrediendo Novitiatum ad tempus. Semel tamen legitimi per subsecutam Professionem vel Vota Religiosa perseverant tales, etiam si postea iterum ejiciantur vel dimittantur; quia hæc reincidentia, de qua silent Jura, gratis asseritur. 2. Ad Ordines, etiam Presbyteratus. 3. & Beneficia simplicia; imò spectato Jure, & abstrahendo à consuetudine, etiam ad Beneficia Curata, Personatus, & Dignitates, quia c. fin. ubi ab istis repelluntur illegitimi, loquitur solum de Clericis Sæcularibus. 4. non verò ad Prælaturas. c. 1. cit. juncta gl. v. prælationem. Ad has neque fœminæ Religiosæ, vitio originis laborantes, evahi possunt. per c. 9. de Elect. in 6. nisi cum ipsis dispensetur: multi tamen Religiosi Ordines gaudent privilegio dispensandi cum fœminis illegitimis ad Prælaturas Religiosæ suæ familiæ.

8 Dico 5. Cum illegitimis in defectu Natalium ad Ordines Minores & beneficia simplicia dispensat Episcopus: ad Ordines Majores &

Beneficia curata, Personatus, ac Dignitates solum Papa: si tamen defectus sit occultus, probabiliter etiam Episcopus. Pars 1. sumitur ex c. 1. b. t. in 6. Pars 2. ex c. cit. & c. fin. X. cum utique inferior Papâ in Jure Communi dispensare nequeat. Pars 3. est quidem contra communem, tenetur tamen à Diana, Avila de Censur. p. 7. d. 3. dub. 7. Barb. J. E. U. lib. 1. c. 11. n. 156. Engel hic n. 9. & de Majorit. n. 50. P. Schmier de Potestate Ordinis c. 6. n. 86. & per ea, quæ dicit n. 196. 470. Probatur ex Conc. Trid. quod S. 24. c. 6. de Ref. amplissimam tribuit potestatem Episcopis dispensandi in omnibus irregularitatibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum. Jam sic: potestas dispensandi, alicui concessa, præsertim à Jure Communi & à Concilio Generali, est favorabilis, & consequenter latæ interpretationis, ut nemo facile negaverit; quia est merus favor, in nullius præjudicium cedens, & clarè desumitur ex c. fin. de Simon. & c. olim de V. S. ergo facultas dispensandi Episcopo concessa in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, rectè extenditur ad irregularitates ex defectu occulto (vel delicto minus proprio) provenientibus, cujusmodi defectus est vitium Originis seu Natalium. Confirmatur 1. si non extendetur ad irregularitates ex defectu provenientes, melioris forent conditionis, qui per delictum se ipsos culpabiliter fecerunt irregulares, ac qui sine delicto, saltem proprio, inculpabiliter contraxerunt irregularitatis impedimentum. Confirm. 2. Defectus Natalium non contrahitur sine delicto, saltem alieno parentum: ergo, cum Tridentini constitutio sit latè interpretanda, amplianda est etiam ad casum, quo ex delicto non proprio, sed alieno, contrahitur irregularitas: ergo irregularitas orta ex defectu Natalium occulto rectè dicitur orta ex delicto occulto, adeoque dispensabilis ab Episcopo. Confirm. 3. Non errare videtur, qui diceret, Tridentinum loc. cit. mentionem faciens delicti illud retulisse ad Suspensiones, de quibus etiam loquitur, non ad Irregularitates; quia Suspensiones, prout sunt censuræ, nunquam incurruntur sine delicto, bene tamen irregularitates. Notetur bene ista doctrina, quia serviet in multis materiis. Porro per delictum (& defectum) occultum intelligitur non tantum illud, quod probari nequit, sed etiam, quod non est notorium vel notorietate facti, eò quod excusari aut tergiversatione celari possit, vel notorietate Juris, eò quod non constet ex confessione propria Judiciali, aut sententiâ Judicis. Fagnan. in c. 7. de cohabit. Cler. & Mul. an. 121. Wiestner ad tit. de homicid. n. 169. Navar. Sanch. &c.

Quamvis verò facultas dispensandi in vitio Originis sit latè interpretationis, stricte tamen accipi debet ipsa dispensatio, utpote derogans Juri Communi. Unde inferitur 1. quòd dispensatus simpliciter ad Ordines, sine addito, non sit dispensatus ad Ordines Majores. 2. nec simpliciter dispensatus ad Beneficia hoc ipso ad Beneficia.

beneficia Curata, & quæ his æquiparantur. c. 54. §. pariter de Elect. ad Dignitates & Personatus &c. ac universim quoddam dispensatio in certo genere obtenta non debeat extendi ad aliud genus, præsertim præstantius: unde dispensatus ad Ordines Minores non censetur dispensatus ad Beneficium ullum; Minores, inquam, quia dispensatio ad Ordines Majores probabilius se extendit ad Beneficii simplicis consecutionem; cum Trid. S. 21. c. 2. de Ref. nolit conferri Ordinem Sacrum sine titulo Beneficii; nam titulus Patrimonii solum ex indulgentia sufficit. Adde, quod Episcopus possit conferre Beneficium illegitimo, ad Minores Ordines promotio. c. 7. cit. quidni etiam ad Sacros promotio? Ceterum siquis absolute legitimer, vel dispensatur in defectu Natalium à Papa, extendit se dispensatio ad quoscumque effectus, ad quos Papa dispensare cum illegitimis potest; quia est plena restitutio Natalium, & singulare beneficium Principis, quod regulariter ample accipiendum.

TITULUS XVIII.

De Servis non Ordinandis, & eorum Manumissione.

SUMMARIUM.

1. Quinam propriè & Juridicè dicantur servi.
2. Sunt Irregulares.
3. Quid juris, si fortè ordinentur sine prævia manumissione & consensu Domini.
4. Nec servi Adscriptitii & Originarii licitè ordinentur sine consensu Domini.
5. Nec liberi sine consensu Patroni.

Sciendum, Servos propriè & Juridicè acceptos, dici illos homines, qui contra naturalem libertatem, quam omnibus indulsit Natura, Jure Gentium subjiciuntur alieno dominio. §. 2. 7. de Jure personarum. Ut adeò, quidquid acquirunt, domino acquirant, nec valeant habere bona propria, nec facere testamentum, nec exercere commercia, nec esse testes aut Judices, nec frui Civilibus Juribus, nec ullum actum Civilem gerere &c. l. 1. ff. de his, qui sui vel alieni &c. Tales efficiuntur præcipuè ex duplici causa, 1. ex nativitate, qui nempe nascuntur ex matre serva, seu ancilla propriè dicta. 2. ex captivitate, qui scilicet capiuntur in bello justo. §. 4. J. de Jure pers. Partus enim sequitur ventrem quoad statum & conditionem. l. 7. C. de R. V. Porro servi dicuntur, quia capti in bello justo servati sunt, cum potuissent occidi: Mancipia autem, quia manu capti, Defacto inter Christianos bella gerentes, qui capiuntur, non fiunt servi, in reverentiam scilicet Christianæ libertatis, sed præstito lytro dimittuntur liberi. Si tamen Christiani in bello capiant Paganos & Turcas, verè adhuc hodie eos licet efficere servos, nimirum Jure Talionis, quia etiam illi captos Christianos efficiunt servos, & ut tales tractant: item veri servi sunt, quos Hispani ex India & Africa bellò captos detinent, usque dum baptizantur. Dixi 1. propriè acceptos; namque inter Christianos repe-

riuntur servi impropriè dicti, scilicet homines, quos vocant Adscriptitios, & qui ex istis generantur, Originarios, à quibus parum, vel omnino non differunt, quos appellant homines Proprios, & ibeigne; qui videlicet Dominis suis non solum ratione suorum bonorum & possessionum, quo modo omnes Emphyteutæ, Feudatarii &c. subjiciuntur, sed etiam personaliter devincti sunt perpetuò, v. g. ad colendos agros, vel ad alia obsequia: re ipsa autem sunt liberi, propriorum bonorum capaces, & ad actus legitimos admittuntur. Dixi 2. Juridicè acceptos; nam etiam famuli & famulæ domesticæ, pro annua mercede servientes Dominis, vocantur servi & ancillæ; quamquam iis nec personaliter obstricti sint perpetuò, adeoque omnino liberi existant. Multò minus servi sunt, qui alieno dominio jurisdictionis tantum subiecti sunt, nec vocantur servi, sed subditi. Porro servi à sua servitute liberantur per Manumissionem, vel tacitam vel expressam; qui sic liberantur, dicuntur Manumissi. His vicini sunt Liberti, vel Libertini, qui quidem manumissi & à servitute liberati sunt, at non plene, sed sub conditione operarum ex personali obligatione adhuc præstandarum.

Dico 1. Servi propriè dicti non ordinari possunt licitè, nisi fuerint prius absolute manumissi. t. t. de servis non Ord. §. 1. dist. 54. Ratio, quia dignitas Ordinis Clericalis non convenit vilitati & conditioni servili, nec obligatio ministrandi Ecclesiæ compatibilis est cum obligatione serviendi hero: vel enim servus Ordinatus præstaret obsequia Domino? & hoc præjudicat dignitati Clericali; vel non præstare? & hoc cedit in præjudicium Domini. Si verò Dominus consentiat in Ordinationem sui servi, & manumittat, utrumque præjudicium cessat.

Quæres, quid juris sit, si servus, antequam manumissus est, Ordines suscepit? 2. cum distinctione: vel Dominus consensit tacitè aut expressè in Ordinationem? vel non consensit, quia nempe nescivit ordinari servum suum, aut etiam contradixit? si prius contigit; servus per susceptos Ordines, quin & per primam Tonsuram, eo ipso factus est liber. can. 20. d. 54. Si posterius: tunc, si tantum Minores Ordines recepit, poterit eum Dominus per integrum annum ab habita Ordinationis noticia revocare ad servitutem; & ille erit servus ut antè, nec Fori nec Canonis privilegio gaudens. c. 2. h. t. Si verò recepisset infcio vel invito Domino Ordines Majores, tunc altera distinctio facienda est circa Ordinantem & Ordinatum: si Ordinans vel alius, qui eum promovet, scivit esse servum, tenetur Ordinans, vel promotor, Domino dare duos servos æquè bonos, unum in compensationem damni, alterum in poenam; Ordinatus verò factus est liber: si verò nec Episcopus Ordinans, nec promotor, scivit esse servum, sed is nequiter se finxit liberum; tunc Ordinatus tenetur satisfacere Domino, alium servum substituendo; si verò alium substituere non possit, ipse redigitur in pristinam servitutem, privatus privilegio Fori (& probabiliter etiam Canonis respectu Domini, ut ab eo ca-

stigiari verberibus possit, per *can. 2. d. cit.*) ac interim suspensus ab officio Sacro, non verò liberatus à voto castitatis. *can. 9. d. cit.* Hæc intelligenda sunt, si fraudulenter factus sit Subdiaconus aut Diaconus tantum: si verò Presbyter evalisset, factus quidem est liber, sed peculium, si quod habuit, Domino cessit: si nullum habuit, tenetur saltem per ministeria sacra satisfacere Domino, quantum potest. *can. 9. cit. & seq.*

4 Dico 2. Etiam servi Adscriptitii & Originarii, ac homines Proprii, non Ordinantur licite sine consensu & manumissione prius obtenta à Dominis. *can. 12. & 21. d. cit.* Concordat praxis, dum Episcopi iubent huiusmodi homines docere in scriptis de consensu Dominorum suorum & manumissione.

5 Dico 3. Etiam à suscipiendis Ordinibus prohibentur Liberti, quos Dominus quidem manumissit, sed cum onere præstandarum sibi operarum seu obsequiorum temporalium. *can. 5. & fin. d. cit.* Filii autem libertorum non amplius sunt irregulares, sed *Ingenui* existunt, & *Patrono* (sic vocatur, qui manumittit) patris sui solum debent reverentiam. Dixi, *temporalium*, nam operas spirituales, v. g. certas Missas pro se legendas sibi reservare potest Dominus, & Ordinandum ad eas obligare. Sed ut caveatur Simonia, debet libertas non dari pro obsequio spirituali, sed pro obligatione perpetua interveniendi in spiritualibus: quæ obligatio est pretio æstimabilis.

TITULUS XIX,

De Obligatis ad Ratiocinia Ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. Quinam veniant nomine obligatorum ad ratiocinia.
2. Ordinari prohibentur, antequam depositum officii satisfecerint Domino.
3. Quid Juris, si Ordinentur adhuc obligati.

1 Sciendum, *Obligatos ad ratiocinia* hoc loco appellari illos, qui adstringuntur alteri ad reddendas rationes propter aliquam administrationem bonorum temporalium alienorum, vel *publicam*, qualem habent *Curiales*, seu qui procurant negotia & officia Curie, uti Thesaurarii, Quæstores, tributorum Collectores, Procuratores Collegiorum, Syndici, Actores, item quires Bellicas tractant, uti Præfecti Arcium & Urbium, Duces, Capitanei, Commissarii: vel *privatam*, cuiusmodi obtinent Tutores, Curatores, Depositarii, Testamentorum & Sententiarum executores. *can. un. d. 53. can. 3. d. 54. c. un. b. t.* Huc revocaveris Vassallos, ad obsequia personalia obligatos Domino feudi. Econtra per obligatos ad ratiocinia hæc non veniunt, qui tales habent administrationes & officia, quæ etiam à Clericis laudabiliter geruntur, uti sunt 1. administratores rerum Ecclesiasticarum, etiam temporalium 2. tutores & defensores pauperum ac miserabilium persona-

rum, v. g. viduarum, & pupillorum, alio adjuvatore carentium. 3. administratores causarum & locorum piorum. 4. habentes legitimam tutelam proximorum agnatorum. *can. ult. d. 36. can. 1. caus. 21. q. 3.* Rursum non veniunt obligati aliis ex mutuo, promissione, emptione, conductione, vel alio contractu, modo obligatio non proveniat ex *administratione* rerum alienarum temporalium; quia nullo jure de his legitur expressum, quod ab Ordinibus repellendi sint. Excipe, nisi taliter obligatis jam mota sit lis de dolo, vel movenda credatur; quia si contingeret eos ex tali actione condemnari, redderentur infames, & hoc ipso irregulares. Præterea ex consuetudine, juris interpreti, non comprehenduntur Cancellarii, Consiliarii, & Judices Principum, si tractent res tantum Civiles. Imò in quibusdam locis ex consuetudine nullus tutor repellitur ab Ordinibus, sed contra *c. un. cit.*

Dico. Obligati ad ratiocinia licite non Ordinantur, nisi prius depositum officio rationes reddiderint & plenam liberationem à suis Principalibus obtinuerint. *can. un. & c. un. cit.* Ratio est partim, ne contingat Ecclesiam inde infamari, vel litibus aliisve incommodis vexari, partim quia taliter obligati ad sacras functiones sunt minus apti propter curas sæculares, partim ne Ordinatio horum hominum cedat in præjudicium eorum, quibus obligati sunt; per Ordines enim consequuntur privilegium *competentie*, vi cuius plena in ipsos executio fieri nequit. Debet igitur prius non solum deponi officium, & rationes actu esse redditæ, sed etiam plena liberatio à Principalibus concessa, ita ut nullo amplius debito pecuniario maneant onerati, qui ex his aspirant ad Ordines. Sufficit tamen, si vel Principalis promittat, se nolle propter debitum adhuc residuum convenire Ordinatum, vel ipse administrator per pignora aut fideiussores idoneam cautionem præstiterit suo Principali de solvendis debitis; quia SS. Canones exigunt solum, ut onus administrationis deponatur prius, & reddantur rationes, nullam autem requirunt actualem solutionem debitorum.

Quæres, quid Juris sit casu, quo ratiociniis adhuc obstructus fuisset Ordinatus? 2. Ordinatus deberet cedere bonis suis tali cessione, quæ in statu Ecclesiastici dedecus non redundat, qualis est ea, quæ permittitur Clericis in *c. Ordinandus 3. de solut.* nempe ut ipsi relinquatur competens sustentatio: vel compellendus est ab Episcopo ad alio modo satisfaciendum, si possit. Quin ipse Episcopus, si talem scienter ordinaverit contra voluntatem Creditorum, tenetur satisfacere loco Ordinati, eò quod fuerit principalis causa damni.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis Ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. Corpore Vitiati sunt in triplici classe: Mutilati: Debilitati: Deformes.

2. Qui-

2. Quam vitiatis corpore non accensendi. In dubio declarat Episcopus.

3. Vitiatis corpore sunt irregulares.

4. Quis in vitio corporis dispenset.

¶ Citemus 1. Vitiatis corpore tum à Jure tum à DD. nuncupari, qui vel carent aliqua parte corporis: vel habent ita debilitatam, ut ministerio Ordinum rectè fungi nequeant: vel laborant tali deformitate, ut sine horrore aut illi conspici, aut sacras functiones sine indecentia obire non possint. Unde in triplici sunt classe. In 1. Mutilati. In 2. Debilitati. In 3. Deformes. Ad Mutilatos pertinent, qui carent aliquo corporis membro, seu tali parte, quæ peculiarem functionem habet in corpore humano ab aliis partibus diversam, ut est lingua, oculi, aures, nasus, manus, pedes &c. digitus enim non censetur membrum esse, sed pars membri, cum membrum aliquod, nempe manum, in sua functione tantum adjuvet. Igitur ad mutilatos spectant muti, cæci (h. e. utroque oculo destituti) surdi (nempe auditu in utraque aure privati) claudi ita, ut sine baculo ad altare non valeant accedere, manu aliqua carentes. Item qui sibi ipsis cum culpa mortali vim intulerunt se ipsos mutilando, etiam si digitum duntaxat vel partem digiti sibi absciderint, vel ab aliis abscindi fecerint, propter crudelitatem in se ipsos exercitam, & illatam Creatori injuriam. *can. 6. d. 55. c. 1. b. t.* Huc revocantur, qui se ipsos castraverunt, vel castrari fecerunt (per amputationem virilium) vel studio conservandæ castitatis, & placendi DEO. *c. 4. eod. vel ex alia causa, v. g. retinendæ vocis elegantis. arg. can. 6. cit. & seq.* Dissentit quoad hoc posterius Caramnel, Paqual. Palao, Tambur. & alii: decisio videtur pendere ex eo, utrum peccet castrari se sine propter retentionem vocis: peccare autem communior est sententia AA. Ad Debilitatos spectant, qui quidem habent omnia membra, sed unum vel plura, quæ ad Sacrum ministerium requiruntur, prorsus inutilia, uti sunt habentes linguam valde ligatam, aut penitus præcipientem, manum aridam, vel indice aut pollice carentem, crus contractum: item laborantes morbo gravi, continuo, moraliter incurabili, sive corporis sive animi, uti paralytici, leprosi, epileptici seu morbo caduco correpti, lue venerea infecti, amentes, furiosi, lunatici, phrenetici, arreptitii seu à demone oblecti &c. si tamen isti per integri annispatium ab his morbis & miseriis nihil patiantur, juxta arbitrium Episcopi ad Ordines admitti possunt. *per. can. 3. d. 33.* quia tunc primum fortè credendi essent ab his malis liberati; raro enim plenè liberantur. Ad debilitatorum classem revocari possunt abstemii, seu vinum bibere non valentes, saltem respectu Sacerdotii. *Vid. text. & DD. ad hunc tit. & ad tit. de Clerico egrot. can. 3. cit. can. fin. d. 55. &c.* Ad Deformes denique referuntur, qui notabilem maculam in vultu, aut defectum alicujus membri, non facile occultabilem, ex quo aspicientibus vel generetur horror, vel moveatur risus: cujusmodi reputantur esse truncati nari-

bus vel auriculis, monooculi cum notabili turpitudine, scædam in vultu cicatricem circumferentes, vel os porco simile, aut oculos valde distortos, caput monstruosè vel parvum vel grande, tubera scædè exstantia, strumas, gibbum magnum: pygmæi, valde deformiter claudicantes, habentes unum brachium notabiliter brevius altero. DD. ad *text. cit.*

Sc. 2. Vitiatis corpore non accenseri. 1. Qui habet unum oculum potentiâ videndi destitutum sine notabili deformitate, etiam si sit oculus sinister, seu oculus *Canonicus*, ut vocant, eo quod ad legendum Canonem Missæ sit illo præcipue opus, modò talis sine inconvenientia adhuc legere possit Canonem oculo dextero: si tamen alteruter oculus omnino esset erutus, vel destructus, induceret irregularitatem, facilius autem dispensabilem, si dexter, quam si sinister esset destructus. 2. Lusci, aut obliquè intuentes citra magnam deformitatem. 3. Surdastræ, aut qui dentibus carent. 4. Qui blasæ sunt linguæ. 5. Qui in membro non necessario ad functiones Clericales passus est ab alio mutilationem, aut sectionem, v. g. à Medicis, ab hostibus, vel per insidias, vel eunuchus natus est. *can. 20. Apost. c. 3. b. t.* Imò etiam si aliquis propriâ culpâ passus sit mutilationem vel amputationem membri, ad functiones Clericales non necessarii, v. g. per adulterium, rixam, cui anam dedit; modò non intenderit mutilationem, ut cum Garc. docent multi contra non paucos; quia Jura videntur loqui de mutilatione, quam quis intendit. Citatur quidem ab Adversariis pro se. *c. 1. b. t.* ubi presbyter, qui in duello partem digiti amisit, misericorditer fuit permixtus ministrare: sed rectè responderetur, illum presbyterum duellantem cum magno scandalo fuisse suspensum potius, quam irregularem. 6. Qui citra notabilem deformitatem in una manu habet 6. digitos, aut digito uno non necessario ad Sacras functiones caret. 7. Qui pedes, quantumvis introrsum vel extrorsum valde detortos, habet, cum hæc deformitas possit tegi vestibus. Cæterum an vitium corporis, aut deformitas sit tanta, quæ inducat irregularitatem, in dubio judicare & determinare est penes Episcopum. *per. c. 2. b. t. & penes Prælatos Regulares Exemptos quoad suos Religiosos;* cum in hos habeant jurisdictionem quasi Episcopalem; Episcopus tamen non tenetur stare iudicio Prælatorum Regularium in ordine ad conferendos Ordines: si verò defectus corporis vel deformitas superveniat Ordinibus jam susceptis, Prælati Regulares de ea judicare possunt circa suos Religiosos sine regressu ad Episcopum.

Dico. Vitiati corpore ordinantur illicitè, & 3 in Ordinibus susceptis non possunt ministrare, quoad durat vitium corporis, vel in eo non dispensatur. *can. 1. & 2. d. 49. d. 55. ferè tota, & ferè t. b. t.* Dixi 1. vitiati corpore, quos nimirum n. 1. descripsi. 2. Ordinantur illicitè, videlicet absolute, ita ut ad nullum Ordinem promoveri possint, etiam si v. g. ad solum Presbyteratum careant membro necessario, v. g. manu, vel pollice cum indice, ad aliorum verò Ordinum

officia decenter obeunda apti sint. per can. 1. d. 36. can. 59. d. 50. can. 4. seqq. d. 55. c. 3. b. t. ubi generaliter prohibentur promoveri ad Clericatum, adeoque ad quoscunque Ordines, etiam primam Tonfuram. Dissentit Sayrus. 3. *Et in Ordinibus susceptis non possunt ministrare*, intellige non absolute in omnibus, sed solum in illis, quorum functiones vel simpliciter, vel sine indecoro, scandalo, irreverentia exercere non amplius valent. per c. 2. de Cler. egrot. nam melioris conditionis sunt, utpote jam habentes jus quæsitum, apud quos super venit tale vitium post susceptos Ordines, quam qui ante illos susceptos eo laborant. Unde si Sacerdos v. g. sine propria culpa fiat cæcus, non quidem amplius permittitur celebrare, etsi forte aliquam Missam, v. g. de B. V. sciret memoriter, propter morale periculum irreverentiæ sacris speciebus inferendæ &c. non tamen prohibetur audire Confessiones: ac vicissim si fiat surdus, potest celebrare Missas, cum absolute non sit necesse, ut audiat Ministrum respondentem, modò moraliter certus sit, eum respondere, non tamen potest audire Confitentes. Pari modo contingere potest, ut Sacerdos propter supervenientem aliquam deformitatem vel morbum prohibendus sit à celebratione in loco publico, non tamen in loco privato. 4. *quandiu durat vitium*; eo enim cessante cessat quoque irregularitas hæc. 5. *vel in eo non dispensetur*. Sed hinc

4. Quæres, quis dispense in vitio corporis?
 R. 1. per se & ordinariè solus Papa, quia est impedimentum Jure Communi introductum, qui tamen in quibusdam vitiis, ubi nempe ingens est periculum irreverentiæ Sacramento inferendæ, vel scandali, nunquam dispensare solet; in quibusdam aliis raro. R. 2. Episcopus dispensat 1. cum eo, qui fecit sibi amputari virilia. c. 4. b. t. ibi Panormit. n. 2. Pirh. hic n. 15. sed ex auctoritate sibi delegata à Pontifice. 2. in vitio non notabili. Pirh. ibidem. 3. in vitio orto ex delicto occulto, v. g. quo aliquis se ipsum mutilavit, si hæc mutilatio non impedit functionem sacram. per Trid. S. 24. c. 6. de Ref. Imò juxta me etiam, si daretur vitium corporis occultum, & non impediens Sacram functionem, etiam si sine delicto proprio, aut propriè tali fuisset ortum, per ea, quæ dixi ad tit. 15. de filiis Presbyt. n. 8. 4. In dubio, sed tunc potius declarat Episcopus (uti & Prælati Regularis circa suos) vitium non esse tale, quod inducat irregularitatem, vel jam Ordinatam posse etiam publicè exercere actus sui Ordinis.

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Bigamia, tam Vera, quam Interpretativa, & Similitudinaria.
2. Quando Bigamia non contrahatur.
3. An in Infidelitate duas ducens uxores sit Irregularis.
4. Bigami sine peccato & certis pœnis non Ordinantur, nisi prius sint dispensati.

nantur, nisi prius sint dispensati.

5. 6. Quis dispense cum Bigamis.

Sciendum 1. Ad hoc, ut aliquis fiat bigamus seu bis conjugatus, requiri duo. 1. Matrimonium iteratum. 2. Copulam carnalem, vi cuius caro viri in plures mulieres dividitur, affectu maritali peractam (si propter aliquem defectum maritalis non sit reipsa, non datur bigamia) sive dein Matrimonium sit verè, sive interpretativè, sive similitudinariè iteratū. can. 9. seqq. d. 34. c. 4. 5. b. t. Unde Bigamia (aliqui legunt Digamia) triplex est, vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera, & propriè dicta, est, quando quis duo vel plura Matrimonia validè contrahit, & interveniente copula consummavit. Interpretativa, quando quis revera contrahit quidem unicum Matrimonium, ex interpretatione tamen & fictione Juris censetur contraxisse duplex, & cum duabus, ut si quis contrahat Matrimonium & consummet cum vidua: vel cum repudiata à viro, cum quo fuit Matrimonio copulata, & copulam conjugalem habuit: vel cum tali, quæ fuit ab alio corrupta: vel actu maritali conjungitur propriæ uxori, postquam hæc commisit adulterium vel sponte, vel vi oppressa. Nec obstat, quòd talis vir putaverit, se ducere virginem in uxorem, aut ignoraverit, suam uxorem fuisse adulteriò violatam; nam bigamia non solum contrahitur propter peccatum & in pœnam (quo casu utique requireretur scientia) sed etiam sine peccato, & principaliter propter defectum Significationis Sacramenti Matrimonii, quod ex institutione sua significat perfectam conjunctionem Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis humanæ, & quidem unicum cum unica, seu conjunctionem unius Christi cum una Ecclesia, eaque immaculata. c. 5. cit. Unde hæc irregularitas dicitur oriri ex defectu Sacramenti, seu potius significationis Sacramenti. Ad interpretativè bigamos reducitur insuper 1. Qui conjugatus vivente uxore superinducit aliam, & sic polygamus efficitur. 2. Qui primà mortuà contrahit, cum qua tamè contrahere validè nequit propter impedimentum dirimens (probabiliter etiam incognitū) & consummat affectu maritali, quantum est ex se. 3. Qui cum duabus contrahit invalidè, secutà semper copulā. 4. Qui post mortem conjugis initiatus Ordinibus Sacris attentat novum Matrimonium contrahere, secutà copulā. Similitudinaria demum bigamia est, quando quis antecederet nunquam conjugatus post Professionem Religiosam, vel susceptos Sacros Ordines, contrahit, vel potius contrahere attentat Matrimonium cum una, eaque virgine, ac maritali affectu consummat. can. 24. caus. 27. q. 1. c. 4. de Clericis conjug. c. 2. qui Clerici vel voventes. Vocatur hæc bigamia similitudinaria propter similitudinem, quam conjugium spirituale, quod votò castitatis solenni ligatus contrahit cum DEO vel Ecclesia, habet cum carnali: qui igitur post spirituale conjugium contrahere attentat carnale, quasi & impropriè bigamus efficitur.

Sc. 2. Bigamis è diverio non annumerari. 1. Qui

Qui Sponsalia de futuro tantum contraxit cum pluribus, etiam secuta copula fornicaria. 2. Qui cum duobus quidem contraxit de praesenti, sed cum una tantum consummavit Matrimonium. 3. Qui duxit viduam, sed à priori marito, aut ab alio, nunquam cognitam. 4. Qui duxit foeminam, quam ipse solus, & non alius, carnaliter cognovit; nam nec ipse, nec prius talis, divisit carnem in plures. 5. Qui cum meretrice una, vel pluribus est fornicatus, sive id fecerit solutus, sive ligatus; quia per copulam fornicariam non significatur conjunctio Christi cum Ecclesia, sed per Matrimonium maritali affectu consummatum. Oppones. In can. 2. d. 33. ab Ordinibus repellitur etiam ille, qui tantum quidem, sed concubinam, non matronam habuit. — vel meretricem: ergo ducens talem, cum qua ipse solus habuit rem saepius, & ducens meretricem, spectat ad bigamos. R. N. Conf. nam supposito etiam, quod ille Canon sit Gregorii Papae, & non Gennadii, de quo valde dubitatur, illa irregularitas fuit solum ratione concubinitatis & meretricii, quae per c. 6. h. t. subla-
ta est.

Petes, an pro bigamis habendi sint, qui ante susceptum Baptismum in infidelitate adhuc duas duxerunt conjuges; vel unam quidem ante, sed alteram post Baptismum? R. cum S. Augustinus & communi contra S. Hieron. affirmativè ex can. 2. seqq. d. 26. quia irregularitas Bigamiae est introducta ob defectum perfectae significationis Matrimonii, qui defectus reperitur in Matrimonio altero, sive ante sive post Baptismum contracto & consummato; nam etiam Matrimonium, quod non est Sacramentum, ex institutione primæ significationis semper conjunctionem Christi cum unica Ecclesia, per text. ad Eph. 5. licet non tam perfectè, sicut illud, quod est elevatum ad rationem Sacramenti. Oppones. Infideles per homicidium, ante Baptismi suspensionem commissum, non sunt irregulares: ergo. Ant. prob. quia non tenentur legibus Ecclesiasticis; & per Baptismum tollitur omnis poena cum peccato. R. N. Conf. Ratio negandi est, quia Bigamia non contrahitur propter transgressionem legis, ne habet rationem poenæ, sicut irregularitas ex homicidio illicito orta, sed propter defectum significationis Matrimonii; neque est defectus, qui in solis Christianis consideratur, uti defectus lenitatis Christianæ, propter quem contrahitur à Christianis solis irregularitas ex homicidio etiam licito, publica auctoritate facta.

Dico. Bigami non ordinantur licitè, & absque certis poenis, nisi prius cum ipsis fuerit dispensatum. Assertio procedit de omni specie Bigamiae, relata in n. 1. De Bigamia vera constat ex can. 2. d. 33. c. 2. 3. 5. h. t. De Interpretativa ex can. 9. 10. 13. 15. d. 34. c. 3. 4. eod. De Similitudinaria ex can. 24. caus. 27. q. 1. c. 4. de Cleric. conjug. Dixi 1. non ordinantur licitè, id intelligendo de omnibus Ordinibus. 2. absque certis poenis: nam Episcopus, Ordinans talem scienter, incurrit suspensionem à celebratione Missæ per annum, & à collatione Ordinum, quos tali consilii, sed probabilius per sententiam

primùm. can. 2. d. 35. c. 2. h. t. Ordinatus verò in Majoribus jam existens ab exercitio Ordinum susceptorum suspendendus, & ab aliorum susceptione impediendus est. c. 2. cit. & seqq. Initiatus verò Minoribus tantum ipso jure amittit (vel potius non consequitur) omne privilegium Clericale, prohibeturque habitum gestare & tonsuram Clericalem. c. un. eod. in 6. Ad Bigamiam similitudinariam hæ poenæ probabilius se non extendunt, utpote quæ tantum latè & improprie Bigamia est. 3. Nisi prius fuerit dispensatum: nam Bigamia alio modo non tollitur, neque per mortem v. g. uxoris, ratione cujus contracta est.

Quæres, quis dispensare possit cum Bigamis?

R. 1. Papa, & quidem in Bigamia vera ac interpretativa regulariter solus. c. 3. & fin. h. t. Debet autem in petitione dispensationis exprimi, qua bigamia aliquis laboret; item si sit aliquis bigamus dupliciter vel tripliciter, nimirum bigamia verà, & simul interpretativà, vel insuper etiam similitudinarià, debet & hoc exprimi: non verò, si quis sit trigamus vel quadrigamus in eodem genere bigamiae, v. g. veræ, h. e. si tria vel quatuor successive Matrimonia contraxit & consummavit. R. 2. Episcopus in bigamia tantum similitudinaria, saltem post peractam poenitentiam. c. 4. de Cler. conjug. c. 1. qui Clerici vel vorvientes. Eadem potestas (& non major secluso speciali privilegio) extenditur ad Superiores Regulares, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent in suos subditos, uti sunt Abbates, Generales, Provinciales, Priores exempti. Suar. d. 49. de Censur. sect. 6. n. 18. R. 3. Etiam in bigamia vera & interpretativa, si occulta sit, dispensat juxta me Episcopus, per ea, quæ disputavi ad tit. 17. n. 8.

Oppones 1. Bigamia est impedimentum Juris Divini juxta illud 1. Tim. 3. oportet Episcopum esse unius uxoris virum. Idem dicitur alibi de Diaconis. Concordat c. 2. h. t. ibi: in Bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad Sacros Ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere: ergo neque Pontifici concessum est dispensare in Bigamia, saltem ad Majores Ordines. Confirmatur: irregularitas Bigamiae oritur ex defectu significationis Sacramenti: sed Papa, sicut non potest immutare significationem Sacramenti, ita nec tollere ejus defectum dispensando. 2. Episcopus dispensare potest cum illegitimis & criminosis ad Ordines Minores & Beneficia simplicia, ut supra falsi sumus: ergo & cum bigamis. Confirmatur ex can. 18. d. 34. ubi de Lectore bigamo tam verè quam interpretativè tali dicitur, quod in suo Ordine permanere possit, imò, si necessitas forte sit, etiam fieri Subdiaconus, utique dispensativè: ergo ibi datur Episcopo potestas dispensandi in executione Ordinis Minoris, & susceptione Subdiaconatus (consequenter etiam ad Beneficium simplex, cum in Majoribus constitutus promoveri debeat ad Beneficium, ne mendicare debeat) siquidem sermo non est ibi de dispensatione Pontificis, utpote qui ad omnes Ordines dispensandi potestate poller. Ita pro Episcopo discurrunt cum S. Th. Sylvester & Sanch.

& Sanch. de Matrim. lib. 7. d. 86. n. 11. §. 2. ad 1. Illa ordinatio de Bigamis processit à Paulo, non ut ab Apostolo, Jus Divinum promulgante, sed ut ab Antistite Ecclesiæ, Jus Humanum statuente; nam Apostoli, velut Ecclesiæ Prælati, plura statuerunt, à Jure Divino distincta, pro fidelium directione: exemplum habes in 1. Cor. 7. ubi idem Paulus ait: *ceteris ego dico, non Dominus*: item in *can. Apostolorum*. In c. 2. cit. solum insinuat difficultas in dispensando ob reverentiam S. Pauli, in cujus præcepto fundatur irregularitas bigamiæ. Ad Confirmationem fateor, Papam circa significationem Sacramenti nihil immutare posse; interim tamen ea manente potest laborantem defectu hujus significationis admittere ad Ordines; quia exclusio ab Ordinibus propter hanc causam introducta est à solis Ecclesiæ Prælatiis, & Jure Ecclesiastico. Ad 2. N. Conf. & paritatem, partim quia de illegitimis & criminosis habetur fundamentum in Jure, non verò de Bigamis; partim quia non est eadem ubique ratio, propter quam illi, & isti, excluduntur à susceptione & executione Ordinum. Ad Confirmationem. Transmisso etiam (quod aliqui negant, vel saltem dubitant) illum Canonem esse Martini Papæ, & habere auctoritatem Juris, ea tamen potestas rursus adempta est Episcopo per Jus recentius. c. un. h. t. in 6. & Trid. S. 23. c. 17. de Ref.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

SUMMARIUM.

1. Quinam hic vocentur Peregrini.
2. 3. Non admittendi ad susceptionem ulteriorum Ordinum, vel ministracionem in susceptis, sine litteris Testimonialibus &c.

1. Sciendum, per Clericos peregrinos hic denotari eos, qui extra suas dioceses peregrinantur, aut vagantur, ac ita ignoti sunt, ut de illorum ordinatione ac vita non constet, nihilominus tamen ulterius in Ordinibus promoveri, vel in susceptis ministrare volunt. An & quomodo id ipsis concedendum, præfatus Titulus docebit, qui per modum *Appendicis* ad explicatas hucusque irregularitates adnectitur; cum hujusmodi ignoti Clerici sint vicini irregularibus. Proinde

2. Dico, Clerici peregrini nec ad ultiores Ordines promovendi sunt sine Dimissoriis, doctrinæ morumque testibus, ac licentiam à suo Ordinario datam suscipiendi Ordines alibi exprimentibus; nec ad Divina publicè celebranda, & Sacramenta administranda admittendi sine litteris Commendatitiis, quas vocant *Formatas*, in quibus eorum Ordinarii testentur, quibus Ordinibus sint initiati, & quòd careat impedimento exercendi actus Ordinis, v. g. Sacerdotii; vel saltem sine alio Testimonio, quo de dictis fiat sufficiens fides. Ita communis. De *Dimissoriis* constat ex tit. 11. §. 2. supra. De *Formatis*, & alio idoneo Testimonio ex c. 1. 2. 3. h. t. Trid. S. 22. in Decreto de observandis in celebrat. Missæ. S. 23. c. 16. de Ref. Ratio, quia contingere potest, & sæpius jam contigit, ut Clerici vagi, & peregrini ignoti, fuerint homines non tan-

tum criminosi, infames, in exilium missi, irregulares &c. sed etiam Sacerdotii, vel aliis Ordinibus, non initiati, quibus se initiatos afferbant, & tamen Missas celebrare præsumperint gravissimò sacrilegiò, ac populum sædè deciperint. Dixi 1. *publicè*; nam ad privatam ac sine stipendio dato celebrandum facilius admitti possunt; modò parati sint juramentò se probare Sacerdotes, nec addunt rationes peculiares, quæ ipsos reddant suspectos de fraude vel fictione. per c. 3. cit. partim quia privatim celebrando non decipiunt populum, partim quia nemo faciliè præsumitur malitiosus sine aliquo suo commodo. Dixi 2. *vel saltem sine alio testimonio &c.* Quod habetur non modò per testes, sed etiam ex aliis indiciiis, fama, communi estimatione &c. quibus probent, se fuisse legitime ordinatos, *Formatas* autem amisisse vel per incendium, vel per direptionem, vel per alium casum.

Advertendum autem est 1. illos Clericos peregrinos, qui faciliè potuissent acquirere *Formatas* à suis Episcopis, id tamen omiserunt, vel nulla probabili ratione ostendere possunt, se eas perdidisse, non esse admittendos ad publicè celebrandum, etiam si parati sint jurare, se esse ordinatos. c. 2. h. t. quia juramentum suppletorium probationis, quale foret hoc, non deferretur, nisi quando semiplena probatio, vel præsumptio probabilis stat pro aliquo. c. fin. de Jurjur. 2. Episcopum teneri Clerico, qui iusta de causa vult egredi sua diocesi, nec habet beneficium residentiam exigens, dare Dimissoriales vel Commendatitias petenti. Si tamen Clericus eas peteret ob conscientiam, vel suspicionem criminis, aut similem causam, non oportet dare Commendatitias, sed præcisè Testimoniales de susceptis Ordinibus & carentia impedimenti Canonici à celebratione Divinorum arcantis. 3. Episcopum tanquam Sedis Apostolicæ Delegatum prohibere posse Prælatiis, etiam exemptis suæ dioceseos, ne externos & ignotos Sacerdotes ad Divina in suis Ecclesiis celebranda admittant, antequam ipse litteras Commendatitias vel Testimoniales recognoscat. per c. fin. h. t. Atque sic decisum referunt à S. Congreg. Cardd.

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

1. Quis dicatur Archidiaconus.
2. Quod ejus officium.
3. De quo plurimum immutavit Consuetudo.

Sciendum, à qualitatibus ad Ordines tum suscipiendos, tum exercendos, & ad consequenda Beneficia, Dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas requisitis, nunc transiri ad Officia, potestatem, & jurisdictionem certarum personarum, Prælatorum, & Judicum Ecclesiasticorum, de quibus tractabunt sequentes 10. tituli usque ad titulum 33. de Majorit. & Obed. Et primò quidem explicatur officium *Archidiaconi*, cujus prima post Episcopalem dignitas est

de

de Jure in Ecclesia Cathedrali, & Archidiaconus dicitur oculus Episcopi, & Vicarius proximus, cui omnis cura tam circa Clericos, quam circa Ecclesias eorum, & cognitio (subordinata tamen Episcopo) commissa est; idque indicat ipsum nomen, quod secundum etymologiam ex Græco desumptum significat *primum Diaconum*, seu Principem Diaconorum: quantumvis enim Archipresbyter sit major Archidiacono quoad Ordinem Sacrum (iste enim non necessarius est Sacerdos) est tamen illo minor quoad jurisdictionem; siquidem Archipresbytero de Jure non competit jurisdictionis foris externi, sicut competit Archidiacono.

Dico. Officium Archidiaconi spectato Jure Communi consistit in sequentibus. 1. ac universim est Vicarius Episcopi primus in administratione tam temporalium quam spiritualium, ac proinde generalem habet curam universi Clerici in civitate Episcopali, quam foris. 2. reliquis Clericis, etiam Archipresbytero, imperat. 3. audit jurgia Clericorum, de iis, aliseque causis Ecclesiasticis minoribus cognoscit; nam majores, uti & Criminalia, Matrimonialia, Beneficialia, & causa Concubinatūs juxta Trid. S. 24. c. 20. de Ref. Sc. reservantur Episcopo. 4. Visitat diocesim singulis trienniis, si Episcopus non possit, Ecclesias autem sui Archidiaconatus singulis annis. Sed visitationem Diocesis iterum ab Episcopo vel ejus Vicario fieri præcipit Trid. & quidem singulis annis, vel saltem ut intra biennium, si diocesis sit amplior, visitatio totius diocesis absolvetur. 5. puniit & corrigit delicta minora, abstinet tamen à ferendis censuris. 6. habet curam generalem & primariam Officii Divini ritè peragendi mediante Primicerio. 7. vasorum & apparatus factorum Ecclesiarum, mediante Sacrista, qui duo, nempe Primicerius & Sacrista, Archidiacono sunt subordinati. 8. restorationis Ecclesiarum. 9. exercet curam animarum. 10. legit Evangelium in Missa solenni, quando celebrat Episcopus, vel alteri Diacono legendum præcipit. 11. promovendos ad Ordines & Beneficia examinat, illisque postea si sit Episcopo. Sed hoc examen quoque per Trid. commendatum est Episcopo. 12. post decretam ab Episcopo immisionem in possessionem ipse actualiter & corporaliter immittit Abbates, Beneficiatos, Abbatissas. Habentur hæc c. 1. §. segg. b. t.

Dixi. spectato Jure Communi; quippe in variis Diocesis circa Archidiaconos, uti & Archipresbyteros, Custodes &c. plurima in consuetudinem abierunt, & quantumvis in quibusdam Ecclesiis manserint harum Dignitatum & Officiorum nomina penes Canonicos Capitulares, functiones tamen pleræque præstantur per alios. In aliquibus Ecclesiis Cathedralibus neque nomen Archidiaconi existat: in aliis autem reperitur quidem Archidiaconus quoad nomen, sed præter præminentiam inter Canonicos nihil habet, nec officium, nec jurisdictionem: in aliis exercet quidem jurisdictionem in Clericos, sed per certum duntaxat districtum, sine Archidiaconatus dictum: in aliis

non unus tantum, sed plures per certas diocesis partes constituuntur Archidiaconi, qui cognoscant & judicent causas Matrimoniales, vel alias, uti in diocesi Salisburgensi; sed hi non differunt à Vicariis foraneis: in aliis demum, & quidem plurimis Germaniæ, tota Archidiaconi jurisdictionis per praxim translata est in Officiale, seu Vicarium Generalem Episcopi; quam alias per se loquendo plurimum differant Archidiaconus & Vicarius Generalis: siquidem ille habet suam jurisdictionem directè provenientem à Jure, & indirectè tantum ab Episcopo, eum instituente, vel confirmante; idèoque est Vicarius Episcopi *Natus*, intitulatus, perpetuus, & distinctus ab Episcopali tribunal exercens: iste e contra habet quidem etiam jurisdictionem Ordinariam; sed immediatè & directè provenientem ab Episcopo, Vicarium constituente; ipse autem est Vicarius solummodo *Datus*, seu dativus, temporalis, ad libitum Episcopi amovibilis; & jurisdictionem ab Episcopali indistinctam, ac idem cum ipso tribunal exercens, ut dicitur de Officio Vicarii.

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1. Quis dicatur Archipresbyter seu Decanus.
2. 3. Quod sit officium Decani tum Civitatis, tum Ruralis.

Sciendum, nomen Archipresbyteri indicare primum Sacerdotem, qui reliquis Presbyteris præest, & in iis, quæ Sacerdotalis officii sunt, imperat. per c. 1. §. segg. b. t. Alio nomine appellatur Decanus. c. 7. de Off. Archidiacon. item Plebanus. c. 3. de Off. Jud. Ordin. Duplex autem Archipresbyter distinguitur c. 3. §. 4. b. t. Unus vocatur Civitatis seu Urbanus, qui in urbe Episcopali præest omnibus Ecclesiæ suæ Presbyteris, siue Ecclesia sit Cathedralis, siue Collegiata: alius verò Ruralis, seu forensis, qui extra civitatem Episcopalem in plebe exercet animarum curam, & simul sub se habet alios Presbyteros, per minores Ecclesias dispersos: eligitur plerumque à Capitulo Rurali, confirmandus ab Episcopo, vel Vicario Generali.

Dico 1. Officium Archipresbyteri seu Decani Civitatis spectato Jure Communi consistit in sequentibus. 1. exercet jurisdictionem in foro interno & curam animarum respectu omnium Presbyterorum suæ Ecclesiæ, quorum debet etiam esse Confessarius; uti & aliorum aliunde accedentium, secundum provisionem Episcopi. 2. assidue, id est, quocunque tempore debito, interest rei Divinæ in Ecclesia. 3. Episcopo solenniter celebrante curat; ut Sacerdotes ad ministerium Altaris se accingant. 4. in absentia Episcopi ipse celebrat solennia Missarum, ac Missam FERIALEM; quam vocant *Colledam*, vel alteri mandat. 5. inchoat cantum Horarum: impertitur Benedictiones ad Lectiones: benedicit fontes: Inungit infirmos: poenitentes publicos (consulto tamen prius Episcopo) reconciliat. 6. Custodi præcipit, ut in Sacario deesse non sinat

R

hostias

hostias consecratas pro infirmis. 7. aliis autem Sacerdotibus (qui in c. 2. appellantur *Cardinales*) ea, quæ pertinent ad Divinum Officium & Horas Canonicas, ad Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta, item ut mandatis Episcopi obtemperent. 8. denique potest omnia in Ecclesia Cathedrali pro foro interno, quæ Presbyter alius in sua Parochia: in foro autem externo jurisdictionem non habet. Habentur hæc c. 1. & seqq. b. t. Dixi iterum, *spectato Jure Communi*; quippe consuetudo vel speciales Ordinationes plurima immutârunt, ita ut in quibusdam Ecclesiis obeant prædicta alii Ministri: in aliis Archipresbyter idem sit cum Præposito, vel Decano Cathedralis Ecclesiæ, ac in foro etiam externo jurisdictione exerceat. per c. 3. de Off. Ord. cit. saltem in Canonicos, si non etiam in reliquos Clericos Diocesis, ubi non est Archidiaconus. Cœterum an Præpositi, vel Decani, Dignitas sit major, pendet ex consuetudine: in utraque Germania & Polonia præferri dicitur Præpositura, in Hispania autem & Gallia Decanatus. In Ecclesiis Collegiatis, qui primam Dignitatem obtinet (sive vocetur Præpositus, sive Decanus) jurisdictionem ordinariam fori externi in Clericos suæ Ecclesiæ exerget, subordinatam tamen Episcopo; nisi aliud habeat consuetudo, uti in Germania nostra, ubi Præpositus in Ecclesiis Collegiatis obtinet quidem primam Dignitatem, plerumque tamen sine jurisdictione, quæ relinquitur Decano.

- 3 Dico 2. Officium Archipresbyteri seu Decani Ruralis indicatur c. 4. b. t. vi cuius 1. curam gerit non modò plebis, sed etiam Presbyterorum sui districtus, tum ut illi rem Divinam ritè obeant, & Sacramenta administrent, tum ut rixas, ebrietates, & alia scandala evitent. 2. executioni mandat per se vel alios Decreta Episcopi. 3. congregat Capitula. 4. controversias, inter Parochos & alios sibi commissos Clericos ortas, disponit ac decedit, sed sine figura iudicii; majora etiam negotia & controversias, quæ cognitionem & decisionem Judicalem requirunt, refert ad Episcopum vel ejus Vicarium. Eidem Decano Rurali jurisdictionem aliquam fori externi, & quasi *hassam*, sine jure gladii spiritualis seu potestate ferendi censuras, tribuit P. Pirhing b. n. ii, nec immeritò; quia sine tali jurisdictione vix bene videtur exequi posse officium suum. Dignitas tamen propriè vel Personatus non est Decanatus Ruralis, ita ut Decanus possit esse Delegatus Apostolica Sedis, gl. in c. fin. b. t.

TITULUS XXV.

De Officio Primicerii.

SUMMARIUM.

1. Quis Primicerius, vel Scholasticus, vel Cantor dicatur.
2. Quod ejus officium de Jure.

1 Sciendum, vocem *Primicerii* dupliciter usurpari in Jure; nam aliquando sumitur generaliter, & significat omnem illum, qui est primus in aliquo ordine: sic *Primicerius fabricæ*

appellatur in l. 2. C. de fabricensibus, qui primus est inter fabricantes. Hoc autem loco significat eum, qui in Choro psallentium, & in Schola inter Diaconos & alios Clericos primum locum obtinet; hinc & nomen ejus derivatum est, quia nempe *primus* erat scriptus in *cera*, seu tabula cerata Ecclesiæ. Alio nomine salutarum etiam *Scholasticus*, vel *Cantor*, aut potius *Præcentor*, nimirum propter munia sua. In nostris Ecclesiis exulat nomen *Primicerii*, in usu autem est nomen *Scholastici*, qui, quamvis docendi munus per se non exerceat, eò quòd hodie per multitudinem Gymnasiorum & Academicarum abunde provivum sit Studiose juventuti ad statum Clericalem aspiranti, Præbendam tamen Canonicalem obtinet, quam Trident. vult conferri personæ graduatæ in Theologia vel Jure Canonico.

Dico. Officium *Primicerii* insinuat in can. 1. d. 25. §. ad *Primicerium*, & c. un. b. t. vi quorum 1. docet Diaconos & alios Clericos, vel saltem doceri juber, præsertim ea, quæ spectant ad formam psallendi. & ad Divinum Officium. 2. inter eosdem Clericos curat disciplinam, ne videlicet garriant in Choro, rideant, nimis festinent &c. delinquentes autem corrigit, non tamen in forma judiciali. 3. assignat Lectiones ad Nocturnâ Officia, & designat Clericos, qui legant vel cantent. &c. Officium *Primicerii* de jure est Dignitas. c. 8. de *Constit.* quia est præ eminentia cum administratione, imò cum aliqua jurisdictione fori externi. per can. cit. Sed circa hoc, & Scholastici vel *Primicerii* officia, locorum consuetudo attendenda est.

TITULUS XXVI.

De Officio Sacristæ.

SUMMARIUM.

1. 2. Quis sit Sacrista, vel Thesaurarius: quod ejus officium.

Sciendum, *Sacristam*, à Sacrorum custodia appellari; quia ipsi immediata rerum Sacrarum, imò Thesauriarum & Cimeliorum custodia commissa est: quare vocatur etiam *Thesaurarius*, item *Cimeliarcha*.

Dico. Officium *Sacristæ* spectato Jure Communi consistit in hoc, quòd sacra vasa, vestimenta, ornamenta, & cimelia, totumque Ecclesiæ thesaurum custodiat, & luminaria tam ex cera quàm ex oleo curet. c. un. b. t. Unde seclusa consuetudine *Sacrista* nudum habet Officium, non verò Dignitatem, quia nullam jurisdictionem externam, nec Personatum, quia nullam præ reliquis Canonicis præ eminentiam in choro, confessu, comitiis, in suffragiis ferendis obtinet. Imò in nostris Ecclesiis neque nomen *Sacristæ*, neque officium plenum est penes aliquem ex Canonicis: sed tota ferè custodia & cura hæc committitur ædituo seculari, vel simul etiam alicui Clerico tanquam Vicario Custodis, quem propterea vocant *Sub-Custodem*, reservatâ tamen inspectione & supremâ curâ *Sacristæ* vel Custodi principali: nam

nam Sacrista & Custos non videntur habere officia distincta, si spectetur consuetudo, imò ipsum c. fin. de Off. Custod. videtur confundere.

TITULUS XXVII.

De Officio Custodis.

SUMMARIUM.

1. Quis sit Custos: quod ejus Officium.

Sciendum, Custodem, quamvis de Jure sit Minister Sacristæ, etque subordinatus teste c. 1. & Panomit. ad rubr. b. t. vi consuetudinis per se non distinguatur à Sacrista; apud nos autem nomen Custodis, non verò Sacristæ, uni ex Canonici tribui cōsuevit, qui munus gerere solet, ut dictum, per Sub-Custodem, & æditum laicum.

Dico. Officium Custodis proditur in c. 1. & 2. b. t. vi quorum 1. custodit lineamenta, & utensilia Ecclesiæ, ac rei Divinæ instrumenta minus pretiosa. 2. in Horis Canonicis, jubente Archidiacono, pulsat tinnibula seu campanulas. 3. in choro accendit, extinguit, & ita moderatur lampades ac lateras, ut non luceant nimis cum perditione olei, nec nimis parum cum legentium incommodo. 4. panem, vinum, & alia ad Altaris ministerium necessaria parat. 5. oblationes sive elemosynas seu decimas absente Episcopo de licentia Archidiaconi inter fratres dividit. Unde Officium Custodis utique est merum ministerium & satis humile, adeoque nec Dignitas nec Personatus: in Germania tamen vel ex consuetudine, vel ex peculiaribus statutis, Custos habet Dignitatem; sicut de Sacrista colligitur ex c. 32. de Off. deleg.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

SUMMARIUM.

1. Quid sit quatuorplex sit Vicarius.

2. Vicarius Episcopi alius est in Pontificalibus, alius in Spiritualibus; in Spiritualibus est vel Generalis vel Foraneus.

3. Episcopus quilibet constituere Vicarium Generalem, qui tamen Clericus sit &c. in Spiritualibus potest.

4. Jurisdictio Vicarii Generalis est Ordinaria.

5. Ique generaliter potest omnia, quæ Episcopus.

6. Ex quibus aliqua specificantur.

7. Exceptis tamen iis, quæ requirunt mandatum speciale.

8. Illa referuntur in specie.

9. Quomodo & quando finitur vel suspendatur Jurisdictio Vicarii Generalis.

10. Capitulum Sede vacante debet constituere Vicarium novum, vel confirmare priorem.

11. Sed hujus Vicarii potestas se extendit etiam ad ea, quæ Sede plena requirerent mandatum speciale.

12. Duratque, usque dum novus Episcopus possessionem adierit Episcopatus.

13. Vicarii in Divinis, seu Parochorum, alii sunt Perpetui, alii Temporales: ab utrisque differunt Cooperatores.

Lib. I. R. P. Pichler

15. Tota Cura Pastoralis actualis pertinet ad Vicarium Perpetuum, non ad Rectorem principalem, cum talis Vicarius in omnibus equiparetur Parocho.

Cum ex Clericis & Prælati Ecclesiasticis aliqui sua munia non semper per se ipsos subire possint aut velint, sed sæpius utantur Vicariis, Delegatis, aut Legatis, ideo de his persequentes tres titulos sermo erit. Est autem Vicarius in genere is, qui alterius vices gerit, in cujus locum legitima auctoritate substitutus est. Sicut verò & personæ, quæ sibi alios substituant, & munia, quæ per illos obeunt, varia sunt; ita quoque Vicarius est multiplex, præcipue 1. Vicarius Episcopi, qui recepto jam more simpliciter & quasi antonomastice appellatur Vicarius, aut Vicarius Generalis. 2. Vicarius Capituli, Sede Episcopali vacante. 3. Vicarius Parochi vel Vicarius in Divinis, seu in Beneficiis, cui nempe committuntur Divina ministeria, animarum Cura, & jurisdictio in foro interno. Is vel est Perpetuus, qui nimirum semel constitutus extra casus Jure expressos amoveri nequit, vel Temporalis, qui ad tempus duntaxat constituitur, & ad constituentis nuntium amovibilis est.

§. I.

De Vicario Episcopi.

Sciendum, Episcopi vices suppleri posse ab alio in variis muniis & negotiis. 1. In rebus ad Ordinem Episcopalem pertinentibus, & tunc appellatur Vicarius in Pontificalibus, vel Suffraganeus Episcopi. 2. In rebus ad jurisdictionem Spiritualem contentiosam fori externi spectantibus, & tunc vocatur Vicarius Jurisdictionis, vel Vicarius in Spiritualibus: qui, si pro tota diocesi vel territorio Episcopali constituitur, Vicarius Generalis salutatur, & à Trident. S. 24. c. 16. de Ref. etiam Officialis; quamquam in multis diocesis, præsertim Germaniæ, præter illum, qui vocatur Vicarius Generalis, constituatur alius sub nomine Officialis, cujus potestas restricta est ad certas causas, nempe Matrimoniales, in Consistorio, ut vocant; decidendas, & subinde etiam ad Decimales. Si verò Vicarius aliquis non pro causis totius diocesis, sed tantum pro una illius parte, & extra civitatem residentie Episcopalis designetur, dicitur Foraneus; ad quam classem aliqui revocant Decanos Rurales. Discrimen inter Vicarium Generalem igitur & Foraneum est ingens; nam jurisdictio illius est longè amplior & generalior, quam istius: ille insuper habet Dignitatem, non iste; Vicarius Generalis idem cum Episcopo tribunal habet: c. 2. de Consuet. in 6. c. 3. de Appellat. in 6. & ideo ab ipso ad Episcopatum appellari nequit. c. 2. §. 3. citr. contra Foraneum distinctum ab Episcopo tribunal, & jurisdictionem delegatam solum exerceat. 3. In Temporalibus, atque tunc dicitur Vicarius cum additio in Temporalibus, & à Trid. etiam Oeconomus. Nobis hic unice de Vicario jurisdictionali in Spiritualibus; seu de Vicario Generali sermo erit. De quo

Dico 1. Potest Episcopus constituere Vicarium

R. 2

hnd

rium Generalem (vel etiam plures) qui tamen Clericus, 25. annorum, & in Theologia vel Jure Canonico Doctor sit aut Licentiat. Ita communis, & probatur explicando assertio- nem. Dixi namque 1. *Potest*; siquidem non placet illorum sententia, qui putant, quemlibet Episcopum teneri constituere; quare enim Episcopum iniquiter peritus, & toti oneri propter angustias diocesis ferendo par, in subsidium & supplementum, in quod assumitur Vicarius. c. 15. de Off. Ordin. teneatur constituere Vicarium se adjuvantem in exercitio jurisdictionis? 2. *Episcopus*, nempe (solus sine consilio & consensu Capituli. 3. *vel etiam plures*, intellige, æque principales, & singulos cum jurisdictione in solidum per totam diocesim; nullo enim Jure prohibetur constituere plures: qui tamen probabiliter omnes residere deberent in urbe vel Sede Episcopali. 4. *qui sit Clericus*. per c. 22. caus. 16. q. 7. & quidem Sæcularis; quamvis enim Clericus Regularis non Mendicans Mendicantibus quippe hoc officii absolute prohibetur Clem. 1. §. *Prioratus de Regular.*) constitui possit; id tamen sine gravi causa fieri non expedit, ne se cogatur immiscere negotiis à sua Professione alienis. Laicus tamen non prohibetur esse Assessor vel Consiliarius Vicarii Generalis, vel etiam Episcopi, in Ecclesiasticis quoque negotiis; nam suggerendo consilia præcisè, & ea, quæ Juris sunt, non tractat proprie Ecclesiastica, nec jurisdictionem in Spiritualibus exercet. Rectius tamen fieri existimem, si & pro Consiliariis adhiberentur personæ Ecclesiasticæ. 5. 25. annorum, ultimum saltem inchoat. arg. c. 7. de Elect. 6. *in Theologia vel Jure Can. Doctor* &c. vel saltem alius, quantum fieri potest, rerum & Jurium peritus. Trid. loc. cit.

4. Dico 2. Jurisdictio Vicarii Generalis est Ordinaria respectu eorum, quæ potest intuitu Vicariatus, & vi mandati Generalis. Ita cum Barbosa de Offic. Episc. alleg. 54. n. 37. communior contra Goffredum, Sotum, & alios. Probatur 1. Jurisdictio Vicarii Generalis est eadem cum jurisdictione Episcopi, tam quoad usum, quam quoad proprietatem. c. 2. §. 3. c. 1. sed jurisdictio Episcopi est Ordinaria: ergo & Vicarii Generalis. 2. Jurisdictio, quæ competit alicui ratione officii sui, & quæ cum ipso officio defertur ex dispositione Juris, est ordinaria: sed Vicario competit jurisdictio ratione officii, & ei defertur cum ipso officio sine speciali concessione Episcopi ex dispositione Juris. c. 2. h. t. in 6. ergo.

Oppones 1. Jurisdictio ordinaria descendit à lege. l. 6. ff. de Jurisd. & jurisdictio delegata est, quæ exercetur beneficio hominis. l. 5. ff. eod. At qui jurisdictio Vicarii Generalis non descendit à Jure vel lege, sed ab Episcopo, cujus beneficio exercetur: ergo ejus jurisdictio non est ordinaria, sed delegata. 2. Jurisdictio ordinaria est perpetua, & non expirat cum morte concedentis: sed Jurisdictio Vicarii Generalis expirat cum morte Episcopi eam concedentis: ergo. 3. Jurisdictio Vicarii Generalis est eadem cum jurisdictione Episcopi: ergo non potest esse ordinaria respectu Vicarii Gene-

ralis; quia alias eadem jurisdictio possideretur à duobus in solidum contra text. in l. 3. §. 5. ff. de acquir. poss. l. 5. §. 15. ff. Commod. & ad 1. N. Min. Nam Vicarius Generalis jurisdictio- nem suam principaliter consequitur ex lege juris- dictionem alligante ipsi muneri; Episcopus verò solum designat personam. arg. c. 1. de offic. legati. §. c. 2. eod. in 6. Ad 2. N. Maj. quod de- beat esse perpetua, quamvis plerumque sit perpetua; alias Legati Pontificii, Rector Aca- demicus, vel quisvis alius Superior temporalis non haberet jurisdictionem ordinariam, quod clarè est falsum. Vel d. st. Maj. jurisdictio ordi- naria, quæ alicui competit principaliter & nomine proprio, est perpetua, transeat; quæ exercetur nomine alterius & accessorie. N. Maj. Ad 3. N. Conf. imò ex posito anteced. in- tulimus oppositum. Ratio adjecta nihil probat, quia eadem res potest à duobus possideri di- verso modo, scilicet ab uno principaliter, inde- pender, nomine proprio; ab altero accessorie, dependenter, & nomine alterius: ab uno naturaliter, ab altero civiliter. Sic Episcopus possidet eandem jurisdictionem principaliter, independenter, nomine proprio; Vicarius au- tem accessorie, dependenter, & nomine alte- ro, nempe Episcopi.

Dixi in assertione, quæ potest intuitu Vicaria- tus &c. nam quoad alia, quæ exercet non vi mandati & commissionis Generalis, ac mune- ris sui Vicariatus, sed ex mandato & commis- sione speciali ipsius Episcopi, jurisdictio Vica- rii non est ordinaria, sed delegata; nisi ipsi quæ Vicario Generali & intuitu Vicariatus hæc ipsa committantur per speciale mandatum, vel nisi in prima commissione Generali annectantur specialiter Officio Vicariatus; tunc enim ista, velut accessoria ad Officium Vicariatus Gene- rale, posset eo modo, quo potest ea, ad quæ se extendit officium & mandatum generale. per reg. 42. in 6. Plurimum autem interest, an Vi- carii jurisdictio sit ordinaria, vel delegata; nam quæ potest ex jurisdictione ordinaria, potest delegare aliis, non verò, quæ potest ex jurisdi- ctione delegata.

Dico 3. Vicarius Generalis vi Officii & Vi- cariatûs sui potest omnia, quæ potest Episco- pus ut Episcopus; exceptis tamen iis, quæ spe- ciale mandatum requirunt. Adeoque ejus ju- risdictio & potestas est generalis, & quamdiu non probatur, aliquid ex iis, quæ Episcopo con- ceduntur, esse negatum Vicario Generali, pro ipsius potestate stat præsumptio. Sumitur ex c. 2. §. fin. h. t. in 6. Dixi 1. quæ potest Episcopus, vel, ut *Dioecesanus*, vel, ut *Ordinarius*; nam & Vicarius juxta communem venit nomine *Ordinarii* quoad ea, quæ jurisdictionis sunt: quæ ve- rò potest Episcopus ut *Delegatus Papa*: seu non jure *Ordinario*, sed delegato, vel ex privilegio speciali; ad ea se non extendit mandatum Generale, quod habet Vicarius ratione Vi- cariatûs sui. Dixi 2. *exceptis tamen iis* &c. quæ nam verò requirant speciale Mandatum, dabit assertio sequens. Ex dictis interea

Infertur, Vicarium Generalem vi mandati Generalis & Vicariatus sui posse 1. approbare Con-

Confessarios. 2. instituere in beneficiis legitime electos. 3. conferre parochias digniori peritiam concursus. 4. Vicariis in beneficiis unitis taxare congruam sustentationem. 5. penas taxare congruam sustentationem. 6. penas taxare congruam sustentationem. 7. penas taxare congruam sustentationem. 8. penas taxare congruam sustentationem. 9. penas taxare congruam sustentationem. 10. penas taxare congruam sustentationem. 11. penas taxare congruam sustentationem. 12. penas taxare congruam sustentationem. 13. penas taxare congruam sustentationem. 14. penas taxare congruam sustentationem. 15. penas taxare congruam sustentationem. 16. penas taxare congruam sustentationem. 17. penas taxare congruam sustentationem. 18. penas taxare congruam sustentationem. 19. penas taxare congruam sustentationem. 20. penas taxare congruam sustentationem. 21. penas taxare congruam sustentationem. 22. penas taxare congruam sustentationem. 23. penas taxare congruam sustentationem. 24. penas taxare congruam sustentationem. 25. penas taxare congruam sustentationem. 26. penas taxare congruam sustentationem. 27. penas taxare congruam sustentationem. 28. penas taxare congruam sustentationem. 29. penas taxare congruam sustentationem. 30. penas taxare congruam sustentationem. 31. penas taxare congruam sustentationem. 32. penas taxare congruam sustentationem. 33. penas taxare congruam sustentationem. 34. penas taxare congruam sustentationem. 35. penas taxare congruam sustentationem. 36. penas taxare congruam sustentationem. 37. penas taxare congruam sustentationem. 38. penas taxare congruam sustentationem. 39. penas taxare congruam sustentationem. 40. penas taxare congruam sustentationem. 41. penas taxare congruam sustentationem. 42. penas taxare congruam sustentationem. 43. penas taxare congruam sustentationem. 44. penas taxare congruam sustentationem. 45. penas taxare congruam sustentationem. 46. penas taxare congruam sustentationem. 47. penas taxare congruam sustentationem. 48. penas taxare congruam sustentationem. 49. penas taxare congruam sustentationem. 50. penas taxare congruam sustentationem. 51. penas taxare congruam sustentationem. 52. penas taxare congruam sustentationem. 53. penas taxare congruam sustentationem. 54. penas taxare congruam sustentationem. 55. penas taxare congruam sustentationem. 56. penas taxare congruam sustentationem. 57. penas taxare congruam sustentationem. 58. penas taxare congruam sustentationem. 59. penas taxare congruam sustentationem. 60. penas taxare congruam sustentationem. 61. penas taxare congruam sustentationem. 62. penas taxare congruam sustentationem. 63. penas taxare congruam sustentationem. 64. penas taxare congruam sustentationem. 65. penas taxare congruam sustentationem. 66. penas taxare congruam sustentationem. 67. penas taxare congruam sustentationem. 68. penas taxare congruam sustentationem. 69. penas taxare congruam sustentationem. 70. penas taxare congruam sustentationem. 71. penas taxare congruam sustentationem. 72. penas taxare congruam sustentationem. 73. penas taxare congruam sustentationem. 74. penas taxare congruam sustentationem. 75. penas taxare congruam sustentationem. 76. penas taxare congruam sustentationem. 77. penas taxare congruam sustentationem. 78. penas taxare congruam sustentationem. 79. penas taxare congruam sustentationem. 80. penas taxare congruam sustentationem. 81. penas taxare congruam sustentationem. 82. penas taxare congruam sustentationem. 83. penas taxare congruam sustentationem. 84. penas taxare congruam sustentationem. 85. penas taxare congruam sustentationem. 86. penas taxare congruam sustentationem. 87. penas taxare congruam sustentationem. 88. penas taxare congruam sustentationem. 89. penas taxare congruam sustentationem. 90. penas taxare congruam sustentationem. 91. penas taxare congruam sustentationem. 92. penas taxare congruam sustentationem. 93. penas taxare congruam sustentationem. 94. penas taxare congruam sustentationem. 95. penas taxare congruam sustentationem. 96. penas taxare congruam sustentationem. 97. penas taxare congruam sustentationem. 98. penas taxare congruam sustentationem. 99. penas taxare congruam sustentationem. 100. penas taxare congruam sustentationem.

Oppones. Multa ex allatis, præsertim posteriora n. 12. negantur Vicario Generali ab Auctoribus variis. Specialiter autem impugnatur potestas cognoscendi causas Matrimoniales vi mandati Generalis; quia causæ Matrimoniales æquiparantur Criminalibus; & arduis. c. penult. de in integr. Restit. & Trid. S. 24. c. 20. de Ref. dicit, earum cognitionem Episcopalis esse auctoritatis. 22. Auctores sine dubio non conveniunt in determinandis iis omnibus, ad quæ sufficit mandatum generale, & quæ exigunt mandatum speciale; eo quod à Jure non sunt determinata in specie. Ego judicavi, me non erratum tribuendo potestatem generalem Vicario in enumeratis casibus pro Germania nostra, si sequar Begnudellium recentissimum Scriptorem, qui ipse per plures annos sustinuit Officium Vicarii Generalis in Germania, nimirum Frisingæ, & in prædictis omnibus Vicario jurisdictionem absque speciali mandato adstruit V. Episcopus. Quando dubitat Vicarius Generalis, an indigeat mandato speciali, & Episcopus præsens est, in negotiis magis arduis decet ad illum recurrere: si verò Episcopus proficiscatur peregrine, vel difficilis ad eum recursus sit, solet dare Vicario lenius mandatum etiam ad specialia. Quod additum est de causis Matrimonialibus, destituitur sufficienti fun-

damento: nam in c. penult. cit. causæ Matrimoniales æquiparantur quidem Criminalibus, sed in hoc tantum, quod per arbitros cognosci & decidi nequeant: Tridentinum verò per hoc, quod Episcopo tribuat potestatem cognoscendi, & decidendi Matrimonialia, ademit quidem eam Archidiacono, Decanis &c. non autem Vicario Generali, cum utriusque sit eadem jurisdictio. Idem, & non plus, eruitur ex c. 12. de Excess. Prælat. Cæterum in Germania solet Episcopus aliquem specialiter constituere pro causis Matrimonialibus, quem vocamus Officialem, ut supra insinuat.

Dico 4. Vicarius Generalis visui Vicariatus & mandati generalis multa non potest, quæ alias Episcopo competunt, sed indiget mandato speciali, expresso vel tacito. Sumitur rursus ex c. 2. cit. cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. c. 2. de penit. Gremis. in 6. c. 81. de R. J. in 6. Dixi 1. quæ alias competunt Episcopo, præsertim quæ ei competunt non ut Episcopo & jure ordinario, sed ut delegato Sedis Apostolicæ specialiter commissa à Papa vel Concilio Generali, aut ex privilegio, & jure speciali. 2. multa, scilicet ea, quæ vel ex dispositione Juris, vel ex consuetudine, vel propter rei arduam juxta prudentis viri arbitrium reservantur ipsi Episcopo ejusque speciali licentia, & non esse comprehensa in primo mandato generali merito creduntur. 3. indiget mandato speciali, expresso vel tacito. Tacitum mandatum dari putat laudatus Begnudellius contra Rebuff. & alios, quando Vicarius constitutus est ab Episcopo cum libera, speciali, & plenaria potestate, vel cum hac clausula: possit omnia, quæ potest Episcopus. Sed rectius videtur negandum, saltem quoad posteriorem clausulam, etiam si Episcopus hæc verba ei adjiceret: etsi speciale mandatum requirant. per c. 4. de Procurat. in 6. quia specialia non committuntur, nisi in specie exprimantur, cum speciali notâ digna sint. c. 2. § 81. cit. Si tamen Episcopus in hujusmodi mandato, tali clausula munito, exprimeret unam vel alteram causam in specie, quæ alias requirit mandatum speciale, adderetque: & alia omnia possit, quæ speciale mandatum requirunt; tunc vi hujus clausulæ posset minora & æqualia expressis, licet alias speciale mandatum exigent, non verò majora, sine nova commissione. arg. c. 15. de Refr. & Clem. 2. de Procurat.

Quæres, quænam sint illæ causæ & casus, pro quibus Vicarius Generalis indiget speciali mandato & consensu Episcopi? R: sunt 1. Causæ Criminales graviores. c. 2. h. t. in 6. Unde Vicarius sine mandato speciali non potest depone- nere Clericos, privare beneficiis, eorum bona addicere fisco, hæreticum condemnare ad mortem: potest tamen de criminibus inquire- re, & cognoscere eum in finem, ut Episcopo referat, aut ut emendet, ac amoveat scandala; non verò ut ipse puniat: item potest incarceratione delinquentes, moderare verberare, & tor- quere etiam, imò absolute ad trirèmes mittere. 2. Causæ arduæ, quales sunt vilitate Diocæ- simi, nisi impedit Episcopo: congregare Sy-

nodum Diocesanam : adire loco Episcopi Synodum Provinciale aut Generalem : ultimas voluntates, etiam pias, exequi : alienare res Ecclesie : causas feudales, saltem majores, cognoscere ac decidere, aut juramentum fidelitatis à vassallis Episcopi recipere : pensionibus aut collectis, vel subsidio charitativo onerare Clericos vel beneficia : exigere quartas Decimarum, Funeralium, aut Synodaticum : adire hereditatem lucrosam Ecclesie Cathedrali delatam, aut eidem constituere deconomum : dare Coadjutorem Parocho, aut in parochia constituere Vicarium perpetuum : exequi mandata & poenas Edictorum : judicare in causa Episcopi, vel ejus Ecclesie : procedere contra Canonicos ; quod respectu exemptorum tam Collegiate quam Cathedralis Ecclesie ne quidem cum mandato speciali potest, nisi adhibitis duobus de Capitulo : interesse electioni Prælatorum : dare licentiam Clericis prorogandi jurisdictionem Judicis Ecclesiastici. 3. *Causa Beneficiales*, puta conferre beneficia quæ ad liberam Episcopi collationem pertinent, aut præsentare ad beneficia, quæ sunt juris Patronatus Episcopalis : recipere resignationes beneficiorum : erigere novam parochiam, aut transferre Ecclesias vetustate collapsas, ad Matricem vel aliam viciniorum : unire beneficia : ea suppressere : dividere Ecclesias parochiales : dare consensum in reservationem juris Patronatus. 4. *Actus jurisdictionis voluntarie, & liberalis gratia*, ut concedere indulgentias : dare Dimissorias, nisi Episcopus agat in remota, & ab Ordinandis adiri difficulter possit : absolvere à casibus, Episcopo reservatis à jure (potest tamen absolvere à casibus, quos sibi Episcopus reservat, item à censuris, & casibus Pontificis, in quibus absolvit Episcopus ratione necessitatis) dispensare in votis, juramentis, impedimentis Canonicis : statutis & legibus diocesanis, observatione festorum, jejuniorum, in irregularitatibus, etiam ex delicto occulto provenientibus &c. nisi in his casibus potestatem dispensandi tribuat vel necessitas, vel consuetudo ; nam vi consuetudinis in Germania Vicarii Generales passim dispensant in observatione festorum, jejuniorum, & aliis similibus frequenter occurrentibus, item in denuntiationibus Matrimonialibus : commutare vota, vel poenas, vel facere compositionem cum reis. 5. *Actus Ordinis Episcopalis*, uti consecrare calices, patenas, & corporalia : consecrare Ecclesias : consecrare Virgines : benedicere Abbates & Abbatissas : conficere olea sacra : conferre Ordines : dare licentiam conferendi eosdem alieno Episcopo in diocesi sui Episcopi &c. Quæ omnia sine mandato speciali non potest Vicarius, etiam si simul sit Episcopus ; si verò Episcopus non sit, neque cum mandato speciali has functiones peragendi capax est ; conceditur tamen ipsi, licet non Episcopo, cum mandato speciali reconciliare Ecclesias, & benedicere paramenta ; quia non sunt actus Ordinis Episcopalis. Denique prohibita est Vicario sine speciali licentia Episcopi translatio sue potestatis Vicarialis in alium, per c. 4. h. t. &

Novel 128. c. 20. hinc non potest sibi substituire delegatum ad Universitatem causarum ad longum tempus ; quamvis possit ad breve ob valetudinem vel aliam necessitatem, aut unam vel alteram causam alteri delegare totam. Desumpti hæc iterum ferè ex Begnudellio cit. Vicario Frisingensi.

Dico 5. Jurisdictio & Officium Vicarii Generalis finitur 1. Renuntiatione, qua sponte dimittit Vicariatum. 2. Revocatione data potestatis ab Episcopo facta & intimata Vicario ; nam quamdiu non intimata fuerit Vicario hæc revocatio, & quidem per ipsum Episcopum, vel alium ad hoc deputatum, tamdiu durat potestas Vicarii ; ac proin ejus acta valent post revocationem, nondum tamen ipsi cognitam vel cognitam quidem, sed non per Episcopum, vel ab eo deputatum : quia per quas causas aliquid nascitur, per easdem & dissolvi debet. c. 1. de R. J. sed Vicarius Generalis nascitur per expressam intimationem Episcopi, sive ore tenus, sive scripto (quo modo rectè constituitur Vicarius, ut legitime probari valeat : communicata potestas) illa fiat ; quia requiritur consensus Vicarii delatum officium acceptantis : ergo. 3. Per mortem naturalem Episcopi. 4. Per mortem ejus Civilem, puta per depositionem. 5. Per translationem illius ad alium Episcopatum. 6. Per renuntiationem seu resignationem Episcopatus. Quibus casibus, saltem quatuor ultimis, extinguitur in Vicario omnis potestas, etiam quoad causas jam inchoatas ante mortem, depositionem, translationem, vel resignationem Episcopi, adeoque etiam si res non amplius sit integra : & per hoc etiam differt Vicarius à Judice delegato, cujus potestas non expirat cum morte delegantis, si res non amplius sit integra, sed negotium jam coeptum. c. 19. & 20. de Off. deleg. Ratio disparitatis est ; quia potestas & tribunal Vicarii est idem cum potestate & tribunali Episcopi : ergo impossibile est pereunte uno durare alterum : at potestas & tribunal delegati est distinctum à tribunali delegantis ; unde & à delegato ad delegantem datur appellatio, non verò à Vicario ad Episcopum. c. 2. de consuet. in 6.

Sed quid ? si Episcopus sit excommunicatus, & suspensus, interdictus, & sic carens omni jurisdictione : vel si captus à Paganis, hæreticis &c. nequeat exercere jurisdictionem in sua diocesi : estne adhuc aliqua potestas Vicario Generali ? 2. est habitualiter, non actualiter ; nam sicut ipse Episcopus in his casibus non potest exercere jurisdictionem propter impedimentum, eaque interea devolvitur ad Capitulum, ita pariter impeditum est exercitium ejusdem jurisdictionis in Vicario : quæ proin non finitur, sed suspenditur, usque dum tollatur impedimentum ex parte Episcopi.

§. 2.

De Vicario Capituli.

Sciendum, quandoquidem Sede Episcopali vacante jurisdictio devolvitur ad Capitulum. c. 3. & fin. de suppl. neglig. in 6. idem Capitulum tenet

teneri intra 8. dies vacationis sibi notificatae novum constituere Vicarium, vel confirmare antiquum, qui fuit Sede plena. Trid. c. 24. c. 1. de Ref. Si intra hoc tempus non eligat Vicarium, constitutio Vicarii devolvitur ad Metropolitanum, vel si Ecclesia sit exempta ad Seniores vel propinquiores Episcopos. Trid. c. 24. Ratio sic statuendi fuit, ut evitetur contentio, & negotia non nimis protulerentur: quae facile contingerent, si administratio communis Capituli suffragiis fieret, cum ferè tot solent esse sententiae, quot capita. Vicarius Capitularis iisdem qualitatibus debet esse praestitus, quibus Vicarius Episcopi; non tamen necessario assumitur ex gremio Capituli, neque necessario eligendus secundum formam c. 22. de Elect. Sed sufficit, si maior Capitularium pars in unum conspiret. Eius jurisdictio partim similis est jurisdictioni, quam habet Vicarius Episcopalis, quia ordinaria & extendens se ad omnia, quae potest Capitulum Sede vacante in jurisdictione Episcopali, in qua succedat, partim dissimilis, & amplior; liquidem

12 Dico, Jurisdictio Vicarii Capitularis probabilis se extendit etiam ad illa, quae vivente Episcopo & Sede plena indigent speciali mandato, modo alias ea competant Capitulo. Garc. de Benef. p. 5. c. 7. n. 28. cum aliis contra Barbo. & quosdam alios. Ratio petitur ex Trid. quod voluit à Capitulo constitui Vicarium sedeo, ut evitetur confusio & causarum protelatio, si componi deberent per omnium Capitularium suffragia, quae raro & difficulter conspiciantur: atqui hoc incommoda non evitarentur in negotiis majoribus, in quibus Sede plena indiget Vicarius speciali mandato, si etiam Sede vacante requireretur speciale mandatum Capituli: ergo Trid. non voluit reservari Capitulo ea, quae Sede plena requirunt speciale mandatum. Per hoc tamen non prohibetur Capitulum, quò minus possit in aliquas causas Vicario suo adimere jurisdictionem, easque per viam delegationis cuidam alteri committere.

13 Quaes, quamdiu duret jurisdictio Vicarii Capitularis? R. Donec novus Episcopus electus & confirmatus fuerit, ac possessionem Episcopatus adierit; quia Capituli jurisdictio Episcopalis, quae ad ipsum Sede vacante devoluta est, non durat diutius. Novus igitur Episcopus constituit novum, vel confirmat eum, quem elegit Capitulum: qui etiam juxta Trid. c. 24. à Vicario Capitulari, uti & Oeconomus, & alii Officialibus, qui Sede vacante pro Episcopo constituti sunt ad res administrandas, rationem exigere gesti officii & administrationis potest, atque punire, quos in venerit male functos suo officio & administratione sibi commissa.

§. 3.

De Vicario Parochi, ac in Divinis.

14 Sciendum, Vicarios in Divinis, seu in Beneficiis, maxime Parochialibus, esse in duplici classe, nempe Perpetuos & Temporales. Nec nobis sermo est de illis Vicariis, qui in Ecclesiis

Illustribus munus Canonicorum implent in Horis Canonicis & Officiis Divinis in Choro decantandis, peragendis, ac propterea appellantur *Chori-Vicarii*; de his enim SS. Canonibus, qui volunt Canonicos Divina Officia obire per se ipsos, Trid. c. 24. c. 12. de Ref. nihil sciunt; sed de Vicariis, qui Parochorum vices gerunt. Ex his *Perpetui* vocantur, qui in Beneficio jus & titulum obtinent, saltem ut lem pensionis ex redditibus Parochialibus sibi assignatae, quae portio plerumque est tertia pars reddituum, nonnunquam tamen etiam major vel minor, modo sufficiens ad congruam sustentationem Vicarii, juxta determinationem Episcopi. Trid. c. 7. c. 7. de Ref. atque tanta sit, ut possit etiam hospitalitatem exercere erga peregrinos, & misericordiam erga pauperes; jura Episcopalia solvere, aliaque onera supportare. c. 2. de suppl. negl. Hujusmodi Vicarii equiparantur veteris Parochis, nec possunt pro libitu amoveri, sed solum ex causa in jure approbata. c. 3. h. t. Clem. un. eod. & potissimum reperiuntur in Parochiis, quae sunt unitae Monasteriis Collegiis, & locis piis. Vicaria autem perpetua est propriè dictum Beneficium. c. 27. de Refr. Econtra *Temporales* Vicarii sunt, qui in Beneficio jus & titulum non habent, sed velut Mercenarii constituuntur solum ad tempus, ac ad nutum constituentis, vel illius, cui substituantur, amovibiles sunt: cujusmodi assumuntur, si Parochi forte aegrotent, vel obruantur occupationibus, vel ex justa causa absint à Parochiis, vel degant in Novitiatu Ordinis Religiosi, vel si de novo Rectore non statim possit provideri Ecclesiae vacanti &c. Isti Vicarii vocantur etiam *Capellani*, aut *Curati*. His autem valde vicini sunt, quos Parochi sibi assumunt in auxilium exercendae curae animarum, & *Cooperatores* dicuntur: hoc tamen inter utrosque discrimen est, quod Cooperatores habeant jurisdictionem merè delegatam & distinctam à Jurisdictione Parochi, consequenter ab ipsis non delegabilem amplius; Vicariis autem Temporales habeant jurisdictionem quasi ordinariam, imò eandem, quam habetis, cujus agunt vices, adeoque delegabilem ab ipsis alteri quoad unam vel alteram partem vel negotium: imò ex gravi causa & ad modicum tempus suam totam jurisdictionem alteri concedere, & sibi substituere permittuntur. arg. l. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisd. pr.

Dico, Ad Vicarium perpetuum pertinet tota cura animarum, & exercitium juris Parochialis, ita ut Rector Ecclesiae, cui Parochia incorporata est, se immiscere non debeat aut possit, vivente Vicario & in vivo. Ita communis, & ratio est, quia pastoralis cura actualis tota Vicario commissa est, isque in omnibus equiparatur Parocho, adeo ut, quidquid de Parocho reperitur statutum in jure, etiam intelligendum veniat de Vicario Perpetuo. Clem. un. h. t. Ad summum igitur penes Rectorem principalem est cura animarum in habitu, penes Vicarium autem in actu; quamvis ad Rectorem principalem pertineat exercitium juris Parochialis quoad forum exterritum & contentiosum.

sum in defendenda Ecclesia, item reparatio fabricæ, saltem si maiorem fructuum partem percipiat: ut adeo Vicarius Perpetuus melius vocetur Rector animarum, quam Rector Ecclesiæ, nisi & reliquam curam ex speciali commissione habeat etiam pro foro externo. Oppones: quando præsens est is, cuius vices gerit aliquis, cessat potestas vices gerentis: ergo etiam præsentem Rectorem principali Ecclesiæ cessat potestas Vicarii Perpetui. *æ. Dist. Ant. si is, cuius vices geruntur, retinet potestatem & curam actualem, uti retinent, qui constituunt Vicarios temporales. C. Ant. secus. N. Ant. & Conf. vel si vices gerens habeat suam jurisdictionem ab eo, cuius vices gerit. trans. Secus. N.*

Ex dictis deducitur 1. Vicarium perpetuum debere esse 25. annorum, dum assumitur. 2. intra annum ab adepta Vicariæ quietâ possessione fieri Sacerdotem. 3. residere in sua Ecclesia, nec posse habere duas Vicariâs perpetuas; quia nimirum omnino æquiparatur vero Parocho. 4. non amittere Vicariam per mortem vel depositionem Rectoris principalis; quia suam jurisdictionem non habet à Rectore principali, qui illum ad summum præsentavit, sed habet ab Episcopo, à quo examinandus & instituendus est. *c. 3. b. t.* Aliud est de Vicaria temporali, quæ finitur per mortem Rectoris principalis, uti & per huius Revocationem, etiam tacitam, ut si ipse principalis se rursus applicet officio Pastoralis.

TITULUS XXIX.

De Officio & Potestate Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

1. Notio Judicis & Jurisdictionis: item Officii Nobilis & Mercenarii in Judice.
2. 3. Definitur Judex, & dividitur, præcipue in Ordinarium & Delegatum. Delegatus differt à Vicario.
4. Episcopi in Exemptis non procedunt tanquam Iudices Ordinarii, sed ut Delegati Juris.
5. 6. 7. Definitur Jurisdictio in genere, & dividitur, præcipue in Jurisdictionem simplicem, & Imperium: in Ecclesiasticam & Secularem: in Voluntariam & Contentiosam: in Ordinariam & Delegatam.
8. Quomodo acquiratur Jurisdictio tum Ordinaria tum Delegata.
9. Definitur Imperium, & dividitur in Merum ac Mixtum.
10. Quomodo differant Officium & Potestas.
11. Potestas Delegati desumenda est ex mandato Delegantis.
12. Generaliter delegata ei censentur omnia, sine quibus expediri causa nequit.
13. Etiam executio sententiæ regulariter.
14. 15. Delegatus quando subdelegare possit, & dare Judicem.
16. An etiam, si recusetur Delegatus. Penes quem sit pronuntiare in casu Recusationis.
17. In quibus consistat officium & obligatio Delegati. Item an Partes possint prorogare Dele-

gato jurisdictionem ad tempus, locum, causam, personam, non expressa in mandato.

18. Potestas Delegati finitur per mortem Delegantis, si res adhuc sit integra: quid sit, rem esse integram, & an definat esse per solam citationem.
19. 20. 21. 22. 23. An & quomodo finiatur per revocationem, mortem Delegati, lapsum temporis, confessionem negotii, & sententiam invalidè latam.
24. Quis delegare possit.
25. Quæ causæ delegari, & an Imperium.
26. 27. Et quibus. An causæ Ecclesiasticæ, vel temporales Clericorum etiam Laicis.
28. Quid Juris, si eadem causa delegetur pluribus.
29. A Delegato, vel Subdelegato, ad quem sit appellandum.

A B hoc titulo usque ad finem lib. I. Decretalium traduntur Præparatoria Judiciorum, quæ in libro II. ordinantur. Et quamvis alias moris sit, à genere ad species descendere, placuit tamen hic Juris nostri Compilatori à speciebus ascendere ad genus, dum prius tractat de Officio Judicis Delegati & Judicis Ordinarii, ac tum primò de Officio Judicis in genere. Nos in reverentiam illius eodem servato ordine præmittimus ea, quæ his omnibus communia sunt, vel ritè intelligendis inserviunt, nempe naturam & varietatem Judicis & Jurisdictionis.

§. 1.

Quid & quotuplex sit Judex: Jurisdictio: & Imperium.

Sciendum, Judicem & Jurisdictionem appellari à jure dicendo vel dicendo. *l. 1. 2. 10. ff. de jurisdict.* Judex igitur vocatur, qui aliis jus dicit super causa controversa: Jurisdictio autem significat facultatem jus dicendi. Cum verò jus dici, seu secundum leges Justitiæ pronuntiare de re nequeat sine prævia cognitione causæ controversiæ, ideo officium Judicis præcipue & essentialiter consistit in duobus, videlicet in cognitione controversiæ, & pronuntiatione sententiæ. Siquis autem facultatem pronuntiandi non habeat, seu jurisdictionem, sed solum notionem, seu facultatem cognoscendi, ac suam mentem dicendi, at non decidendi causam, non est propriè Judex, quamvis vocetur Judex Notionalis, vel Pedaneus. Licet autem defacto Iudices Pedanei, jurisdictione carentes, constitui non amplius soleant, iis tamen vicini sunt, quos in Foro Civili Commissarios vocant, & Consulentes, in Foro autem Ecclesiastico Auditores, quibus committitur examen causæ controversæ, testium &c. eo tantum fine, ut rem omnem deferant ad suos Principales, qui postea ferunt sententiam, vel juxta relata causam deciderint. Cum jurisdictione quandoque confunditur Imperium. per *l. 3. 4. ff. de Off. Pres. stricte* tamen sumptum juxta communioem est species Jurisdictionis. per *l. 3. ff. de jurisd.* Nam jurisdictionis Judicis alia est simplex, alia Imperium, de

de quibus infra. Ceterum Judex dicitur procedere ex Officio Nobili, quando cognoscit, & pronuntiat de causa motu proprio, & nemine petente: ex Officio Mercenario autem, quando fit facit ad instantiam Actoris, per actionem postulantis, quod sua interest; nam officium mercenarium Judicis non appellatur à mercede, quæ in Judice sordes redolet, sed inde, quia subservit actioni propositæ, & impenditur ex jure stricto ad instantiam Actoris.

Dico 1. Judex Jurisdictionalis est persona publica, cui competit potestas, & incumbit officium, de controversiis litigantium in iudicium deductis cognoscendi, & secundum leges, locorumque consuetudines pronuntiandi. Colligitur ex c. foris 10. de V. S. & ex dictis.

Dico 2. Judex alius est 1. Summus, cui competit potestas seu jurisdictio summa in iudicando, qualis est in Summo Pontifice pro foro Ecclesiastico per totum mundum, & vocatur Potestas Clavium, in Imperatore & Regibus pro foro seculari & suis terris, ac appellatur *Majestas*, seu suprema potestas regendi Rempublicam; qualis etiam reperitur in summo supremi Principis, Superiorem non recognoscentis, dictasterio. Et alius Subaltermus, cui competit jurisdictio subalterna, seu quæ summæ Potestati subordinata est, atque dicitur etiam jurisdictio *Territorialis*, qualem pro foro Ecclesiastico obtinent maxime Episcopi, qui in partem sollicitudinis, & in levamen Summi Pontificis evocati sunt, per certa territoria, provincias, & dioceses: pro foro seculari autem Principes & Status Imperii in suis ditionibus respectu personarum & rerum ibidem existentium. Germanicè vocatur ista *die Lands-Sürstliche Obrigkeit*.

h. j. de anno 1548. §. 66. 2. alius est Ordinarius, qui habet jurisdictionem Ordinariam & propriam, seu ratione proprii muneris competentem. Et alius *Delegatus*, qui exercet jurisdictionem delegatam, seu ex alterius (hominis vel juris) commissione sibi specialiter concessam, & distinctam à jurisdictione illius, cuius nomine, vice, & auctoritate eam exercet: si quidem *delegare* nihil est aliud, quam alteri vires suas committere data potestate iudicandi. Unde Judices Delegatos Jus Civile vocat *Dante* l. 5. c. de iudic. l. unic. C. qui pro sua jurisd. Prædicti verò etiam *Commissarii*. Si Judex delegatus sit à supremo Principe, Papa vel Imperatore, vocatur *Delegatus Principis*, si ab alio homine, *Delegatus inferioris*. Si alicui omnes causæ, vel universim, vel saltem in aliquo genere subalterno, v. g. omnes causæ Decimales, Matrimoniales &c. committantur, quamvis cum restrictione ad certum locum, vel tempus, appellatur *Delegatus ad Universitatem causarum*: si vero una tantum, vel plures quidem causæ, sed certo numero, vel inter certas personas motæ, v. g. causæ Decimales inter Parochum & Monasterium, alicui demandentur, *Delegatus simpliciter & propriè*, vel *Delegatus specialis*, seu ad certas causas dicitur. Qualiscunque autem fuerit Delegatus, semper differt à Vicario per hoc, quod Vicarius exerceat quidem jurisdictionem vicariam, sed eandem cum suo principi-

pali, ut vidimus de Vicario Episcopi: contra Delegatus jurisdictionem distinctam ab illius jurisdictione, cuius vice eam exercet. In hoc Titulo tantum sermo erit de Judice Delegato; non de Ordinario, qualis est etiam Judex summus & subaltermus, atque illi, quos hi in suis territoriis constituunt Judices, ac jurisdictionem tribuunt ipsorum officio annexam, adeoque ordinariam.

Dico 3. Episcopi, quibus Jus Commune, præsertim Tridentinum, sæpius tribuit potestatem in Exemptos pro certis casibus, non sunt horum Judices Ordinarii, sed tantum Delegati, non quidem hominis, sed Juris. Ita communior cum Barb. & Sanch. Ratio est, quia in his casibus jurisdictio in Exemptos non competit Episcopis ratione muneris sui Episcopalis, sed ex speciali commissione Juris, ut indicatur clarè c. 13. §. ceterum. de Offic. Ord. c. 9. in fine de heret. c. un. de statu Regul. in 6. Clem. un. de suppl. neglig. Trid. in variis locis, nempe S. 5. §. 6. c. 2. de Ref. &c. ubi Episcopis expressè tantum ut *Delegatis Papæ, & Delegata Sedis Apostolicæ auctoritate*, contra Exemptos procedere permittitur. Oppones 1. jurisdictio, quæ defertur ab ipsa lege, est ordinaria, ut colligitur à contrario ex l. 6. ff. de jurisd. sed &c. 2. Episcopi antecederent ad exemptionem in Regulares, & alios, nunc exemptos, de Jure Communi habebant jurisdictionem ordinariam, ut nemo negat: ergo in iis, in quibus sublata exemptione datur iterum Episcopis potestas contra eos procedendi, restituitur ipsis antiqua potestas: sicut, quando Parochus absolvitur ab excommunicatione, restituitur ipsi jurisdictio antiqua, nimirum ordinaria, quam prius habuit, in ordine ad suos Parochianos absolvendos pro foro interno. 3. Jurisdictio, quæ conceditur Episcopis à Papa tanquam annexa Officio, transit in ordinariam: sed &c. 1. Nisi lex tribuat jurisdictionem per modum specialis commissionis & delegationis. C. Ma. secus. N. Ma. Ad 2. Dist. Conf. si exempti sublata exemptione subiciantur Episcopis simpliciter, vel ut Episcopis. C. Conf. si tantum ut Delegatis Sedis Apostolicæ, vel per modum specialis commissionis. N. Conf. Argumentum procedit, quando Episcopis datur potestas in exemptos simpliciter, vel cum hac clausula, non obstantibus privilegiis; vel quando Jus addit, etiam tanquam Delegati, uti facit Trid. S. 6. c. 4. de Ref. &c. 22. c. 10. de Ref. non verò, quando datur potestas tantum ut Delegatis Papæ, vel auctoritate Papæ procedendi. Cum Parochus non est paritas, quia ipsi simpliciter conceditur & restituitur potestas per excommunicationem adempta. Ad 3. claret ex dictis cc. & Trid. quod Episcopis plerumque concedatur jurisdictio in exemptos per modum Delegationis, & non ratione Episcopalis muneris. Exinde autem, quod Episcopi tantum sint Judices Delegati, inferitur 1. ab ipsis non ad Archiepiscopum, sed ad Pontificem, velut Delegantem, esse appellandum. per c. 27. §. porro h. t. 2. hanc eorum jurisdictionem Sede vacante non transire ad Capitulum: 3. & Vicarium Generalem non posse eam

eam usurpare sine speciali mandato, & subdelegatione Episcopi.

5 Dico 4. Jurisdictio in genere est potestas publica de causis controversis jus dicendi, ordinata ad gubernationem Subditorum. Ita quoad sensum Molina tr. 5. d. 2. n. 1. & alii. Per vocem publica indicatur, partim quod non privata, sed publica tantum auctoritate Reipublicæ, Magistratûs, aut Principis acquiratur, partim quod personam, eâ præditam, faciat publicam, & super cæteros eminentem, eique auctoritatem tribuat talis potestas: & hinc differt à potestate Patria, Dominica, & Oeconomica, quam habet pater in filium, dominus in servum, maritus in uxorem, magister in discipulum, quia hæc solum privatae sunt, & propriæ non jurisdictio, utpote non descendentes ab Auctoritate publica. Per voces, *ordinata ad gubernationem subditorum*, differt maximè à jure proprietatis, quæ utilitatem privam obligantis; & à potestate Tutoris atque Curatoris, quæ præcisè bonum pupilli vel minoris respicit; jurisdictio autem ex se refertur ad utilitatem publicam, & in bonum subditorum, tanquam Communitatis, regendæ per homines hac potestate præditos. Per *causas* intellige omnes, tam Criminales quam Civiles &c. Dixi autem, *Jurisdictio in genere*; nam jurisdictio in specie, seu *Simplex*, prout opponitur Imperio, alteri distinctionis membro, in quod dividitur jurisdictio in genere, est potestas præcisè jus dicendi in causis Civilibus absque jussione, coërcitione, & jure exequendi sententiam; nam jussio, coërcitio, & executio jam involvunt Imperium. Probatur autem divisio jurisdictionis in jurisditionem simplicem, & conjunctam cum Imperio, ex l. 3. ff. de Jurisd. ex l. 1. ff. ult. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisd. Porro re ipsa non facillè conceditur jurisdictio, vel ordinaria vel delegata, sine omni imperio, seu sine potestate coërcendi & puniendi inobedientes, imò raro etiam sine potestate exequendi; cum sine tali potestate ferè inutilis foret jurisdictio. Et hinc, quando conceditur jurisdictio, hoc ipso concessa intelliguntur omnia, sine quibus jurisdictio expediri non potest. l. ult. cit. l. 2. ff. de Jurisd. c. 1. h. t. Sine aliquo autem imperio ferè inutilis foret jurisdictio.

6 Dico 5. Jurisdictio ulterius dividitur 1. in *summam* & *subalternam*, quas jam explicavimus n. 3. 2. in *Ecclesiasticam*, quæ in personas sacras, vel circa res sacras, aut spirituales, & in *Secularem* seu *Politicam*, quæ in solos laicos & circa res profanas & politicas exercetur. Ecclesiastica alia est *fori interni*, quæ in sacro Pœnitentiæ tribunali & conscientiæ tantum; alia *fori externi*, quæ extra Pœnitentiæ & conscientiæ tribunal etiam locum habet. 3. in *Voluntariam*, quæ afficit volentes, versaturque circa ea publicæ potestatis exercitia, quæ sine contentione & coërcitione fiunt, uti sunt concedere privilegia, legitimare, dispensare, absolvere à Censuris, administrare Sacramenta &c. & in *Contentiosam*, quæ exercetur per se in invitos & nolentes, vel etiam cum aliqua contentione

partium, aut coërcitione Judicis; cujus actus sunt ferre leges & statuta, præcipere & punire, causas Civiles & Criminales definire &c. Actus jurisditionis voluntariæ tum validè tum licetè exercentur in subditos (non solenniter tamen) etiam extra territorium proprium. per text. & DD. in c. 7. de Off. Leg. § l. 2. ff. de Off. Procons. (excepta collatione Ordinum, & Sacramenti Confirmationis) non tamen actus jurisditionis contentiosæ. per c. 2. de Const. in 6. nimirum sine consensu Judicis territorialis illius loci, in quo exercentur, & sine consensu Partium. 4. in *Realem*, seu Patrimoniale, quæ perpetuò in hæret rei vel loco cuidam. v. g. castro, pago, territorio, atque transit ad hæredes, vel successores, etiam extraneos, ad quos devenit castrum, pagus, territorium: talem obtinent Principes, Comites, Barones, & Status Imperii ratione suarum ditionum. Et in *Personalem*, quæ principaliter conceditur personæ, dignitatem vel officium aut locum aliquem possidenti, desinuntque cum persona: tales habent Rectores Academici, Consules in civitatibus &c. 5. in *Separatam*, seu Privativam, quæ uni tantum, exclusivè aliis competit, vel quæ quidem duobus vel pluribus concessa est, sed privativè, uni in hoc loco tantum, vel in hac causa; alteri in alio loco, vel in alia causa. Et in *Concurrentem*, seu Cumulativam aut Communem, quæ competit pluribus cumulativè, h. e. ut vel omnes judicent pro indiviso, vel ut quilibet judicare possit sine aliis, eandem jurisditionem in solidum obtinentibus, qui nempe alios prævenirent: ubi tamen & apud quem aliquando cœptum est iudicium, apud eundem & finire debet. l. 30. ff. de Judic.

Demum 6. Dividitur jurisdictio in Ordinariam & Delegatam. Ordinaria, quam multi etiam Propriam vocant juxta l. 4. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisd. competit ex jure proprio, scilicet ratione officii vel dignitatis, cui à Jure vel à Superiore annexa est: sic Jus concessi Episcopis jurisditionem & facultatem dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Trid. S. 24. c. 6. de Ref. sic iisdem ratione Officii sui exercent jurisditionem in omnes suos diocesanos, non exemptos, quoad curam animarum, controversias circa res & negotia Ecclesiastica &c. Delegata (seu Mandata, ut eam vocat Jus Civile i. t. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisd. § l. 16. ff. de Jurisd. imò etiam Jus Canon. c. fin. h. t.) est, quæ nomine & beneficio alterius, seu Juris, seu hominis, ordinariam jurisditionem habentis, exercetur, seu ex speciali commissione, immediata vel mediata: unde quia penes delegantem seu mandantem remanet jurisditionis proprietas & radix, solumque exercitium & usus existit penes delegatum seu mandatarium Judicem, juxta l. 1. § 1. ff. de off. ejus, cui. à quibusdam vocatur jurisdictio aliena, non propria, impropria. Non desunt tamen, qui jurisditionem mandatam distinguant à delegata in specie per hoc, quod per delegatam committatur una tantum vel altera causa expressa; per mandatam verò plures demandentur: item per hoc, quod ha-

bens jurisdictionem delegatam careat potestate exequendi, habens verò mandatum potest exequi sententiam; adeoque confunduntur *Judicem Delegatum & Datum*. Sed reclamant plerique Civilistæ cum Struv. *Exercit. 4. tit. 44.* & contendunt, *Judicem Delegatum à Dato* differre per hoc, quòd Datus, sicut Pedaneus, nullam habeat jurisdictionem, sed meram notionem, & fallum esse ajunt, quòd Delegatus nequeat exequi suam sententiam, per c. 7. 9. *de l. ult. ff. de Offic. ej. c. 1.*

Dico 6. *Jurisdictio Ordinaria* obtinetur vel ab ipsa Lege, vel à supremo Principe, aut ab illo, cui supremus Princeps dedit potestatem erigendi tribunalia & constituendi Magistratus, vel ex *Præscriptione*, vel ex *Consuetudine*, vel etiam ex *Successione*. *Jurisdictio autem Delegata* acquiritur vel à Jure, vel ab homine, potestatem delegandi habente, sive sit supremus Princeps, sive inferior Jux. *Jurisdictio ordinariæ* acquirendæ 5. modi allegati delumuntur ex *Trid. S. 24. c. 6. de Ref. c. 6. de Majorit. c. 18. de Præscript. c. 13. de Off. Jud. Ord. lib. 1. Feud. c. 8. cum c. 6. de Voto*. Duo modi verò, quibus obtinetur *Jurisdictio Delegata*, ex *Trid. S. 5. c. 2. §. 5. c. 2. de Ref. §. 1. ff. de Jurisd.* In dubio autem, an Lex, vel Princeps voluerit conferre jurisdictionem ordinariam vel delegatam, præsumitur contulisse ordinariam, nisi adjiciatur clausula, delegationem denotans, v. g. *procedant auctoritate nostra, auctoritate Apostolica, auctoritate delegata*, nulla admixta exceptione, appellatione remota &c. Dixi. an Lex & Princeps, nam inferiores Magistratus nequeunt conferre jurisdictionem Ordinariam, eò quòd erigere Tribunalia, Officia, & Magistratus novos creare non possint sine supremi Principis vel Legis concessione. Concessum autem in *Statu Ecclesiastico* est à Papa Majoribus Ecclesiæ Prælati, nempe Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, ut in suis Provinciis & Diocesisibus officia publica & Judices sibi subordinatos cum ordinaria jurisdictione constituere possint: in *Statu autem Politico* idem ab Imperatore concessum est Statibus & Proceribus Imperii, ut nempe & illi valeant dicasteria excitare, Magistratus constituere, & in suis territorii Judices, quibus competat jurisdictione ratione officii ad id constituti, ac ordinare tribunalia, cujusmodi duo plerumque sunt, *Concellaria*, & *Camera: die Cansley / und das Hoff- oder Landt-Gericht*.

Dico 7. Imperium est jurisdictione, quæ principaliter exercetur per jussionem & coercitionem. Est duplex, merum & mixtum. *Merum Imperium* est potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos. *l. 3. ff. de Jurid. à Practicis Jurisdictio Alta* vocatur, vel *Judicium Sanguinis*, *Hohe Obrigkeit / Blut-Gericht. Mixtum*, quod à Modernis appellatur *Jurisdictio Bassa*, vel *Vogtei, Nieder-Gerichtbarkeit / Vogteyliche / oder Hofmarth-Gerechtigkeit* est imperium conjunctum cum jurisdictione simplici, consistens principaliter vel in jussione, vel in coercitione, in ordine ad causas Civiles dirimendas. Actus *Meri Imperii* à Molin. d. 6. enumerantur.

Lib. I. R. P. F. b. l. e. r.

merantur sex, ab aliis pauciores: in primo gradu constituunt potestatem ferendi leges Universales, congregandi Concilia & Comitia Generalia, indicendi & inferendi bellum, cognoscendi causas remota appellatione, imponendi tributa, exigendi vectigalia, cudendi monetas, & faciendi ea, quæ vocari solent *Regalia*: atque idem gradus vocatur Imperium Maximū, ac per se solis supremis Principibus competit, quamvis aliqua ex iis per feudum, vel per privilegium soleant concedi etiam inferioribus. Reliqui gradus spectant ad *Justiciam Vindictivam*, & causas Criminales tantum concernunt, quos recentiores Legistæ solent ad tres reducere. In 1. ponunt potestatem plectendi in vita naturali adimenda. In 2. potestatem adimendi vitam civilem per Bannum Imperialem, deportationem &c. In 3. potestatem puniendi in fama, bonis fortunæ, & corpore, citra mortem tamen. Actus *Imperii Mixti* versantur circa causas Civiles, vel Criminales quidem, sed Civiliter intentatas; ejus primum gradum constituit potestas transferendi Episcopos, uniendi & dividendi Episcopatus, unam Ecclesiam Cathedrali subijciendi alteri, legitimandi illegitimè natos, restituendi famam infamibus infamiam Juris, revocandi sententiam, quæ transiit in rem judicatam, concedendi executionem sententiæ posthabita appellatione &c. Atque isti actus relevantur per se supremo Principi. In secundo gradu ponitur potestas coercendi carcerē, vel poenā pecuniariā principaliter in bonum Partis, puniendi leviora delicta, v. g. injurias verbales & reales, *Schmachwort / stossen / fragen / Schlägeren* furta parva, alicubi etiam fornicationes &c. Attendenda est consuetudo locorum (nam de Jure causæ, quæ tractantur Criminaliter, spectant ad jurisdictionem Altam) dein potestas inspiciendi ac determinandi pondera, mensuras, visitandi molendina, hospitia &c. sed ex praxi potius, quam de Jure, item restituendi in integrum, dandi Tutorem vel Curatorem &c. Ex dictis patet. Imperium Merum respicere utilitatem publicam, & Imperium Mixtum utilitatem privatorum.

De Potestate & Officio Judicis Delegati.

Sciendum, potestatem & officium, licet subinde confundantur, discrepare inter se. 1. quòd per potestatem denotetur, quid possit, & per officium, quid debeat facere Jux. Delegatus vi suæ commissionis, vel delegationis. 2. quòd potestas dicat actum primum seu potentiam, officium verò actum secundum seu exercitium actuale.

Dico 1. Potestas Delegati est tanta, quantum sonat mandatum, quo constituitur. Ratio, quia Delegatus gerit vices Delegantis, qui non omnem suam potestatem committit alteri, sed ampliorem & principalem sibi reservat, nec suam ei communicat, sed distinctam, licet suæ subordinatam. *l. ult. ff. de Jurisdic.* consequenter tantum poterit Delegatus, quantum ei concesserit Delegans.

§ 2

Dico

12 Dico 2. Delegatus vi suæ delegationis potest omnia, sine quibus causa sibi commissæ expediri nequit, etiam si in mandato delegationis expressa non sint. c. 5. 7. h. t. Quod etiam verum est de Subdelegato. c. 29. eod. Concordat l. 2. ff. de Jurisd. l. ult. ff. de Offic. ejus &c. cui enim committitur executio finis, etiam accessoria censentur commissæ, ne commissio sit inefficax. Nec obstat, quod jurisdictio delegata aliàs sit stricti juris, & ideo non extendenda ad non expressam in Mandato. c. 32. § 40. h. t. nam ea, sine quibus commissio careret viribus, satis expressa creduntur. Unde in specie potest 1. citare Partes litigantes, & contumaciter non comparentibus infligere poenam à Jure definitam, vel, si definita non sit, arbitrariam. 2. removere obstacula, & impediētes coërcere, etiam per Censuras, si sit Delegatus Papæ; quamquam si se opponat Episcopus, non statim, nec facile ad has descendere debeat, sed prius interdicare ab ingressu Ecclesiæ &c. c. 11. h. t. 3. admittere transactionem inter partes. 4. spoliatum mittere in possessionem bonorum. 5. assumere officiales necessarios &c.

13 Dico 3. Delegatus, etiam non supremi Principis, potest probabilius exequi suam sententiam per suos Ministros, nec tenetur executionem relinquere deleganti, vel demandare, v. g. Judici Ordinario talis loci. Ita Molin. d. 26. n. 5. Abb. & alii contra Imol. Bartolum &c. quia in commissione absoluta censentur omnia esse commissæ, donec causa plenè expediatur usque ad ultimum effectum. Textus c. 4. de for. comp. § l. 15. ff. de Re Jud. qui allegantur in contrarium, accipiendi sunt vel de arbitris, vel de iis Judicibus, quibus tantum simplex committitur notio, uti Pedaneis, vel quibus specialiter cum reservatione executionis demandata est decisio causæ. Dixi 1. etiam non supremi Principis, quod enim huius delegatus possit exequi, si velit, clarum est ex c. 7. § 26. h. t. ubi ad executionem integer annus ei conceditur. 2. sententiam, saltem si ea non sit irrita, vel notoriè injusta; nam sententiam certò nullam, aut notoriè injustam (præsertim si innocens fuisset condemnatus ad mortem vel mutilationem) nec ipse potest exequi, nec ad id tenetur Judex Ordinarius, vel alius, cui demandat Delegatus executionem, per c. 5. de sent. § re jud. quamvis penes hunc sit obligatio exequendi sententiam, certò quidem injustam, non tamen certò irritam, modò non agatur de vita & membris innocentis. c. 28. § quia verò h. t. cum inferioribus, qualis est respectu delegati Papalis etiam Episcopus, non permittum sit judicare de sententiis majorum. Cæterum executor, cui committitur mera executio, non debet esse præditus ulla jurisditione, cum sit purum instrumentum delegati.

Dico 4. Delegatus ad causam particularem, non summi Principis, regulariter non potest subdelegare, seu potestatem sibi commissam iterum committere alteri. c. 62. in fine de appell. l. 5. C. de Judic. l. 5. ff. de Jurisd. Ratio, quia delegatus non habet plus potestatis, quam ipsi commissum sit: sed regulariter non potestas

delegandi iterum, sed facultas exercendi jurisditionem ei committitur: ergo. Dixi 1. non summi Principis: delegato enim Principis propter eminentiam delegantis utroque Jure concessum est subdelegare. c. fin. h. t. c. 62. § l. 5. de Judic. cit. nisi nimirum Princeps specialiter elegeret personam delegati, aut nisi demandasset solam executionem vel certum ministerium. c. fin. cit. aut nisi expresse prohiberet ulteriorem commissionem, addendo v. g. hanc clausulam; per te ipsum, vel: personaliter exequaris hoc mandatum. 2. ad causam particularem, unam vel plures; nam Delegatus ad universitatem causarum subdelegare permittitur juxta communem cum gl. in l. 12. ff. de Off. Procons. quia saltem ex consuetudine censetur habere jurisditionem quasi ordinariam; non tamen potest totam universitatem, seu omnem suam potestatem, sine speciali consensu delegantis in alterum transferre; id enim non esset subdelegare, sed sua potestate ac munere penitus se abdicare, quod nequidem Judex Ordinarius sine consensu Principis vel Reipublicæ potest, per l. 20. junct. gl. ff. de Off. Pres. Pariter suam potestatem absolviendi à casibus Papæ reservatis generaliter sibi ex speciali privilegio concessam, aut similem facultatem, aliis ex parte committere non possunt, quamvis tales sint quasi Delegati ad universitatem causarum; quia nec ex Jure, nec ex consuetudine æquiparantur Judicibus Ordinariis, sed habere censentur merum usum & exercitium jurisditionis sibi indultæ. 3. Regulariter; nam omnis delegatus, etiam ad causam particularem, potest aliquem talis causæ articulum, vel actum jurisditionis, v. g. examen testium, & multò magis actum non jurisditionalem, ut est nudum ministerium, vel mera executio, alteri demandare. c. 27. h. t. & hoc est dare Judicem juxta modum loquendi Juris. l. 12. ff. de Judic. Dein potest omnis delegatus subdelegare, quando id ei à delegante vel expresse vel tacite permittitur; tunc enim non tam suo, quam delegantis nomine, delegat. Denique si quis sit condelegatus cum aliis, vices suas vel alteri condelegato, vel aliis committere non prohibetur. c. 6. h. t. nisi in mandato repariatur similis clausula: si omnes (delegati) adesse nequiverint, vel noluerint, alter vel reliqui nihilominus procedant; tunc enim videtur condelegato adempta potestas subdelegandi, vel saltem alter condelegatus non tenetur admittere subdelegatum extraneum.

Oppones 1. Judex incertus dari non potest. l. 10. de Refr. sed si delegatus posset subdelegare, delegans daret Judicem incertum, quia nesciret, quem sibi substituturus esset delegatus. 2. potestas delegandi specialiter est concessa Judicibus Ordinariis. l. 5. ff. de Jurisd. sed quæ specialis concessionis sunt, non possunt transferri in alios jurisditione mandata. l. 1. ff. de Offic. ejus, cui. pr. ergo. R. ad 1. retorquendo imprimis in delegato supremi Principis, in condelegato, & in delegato ad universitatem causarum, quos subdelegandi potestate præditos esse nemo negaverit propter claros textus. c. 27. § si verò. c. fin. h. t. l. 5. C. de Judic. &c. dein Judex

Judex subdelegatus fit certus per designationem delegati, factam non tam suo, quam primi delegantis nomine. Ad 2. dissimulata retractione priori dist. *Maj.* ita concessa est Judicibus Ordinariis, ut excludantur omnes delegati, & pro omni casu, & circumstantiis, in quibus vel ipsum Jus, vel consuetudo, vel permisso ipsius delegantis subdelegationem concedit. *N. Maj.* ut non excludantur omnes delegati, & in omnibus circumstantiis. *C. Ma.* Ordinarii quidem Judices delegant suo nomine & jurisdictionem propriam; delegati autem subdelegant nomine primi delegantis & jurisdictionem alienam; & hoc est discrimen inter utrosque delegantes. Porro subdelegatis iterum subdelegandi facultatem non concedo, quia nullum Jus ipsis hoc permittit.

15 Dico 5. Judex delegatus, si recusetur tanquam suspectus, potest totam causam (si alias sit potens subdelegare) subdelegare ante recusationem propositam; non verò, postquam ea proposita est, & causa recusandi fuit pronuntiata iusta; sed tunc amittit omnem jurisdictionem. *c. 5. h. t. in 6.* si verò causa recusandi fuit proposita quidem ante litem, ad quam delegatus est, contestationem, de ea verò nondum pronuntiatum, potest quidem adhuc subdelegare suam jurisdictionem totam, sed tantum cum consensu recusantis. *c. 5. cit.* Pronuntiare autem de iustitia cause recusandi Judicem delegatum, vel delegatos, supremi Principis spectat ad arbitros, consensu Partium eligendos. *c. 39. h. t.* Si verò plures sint delegati cum clausula, si omnes non possint, procedat etiam unus eorum, pronuntiare pertinet ad condelegatum. *c. 4. eod. in 6.* Si autem recusetur delegatus inferioris, v. g. Episcopi, vel alterius Judicis Ordinarii, non opus est arbitris, sed de causa suspicionis cognoscit & pronuntiat delegans, & quando recusat Vicarius Generalis, ipse Episcopus. *c. 4. cit.* Hæc procedunt, si delegatus recusetur ut suspectus; quia v. g. uni parti litigantium est nimium conjunctus familiaritate, amicitia, sanguine &c. aut uni verisimiliter est inimicus. Si enim non recusetur tanquam suspectus, sed solum impugnetur mandatum, & in dubium vocetur ipsius jurisdictio; tunc ad ipsum delegatum spectat cognoscere, num sua sit jurisdictio, ac mandatum delegationis valeat, atque pronuntiare. *c. 14. de Rescr. l. 2. C. si contra Jus vel utilit.* Interim verò suspenditur ejus jurisdictio, ita ut sine consensu recusantis vel excipientis non possit procedere in causa delegata; donec causa suspicionis fuerit declarata nulla, vel exceptio frustranea.

Dico 6. Officium Judicis delegati consistit insequentibus. 1. teneretur, si una, vel utraque pars litigantium id petat ante litem contestationem, de sua delegatione fidem authenticam facere, vel ostensis litteris Mandati, si sit delegatus Principis. *l. 1. C. de Mandatis Principum,* vel saltem per testes &c. si sit delegatus inferioris. *c. 24. de Rescr.* alias acta sunt nulla, neque partes citatæ tenentur comparere. 2. expectare, donec sibi præsentatæ sint litteræ delegationis. *c. 12. in fine de appell.* etiam si fiat, eas

jam esse expeditas. 3. admittere probationes causæ & dilationem ad eas conquirendas necessariam, exceptiones rationabiles, deferre legitimæ appellationi (nisi delegans Princeps velit procedi remota appellatione) cum censendus sit delegans velle observari Juris ordinem. *c. 13. h. t.* Neque delegans credendus est velle præjudicare juri Partium, præsertim defensionem Naturali. *c. 15. eod.* 4. observare formam in delegationis mandato præscriptam. *c. 22. de Rescr. § l. 5. ff. Mandati,* alias procedit nulliter; nisi ex subjecta materia, modo loquendi, stylo & praxi Curie colligi possit, formam præscriptam non esse substantialem; vel nisi forma præscripta sit etiam Jure Communi non tanquam substantialis, sed accidentalis. v. g. si alicui committatur, ut assistat Matrimonio præmissis de more denuntiationibus; tunc enim valida foret assistentia etiam omittis denuntiationibus; quia tunc non censeretur nova forma præscripta, sed solum communitio delegati, ut adhibeat illam, quæ & quo modo præscripta est à Jure Communi. Unde si certus locus, vel certum tempus præscribatur in litteris delegationis, delegatus verò illud non observet, acta sunt nulla, nisi partes litigantes communi consensu prorogent Judici delegato jurisdictionem quoad ulterius tempus, vel remotiorem locum, uti possunt. *c. 11. §. in nullo de Rescr. in 6. c. 4. h. t. l. 2. ff. de Judic.* nisi delegans prorogationem prohibeat specialiter, vel nisi non in favorem Partium, sed in bonum publicum aut Ecclesiæ, fuisset præscriptus certus terminus temporis, aut certus locus. A causa autem ad causam, in mandato non expressam, item à persona delegati ad personam in mandato non expressam (nisi delegatus sit ad universitatem causarum) etiam cum consensu Partium non potest fieri extensio. *c. 32. § c. 40. h. t.* sicut tamen communium earum consensu prorogatio quoad locum & tempus fieri potest. §. gratis exercere judicium, & nullum munus à litigantibus acceptare, exceptis esculentis & poculentis, ex mera liberalitate oblati, ac in ea quantitate, ut intra paucos dies absumi possint. *c. 11. cit. §. insuper.* Siquid aliud acceperit, etiam sponte oblatum, tenetur restituere (post sententiam declaratoriam criminis, non ante) etiam si donans obligationem restituendi remittat. *c. cit. §. siquid.* Excipe, nisi delegatus in gratiam Partium debuisset facere sumptus. v. g. in iter; tunc enim horum refusionem accipere, imò exigere potest. 6. non assumere Assessorem vel Notarium sine necessitate, ad parcendum sumptibus; si tamen horum aliquis esset necessarius, assumendus est neutri Parti suspectus, & qui moderatò stipendiò, ab utraque Parte solvendò, contentus sit. *c. cit. §. assessorem.*

Dico 7. Potestas & Officium delegati finitur 18 1. per mortem delegantis, & omnem modum, quo delegans amittit suam jurisdictionem, si res adhuc sit integra, mors publicè nota, & delegans delegavit nomine propriæ personæ. *c. 20. § 30. h. t. l. 6. ff. de Jurisd. l. 58. ff. Mand.* quia delegatus totam suam potestatem habet à delegan-

legante, jurisdictionem ipsi communicante. Dixi 1. si res adhuc sit integra, h. e. quando nondum coepta est per actum jurisdictionis, pertinentis ad substantiam judicii, qualis censetur esse etiam sola citatio Partium, probabilius quoque expedita tantum, & mandata, licet nondum intimata. c. 20. cit. Wiestner n. 88. cum aliis à se citatis. Idque probabilius etiam procedit in foro Civili (quamvis non pauci Legistæ velint, primum per litis contestationem rem definire esse integram) quia Jus Civile, ubi ipsum nihil statuit clarè, sequitur SS. Canones. Nec obstat, quod in c. 19. eod. dicatur causa esse coepta per litis contestationem; quia ibi Pontifex se accommodavit ad casum sibi propositum, in quo lis jam fuit contestata ante mortem delegantis, adeoque per hoc non negavit, jurisdictionem delegatam perpetuari per solam citationem. Unde non placet responsio P. Wiestner n. 87. asserentis, dispositionem c. 19. cit. fuisse correctam per c. 20. cit. cum non sit verisimile, Compilatores Decretalium voluisse asserre textum immediate se subsequentes & inter se pugnantes; correctio Juris quoque omni modo evitanda sit. Ex quibus fit, quod non desinat res esse integra per constitutionem Notarii, vocationem testium, designationem loci pro judicio, mandatum descriptæ citatione datum, neque per subdelegationem, seu constitutionem subdelegati; quia isti actus non sunt substantiales judicii, imò nec sunt judiciales. Dixi 2. mors publice nota, sive naturalis mors sit, sive civilis, qua amittitur jurisdictio à delegante; si enim in loco, ubi jurisdictionem exercet delegatus, publice ignoratur mors delegantis, valent acta delegati ob publicum errorem & titulum coloratum. per l. 3. ff. de Off. Prætoris. Dixi 3. delegatus nomine propria persone, non dignitatis, vel auctoritatis Legis: quippe si delegatio facta esset proximè non à persona delegantis, sed vel à Lege, vel à dignitate Principis delegantis, v. g. nomine Sedis Apostolicæ, per mortem delegantis non amitteretur jurisdictio delegati, per c. 5. de Refr. in 6. quia dignitas non moritur. c. 5. cit. uti nec Lex. Ceterum si delegatus inferioris, & non summi Principis, subdelegavit, jurisdictio subdelegati non expirat per mortem subdelegantis, sed primi delegantis; quia provenisse censetur potius à delegante, quam subdelegante.

19 2. Finitur per revocationem delegantis, tacitam vel expressam, re adhuc integra facta. c. 30. de Elect. §. 9. Inst. de Mand. l. 58. ff. de Judic. Imò etiam si res non amplius sit integra. Laym. in c. 37. h. t. n. 4. Wiestner n. 76. Excipitur tamen casus subdelegationis; nam subdelegans non potest validè revocare potestatem alteri ex toto commissam, si subdelegatus negotium jam coepit per citationem, seu si res non amplius est integra. c. 37. cit. §. c. 6. eod. in 6. Revocatio autem debet fuisse intimata delegato, vel subdelegato, in eum modum, ut dictum de Officio Vicarii. n. 9. ad tit. 28.

20 3. Per mortem delegati, etiam re non amplius integra. per c. 14. h. t. ita ut non transeat

officium delegati ad hæredes. c. 42. eod. l. 27. §. 3. l. 57. ff. Mand. si nimirum delegatio fuerit personalis, seu principaliter intuitu personæ facta, uti fieri censetur, quando ipse delegati nomen proprium exprimitur in Rescripto: si verò delegatio sit realis, seu facta intuitu & sub nomine certæ dignitatis aut officii. v. g. hoc modo: tibi, Episcopo Diocesis Augustanæ, committimus hanc causam; cum morte delegati non extinguatur delegatio, sed transit ad successorem. c. 14. h. t. Pariter non extinguatur delegatio per mortem civilem delegati quamlibet, sed tantum per illam, qua propter delictum privatur officio vel dignitate sua, vel qua transferatur ad statum, in quo inhabilis efficitur ad exercendam jurisdictionem. Manet itaque delegatus, si sponte renuntiet dignitati, vel sine delicto deponatur, ipsa verò delegatio intuitu personæ facta sit. arg. l. 2. ff. de Senator.

4. Per lapsum temporis à delegante præfixi, etiam re non amplius integra, nisi Partes suo consensu prorogent tempus. c. 4. §. 24. h. t. Terminus delegationis incipit à die, quo delegatus recepit litteras. c. 12. de Appellat. si nimirum statutus sit per numerum dierum, mensium, annorum: si autem decretus sit ad certum diem vel mensem, v. g. ad Calendas Maji, attenditur dies dati, non recepti Rescripti.

5. Per confederationem negotii quomodo 22 cunque factam, videlicet per compositionem, transactionem, pactum de non petendo &c. & vel maxime per sententiam latam, & executioni datam, vel saltem si executio jam alteri demandata, atque jam coepta sit. c. 9. h. t. quia tunc censetur delegatus functus esse suo officio, si fuit delegatus tantum ad istam causam, in particulari. Excipe eum, qui delegatus est tanquam executor gratiæ, v. g. Beneficialis, qui, etsi temel per errorem fecisset provisionem irritam, non amittit per hoc potestatem exequendi, sed potest facere aliam.

Quæres, an Delegati potestas expiret per sententiam invalidè latam, ita ut eam revocare nequeat, & aliam ferre? R. cum distinctione: si sententia fuit irrita propter non servatam formam Mandati, non expirat, arg. l. 5. ff. Mand. quia delegatus sic ferendo sententiam non est functus suo officio. l. cit. si verò sententia fuit nulla ex alio capite, quia v. g. est lata die festo, vel contra absentem non contumacem &c. expirat; quia tunc suò officio functus est, quamvis malè, per text. & DD. in l. 4. C. quomodo quando Judex. arg. c. 37. §. si verò de Elect. in 6. Oppones: quod nullum est, nullum sortitur effectum: ergo etiam sententia, ex alio capite, quam propter non servatam formam mandati, nulla nullum parit effectum: ergo non terminat potestatem Judicis delegati. R. Diss. Conf. nullum parit effectum respectu Partis, contra quam lata est. C. Conf. respectu delegati, in quo extinguit jurisdictionem. N. Conf.

§. 3.

Reliqua de Judice Delegato.

Sciendum, superesse adhuc decidendum 1. quis delegare. 2. quid 3. cui delegari possit. 4. quid Juris, si pluribus delegetur eadè causa expediti.

pediendi, s. ad quem à Judice delegato appellandum.

24 Dico 1. Delegare potest 1. Jus. 2. regulariter omnes Judices ordinariam jurisdictionem habentes. 3. & delegati Principis supremi. 4. atque delegati ad Universitatem causarum, quamvis non totam Universitatem. 5. non verò delegati inferiorum ad unam vel plures causas particulares, quamvis & isti dantur possunt Judicem, aliquem causæ articulum committendo alteri. Pars 1. constat ex c. 13. s. 1. de off. Ord. Trid. S. 5. & 6. utrobique c. 2. de Ref. Pars 2. ex l. 5. 16. 17. ff. de Jurisd. Lex 5. sic sonat: more Majorum ita comparatum est, ut eadem jurisdictionem mandare possit, qui eam suo jure, non alieno beneficio habet: nisi nempe & hinc delegationem veteri Jus vel Princeps, Pars 3. ex c. 27. & fin. h. t. nisi Princeps delegando cognoscatur delegasse specialiter indutrium personæ, c. fin. cit. s. is autem, aut commisit nudum ministerium, v. g. excommunicare aliquem, absolvere, dispensare cum aliquo, c. cit. s. fin. Aliud est, si ipsa potestas dispensandi concedatur alicui perpetuo, Pars 4. ex communi sensu DD. cum gl. in l. 1. ff. quis & quo appell. l. 12. ff. de Off. Procons. atque ex universalis consuetudine, ut docet Petrus Barbo-
sianus l. 12. ff. de Judic. n. 281. Ex hoc autem non sequitur, quod Cooperatores Parochorum, qui sunt delegati ad Universitatem causarum, subdelegare possint, quia ipsis quoad jurisdictionem fori interni subdelegandum, nec Jus, nec Consuetudo, nec Auctoritas sensus patrocina-
tur. Wiestner h. n. 22. Pars 5. ex c. 62. in fine de Appellat. l. ult. ff. de Offic. ejus, cui & c. 27. cit. & l. 12. ff. de Judic. cit.

25 Dico 2. Delegari regulariter possunt omnes causæ, quæ deleganti jurisdictioni subiciuntur, etiam si in Judice supponant Imperium Mixtum, imò & Merum. c. 2. de Offic. Vicar. in 6. 47. de Off. Ordin. in 6. l. 1. in. C. qui pro sua jurisd. l. ult. C. ubi & apud quem. Accedit c. 68. de Ref. in 6. potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. Dixi 1. regulariter, nam aliquæ causæ sunt reservatæ summo Principi ita, ut nec à summo Principe aliis delegari valeant, vel certe non soleant. Sic summo Pontifici reservantur causæ Ecclesiasticæ Majores, Concil. Nicæn. circa an. 325. uti sunt controversiæ fidei authenticæ definire, Concilium Generale cogere, impedimenta Matrimonii dirimentia statuere, hæc concedere jura Spiritualia &c. Imperatori autem de Jure Civili reservatur Merum Imperium, saltem quoad primum gradum. l. 6. ff. de Offic. Procons. l. 1. & ult. ff. de off. ejus, cui, excipitur tamen casus, quo supremus Princeps esset abiens, vel infirmus. l. 1. cit. & Constit. Criminal. Caroli V. a. 2. Imò vi consuetudinis videmus delegari & Jus Meri Imperii Præfectis suis à Dominis habentibus Merum Imperium, annexum suis castris, & ex privilegio vel feudo Imperiali obtentum. Dixi 2. etiam si Imperium Mixtum & Merum &c. non distinguendo inter actus jurisdictionis voluntariæ & contentiosæ, ad utrumque Imperium pertinentes, quia nec Jura distinguunt, Quod Imperium Mixtum et-

iam de Jure Civili delegari possit, patet ex l. 1. & ult. cit. de Offic. ejus &c. Quod Imperium Merum saltem de Jure Canonico, liquet ex c. 2. & 7. cit. ubi Episcopo indistinctè conceditur, per se, vel per alium, cognoscere & decidere causas criminales, adeoque censuras ferre, depōnere, degradare Clericos, item capere, & incarcerare eosdem: quæ haud dubiè ad Imperium Merum Ecclesiasticum pertinent, & quidem ad primum ejus gradum, cum aliqui saltem ex illis involvant jus gladii Spiritualis. An & quando delegari Merum Imperium veteri Jus Civile, paulò antè audivimus.

Dico 3. Delegari cuilibet potest, qui non²⁶ prohibetur esse Judex Ordinarius, etiam si subditus non sit. Text. & DD. in c. 11. de Rescr. in 6. Ubi tamen speciale aliquid statuitur circa delegatos Sedis Apostolicæ, quod nimirum à dicta Sede non alteri delegatur causæ, quàm habentibus Dignitatē, vel Personatē vel Canonicis Cathedralibus, ut adeò, quàmvis Pontifex non adstringatur ad hos viros, sed etiam simplici Clerico, ut Episcopus ac alius Judex inferior. c. 7. cit. delegare valent expediendas, tamen pro nulla & subreptitia habeatur delegatio, si Pontifex in litteris non e. primat, se dispensare in c. 11. cit. Unde & Trid. quod S. 25. c. 10. innovat dispositionem c. 11. cit. vult in qualibet diocesi saltem quatuor viros constitui prædictis qualitatibus præditos, probatos, ac Jurium peritos, quibus præter locorum Ordinarios delegari possint causæ Ecclesiasticæ à summo Pontifice, velejus Legato. Dixi 1. qui non prohibetur esse Judex Ordinarius, quia quoad qualitates æquiparantur Judex Ordinarius & Delegatus, excepta sola ætate; nam Ordinarius debet esse 25. annorum. l. 41. ff. de receptis. Delegatus autem tantum 20. annorum completorum. c. 41. h. t. Prohibentur autem esse Judices Ordinarii mente capti, surdi, muti, Senatu moti, infames, excommunicati, foeminae, servi &c. de quibus infra. Dixi 2. etiam si subditus non sit: sufficit enim, causæ esse sub jurisdictione delegantis, licet delegatus non subditus. Si tamen delegatus non sit deleganti subiectus, cogi nequit ad acceptandam delegationem. per c. 2. de Constit. in 6. sicut tamen cogi potest subditus. c. 28. h. t.

27 Quæres, an causæ Ecclesiasticæ, item causæ temporales personarum Ecclesiasticarum, possint delegari laicis? & ad 1. Negativè, etiam si Clericus cum laico delegaretur. Sumitur ex c. 2. de Judic. Nec obstat, quod Laici possint esse Consilarii Ecclesiastici, & unà cum Clerico esse Arbitri compromissarii in causis Spiritualibus cum consensu Episcopi. c. 9. de Arbit. in fin. Nam in Consiliariis & Arbitris non requiritur jurisdictionis, bene tamen in Judice delegato, & quidem spiritualis, cujus laici capaces non sunt dempto privilegio Apostolico. & ad 2. contra Dian. & alios pariter negativè propter c. 12. de for. compet. ibi: manifeste patet, quod Clerici non solum invitati, sed etiam voluntarii, pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, etiam in temporalibus causis, ut præmittitur. Item propter c. 18. eod. ubi sic habetur: Clerici in Judicem non sumuntur (nisi

(nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Dice-
cesani voluntas accedat) consentire non possunt. Er-
go Laicus etiam in temporalibus rebus Cleri-
corum (sive Actoris sive Rei personam susti-
nent) Judex esse nequit, ne quidem volenti-
um, & cum consensu Episcopi; cum nequeant
renunciare privilegio fori à Jure Communi in
favorem publicum totius Status Ecclesiastici
introducito; nec Episcopis autem concessum est
immutare Jus Commune. Oppones. In c. 2. cit.
Prælati Ecclesiastici prohibentur disponere de
negotiis Ecclesiasticis, laicorum judicio: ergo nego-
tia temporalia Clericorum possunt judicio Lai-
corum disponi. R. N. Conf. quia etiam hoc po-
sterius est expressè prohibitum. c. 12. § 18. cit.

28 Dico 4. Si pluribus eadem causa delegetur
simpliciter, vel cumulativè, omnes in ea expe-
dienda concurrere debent, ita ut, si unus non
concurrit, processus sit nullus. c. 16. § c. 21. h.
t. l. 39. ff. de re jud. etiam si aliquis, morte vel
aliâ causâ impeditus, non concurrat. c. 30. §
42. h. t. Nec potest unus eorum renunciare juri
suo, quia non in ejus favorem, sed ob bonum
publicum & ad vitanda corruptionis pericula
delegatio fit pluribus. c. 21. cit. Neque proces-
sus convalescit, si, qui non concurrat, postea
ratum habeat judicium reliquorum, quia non
firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non
subsistit. Reg. 18. in 6. Ratio autem est, quia, si
non omnes concurrunt, non observatur man-
datum delegantis; cum omnibus indivisim, &
non aliter, concessa sit jurisdictio. Dixi 1. sim-
pliciter, sine adjecta conditione, vel simili clau-
sula: si nequeant, aut nolint omnes interesse, judi-
cent reliqui, vel duo, vel etiam unus; tunc enim
necesse non est concurrere omnes, vel nolen-
tis aut non potentis interesse subdelegatum re-
cipere. c. 21. § 34. h. t. Dixi 2. vel cumulativè
& indivisim, ut ordinariè contingit: si autem
pluribus, in solidum, vel divisim, delegaretur ea-
dem jurisdictio (quod nunquam censetur con-
tingere, nisi in Rescripto exprimitur. per c. 21.
cit.) tunc locus est præventioni, ita ut, si unus
causam cœperit, reliqui nec licet nec validè
sele intromittere possint amplius, nisi is, qui
cœperat, propter infirmitatem vel aliam ju-
stam causam non posset, vel ex malitia nollet
progredi. c. 8. eod. in 6. l. unic. ff. de Off. Consulis.
Jurisdictione in solidum delegatam esse denotat
hæc vel similis clausula: ut omnes, aut duo, vel u-
nus eorum, procedant. c. 8. cit. Cæterum quando
plures delegati cœcurrunt, ille litigatiū obtinet
causam, in quem major pars conspirat. l. 39. cit.
Si verò discrepantium vota sint paria numero,
recurrendum est ad delegantem, & interim
sententia manet suspensa. c. fin. de sent. & re jud.
l. 28. ff. de re jud. Aliud est, si plures Judices Or-
dinarii, concurrentem jurisdictionem habentes,
æquali numero diversas sententias pro-
nuntiant; tunc enim prævalet sententia, quæ
stat pro Reo, nisi sententia pro Actore fuerit
in causa favorabili, puta matrimonio, libertate,
dote, testamento. c. fin. cit. Quo pacto con-
ciliantur etiam l. 28. § 38. ff. de re jud.

29 Dico 5. Casu quo appelletur à Judice dele-
gato, appellandum est ad delegantem, nisi iste

(ut in subdelegante facile potest contingere)
omnem suam potestatem demandasset delega-
to. Idem est de appellatione à subdelegato ad
subdelegantem. l. 1. § ult. ff. quis & à quo appel-
letur. l. un. C. qui pro sua jurisd. c. 27. § porro h. t.
Dixi 1. ad delegantem, vel ad ejus in Officio suc-
cessorem. l. 1. cit. Dixi 2. nisi iste omnem &c. ni-
hil circa talem causam sibi reservando de juris-
dictione quoad judicandum & exequendum: si
enim delegans (vel subdelegans) nullum a-
ctum jurisdictionis circa causam sibi reservavit,
non ad delegantem (vel subdelegantem) sed
ad Superiorem delegantis appellandum est. per
c. 27. cit. & c. 19. eod.

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Legatus præsertim Apostolicus: nempe Legatus à Latere: Legatus Missus: & Legatus Natus.
2. Quæ sit Legatis his omnibus potestas & officium commune.
3. Quæ sit potestas Legati à Latere.
4. Quæ Legati Missi simpliciter.
5. Et Missi cum potestate Legati à Latere.
6. Quæ denique Legati Nati.
7. Quomodo finiatur potestas & officium Lega-
torum.
8. Legatus Missus docere debet suam Legationem.

Sciendum 1. quamquam Legatus in genere
dicatur omnis, qui à Principe vel Magistratu
quodam mittitur ad tractandum aliquod
negotium, Legatum Apostolicum verò, qui etiam
vocatur Nuntius Apostolicus, esse eum, qui
à Papa mittitur in aliquam provinciam vel cum
jurisdictione ad expedienda negotia, vel sine
jurisdictione ad nudum aliquod ministerium,
v. g. ad excipiendum Imperatorem, ad gratulan-
dum Principibus, ad ineundum fœdus &c.
Et hi posteriores sunt meri Nuntii: priores ve-
rò Judices simul: atque de his Legatis Judi-
bus, cum jurisdictione spiritali missis, sermo
hic est. Quamvis autem eorum jurisdictio sit
Ordinaria, & eatenus ad Judices Ordinarios
pertineant Legati, de quibus tit. seq. eam tamen
exercent non tam suo, quam Pontificis nomi-
ne, cujus vices gerunt, & sic aliquid partici-
pant de Officio Judicis delegati: quare non in-
congruè Legatus ponitur medius inter Judicem
Delegatum & Ordinarium.

Sc. 2. Legatos Apostolicæ Sedis esse in tri-
plici classe, nimirum Legatos à Latere: Lega-
tos Missos, quos vocant Nuntios Apostolicos
& Legatos Natos. Legati à latere sunt illi soli,
qui Cardinalitia Dignitate præfulgent; quia
quasi de latere summi Pontificis, cui in arduis
negotiis Romæ solent assistere, assumuntur ad
Legationes. Nuntii Apostolici dicuntur illi, qui
non sunt Cardinales; quamvis sæpe mittantur
cum potestate Legati à latere: quales plerumque
sunt Nuntii in Germania, nimirum Viennæ,
Coloniz, & Lucernæ commorantes, item Nun-
tii Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Venetiarum
&c. Legati Nati denique appellantur, qui non

mittuntur, neque constituuntur de novo à summo Pontifice, sed hoc munus Legati habent ab antiquo, Auctoritate Apostolica suæ Dignitati annexum, & quasi adnatum: qualis in Germania est Archiepiscopus Salisburgensis: in Gallia Rhemensis: in Bohemia Pragensis, & olim in Anglia Cantuariensis; qui ordinari apud has Nationes sunt simul *Primates*. Horum omnium Potestas & Officium nunc indagandum est.

Dico 1. Potestas & Officium omnibus Legatis Apostolicis commune consistit in eo, ut loco Pontificis exerceant jurisdictionem ordinariam in diocesis & provinciis sibi commissis; adeoque generaliter possunt omnia, quæ Episcopus ut Ordinarius in sua diocesi, vel Archiepiscopus in sua provincia; imò omnia, quæ potest ipse Pontifex, exceptis illis, quæ Pontifici specialiter sunt reservata, vel in signum præeminentiæ, vel ex speciali restrictione, vel quæ ipse Pontifex ordinari non solet facere, vel quæ ordinari non solet aliis committere per mandatum generale. Ita ferè communis ex c. 1. 2. 3. 4. *fin. h. t. c. 2. eod. in 6.* Dixi 1. generaliter omnia; unde in specie possunt & debent habere inspectionem in Episcopos, Principes, & populos, in ordine ad negotia Ecclesiastica & Spiritualia, ad corrigenda vitia & reformandos mores: eosdem Principes & populos in fide & affectione erga Sedem Apostolicam conservare, constitutiones Pontificias in usum deducere, aut, si deduci nequeant, informare Pontificem: possunt condere statuta, tam diu duratura, donec à Superiore, vel alio parem cum Legato potestatem habente, revocentur: causas ad ipsos delatas delegare; si tamen hi delegati non coeperint uti suâ jurisdictione per citationem saltem ante abitum vel obitum Legati, ea expirat illo egresso vel mortuo. Ex quibus etiam patet, Legatum esse supra Episcopum & Archiepiscopum, cum etiam horum sit iudex Ordinarius, etiam in criminalibus minoribus, vice Pontificis, cujus personam gerit: quare & regulariter potest omnia, quæ ipse Pontifex. Dixi tamen 2. *exceptis illis* &c. Nam in specie non possunt Legati transferre Episcopos, unam Ecclesiâ Cathedralē alteri subscire, alteri concedere jus Primatiæ, duos Episcopatus unire, Episcopatum dividere. *rubr. c. 3. cum c. 4. h. t. se immiscere in causam alteri à summo Pontifice specialiter delegatam, vel à talis delegati sententia appellationem admittere; cum delegatus in causa, sibi specialiter commissâ à Papa, sit major Legato, eo quod species derogat generali, non genus speciei. c. 34. de R. j. in 6.* se intro-mittere in causam, ad Sedis Apostolicæ examē iam translata. c. 5. h. t. conferre beneficia patronatâ; si ius Patronatûs spectet ad Patronum laicum ex fundatione, constructione, vel dotatione Ecclesiæ. per c. 6. *eod.* reservare suæ collationi Prælaturas in Ecclesiis Cathedralibus, Regularibus, Collegiatis, & alias Dignitates Electivas; aut beneficia summo Pontifici reservata. c. 4. *eod. in 6.* delegare alteri potestatem recipiendi resignationes beneficiorum etiam liberas, ac ea conferendi. c. cit. §. *prohibe-*

Lib. I. R. P. Pichler

mus. Ac universim in Germania nihil possunt circa collationes Beneficiorum propter *Concordata Germaniæ*, ubi per contractum onerosum Nicolaus V. promissit, quod in mensibus Ordinarium nolit eorum collationes impedire, nisi beneficia sint reservata summo Pontifici, & extra casum negligentiae, quam utique etiam in Germania supplere competit Legatis. *Trid. S. 24. c. 20. de Ref.* Præterea idem *Trid. lo. cit.* Episcopis aliquid concessit, quod negavit Legatis omnibus, nimirum ut causæ Ecclesiasticæ omnes, etiam beneficiales, in prima instantia cognoscantur ac terminentur coram Ordinariis locorum, nimirum Episcopis & Archiepiscopis, non verò coram Legatis: ut adeò subditi Episcoporum vel Archiepiscoporum non possint in prima instantia adire Legatos, nisi dicti Ordinarii per biennium à die motæ litis causam terminare negligant; vel nisi in secunda instantia per viam appellationis agere velint subditi. Idem eruitur ex c. 6. *de hæret. in fin.* circa hæreticos, ut nimirum Episcopi (ubi non viget sacra Inquisitio in hæreticam pravitatem) tanquam Sedis Apostolicæ delegati procedant in crimine hæresis, etiam in exemptos: Legatus autem non habet, quod iudicet in causa alicui specialiter delegatâ à Pontifice, ut dictum.

Dico 2. Potestas Legati à latere est amplior quam reliquorum; se enim insuper extendit ad sequentia. 1. habet jurisdictionem ordinariam in exemptos. *gl. in c. 1. h. t. v. universas.* & alii DD. 2. confirmat electiones Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum exemptorum. c. 26. §. *fin. de Elect. in 6.* non tamen in Germania, ubi specialiter hæc confirmatio reservatur Pontifici, ut deducunt ex *Concord. Germ.* 3. à die egressus ex Urbe (Româ) absolvit quoscunque, ob percussione Clerici etiam enormem excommunicatos, ex quocunque loco advenientes. c. 9. h. t. c. 20. *de sent. Excomm.* An verò quoscunque ex alia causa excommunicatos, excommunicatione Papæ reservata, absolvere valeat, dubium est: affirmat Azor & Barbi. in c. 20. *cit.* ob textus generalitatem: negat Molin. cum Panormit. in c. 9. *cit. n. 4.* eo quod iure specialiter expressum non sit. 4. concurrit cum Ordinariis in collatione beneficiorum, etiam si sint iuris Patronatûs Ecclesiastici. c. 6. h. t. non tamen in Germania secundum dicta, quia absurdum foret, Legatis ampliorem competere potestatem circa beneficia, quam ipsi Pontifici, à quo mittuntur. 5. præsentem Legato à latere cessat & suspenditur aliorum Legatorum potestas & jurisdictio. c. 3. *eod.* præterquam quod ei competant splendidiore insignia. v. g. equus albus phaleratus, frotæum & calcaria deaurata, vestes rubræ.

Dico 3. Potestas Nuntii Apostolici, seu Legati non Cardinalis, simpliciter missi, ferè tota pendet ex litteris Legationis 3. nam iure Communi plus non potest, quam Ordinarius provinciarum; ad quam mittitur, per c. 2. h. t. in 6. & ea, quæ omnibus Legatis communia esse diximus. Hoc tamen habet speciale, quod excommunicatos propter percussione Clerici,

etiam

etiam enormem, possit absolvere intra suam provinciam, sed tantum subditos suæ provinciae, non verò advenas ad eum aliunde accedentes. c. 9. cit.

6 Dico 4. Nuntius tamen Apostolicus, missus cum hac clausula, *cum potestate Legati à latere*, probabiliter potest omnia, quæ Legatus à latere, nisi quoad aliqua specialiter limitetur ipsius potestas. Ita Garc. Laym. Zœf. ad h. t. n. 15. contra Barb. Engel, Wiestner h. n. 33. & multos alios. Probatur: Verba privilegiorum debent accipi cum effectu, & operari id, quod significant. c. 10. de Privil. in 6. sed verba prædictæ clausulæ significant, generaliter omnem potestatem esse concessam, quæ de Jure competit Legatis à latere: ergo eandem operari & conferre debent in effectu. Oppones 1. Illa verba haberent tamen effectum, nimirum relatè ad litteras Legationis, utpote in quibus, si Legatus mittatur cum potestate Legati à latere, amplior potestas solet ei tribui, quam aliis Nuntiis sine tali clausula missis. 2. Nuntius cum potestate Legati à latere habet se ad Legatum à latere, sicut se habet Vicarius Generalis ad Episcopum: sed Vicarius Generalis, constitutus cum hac clausula, ut *possit omnia, quæ potest Episcopus*, non potest absolute omnia, quæ ipse Episcopus, sed solum ea, quæ non requirunt mandatum speciale. 3. in c. 1. h. t. in 6. diserte traditur potestatem conferendi beneficia Legatis, qui Cardinales non sunt, non conferri, *quantumcunque plenam legationem obtineant*; nisi alicui specialiter indulgeatur: ergo neque per prædictam clausulam confertur potestas ad ea omnia, ad quæ se extendit potestas Legati à latere.

8. Ad 1. In litteris, in quibus declaratur potestas Nuntii missi *cum potestate Legati à latere*, non extendi potestas debet aut solet, cum sit generaliter jam concessa, quæ de Jure concedi solent Legatis Eminentissimis, adeoque si aliqua ibi in specie exprimuntur, restringunt potius, quam ampliant potestatem jam concessam. Si itaque aliqua in specie exprimantur, per hoc non aufertur clausulæ suæ generalitas, quam significat. Ad 2. *N. Ma.* Deinde Vicario Generali per mandatum generale non conferri omnem omnino potestatem Episcopi, constat aliunde ex Jure: non verò constat ex Jure, Nuntio cum memorata clausula missi non conferri omnem potestatem Legati à latere, imò ex c. 10. cit. colligitur, conferri omnem. Ad 3. Illud *cap.* loquitur de Legatis Natis, & Nuntiis simpliciter, & sine illa clausula missis; nam de Nuntiis *cum potestate Legati à latere* missis Jus scriptum nihil novit, ut fatentur Adversarii. Ex verbis adjectis, *nisi alicui specialiter indulgeatur*, duci potest argumentum pro nobis; quia per dictam sæpius clausulam specialiter indulgetur id omne, quod competit aliis Legatis à latere.

7 Dico 5. Potestas Legati Nati de Jure Communi non est alia, quam Archiepiscopi, cujus officio annexa est Legatio perpetua. per c. 9. cit. Ex privilegio tamen aliqua subin ipsis conceduntur: sic Archiepiscopo Salisburgensi spe-

cialiter concessum est, teste Engel h. n. 10. absolvere ab hæresi, conferre beneficia in mensibus Papalibus, ordinare extra tempora, dispensare in tertio & quarto gradu consanguinitatis ad Matrimonium cum illis, qui labore manuum victum querunt. Hoc tamen speciale habet Legatus Natus, quod ejus Officium sit perpetuum, & duret, quamdiu durat Dignitas, cui annexum est. De reliquis autem

Dico 6. Potestas & Officium Legati finitur 1. revocatione expressa Pontificis, ac intimata Legato: sed probabiliter primum post egressum è provincia, ad quam fuit missus, ut notant DD. & insinuat l. 3. ff. de Off. Praef. Per hoc autem, quod Pontifex in eandem provinciam mittat novum Legatum, non censetur prior tacite revocatus esse; cum non repugnet, plures ad eandem provinciam mitti Legatos. 2. egressu spontaneo ex provincia, animò non revertendi. c. fin. h. t. & arg. l. 3. cit. l. 16. ff. de Off. Proconsulis, cui c. 2. h. t. in 6. æquiparatur Legatus. 3. morte ipsius Legati; nec propriè transit ad successorem, etiamsi ratione Dignitatis, v. g. Archiepiscopalis, concessa sit Legatio, cum juxta communem censeatur esse personalis, non realis; adeoque successor creatur quasi de novo. 4. Lapsu temporis præfixi (utl & finitâ causâ sive negotiò, ad quod expediendum missus est) arg. c. 4. de Off. Deleg.

Quæres, an potestas & officium Legati extinguatur per mortem Pontificis, si ista contingat, antequam Legatus coeperit uti sua jurisdictione, sicut extinguitur potestas Delegati per mortem delegantis, quæ contingit re adhuc integra? 8. non extinguitur. per c. 2. h. t. in 6. l. 6. ff. de Jurisd. quia jurisdictio Legati est ordinaria ac propria. Adde, quod Legati dicantur esse *Sedis Apostolicæ*, quæ nunquam moritur. Si tamen aliquis mitteretur cum hac clausula: *ad beneplacitum Papæ*, cum Papa extingueretur ejus jurisdictio, per c. 5. de Rescr. in 6. cum Papa enim cessat beneplacitum & voluntas Papæ.

De reliquo se Legatum esse affirmanti non necessario creditur, nisi exhibeat authenticas litteras Legationis suæ. arg. c. 31. de off. deleg. Excipe Legatum à latere, cui creditur sine litteris ostensis, nisi prætendat majorem potestatem, quam Legatis à latere Jus Commune indulget. P. Wiestner à n. 34.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

SUMMARIUM.

1. Judices Ecclesiastici Ordinarii sunt vel superiores Episcopis, vel ipsi Episcopi, vel iis inferiores.
2. Quis dicatur Papa.
3. 4. 5. 6. Quinam Cardinales, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi.
7. Papa, etiam extra Concilium Generale, est infallibilis.
8. Et supremam in omnes Christi fideles exercet potestatem.

9. Quid

- Iudicem Ordinariam diximus esse, qui jurisdictionē ordinariam & propriam, seu competentem ex munere proprio exercet, v. g. jure Prælatore, Magistratū &c. quo fungitur. Procedit nomine suo, nec præcisè agit vices alterius, ut Delegatus, & Legatus; & quia ordinariè in omnibus controversiis adiri debet & subditis, nomen *Ordinari* tam in jure quam in praxi gerit. Iudices Ordinarii tam summi quam subalterni in utroque foro, Ecclesiastico & Politico, reperitur complures: & in foro quidem Ecclesiastico, de quo solo ad nos pertinet agere, summus omnium per totam Ecclesiam Christianam Juxta, à Christo Jo. 21. per verba, *pascite oves meas*, constitutus, est Episcopus Romanus seu Papa, tum veniunt Cardinales Legati Apostolici, Patriarchæ, Primares, Archiepiscopi seu Metropolitani; & hi vocantur *Episcopi superiores*. Dein *Episcopi*, quibus per amplam in Jure potestas conceditur. Demum *Episcopi inferiores*, Vicarii Generales, Archidiaconi, Archipresbyteri, Prælati Regulares, Parochi. De triplici hac classe per 3. §§. differemus, omittis his, de quibus jam in specie tractatum. Prius tamen adhuc observa, jurisdictionem Ordinariam Ecclesiasticam acquiri vel à summo Pontifice immediatè, vel ab Episcopis dicasteria & publica officia constituentibus, vel ex dispositione Juris Canonici, vel ex electione per confirmationem subsequentem perfectà, vel ex successione, vel ex consuetudine, vel ex præscriptione, ut communiter tenent DD.

Lib. I. R. P. Pichler.

Sc. 2. per *Cardinales*, sic dictos à *cardinibus*, super quos officium Ecclesiæ velut sustentatur & voluitur, intelligi illos Clericos & Ecclesiæ Prælatos, qui sunt præcipui Papæ Consiliiarii, atque unum cum ipso Corpus & Consistorium efficiunt, eisque assistunt. Horum officium fuit quidem semper in Ecclesia, nomen verò cepit sub temporibus Sylvestri I. & Constantini M. per *can. s. d. 39.* Dignitas olim erat minor Episcopali, sed circa Sæculi XIV. initium vel à Bonifacio VIII. vel à Clemente V. supra Episcopos & omnes alios Prælatos evecti sunt; quia Pontificem juvant in gubernanda Ecclesia Universalis. Circa quæ tempora etiam rubrè galerò & purpurâ ornari cæperunt, ut hoc colore admonerentur & aimentur ad sanguinis etiam effusionem, si opus foret, pro fide Catholica, & Ecclesiæ Romanæ statu. Urbanus VIII. adiecit ipsis titulum *Eminentissimæ*, quem præter ipsos nemo usurpare potest, nisi Ecclesiastici Electores Romani Imperiæ, & Magister Equitum Militemum. Assumuntur à solo Papa, relicti tamen Imperatori & variarum Nationum Regibus Christianis privilegiò aliquos nominandi & præsentandi, ut singule Nationes unum saltem vel plures in Romana Curia quasi Tutelares habeant

beant in suis Cardinalibus. Distinguntur in tres ordines, Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum. *Cardinales Episcopi* habent hodie 6. Titulos, suntque Hostiensis, Portuensis, Tullulanus, Sabinensis, Prænестinus, Albanus, omnes Romæ vicini. *Cardinales Presbyteri* obtinent 51. Titulos, & *Cardinales Diaconi* 17. In arbitrio tamen Pontificis est hunc numerum vel minuere vel augere. Vid. Barb. J. E. II. lib. I. c. 3. § 4.

Sc. 3. *Patriarchas* dici illos Prælatos, qui præ sunt Episcopis non unius tantum provincie, sed etiam Episcopis & Archiepiscopis totius Imperii, vel integri alicujus Regni, aut partis Mundi; idque indicat ipsum nomen; nam Patriarcha sonat summum patrem, vel Episcoporum Principem. Alii sunt *Majores*, nimirum *Romanus* (qui est ipse Papa, & simul Patriarcha Basilicæ Lateranensis) per totum Occidentem; *Constantinopolitanus*, *Alexandrinus*, *Antiochenus*, & *Hierosolymitanus* per Orientem: sed hi quatuor posteriores, quamvis olim fuerit valde ampla eorum potestas, hodie tamen sunt titulares tantum, cum eorum provincias & Ecclesias occupent Pagani. Alii vero sunt *Minores*, uti Patriarcha Aquileensis, Venetus, Æthiopicæ, & Indiarum. Verum isti non nisi nomine & titulo discrepant à Primatibus. *can. 2. d. 99.* Quæ in Jure occurrunt de Patriarchis, ferè de illis Majoribus intelligenda sunt. Barb. c. 6. n. 10. § 50. de Patriarchis *Minoribus* verò, quæ dicemus de Primatibus.

Sc. 4. *Primates* esse illos Archiepiscopos, qui constituti sunt ad regendas Metropoles, seu qui in alios Archiepiscopos, & Episcopos non exemptos, aliquam jurisdictionem exercent, per c. 9. h. t. qualis in Germania olim erat Archiepiscopus Magdeburgensis, nunc autem Salisburgensis, in Italia Pisanus, in Gallia Bituricensis, Lugdunensis &c. in Hispania Toleranensis & Bracharensis, in Hungaria Strigoniensis &c.

Sc. 5. *Archiepiscopos* (alias *Metropolitanos* à Metropoli, seu civitate, aliarum civitatum seu diocesum quasi matre dictos) vocari illos Ordinis Episcopalis Prælatos, qui supra Episcopos alios in officio & jurisdictione eminent. Eorum districtus nominatur *Provincia*, Episcoporum verò *Diæcesis* vel *Civitas*, vel etiam *Parochia Episcopii*. Ipsi autem Episcopi, qui Archiepiscopo sub sunt, appellantur in Jure *Suffraganei*, eo quod Archiepiscopo in Conciliis Provincialibus, Consecrationibus &c. suffragari jubeantur.

Dico 1. Summus Pontifex, loquens ex Cathedra, est infallibilis in decidendis fidei controversiis, & definiendis dogmatibus, etiam extra Concilium Generale. Prob. 1. ex Scriptura S. Luc. 22. dixit Christus ad Petrum (& in hoc ad omnes in Officio Pastoralis & Primatus successores) *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Item Jo. 21. *Pasce oves meas:* ergo Christus oves suas indefinitè omnes omnino, sive seorsim, sive congregatim in Concilio sumptas cujuscunque status & conditionis, commisit Petro pasceñas pabulo doctrinæ & veritatis. quo pascentur oves rationales. Prob. 2. hoc argu-

mento: Papæ loquenti ex Cathedra, ut Pastori, Patri, Capiti fideles omnes assentiri & obedire debent. per c. 13. ad Hebr. § 5. ergo Papa necessariò est infallibilis; alias enim tota Ecclesia Christi induceretur in errorem, & defineret esse vera Ecclesia; quod est impossibile, & contra promissiones Christi: *Porte inferi non prævalent adversus eam.* Matt. 16. § 5. Dixi 1. loquens ex Cathedra, hoc est, intendens aliquid definire, & declarare pro fidei articulo, tanquam Rector Ecclesiæ Universalis, & quidem re prius diligenter discussa, ac imploratò Divinò auxilio. Dixi 2. etiam extra Concilium Generale: cum etiam Prælati Ecclesiarum particularium, in Concilio congregati, sint & maneant oves Christi pasceñas à Petri successore, summo Pastore, constituto à Christo, utpote cujus unius, quæ Papæ Ecclesiam docentis, fides nunquam deficiet, nec deficere potest. Nec unquam Christus Ecclesiam regendam commisit Apostolis omnibus, aut assentientiam promissit, ac preces suas applicavit pro stabilitate in fide earum Ecclesiarum, quas ipsi fundarunt, sed soli semper Petro in singulari, presentibus licet aliis Apostolis, ut patet ex locis cit. Scripturæ. Et sanè nisi Papa, etiam extra Concilium Generale, esset infallibilis circa res fidei declarandas, non satis fuisset provisum Ecclesiæ à Christo; cum Concilia Generalia difficillimè congregentur, ut evidenter constat ex Historia Conc. Trid. à Card. Pallav. conscripta, imò sæpe omnino cogi nequeant, ut patet ex primis trecentis annis. Adde, quod ipsa Concilia nunquam pro Authenticis habita sint & pro infallibili regula fidei, nisi approbatio & auctoritas Romani Pontificis accesserit, ut docet Ecclesiastica Historia. Unde mihi omnino improbabilis est sententia illorum Catholicorum (si tamen adhuc aliqui ita sentiant) qui quidem Pontificem pro infallibili habent definièntem cum generali Concilio (quod sine hæresi aperta negari nequit) non tamen extra illud: vel qui Concilium supra Papam esse volunt, & Papam supra Concilium esse negant: quam opinionem à temeritate excusari non posse magnus Bellarminus existimat, alii verò omnino pro hæretica habent, vel saltem hæresi proximam appellant. Plura huc pertinentia videre potes in meo *Cursu Theol. Polem. p. 1. Controv. General. 3. c. 4. a. 2. 3.*

Dico 2. Summus Pontifex summa pollet potestate & jurisdictione spirituali in omnes Christi fideles, etiam extra Concilium Generale. Prob. 1. ex Scriptura S. Matt. 16. Christus ad solum Petrum (& in hoc ad omnes in Pontificatu successores) dixit illimitatè: *Tibi dabo claves Regni Cælorum: quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Item Joan. 21. *Pasce agnos meos: pasce oves meas.* Notent, soli Petro, licet præsentibus fuerint & alii Discipuli ac Apostoli, adeoque & soli in Cathedra Petri successori, independenter ab aliis Prælatibus, illimitatam prorsus & ad nullum determinatum vinculum restrictam solvendi & ligandi potestatem esse concessam, proin & ligandi justis,

Iustis legibus totam Ecclesiam, notent, inquam, Sectarii, indèque concludant, se non esse de Christi Ecclesia, quia non obediunt Capiti, nec esse de grege ovium Christi, quia non parent, & adherent Pastori, quem constituit Christus. Prob. 2. Optimum censetur esse in aliqua Republica regimen Monarchicum, in quo unus princeps, & imperat omnibus; ergo Christus, dum debet esse Caput Ecclesiae visibile, debuit sibi constituisse Caput visibile, ac sui Vicarium, quod praestit & imperet omnibus Christianae Republicae membris; id enim exigebat Providentia & Sapientia Christi. Ferè sicut Rex terrenus, si aliò ad longius discedat tempus, constituit Vicarium sui & Pro Regem, cui omnes interea parere jubet subditos totius Regni si suis consultum velit. Dixi 1. in omnes Christi fideles, nullo excepto, sive omnes simul sive seorsim considerentur, sive sint Principes Ecclesiastici, sive Saeculares, Imperator, Rex &c. quantum enim Sol superat Lunam, tantum Potestas Pontificia eminet dignitate supra Potestatem Politicam Regum, ut ait c. 6. de Majorit. & obedi ubi etiam hæc habet: Fecit DEUS duo magna luminaria in firmamento caeli, luminare majus, ut praestaret diem, & luminare minus, ut praestaret noctem, utrumque magnum, sed alterum majus: ad firmamentum igitur Caeli, h. e. Universalis Ecclesiae, fecit DEUS duo magna luminaria, id est, duas instituit Dignitates, quae sunt Pontificalis auctoritas & Regalis Potestas, sed illa, quae praestit diebus, id est, Spiritualibus, Major est, quae vero carnalibus, Minor. Sic interpretatur Ecclesia Scripturam Divinam. Gen. 1. v. 16. Dixi 2. Spirituali, ut me non irruicem illi controversiae, an & quomodo Pontifex jurisdictionem in temporalibus exercere possit in Imperatores & Reges, eos e iam deponendo, si noxii sint animarum, & Ecclesiae saluti, de qua tractant Bellarm. Azor, & fuse Eminentissimus Sfondrati in Regali Sacerdotio. Quod Papae competeat jurisdictione temporalis & in temporalibus pro iis provinciis, quae sunt ejus Dominio politico subjectae, nec alium dominum recognoscunt, quam Papam, nemo sanus inficias iverit. Dixi 3. etiam extra Concilium Generale: id enim satis probant argumenta allata.

Oppones 1. Papa est pars Ecclesiae: ergo est minor Ecclesia tota, in Concilio Generali representata. 2. Si infallibilitas in decretis fidei & morum, item tota Christi Vicaria Potestas quoad ferendas leges, est penes solum Pontificem, frustra hucusque convocata sunt tot Concilia cum tanto molimine tantisque expensis. 3. Papae non debet tribui ulla jurisdictione temporalis etiam in suo, quod ipsi tribuitur, territorio temporali, partim quia Christus constituit Petrum pro causis tantum Spiritualibus Judicem, partim quia potestas gubernandi Republicam humanam in temporalibus data est Caesari & aliis Principibus politicis, partim quia nullum territorium temporale possidet legitime; siquidem donatio Constantini M. & aliorum Imperatorum, à quibus ditiones temporales obtinuisse fertur, fuit invalida, eo quod Imperatores invalide alienent ab Impe-

rio integras provincias. Adde, quod can. 13. d. 96. ex quo probatur donatio Constantini, sit merito suspectus, utpote incerti Auctoris, & Palea. Ita plerumque Haeretici, & invidi, haeresique faventes alii, non satis Catholici.

Ad 1. Transf. Ant. Dist. Conf. est minor extensivè, h. e. in Concilio Generali sunt plures Praelati & homines, nimirum praeter Caput etiam membra nobiliora. C. Conf. est minor intensivè, h. e. auctoritate, infallibilitate, potestate, praesertim respectu Concilii sine Papa associato sumpti. N. Conf. pro qua responsione notandum est diligenter, statum questionis, utrum Papa sit supra vel infra Concilium Generale, verari in hoc, num Papa solus sit majoris auctoritatis, quam Concilium solum, seu dempto Papa consideratum; nam Concilium cum Papa unitum, seu cui praesidet vel consentit Papa (sine qua unione nec legitimum est ullum Concilium, utpote non representans totam Christi Ecclesiam, quae non est A. ephala seu sine Capite) utique majus est Concilio à Papa sejuncto, sed extensivè tantum, non auctoritate & infallibilitate, nisi solum humana. Dein status questionis non est de Concilio comparato ad Papam dubium, incertum, notoriè & contumaciter haereticum, cum tales non sint Pontifices, quibus Ecclesia obedire ceneatur; vel Jure Divino desiere esse Pontifices: quod diligenter notasse prodest ad alias quoque objectiones solvendas, quae hic formantur, praesertim ex Conc. Constantensi; quia istud congregatum principaliter est ad tollendum Schisma, & eligendum certum Pontificem, cum tres illo tempore pro Pontificibus se gesserint, & de Pontificatu certarint. Ad 2. quamvis non fuerit absolute necessarium tot congregare Concilia, id tamen fuit ad melius esse, ut videlicet magis convincerentur protervi, accedente tanta auctoritate & industria humana, item ut dogmata fidei vel morum decreta magis hoc pacto innotescerent Orbi, suos undique Praefules ad Concilium ableganti, ac leges universales suavius efficaciusque darentur ubique executioni. Ad 3. etsi Christus non dederit expressè D. Petro potestatem terrenam, nec tamen prohibuit: quod autem elegerit Petrum pauperem, ideo fecit, ut in fundanda Ecclesia magis eniteret Divina Virtus; sicut ob hanc quoque causam crebriora initio fecit miracula, successu temporis vero voluit etiam uti adminiculis humanis ad Ecclesiam conservandam, ac fideles defendendos contra hostes, maxime haereticos, quos magis terrenae potestatis, quam Divini Judicii metus absterret ab injuriis Ecclesiae inferendis. Quod spectat ad donationes Imperatorias, stultum est, illarum valorem negare, vel obtentum à Pontifice in donatas ditiones dominium revocare in dubium, postquam tanto tempore in inconcussa possessione existerunt Romani Pontifices; quae tot saeculorum possessio non modo Praesumptionem violentam facit donationis, sed plenissimam quoque securitatem & Praescriptionem certissimam parit; praesertim cum illae donationes non solum fundentur in c. 13. cit.

qui propterea non destituitur sua auctoritate, quia inter *Paleas* numeratur, juxta dicta in *Prolegomenis*, sed etiam in *tom. 1. Conc. apud S. Iyonom l. 4. de Dignit. Rom. Eccles. can. 30. d. 63. Clem. un. de Jurejur. in fine.* Adde, quod Castaldus in *Tract. de Imperio q. 5.* testetur, decretum donationis Constantinianæ, quam fecit etiam cum consensu Satraparum, universi Senatûs, ac Populi Romani, eam donationem utilem esse judicantium ad insolentiam hæreticorum reprimendam & Ecclesiæ securitatem firmandam, Græcè & Latine scriptum, fuisse reperi- tum in Bibliotheca Constantinopolitana, & Vaticana. Dein Imperium Romanum fuit olim verè & perfectè Monarchicum (quale hodie non amplius est, sed mixtum, & Aristocratico-Monarchicum) populusque omnem suâ potestatem in solos Imperatores transtulit, *l. 1. ff. de Constitutionibus Principum*, atque sic absque aliorum consensu potuerunt de suis territoriis, tanquam propriis, pro libitu dispo- nere, ac validas facere donationes.

Ex dictis inferitur 1. Papam nulli hominum esse subiectum, nec ab ullo, etiam integro Con- cilio Generali, judicari, puniri, deponi posse. *can. 14. caus. 9. q. 3.* nec in judiciis ut suspectum recusari, aut ab eo ad futurum Concilium ap- pellari; quam appellationem attentantes ex- communicationi latæ sententiæ subijcit Bulla *Canæ.* Imò nec à Papa ad Christum appellatio conceditur; cum sit Christi in terris Vicarius, adeoque idem cum Christo tribunal habeat, & eandem jurisdictionem, sicut de Vicario Generali respectu Episcopi diximus supra. 2. Papam esse instructum potestate ferendi leges totam Ecclesiam obligantes, easque, prout vi- debitur, iterum tollere posse vel relaxare, to- tique Jure Ecclesiastico superiorem esse, cujus est & Conditor. 3. Universalem ejus potesta- tem Spiritualem se extendere ad ligandum & solvendum in utroque foro, interno & exter- no, ac ad omne vinculum peccatorum, cen- surarum, votorum, juramentorum &c. quo fideles ligari vel solvi profuturum judicat. 4. habere concurrentem jurisdictionem cum quovis Ordinario Judice, etiam in prima in- stantia; atque ad eum appellari posse à quovis Judice, etiam à Synodo absque Pontifice cele- brata, & in quacunque causa Ecclesiastica. *can. 17. Syn. q. 3. cit.*

Dico 3. Cardinales in Ecclesiis sui Tituli ob- tinent jurisdictionem quasi Episcopalem, ita ut circa subditos Ecclesiarum suarum quoad actus jurisdictionis omnia possint, quæ potest Episcopus in sua diocesi, etiam tantum Diaconi sint, per *c. 11. de Majorit.* si verò sint Sacerdo- tes, possunt iis etiam conferre Minores Ordines, sicut Abbates quasi Episcopalem jurisdi- ctionem obtinentes. Idem affirmat Barbosa *c. 4. n. 40. de Cardinalibus Diaconis.* Dixi, in Ecclesiis sui Tituli; nam respectu Ecclesiæ Uni- versalis assistunt Pontifici consilio & auxilio in regenda Ecclesia, hodie eligunt novum Pon- tificem, eaque facere possunt, quæ Sede vacan- te sunt necessaria ad defensionem Ecclesiæ, per *c. 3. de Posul. Prel. c. 2. de Elect. in 6. Clem. 2. eod.*

Item in casu Schismatis, ubi duo vel plures in discordia electi contendunt de Pontificatu, nesciturque, quisnam sit verus Pontifex, co- gere possunt Concilium, cujus auctoritate provideatur de Capite & Pontifice certo, ut constat exemplo Concilii Constantiensis. Aliud non legitur ipsis concessum, imò nec Sede Papali vacante succedunt in jurisdictionem Papæ, sicut tamen Capitulum Cathedrale Se- de Episcopali vacante succedit in jurisdic- tionem Episcopi. *Clem. cit.* eò quod jurisdic- tio Papalis à Christo solo concedatur, neminique, nisi Petro, ac ejus Successoribus promissa aut data sit unquam.

Dico 4. Patriarchæ Minores, uti & Prima- res, præter jurisdictionem Episcopalem in suas dioceses, quam habent ut alii Episcopi, de Ju- re Antiquo sunt etiam Judices Ordinarii Ar-chiepiscoporum & Episcoporum sui Districtus, etiam in Criminalibus, per *c. 9. h. t.* De Jure Novo autem Tridentini *S. 24. c. 5. de Ref. cau- sæ Criminales Archiepiscoporum & Episco- porum majores, quæ scilicet depositionem vel privationem merentur, à solo Papa, minores verò à Concilio Provinciali, vel à deputatis ab illo, cognoscendæ ac terminandæ sunt.* In causis autem Civilibus, de quibus nihil immu- tavit Trid. saltem Primatibus manet jus suum, scilicet 1. confirmandi Episcopos & Archiepi- scopos, Sedi Apostolicæ non immediatè subje- ctos, sed sibi. 2. admittendi appellationem (eti- am in Criminalibus) ab Archiepiscopis ad se factam. 3. conferendi beneficia ad se devolu- ta propter negligentiam Archi-Episcoporum. 4. recipiendi querelas adversus Archiepisco- pos non-exemptos. Quamvis autem ipsis competat jurisdic- tio in ipsos Archiepiscopos & Episcopos eorumque Vicarios Generales, in subditos tamen horum Episcoporum & Ar-chiepiscoporum non aliter competit, quam Ar-chiepiscopis in subditos suorum suffraganeorum, quod statim exponam *n. seq.*

Dico 5. Archiepiscopi præter jurisdictionem Episcopalem, quam habent in suas dioceses cum aliis Episcopis communem, sunt Judices Ordinarii suorum Coepiscoporum, seu suæ Pro- vinciæ Episcoporum, quos vocari diximus Suffraganeos. *can. 6. caus. 10. q. 3. c. 11. h. t. c. 52. de Appellat. c. 1. de Off. Vicar. in 6.* Exceptis tamen hodie iterum causis Criminalibus secundum dicta *n. præced. ex Conc. Trid.* Unde possunt Archiepiscopi 1. confirmare electionem suo- rum Suffraganeorum, non specialiter reserva- tam Papæ. 2. eosdem consecrare, vel hoc munus alteri demandare, nisi consecratio sit Pontifici reservata, vel constitutio Consecra- toris. 3. ipsis, uti & eorum Vicariis, præcipere illa, quæ pertinent ad ipsorum officium. 4. sup- plere negligentiam in collatione beneficiorum, executione ultimarum voluntatum, absolutio- ne excommunicatorum &c. illos vocare ad Concilium Provinciale. 6. eorum causas Ci- viles cognoscere ac terminare; cum Trid. *loc. cit.* solummodò causas Criminales Papæ, vel Concilio Provinciali tribuat. Dixi autem, suo- rum Coepiscoporum, seu Suffraganeorum, nempe

pe quoad personas ipsorum; nam in subditos horum Suffraganeorum Archiepiscopi habent quidem jurisdictionem (sive ordinariam vocaveris, sive extraordinariam) sed immediate eam exercere prohibentur extra casus jure permisos. *can. 7. caus. 9. q. 3. c. 11. cit. c. 1. eod. in 6.* Calus autem permisi sunt 1. quando activiter visitant dioeceses Suffraganeorum, quod possunt. *c. fin. de Cens. in 6.* cum certis tamen limitationibus, *c. 1. eod.* & non nisi ex causa prius in Concil. Provinciali approbata. *Trid. S. 24. c. 3. de Ref.* In actuali autem visitatione exercere possunt non solum jurisdictionem pro foro interno. *c. fin. cit.* sed etiam pro foro externo, sed cum restrictione ad notorios criminosos. *c. 1. de penis in 6.* item inquirere in vitam ac moribus ministrantium Ecclesiis. *c. 1. de Cens. in 6. §. 1. sed sine coactione, & exactione juramenti.* 2. quando ad ipsos appellant subditi à suis Episcopis vel Vicariis. *c. 3. de appellat. in 6.* sive de appellat. in causa criminali sive civili, spiritali vel temporalis. 3. Quando Suffraganei sunt negligentes in collatione beneficiorum. *c. 3. de Instit. c. 3. de suppl. negl.* An verò in casu, quo Suffraganeus est negligens in administranda iustitia suis subditis, vel in officio Pastoralis, suppleat Archiepiscopus, vide dicta *tit. 10. n. 6.* 4. Possunt Archiepiscopi, per dioeceses suorum Suffraganeorum iter agentes, curare sibi præferri crucem ubique, etiam in locis exemptis, celebrare in Pontificalibus, populo benedicere &c. *Clem. 2. de privil. §. concedere Indulgentias. c. 15. de Penis.* cum limitatione tamen, *c. 14. eod. præscripta, & infra n. 17. afferenda.*

§. 2.

De Potestate Episcopi, etiam in Exemptos.

Sciendum 1. Episcopi nomine intelligi Prælatum Ecclesiasticum, in aliqua dioecesi summum, qui cum ordinaria jurisdictione præest Clero & populo, imò Principibus & Regibus quoad curam animarum & disciplinam Ecclesiasticam, speciali characterè Ordinis insignitus. *c. 10. h. t. c. 7. eod. in 6. c. 4. de Majorit.* Ejus nomen derivatum est à Græco, idemque significat, ac *Superintendens*, vel *Speculator*. In Ecclesia nascente Episcopi subinde confundebantur cum Presbyteris quoad vocem, quamquam semper unus ex presbyteris præfuerit reliquis, quem successu temporis vocare cœperunt Episcopum, jus autem Commune crebro appellat *Ordinarium loci*, seu certi districtus, quem *diocesim* nominant. Officium illius est partiales Ecclesias regere. *Act. 20.* & Universalem Pastorem, summum Pontificem, juvare juxta mensuram potestatis ab eo concessæ; nam Episcopi vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *can. 12. caus. 2. q. 6.* Item Dioecesanos instruere in rebus fidei, verbò Divinò pascere, Sacramenta, præsertim Pœnitentiæ, administrare vel per se, vel alios idoneos. &c. *c. 15. h. t. Trid. S. 5. c. 2. de Ref.*

14. Sc. 2. Potestatem Episcopi esse duplicem, Ordinis & Jurisdictionis. Potestas Ordinis est,

quam habet ratione Characteris & Ordinis Episcopalis, videlicet ad consecrandum a d. c. conferenda Ordinis & Confirmationis Sacramenta &c. Potestas Jurisdictionis, quam habet ut Judex Ordinarius & Pastor Ecclesiæ, scilicet ad ferendas leges, ad cognoscendas & de cidentas lites, ad ferendas censuras, ad puniendos malefactores, ad dispensandum, ad conferenda beneficia &c. Priorem obtinet per Consecrationem, at posteriorem per Confirmationem. *Ex c. 16. c. 18. h. t.* Interpretes cum gloss. potestatem Episcopi dividunt in eam, quam vocant *legem Jurisdictionis*, & in eam, quam dicunt *legem Dioecesanam*. Ad legem Jurisdictionis referunt omnia, quæ ex parte Episcopi consistunt in dando & faciendo, sive sint actus Ordinis sive Jurisdictionis, ut conferre Ordines, consecrare templa, ferre sententias &c. A legem Dioecesanam verò, quæ ex parte Episcopi consistunt in recipiendo, ut est Cathedralicum, subsidium Charitativum, portio Canonica, & similia, quæ Episcopus à subditis exigere potest. Atque hac duplici lege putant comprehendere omnem potestatem & jura Episcopi. Disquirendum nunc, quid Episcopus possit vi *Legis Jurisdictionalis*; quid vi *Legis Dioecesanæ*; quid in *Exemptis Regularibus*, qui ejus Ordinariæ jurisdictioni non subiant ex privilegio; prius tamen, an Episcopis sua potestas Jurisdictionis conveniat jure Divino immediate, vel tantum mediate, mediante Romano Pontifice.

Dico 1. Potestas Jurisdictionis Episcopalis, quamvis immediate à Christo instituta sit in se ac in thesi, tamen quatenus est in hoc vel illo homine, ad hos vel illos subditos, immediate descendit à summo Pontifice, dioeceses erigente, & Episcopos constituente, vel per se vel per suos subordinatos. Theologi & Canonistæ communiter contra Petrum Sotum, Castro, Victoria, Gonz. ad *c. 1. de off. Jud. Ord. n. 6. Prob. 1. ex can. 12. cit. can. 18. caus. 24. q. 1. can. 1. d. 22. ibi: omnes Episcopatum Cathedras, vel Ecclesiarum cujuslibet ordinis Dignitates instituit Romana Ecclesia.* Prob. 2. maxime à posteriori: Constat, Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, potestatem Jurisdictionis sapius fuisse ademptam per suspensionem, excommunicationem, degradationem, depositionem &c. & adhuc quandoque auferri à Pontifice Romano: sed potestas immediate descendens à Christo non est auferibilis per Pontificem, ut patet in potestate Ordinis Episcopalis; ergo. Oppones 1. Sicut Pontifex Romanus succedit Petro in Cathedra Romana & potestate suprema, ita Episcopi succedunt reliquis Apostolis in aliis Cathedralibus inferioribus, & in potestate subordinata: sed Romanus Pontifex propter hanc successionem nescit habere suam potestatem immediate à Christo: ergo & reliqui Episcopi. 2. Potestas Ordinis Episcopalis juxta omnes est immediate à Deo, etiam si DEUS nullam immediate ordinet: ergo etiam potestas Jurisdictionis Episcopalis est immediate à Deo, etiam si DEUS non immediate constituat Episcopos, sed per Papam. 12. ad 1. Episcopi succedunt

dant reliquis Apostolis, sed sic, ut potestas Jurisdictionis non immediatè ipsis communicetur à Christo, sicut Apostolis fuit immediatè à Christo communicata. Jo. 20. sed immediatè à Pontifice, & sic mediatè tantum à Christo. Quòd ipsis immediatè communicetur à Pontifice, probant adducta argumenta. Pontifex suam potestatem Universalem in totam Ecclesiam non accipit immediatè à Christo præcisè propter successionem in Cathedra Petri, sed quia nulli hominum, à quo communicari posset Romano Pontifici, D. Petri successor, promissa & data est potestas universalis à Christo: igitur homines eligendo Pontificem tantum designant personam, cui postea ipse Christus confert supremam & universalem potestatem. Adde, quòd aliqui cum Turrecrem. doceant, etiam reliquos Apostolos, quibus dicuntur succedere Episcopi, suam potestatem Jurisdictionis non accepisse immediatè à Christo, sed à Petro. Ad 2. N. Conf. & paritatem; nam potestas Ordinis confertur ab ordinante tanquam Ministro Christi, potestas autem Jurisdictionis à Pontifice tanquam Vicario Christi: quod autem quis facit per Ministrum, censetur facere per se ipsum, quia Ministro utitur velut *instrumento*, per quod operatur: quod fieri non censetur in operante per Vicarium, ut patet in Physicis: sic artifex immediatè censetur producere artefactum, licet utatur instrumento, non tamen, si utatur substituto, & alium sibi substituatur tanquam Vicarium.

15 Dico 2. Episcopus vi legis Jurisdictionalis generaliter potest omnia in sua diocesi, quæ Pontifex per totam Ecclesiam, exceptis tamen his, quæ Pontifex sibi reservat specialiter, & quæ sunt Juris Communis. Sumitur ex communi DD. brocardico, item ex c. 1. §. fin. de Off. Archiepiscopis. ex c. 16. h. t. §. c. Limitavi 1. exceptis iis, quæ Pontifex sibi specialiter reservat, quænam autem sint illa, proditur in Titulis particularibus, item à Barbof. de Off. §. Potest. Episc. & ab aliis. Limitavi 2. §. quæ sunt Juris Communis, cui subsunt omnes Episcopi; lex enim Superioris per inferiorem tolli non potest. Clem. 2. pr. de Elect. Hoc autem procedit regulariter & per se; nam per accidens vel ex consuetudine, vel per episcopiam & tacitum Papæ consensum, etiam in Jure Communi aliquid quandoque possunt Episcopi, & multò magis, si ipsum Jus vel tacitè vel expresse id ipsis concedit. Sic ex consuetudine dispensant in lege jejunii & festorum. Per Episcopiam, quando ex una parte est urgens dispensandi necessitas. v. g. periculum animarum, scandalum &c. quod motum non patitur; ex altera verò difficilis ad Papam recursus, vel notoria supplicantis paupertas subest; uti subinde contingit in Matrimonii cum occulto impedimento dirimente bona fide contractis, cum separatio sine scandalo fieri nequeat, & apud non separatos periculum incontinentiæ sit. Item quando dubium est, num opus sit dispensatione Papali; tunc enim vel dispensare, vel saltem declarare, quòd casus non sit Papalis, permittitur Episcopis. Tacitè concedit ipsum Jus, quando impersonaliter dicit v. g.

dispensetur: dispensari possit: dispensativè fieri poterit &c. cum enim per se clarum sit, Pontificem in Jure suo dispensare posse, per hujusmodi verba, ne nihil operentur, censetur concessa potestas dispensandi Episcopis. Expresse autem, quando disertis verbis permittit Jus Commune: Sic Trid. S. 24. c. 6. de Ref. potestatem dat Episcopis generalem dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto (juxta meriam defectu occulto. ad tit. 17. n. 8.) provenientibus; modò non proveniant ex homicidio voluntario, aut aliis delictis ad forum contentiosum deductis. Iisdem dat similem potestatem absolventi à suspensionibus, imò ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, per se vel per Vicarium, sed tantum pro foro conscientiæ; quin & à crimine hæresis, sed per se ipsos, non per Vicarium. At in Germania videtur mihi Episcopis tacitè concessum esse absolvere ab hæresi etiam notoria, & per Vicarios, propter nimiam frequentiam hujus criminis (quæ ex casu Papali potest facere Episcopalem) vel propter difficilem aditum Romanam, vel ex consuetudine.

Quæres, quænam in specie possit Episcopus? 1. sequentia: instituere & destituere Clericos Beneficiarios: delinquentes punire, etiam censuris Ecclesiasticis (hodie tamen non amplius permittitur excommunicare ullo casu Imperatores & Reges. Laym. de Sacram. Penit. c. 10. n. 3.) cognoscere & decidere omnes causas, etiam laicorum, ad forum Ecclesiasticum pertinentes: absolvere poenitentes, & poenitentias tam externas propter delicta publica, quam Sacramentales in tribunali poenitentiae imponere: Sacramenta Ordinis & Confirmationis conferre. Et hæc specificantur c. 15. h. t. latam à se sententiam exequi, invocato etiam, si opus sit, brachio seculari. c. 14. eod. quod commo- dare si indebitè recusent Sæculares, eos per censuras compellendi jus habet. 3. turbantes suam jurisdictionem excommunicare etiam sine monitione prævia, si faciat in continenti. c. 6. de Sent. Excom. in 6. 4. absolvere à censuris non reservatis Papæ, imò ab omnibus, quæ non sunt latæ sententiæ, sed tantum ferendæ. 5. concedere indulgentias, etiam pro Exemptis, nempe unius anni in Dedicatione Ecclesiæ, & 40. dierum in ejus Anniversario. c. 14. de penit. §. remiss. 6. visitare diocesim, scilicet omnes Ecclesias, beneficia curata & non curata, secularia & regularia, imò etiam Monasteriis exemptis unita, modò populus non sit exemptus quoad spiritualia; itè Monasteria non exempta, hospitalia, collegia, confraternitates laicorum, & omnia loca pia, modò non sint sub immediata protectione vel potestate Regum, aut Principum; jura Imperii habentium, & Superiorem non recognoscentium. Trid. S. 22. c. 8. §. S. 24. c. 3. de Ref. ubi etiam jubentur Episcopi per se vel per Vicarios visitationem totius diocesis instruere singulis annis, vel saltem, si diocesis sit nimis ampla, eam ita ordinare, ut singulis bienniis absolvant, & totam diocesim visitent. Neque Episcopus diocesim visitans potest

potest recitari ut suspectus; nec ab ejus Decretis vituperatur appellatio quoad effectum suspensivum, si ea fecit sine processu. 7. prædicare Verbum Divinum vel per se vel per alios. *cap. 1. Trid. S. 5. c. 2. §. S. 24. c. 4. de Ref.* ubi datur ipsi potestas deputandi omnes Concionatores per totam diocesim, nisi hoc jus per consuetudinem immemorabilem alii acquisierint, ut *Trid. cit. limitat subijuncta declarat. Cardin.* Unde statuitur Mendicantes, qui ab aliquo Episcopo obtinent potestatem prædicandi Verbum Divinum in Cathedrali vel aliis Ecclesiis, putantes, eam dari in perpetuum, ut revocari nequeat.

18. Dico 3. Episcopus vi legis Diocesanae ab Ecclesiis & Clericis sibi subiectis exigere potest 1. Synodaticum, à Synodo dictum, quam *Trid. S. 24. c. 2. de Ref.* celebrari vult singulis annis; in hac autem Synodo à qualibet Ecclesia suae diocesis jus exigendi Synodaticum habet. 2. Cathedralicum, à Cathedra appellatum, quia illud tenentur Ecclesiae per diocesim solvere in reverentiam Cathedrae, seu Dignitatis Episcopalis. Sed tam Synodaticum, quam Cathedralicum, non debet excedere duos solidos annuatim, seu duos aureos. 3. Quartam Decimationum ab Ecclesiis Parochialibus, quia ad istas spectare solent decimae. 4. Quartam Mortuorum, seu quartam partem legatorum in genere relictorum & oblationum funeralium, quas Ecclesiae vel alia loca pia percipiunt. Alio nomine vocatur *Portio Canonica*. 5. Subsidium Charitativum, seu moderatum auxilium, quod quamvis ab initio cum charitate postulandum sit, quando a destrutione & manifesta causa, compellere tamen ad illud potest Beneficiarios & Pensionem habentes, item Ecclesias, pro ratione facultatum, quas habent. Causa autem exigendi posset esse vel solutio debitorum, quae citra culpam Episcopi contrahunt, v. g. in consecratione Ecclesiae, in fabricam &c. vel magnae expensae in Ecclesiae negotiis factae vel faciendae, v. g. pro conservatione jurium Ecclesiae, pro itinere ad Concilium Provinciale, vel ad Imperatorem, vel ad Papam, in bonum Ecclesiae. 6. Procuraciones in visitationibus, seu moderata victualia unius diei solvenda ab Ecclesiis, quas actualiter visitat illa die; nihil tamen exigere potest in vestes, famulos, equos. *Textus & DD. in c. 16. cit. Trid. S. 24. c. 3. de Ref.* Quamquam ferè omnes istae exactiones in desuetudinem abierint hodie, excepto Cathedralico, subsidio Charitativo, & Procuracionibus Visitationum; quia Episcopis aliunde per fundaciones sufficienter provisum est de sustentatione congrua. 7. Huc revocant multi convocationem ad Synodum diocesanam; in quantum est convocatio; nam in quantum Episcopus ibi agit personam Iudicis aliquid statutis cum ceteris, clarè ad legem Jurisdictionalem pertinet. Dixi in assertione, à Clericis, intellige Sæcularibus; Regulares enim & Monasteria, etiam alias non exempta, à lege tamen diocesana eximuntur. *can. 1. q. 1. §. can. 8. q. 3. cap. 10.* Exceptis tamen Procuracionibus, dum visitantur, item obligatione compa-

Libri R. P. Pichler

rendi in Synodo diocesana. Præterea legi diocesanae subijciuntur Regularium capellae & parochiae sæculares, unitae Monasteriis, etiam exemptis, modo ipsae non sint exemptae, & antequam unitae fuerint Monasteriis exemptis, ad legem diocesanam fuerint adstrictae. per *Clem. 1. de Cens.*

Dico 4. Episcopus jure extraordinario & delegato in multis casibus jurisdictionem obtinet in Regulares, alias à jurisdictione per generale privilegium exemptos. Constat ex *Trid. S. 4. 5. 6. 7. 21. 22. 23. 24. de Reform.* ac præcipue *S. 25. de Regularibus*, ubi Sancta Synodus in variis casibus dat Episcopis tanquam Sedis Apostolicæ delegatis potestatem procedendi contra exemptos. In specie ipsi subijciunt exemptos. 1. quoad editionem librorum sine approbatione Ordinarii. 2. quoad Lectionem Scripturæ Imperandam. 3. quoad visitationem & correctionem Regularium, extra Monasterium vel Conventualem residentiam habitantium; quoad causas mercedum & miserabilium personarum; ad has enim solvendas cogi possunt ab Episcopo extra Monasterium (non intra illud) degentes. 4. quoad promulgationem Indulgentiarum à Papa promulgatarum non sine consensu Ordinarii faciendam. Item quoad licentiam petendam, si in alienis, benedictionem verò, si in propriis Ecclesiis concionari velint præsentem Episcopo Regulares, etiam exempti. 5. quoad prædicationem Verbi Divini, ad quam eos cogere potest in Ecclesiis curatis, si quas obtinent: quo casu visitare etiam, & in munere pastoralis negligentes punire potest. 6. quoad reparationem Ecclesiarum, etiam Parochialium, vel Juris Patronatus, quas, si reparari nequeant, unire potest alteri viciniore. 7. quoad celebrationem Missæ, quam si non debitis horis, vel in privatis domibus, vel extra Ecclesiam (dempto privilegio Apostolico) celebrent, etiam censuris contra illos procedere valet. 8. quoad Ordinationem, & prævium examen Ordinandorum, nisi speciale habeant privilegium. 9. quoad approbationem in ordine ad confessiones Sæcularium audiendas. 10. quoad decisionem causarum Matrimonialium inter illos ortarum, qui Monasteriis exemptis subiecti sunt. 11. quoad erectionem novorum Monasteriorum, ad quam requiritur consensus Episcopi. 12. quoad publicandas in suis Ecclesiis censuras, quas tulit & publicari petit Episcopus. 13. quoad observationem festorum diocesis. 14. quoad vocationem ad Processiones publicas, nisi specialiter sint privilegiati: quoad decisionem controversiarum in iis, vel in deductione funerum ortis. 15. quoad renuntiationem bonorum à Novitiis cum licentia Ordinarii faciendam ultimo bimestriante Professionem actualiter secuturam, & quoad restitutionem omnium bonorum, si à Novitiatu discedant. 16. quoad Religiosos extra Monasteria versantes in studiorum Universitatibus. 17. quoad illos, qui sine licentia Superioris à Conventu recedunt, etiam si b prætextu accedendi ad Superiores suos. 18. quoad clausuram Monialium, & quoad guber-

nationem earundem in Spiritualibus, si sint immediate subjectæ Sedi Apostolicæ. 19. quoad elemosynas nimis importunè exigi solitas. 20. quoad punitionem notoriè & cum scandalo delinquentium extra Monasteriū; tunc enim potest Episcopus urgere Superiorem, ut intra præfixum à se tempus severè tales puniat &c. ipse tamen punire nequit, vel etiam capere, nisi post enormè crimen fugam adornent. Hos casus expressit Tridentinum.

Speciato autem jure antiquiori Episcopis subiunguntur Exempti in sequentibus. 1. in causa hæresis, & criminum ad S. Inquisitionis tribunal pertinentium, ubi hoc tribunal non est introductum (ut in Germania) c. 9. *fin. de heret.* 2. in executione ultimarum voluntatum, exemptis commissa *Clem. un. de Testam.* 3. quoad excommunicationem in eos ferendam, qui Sacramentum Extreme Unctionis, vel Eucharistiæ, sine extrema necessitate administrant Parochianis absque licentia Parochi vel Matrimonia solemnizant. *Clem. 1. de Privil.* 4. quoad Confessarios Monialium, & administratores bonorum earundem item quoad electionem Abbatissæ vel Præpositæ, cui per se vel per alium præesse potest cum Superioribus Regularibus. Bulla Greg. XV. quæ incipit, *Inscrutabili*. 1623. edita. 5. in petitione Chrismatismatis, consecratione Ecclesiarum, & in omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis. c. 19. *de Præscr.* 6. quoad denunciationem excommunicationis, si sint notoriè excommunicati, in ordine ad eos vitandos, per *Clem. cit.* 7. in defectu administrationis iustitiæ datur recursus ad Episcopum. Hòs & plures alios casus vide apud Barbos qui allegat. 105. à n. 14. refert quinquaginta duos, & apud Chokier, qui de *Jurisdic. Ordinari. in Exemptis*. p. 2. q. 45. recenset omnino centum & edecim.

§. 3.

De Potestate Prælatorum, Episcopis inferiorum, præsertim Regularium. Ubi etiam de Proto-Notariis & Parochis.

20 Sciendum, Proto-Notarios Apostolicos (quasi primos Notarios) hodie in duplici classe constitui: aliqui dicuntur *Participantes*, qui scilicet Romæ in Curia officium obtinent cum Dignitate, erantque olim numerò septem per septem Urbis Romanæ partes divisi, ut perquirent, conscriberentque SS. Martyrum gesta; hodie, autem à Sixto V. in Bulla *Romanus Pontifex*. & Bull. *Laudabilis*. ad numerum duodecim ampliat variâ privilegia consecuti sunt, eorumque officium consistit in annotandis iis, quæ in publicis Consistoriis geruntur: & in consiciendis, cum rogantur, authenticis instrumentis, ac expediendis Bullis. Dufresne in *glossario v. Notarius*; quamvis in dispositionibus & Bullis Pontificiis non subscribant nomen Proto-Notarii, sed *Notarii tantum*. Barb. *J. E. U. l. i. c. 13*. Alii autem sunt & vocantur *non-Participantes*, seu *Titulares*, vel *Honorarii*, qui nullum speciale officium obtinent in Curia Romana, nec Dignitatem habent, nisi eatenus, ut ipsis causæ Papales delegari possint. Ampliori hi gaudet no-

mine, quàm privilegiis, & vix non videntur numerò. Participantes in sola Curia Romana præcedunt Abbates, ceteri autem nullibi. Per Abbates veniunt Prælati inferiores Episcopi; & alii sunt *Seculares*, alii *Regulares*. Ad Regulares reducuntur varii variarum Religionum Præpositi, nempe *Generales*, *Provinciales*, *Locales*, prout nimirum vel toti Ordini Religioso, vel integræ provincie, vel alicui loco particulari præfunt. Post hos veniunt *Parochi*, seu (ut etiam appellantur) *Plebani*, *Curiones*. Proprii *Sacerdotes*, qui & ipsi jurisdictionem aliquam Ordinariam & curam animarum exercent in particularibus locis tanquam Rectores immediati, quibus etiam æquiparantur *Vicarii perpetui* in spiritualibus. De Archidiaconis, Archiepiscopis & Decanis, Vicario Generali, quibus etiam competit jurisdictio Ordinaria, jam actum est suis locis, de Capitulo autem Cathedrali Sede vacante agitur *tit. 9. lib. 3. De Capitulis verò Ecclesiarum Collegiatarum*, uti & Regularium non-exemptarum, cum ad illa non transeat jurisdictio Ordinaria, Sede vacante, sed devolvatur ad Episcopum, nihil occurrat explanandum.

Dico 1. Prælati Regulares in suos subditos, Religiosos non solum habent potestatem dominativam, sed etiam jurisdictionem Ecclesiasticam Ordinariam quasi Episcopalem in foro tam externo quàm interno. Sumitur ex c. 2. *de Sent. Excom.* & communi DD. quia Prælati Regulares respectu suorum sunt loco Episcopi, eosque sibi devinctos habent voti obedientie. Dixi 1. *Prælati Regulares*, etiam non-exempti à jurisdictione Episcopali. 2. *in subditos Religiosos*, quibus accensentur etiam Novitii ex privilegiis à Sixto IV. Clemente IV. & Paulo V. concessis. In subditos autem *Seculares* non se extendit potestas dominativa; imò nec jurisdictio Ecclesiastica, nisi tales Prælati habeant etiam territorium aliquod, quasi parvulam dioccesim, à jurisdictione Episcopali exemptum etiam quoad populum, uti habere perhibetur Abbas Princeps ad S. Gallum in Helvetia. 3. *potestatem dominativam*, quæ est jus quoddam Prælati ratione voti obedientie & traditionis sui in Religionem radicaliter ortum, ad imperandum Religiosis ea, quæ sunt conformia Instituto Regulari, & ad utendum illorum operibus, prout ad observantiam & disciplinam Regularem convenire judicaverint Prælati. Vocatur hæc potestas etiam *Oeconomica*, quia vi hujus administrare & defendere debent Prælati bona Monasterii; item *Domestica*, quia similis est illi potestati, quam pater habet in filium. Differt autem à potestate jurisdictionis, quia spiritualis non est, nec publica, sed privata, & solum se extendens ad moderatam coercitionem; quamvis quandoque possit utraque concurrere, dominativa nimirum si Superior præcipiat in virtute obedientie, & simul jurisdictionalis, si simul præcipiat sub pœna censuræ. 4. *jurisdictionem Ecclesiasticam Ordinariam*, quam proinde delegare possunt aliis, ut ceteri Judices Ordinarii. 5. *in foro externo*, scilicet in ordine ad corrigendum;

dam, penitentium, etiam per censuras, & ejiciendum incorrigibiles. arg. c. 10. de Majorit. ad dispensandum in votis, juramentis, & aliis, in quibus nempe Episcopus dispensat cum suis discipulis. Item in observatione regularum, exceptis tamen iis, quæ ad habitum, tria vota, & substantiam Religionis pertinent. Et hæc potest Prælati etiam in absentes, quia subditi Religiosi sunt ei personaliter obligati per votum obedientiæ. Ut adeo Episcopus quoad ea, quæ spectant ad disciplinam domesticam, observationem regularum, votorum, modum vivendi, officia, promotiones, coercitiones Religiosorum, se immiscere non possit. per c. 5. de Tempori. Ordin. nisi forte discretio Abbatis non sufficiat. per c. 2. cit. vel nisi Prælati Regularis negligens sit, aut nisi Religiosus extra claustra sine licentia degens scandalose delinquat. Trid. S. 6. c. 3. de Ref. Imò can. 17. caus. 18. q. 2. datur Episcopo potestas in Monasteriis non exemptis disciplinam quoque domesticam procurandi, Religiosis & Clericis Sæcularibus communem; quoad hujusmodi enim Prælati non exempti plenam & quasi Episcopalem nec in suos subditos Regulares jurisdictionem obtinent. 6. in foro interno; & hinc possunt suos absolvere vel per se, vel alios, à quibusvis peccatis, ante vel post ingressum Religionis commissis, & à Censuris, à Jure, vel homine latis, non specialiter reservatis Superiori, ut desinunt ex c. 29. de Sent. Excomm. si tamen Censura esset lata ab homine, præsertim à Superiore, & in aliquem nominatim, debet Superior moneri de absolutione impertita & satisfactione præstita à censurato. Præterea integrum est ipsis aliquos casus, & graviora peccata suæ absolutioni reservare, sed post Constit. Clementis VIII. quæ incipit, *Ad futuram rei memoriam*, sine consensu Capituli non plures quam 11. nec alios, quam ibi expressos casus, exceptis tamen Superioribus Societatis JESU, in qua ferè omnia peccata mortalia, in actum externum prodeuntia, reservantur.

Quæres, quæ potestate polleant Abbates, & alii Prælati Monialium? R. 1. Dominativa, seu gubernativa, œconomica, & Materna; ut cuius possunt suis Monialibus præcipere, delinquentes corrigere, officia dividere, bona temporalia administrare, & alia agere, quæ potest quævis Materfamilias. Item obtinent aliquo modo jurisdictionem spirituales in ordine ad precipiendum ea, quæ ad salutem animæ, & regularum observationem pertinent; quia hujusmodi potestatem requirit utilitas tum temporalis tum spiritualis, ac salutare regimen Monialium. Quin ex delegatione summi Pontificis possunt conferre beneficia, & in iis pleno jure sibi subiectis instituere Clericos, atque sic aliquem actum jurisdictionis propriè spiritualis exercere; quæ tamen institutio non est *authorizabilis* seu collativa curæ animarum, utpote cuius incapaces ipsæ sunt, sed tantum est collatio tituli, & possessionis. Unde R. 2. Cœminæ, adeoque & Abbatis, nec privilegio Papæ habilitari possunt ad jurisdictionem propriè spirituales, quæ supponat potestatem

Lib. I. R. P. Pichler.

Clavium & Ordinem Sacramentalem; quia Jure Divino sunt incapaces Ordinum. Nihil tamen prohibet, eis ex privilegio Apostolico conferri jurisdictionem propriè spirituales aliam, v.g. ad ferendas censuras, ad dispensandum in votis &c. quia non apparet sufficiens ratio id negandi.

Dico 2. Proto-Notarii Participantes non solum sunt exempti à jurisdictione quorumcumque Ordinariorum, sed etiam habent privilegium creandi Doctores & Notarios publicos, legitimandi spurios ad successionem hereditariam, deferendi arma, testandi de bis mille ducatis, acquisitis ex proventibus Ecclesiasticis &c. Bull. *Laudabilis* Sixti V. *Titulares* autem & non Participantes, præterquam quod aliis Clericis nullam Dignitatem habentibus præferantur, habent privilegium gestandi Rochetum & Mantelletum coloris vel nigri vel violacei, adeoque aliquem habitum Prælatorum, item utendi pileo super suis insignibus gentilitiis &c. Barb. loc. cit. *Rochetum* vocant vestem lineam, Episcoporum & Abbatum propriam, cum manicis strictioribus, quasi parvum roccum. Dufresne Lit. R.

Dico 3. Parochi habent jurisdictionem Ordinariam, non in externo, sed interno foro conscientiæ. Communis cum gl. in can. 38. caus. 11. q. 1. Colligitur etiam ex Trid. S. 23. c. 15. de Ref. Unde suos parochianos, item vagos, & peregrinos ex consensu tacito suorum parochorum, bona fide ad suam parochiam accedentes & confitentes, absolvere possunt ab omnibus peccatis & censuris non reservatis Papæ vel Episcopo. Ipsi verò Parochi, imò quilibet Sacerdotes Sæculares, vi consuetudinis possunt confiteri cuilibet approbato Sacerdote. Laym. de Sacram. Pœnit. c. 10. n. 4.

Dico 4. Officium Parochi maxime requirit 1. ut intra duos menses post adeptam primitus Parochiam emitat Professionem Fidei in manibus Episcopi vel Vicarii Generalis. Trid. S. 24. c. 12. de Ref. 2. ut singulis diebus Dominicis & festis solennibus vel per se vel per alios idoneos instruat suos subditos verbò DEI & rebus ad salutem necessariis tum in Catechesi, tum pro concione dicendo. Trid. S. 5. c. 2. de Ref. 3. ut suis parochianis administret vel per se vel per alios Sacramentum Baptismi. per can. 8. caus. 16. q. 1. & alia Sacramenta, nimirum Extremæ Unionis, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ suis temporibus, nimirum in agone, & posteriora duo etiam in Paschate, imò quoties Parochiani ex iusta causa petierint. Azor, Laym. Barbosa de Off. & Potest. Paroch. p. 2. c. 19. n. 8. & c. 20. n. 11. Item per se vel per alium tenetur assistere eorum Matrimonii. Trid. S. 24. c. 1. de Reform. Matrim. 4. ut habeat certas Matriculas, videlicet librum, in quo annotati sint, qui ex suis Parochianis contraxerunt Matrimonium, cum retribus, die, & loco, quo contraxerunt. Trid. loc. cit. Dein librum, in quo descripti sint omnes Baptizati cum eorum parentibus, patris, anno & die. Trid. c. 2. Deberet insuper habere librum Confirmatorum cum patris, ut possit suo tempore sciri, cum quibus

personis contractum sit impedimentum Cognitionis Spiritualis. Aliqui etiam requirunt librum Mortuorum, seu in parochia sepultorum. 5. ut Dominicis & festis diebus, quibus populus tenetur audire Sacrum, per se vel per alium, si ipse sit impeditus, celebret Missam hora competenti. c. 2. de Parochiis. Extrav. 2. de Treuga & Pace, quibus textibus quantumvis asseratur, parochianos obligari audire Sacrum in sua parochia, per contrariam tamen consuetudinem derogatum est, cui haud obscure favet Trid. S. 22. in Decreto de observand. & evit. in celebr. Miss. ubi populum quidem monet, ut ad Ecclesiam parochialem accedat diebus Dominicis & festis, cogendum tamen non dicit. Adde, quod Ordines Mendicantes habeant privilegium, vi cuius omnes Christi fideles possint apud se etiam istis diebus audire Missas, & satisfacere praecepto Ecclesiae, uti & sumere Eucharistiam, saltem extra tempus Paschale atque articulum mortis; Sacramentum Pœnitentiae verò apud eosdem suscipere, & sua peccata confiteri, etiam tempore Paschali, & in articulo mortis, ut concessit nostra Societas Paulus III. in Constit. edita 15. Kalend. Novemb. 1549. Salva tamen dispositione Clem. 1. de privil. ubi Religiosis, etiam Mendicantibus, prohibetur sub excommunicatione latae sententiae, ne Sacramentum Eucharistiae & Extremae Unctionis (extra casum extremae necessitatis) ministrant moribundis sine speciali licentia Parochi vel Episcopi.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

SUMMARIUM.

1. Quis dicatur Judex: quando procedat ex officio Nobili, & quando ex Mercenario.
2. Quis possit esse Judex.
3. Quod sit Officium Judicis.
4. Judex inferior debet ordinariè secundum Leges stricte procedere.
5. Promittere sententiam secundum majora merita causae.
6. 7. Non potest condemnare, quem privatâ notitiâ scit esse innocentem, licet probetur iudicè esse reus, in quacunque causa.
8. Quid ergo Judici in tali casu faciendum?
9. Quae iuris, non quae Facti sunt, supplere tenetur Judex, si omittantur à Partibus.
10. 11. An & quâ ratione possit Judex accipere munera, & accepta teneatur restituere.
12. An in causa propria judicare.

1 Sciendum, Judicem, qui ex c. 10. de V. S. & l. 78. ff. de Judic. sic describitur, est persona publica (h. e. auctoritate Juris, vel Consuetudinis, vel Principis, vel alterius, cui competit dare Judicem, vel constituere) ad id ordinata, ut secundum leges, & consuetudines locorum, populo jus dicat, scilicet causas rectè cognoscendo, & justè decidendo. duplici modo procedere posse, ex officio Nobili, & ex officio Mercenario. Ex officio Nobili procedit, quando vel mo-

tu proprio, vel ad instantiam quidem Partis, actionem tamen non habentis, vel non proponentis, sed officium Judicis solummodo implorantis, procedit; ut si inquit in crimina & criminosos, si dat Tutores vel Curatores, si dat Advocatum vel defensorem Parti, ob paupertatem &c. habere non valenti, si sequestrat bona, de quibus litigatur, si terminata per sententiam lite, executionem facit, si restituit naturalibus, aut famae, si restituit Minorem in integrum, vel aliquem infra dimidium justipretii laesum, si cavet damnum, si absolvit à censuris &c. Ex Officio Mercenario autem, quando ad instantiam Partis, actionem propriè dictam proponentis, facit ea, quae Jus praescribit; ut si post intentatam actionem citat Partes, audit testes, concedit dilationes, vel aliquid aliud praecipit, prohibet, permittit Partibus, si fert sententiam vel Interlocutoriam vel Definivam. Ceterum etiam quando imploratur Judicis officium, v. g. restitutio in integrum, principaliter & contra certam personam, opus est contestatione litis, secus, si imploratur solum incidenter. c. 2. h. t. Ex definitione verò Judicis formantur sequentes quaestiones. 1. quis possit esse Judex. 2. quod sit officium Judicis. 3. an semper teneatur sequi praescriptum Legis. 4. item probabiliora. 5. & scientiam publicam, quae habetur per allegata & Juridicè probata. 6. an nunquam supplere ommissa Partibus. 7. nunquam accipere munera. 8. & nunquam judicare in causa propria possit. Ad & quomodo valeant acta Judicis exstima- ti, & putari tantum, examinatur ad tit. 1. de Judicis lib. 16.

Dico 1. Non quilibet potest esse Judex, sed ab hoc officio remouentur aliqui Natura, ut surdi, muti, perpetuo furiosi, imberbes: alii Moribus, ut servi, foeminae: alii Lege, ut Senatus moti ob turpem causam, infames. l. 12. §. 2. ff. de Judic. l. 2. 32. ff. de R. J. l. 2. C. de Dignit. Alii Canone, ut publice excommunicati, haeretici (nisi sint tolerati, & non reculeantur) c. 24. de Sent. & re jud. arg. c. 13. §. 6. moneantur de haeret. Quod Judex Ordinarius debet esse 25 & delegatus 20. annorum, dictum est tit. 29. m. 261. Circa imberbes & foeminas adverte, quod in Germania maxime; ubi jurisdictio politica transit ad haeredes per successionem apud illos, qui integras provincias & territoria pro se & familiis suis acceperunt in feudum, ea etiam derivetur in pupillos & minorennos, exercenda tamen per Tutores, Curatores, Administratores, imò quandoque etiam in foeminas Principes secundum peculiaria statuta aut consuetudinem.

Dico 2. Officium Judicis principaliter est; jus dicere, hoc est, partes litigantes; si componere non possint, audire, rationes & momenta, quae pro se afferunt, ponderare & pensare diligenter, ut secundum aequitatem & Jura sententiam proferat, & prolatam exequatur, atque sic suum cuique jus tribuat. Unde nulla odii vel irae, amoris vel amicitiae passio, nullis precibus aut muneribus se flecti patiatur; sed sine ulla personarum acceptione secundum leges,

leges, & secundum merita causae indifferentem procedat. Ita jubent SS. Litterae, ita SS. Canonice, ita Leges Civiles, ita ratio Naturalis.

Dico 3. Judex non supremus saltem, tenetur ordinari secundum leges publicas, statuta particularia, consuetudines locorum procedere, adeoque non pro arbitrio suo. c. 1. de Officiis. pr. Inst. b. t. Nov. 82. c. 13. Dixi 1. non supremus saltem; nam supremus, & qui habet iura Regalia, inter quae est etiam Bannus sanguinis, ex rationabili causa rigorem Legis temperare, & statutas poenas relaxare valet; modo id non cedat in damnum tertii, vel Reipublicae, aut inde timenda sit major peccandi libertas. 2. ordinari; nam propter circumstantias graves etiam Inferiori Judici recedere licet a cortice & littera Legis (non a mente Legislatoris) & per epikiam sic interpretari mentem Legislatoris, quod hic & nunc nolit secundum rigorem procedi; cum in omnibus ratio magis aequitatis quam stricti Juris habenda sit. l. 8. C. de Judic. Et hoc maxime observandum est in poenis infligendis, quas, si a Legibus sunt determinatae, inferior quidem Judex condonare vel mitigare nequit. l. 1. C. ad l. C. Turpill. non modica tamen arbitrandi facultas ipsi relicta est vel ad augendas vel ad minuendas, propter varias delictorum & delinquentium qualitates & circumstantias. 3. secundum statuta & consuetudines; siquidem semper Jus novissimum sequi oportet, per l. 1. ff. ad l. Aquil. Statuta autem & consuetudines locorum faciunt saepe Jus recentius, & derogant Legibus publicis & scriptis.

Dico 4. Judex in causis Civilibus tenetur pronuntiare pro illa Parte, quae discussis & peritis diligenter omnibus, ipsi videtur habere causam probabiliorem; si vero aequalis ex utraque Parte appareat probabilitas, neutri favere magis, nec potest prohibere causam adjudicare uni, neglecta altera, saltem ceteris paribus. Primum membrum est decisum ab Innoc. XI. oppositam propositionem damnaute, sic sonantem: probabiliter existimo, Judicem posse judicare iuxta opinionem, etiam minus probabilem. Alterum, quamvis in oppositum citetur Arriag. Ledes. &c. mihi certum est; quia Judex, utpote non Dominus rei controversae, tenetur eam illi tribuere, cui majus & certius ad eam Jus competit: ergo si spectatis causae meriti deprehendat; neutri majus aut certius Jus competere, sed aequalem esse probabilitatem pro utraque Parte, neutri potest rem totam adjudicare sine injusta personarum acceptione, sed debet cuique tribuere Jus suum; ac proin vel inducere Partes ad transactionem, vel ad compromittendum in arbitros, si res sit indivisibilis; vel, si ipsa vel pretium ejus divisibile sit, cuiuslibet partem aequalem dare; nisi ipsae Partes velint rem committere sorti. Dixi 1. In causis Civilibus; in Criminalibus enim, si reus habeat causam aequalem, vel etiam minus, verum tamen probabilem, ipsi magis favendum est quam Accusatori, per c. 1. de R. J. in 6. c. 1. fin. C. de Prob. ubi ad poenam, ordinariam saltem;

reus infligendam requiruntur probationes luce meridiana clariores; cum satis sit impunitum re-linquitur facinus nocentis, quam innocentiam damnare. l. 5. ff. de poenis. 2. saltem ceteris paribus; si enim alterutra Pars esset in possessione, vel haberet causam de Jure favorabilem, quae est causa dotis, Matrimonii, & quoties agitur de valore actus, pro quo de Jure stat praesumptio, pronuntiandum foret pro possidente, vel causam favorabilem habente, licet alias utrimque sit aequalis probabilitas, & dubium facti aequale. c. 65. de R. J. in 6. c. fin. de Sent. & re jud. l. 10. ff. de inoffic. Testam.

Dico 5. Non tenetur, imò non potest Judex condemnare illum, qui secundum allegata Juridice probatus est reus, quem tamen ipse privatim certo scit esse innocentem, non tantum in Criminalibus, sed etiam in Civilibus causis. Ita Abb. in c. 28. §. quia vero n. 8. de Off. Deleg. Beldus de Processu c. 3. th. 1. l. 6. König ad tit. de Probat. n. 38. Saà, Gormaz &c. contra S. Thomam. 2. 2. q. 64. a. 6. ad 3. Covarruv. Valent. & contra plerosque Theologos antiquiores, qui nobis ex toto contradicunt. Item contra Less. l. 2. de f. & f. c. 29. an. 78. Laym. tr. 6. c. 2. n. 8. Lug. Haun. Pirh. &c. qui nobis ex parte adverfantur, dum quoad causas Criminales Majores, ubi agitur de poena mortis vel mutilationis, sentiunt nobiscum, non verò quoad causas Criminales Minores, ubi agitur de poena exili tantum, vel corporis afflictiva, vel de privatione officii, beneficii, aut bonorum temporalium; nec quoad causas Civiles, ubi solum agitur de interesse Actoris. His quidem & ego non ita pridem accesseram, sed nunc melius considerata mutavi mentem, & subscribo primis, ac in discriminatum tam quoad causas Civiles quam quoad Criminales omnes nego potestatem Judici condemnandi innocentem, &

Probo sic. Neque Jus Naturale, neque Divinum, neque Humanum permittit Judici condemnare innocentem cognitum ut talem, imò prohibent singula: ergo. Ant. prob. eundo per singula Jura. Jus Naturale, & essentia Justitiae, tam Commutativae quam Vindicativae, exigit aequalitatem & proportionem inter solutionem & obligationem, inter poenam & culpam: sed inter solutionem veram & obligationem nullam, inter poenam veram & culpam falsam, nulla datur aequalitas vel proportio: ergo Jus Naturale, & Justitia tam Commutativa quam Vindicativa, non permittit, imò prohibet a Judice solutionem praecipere, quando ipsi certum est, obligationem revera dari nullam, & infligi poenam, quando eidem certum est, non praecessisse culpam: ergo. Certè recte rationi repugnat, eum condemnari ad solvendum, qui nihil debet, & puniri, qui non deliquit. Jus Divinum Exod. 3. sic inter alia praecipit Judici: non suscipies vocem mendacii; nec in Judicio plurimorum acquiesces sententiae, ut à vero devies. — Insontem & justum non occides: ergo Judicem obligat, ut in condemnando solam veritatem cognitam, non verò multitudinem testium, quibus aliquis Juridice probatur

tur reus, contra veritatem attendat. *Jus Humanum* utrumque à *Jure Naturali & Divino* non facit divortium; nam *Jus Canonicum* c. 1. de *Sent. & re jud. in 6.* iubet *Judices Ecclesiasticos* procedere secundum conscientiam & iustitiam, cum aeterni tribunalis iudicis illum reum non habeat, quem iniuste *Judex* condemnat, ac in ferendis generaliter eos vult præ oculis habere solum Deum: sed quem *Judex* condemnat, sciens esse innocentem, licet *Juridice* convictum, tribunal aeterni iudicis reum non habet, nec *Judex* condemnando solum DEUM, sed testimonia falsa hominum, præ oculis habet. *Jus Civile*, quo maxime nituntur *Adversarii*, quando vult *Judicem* procedere secundum allegata & probata in *Judicio*, unice vult ideo, ut *Judici* certius innotescat veritas, & ut minus fallatur circa merita causæ, ut constat ex l. 6. ff. de *Off. Praef. ibi. Praefes provinciae id sequatur, quod convenit eum ex fide eorum, quæ probantur, ne veritas vitietur erroribus*: at, quod falsum est, probari non potest *Judici*, falsum esse scienti; quia probare aliquid *Judici* est fidem ei facere, & movere, ut credat; quomodo autem credere poterit verum, quod scit esse falsum? Idem patet ex l. 2. 3. ff. de *Novell. 90. de testibus*, ubi iubet *Judicem* diligenter excutere fidem testium, testem suspectum repellere, vel minus fidei tribuere &c. si ergo *Jus Civile* prohibet *Judici*, ne exco modo fidat testibus suspectis, utique non volet eum sequi fidem testium, quos scit esse perfidos & falsum testari. Si ergo *Judici* aliunde constat de veritate, tanquam sine unico, quem *Leges* intendunt, dum jubent audire testes &c. non amplius attendi debent testes tanquam media ad finem, ne, dum in favorem innocentis cautelas præscripserunt, per easdem opprimant innocentem, contra reg. *Jur. 61. in 6. quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*. Confirmatur 1. non licet alicui sententiam exequi, quam certo scit esse injustam, & *Juri Naturali* ac *Divino* repugnantem per c. 13. de *resit. spoliat. & c. 44. de sent. excom.* ergo nec *Judici* licet pronuntiare sententiam, quam scit esse revera injustam. Confirm. 2. *Judex* non potest ferre sententiam juxta opinionem minus probabilem, ut constat ex damnata propositione cit. ergo à fortiori non potest ferre juxta opinionem certo falsam. Adde, quod *Judex* teneatur procedere secundum suam, non aliorum, etiam plurimorum (licet non constet, eos decipi vel decipere) sententiam & iudicium. per l. 1. §. 6. C. de *Vet. jur. enucl.*

Speciale argumentum quoad causas Criminales majores pugnat pro nostra sententia, scilicet hoc: directe occidere innocentem est intrinsece malum, non minus, ac si homo privatus, nulla jurisdictione in alios præditus, occideret aliquem, quem scit propter scelera fuisse mortem promeritum, nec minus, quam copula carnalis extra conjugium; quia contra *Jus Naturale* est occidere aliquem extra calum, pro quo DEUS, qui solus est dominus vitae humanae, potestatem non dedit occidendi: sed nullibi dedit DEUS potestatem *Judici* in-

fontem occidendi, quem scit esse talem, imò expressè prohibuit c. 23. *Exod. cit.* Neque ipsa *Respublica* voluit dare hanc potestatem, ut colliges ex dictis, imò nec potuit; quia ipsa *Respublica* non accepit hanc potestatem à DEO.

Oppones 1. *Judex* est persona publica: ergo in omnibus causis controversis definiendis debet sequi scientiam publicam, quæ habetur ex allegatis & probatis, non verò suam privatam. 2. tenetur sequi scientiam publicam *Juris*, h. e. *Judicare* secundum *Jura & Leges*, non juxta privatam opinionem, et si putet suam esse certam: ergo etiam semper tenetur sequi scientiam publicam *Falli*, quæ habetur per probationes *Juridicas*, & non secundum scientiam privatam, quam ipse habet de re vel facto controverso. 3. non debet plus credi uni, quam pluribus: sed hoc fieret, si *Judex* suam scientiam, & non testium assertionem, posset, vel deberet attendere. 4. qui *Juridice* per testes probatur esse nocens, non est innocens: ergo *Judex* talem condemnando non condemnat innocentem. 5. *Judex* condemnans, quem scit privatim esse innocentem, non intendit directe ipsum, v. g. occidere, sed solum indirectè; directe enim vult observare præscriptam *Juris* viam, & sic procurare bonum publicum: sicut qui obsidet urbem, & desicit turrim, in qua sunt innocentes, solum indirectè vult istos occidere, & propterea non peccat desiciendo, licet sciat, ibi etiam innocentes reperiri, & simul occidi. 6. In ore duorum vel trium stabit omne Verbum. *Matth. 18.* Item: In ore duorum vel trium peribit, qui interficitur. *Deut. 17.* ergo duobus vel tribus testibus convictum potest, & debet *Judex* condemnare. 7. *Jura* volunt causas decidi secundum probationes & actiata. l. 6. ff. de *off. Praef. Clem. fin. §. sententiam de V. S.* Item in c. 28. §. quia verò de *off. deleg. præcipitur* *Judici*, cui demandatur executio sententiæ, ut hanc exequatur, licet sciat esse injustam, nisi impetret liberationem ab hoc onere: ergo etiam *Judex* tenetur ferre sententiam, licet sciat esse injustam, si alio modo declinare non possit prolationem sententiæ. 8. nostra doctrina præbet *Judicibus* ansam, ut se sinant corrumpi pecuniis, & malefactores non puniant sub prætextu, quod privatim sciant, eos esse innocentes: ergo.

Res. ad 1. & 2. tenetur sequi scientiam, non tamen errorem publicum, vel calumniam alienam, certè sibi cognitam. Est quidem persona publica ratione officii, non verò ab obligatione sequendi testimonia falsa & errorem publicum. Ad 3. si quis habet certam rei scientiam, prudenter eam præfert mille testibus, oppositum asserentibus: nec talis sibi credit, sed scit veritatem. Ad 4. *Dist. Ant.* non est innocens, apparens. C. verè. N. *Ant.* aliàs Christum oportebit dicere nocentem, quia plures testificati sunt, eum esse reum mortis. Ad 5. N. quod solum indirectè intendat occidere; quia eodem modo tendit condemnans ad mortem, qui scit innocentem esse, quem condemnat, quo modo tendit condemnans, qui scit nocentem esse;

esse, quem condemnat; nec obstat, quod condemnatio in virtute: nec aliud objectum ab occisione distinctum assignari potest, quod immediate & directè veli sententia Judicis condemnationis ad mortem, quam occisio. Aliud est in dejectione turris; apud hunc enim facile assignatur objectum immediate intentum, quod est distinctum & separabile ab occisione innocentium, scilicet ipsa dejectio turris, quæ impedit expugnationem urbis, quam justè intendit occidens urbem. Dein hoc modo facile excusaveris hominem privatum, qui occidit sceleratam, dicendo, talem directè intendere bonum publicum per occisionem scelerati promovendum, occisionem verò solum indirectè. Item excusaveris Pilatum, dicendo, quod Christum indirectè solum, adeoque justè occiderit, directè autem intenderit redimere vexatam, & impedire tumultum populi.

Ad 6. Illis textibus probatur quidem, quod sine plena probatione & absque testimonio duorum vel trium nullus sit condemnandus; præsertim ad mortem (nisi id exigat urgens & publica periculum, & Judex Supremus aliunde habeat sufficientem notitiam delicti) & quod possint duo vel tres testes sufficere, non verò probatur, quod sufficiant duo vel tres testes semper & in omni casu, præsertim quando scitur, testes deponere falsum. Sic de Jure Civili non sufficiunt duo vel tres testes ad valorem Testamenti, nec de Jure Canonico ad valorem Matrimonii duo vel tres qualescunque, sed insuper Parochus. Ad 7. Illa Jura procedunt ex supposito, quod aliunde non constet Judici veritas, & ex præsumptione, quod probationes & allegationes sint aptæ facere fidem Judici, ut patet ex dictis, cum Jura velint adhiberi testes & probationes solum ideo, ut detegatur veritas, & non condemnentur innocens; si ergo aliunde constet de veritate, inutiliter afferuntur probationes in contrarium; vel si constet Judici, testes falli & fallere, fidem eis habere nequit, cum præsumptio cedat veritati, per *l. 29. ff. de probat.* Ad c. 28. cit. de Executore dico, neque hunc posse licè exequi sententiam notoriè injustam, cum talis sententia sit nulla; aut si sententia contineat intolerabilem errorem, ut vocat S. Th. *loc. cit.* alias enim excusare posses etiam carnifices, qui Martyres occiderunt. Si autem non est notoriè injusta, potest executor suum judicium submittere Judici demandantis executionem; & credere; quod is justè & licitè hanc executionem demandaverit; cum talis mandatararius teneatur obsequi mandanti, ut loquitur textus, & non examinare sententiam. Ad 8. Retorq. imprimis argum. Adversariorum doctrina præbet malevolis hominibus ansam, ut perfidè conspiciant falsis testimoniis in inimicum; quem bonis emungi, vel è medio tolli cupiunt, si nempe sciant, semper necessariò deferendum à Judice duobus testibus. Dein N. Ant. raro enim & prorsus per accidens fiet, ut Judex se velit exponere tantis incommodis & periculis, quanta ipsum manerent, si malefactorem verè talem

contra depositionem testium liberare niteretur sub prætextu cognitæ privatim innocentie; totis enim viribus contra talem Judicem insurgent cum Actore & Accusatore testes, veritatis consilii. Demum ex abusu doctrinæ ex malitia hominum fortè secuturo, non debet omitti illius propugnatio.

Quæres, quid ergo Judex facere debeat, si sciat privatim innocentem, quem testes vel alie probationes reum vel debitorem faciunt? & debet (etiam juxta Adversarios, antequam condemnet) tentare omnia, ut liberet innocentem, videlicet repellere actorem vel accusatorem, detertere testes, significando, sibi de rei veritate certò aliunde constare: si hæc non proficiant, tenetur exactius & per intervalla examinare testes, an non vacillent &c. differre sententiam, ut interim veritas detegatur magis, vel negotium deferre ad Superiorem; ibique ipsemet agere testem pro innocente: si denique nec ista sufficerent (quod vix unquam contingit) & ipse Judex periclitaretur de officio suo, si non condemnaret, posset quidem in causis Civilibus ferre sententiam contra innocentem; cum non teneatur cum tanto suo incommodo alienam utilitatem procurare; & condemnatus (utpote in conscientia non obligatus hac sententia) possit occulta compensatione sibi damnum resarcire, vel alio tempore novum Processum instituere &c. In causis autem Criminalibus majoribus deberet potius sustinere privationem officii sui, quam condemnare innocentem; nili mallet in praxi sequi oppositam sententiam, utpote verè probabilem: id quod posset juxta principia Theologica de Probabilismo.

Dico 6. Judex potest, imò ex officio debet supplere ea, quæ juris sunt, & à Partibus vel earum Advocatis omissa; non verò, quæ sunt Facti, saltem regulariter. Text. & DD. in *l. un. C. ut, quæ desunt Advocatis. gl. in c. 3. de Pöstul. Prel. Pirh. n. ult. h. t. Dixi 1. quæ Juris sunt, v. g. examinare, vel rejicere libellum inaptum Actoris, deferre juramentum calumnie, dilationes concedere, repellere testes non legales, suggerere exceptionem Præscriptionis; denatus Consulti Velleiani, rejicere præscriptionem illegitimam, instrumentum falsum &c. allegare Legem, Canonem, Statutum, Consuetudinem. 2. non verò, quæ sunt Facti, seu quæ consistunt in facto; & ad proprium privatimque litigantium spectant commodum, uti sunt producere testes, instrumenta; vel alias probationes; opponere exceptiones, quæ non sunt Juris, uti privilegio speciali; concessis dilationibus &c. petere satisfactionem pro injuria &c. Ut enim hæc faciat Pars, non tenetur Judex monere, imò nec potest, quin se faciat suspectum de studio Partium, vel sine præjudicio alterius Partis; neque Judex tenetur agere Advocatum Partium: 3. saltem regulariter; si enim factum est notorium, ut si aliquis notoriè sit inhabilis ratione delicti; vel excommunicationis &c. ad standum in judicio: si factum reliceat exactis; v. g. quod reus jam præscripserit, quod habeat privilegium &c. si vertatur peri-*

periculum animæ, ut contingit quandoque in Matrimonialibus causis: si agatur de bono publico, de causa pia, miserabilium personarum, pupillorum &c. potest, imò ex officio tenetur Judex supplere ea, quæ facti sunt, & attendere, etsi omittat, vel se in illis non fundet Pars.

10 Dico 7. Judex, quamvis non peccet accipiendo sportulas, vel etiam xenia, peccat tamen accipiendo munera; ad restitutionem vero acceptorum probabilis non tenetur ante sententiam Superioris, nisi accepisset per modum pretii pro executione muneris sui, aut dans non offerat sponte, sed ad redimendam veram. Assertio, quæ plura habet membra, probatur explicando singula. Dixi 1. sportulas, quæ nimirum habent rationem stipendii pro sustentatione, vel mercedis pro labore in cognitione & discussione causæ impenso, ac exiguntur ab utraque Parte litigante æqualiter, & ideo ex actio & datio sportularum non inducit periculum, ut Judex magis faveat uni, quam alteri Parti. Hæc sportularum receptio locum habet, ubi Judex salarium vel nullum, vel non sufficiens, laborique respondens habet: atque potius in consuetudine fundatur, quam in Jure, saltem Canonico. 2. vel etiam xenia: sic vocantur munera liberaliter oblata, sed in modica quantitate, ac ferè consistunt in esculentis vel poculentis, quæ intra paucos dies absumi possunt. Horum receptio permittitur l. 18. ff. de Off. Pres. c. 11. §. insuper de Refr. in 6. quia, ut ait gl. in c. cit. v. consumi, non est verisimile, quod propter munera tam tenuia moveatur animus judicantis; munerum enim acceptio & datio prohibetur maxime propter periculum, ne inde moveatur, seu corrumpatur animus Judicis, atque inclinetur ad ferendam sententiam iniquam. arg. l. 2. ff. de condit. ob turpem caus. Et quamvis in Nov. 8. in fine videatur prohiberi omnis munerum, etiam tenuium, acceptio per verba, nihil penitus ab eis accipientes, ac propterea Jus antiquum l. 18. cit. esse correctum autem graves DD. cum Molina to. 1. tr. 2. d. 84. qui proin docent, nulli Judici (excepto delegato Pontificis propter c. 11. cit.) permissum esse etiam xenia accipere. Verum consuetudo, & communis Confessoriorum persuasio, vel derogavit iterum Nov. 8. cit. vel etiam explicat, quod loquatur de muneribus propriè dictis & in notabili quantitate. Interim, quamvis probabiliter non peccet xenia accipiens Judex, tamen longè magis suæ famæ & integritati consulat, Deumque sibi valde propitium reddet, si etiam ista respuat. 3. peccat tamen accipiendo munera, scilicet sponte & liberaliter oblata dona. Et quidem peccat graviter, si scilicet in magna quantitate accipiat, præsertim si sit notabile periculum, ne inclinetur inde ad perversionem justitiæ, vel ne oriatur grave scandalum. Sumitur ex c. 11. cit. c. 10. de vita & honest. Cler. l. 18. it. l. 3. ff. de L. Jul. Repetundarum. Auth. Novo Jure C. de pena Judicis. Ratio autem prohibendi fuit periculum pervertendæ justitiæ, quod ordinariè datur. Unde, licet liberaliter dentur, & Judex firmiter apud se statuat propterea nullo modo recedere à justitiâ,

adeoque contra Jus Naturale non peccet; peccat tamen adhuc contra Jus Positivum humanum, quia, cum Leges citatæ fundentur in periculo universaliter corrumpendi animos Judicum per munera, non cessant, cessante periculo in aliquo casu particulari. Mira certè. insensibilis quasi, & periculosa vis inest muneribus, ut saltem ex motivo gratitudinis reddant animum propensum danti, & intellectum exerceant. Deut. 16. & subvertant verba justorum. 4. ad Restitutionem vero non tenetur ante sententiam, licet à donante data sint cum aliqua spe obtinendi exinde victoriam Ratio est, quia non sufficienter probatur ex Jure, quod obliget in foro interno ad restitutionem faciendam ante sententiam. Vid. dicta de Electione à n. 27. sicut non probatur, electionem indigni, qui talis est tantum Jure Humano, in foro interno irrita esse, & electum obligari ad Dignitatem non acceptandam vel dimittendam, nemine quidquam movente contra ipsum. Casu quo autem per sententiam condemnatur Judex ad restituenda munera accepta (& juxta Aut. cit. etiam ad tripulum in poenam) restitutio non fit danti, quia etiam ex parte hujus fuit turpitudine, & delictum in dando, sed Filco. arg. L. 9. ff. de Jure Fisci. Non desunt tamen multi AA. qui tenent, restitutionem munerum etiam ante sententiam esse faciendam. 5. nisi accepisset per modum pretii &c. nam munera, quæ dantur & accipiuntur tanquam pretium pro administranda justitiâ, pro ipsa sententia ferenda, & exercendo à Judice officio, restituenda sunt ante omnem sententiam, etsi data fuissent pro justissima aliâ sententia. can. 15. caus. 14. q. 5. quia per se & Jure Naturali sunt prohibita, & nulliter acceptata; cum Judex sine ullo titulo justo acceperit, utpote aliunde obligatus ad faciendum suum officium. 6. aut dans non offerat sponte &c. si enim data sint munera præcisè ad redimendam veram, h. e. quia aliâs apparet ingens periculum, ne feratur injusta sententia, vel, ut notat Molin. lo. cit. d. 88. quia, nisi detur pecunia &c. Judex notabiliter levis est in expedienda causa, in protrahenda lite finem non facit &c. vel quia satis infinnatur Parti, muneribus opus esse, si velit habere spem victoriæ; hujusmodi munera debent ante omnem sententiam restitui juxta communem, utpote injustè accepta; quia in donante desuit animus, sufficienter liber ab injusta coactione, donandi & transferendi dominium.

Oppones. Sententiæ vœnales, seu lata à corruptis Judicibus, sunt ipso Jure nullæ, per l. vœnales C. quando provocare. can. ei, qui. 2. q. 6. ergo & donatio munerum, facta cum spe obtinendi exinde facilius & citius victoriam, erit nulla, utpote quæ est tacita emptio sententiæ: ergo talia munera restitui debent ante omnem sententiam. R. N. suppositum, quod tali casu sententia sit propriè vœnalis: cum munera non dentur per contractum onerosum, tanquam pretium ipsius actus judicialis, sed verè donentur, ut suppono, licet cum aliquali spe facilius obtinendi favorem sententiam, aut celerem expeditionem.

Dico

12. Dico 8. Iudex (nisi sit supremus Princeps, alium supra se non recognoscens) non potest regulariter cognoscere, & ferre sententiam in causa propria, requirente contentiosam jurisdictionem. l. *um. C. ne quis in sua causa. can. 27. cap. 3. q. 4.* sic non potest esse iudex in lite, quæ ipsi movetur de dominio jurisdictionis: si autem sit institutus hæres: si agatur de reditionibus ad ipsum pertinentibus. per c. 5. de Off. de iud. l. 17. de iudic. Clem. 2. de rebus Eccl. alien. Vid. c. 29. n. 16. Per causam propriam intelligo illam, in qua vertitur commodum vel detrimentum ipsius Iudicis; & quæ requirit jurisdictionem contentiosam; nam licitum est exercere jurisdictionem voluntariam in causa propria. per l. 2. ff. de off. Præs. Dixi, regulariter, nam si Iudici quæ tali fiat injuria, & quidem atrocior, potest eam in continenti punire. l. 1. ff. *quæ ius dicunt.*

Plura de Iudice dabit tit. 1. 2. de Iudic. & foro compet. & tit. 27. de sent. & re iud. in libro II. Decretalium.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Majoritas & Obedientia.
2. Quam præcedant in Clero Sæculari.
3. Quam in Regulari.
4. Quam in concursu utriusque Cleri, Sæcularis & Regularis.
5. Iudex in controversiis de præcedentia quis?
6. Quam Clerici debeant Episcopo iuxta obedientiam.
7. Quibus in rebus obediendum Superiori.

1. Ciendum 1. Cum Iudices & personæ Ecclesiasticæ sint prorsus diversæ, majores & minores, necessarium omnino esse ad cavendam perturbationem & confusionem, ut inter eas detur aliqua hierarchia & subordinatio, majoresque præcedant, & his obediant minores. Proin opportunè subjungitur præcedentibus titulis præfens de Majorit. & Obed. Est autem Majoritas, prout hic consideratur, nihil aliud, quam præminencia quadam, vi cujus unus est honorabilior altero, ac propterea in congressibus, incedendi ordine, confecti, stallo, suffragio, subscriptione, ac aliis prærogativis antecedit. Obtinetur 1. ratione potestatis & jurisdictionis amplioris. 2. ratione Ordinis majoris (vel subinde etiam ratione Ordinantis. per c. 7. h. t. vi cujus cæteris paribus præcedit Ordinatus ab ipso Papa) 3. ratione consecrationis vel benedictionis, qua alii carent. 4. ratione privilegii à summo Principe concessi. 5. ratione senii, vel antiquitatis (intellige cæteris paribus) per c. 1. h. t. & reg. 54. in 6. Sic ex pluribus idem officium obtinentibus, vel eandem dignitatem, præcedit is, qui eam adeptus est prior, tam in Curia, quam in Castris, tam in Academiis, quam in Ecclesiis, & Ordinibus Religiosis. Quamquam autem difficile sit, nec satis tutum edicere, quinam in particulari præcedant alios, cum plerique in hære sint

Lib. I. R. P. Pichler,

admodum delicati, juvat tamen ordinem adducere, quo vel de Jure vel de Consuetudine (quæ hac in re maxime attendenda est) & ex communi DD. sensu sese invicem sequuntur 1. personæ Ecclesiasticæ Sæculares. 2. Regulares inter se. 3. Sæculares & Regulares commixtæ. Laicis verò majores esse Clericos & digniores (quamquam non quilibet Clerici præcedant quoslibet laicos in congressibus) per se patet, & quidem tantum, quantum spiritualia ac æterna præstant temporalibus.

Sc. 2. Obedientiam nasci & consequi ad Majoritatem. Consistit præcipue in duobus. 1. in reverentia & honore, quem inferiores exhibere debent Superioribus. 2. in subiectione erga illos, qui jurisdictionem obtinent in alios, vi cujus tenentur eorum mandata exequi & rectionem accipere, in judicio, si cidentur, comparere &c.

Dico 1. In Clero Sæculari præcedunt 1. Pontifex Maximus. 2. Cardinales, etiam si sint tantum Diaconi. 3. Patriarchæ & Primates. 4. Archiepiscopi. 5. Episcopi, qui in sua Diocesi omnibus aliis antecellunt, nisi præfens sit Legatus Apostolicus. 6. Archidiaconi. 7. Archipresbyteri. His tamen duobus in Germania præferuntur Præpositus & Decanus, vel potius illorum loco substituti sunt. 8. Scholastici, Custodes &c. juxta Ecclesiarum consuetudinem. 9. Canonici Cathedralis, tum Canonici Collegiarum Ecclesiarum, semper digniorum vel antiquiorum: Canonici autem ejusdem Ecclesiæ ordinariæ secundum senium. 10. Proto-Notarii non Participantes. 11. Parochi, Plebani, Sacerdotes Curati & Ecclesiarum Parochialium Presbyteri. 12. Reliqui Clerici: Sacerdotes tamen præcedunt Diaconos, illi Subdiaconos &c. Ita communis fundata in Jure partim Scripto partim nō. Scripto. De Vicario Generali Episcopi (vel Capituli Sede vacante) controversia est. De Jure Scripto primum quidem locum obtinet post Episcopum, & Sede vacante cedit solummodo illi, qui præcipuam dignitatem habet in Capitulo. Barbo. sa. de Offic. Episc. alleg. 54. n. 167. sed de consuetudine, præsertim Germaniæ, Canonicos Cathedralis non præcedit.

Dico 2. In Clero Regulari præcedunt 1. Abbates, & qui his æquiparantur, Præpositi Exempti. 2. Abbates & Præpositi non-Exempti infulati. 3. non-Infulati. Atque inter hos omnes, qui in eadem classe prius adepti sunt Prælaturas. 4. Generales. 5. Provinciales. 6. Superiores Locales. 7. Inter ipsos Ordines Religiosos præminenciam habent per se Canonici, tum Clerici Regulares, dein Monachi, demum sequuntur Mendicantes. 8. Ex qualibet harum classe, ubi plures concurrunt, illi, qui vel ex primæva fundatione, vel in tali loco sunt antiquiores, vel qui ex Mendicantibus simul activam & contemplativam vitam proficuntur, prout consuetudo fert. Simile quid dicendum est de Fraternitatibus Laicorum. Ita rursus communis.

Dico 3. in concursu & comparisone Cleri Sæcularis cum Regulari post Episcopos proxi-

X

mi

mi sunt Abbates & Prælati Regulares, in Dignitate constituti, adeoque Canonicos Cathedralis, saltem seorsum & singulariter sumptos, præcedunt propter benedictionem & jurisdictionem, quam habent: secus, si Canonici incedant Collegialiter cum suo Capite, Decano, vel Præposito. Abb. in c. 12. de Præscript. n. 2. quia sic repræsentant Ecclesiam Cathedralis, quæ præminet ante omnes Regulares. Imò in quibusdam locis ex consuetudine honoratiorem præ Abbatis locum sibi vendicant Decanus, & Præpositus, Cathedralis, etiam solitariè incedentes. Quin & Parochus in sua Parochia per se præcedit Abbates, & Canonicos Cathedralis, singulariter consideratos.

6 Quæres, quis sit Judex in ortis de præcedentia inter Clericos vel Confraternitates controversis? R. 1. si controversia est inter personas Ecclesiasticas Episcopo superiores, est Pontifex: si inter inferiores, Episcopus. Trid. S. 25. c. 13. de Regular. R. 2. si lis est inter Confraternitates laicorum, & agitur in petitorio de ipso jure præcedendi, est iterum Episcopus. per c. 2. de Judic. quia, sicut processiones & deductiones funerum sunt res spirituales, ita jus præcedendi in hujusmodi processibus & deductionibus: si verò agitur in possessorio de quasi possessione retinenda vel recuperanda, potest etiam Judex laicus cognoscere, & decidere (modò non admisceatur quæstio Juris, vel reus conventus non sit Clericus) saltem attenta consuetudine.

7 Dico 4. Licet omnes Clerici obedientiam debeant suo Episcopo; de Jure tamen Communi ad juramentum, quo promittant specialiter Episcopo obedientiam, compelli non possunt, qui beneficium Curatum, vel Administrationem aliquam non obtinent. per c. 3. b. t. & c. 5. de Jurejur. In Diocesi tamen Augustana omnes Beneficiati, etiam non Curati, juramentum obedientiæ Episcopo præstare jubentur in Decretis Synod. Augustan. p. 3. c. 7.

8 Dico 5. Superioribus obediendi obligatio solum datur in iis rebus, in quibus aliquis subest. Ratio; quia in aliis rebus est instar non-subditi: sic miles parere tantum in bellicis tenetur Duci: sic Religiosus habens Parochiam Episcopo subiectam ei solum obedire tenetur in iis, quæ spectant ad curam animarum ritè administrandam; non verò in iis, quæ ad obsequium Regulari; in his enim obedientiam debet Prælato suo Regulari, Episcopo autem solum tunc, quando Prælatus in iis curandis esset negligens.

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Treuga & Pax.
2. Quid & quotuplex sit Bellum.
3. An & quando Superior possit præcipere subditis Treugam & Pacem.
4. Bellum Offensivum ut sit licitum, debet indicì legitima Auctoritate.
5. Debet adesse justa causa sufficienter certa. An

6. Debet prius tentari remedia alia omnia.
7. Debet cum recta intentione decerni.
8. 9. Quid liceat & non liceat in Bello justo.
10. Ad quid obligetur Princeps injustum Bellum gerens, vel non solvens stipendia militibus.

Sciendum 1. Judicibus Ecclesiasticis laborandum esse prius, ut Partes litigantes ad concordiam disponant, & ad li em extrajudicialiter componendam, quam Processum Judiciale admittant. per can. 7. & teretior. dist. 90. Unde tractatur hic & in sequentibus titulis de Treuga & Pace: de Pacis: de Transactionibus, qui sunt modi liem vel bellum sopiendi extra strepitum Judiciale vel arma. Porro Treuga non est vox Latina, sed vel Italica aut Gallica, vel verisimilius Germanica à voce Treu-fidem & securitatem denotante; nam ex c. 2. b. t. Treuga definitur esse securitas præstita rebus aut personis ad tempus, discordiæ (vel bellò) nondum finitæ. Sive, est cessatio ab armis ad tempus, diciturque etiam Armistitium, Inducia, ein Waffen-Stillstand. Ad tempus, inquam; per hoc enim Treuga differt à Pace, quæ est finis belli & discordiæ, seu plena ac perpetua discordiæ sedatio. Dividitur Treuga in Conventionalem, quando nimirum ipsi dissidentes ex pacto solenniter consentiunt in cessationem ab armis ad tempus, & in Canoniam, seu Legitimam, quæ videlicet à Lege vel potius à Canone statuta est. c. 1. & 2. b. t. Treuga Conventionalis est Juris Gentium. can. 9. d. 1. inò Juris Naturalis, quod jubet servari fidem etiam hostibus, & iniquè nos vexantibus datam; ut docet eò communis, nisi alter prius perfidè violet fidem, sed intellige in eadem re, in eodem negotio, in correlativis; non verò si violet in diversis, ne aliàs perfidia addatur perfidiæ. Treuga Canonica, de qua agunt duo cit. cc. vel nunquam fuit usu recepta, vel iterum abrogata est; ibi enim jubetur treuga servari, & cessari ab armis, à qualibet feria 4. ta post occasum solis usque ad feriam 2. ante solis ortum, adeoque omnibus diebus Jovis, Veneris, Sabbathi, & Dominicis; item ab initio Adventû usque ad Octavam Epiphaniæ, & à Quadragesimæ initio usque ad Octavam Paschæ. Præterea treuga seu securitas perpetua c. 2. cit. conceditur Clericis, Religiosis, peregrinis, mercatoribus, rusticis in agricultura existentibus, item animalibus, quibus arant & semina portant ad agrum. Sed tristis bellorum experientia ostendit, etiam has leges inter arma silere.

Sc. 2. Treuga & Pacis idem esse objectum, videlicet Bellum, quod illa sopit, ista extinguit. Et ideo non incongruè aliqua de Bello adnecti existimem, cum nullus de illo in Jure exster Titulus peculiaris. Bellum autem definitur esse discordia Principum, vel Rerumpublicarum, vim & arma sibi mutuo inferentium, sive: est status pugnae publicæ duorum exercituum per vim certantium, ab iis, qui Superiorem non recognoscunt, indicte: si enim oriatur discordia vel pugna inter Principem & Subditos, Rebello, si inter Rempublicam & Subditos, Seditio, si inter pri-

privatos, *Duellum* vel *Rixa* appellatur. Bellum dividitur in *Iustum*, vel *licitum*, & in *Injustum* vel *illicitum*. Præterea in *Offensivum* seu Aggressivum, quo vis interitur alteri vel ad vindicandum injuriam, vel ad acquirenda sua; si nempe alter renuat præstare satisfactionem, vel redire injustè occupata. *can. 2. caus. 23. q. 2.* & in *Defensivum*, quo vis per injuriam illata cum moderamine inculpatae tutelæ repellitur, & pro defensione Regni, provinciarum, subditorum, amicorum, foederatorum &c. suscipitur contra injustum invasorem. Hoc posterius sic describitur certè & semper est licitum ac justum; cum vim vi repellere omnes Leges & Jura permittant. Aliud est t, si quis nollet alteri parti satisfacere, etiam si sciret, se injustè illam læsisse; tunc enim nec defendere se posset per Bellum. An & quomodo licitum sit *Offensivum*, patebit ex d'condis.

Dico 1. Princeps potest subjectis sibi populis, si fortè inter eos publicæ oriuntur discordiæ vel bellum, præcipere regulariter, ut pacem vel *Treugam* faciant; imò quandoque etiam privatos, inter quos dissidium privatum oritur, ad faciendam compositionem cogere. *Text. & DD. in l. 13. ff. de Offic. Præf. Novell. 17. c. 2. c. 1. b. t.* Si tamen inter summos Principes Christianos, quorum omnium, saltem in spiritualibus, Superior est summus Pontifex, bellum geritur, non expedit, ut Pontifex se immisceat præcipiendo pacem, ne fortè aliquem periculo odio inflammet contra Ecclesiam Romanam, sed potius velut Mediator & Pater Universalis amicabilem compositionem procuret absque studio Partium, imò vel absque suspitione hujusmodi. Dixi, *quandoque etiam privatos* &c. hos enim Superior debet generaliter permittere jus suum in iudicio prosequi. *Novell. 124. c. ult.* nisi nimirum ex lite privatorum timeatur bellum publicum, vel gravis perturbatio Reipublicæ: nisi causa sit valde intricata, & vix post longissimum tempus terminanda: nisi sit causa liberæ dispositioni Principis relicta, uti sunt causæ beneficiales summo Pontifici. Plura de *Treuga & Pace* non occurrunt, bene tamen

De Bello.

Dico 2. Ut Bellum offensivum sit justum & licitum, requiritur 1. ut inferatur ab habente potestatem inferendi, quæ competit solis supremis Principibus, vel Rebus publicis, superiorem non recognoscens in temporalibus. Communis cum S. Tho. 2. 2. q. 40. a. 1. ex *can. quid culpatur. 23. q. 1. Ratio*, quia indicare Bellum est actus iustitiæ vindicativæ, quæ per se in solis supremis Magistratibus residet, ad quos principaliter spectat tueri Rempublicam, & imperare inferioribus in re tanta totam Communitatem efficiente. Si tamen Princeps supremus, postquam ab inferiore Principe vel Statu debite requisitus est, ut injuriam, vel damnum sibi ab alio illatum vindicaret, vel imminens averteret, sed sine fructu, posset inferior Princeps vel Status movere Bellum non modo adversus externum, sed etiam internum, & contra ipsum Principem, injuriam vel damnum inferentis Superiorem, & sibi assilire nolentem;

Lib. I. R. P. Pichler

postquam requisitus est, saltem si Bellum esset necessarium ad propulsiendam novam injuriam vel damnum. Palao p. 1. tr. 6. d. 5. p. 2. n. 3. 5. Molina tr. 2. d. 100. Knippschild de Nobilit. l. 3. c. 1. n. 32. Idque videtur Jus Naturale permittere tanquam defensionem necessariam.

Requiritur 2. causa justa, sufficienter certa. Iterum communis cum S. Thom. loc. cit. Justæ autem causæ censentur esse 1. ut recuperetur provincia, civitas, vel alia res, quæ ab altero debentur, & non redduntur. 2. ut vindicetur gravis contumelia aut injuria, Principi vel Reipublicæ illata, si alio modo obtineri nequeat satisfactio. 3. ut sumatur ultio de gente vel Principe, qui præbet auxilium hosti, Bellum injustum gerenti. 4. ut vindicetur perfidia eorum, qui cum Principe vel Republica iniustum foedus violarunt cum gravi damno, vel injuria illis. 5. ut reprimantur, qui tuentur nocentes & Reipublicæ perniciosos. 6. ut reprimatur & puniatur injusta subditorum rebellio. 7. ut gerentibus Bellum, vel sociis, afferantur supplicia. 8. ut vera fides defendatur contra hostes suos &c. In genere ad triplex genus reduci possunt omnes causæ, nempe ad injuriam (vel injustum damnum) *impediendam, reparandam, & vindicandam.* per *can. in capite. 23. q. 1. Dixi, sufficienter certa*, scilicet moraliter: nam non sufficit probabilitas, etiam major, de injuria (damno) inferenda vel illata; nam Bellum inferens est quasi *Judex*, ac simul quasi *Actor*, contra quem autem movetur, est quasi *Reus*: sed ubi Partium jura sunt obscura, Reo favendum est potius quam Actori. *Reg. 11. in 6.* Atque in dubio melior est conditio possidentis. *Reg. 7. in 6.* sed qui injuriam vel illaturus creditur, vel putatur intulisse, est in possessione innocentia, donec moraliter de ea confiterit. Et in causa sanguinis, qualis utique est Bellum, requiruntur probationes luce meridiana clariore. *l. fin. C. de probat.* Et Actore non plenè probante Reus est absolvendus. *L. 4. C. de Edendo.* Præterea casu, quo neuter litigantium adhuc est in possessione rei, pro qua litigant, non sufficit ad inferendum Bellum, si æqualis pro utroque stat probabilitas; quia quilibet eam occupando exponeret se periculo usurpandi rem alienam, v. g. civitatem provinciam. Idem ferè est, si pro uno stet quidem major probabilitas, non tamen certitudo. Debet igitur res vel committi orti, vel arbitrio Pontificis, aut aliorum virorum, æquitatis studiosorum & peritorum, qui attentis causæ meritis utrique litigantium æquali partem, si æquali pro utroque litigante rationum momenta invenerint, vel uni majorem; si pro eo aliquem excessum probabilitatis & juris deprehenderint, adjudicabunt de re contravversa. Si verò alteruter litigantium in casu æqualis, vel etiam majoris probabilitatis, vellet totam ad se rapere, nec divisionem aut compositionem admittere, hoc ipso alteri inferret injuriam, & causam præberet iusti adversus se Belli movendi.

Curiosè hic quæres, an sufficiens Belli indicendi causa sit, si quis advertat vicinam Potentiam crescere, ac propterea metuat, ne sibi

X 2

vel

vel Reipublicæ suæ cum tempore noceat? R. cum Schiara, qui fortè primus in typis movit quæstionem hanc in *Theol. Bell. lib. 1. Difficult. 9.* Negativè: vel enim talis metuit nocumentum ab aucta vicina Potentia iuste inferendum sibi, vel iniuste? Si prius; jus non habet eam impediendi, ne utatur jure suo: si posterius, irrationabiliter timet, & non sine injuria alterius injustam aggressionem, cum præsumat temerè tantam de vicina Potentia iniquitatem & malitiam: nisi nempe contrarium sit expertus, vel evidens habeat id metuendi indicium.

6 Requiritur 3. ut, antequam indicatur Bellum, tententur omnia alia media ad impediendam vel reparandam injuriam, aut refarciendum damnum injustum; quia Bellum est medium valde perniciosum regnis & subditis, ex quo innumerae caedes & calamitates oriri solent, plerumque etiam in Ecclesias & personas Ecclesiasticas &c. Bella proin necessitatis, non voluntatis sunt. *can. 3. caus. 23. q. 1.* Unde etiam contingere potest, ut Bellum, quod per se esset quidem licitum reddatur illicitum per accidens, si nempe prævideantur facile eventura inde majora mala & damna, quam valeat res debita. Et hinc s. lent boni Principes, quamvis Judicem & Superiorem non habeant in Politicis, assumere unum vel plures potentes Principes in arbitros, seu Judices compromissarios, antequam cruenta Bella decernant. Tenetur præterea Princeps accipere justam satisfactionem, quam offert hostis, etiam post Bellum jam coeptum. *Molin. tr. 2. d. 103. n. 33.* contra Cajet. Ab hoste tamen iuste petuntur ex ensæ, quas in Bellum facere oportuit ipsius causæ.

7 Requiritur 4. recta intentio, scilicet ut non ex odio queratur vindicta, sed ex amore Justitiæ, Religionis, Reipublicæ & subditorum, Pacis vel stabilendæ vel promovendæ &c. arma stringantur. Quando autem sola hæc intentio recta deest, adest tamen justa & manifesta causa, aliæque conditiones recensitæ, nulla consurgit obligatio restituendi, vel refarciendi aliis illata per Bellum damna; quia deficiente hac conditione Bellum est quidem illicitum, non tamen injustum, ut tradit communis.

Oppones 1. Certò prævidentur ex Bello oritura semper gravissima peccata, uti caedes innocentium, devastationes, expilationes templorum &c. calamitates maximæ provinciarum: ergo nunquam licet Bellum inferre. 2. Bellum offensivum est contra dilectionem inimicorum, quam Christus *Matth. 5.* præcepit. 3. est contra illud S. Pauli *Rom. 12. non malum pro malo reddentes, non vos vindicantes.* 4. desiderare vindictam ad reparandam injuriam est actus odii, quia est alteri desiderare malum. 5. Si liceat Bellum inferre ad vindicandam injuriam, poterit etiam inferri propter injuriam merè materiale, quæ illata est sine peccato formali, quando nempe aliquis nocuit v.g. putans, rem esse suam, quam detinet: vel ignarus, alterum lædi per aliquod factum: sed hoc est difficile admittere: ergo. R. ad 1. Illa mala & peccata, si bellum caeteroquin sit iustum, sequuntur per accidens, & majora forent metuenda,

si bellum non inferretur; quia cupidus & perveris hominibus daretur ansa audendi & rapendi omnia. Ad 2. præceptum dilectionis inimicorum tantum vult, ut inimicis non inferatur malum, quæ ipsis malum est, non verò quæ Reipublicæ, imò & ipsis bonum est: sic enim defenditur Respublica, & ipsi absterrentur & coercerentur, ne peiores fiant. Ad 3. vetatur quidem reddere malum pro malo privata auctoritate, & quatenus id alteri est malum: non verò auctoritate publica, & quatenus operati malum cedit in bonum: in hunc enim finem, recte eodem Apostolo c. seq. Magistratus gladium portat: est enim *Minister Dei ad vindictam malefactorum.* Ad 4. Actus odii non est, quatenus alteri desideratur malum, debito modo; à legitima auctoritate, & secundum mensuram delicti inferendum; tunc enim non sistitur in malo proximi, sed in debito ordine justitiæ. Sed in hac re subtili & periculosa studiosè cavendum est, ne lædatur charitas, & vindicta queratur ex passione odii; quod utique illicitum est. Et hinc, nisi in Reipublicam promanaret inde præjudicium, rectè condonaretur injuria. Ad 5. sic habe: si bellum movetur ad reparanda damna, vel ad recuperanda sua, sufficit injuria materialis, ex parte lædantis: non verò si movetur ad vindicandam injuriam; tunc enim ista debuit esse formalis, & cum culpa Theologica seu peccato cōiuncta. *Mol. d. 102. Palao pu. 3. n. 12.*

Dico 3. In Bello iusto licent ea omnia, quæ ad consequendum belli finem necessaria sunt vel utilia. *Molin. d. 117.* cum communi. Ratio est clara, quia, ubi finis est licitus, etiam media ad illum consequendum debent esse permissa. Unde licitum est uti stratagematis, non malis intrinsecè, vultare agros, diruere arces, bona & terras hostiles occupare, milites adversæ partis capere, occidere, urbes obsidere & infestare ignibus &c. licet per accidens contingat occidi & lædi innocentes, ut sunt foeminae, infantes, persone Ecclesiasticæ; directè autem nunquam licet occidere innocentes. *Exod. 23.*

Dico 4. Non tamen, etiam in Bello iusto, licent sequentia. 1. uti amulethis Magicis ad corpora pugnantium reddendâ impenevabilia, quia hoc per se & intrinsecè malum est. 2. veneno inficere fontes, arma &c. quia est contra jus Gentium & Belli, quod robore virium & consilio, non veneficis gerendum est. 3. expilare Ecclesias, & locorum personarumque Ecclesiasticarum bona diripere; quia hæc personæ meritò censentur innocentes. Adde, quod visus sui sint exemptæ à jurisdictione, multò magis à violentia seculari. 4. ex captis Christianis facere servos propriæ dictos, quia obstat reverentia erga libertatem à Christo nobis reparatam. 5. occidere datos obides, vel præliis devictos & captos, finitâ jam pugna & partâ victoriâ, nisi aliunde propter delictum meriti sint mortem, ut si scienter injustum bellum suscepissent vel promovissent: si tamen & isti se dedidissent sub conditione, eaque à capientibus acceptata, ne occidantur, nec isti occidi possent. Pariter si omnes vel valde multi ex captis

capitis absque forent rei mortis, lenitas Christianae exigeret, ne perimantur omnes, sed solum auctores sceleris, & magis nocentes. 6. bona innocens non diripere ac devastare, nisi per hanc directionem vel devastationem noceatur hosti, & facili etur victoria. Quod si Respublica consentit secundum maiorem partem in bellum, & non restituatur res debita bellum inferenti, tota Respublica cenetur nocens, & omnium bona diripi possunt secundum quantitatem debiti. 7. Ducibus & militibus non licet agere contra voluntatem, saltem praesumptam, sui Principis; & hinc si plus noceat, quam ipsis permittitur a suo Principe, tenentur ad restitutionem. Palao pu. 4. n. 3.

10. Dico 5. Si Princeps moveat bellum iniuste, non modo peccat gravissime, sed etiam tenetur tam hostibus, quam subditis suis, refarcire damna inde secuta: quia plane fuit iniusta eorum causa. Si tamen subditi absque ulla coactione, scientes belli iniustitiam, illud fuissent aggressi, subditis restituendi non foret obligatio. Molin. d. 122. concl. 2. Pariter Princeps peccat stipendia non solvendo militibus debito tempore, & tenetur refarcire damna omnia, quae militibus necessitate pressi tum patiuntur ipsi, tum inferunt aliis. Palao. pu. 5. n. 2.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

SUMMARIUM.

1. Pactum genericè & specificè accipitur.
2. Eius definitio, & differentia à Pollicitatione & Contractu.
3. Eius divisio, praesertim in Pactum Nudum & Vestitum.
4. Quibus modis vestiantur Pacta.
5. Pacta & Contractus iniuri possunt pure, vel sub conditione, vel sub modo, vel in diem.
6. 7. Personae alicuae prohibentur pacisci & contrahere circa certa bona, castrensia, quasi-castrensia, profectitia, adventitia.
8. Consensus in Pacto vel Contractu necessarius est, & qualis.
9. Pacta & Contractus iniure generaliter possunt omnes, qui non prohibentur, & consentire possunt.
10. 11. Pupillus sine auctoritate Tutoris paciscens vel contrahens agit invalidè, probabilis etiam pro foro interno, nisi inde fiat citior.
12. Idem est de Minorenni.
13. Quid juris de Filio-familias paciscente vel contrahente: Ubi de S. C. Macedoniano.
14. De quibus rebus iniuri valeant Pacta: Ubi de Pactis ob turpem causam.
15. Nec de Jure Canonico datur actio ex Nudo Pacto.
16. Difficile est definitionem Contractus dare.
17. Quid sit Contractus Nominatus & Innomminatus: Consensualis, Verbalis, Litteralis, & Realis: Bilateralis seu Onerosus, & Unilateralis seu Lucrosus: Contractus Civilis & Juris Gentium: Contractus bonae fidei & stricti juris.
18. Quae sint substantialia, naturalia, solemnia, & accidentalia Contractuum.

19. Quid sit dolus, culpa Juridica, lata, levis, levissima, & quid casus fortuitus.

20. 21. Definitio Contractus & Quasi-Contractus.

22. In Contractibus Innomminatis regulariter licet poenitere.

23. 24. 25. 26. Quis teneatur prestare dolum, culpam latam, levem, levissimam, & casum.

Quotidiani usus haec est materia de Pactis, & qui potissima sunt pactorum species, de Contractibus. Pactum enim vel genericè sumitur, ut idem sonet, atque conventio, sub qua ratione etiam complectitur contractus omnes; vel specificè, & tunc opponitur contractibus, tanquam membrum dividens ejusdem divisi: nam respectu Pacti in specie sumpti, & Contractus in genere accepti, genus est conventio, quae sub se continet omnes species obligationum, quas sibi ipsi per suum consensum aliquis imponit. l. 1. §. 3. ff. h. t. & inter illas sunt primo quasi loco Pactum specificè, & Contractus genericè acceptus. De utroque agemus hoc loco nullum est, quia de Contractibus in genere peculiaris in nostro Jure locus non existat; quamvis multi reperiantur tituli in libro III. de Contractibus variis in specie. Ad quos hic generalia ponemus fundamenta.

§. 1.
De Pactis in Specie.

Sciendum 1. Pactum genericè potius quam specificè sumptum in l. 1. ff. cit. sic definiri: est duorum plurimque in idem placitum consensus, intelligè de aliquo dando vel faciendo, aut non dando, non faciendo. Siquidem plures Doctores vel Consilarii etiam consentire & conspire possunt in idem placitum, quin tamen interveniat pactum; quia non ita consentiunt, ut in uno oria ut obligatio praestandi aliquid vel patiendi in altero autem jus accipiendi aliquid vel faciendi. Effectus enim ac veluti proprietas Pacti cujuslibet est obligatio naturalis. l. 1. cit. c. 1. §. 2. eod. Definitur obligatio esse juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicui rei solvenda vel faciende. pr. Inst. de obligat. Huic obligationi ac debito correspondet ex altera parte paciscentium jus petendi, quod sibi debetur. Pactum in specie autem dici potest conventio ultro citroque habita, non pariens actionem Civilem, ut patebit ex dicendis, maxime n. 20. 21. Differt Pactum à Pollicitatione, seu nuda promissione, quae acceptata non est ab eo, cui facta est; quia Pollicitatio, seu nuda promissio nondum acceptata, perficitur unius tantum consensu, nec parit obligationem, antequam acceptetur à promissario. A Contractu in genere autem non tam per hoc, quod Contractus Synallagma, seu, ut interpretatur l. Labeo 19. ff. de V. S. obligationem ultro citroque, h. e. mutuam & ex utraque parte paciscentium includat. Pactum verò non includat, quam per actionem Civilem, quam parit Contractus, ut dicemus §. sequenti. nam plane Pactum quoque saepi s habet synallagma, seu ex utraque parte obligationem pari, ut est omne pactum reciprocum & onerosum. Laym. l. 3. tr. 4. c. 3. n. 1. quamvis pactum merè gratuitum, u.

ut est promissio nudè acceptata ab altero, & juxta aliquos etiam donatio simplex, synallagma non involvat; sed illud nec involvit contractus unilateralis, & lucrosus, uti sunt contractus innominati, Commodatum, Precariū, & juxta aliquos etiam Donatio, saltem quæ incipit à traditione, & rei dominium gratis in alterum transfert.

3 Sc. 2. Pactum dividi i. in Publicum & Privatum. *Publicum* est, quod à persona publica, Principe, Belli-Duce, Magistratu. fit Reipublicæ causā, seu propter causam publicam, diciturque *Pædus*. *Privatum*, quod ineunt privatæ personæ, vel publicæ quidem, sed super re privata. 2. in Expressum & Tacitum. *Expressum* fit consensu, verbis, litteris, vel aliis signis manifestato. *Tacitum* elicitur ex præsumpta paciscentium voluntate, eod quod præsumatur à Lege, vel fingatur ex iusta causā consensus: ut si creditor debitori reddat chirographum, vel cautionem. l. 2. §. 1. ff. b. t. quia præsumitur remisisse debitum. 3. in Personale & Reale. *Personale* restringitur ad personas paciscentium, quas non egreditur obligatio inde contracta, nec ad hæredes transit. *Reale* transit etiam ad hæredes, imò ad particulares quoque successores. per l. 17. à §. 3. ff. eod. utrum verò in rem vel in personam pactum sit, siue an pactum reale vel personale sit, ex verbis, vel ex mente paciscentium alio modo deprehensa, ultimandū est. l. 7. §. 8. ff. eod. Reale censetur esse. v. g. quando quis generaliter paciscitur de non petendo: Personale, quando paciscitur de non petendo à certa persona, h. e. à Lucio, Titio &c. 4. In Obligatorium, quo contrahitur obligatio, ut in pacto de donando, & in *Liberatorium*, quo tollitur obligatio, ut est pactum de non petendo. 5. demum celeberrima divisio in pactum Nudum & Vestitum. *Nudum* dicitur, quod in sola conventionione consistit, nec nomen certi contractus, puta Emptionis-Venditionis, Mutui &c. habet à Jure, neque causam (per causam intelligitur datio vel traditio, aut factum, quo inita conventio ab uno impletur ea intentione, ut vicissim alter sit obligatus ad præstandum id, de quo conventum est, v. g. ad pariter tradendum equum, de quo permutando convenerunt paciscentes) neque assistentiam Juris, actionem Civilem tribuentis paciscenti. *Vestitum* verò quod vel sortitur nomen certi contractus, vel causam habet, vel saltem ex assistentia speciali Juris parit actionem Civilem in Judicio, præter obligationem naturalem in conscientia, quam inducit quodlibet pactum, etiam Nudum. c. 1. §. 2. l. 1. ff. b. t. l. 5. §. 2. ff. de solut. Modò Jus Positivum non irritet Pactum, & obligationem hanc impediatur. Utrum autem Jus Positivum neget obligationem Civilem Pacto Nudo, dicemus in assertionem ultimam. Prius verò

4 Sc. 3. Pacta vestiri variis modis, ita ut præter obligationem naturalem pariant etiam Civilem, seu actionem, vi cuius potest unus paciscentium convenire alterum in Judicio: nempe 1. si transeant in contractus específicos, seu speciale nomen alicujus contractus acquirant, puta

emtionis, locationis &c. 2. si ex alterutra parte sit facta traditio, seu si causam habeant. 3. si in continenti adjiciatur alicui contractui, v. g. locationi, vel venditioni domūs. 4. si fiant in Judicio. 5. si super iis conficiatur instrumentum publicum. 6. si accesserit stipulatio. h. e. si interroganti, an promittas te daturum v. g. vestes, equum &c. tu respondeas, promitto; nam tale pactum sortitur nomen *Stipulationis*, quæ est contractus Jure Civili introductus. 7. si accesserit juramentum, sed juxta nos non in casu, quo juramentum adjicitur actui de Jure Civili invalido, quia alibi negamus, quòd Juramentum confirmet pactum vel contractum de Jure Civili nullum. Nec juramentum habet hanc vim ex dispositione Juris generaliter; nam Jura, quæ tribuunt actionem ex promissione jurata, uti l. 7. ff. de oper. libert. §. l. 56. ff. de fidejussor. loquuntur de casu speciali, quo libertus aliquid juratū promittit Patrono. 8. si specialiter eis assistat Jus Civile, dando nempe actionem in Judicio; qualia pacta sunt promissio dotis acceptata, pacta sponsalitia, donatio simplex inter vivos, constitutum (seu conventio de solvendo debito proprio vel alieno) pactum de usuris, de nautico foenore, de pignore; vocanturque propterea *Pacta Legitima* l. 6. ff. b. t. Num verò hæc pacta legitima dici debeant vestita, vel nuda adhuc, quæstio non minis est: id certum, quòd pariant obligationem Civilem, seu actionem, sicut *Pacta Vestita*.

Sc. 4. Pacta (idem est de Contractibus) iniri posse vel purè, h. e. absque conditione, modo, aut cer à die adjecta: & tali in pacto vel contractu dies statim cedit, h. e. statim debetur, de quo conventum; & dies venit, h. e. statim peti potest, de quo conventum est. l. 213. ff. de V. S. Vel non purè, sed sub conditione aliqua, modo, aut in diem: si pactum vel contractus ineatur sub conditione, eaque de futuro contingente, obligatio suspenditur, usque dum impletur conditio: si sub modo, nimirum cum aliquo gravamine in futurum, præstando ab altero, non suspenditur obligatio, sed statim, postquam tale pactum vel contractus fuit perfectus, nascitur, licet modus nondum sit impletus. l. 1. 2. C. de donat. quæ sub modo. Si pacto vel contractui adjiciatur limitatio per particulam si, denotat conditionem, v. g. si Gradum Doctoralem consecutus fueris, pro. novebo te ad officium Consilarii: si verò adjiciatur per particulam ut, plerumque denotat modum, v. g. suppedito tibi alimenta ad studia, ut aliquando ingrediaris Religionem, vel: ut & tu aliquando alas pauperem. Quamvis autem ordinariè hoc verum sit, potest tamen & solet quandoque exprimi conditio per particulam ut, & vicissim modus per particulam si; sed tunc ex circumstantiis colligenda est mens paciscentium aut contrahentium. Si omnibus consideratis maneat dubium, præsumendum est, esse conditionem, non modum, per l. 109. ff. de condit. §. demonstr. Denique si in diem ineatur, quod fit, si adjiciatur dies, quo executioni detur, de quo conventum est, tunc videndum, an dies adjectus sit certus, & certò exstiterurus, v. g. Ca-

Calendarum Januarii; & tunc obligatio quidem citius statim, at non statim urget, sed obligatio potest expectare, dum dies advenit, vel tempus dederit fluxum; nisi elemosinam aut certa pensio pro alimentis annuatim solvenda fuisset promissa. per l. n. C. quando dies legitur. Adhuc dies incertus; & tunc discretio est faciendum inter diem & tempus certo venturum, uti v. g. est dies mortis paternæ; ac inter diem & tempus, de cuius futura existentia dubium est, v. g. tempus pubertatis à Titio adveniens: in priori casu obligatio rursus inducitur statim, at non urget ante adventum illius diei: in posteriori obligatio suspenditur, usque dum tempus, v. g. pubertatis Titii adveniat; quia virtualiter est pactio sub conditione futuro contingente. l. 21. § 22. ff. eod. Examine, nisi dies incerta in gratiam solius promissarii fuisset adjecta, ut si puellæ promitteres i. c. in diem nuptiarum, tunc enim non suspenderetur obligatio. arg. l. 43. § 2. ff. de Legatis 2. adeoque si fortè ante nuptias moreretur puella, ius petendi i. c. transmitteretur ad hæredes puellæ.

§ 6. Cum sine consensu nullum subsistat pactum vel contractus; multæ autem personæ, quævis possint absolute liberum consensum ponere, de iure autem Humano non efficacem latens, firmum; & validum semper, præsertim circa certa bona; ideo operæ pretium esse duxi, has personas & hæc bona breviter in medium adducere, quia multis in locis tam in Theologia, quam in Jurisprudencia supponitur eorum notitia. Personæ igitur illæ sunt Pupilli, Minores, Filii-familias: horum autem bona sunt vel Castrensia, vel Professitia, vel Adventitia. Pupillus dicitur filius (vel filia) patre orbatus, adhuc impubes. Minor seu Minoremnis autem filius (vel filia) qui 25. ætatis annos (21. iuxta Jus Bavaricum) nondum completit, sive dein sit patre orbatus, sive non; post illos annos expletos fit Majorrennis. Si patre careat & adhuc minor sit, patris loco datur ipsi Curator (sicut Pupillo Tutor) qui res ipsius administrat, & utilitatem curet. Si verò filius (vel filia) habeat adhuc patrem viventem, atque sub huius seu patriæ potestate existat; vocatur filius-familias, sive dein impubes, vel pubes & minor, vel majorrennis sit: Impubes appellatur mas, usque dum 14. ætatis annum, & femella, usque dum 12. ætatis annum exegerit: quibus annis expletis dicuntur Puberes, sicut usque ad 7. annum ætatis annum vocari solent Infantes, & ordinariè non impuberes, quamvis sint tales; sive patre orbati & pupilli existant, sive filii-familias patre adhuc gaudentes, Harum personarum, maxime filiorum-familias: Bona Castrensia appellantur, quæ ab ipsis obtenantur independentè à patre vel matre, sed vel intuitu militiæ, vel ex liberalitate Principis, vel per personam aut industriam propriam in officio Militari vel Aulico acquisita. Quasi-Castrensia, quæ sunt obtauta ex beneficio Ecclesiastico vel ex officio publico Medici, Iudicis, Consilarii, Professoris &c. & quæcunque post susceptum Clericatum acquisita sunt;

Professitia, quæ ipsis obveniunt à patre, vel principaliter intuitu patris, ut alimentis, vestes, libri, & quæ donantur liberis ad instantiam patris; v. g. stipendium ad proseguenda studia, item quæ conceduntur à patre (manente apud se periculo fortis) ad negotiandum. Adventitia demum, quæ neque Castrensia sunt neque quasi-Castrensia, neque à patre profecta, neque intuitu patris obtauta, sed aliunde, puta ex hereditate de linea materna, ex donatione alterius, quam Principis, ex artificio, eventu fortuito &c. Hæc quadruplicis generis bona, quæ in filio-familias maxime reperiri possunt, nuncupantur Peculium filii-familias. Bonorum Castrensium & quasi-Castrensium plenum dominium, & si pubes sit, etiam libera administratio, pertinet ad filium-familias. Professitia sub sunt dominio patris tam directo quam utili, item ususfructus & libera administratio ad eundem patrem spectat. Adventitia sunt quidem in dominio directo filii-familias, patri tamen ordinariè competit ususfructus & administratio eorum, ordinariè; inquam; quia subinde pater ususfructum concedit filio vel expresse vel tacite; & tunc talia bona appellantur adventitia extraordinaria, vel irregularia.

Dico 1. Consensus, quia ad omne Pactum (ut & Contractum) necessarius est vi definitionis, debet esse verus, liber à dolo, errore, metu. Nam fictio tollit consensum, eique contrariantur dolus, error, & metus Dixi 1. verus, h. e. sincerus & non fictus, cum animo se obligandi: si quis autem fictè pacisceretur vel contraheret, actus quidem esset nullus, in foro tamen conscientie talis teneretur fictionem tollere, ac verum consensum ponere: in foro autem externo; nisi per indicia & iuramentum probaverit fictionem, præsumitur verè consensisse. Dixi 2. liber à dolo, h. e. à machinatione ad alterum decipiendum adhibita: si dolus malus versetur circa substantiam rei, atque antecedit contractum, eique det causam (h. e. inducat alterum ad promittendum, paciscendum, contrahendum, qui alias non contraheret &c. si sciret fraudem) actum irritat. per l. 7. § 7. h. t. quia inducit errorem circa substantiam rei: error autem circa substantiam rei tollit consensum substantialem, arg. l. 8. § 9. C. de J. § F. J. l. 15. ff. de Jurisdic. ibi: cum non consentiant, qui errant: quid enim tam contrarium consensui est, quam error? Aliud est, si dolus malus non det causam pacto vel contractui; vel si quidem det causam actui, versetur tamen solummodo circa qualitatem vel circumstantiam accidentalem, seu circa tale quid, ad quod paciscendum intentio nec ex usu nec ex dispositione Juris restringi censetur, aut solet, ut si tibi per fraudem vendatur vinum novum pro veteri, tunc enim probabilius valet actus, per l. 5. C. de inutil. stipulat. quamvis dolus accidentalis det causam contractui etiam bona fidei, ut dicemus ad tit. 4. lib. II. de dolo & contum. Dixi 3. errore, scilicet versante circa substantiam, uti de dolo dictum, seu circa corpus, ut vocant, vel circa materiam, ex qua corpus constat, ut si emas vitrum, putans esse geminam, vel scyphum

phum stanneum, quem putas argenteum; tunc enim actus ipso Jure est nullus; cum errantis voluntas nulla sit. l. 8. cit. Excipe, nisi contractus Pignoris celebratur, in hoc enim nec error circa substantiam obest valori. l. 1. §. 2. ff. de Pignorat. Act. Item si tantum pars scyphi, v. g. quem reputasti pro argenteo, esset stannea, & sic non secundum totam materiam errares, subsisteret contractus. l. 14. ff. de contrab. empt. Pariter valet actus, quando error est tantum accidentaliter, seu versans circa accidentia; neque rescindibilis est, si error contingat absque dolo malo alterius, altera parte invita, sed debet reduci ad aequalitatem, per l. 2. C. de Rescind. Vend. Dixi 4. metu, qui tamen, qualiscunque fuerit, regulariter non irritat actum, quamvis, si iniuste incussus fuerit, eum reddat infirmum & rescindibilem, ut docebimus infra tit. 40. de his, que vi &c.

9 Dico 2. Inire Pacta (uti & Contractus) generaliter possunt omnes, qui liberum prestare consensum, eumque satis manifestare possunt, nec Jure prohibentur. Ratio, quia ad inducendam obligationem Jure Naturali plus non requiritur ex parte paciscentis, quam consensus liberè præstitus; nisi igitur Jure Positivo aliquis prohibeatur pacisci (aut contrahere) vel ratione status sui, vel ratione rerum, circa quas pacisci vult, integrum erit ei pacisci, vel contrahere. De Jure Canonico prohibentur 1. Prælati & Administratores Ecclesiarum & rerum Ecclesiasticarum sine certis solennitatibus, ut patet ex dicendis in lib. III. ad tit. de rebus Eccl. alien. 2. Religiosi circa res temporales sine consensu Superioris, partim quia non habent proprium velle & nolle. c. 2. de Testam. in 6. partim quia sine consensu Prælati nihil dare, nihil recipere possunt propter votum Paupertatis, consequenter nec ad recipiendum obligare sese. Pacisci tamen possunt cum consensu Superioris vel expresso vel tacito; licet cum tacito vel præsumpto tantum consensu initum pactum à Superiore irritabile sit, uti & pactum, quod Religiosi licitè ineunt etiam sine consensu Superioris, de actione personali aliàs honesta, v. g. de dicendo Rolario, Missa &c. quia in voluntatem suorum Religiosorum dominativam Superior habet potestatem. Tacitè consentire Superior censetur, si Religiosus, v. g. œconomus, vel alius, stipuletur aut paciscatur in favorem vel utilitatem Monasterii, modo Monasterium non contradicat. arg. §. 20. Instit. de inutil. stipul. Item consentire præsumitur, si Religiosus extra Monasterium degens, v. g. in Academia, intra debitos limites pacta ineat vel contractus etiam circa res temporales. De Jure Civili autem prohibentur 1. Servi propriè dicti. l. 14. de Obl. & Act. 2. Prodigii, si sint Juridicè tales, seu quibus à Magistratu interdicta est administratio bonorum. l. 6. ff. de V. O. 3. Pupilli, Minores, Filii-familias sub certis limitationibus. De quibus proin

10 Dico 3. Pupillus sine auctoritate Tutoris paciscens vel contrahens agit invalidè, probabilius etiam pro foro interno, ita ut non solum non obligetur civiliter, sed neque naturaliter,

nisi inde factus sit ditior. Quamvis validè agat eatenus, ut alterum sibi obliget, casu quo per pactum vel contractum rem suam fecit meliorem. Assertio probatur quoad singulas partes, eas explicando. Dixi itaque 1. Pupillus, habens Tutorem, & usum rationis; si enim Tutorem non habeat, validè agit, quia Jura, ejus actus irritantia, supponunt Tutorem esse constitutum, sine cujus consensu agit pupillus. Si autem usu rationis adhuc destitutus sit, quia v. g. adhuc est infans, vel infantia proxima, certum est apud omnes, nec naturaliter nec civiliter illum obligari. §. 10. Instit. de inutil. stipulat. 2. sine auctoritate Tutoris; ea autem interveniente & civiliter & naturaliter obligatur, per l. 9. ff. de auct. Tutor. 3. agit invalidè, seu non obligatur, saltem civiliter, h. e. conveniri in Judicio non potest ad standum pacto vel contractui. pr. Instit. de auct. tutor. l. 5. §. alius ff. eod. l. 1. ff. Commodati §. fin. Et ibi DD. passim. Intelligence, si contractus vel pactum sit bilaterale; si enim sit unilaterale, & lucrativum, ut si promittatur, vel donetur aliquid Pupillo, validè acceptat sine consensu Tutoris, & alterum sibi obligat. pr. Instit. cit. 4. probabilius etiam pro foro interno, ita ut nec naturaliter obligetur ad servandum pactum vel contractum, sed saltem conscientia se gerere possit, ac si non celebrasset pactum vel contractum. Ita apud & cum Haunholdo tr. 8. c. 3. contr. 3. à n. 196. Covarruv. Cujac. Godefred. Alciat. Wesenbec. Corvinus, Hunnius, & alii ex Juristis, ex Theologis autem Wadingus, & P. Ininger in suis Thesis, contra Theologos plerosque & Juristas non paucos apud Zoëlium ad lib. 44. ff. tit. 7. à n. 46. fortè & Harprecht, qui non ubique sibi quoad hanc rem constans est, teste Haunholdo. n. 193. Probatur 1. clarissimis Juris textibus; nam l. 59. ff. de O. & A. dicitur: Pupillus mutuam pecuniam accipiendo, ne quidem Jure Naturali obligatur. Item l. 41. ff. de condit. indeb. quod pupillus sine auctoritate Tutoris stipulanti promiserit, solverit, repetitio est; quia nec Naturali debet. En! solum repetere potest pupillus, quod solvit sine auctoritate tutoris, quia non fuit obligatus obligatione naturali; quod enim naturaliter debetur, & solum est, repeti non potest. l. 10. ff. de O. & A. Confirmatur ex l. 29. ff. de condit. indeb. ibi: interdum persona locum facit repetitioni, ut puta, si pupillus, sine tutoris auctoritate, vel furiosus, vel is, cui bonis interdictum est, solverit; nam in his personis generaliter repetitioni locum esse non ambigitur. Ergo planè Jura non agnoscunt obligationem Naturalem in pupillo, sed potius eam sublatam volunt in utilitatem pupilli. Unde prob. 2. Finis prædictarum legum fuit cavere indemnitati pupillorum; sed non sufficienter & efficaciter cavissent, si solum obligationem Civilem, non verò Naturalem, sustulissent in pupillo; quid enim prodest, si in conscientia obligetur servare pactum, licet per actionem ad illud servandum cogi nequeat? Prodest ad hoc, inquires, ut possit excipere, si conveniatur ab altera parte, vel petere in Judicio restitutionem in integrum, & sic pro libitu se liberare ab obligatione naturali.

Sed

Sed contra est; quia pupillus, casu quo non conveniret ab altera parte, teneretur implere contractum, & solvere, quo modo non f. tis efficaciter ipsius indemnitati consuleretur, & quamvis solum repetere possit per actionem, imponitur tamen ipsi necessitas contendendi in iudicio, quod planè onerosum & facile damnum ei accidit. Cum igitur finis legum principalis fuerit consulere pupillis, ac favere, non credendū sunt voluisse manere obligationem naturalem, quam adeo rotundè & dilertis verbis, uti & Civiliter, propter clarum textum l. 1. ff. de auth. tutor. cit. ibi: *naturaliter tamen obligatur, in quantum locupletior factus est; nam in pupillum non tantum tutori, verum cuius actionem, in quantum locupletior factus, dandam Divus Pius respiciit.* Idem est de pupillo dolum committente in contractu, per l. 1. §. 15. ff. *Depositi*. Dixi 6. *quomodo valide agat eatenus, ut alterum sibi obliget, egi quomodo suam fecit meliorem;* tunc enim ille, quocum pupillus iniit pactum vel contractum, obligatur pupillo, non verò pupillus illi, ob claros textus. *pr. Inst. cit. l. 28. ff. de Pactis.*

Oppones 1. Multæ leges existant, ex quib. uis eruitur satis clarè, pupillum obligari naturaliter. Præsertim id colligitur ex §. 2. *Inst. quibus alien. licet.* ubi dicitur, quod pupillus sine auctoritate tutoris dans mutuas pecunias possit eas vindicare, si adhuc existent, & condicere, si non amplius existent: ergo (infer. ur) accipiens pecunias mutuas à pupillo potest eas retinere, nisi per actionem Civilem cogatur reddere: sed ius retinendi id, quod ex contractu traditum est, supponit contractū Jure Naturali subsistere, quia est effectus obligationis naturalis juxta Laym. & alios Item ex l. fin. ff. *de Jurejur. pr.* ubi dicitur, quod fidejussor, qui pro pupillo, sine auctoritate tutoris contrahente, fidejussit, subineri non possit, sed obligetur ex tali contractu: ergo etiam pupillus obligabitur naturaliter ex tali contractu, quia obligatio fidejussoris supponit aliquam obligationem in eo, pro quo fidejubet, cum illi substituitur, & obligatio fidejussoris sit effectus obligationis naturalis. 2. Ad inducendam obligationem naturalem requiritur & sufficit consensus liber. per l. 95. §. 4. ff. *de solut.* sed in pupillo, usum rationis habente, datur consensus liber, quando contrahit: ergo. 3. Spectato Jure Naturali certè oritur in pupillo contrahente obligatio naturalis: spectato autem Jure Positivo & legibus, quæ in utramque partem adducuntur, dubium est ac incertum, an oriatur obligatio naturalis: ergo sciendum est, quod oriatur obligatio naturalis; quia in dubio non est asserenda correctio Jurum, aut divortium Juris Positivi à Jure Naturali, cum istud sit in possessione.

§. ad 1. Cum Jura debeant conciliari Juribus, & pro nostra sententia stent Jura clarissima, & clariora quàm pro opposita; ideo intelligi debent, quæ Adversariis favere videntur, vel de pupillo, qui ex contractu factus est locupletior, conformiter l. 5. cit. *de auth. tut.* §. l. Lib. l. R. P. Pichler.

3. ff. *commodati*. Atque sic in specie intelligi possunt l. 21. ff. *ad leg. falcid.* l. 1. ff. *de Novationib.* §. l. 64. ff. *ad S. C. Trebell.* quas leges, præsertim l. 21. cit. ubi dicitur pupillus liberari naturali obligatione, valde urgent Adversarii. Vel debent intelligi de pupillo non habente tutorem; in quo naturalem obligationem admitto propter l. si curatorem 3. C. *de in integr. Restit.* quo modo potest intelligi l. 26. ff. *de fidejussor.* i. em l. 25. ff. *quando dies legat.* ut interpretatur Nicolaus de Passeribus apud Haun. n. 220. Vel possunt intelligi de obligatione ad libitum pupilli revocabili, etiam extra iudicium: uti m. lti. discunt de obligatione orta ex promissione liberali per dolum obtenta: sed obligatio, quæ ad arbitrium & pro libitu contrahentis revocari, & extingui potest, in effectu nulla est obligatio. Haun. n. 85. Ad §. 2. ex *Inst.* allegatum *N. Conf.* quia non repugnat per actionem Civilem repeti illud, quod alter etiam naturaliter obligatur reddere, & retinere bonâ conscientia nequit. Dein licet in mutuatario non detur obligatio naturalis reddendi mutuū non petenti, inde tamen non sequitur, dari in mutuatario, qui à Jure inhabilitatus est ad dandum mutuū, obligationem naturalem ex tali mutuo; quia non repugnat, illud concedi à Jure sine obligatione naturali mutuū dantis. Neque ius retinendi est effectus necessarius obligationis naturalis ac indispensabiliter connexus. Ad l. fin. cit. (uti & ad similes) de fidejussore dico, fidejussorem ex dispositione legis obligari loco pupilli principaliter & unice, licet nulla penitus sit obligatio ex parte pupilli, utpote cui Jura specialiter favent. Card. Tuschus *V. Minor. concl.* 249. cum Baldo. Idem dici potest de hærede pupilli contrahentis, de quo l. 95. §. 2. ff. *de solut.* quod scilicet pupillo non obligato hæres incipiat obligari principaliter. Hunnius apud Haun. n. 213. quia beneficium personale, quale est pupilli, ad hæredes non transit, & ad fidejussores, nec istis prodest. Ad 2. *Dist. Ma.* sufficit consensus liber, nisi persona à Jure Positivo fuerit ad valide contrahendum etiam pro foro interno inhabilitata. C. si sit inhabilitata, uti pupillus. *N. Ma.* & retorq. in eo, qui Matrimonium contrahit cum impedimento dirimente Juris Ecclesiastici, ubi reperitur consensus liber, & tamen nulla omnino oritur obligatio. Ad 3. cui jam dare manus inceperam, sed re magis pensata puto, hoc argumentum supponere & assumere id, quod est in questione; tota enim questio meri est facti, consistens in hoc, utrum Jus Positivum sustulerit obligationem naturalem in pupillo pacifcente, vel contrahente sine auctoritate tutoris, adeoque an diversum quid à Jure Naturali statuerit: qui igitur sic arguunt: de Jure Naturali certò obligatur naturaliter pupillus, de Jure autem Positivo incerta & dubia est relaxatio vel immutatio Juris Naturalis, pro parte sui argumenti assumunt, quod est in questione, quia supponunt, adhuc dari certam obligationem Juris Naturalis, de qua tamen, utrum adhuc detur post Leges Positivas, dubitatur, & quaritur, imò probabilius, ut patet

tet ex nostris probationibus, non datur amplius, sed per Leges sublata est: ergo. Instantiam habes 1. in possessore bonæ fidei, qui etiam, juxta multos Adversarios, lucratur fructus naturales rei alienæ adhuc exstantes, licet revocabiliter, item fructus æquivalenter solum exstantes. 2. in eo, qui positivè dubitat, & probabilius judicat, se peccatum mortale, quod certò commisit, jam esse confessum; talis enim non tenetur confiteri de novo; quamvis Jure Divino certa sit obligatio confitendi peccatū mortale scienter admissum, extinctio autem hujus obligationis ipsi incerta & aliquo modo dubia.

12 Dico 4. Minor sine Curatore paciscens vel contrahens circa bona sua, tam castrensia, quam non castrensia, invalidè agit, nec naturaliter obligatur, quamvis alterum obliget sibi, si rem suam facit meliorem, sicut de Pupillo dictum. Auctores iidem, & sumitur ex l. 3. C. de integ. rest. cit. Ratio; quia Curator non minus datur à Jure rebus Minoris, quam Tutor rebus Pupilli, ne lædatur in illis. Dixi 1. sine Curatore, si nempe habeat; si enim Curatore destitutus sit (quod sæpius contingit, quamvis pupillus non faciliè relinquatur sine tutore) validè contrahit. per l. 3. cit. quia ibi pro tali casu conceditur beneficium restitutionis in integrum: restitutio autem hæc supponit valorem contractus. 2. bona sua; nam personaliter obligare se potest validè, & ad actiones personales. per l. 101. ff. de V. O. quando nimirum obligatio personalis non tendit ad alienationem rerum, & terminativè realis non est: unde Minor validè contrahit Sponsalia, & Matrimonium, validè proficitur Religionem, & ad operam personalem se obligat quancunque; quia juxta commune brocardicum ex Novell. 117. c. 1. desumptum: Curator non datur persone, sed rebus. Res autem immobiles, & mobiles pretiosas, quæ servando servari possunt, nec sine decreto Judicis alienare potest, etiam si Curatorem habeat, & iste consentiat in alienationem. l. 22. C. de administr. Tutor. & Curator. nisi de iis disponat ante Professionem Religiosam, vel per testamentum; quia tunc cessat ratio Legum, eò quòd non amplius uti possit bonis & rebus suis. 3. castrensia & non-castrensia; quamvis enim Jura non faciant discrimen inter bona Minoris in ordine ad disponendum de illis citra auctoritatem Curatoris; putant tamen aliqui Theologi cū Lessio l. 2. c. 17. dub. 8. n. 62. contra Juristas, Minores posse validè contrahere sine consensu Curatoris circa bona castrensia & quasi-castrensia; quod saltem per consuetudinem introduci potest.

13 Dico 5. Filius-familias pubes circa bona adventitia vel profectitia paciscens vel contrahens sine consensu Patris agit invalidè; impubes autem etiam cum consensu patris. Prior pars colligitur à contrario ex l. 4. §. 1. ff. de Castrens. pecul. l. 2. C. eod. ubi circa bona castrensia (quibus æquiparantur quasi castrensia) liberè permittitur disponere sine consensu patris, etiam ad alienationem, item ex l. fin. §. 5. v. filius autem C. de bonis, quæ liberis, ubi adventitia

bona (à fortiori profectitia) alienare validè non permittitur filiusfamilias sine consensu patris. Ratio, quia talis contractus vel pactum cederet in præjudicium patris & patriæ potestatis. Posterior pars habetur in §. 10. inst. de inutil. stipul. Si opponas, quòd pupillus impubes cum consensu tutoris paciscens obligetur; quia tutor supplet defectum ætatis & consensum pupilli; consequenter & filius-familias obligabitur, quia pater supplet: Repono, disparem esse in utroque casu rationem; nam pupillus convenire potest suo tempore tutorem ob consensum male præstitum, non verò filius patrem. Dixi 1. circa bona; nam personaliter, & ad operam personalem obligare se validè potest filius-familias pubes sine consensu patris, non minus ac Minor sine consensu Curatoris, etiam ad alienandum pro tempore, quo sui juris factus alienationem exequi poterit: quamdiu autem sui juris non est, alienare nequit sine consensu patris, & immobilia ac mobilia pretiosa sine decreto insuper Judicis. 2. Adventitia, scilicet regularia, in quibus pater habet usumfructum; nã de extraordinariis seu irregularibus liberè disponere permittitur. Novell. 117. c. 1. cit. 3. sine consensu Patris: sufficit tamen consensus tacitus, ut si pater concederet filio liberam administrationem bonorum adventitiorum vel profectitiorum; aut si procul abesset. Haun. n. 237. Speciale insuper privilegium concessum est filiisfamilias per S. C. Macedonianum, vi cuius, etiam si majorennis sint, non obligantur civiliter, & probabilius nec naturaliter ex mutuo accepta pecunia sine consensu patris, etiam si inde facti sint diiores, partim quia privilegium hoc à Legè concessum nullibi requirit, ut filiusfamilias ex mutuo non sit factus locupletior, sicut requirit in pupillo, partim quia id satis innuit l. 9. §. 2. ad S. C. Maced. sic loquens: nam & ei quoque, qui filiosfamilias credidit, decreto amplissimi Ordinis actio denegatur: nec interest, conscripti sint nummi, an exsint in peculio. Si autem exsint, utique diior factus est. Haun. tr. q. n. 329. sed de hoc plura ad titulum de Usuris in lib. V.

Dico 6. Pacta (& contractus) iniri possunt, de omnibus rebus & actionibus, in quibus non obstat speciale Jus. Ita communis. Jus autem prohibet iniri pacta. 1. in quibus convenitur de re spiritali danda pro temporali vel vicissim. 2. de rebus commercio humano exemptis, uti est platea, forum, & alia, quæ usum communem habent. 3. de rebus in præjudicium tertii cedentibus. 4. de rebus alienis, si agatur ad transferendum earum dominium. l. 15. ff. commodati. l. 7. ff. locati. 5. de hereditate viventis. Sed de hoc pacto ad tit. de success. ab intest. 6. de non succedendo in hereditate paterna. l. fin. ff. de suis & legitim. hered. quia hujusmodi pacta videntur extorta, & minuunt amorem parentibus debitum. 7. de factis turpibus, primum committendis. l. 26. 27. ff. de V. O. aut de rebus impossibilibus. l. 185. ff. de R. J. quibus etiam accensentur inhonesta facinora, quæ sunt contra bonos mores. l. 15. ff. de condit. Instit. Si tamen altera pars crimen jam esset executum, v. g. puella propter promissam pecuni-

nam jam fecisset sui corporis copiam, ista pecuniam promissam exigere posset, ut docet communis ex l. 4. §. 3. ff. de condit. ob turp. caus. contra Sotum & alios; quia quamvis turpe sit, conditionem inhonestam implere, & promittere aliquid, ut obtineatur actio illicita, turpe tamen & illicitum non est dare pecuniam, & habere post obtentam actionem turpem, quod promissum. Pariter invalidum est pactum de delicto, quod nondum patratum est, remittendo, v. g. de non acculando, si alter te deceperit; quia invitatur ad liberius peccandum. Imò nec valet pactum de delicto non committendo; quia turpe reputatur pro pretio, & non gratis, abstinere à scelere.

Dico 7. Ex pacto nudo neque de Jure Canonico oritur actio, seu obligatio civilis, vi cuius pacificus conveniri posset in iudicio. Ita cum Salic. Gonz. & aliis multis, præsertim R.R. Palao tr. 32. d. 1. pu. 3. contra Panorm. Molin. Less. Purb. h. t. n. 36. & alios. Probat ex c. 1. de N. O. N. inde enim eruitur, à Jure Civili non esse recedendum, si illud clarè aliquid deciderit, nihil verò, vel tantum dubie, Jus Canonicum: sed Jus Civile clarè negat actionem ex pacto nudo, licet concedat exceptionem in iudicio. l. 7. §. 4. ff. l. 10. C. b. t. Jus Canonikum verò nihil deciderit, & nullibi concedit actionem, clarè saltem: ergo. Spectata tamen consuetudine Germaniæ, ut testantur passim DD. conceditur actio, seu conditio ex moribus, in utroque foro. Et licet Jus scriptum neget actionem, permittit tamen ex pacto nudo retentionem pignoris dati, compensationem, exceptionem, implorationem Officii Judicis, item negat repetitionem soluti, seu rei ex pacto nudo jam datæ vel solutæ. per l. 51. ff. de condit. indeb. Oppones 1. Jus Can. c. 1. §. 3. h. 1. jubet pacta servari, non distinguendo inter nuda & vestita: sed ex vestitis concedit actionem: ergo & ex nudis. 2. nisi detur actio de Jure Can. non satis consultur conscientis; nec peccata satis eliminantur, si per actionem non compellantur homines ad standum pactis. 3. ad 1. dissimulata vicio sitate Syllogismi adverte, etiam à Jure Civili præcipi, ut pacta servantur. l. 5. §. 2. ff. de solut. l. 7. cit. §. 7. & tamen negatur actio ex pacto nudo; quamvis igitur urgeat Jus Can. pactorum omnium observationem, tamen exinde non sequitur, quod ex omnibus velit dari actionem; ne scilicet Tribu- talia obruantur litibus. Ad 2. peccata caven- tur satis, quod Jus Canonicum concedat demeritationem Canonicam, & implorationem Officii Judicis contra eos, qui pactis contraveniunt, uti concedit c. 1. §. 3. cit.

§. 2.

De Contractibus in Genere.

Sciendum 1. definitionem contractus in genere adeò esse difficilem, ut D. Gletle., postquam in Thesibus Dilingæ 1681. editis eum, rejectis aliorum definitionibus, sic definierat: est conventio speciale nomen habens, aut eo deficiente causam; postea in Selectis Juris Q. Salisburgi in lucem datis 1688. hanc quoque suam Lib. I. R. P. Pichler.

definitionem rejecerit velut obscuram, disjunctivam, nec soli definito convenientem, asserens, hætenus à nemine accuratè definitum fuisse; & propterea tanquam re desperata definire omnino omiserit. Sed hæc ad similem desperationem adigere nos non debent.

Sc. 2. Contractum dividi 1. in Nominatum & Innominatum. *Nominatus* est, qui proprium, speciale, ac certum in Jure non enobinet, uti Mutuum, Commodatum, Depositum, Mandatum, Societas, Ludus, Pignus, Emphyteusis, Feudum, Emptio, Venditio, Locatio-Conductio, Stipulatio &c. *Innominatus*, qui certum & specificum in Jure Civili nomen non habet, sed venit generali nomine *Permutationis*; quamquam *Permutatio* specificè etiam accipi possit, & à multis soleat, atque à contractibus Innominatis distingui. Contractuum innominatorum quatuor recensentur species. l. 5. ff. de Prescriptis verbis, nimirum 1. do, ut des. 2. do, ut facias. 3. facio, ut des. 4. facio, ut facias. Dividitur 2. in Consensualem, Verba- lem, Litteralem, & Realem. *Consensualis* dicitur, qui solo contrahentium consensu perficitur, ut Emptio, Venditio, Locatio-Conductio, Societas. *Verbalis*, qui certa verborum solennitate perficitur, uti Stipulatio; dum nempe interroganti, an promittas ipsi centum florenos, tu respondeas, promitto. *Litteralis*, qui pro sua constitutione requirit scripturam, uti Emphyteusis circa res Ecclesiasticas. *Realis*, qui non subsistit sine actuali traditione rei, ut Mutuum, Depositum, Commodatum, *Permutatio* specificè accepta, Pignus; nam ante traditionem non contractus, sed nuda sunt pacta. 3. In Contractus *Bilaterales* (alio vocabulo dictos *Onerosos*) qui obligant utrumque contrahentem, vel principaliter & initio statim, ut Emptio, Venditio, Communio hæreditatis, vel per accidens & ex postfacto, ut Commodatum, Depositum, Negotiorum gestio, Administratio Tutelæ: & in *Unilaterales* (alio nomine *Lucrosos* vel *Lucrativos* ex parte non obligati) qui unum duntaxat obligant, & adversus unum pariunt actionem efficacem, ut Mutuum, Chirographum, Stipulatio, Donatio, Precarium, & probabiliter omnes contractus innominati, antequam ex una parte impleantur. 4. In Contractus *Juris Civilis*, qui suam originem debent Juri Civili Romano, ut isti quatuor: Stipulatio, Donatio propter Nuptias, Emphyteusis, Obligatio litterarum; & in Contractus *Juris Gentium*; quales sunt cæteri omnes, arg. §. 2. v. fin. Inst. de J. N. G. & C. l. §. ff. de J. & J. *Juris Gentium* non ideo appellantur, quasi à Jure Gentium propriè dicto essent introducti, quia nullus contractus immediate respicit utilitatem Gentium quæ talium, sed potius Civium quæ talium; sed ideo, quod introducti sint ab alijs Gentibus, quam Civibus Romanis, licet postea à Jure Romano fuerint recepti, & variè informati. Denique 5. celebri divisione alius Contractus dicitur bonæ fidei; & alius stricti Juris. Contractus bonæ fidei appellantur, non quod alij sint malæ fidei; sed quod in illis non debeat Judex strictè at-

§. 2.

tend-

tendere ad id præcisè, quod verbis contrahentium expressum est, sed possit judicare ex æquo & bono, & extendere sententiam ad ea, ad quæ contrahentium mens verisimiliter se extendit, vel extendere potuit, spectata æquitate, si fuissent recordati. §. 5. *Inst. de locat. §. 30. Inst. de Act. sic si equus splendide ornatus freno, ephippippo &c. vel ager plenus fructibus, venderetur, possit Judex adjudicare emptori equum cum ornamentis, agrum cum fructibus, licet de ornamentis & fructibus nulla fuisset mentio facta à contrahentibus. l. 13. §. 10. ff. de act. empt. concordante praxi. Contractus stricti juris contra sunt, in quibus Judex adstringitur ad verba contrahentium, & ad id, quod expressis verbis conventum est; quales sunt mutuum, aditio hæreditatis, solutio indebiti, donatio, & omnes contractus unilaterales & lucrosi. Gletle de Pact. c. 3. §. 1. item permutatio & contractus æstimatorius. §. 28. *Inst. de Act. ubi, uti & à gl. in c. 6. de Except. recententur actiones bonæ fidei. Ceteros autem contractus Innominatos multi etiam ad contractus stricti juris referunt, sed juxta regulam à Gletle lo. cit. traditam videntur referendi ad contractus bonæ fidei, licet unilaterales sint; quia supponunt pactum utriusque ab intrinseco obligatorium, ut scilicet uterque servet ex sua parte, quod promissit, si quid ab altero datum vel factum fuerit. Idem insinuat in §. 28. cit. per voces præscriptis verbis, quæ actio ex præscriptis verbis competit omnibus contractibus Innominatis.**

18 Sc. 3. In Contractibus alia esse substantialia, alia naturalia, alia solennia, & alia accidentalalia. *Substantialia* sunt, sine quibus non habetur essentia contractus & valor; nec in potestate contrahentium est ea mutare: sic de essentia cujuslibet contractus est consensus mutuus signò externò manifestatus: de essentia Emptionis Venditionis insuper merx & pretium. *Naturalia*, quæ contractui tacite insunt tanquam proprietates, & inesse præsumuntur, nisi per speciale pactum tollantur; & hinc possunt expressa contrahentium voluntate immutari, ac tolli: sic naturale est venditioni venditorem obligari de evictione, si res vendita ab aliquo tertio vindicetur tanquam sua, licet venditor specialiter se non obligaverit ad evictionem. l. 6. C. de Evict. si autem speciali pacto velint contrahentes ista naturalia immutare, id possunt juxta Reg. 85. de R. J. in 6. *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur. Quæ autem præter substantialia & naturalia requiruntur à Lege, vel Statuo, vel Consuetudine, ad ritum & formam contractus, vocantur Solennia, & quidem si requiruntur per modum formæ substantialis, ut alias contractus non subsistat, sunt solennia intrinseca, uti requiritur assistentia Parochi in Matrimonio, consensus tutoris ad valorem contractus à pupillo inici &c. si verò non requiruntur ad valorem actus, sed præcisè ad licentiam, sunt solennia extrinseca, uti benedictio nubentium, trina denuntiatio nubere volentium &c. Demum *Accidentalalia*, dicuntur, quæ liberè adji-*

ciuntur à contrahentibus, possuntque adesse vel abesse à contractui; non tamen præsumuntur adesse, nisi probetur, ea fuisse adjecta: tale quid est pactum venditioni adjectum de revertendo: pactum de præstando casu fortuito &c. Sed hinc

Sc. 4. sæpe contingere, ut res in contractui deducta pereat, aut deterior reddatur, antequam fiat traditio, & quidem vel casu fortuito, vel culpa, vel dolo unius contrahentium. Idcirco quæstio valde utilis decidenda hic est, quisnam teneatur præstare dolum, culpam, casum fortuitum, atque sic alterum servare indemnem. Per dolum intelligitur hic omnis voluntaria & studiosa lasio, non verò callida tantum circumventio, aut machinatio ad decipiendum adhibita sine læsione. Per culpam in genere negligentia ab aliquo commissa, non faciente, quod deberet facere, vel faciente, quod deberet ommittere, in re aliena custodienda. Hæc culpa est triplex. 1. *Lata*, quando omittitur illa diligentia in re aliena custodienda, quam homines ejusdem conditionis etiam parum diligentes communiter adhibere solent in custodiendis rebus propriis, ut si quis rem alienam relinquat in loco, quò patet accessus etiam ignotis hominibus, & ex quo facile auferri potest. 2. *Levis*, quando omittitur illa diligentia, quam homines ejusdem conditionis diligentiores adhibere solent; isti enim non relinquunt rem in patulo, sed detinent in ædibus, vel cista (pro qualitate rei) & si judicant opus esse, etiam claudunt ostia & obstruunt. 3. *Levissima*, quando omittitur diligentia, quam homines ejusdem conditionis solertissimi adhibere solent; hi autem non modo claudunt & obstruunt ostia, sed etiam manu vig. tentant, num sera sit bene obfirmata. Quæ tamen omnia in casibus particularibus pro diversitate circumstantiarum, & qualitate rerum, æstimanda relinquuntur prudentis Judicis arbitrio; nam res pretiosa utique majorem requirit diligentiam quam vilis, item diligentiori opus est curâ & custodiâ, quando transeunt milites vel homines alias suspecti. Itaque culpa lata est omisso diligentie communis & ordinariæ: culpa levis omisso diligentie mediæ: & levissima omisso diligentie exactæ & extraordinariæ. Triplex hæc culpa vocatur *Juridica*, quamvis conjungi qualiter possit etiam cum culpa *Theologica*, seu coram Deo, & culpa *Lata*, quæ etiam vocatur magna, crassa, supina, latior &c. plerumque sit conjuncta: quare & dolo æquiparatur in Contractibus, & dicitur dolo præsumptus; non verò in Delictis, & causis Criminalibus. l. 5. §. 2. ff. *Commod. l. 1. §. 5. ff. de O. & A.* Denique per casum fortuitum intelligitur eventus inopinatus, qui prævideri, vel prævisus præcaveri non potest, uti sunt fulmen, grandis, insolitum frigus, immodicus æstus solis, ventorum violentia, terræ motus, inundationes, furta, rapina, hostiles incurfus, naufragia &c. Alio nomi-

ne vocatur in Jure etiam *Patum*, *Fortuna*, *Periculum*.

20 Dico 1. *Contractus* est conventio ultro citroque habita, pariens per se actionem Civilem. *Hau. l. de J. §. 7. tr. 8. n. 12.* Harprecht in *Hau. l. de obligat. n. 5.* Per verba ultro citroque tanquam per genus venit *Contractus* cum Pacto nudo: per reliqua differt à Pacto nudo, & aliis omnibus, quæ *Contractus* non habet. *Quasi-Contractus* autem est tacita seu præsumpta conventio, ex qua producitur obligatio mediante aliquo facto, ut cum *Ludv. vel* *ait Hau. tr. 10. n. 1102.* Vel, ut ait Harprecht in *pr. Inst. de obligat. quæ ex quasi contractu n. 2.* est negotium quoddam, quo quis alteri sine conventionem (explicita nempe) obligatur. Nascitur inde quidem etiam actio, at non ex consensu vero, sed ficto, vel præsumpto, & dispositione Juris inducto. *§. 1. §. seqq. Inst. eod. ubi, & l. 5. ff. de O. & A.* *Quasi-Contractus* enumerantur sex species. 1. negotiorum gestio, quod etiam spectat officium Medici, Judicis, Advocati, Consiliiarii, Confessarii &c. 2. tutela (ut & curatela) administratio. 3. rerum communio. 4. hereditatis communio. 5. hereditatis aditio. 6. solutio indebiti.

21 Oppones. Pactum legitimum est conventio ultro citroque habita pariens obligationem Civilem. *l. 6. ff. de Pactis.* Idem est de pacto, quod in continentia adicitur contractui. *l. 7. ff. eod. §. 5.* Idem est de donatione, quæ tamen contractus propriè non est juxta plurimos; nam donatio parit actionem, quæ vocatur *condictio ex Lege* per *§. 2. Inst. de donat. & l. si quis C. eod. §.* quamvis illa pacta pariant obligationem & actionem Civilem, non tamen pariunt per se, sed quia assumunt naturam contractus vel nominati, uti pleraque pacta *vestita*, vel innominati, uti pactum legitimum dotis, quando ex parte mariti jam est impletum, cui actionem tribuit *l. ad exactionem. C. de dotis promiss.* Donationem inter veros contractus numerant plures quam excludant, teste *Hau. tr. 8. n. 10.* & satis clarè annumerantur contractibus propriè dictis in *l. 17. C. de fide Instrum.* Quamvis autem donatio non inducat obligationem ex utraque parte; adeoque contractus bilateralis non sit, est tamen conventio ultro citroque, seu consensus duorum &c. Si autem transmittere velis, donationem non esse propriè dictum contractum; posses cum *Molina d. 255.* dicere, quod pariat actionem tantum ex speciali privilegio *condictio.* Actio de constituta pecunia, quæ conceditur ex nudo pacto *ff. de const. pecun. adversus illum, qui promissit solvere, quod ipse debet, vel alius, non est actio Civilis, sed Prætoria*, quamvis detur in foro Civili: nostra autem definitio loquitur de actione Civili.

22 Dico 2. In Contractibus Innominatis regulariter poenitere seu rescire potest Pars, quæ jam implevit; etiam re non amplius integra. *l. 3. §. 2. l. 5. ff. de condict. caus. dat. caus. non secut.* Ratio, quia, qui dedit, vel fecit aliquid, ut & alter det vel faciat, non se obligavit alteri, sed ipsum sibi ad vicissim aliquid dandum vel faciendum. Dixi 1. *Innominatis*; id enim in Nomi-

natis, excepto Mandato, Precario, Deposito, non procedit; si altera Pars sit invita. 2. quæ jam implevit, intellige dando, vel faciendo prius; nam altera Pars, quæ datum accepit, obligata est ad vicissim dandum vel præstandum aliquid, & per actionem præscriptis verbis ad pariter implendum cogi potest. *l. 5. cit. 3. regulariter*: nam poenitere non licet in causa pia vel alias favorabili de Jure: si poenitentia fuit renuntiatio: si intervenit transactio super lite. *l. 16. C. de transact.* quia lites expedit finiri. Vid. *Wadding. de Contract. d. 6. dub. 1. §. 2. 4. etiam re non amplius integra.* adeoque licet alter non solum paratus sit ex sua quoque parte implere, sed etiam præparatoria jam fecerit: si tamen fecisset jam aliquas expensas in hunc finem, resiliens refundere illas teneretur. *l. 5. cit.* Oppones: Contractus Innominatus ante implementationem alterius Partis saltem habet rationem pacti: sed omne pactum obligat in conscientia, nec datur locus poenitentia altera Parte invita: ergo. *§. D. Ma.* habet rationem pacti, aliter tamen regulatur de Jure propter tacitam conditionem, nisi rem traditam repetivero, quam involvit. *l. 5. cit. C. Ma.* regulatur; sicut pactum, quod talem conditionem non involvit. *N. Ma.*

Dico 3. Dolum & culpam latam in omnibus contractibus præstare tenetur ille, qui illum vel hanc commisit. *l. 1. §. 5. ff. de O. & A. l. 23. ff. de R. J. l. 32. ff. depositi.* Ratio, quia cuilibet nocere debet factum proprium, non alteri: nec debet aliquis alterius odio prægavari. *c. 22 de R. J. in 6.*

Dico 4. Culpam levem præstare tenetur etiam committens in iis tantum contractibus, qui cedunt in utilitatem utriusque contrahentis. *l. 5. §. 2. l. 18. pr. ff. commodati:* tales contractus sunt Emptio-Venditio, Locatio-Conductio &c.

Culpam levissimam tenetur etiam committens præstare in iis solum contractibus, qui cedunt in utilitatem solius accipientis, seu principaliter obligati, uti est commodatum &c. *l. 1. cit.* Excipitur Precarium; istud enim accipiens tenetur solum præstare culpam latam & dolum. *l. 8. §. 3. ff. de Precar.* Pariter ad culpam latam duntaxat præstandam obligatur accipiens, quando contractus in utilitatem cedit solius dantis, uti fit in deposito. *l. 32. cit.*

Dico 6. Casum fortuitum, & damnum inde secutum; regulariter nemo præstare tenetur. *l. 5. cit. §. 4. §. 7. l. 18. §. l. 23. cit.* Dixi, regulariter; nam tenetur 1. qui specialiter in se recepit casum fortuitum, & periculum rei in omnem eventum casuale. *l. 1. §. 35. ff. depositi:* alias enim res perit domino suo, ac si nullus intervenisset contractus. 2. qui per dolum vel culpam dedit causam casui fortuito. *§. 2. Inst. quib. modis re contr. obl. l. 5. §. 7. cit.* vel per culpabilem moram in restituendo. cum de *commod.* quia mora sua cuilibet debet esse nociva. *c. 25. de R. J. in 6.* ut si quis equo commodato usus est ad iter prædonibus infestum, vel eum debito tempore non reddidit commodanti. 3. qui debitor est rei non in specie, sed in genere (seu, ut loquuntur Philosophi, non in individuo, sed in

specie) v. g. aliquam pecuniam, aliquem equum indeterminatum; nam genus interire non potest: sic qui pecuniam accepit mutuat, & hæc fortuito casu perit, tenetur reddere aliam. 4. qui accepit rem æstimato datam, æstimatione venditionem faciente. l. 5. cit. § 2. quia æstimationem se præstaturum recepit. Sed cui incumbit onus probandi, si unus contrahentium asserat, damnum accidisse culpæ alterius, iste autem contendat, accidisse casu? 5. attendendum est, an res perierit tali modo, qui plerumque conjunctus esse solet cum culpa vel negligentia utentis, quamvis subinde casu eveniat; ut si res perit incendio vel furto, præsumitur culpa utentis, nisi is per præsumptiones aut probationes alias innocentiam suam ostenderit. l. 3. §. 1. ff. de Off. Pr. f. 1. Vigili-um. Si verò plerumque sine culpa utentis perire soleat, ut si equus ex morbo interno occumbat, vel domus ex vetustate corruat, utens præsumitur innocens, donec allegans culpam probet, illam intervenisse.

TITULUS XXXVI. De Transactionibus.

SUMMARIUM.

2. 2. Transactio quæ fieri possit, & quid sit.
3. Quinam transigere possint.
4. Nemo cogendus ordinariè ad transigendum.
5. Super quâ materia infirmè Transactio possit.
6. An & quando rescindi.
7. Præsertim an rescindibilis sit, si Majorennis sit enormiter læsus.

1. Sciendum, Transactionem, Germanicè ein Vertrag/ ein Vergleich / latè sumptam denotare compositionem cujuscunque rei, vel terminationem litis, aut negotii, etiam non litigiosi, quocunque modo factam. l. 229. ff. d. V. S. c. 2. h. t. stricte verò acceptam significare compositionem, aut terminationem rei dubiæ & litigiosæ non gratuitam à Partibus initam. Iniri autem potest pactò nudò, & tunc non parit actionem de jure (quamvis exceptionem litis finitæ tribuat. c. 1. de lit. contest. in 6.) ut si promittas Titio Actori 100. ne litem prosequatur. l. 2. ff. l. 31. C. b. t. Aliquando perficitur per contractum innominatum, v. g. si cedas Sempronio agrum controversum, ut ille tibi det 100. & tunc parit actionem præscriptis verbis, situ jam impleveris ex tua parte. l. 6. § 33. C. eod. Et communiter Transactio habetur pro contractu Innominato, sicut Permutatio; quamvis enim speciale nomen habeat; illud tamen ex vulgari modo loquendi tribuitur etiam aliis conventionibus. Nec obstat, quòd pœnitere non liceat transigentibus; quia id specialiter est prohibitum. l. 16. C. eod. Subinde etiam adhibentur, vel saltem adhiberi possunt in transactione verba solennia, quæ contractum stipulationis efformant. l. 2. § 6. cit. & tunc tribuit actionem ex stipulatu, vel conditionem certi. l. 6. § 33. cit.

2. Dico 1. Transactio est conventa decisio rei dubiæ & controversæ, aliquo dato, aliquo retento. Sumitur ex c. 7. l. 1. ff. l. 38. C. b. t. Dixi 1. conventa decisio, quia non est decisio Judicis,

sed per aliquam conventionem extra vel intra Judicium ab ipsis Partibus procurata: unde semper alicujus conventionis indolem habet sibi identificatam. 2. rei dubiæ; unde si res quoad jus Partis unius est certa & liquida, transactio est nulla, & quod ejus nomine datum est, repeti potest. l. 1. cit. l. 65. §. 1. ff. de condit. indeb. 3. & controversæ, sive dein lis jam actu sit mota, sive metuatur movenda. l. 2. C. b. t. c. 4. eod. Si autem res litigiosa non est, ita ut neque lis mota jam sit, nec timeatur movenda, aut si jam finita per sententiam, quæ transit in rem judicatam, transactio non subsistit. l. 1. cit. l. 32. C. eod. l. 23. §. 1. ff. de condit. indeb. quia res judicata non amplius est dubia. l. 207. ff. de R. J. sed pro veritate habetur. 4. aliquo dato, aliquo retento, quibus æquivalet promissio, vel remissio alicujus rei; & per hoc, quòd aliquid debeat dari, vel promitti, vel remitti Parti adversæ, maxime differt transactio à compositione amicabile, quæ gratis receditur à lite; si enim res conceditur alteri sine onere, & nullo retento, donatio potius vel pura cessio, quam transactio est. l. 1. l. 38. cit.

Dico 2. Transigere possunt omnes & solili, qui pacisci possunt, & rerum suarum arbitri ac moderatores sunt, seu liberam rerum administrationem, & alienandi potestatem habent. Sumitur ex l. 27. C. b. t. l. 21. C. Mandati. Ratio, quia Transactio involvit conventionem, per quam devenitur ad alienationem, quæ requirit liberam administrationem. Unde transigere non possunt 1. Pupilli sine Tutoris, Minores sine Curatoris autoritate, de rebus suis: imò neque Tutores & Curatores de rebus Pupillorum & Minorum immobilibus sine decreto Magistratûs. l. 2. C. de præd. minor. 2. Procuratores sine mandato speciali, aut generali cum libera, aut nisi sint in rem propriam constituti. l. 58. ff. de Procurat. c. 4. eod. in 6. 3. Prælatus de rebus Ecclesiæ vel Monasterii sine solennitatibus hæres Fideicommissio gravatus sine consensu illorum, in quorum gratiam prohibita ipsi est alienatio Fideicommissi, vel Majoratûs. Inclige hæc omnia de casu, quò per Transactionem jura & res prius possessæ transferuntur in alios; si enim retineantur apud Pupillos, Minores, Ecclesias, Familias, & solum detur pecunia ad terminandam litem, prædicti non indigent speciali consensu ad contrahendum, modò Pupillus aut Minor non faciat rem suam deteriore. Pariter transigere juxta aliquos possent sine consensu speciali, si foret necessitas transigendi: v. g. jussu Judicis, vel ad impediendum scandalum, aut damna gravia; eò quòd non sit prohibita alienatio necessaria, sed voluntaria tantum. Pirh. n. 12. Krimer n. 2621. Alii non obstante necessitate requirunt, saltem ad transactionem circa res Ecclesiasticas, consensum Capituli.

Dico 3. Regulariter non potest Judex præcipere transactionem, & ad eam Partes litigantes compellere. Novel. 124. c. 4. quia regulariter nemo tenetur invitus cedere jure suo: sed in transactione necessarium est cedere aliquo jure suo, scilicet prosequendi litem, & sic

consequendi rem totam: cum tamen in transactione non possit consequi totam, sed aliquid actione vel promittere alteri debeat. Dixi i. re-
gulatius: nam per accidens cogi possunt Partes ad transactionem, si nimirum lis sit valde intricata: si ex continuatione timeatur perturbatio publicæ quietis: si res, de qua litigatur, sit in libera potestate Judicis, uti Beneficia Ecclesiastica in potestate Papæ. 2. *præcipere*, & *compellere*: suadere enim transactionem potest, & aliquando ex officio debet, ne lites cum magnis sumptibus protraxerint nimirum damnosa sine Partibus: verum enim est illud axioma: *minus est transactio tenuis, quam pinguis sententia*, nimirum post ingentes expensas obtenta.

Dico 4. Transigi potest super omni & sola re dubia & controversa, modo non sit specialiter prohibitum. Patet ex data definitione Transactionis, & l. 1. 2. ff. h. t. Prohibetur autem transactio i. de beneficiis Ecclesiasticis & rebus spiritualibus, si pro iis detur vel retineatur temporalis; quia id esset Simoniacum; imò juxta c. 4. leg. h. t. c. 6. *§ fin. de rer. permut.* de beneficiis transigere non licet sine auctoritate Ecclesiastica dando spirituale pro spirituali re-
tentio. 2. de re Matrimoniali in ordine ad Matrimonium, semel valde contractum, iterum dissolvendum; cum potestate humana Matrimonium sit indissolubile. 3. de alimentis in futurum per ultimam voluntatem alicui relictis sine auctoritate Prætoris. l. 8. ff. *§ C. h. t.* 4. de rebus in Testamento relictis sine auctoritate Judicis, antequam inspectæ sint tabulæ & verba Testamenti. l. 6. 12. ff. *eod.* quia talis transactio censetur capriciosa, & facillè mutaret ultimas voluntates, quas Jura volunt sacrosanctas. 5. super causis Criminalibus, in quibus non agitur de pœna capitali & sanguinis, & si reus transigat, habetur pro infami & confesso (excepta fortè accusatione super crimine falsi) l. 4. §. *de his, qui not. infam.* idem est, si causa Civilis propter crimen privatum criminaliter intentetur seu ad vindictam publicam; ne nimirum crimina maneant impunita: si vero agatur ad pœnam mortis (excepta causa adulterii) vel de crimine falsi, permittitur reo transigere. l. 18. *§ l. penult. C. eod.* Lex 18. sic sonat: *transigere vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est: in aliis autem publicis criminalibus, quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere non licet, citra falsi accusationem.* quam vocem citra aliqui sumunt pro præter, & tunc licebit transigere accusato de crimine falsi: alii cum Vinnio de transact. c. 7. a. n. 31. sumunt pro sine; & juxta hos nec accusato de crimine falsi permittitur. Quodsi autem reus delicti privati conveniatur solum civiliter, transigere citra infamiam potest ipse; & Actor; quia Partes possunt præjudicare passionibus juri & interesse suo, non verò juri & bono publico.

6. Dico 5. Transactio legitime facta ita obligat, utrevocari altera parte invita, vel rescindi non possit, ne quidem per Rescriptum Principis, aut sub prætextu instrumentorum noviter repertorum. c. 1. l. 5. 19. C. h. t. l. 4. C. de

re jud. excepta causâ publicâ. l. 35. ff. *eodem.* adeoque non minor est vis transactionis, quam tribuatur rei judicata. l. 20. ff. *de trans. act.* Ratio est, quia Reipublicæ expedit, lites aliquando sopitas non amplius resuscitari: quare licet aliqua Pars sit læsa, idque liquidè probare possit, non tamen amplius auditur; modò læsio non sit enormissima. Licet autem transactio sit strictæ interpretationis, tamè extenditur ad ea, quæ sunt accessoria, necessariò conexa, & contenta sub genere illius rei, de qua fuit transactum. per l. 29. cit. Dixi autem, *legitime facta*; si enim malè fuit inita, rescindi utique potest; nempe si dolo malo, vel gravi metu extorta: si error substantialis, præsertim calculi (h. e. ratione computationis) intervenerit: si ex falsis instrumentis sit nata: si Minorennis, Ecclesiastica &c. quibus competit beneficium restitutionis in integrum, sit notabiliter læsa: si Majorennis enormissimè sit læsus per transactionem. l. 5. C. de dolo. l. ult. C. de his, quæ vi metusve, cum l. 13. 19. C. h. t. l. 15. ff. *de jurisd. cum l. un. C. de error. Calc. l. 42. C. h. t. l. 20. 25. § 36. C. eod.* De ultimo casu, quo enormissimè læsus est majorennis, testantur communiter DD. quia præsumitur dolo. An verò propter læsionem enormem, & immodicam, seu quæ ultra dimidium ascendat, rescindi possit transactio, magna & frequens est inter DD. controversia. Ego

Dico 6. Probabilius est, Transactionem legitime factam, in qua majorennis fuit enormiter seu ultra dimidium læsus, rescindi non posse Parte altera invita, etiamsi de tota læsione sufficienter constet. Ita Baldus in l. 2. C. de rescindi. Vend. Menoch. Haun. Manzius de Transact. q. 2. n. 8. contra Bart. in l. 2. cit. Fachin. Molin. Pirh. h. n. 3. Prob. 1. ex l. 65. §. 1. ff. de condit. indeb. ubi sic habetur: *quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit, non repetitur* *§c. sin autem evidens calumnia, & transactio imperfecta est, repetitio dabitur.* En propter læsionem enormem, dum ne quidem medietas rei debitæ data est, negatur repetitio, & tantum conceditur propter dolum manifestum, & imperfectionem transactionis. Prob. 2. Transactio comparatur rei judicatæ. l. 20. cit. ff. h. t. & juramento. l. 2. ff. de jurejur. sed res judicata (vel juramentò decisa) rescindi nequit sub prætextu læsionis ultra dimidium. l. 2. § 4. C. de re jud. l. 2. C. sentent. rescindi non posse. *§ l. 9. §. 1. ff. de jurejur.* Quod autem hæc Jura loquantur de læsione ultra dimidium, constat inde, quod aliunde certum sit, læsis infra dimidium non succurri.

Oppones i. In l. 5. C. de dolo tribuitur filiæ actio in factum propter immodicam læsionem in transactione inita cum patre: ergo. 2. Nemo debet cum gravi alterius jactura locupletari: ergo, qui per transactionem graviter læsit alterum, tenebitur Jure Naturali resarcire damnum. R. ad i. ibi conceditur rescissio non propter læsionem, sed propter dolum, ut colligitur ex ultimis verbis Legis, quæ propter reverentiam debitam parentibus illam actionem, quam dedit filiæ adversus patrem, non doli, sed

in factum appellat; quia actio doli famosa est. Ad 2. dist. *Conf.* tenebitur pro foro interno, si mala fide læsit. *C. Conf.* pro foro externo. *N. Conf.* si bona fide transactum est, nec datur obligatio in foro interno; sicut postquam præscriptio fuit completa cum bona fide. Qui verò mala fide alterum inducit ad transigendum, rescire tenetur etiam modicam læsionem in foro conscientia; quamvis non jubeatur in foro externo à Judice. Addidi in Assertionem: etiam si de tota læsione sufficienter constet; quia non tam facile constat de læsione ultra dimidium, si consideretur dubius litis eventus; fieri enim potuisset, ut Pars læsa in transactione nihil vel parum obtinuisset per sententiam; cum omnis transactio fiat necessario super re dubia & lita incerta.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

SUMMARIUM.

1. Postulare hic significat idem, ac Advocare.
2. Quis dicatur Advocatus, & à quo constituatur.
3. 4. Quis possit esse Advocatus: An Clerici.
5. Quod sit officium Advocati.
6. Præsertim circa causam minus probabilem, quam suscipit.

7. Quando & quid rescire teneatur Advocatus, si sua culpa nocuit Partibus.

8. Quæ sint commoda & privilegia Advocatorum.

Sciendum 1. id postulare hic non sonare postulationem Prælati, ut est species l. sectionis, de qua egimus tit. V. neque sumi generaliter, prout in l. 1. §. 2. ff. b. t. significat desiderium suum vel amici exponere apud Judicem in Jure, seu in loco Judicii, vel alterius desiderio contradicere; sed pro advocacy, vel pro officio Advocati. Si enim Partes transigere nolint, sed velint contendere in Judicio, itur ad Judicem. Quia verò sæpe vel nolunt, vel non possunt Partes per se ipsas causam suam agere in Judicio, Advocatos, aut (si Pars litigans sit Communitas) Syndicos, aut (si sit persona alia) Procuratores pro se substituunt; atque ideo convenienter de his personis sequentes tituli tractant, & præsens quidem

De Advocatis.

2. S. 2. Advocatum dici, qui litigantibus, in Judicio præsentibus, patrocinium præstat, causam legitimè deducendo secundum Jura. Unde etiam vocatur Patronus causarum, Causidicus, Orator. Adeoque debet esse vir gravis, prudens, juris & rerum usus peritus. Differt à Procuratore, quocum magnam habet affinitatem, quod causam agat alterius in Judicio præsentis, Procurator verò absentis, & quidem non ut Dominus litis, sicut Procurator. Dein officium Advocati est publicum, honorabile, gaudens multis privilegiis, & exigit virum Jurium peritum, & Doctorem Juris judicio approbatum; non verò officium Procuratoris. Advocatus constituitur vel à Partibus. l. 2. C. h. t. vel à Judice. l. 1. §. 4. ff. eod. si nempe Partes ab ipso petant, vel si per se ipsas agere non possint, nec Advocatum habere, v. g.

propter notoriam paupertatem, vel potentiam adversarii. Siquis publica auctoritate Magistratus admittitur ad officium Advocati, & Albo Advocatorum inscribitur, dicitur Advocatus Juratus, vel Immatriculatus, nec potest alieui, patrocinium suum postulant, sine justa causa illud negare, quia gerit officium publicum. Ad id verò non tenetur Advocatus alius, nempe extraordinarius, supernumerarius, uti vocantur, qui non sunt publica auctoritate admissi.

Dico 1. Postulare, seu Advocatos agere possunt omnes, qui non specialiter prohibentur. Arg. l. 43. ff. de Procurat. quia est de re generaliter permessa, & Edictum prohibitorium, sicut illud de dandis Procuratoribus. Prohibentur autem aliqui 1. Edicto Prætoris, nempe minores 17. annis: scilicet: muti: surdi: cæci: condemnati de calumnia, vel capitali crimine: notati insigni turpitudine, & infames l. 1. §. 3. 5. 6. ff. b. t. & ibi DD. Possunt tamen plerique ex iis postulare pro se ipsis, pro personis consanguinitate & affinitate valde propinqua junctis (non verò pro amicis) item pro pupillis, furiosis, fatuis. l. 1. cit. præsertim §. fin. Prohibentur 2. alii Lege, ut Judices & arbitri in ea causa, in qua judicant: Infideles (etiam hæretici non tolerati) Jurium imperiti (& juxta multorum locorum consuetudinem, & ordinationem Camera p. 1. tit. 18. Gradu Doctoratus vel Licentiatûs Juridici carentes) potentiores contra infirmiores, ne jura adversæ Partis opprimant, vel Judicem terreant potentia sua: Decuriones contra propriam civitatem; quod etiam revocari possunt, qui à civitate, vel alio domino salarium habent, ut sint parati causam illius defendere: & universim omnes, qui legitimam personam standi in Judicio non habent. l. 6. §. fin. C. eod. l. 11. §. 1. C. de Advocat. divers. Judic. t. t. C. ne liceat potentior. Prohibentur 3. alii sententiâ Judicis, quos nimirum Judex repellit vel ob contumaciam, vel ob delictum, vel ob aliam causam. l. 5. 7. C. h. t. l. 8. ff. eod. Prohibentur alii 4. Canone, scilicet Religiosi sine consensu Superioris, & extra calum utilitatis Monasterii. c. 2. h. t. Franciscani tamen neque cum consensu suorum Superiorum & in causa utilitatis Monasterii, ac pro Amicis & Benefactoribus suis, neque in tribunali Ecclesiastico advocare permittuntur. Clem. 1. de V. S. post med. Deinde & Clerici Seculares; sed de his

Quæres, an & quina Clerici prohibeantur esse Advocati? R. 1. Clerici omnes advocare possunt 1. in causa propria, sive pro se ipsis. 2. pro suis Ecclesiis. 3. pro personis sanguine junctis usque ad quartum gradum, imò pro suis fratribus spiritualibus, v. g. pro Canonicis ejusdem Ecclesiæ. 4. pro personis Misericordibus, quæ nempe nec per se nec per alios sufficienter tueri se possunt, & quidem etiam in tribunali laico. c. 1. §. 3. junct. gl. h. t. & Barb. in c. 1. cit. n. 2. R. 2. nullus Clericus in tribunali laico, & in causa sanguinis (saltem pro Actore contra Reum, propter periculum irregularitatis) item in tribunali Ecclesiastico contra Ecclesiam, in qua habet Benefici-

neficium, aut contra Episcopum proprium pro extraneis, potest agere Advocatum; nisi id agat ex precepto Superioris, aut pro se, vel per se, conjunctis, vel miserabilibus. *cc. 1. § 3. de Clerici vel Monachi. per c. 15. de Exco. c. 9. Ne Clerici vel Monachi.* per c. 15. de Exco. *Præf. § 3.* Sacerdotes in tribunali sæculæ extra casus in responsione prima allatos, hinc omnes in Majoribus constituti, imò & Minores habentes Beneficium ad congruam sustentationem sufficiens postulare vetantur. *c. 1. § 3. c. 3. c. 11. In tribunali tamen Ecclesiastico id ipsi licet, ut deducitur ex c. 1. cit. à contrario: quod confirmat etiam praxis Curie Romanæ, ubi etiam Sacerdotes munia Advocatæ & Procuratoris obire solent. Pariter Clerici & Religiosi licitum est consilia dare Partibus, aut Juris allegationes in scripto; modò ipsi non compareant in Judicio; quia hoc non est advocare.*

Dico 2. Advocati officium & obligatio est fidelis rimari factum cum suis circumstantiis, consulere libros, omnia diligenter conquirere, quæ in utilitatem clientis serviunt, sed abstinere à fallaciis, fraudibus, falsis allegationibus, etiam si causa clientis iustissima sit: temperare sibi convitiis, sarcasmiss, & petulantia verborum: item non studiosè protrahere, sed superfluas allegationes refecare, trivolas dilationes & exceptiones evitare: non colludere cum Parte adversa, vel causam prodere, revelando arcana & merita causæ sibi creditæ, aut iis cognitis ad alteram Partem transire (alias enim & Prævaricationis & Falsi crimine se obstringeret) causam semel susceptam invito Clientem non delerere. *l. 14. § 1. § 1. § 1. § 4. C. de l. 38. § 8. § 9. ff. de pen. l. 212. ff. de V. S.* Atque ut ista certius præstarent Advocati, cautum est *l. 14. cit.* ut in principio cujuslibet litis juramentum deponant: sed hodiernò sæculò semel tantum & initio officii id præstare solent. *Haun. tr. 2. n. 533.* Interim tamen Advocatis regulariter debetur salarium à Clientibus. *per c. 16. de Præscript.* si videlicet non habeant aliunde constitutum à Magistratu, vel ex arario publico; vel nisi cliens propter notoriam pauperatatem dare nequiret (tunc enim saltem ex charitate teneretur Advocatus pro tali paupere gratis postulare, sicut Medicus ægrum pauperem gratis curare) quia nemo tenetur suis stipendiis militare. *d. c. 16.* Sed in petendo salario debent habere rationem laboris, dignitatis, scientiæ suæ, atque difficultatis causæ juxta arbitrium prudentis. *l. 1. § 10. ff. de Extraord. cognit.* Neutiquam verò pacisci potest Advocatus de *Palmario*, seu de aliquo extraordinario ultra salarium in eventum Victoriæ, uti nec de *quota litis*, sive de certa parte rei litigiosæ sibi solvenda, si vicerit. *l. 56. C. b. l. 1. § 3. ff. de Pat. l. 1. § 10. ff. de Extraord. cognit.* quia tale pactum censetur invitare Advocatum ad dolos & fraudes.

Quæres, an possit Advocatus defendendam suscipere causam minus probabilem tantum? *§.* cum communi contra Sotum affirmativè, modò verè probabilis existat, & spes victoriæ prudens. Sumitur ex *Auth. Hodie jurant. §. Pa-*
Lib. I. R. P. Pichler.

troni. C. de Judic. Ratio est partim, quia scæpe minus probabilia sunt vera, & magis probabilia sunt falsa, partim quia ipse Cliens potest suam causam minus probabilem defendere in Judicio per se ipsum, nec Sotus negat ergo & per alium, *per reg. 7. 68. in 6.* Tenetur tamen Advocatus monere Clientem de minori probabilitate, ne deceptus faciat magnas expensas, non litigaturus fortè, si scivisset causæ suæ statum. Ubi verò non affulgeret spes prudens victoriæ, per accidens non posset suscipere causam minus probabilem, nisi monito prius Cliente de periculo, & nihilominus volente causam defendi. Sic si Advocatus sciat, in suo Dicastrio constanter praticari sententiam suo Clienti adversantem, vel reum, contra quem suscipit patrocinium, esse in possessione rei litigiosæ, probationes verò contra justam ejus possessionem, vel dominium, sufficientes afferri non posse &c. non potest suscipere causam. Oppones 1. Illi tenetur favere Advocatus, cui favent Jura: sed Jura potiora favent habenti causam probabiliorum: ergo. 2. Princeps non potest illi inferre bellum, pro quo stat major probabilitas: ergo nec Advocatus movere litem illi, pro quo stat major probabilitas. *§. ad 1. Dist. Ma.* cui favent Jura vera. C. apparentia tantum & existimata. *N. M.* Ad 2. *N.* paritatem, quia Princeps bellum inferens simul est Judex, & altera Pars litigans; Judex autem tenetur sequi probabiliora: Advocatus non simul est Judex, sed solum assistit Parti, quæ per se ipsa licitè ageret causam minus probabilem.

Dico 3. Advocatus non solum graviter peccat, sed etiam tenetur Parti lætæ ad restitutionem, & compensationem damnorum. 1. si vel ex malitia, vel ignorantia culpabili, suscipiat causam injustam: vel ad hanc in Judicium deducendam inducat Clientem: vel post acquisitionem in progressu notitiam injustitiæ, non statim desistat: vel suscipiat causam quidem probabilem, de qua tamen moraliter nulla est victoriæ spes: vel Adversario pandat secreta sibi credita, ut Cliens perdat causam: vel denique sciens injustam sui Clientis causam disponat Adversarium ad transactionem. Advertendum autem est, quod, si obtineat sententiam pro causa injusta sui Clientis, teneatur alteri Parti non modò restituere litem principalem, vel æstimationem litis, sed etiam expensas: si verò Cliens suus causam injustam habens condemnatur, quem prius de injustitia non monuit, teneatur huic solum expensas refarcire; imò, si monuisset prius, & ille nihilominus non omisit litem, ad nihil teneretur; quia scienti & volenti non fit injuria. 2. si lucri capiendi gratiā protrahat litem ad longum tempus, quæ poterat citò expediri. 3. si culpabili negligentia, aut ignorantia Legum, vel meritum Causæ, litem perdat: quod iterum intellige de casu, quo Cliens ignoravit negligentiam, vel imperitiam illius; alias sibi imputare debet, quod talem Advocatum elegerit. Ratio dictorum omnium est; quia Advocatus in his casibus est injusta causa damnorum in Partes redundantium.

Z

Dico

§ Dico 4. Advocatorum commoda & privilegia sunt 1. Nobilitas, saltem in supremis Principum Dicasteriis. 2. participatio privilegiorum Militarium, uti est privilegium competentiae &c. exceptis tamen iis, quæ militibus competunt ratione ignorantiae juris. 3. immunitas à carcere, & tortura; quare si Advocatus delinquat, custodiendus est in cubili honesto. 4. immunitas à poenis magis ignominiosis, quales censentur esse fustigatio, suspensum: quare, si Advocati delictum sit majus vel capitale, gladio v.g. puniendus est. 5. immunitas ab oneribus, & muneribus publicis, à recipiendis militibus &c. Colliguntur hæc ex l. 7. C. b. t. l. 12. § ult. C. de Decurion. l. 8. C. de question. l. 28. § fin. ff. de penis. l. 2. § 6. C. de Profess. § Medic. Struck. in dissert. de Privil. Advoc.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

SUMMARIUM.

1. Quis vocetur Procurator.
2. Quis ad litem: quis ad negotia. Et an in Procuratorem ferenda sententia.
3. Qualiter constituendus sit Procurator: quid in mandato Procuratorio exprimendum.
4. An in quibus necessarium sit mandatum.
5. 6. Quis Procuratorem possit, aut debeat constituere.
7. Quis constitui Procurator valeat.
8. An Minorennis, & Infamis, ad litem.
9. In quibus causis constitui possit Procurator. In famosis constitui expedit.
10. Quæ sit potestas Procuratoris.
11. Quid possit vi clausula, concedentis potestatem ad omnia, licet mandatum speciale exigant: quid constitutus cum libera.
12. Quod sit officium & obligatio Procuratoris. Quid sit contractus Mandati.
13. Qualis actio competat Domino & Procuratori adversus se invicem.
14. Quomodo finiatur officium Procuratoris.

SCiendum 1. Procuratorem, Germanicè ein Anwalt/ Gebollmächtigter/ in genere dici, qui aliena negotia mandato Domini administrat. l. 1. ff. b. t. intellige, absentis. Addunt aliqui, gratuito administrat, quia officium Procuratoris gratuitum est. l. 15. C. eod. & si petatur salarium, potius est locatio operarum: nihilominus hodiernis moribus passim constituuntur Procuratores pro salario ab iis, qui per se ipsos vel non possunt, vel nolunt, res suas & negotia perficere. Per vō mandatō differt Procurator tum à Negotiorum gestore, quia hic aliena negotia gerit sine mandato: l. 2. ff. de negot. gestis, tum à Defensore strictè sumpto, quia etiam istereum absque mandato tueri potest. l. 33. §. 2. ff. b. t. modò talis defensor caveat de rato, & de iudicato solvendo, si agitur actione reali. l. 40. ff. eod. Per tō domini distinguitur à Tutore & Curatore, qui aliena negotia administrant vel ex voluntate Testatoris, vel ex decreto Legis aut Magistratus.

§. 2. Procuratorem alium constitui ad litem unam, vel omnes; alium verò ad aliud negotium extra-judiciale, unum vel plura. Prior dicitur Procurator ad litem, vel Judicialis: posterior autem Procurator ad negotia, vel Extrajudicialis. Si constituitur ad omnes lites, vel ad omnia negotia, vocatur Generalis: si ad unam litem, vel unum negotium certum, Specialis. l. 1. cit. §. 1. Generalis subinde constituitur cum libera, h. e. plena & libera potestate agendi omnia, quæ posset ipse dominus. c. 4. b. t. in 6. subinde verò omittitur hæc clausula. Porro si aliquis generaliter sine ulla limitatione constituitur ad omnia domini negotia, intelliguntur tam Judicialia quam Extrajudicialia, & talis Procurator posset appellari Universalis. Judicialis subdividitur: nam alius dicitur procurator in rem suam, vel propriam, cui nempe actiones & jura cessa sunt per donationem, venditionem, simplicem cessionem &c. ut ad eò præter mandatum procuratorium etiam habeat titulum, ex quo aliàs rerum dominia transferri solent, adeoque litem administrat in utilitatem propriam; si enim rem obtinet, eam acquirit sibi. l. 34. ff. eod. hujus tamen cessionarii, seu procuratoris in rem suam actio & jus semper fundatur in jure domini, & actionem directam contra debitores exercet solum nomine cedentis, cujus offibus inherere illa dicitur, proprio autem nomine exercet tantum actionem utilem, seu sibi cessam. Alius autem, & ordinariè, est procurator in rem alienam, qui nemde litem gerit in utilitatem domini, à quo fuit constitutus. Procurator Judicialis post litem contestationem fit dominus litis, ita ut ipse, nō dominus (nisi gravis necessitas postulet) ad Judicium citetur, & compareat ad omnes actus. l. 22. 23. C. eod. arque ipsam sententiam, quæ regulariter ferenda est in Procuratorem, præsertim in Civilibus, & Criminalibus famosis, excipiat: quamquam in praxi fori Ecclesiastici non scrupulosè attendatur, sive in Dominum, sive in Procuratorem feratur sententia. In Camera Imperiali, in qua lites omnes agitantur per Procuratores, sententiae omnes (exceptis causis injuriarū infamiam inducentibus) feruntur in dominum directè. Gail. l. 1. observ. iii. P. Wiestner hic n. 61. Pariter si dominus ipse contestatus est litem, in ipsum fertur sententia; uti & in causis Matrimonialibus & Beneficialibus. Wiestner d. l. Dominus si quidem initio vocatur ad Judicium, si præsens sit, vel contramodè venire possit. Wagnereck. ad c. 11. b. t. Quamvis autem Procurator Judicialis differat ab Advocato, quia absentis litem administrat, & lites efficitur dominus; tamen hodie ipsi Advocati solent simul constitui Procuratores ad parcendum expensis, & evitanda alia incommoda.

§. 3. Procuratorem constitui posse vel tacitè, ut si dominus sciens, aliquem suo nomine in Judicio agere, non contradicat. per l. 18. ff. mandati; vel expresse, ut fit ordinariè, nimirum à domino coram vel in Judicio, si præsens sit, aut per scripturam suā privatā (vel publicā Civitatis vel Judicis) sigillò munitam, vel etiam

Notario & testibus subscriptam; adeoque per instrumentum privatum aut publicum: vel per nuptium aut literas, si dominus sit absens. Ut autem mandatum *Procuratorium*, uti vocant, sit formatum, debent exprimi 1. nomina & cognomina constituentis & Procuratoris constituti, Adversarii, & Judicis. 2. qualitas causæ demandatæ. 3. actus, ad quos constituitur procurator, nempe an ad agendum & defendendum simul &c. Si in mandato, quo constituitur procurator, non exprimitur potestas etiam ad respondendum & defendendum, tamen id subintelligitur. *l. 33. §. 4. h. t.* non verò vicissim, si in mandato, quo constituitur procuratorem Reus, non exprimitur potestas ad agendum. Post actus autem plerumque additur clausula: *Et ad reliqua omnia, quæ ego ipse, si præsens essem, facere possem.* 4. clausula de ratihabendo, quidquid procurator gesserit, si mandatum det Actor. 5. annus, & dies. *Pirh. h. n. 13.* cum Durand. & Welsenbec. Ex his enim colligitur legalitas & valor mandati Procuratori; quamquam, si scripto detur, non opus sit Instrumento publico, sed sufficiat privatum, ut monui. De reliquo id operatur mandatum, ut, quidquid procurator gerit, à domino gestum esse censeatur, ut adeo factum procuratoris post litem contestatam prosit & obstat domino. *l. 46. §. 4. ff. §. 10. C. eod.* Excepi, nisi ille excedat limites mandati. per *l. 27. §. 49. ff. eod.* aut nisi culpa, ex parte Procuratoris commissa, sit personalis, magisque personam respiciat quam litem: ut si proterve obloquatur Judici, si calumniis impetret Adversarium. *l. un. §. 2. ff. si quis ius dicenti.*

Dico 1. Mandatum (*Genelt / die Vollmacht*) Procuratori ad agendum ita est necessarium regulariter, ut eo destitutus nihil agat valde, & sententia subsequens ipso iure sit irrita. *c. 4. §. 1. l. 24. C. b. t.* Et talis procurator dicitur *solus*. Si tamen aliquis sine mandato cepisset quidem agere, dominus autem ante sententiam definitivam illius acta haberet rata, valerent, & ratihabicio retrotraheretur ad initium litis fictione iuris, & æquipararetur mandato. *c. 10. in 6. §. 1. l. 60. ff. de R. J.* Quod si dubium sit, an Procurator habeat legitimum mandatum, quia nimirum illud non plenè probat vel per duos testes, vel per scripturam authenticam &c. admitti quidem potest, sed cum cautione derato (seu quod dominus ratum sit habiturus, quod ejus nomine agere aggredietur) *l. 1. C. b. t.* Ad quam cautionem, si mandatum sit liquidum, uti & ad satisfactionem de iudicato solvendo, si constituens promissit ratihabitionem, non adstringitur procurator ad agendum. per *l. 1. cit.* bene tamen adstringitur ad hanc satisfactionem procurator, quem dat Reus etiam mandato liquidò, nisi Principalis eam præstare malit. *l. un. C. de satisdando.* Hodie tamen non requiruntur hujusmodi cautiones, teste *Pirhing n. 54.* Dixi in assertionem, regulariter; nam apud certas personas jura non requirunt mandatum, sed præsumunt voluntatem eorum, pro quibus interveniunt, nimirum 1. si sint personæ conjunctæ, uti paren-

tes, liberi, fratres, affines, libertus respectu Patroni, maritus respectu uxoris, socius respectu socii in re communi, imò, ut cum Hostiens. in Summa *hic n. 13.* vult Abbas, usque ad quartum gradum consanguinei pro se invicem. 2. confortes ejusdem litis. 3. Canonici & Clerici ad recuperanda bona & jura suæ Ecclesiæ, si Episcopus vel Prælatus quoad hoc sit negligens. 4. si dominus sciat, aliquem suo nomine causam agere, & nò contradicat. *vid. c. 12. cum l. 35. ff. b. t. l. 2. C. de confort. ejusd. lit. c. 1. de restit. spoliat. l. 18. ff. Mand.* Quia verò istæ personæ solum admittuntur sine mandato ex præsumptione mandati, si aliud constet de voluntate Principalis, non admittuntur.

Dico 2. Procuratorem constituere potest, quisque rei dominus est, & liberam administrationem habet, nisi prohibeatur. Quia hoc Edictum est prohibitorium, consequenter de re generaliter permessa. *l. 43. ff. b. t.* Prohibentur autem 1. propter defectum domini, Religiosi sine consensu Prælati. *Clem. 3. eod.* in casibus tamen, in quibus agere possunt in iudicio sine licentia Prælati, ut si accusent proprium Prælatum, per alium agere possunt. Item Tutor, Curator, Syndicus ante litem à se contestatam. *l. 11. C. eod.* quia antea non sunt domini litis. Neque procurator ante litem contestatam sibi alium substituere potest ex eadem causa. 2. propter defectum libere Administrationis Prælatus sine consensu Capituli, sed tantum in causa ardua Ecclesiæ ad litem, vel si procuratorem perpetuum aut generalem omnium negotiorum constituere vellet. Extra hos duos casus possunt Prælati liberè constituere procuratorem. per *c. 6. de juram. calum.* Item Pupilli, Minorenes, Filii familias in casibus, in quibus per se litigare non valent, neque procuratores dare possunt sine consensu Tutorum, Curatorum, Patrum. *l. 8. ff. l. 11. §. 14. C. b. t.* Et hinc Minor, si Curatorem non habet, ad negotia extrajudicialia, item, si pubes sit, in causa spiritali ad litem dare procuratorem potest; non verò ad litem in causa temporalis, sed ipsi dandus est à Magistratu. *l. 43. cit. c. fin. de iudic. in 6.* Si verò Minor habens Curatorem per se ipsum constituat procuratorem, valebit sententia pro ipso, non verò contra ipsum lata. *l. 14. cit.* Aliunde prohibentur 3. excommunicati, sed solum ad agendum, non ad defendendum. *c. 7. de iudic. §. c. fin. h. t.* Idem est in foro seculari de Bannito. 4. universim omnes, qui stare nequeunt per se ipsos in iudicio, ut servi, nisi litigent de statu suo. *l. 33. ff. eod.*

Quæres, an aliquando cogi quis possit ad constituendum procuratorem? R. si habeat impedimentum perpetuum, vel valde diuturnum, quò minus possit, vel si nolit agere per se ipsum, cogi potest. *c. 2. b. t.* ne jus alterius Partis lædatur, vel pereat. Si verò impedimentum sit breve, neque diu credatur duraturum, debet altera Pars habere patientiam, donec cesset. *c. cit.* Modò impedimentum sit verum, & non fictum, uti fuit ille morbus, de quo sermo est in *c. 6. de dolo*, ubi propterea pro contumace habetur

bitus est Prælatus, qui non comparuit per Procuratorem.

7 Dico 3. Procurator pariter constitui potest omnis ad litem, qui stare suo nomine potest in iudicio, nisi prohibeatur: ad negotium verò aliud, qui capax est illud exequendi. Communis DD. Prohibentur autem milites, & foeminae, nisi in rem suam, aut illi pro sua cohorte, & istae pro valde conjunctis personis, in defectu alterius. l. 7. § 13. l. 13. C. § 4. § 41. ff. h. t. 2. potentiores. t. t. C. ne liceat potentiorib. quoniam autem sint potentiores, arbitrari debet iudex. 3. redemptor litis alienae, seu ille, qui procuratorem alicujus litis suscipit eo pacto, ut in eventum victoriae certa sibi portio praestetur. arg. l. 5. C. de postulando. 4. servi, Religiosi sine consensu Superioris, excommunicati; quia stare in iudicio non possunt. De Clericis secularibus in causa Laicorum discurrere, sicut supra docuimus ad questionem, an possint esse Advocati? Tit. 37. n. 4. Sacerdos specialiter admittitur ad procurandum in causa Episcopii etiam ad lites circa rem temporalem. c. 4. h. t. Et vicissim Laicus in causis Ecclesiasticis. c. 1. eod. in 6. quia non agit suo nomine, sed nudum ministerium pro alio exercet.

8 Quaes, an Minorennis possit esse Procurator ad lites, item an infamis? R. uterque prohibetur de Jure Canonico: prior. c. 5. h. t. in 6. posterior. can. 1. § 2. caus. 3. q. 7. Et quia Jus Civile de neutro clarè aliquid statuit, rectè colligitur ex c. 1. de N. O. N. quòd se conformet Juri Canonico, praesertim quia praxis Camerae Imperialis observat Jus Can. Minorennis de Jure Civili munere Procuratoris fungi posse affirmat cum Zafio & Lauterbachio P. Wiestner n. 23. negat cum Wesenbec, & Stryck. Gletle 1. parte Pand. q. 28. Pariter discrepant Legistae de infami. Oppones 1. In §. 5. Inst. quibus ex caus. manumitt. non lic. conceditur manumissio servi 17. annis non minoris, Procuratoris habendi gratia; seu ut possit pro manumittente esse procurator: ergo, qui complevit 17. aetatis annum, potest constitui Procurator. Confirmatur à pari; quia 17. annis major potest esse Advocatus. l. 1. §. 3. ff. de postul. ergo & Procurator; quia illud plus est, quàm istud. 2. In §. ult. Inst. de Except. vi consuetudinis potius, quàm Juris, non admittitur exceptio contra procuratorem infamem, aut ab infami datum: ergo. R. ad 1. cum ibi non exprimitur, an talis manumissus sit destinatus procurator ad lites, vel ad negotia extrajudicialia, rectè id accipitur de negotiis extrajudicialibus, ne recedatur à Jure Canonico clarè Minores excludente à munere procuratoris ad lites. Dein possit dici, quòd favore libertatis citius admittatur ad hoc munus, qui propterea manumittitur. Ad Confirm. N. parit. quia Procurator litigat, & fit dominus litis: Advocatus autem non tam litigat, quàm litiganti praestat patrocinium; nec fit dominus litis. Ad 2. ibi solum dicitur, quòd de Antiquo Jure fuerit dubium, an exceptio infamiae possit opponi procuratori; quia additur: dum altercatur: Lex autem Civilis dubia explicari debet ad Jus Canonicum certum.

Dico 4. Procurator in omnibus causis & negotiis, qui sunt in arbitrio Principalis seu Domini, dari potest, exceptis ferè solis causis Criminalibus criminaliter intentatis, in quibus de Jure statuta est poena, Relegatione major. Rursus communis ex l. 1. § 41. h. t. Imò in causis criminalibus famosis (seu infamiam irrogantibus) expedit semper litigare per Procuratorem, ut evitetur infamia Juris; si enim Principalis non compareat in iudicio, sententia in ipsum non fertur, atque ideo non fit infamis; sed fertur in Procuratorem. Qui etiam infamis non redditur, quia non condemnatur propter delictum proprium. l. 1. ff. de his, qui not. inf. Saltem hoc procedit in iis delictis, in quibus infamia non principaliter, sed per consequentiam solum infligitur: an verò etiam tunc, quando infamia principaliter infligitur, admittendus sit Procurator, in utramque partem disputatur: aliqui teste Wiestner n. 44. facis probabiliter negant. Dixi: exceptis ferè solis criminalibus &c. In his enim de Jure nec Accusator constituere potest procuratorem; quia in hunc non potest decerni poena Talionis, ad quam se deberet inscribere Accusator. l. 7. ff. de accus. casu quo deficeret in probatione. Neque Reus, quia posset fugere, & sic reddere iudicium elusorium. l. 13. ff. de publ. iudic. c. 15. de accus. junct. gl. V. criminali. Si tamen Reus foret absens, vel alias in iudicio comparere nequiret personaliter, Defensor admittendus pro eo foret ad allegandam & probandam causam absentiae, ad opponendas exceptiones, & probabiliter etiam ad defendendam illius innocentiam. per c. 4. § 133. § 2. ff. h. t. praesertim apud personas Illustres. l. fin. C. de injuriis. Dein etiam Accusator hodiernis moribus, per quos sublata est inscriptio ad poenam Talionis, & substituta poena pecuniaria & condemnatio ad expensas, permittitur constituere Procuratorem; quia executio fieri potest in bonis Accusatoris, etsi ipse fugeret, cum se deficere in probatione advertit.

Dico 5. Potestas Procuratoris est tantà, quantam ei concedit Jus, Consuetudo, & maxime Mandatum Domini. Ratio: quia omnia potestatem habet à Domino, quam is vel tacite concedit secundum Jura & Consuetudinem, vel specialiter exprimit in Mandato. Unde alia ipsius potestas est generalis, quae omnibus Procuratoribus communis est, ut contestati litem, substituere sibi alium, appellare, & quidquid principaliter vel accessorie exprimitur in mandato generali. Alia autem specialis, quae se extendit solum ad ea, ad quae habet mandatum speciale, & haec non potest vi generalis mandati, uti sunt tractare causam criminalem criminaliter intentatam, jurare de calumnia, deferre Parti adversae iuramentum litis decisivum, compromittere in arbitros, transigere vel pacisci, petere restitutionem in integrum, impetrare Rescriptum, fidejubere, debitum remittere, donare, renuntiare juri ad beneficium, tractare causam Matrimoniale loco Domini, petere absolutionem ab excommunicatione, impetrare dispensationem super de-

fecto Natalium, conferre beneficium, præsentare ad illud &c. Text. gl. DD. in c. 4. in 6. § Clem. 2. b. t. speciatim verò Durand. de Proc.

Quæres, quam potestatem tribuat Procuratori in Mandato expressa clausula: possit omnia, licet mandatum speciale exigant? R. non potest vilius ea, quæ alias requirunt mandatum speciale, c. 4. cit. quia adhuc generalis est concessio, per quam non veniunt ea, quæ specialiter nota sunt digna. c. 31. de R. J. in 6. & hoc ipso, quod iura velint aliqua committi in specie & nominatim, non sufficit commissio generalis, in qua nullum in specie exprimitur. Laym. in c. 4. cit. P. Wiestner hic n. 55. Excipe tamen 1. nisi in Mandato per modum concessionis (non exceptionis) aliqui articuli, speciale alias mandatum requirentes, essent specificati; tunc enim vitalis clausula posset etiam alia speciale mandatum exigentia, quæ sunt similia vel minora expressis, non verò maiora. Clem. 2. cit. Excipe 2. nisi adjecta sit clausula, cum libera; hæc enim æquivaleret mandato speciali. c. 4. cit. l. 58. ff. eod. Excipe 3. nisi sit procurator in rem suam, gl. fin. in c. 4. cit.

Dico 6. Officium & obligatio Procuratoris ad litem est 1. ut diligentissime custodiat mandatum domini, litemque semel susceptam usque ad finem deducat: secus tenetur domino omnia damna, etiam per culpam levissimam causata, resarcire. l. 5. § 21. ff. l. 13. C. Mandati; eo ipso enim, quod quis suscipiat munus procuratoris ad litem, censetur spondere diligentiam exactissimam, quam nempe desiderat natura & gravitas negotiorum Judicialium. 2. si vitius fuerit, appellare à sententia definitiva, vel saltem (si iustam habet causam excusantem) monere dominum, ut is intra decendum appellare possit, si sibi consultum censuerit. c. 14. b. i. quia interpositio Appellationis est de connexis primæ instantiæ, & fit coram eodem iudice, quare ad eam se obligasse censetur Procurator. arg. l. 56. 62. ff. eod. Aliud est quoad prosecutionem Appellationis, ad quam probabilibus non tenetur, per c. 14. cit. quia per Appellationem causa transfertur ad alium iudicem, & sæpe ad alium locum. Excipe, nisi expressè se obligasset ad agendum, defendendum, & appellandum: vel nisi constitutus fuisset generaliter ad omnes causas Judiciales: vel nisi Appellatio fuisset solum à sententia interlocutoria. 3. finita lite (idem est de aliò negotio) reddere rationem domino, & quæ consecutus est, restituere, nisi sit procurator in rem suam. Dereliquo Procurator ad negotia extrajudicialia non tenetur ad diligentiam exactissimam, sed solum ad talem, qualem homines utcumque diligentes in rebus propriis adhibere solent, adeoque non tenetur prestare culpam levissimam, sed solum latam, & dolum, ut alii Mandatarii, si negotium sit vulgare, nullam requirens industriam, ut est v. g. fideiussio. l. 29. pr. ff. Mandati. & culpam levem, si negotium requirat diligentiam mediocrem, qualem exigunt pleraque negotia extrajudicialia. l. 11. c. eod. l. 23. ff. de R. J. quia mandatarii & man-

dantis intentio non potest certius cognosci, quam ex natura negotii majorem vel minorem diligentiam requirentis. Porro contractus Mandati (à manûs datione appellati) nihil aliud est, quam contractus consensualis bilateralis, quo negotium gratis gerendum alteri committitur, & suscipitur. Unde per se, quia redundat tantum in favorem mandantis, præstanda foret sola culpa lata; nisi nempe negotii qualitas intentionem contrahentium aliter explicet; vel etiam pretium accipiat. per l. 5. §. 2. Commodati.

Quæres, an & qualem actionem adversus se habeant Dominus & Procurator? R. uterque habet actionem Mandati, si unus sit læsus ab altero: & quidem dominus directam ad prosequendum id, quod sua interest ratione litis non exactissime administratæ, vel negotii non cum debita diligentia gesti. l. 9. 13. 21. C. Mandati. Procurator autem contrariam ad consequendum id, quod ex causa mandati bona fide præstitit, vel expendit. l. 46. §. 5. ff. b. t. & ad damna per culpam etiam levissimam mandantis sibi orta. arg. l. 5. cit. Intelligo, si salarium pro suo munere non accipiat Procurator; tunc enim non actio Mandati, sed Locati locum haberet in utroque, §. 13. Inst. de Mand. Utraque actio utrobique transit ad hæredes.

Dico 7. Officium Procuratoris (uti cujusvis alterius Mandatarii) finitur 1. revocatione, expressa vel tacita, sed intimata Procuratori, vel Judici, aut hujus loco Adversario. 2. morte domini. 3. & morte procuratoris, quare adhuc integra accidit. 4. renuntiatione. 5. mutuo utriusque, domini & procuratoris, consensu. 6. finita causa, vel negotio. §. 9. 10. 11. Inst. de Mand. l. 8. seqq. ff. b. t. arg. l. 58. ff. de Pact. §. l. 21. C. b. t. Notandum verò est 1. rem desinere integram, si negotium jam est cœptum, vel si lis jam est contestata, vel dominus jam satisdedit consentiente procuratore de iudicatu solvi. 2. revocationem (uti & renuntiationem & consensum mutuum) si fiat post litem contestatam, exigere iustam causam. c. 2. in 6. l. 19. seqq. ff. b. t. qualis esset adversa valetudo procuratoris; peregrinatio; morosa tractatio causæ; superveniens inimicitia cum domino &c. Et hæc causa debet cognosci & approbari à iudice, si Adversarius petat, vel, si absit talis cognitio, saltem consentire debet Adversarius. per c. 13. §. 1. 65. ff. eod. quia per contestationem litis cum Adversario initur quasi contractus. l. 3. §. 11. ff. de pecul.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1. 2. Quis dicatur Syndicus: quid sit Universitas.
3. 4. Quis possit esse Syndicus; & quam habeat potestatem.
5. Quomodo finiatur ejus officium.

Sciendum, Syndicum esse quidem Procuratorem, at non qualemcumque, & alicujus privati, sed constitutum ad solas lites generalliter

liter omnes integræ alicujus Universitatis: unde pleraque de Procuratoribus dicta etiam Syndico conveniunt. Per Universitatem intelligitur omnis collectio hominum, unum morale corpus constituens, res communes habens, ut civitas, oppidum, Ecclesia, Monasterium, collegium Clericorum, Studiosorum, Opificum. l. 1. ff. quod cujusc. Universi. cum enim integra civitas, vel alia communitas, per se ipsam comparere in iudicio nequeat, necessarium constituitur debet Syndicum, qui ipsam representet. Differt itaque Syndicus à Procuratore tanquam species à genere: à Curatore Universitatis; quia iste est ad negotia illius extrajudicialia: à Questore & Administratore Camere, quia isti præsent rei Numerariæ: ab Oeconomo, quia hic gubernat & dispensat res Ecclesiæ vel alterius communitatis, ejusque necessitatibus prospicit: à Actore publico, quia hic non generaliter ad omnes lites, sed ad unam alteramve, vel plures certas causas, constituitur; quamquam subinde confundatur cum Syndico: deum à Fiscali seu procuratore Filci, quia hic causas tantum Criminales tractat, & multas poenæque Universitati debitas persequitur.

2 Dico 1. Syndicus est Procurator, qui communi mandato alicujus Universitatis administrat causas illius litigiosas. Sumitur ex l. 1. cit. Communi igitur mandato seu consensu omnium, vel majoris saltem partis eorum, qui jus suffragii habent, & interesse volunt, ac possunt, eligi & constitui debet Syndicus. per c. 2. de in integr. restit. §. reg. f. 29. in 6. nisi nimirum aliud habeat consuetudo loci, vel particulare statutum. Mandatum commune seu Instrumentum Syndicatus debet esse munitum Universitatis sigillo, & ubi viget talis consuetudo, à quibusdam subscriptum.

3 Dico 2. Syndicus Monasteriorum non debet constitui unus ex Religiosis, sed extraneus, assignatus eidem salariò. c. un. b. t. nisi necessitas vel utilitas Monasterii aliud exigat, & consensus Prælati accedat. can. 35. caus. 16. q. 1. ne scilicet rebus forensibus servi DEI avocentur à Divinis. In aliis autem Universitatibus nihil prohibet, quò minus membrum, vel etiam ipse Superior communitatis, existat Syndicus.

4 Dico 3. Potestas Syndici, nisi aliud sit expressum in Mandato, est eadem, quam habet Procurator ad lites constitutus cum libera. Gail. l. 2. observ. 72. n. 11. Unde omnia potest, quæ speciale aliàs mandatum requirunt, præterquam donare, & liquidum remittere debitum. Fit etiam dominus litis post contestationem illius, ita ut totus Processus dirigatur in ipsum: non tamen cogendus est ad cavendum de rato, nisi probabiliter dubitetur de ejus Mandato. l. 6. §. 3. ff. quod cujusc. Universi. neque ad satisfaciendum de iudicatu solvi, quia est persona publica, Universitatem representans: cavere tamen debet de iudicio fisci. Et quando jurat, non in animam Universitatis, sed in suam propriam jurat. per c. 3. de juram. calum.

5 Dico 4. Officium Syndici finitur quidem revocatione, renuntiatione, ac mutuo ipsius &

communitatis consensu, item morte Syndici, vel de Officio Procuratoris diximus n. ult. & sumitur ex d. l. 6. Non tamen finitur morte constituentium, quia communitas non moritur. l. 7. §. 2. ff. quod cujusc. Univ. Neque finitur instantia; quia constituitur generaliter ad omnes lites, adeoque etiam ad prosequendam, quam interponit, appellationem. per c. 21. de Rescr. quia ibi permittitur Prælato soli administratione: si autem per se solum agere potest causas sui Monasterii, utique alium, per quem agit tanquam vicarium & instrumentum, revocare poterit.

TITULUS XL.

De his, quæ vi metusve causâ fiunt.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Vis, & Metus.
2. Quid metus ab intrinseco vel extrinseco, iuste vel iniuste incussus &c.
3. Quis metus dicatur iustus & iniustus: gravis & levis.
4. An metus Reverentialis habendus pro gravi.
5. Ex nullo metu licet facere intrinsecè malum.
6. Valent in utroque foro actus, metu levi quocunque extortis.
7. Et metu gravi, sed ab intrinseco.
8. Vel iuste incusso, etiam directe ad extorquendum consensum.
9. 10. Imò etiam metu gravi iniuste incusso extortis valent spectato jure Naturali.
11. 12. Quin & spectato jure Positivo, exceptis paucis.
13. Rescindibiles tamen sunt.
14. Etiam si non directe ad extorquendos actus illatus sit metus iniustus.

Sciendum 1. sæpius contingere, ut aliquis lædatur in actu vel contractu, per meum ac injuriam extorto; cui proin succurrere iudex debet vel actum rescindendo, aut declarando nullum, vel restituendo in pristinum statum. Hic igitur de vi metusve gestis, postea de Restitutione in integrum sermo erit. Vis autem duplex est, absoluta & conditionalis. Absoluta, & simpliciter dicta Vis, quam aliqui Precisam appellant, est corporalis coactio ad patiendum vel faciendum aliquid, ut si tibi violentè eripiat libere: si tibi genua curventur coram Idolo. Definitur l. 2. ff. quod metus causa sic est: majoris rei impetus, qui repellere non potest, seu cui simpliciter resisti nequit. Atque hæc vis facit simpliciter involuntarium, tollitque omnino consensum liberum in rem, quam quis pati vel facere cogitur. Si inferatur cum armis, vocatur vis publica, vel armata. §. 6. Inst. de Interdictis. Vis Conditionalis, quæ etiam dicitur Compulsiva vel Modificata, re ipsa coincidit cum Metu, estque violentia externa, compellens aliquem, ut consentiat in aliquam actionem vel omissionem, non consensurus, si talis violentia abesset, ut si quis te minis compellat, ut

des 10. aureos. In l. 1. ff. quod met. causâ. hæc vis, seu metus sic describitur: est instantis vel futuri periculi causâ mentis trepidatio, seu passio mentis, malum aliquod sibi imminens fugiens. Non tollit omnino consensum voluntatis, & liberum simpliciter, quamvis minuat, & faciatque involuntarium secundum quid, & tamen consensus non sit spontaneus; nam voluntas interna cogi propriè & simpliciter non potest. Hinc dicitur passim: coacta voluntas est voluntas; atque definitur ex. l. 21. §. 5. ff. eod. ibi: *quævis, si liberum esset, noluisse, tamen coactus voluit*. Totum hoc discrimen inter coactionem & metum, inter vim absolutam & conditionalem, bene declaratur etiam c. 5. h. t.

Sc. 1. Metum, de quo solo deinceps loquimur, posse incuti ab intrinseco, & ab extrinseco. Ab intrinseco incussus dicitur, qui provenit à causa naturali & non libera, puta à morbo, incendio, ruina, feris, infortunio aliquo, periculo naufragii &c. ad quod declinandum forte emittis votum. Ab extrinseco, seu metus extrinsecus est, qui provenit à causa libera creata, puta ab homine. Et iste ab extrinseco incuti potest iuste vel iniuste: iuste inferitur, quando inferens habet ius incutiendi metum, & patiens metum improbitate sua causam dedit; ut si propter flagitium Iudex tibi carcerem minuetur vel mortem: iniuste autem, quando inferens nullum habet ius inferendi malum, vel nullam dedit causam, sed solum ex aliena malitia metum pateris, non sine injuria tibi illata; ut si latro tibi minetur mortem, nisi promittas vel solvas ipsi 100. vel si homo privatus tibi minetur occisionem, nisi puellam, quæcum impudicè te versantem deprehendit, tibi Matrimonio jungas; quamvis enim iuste compelli posses ad nuptias à legitimo Iudice, non tamen ab homine privato, nec tali intentato malo. Rursus incuti potest metus vel directe ad extorquendum consensum, vel ad alium aliquem, quem ponis, ut si latro minas mortis intenet, ut extorqueat pecunias: vel directe ob alium finem, ut si latro minetur mortem absolute, non exigendo pecunias; tu tamen sponte offeras aurum vel promittas, tanquam medium ad evitandam mortem, quam metuis. Præterea potest metus incuti vel ab illo ipso, cum quo contrahis; aut pacifceris; vel ab aliquo tertio.

Sc. 2. Metum præcipuè dividi 1. in Justum & Injustum. Justum vocamus, qui iuste, uti descripsimus: Injustum, qui iniuste inferitur & per injuriam. Alii cum P. Engel metum Justum confundunt cum metu Gravi, quem etiam vocant Probabilem, quia eum Jura probant; ac pro tali habent, qui iuste & merito aliquem movere possit, ac probabilem in Iudicio excusationem præbeat. Nobis metus iustus deinceps erit, qui iuste incutitur. 2. in Gravem & Levem. Gravis dicitur, qui cadit in virum constantem, vel constantissimum: l. 6. ff. quod metus caus. seu est timor majoris malitatis. l. 5. ff. eod. scilicet talis, qui hominem aliàs fortem, & non nimis meticosum, à proposito dimovere potest, ut aliquid faciat vel omitat, quod absente metu

non faceret, vel non omitteret. Si malum, quod timetur, est tantum, ut quemvis virum constantem & fortem à proposito dimovere valeat, dicitur Absolutè Gravis, cujusmodi malum est mors, mutilatio, carcer diuturnus, exilium diuturnum, atrox cruciatus, servitus, amissio status honorifici, stuprum, adulterium, amissio bonorum vel omnium vel notabilis valde partis &c. l. 3. 4. 7. §. seqq. ff. eod. c. 2. §. 6. h. t. Si verò malum sit tale, quod non quemlibet virum fortem, sed magis meticulosos tantum movere possit, uti pueros, minores, senes, sceminas, imò & quosdam minus cordatos viros, vocatur Respective gravis; quia huiusmodi personas subinde plus movet & perturbat malum levius, uti est verberatio non nimis sæva, indignatio, odium &c. quam viros fortes majus. Sed circa metum respectivè gravem in particularibus casibus arbitrari est penes Iudicem, qui diligenter pensabit tum mali gravitatem, tum personæ metum passæ & inferentis qualitatem. Econtra metus Levis est vana trepidatio mentis, orta ex malo imminente levi, uti est vexatio modica, levis infamia &c. vel gravi quidem, non tamen imminente, sed solum apprehenso; vel quando malum minitans illud inferre vel non potest, vel non solet; vel illud alio modo facile declinari potest. Ad metum igitur gravem requiruntur hæc conditiones. 1. ut malum sit grave vel absolute respectu omnium, vel respectivè respectu certarum personarum. 2. ut metuens non ex vano & levibus conjecturis apprehendat, malum imminere sibi, sed probabiliter id credat. 3. ut metum inferens habeat vires exequendi minas, & malum illaturus existimetur verisimiliter saltem. 4. ut metum patiens non facile possit avertere malum, v.g. monendo, rogando, Iudicem implorando, alienum auxilium procurando, fugiendo &c. Nihil tamen refert, an tibi, vel personis valde conjunctis, v.g. parenti, liberis (& probabiliter etiam consanguineis & affinibus usque ad quartum gradum) uxori, amicis, vel domesticis tuis intenteur malum. l. 8. §. 3. ff. quod met. caus. arg. c. 11. de sent. Excom. in 6. §. Clem. un. de Excess. Prælat. quia talium personarum mala putamus nostra. Rursus nihil interest, si per metum adigamur ad aliquid dandum inferenti metum, vel cuidam alteri.

Metus Reverentialis, quem habent liberi erga parentes, uxor erga maritum, subditi erga Dominum, Clerici erga Episcopum &c. ortus nimirum ex reverentia, pudore, veneratione erga has personas, an habendus sit pro gravi vel levi, disputatur. Ego cum Sanch. l. 4. de Matrim. d. 6. n. 7. Suar. Palao, Gutierrez, contra Imol. in c. 16. de off. deleg. n. 11. 12. Bartol. Menoch. censo esse levem per se, & lectuæ circumstantiis, ex quibus per accidens fieri potest gravis, puta si accedat rigida tractatio, continua exprobratio, asperitas vultus perpetua, gravis indignatio, rixæ, vel si item probabilis horum malorum exitimatio. Sumitur ex can. 8. caus. 20. q. 1. c. 11. de despons. impub. & ex hac ratione; quia aliàs plerique contractus inter

inter has personas initi, forent infirmi. Quod autem gravis evadat, si prædicta mala, uti & si valde importunæ preces ac repetitæ accedat, inde colligitur, quia molestissimum est, illa mala, vel has preces sustinere à persona, cui debetur aliàs reverentia & obedientia aliqua, vel etiam continua cohabitatio. Palao p. 1. tr. 2. d. 1. pu. 7. n. 6. seq. cum aliis.

Dico 1. Illicitum est ex metu quocunque aliquid committere, quod est contra Jus Naturale, & intrinsecè malum. Pater per se, & colligitur ex c. 5. b. t. ibi: cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere. In iis tamen, quæ mala duntaxat sunt, quia prohibita Jure Positivo, præsertim Humano, metus gravis sæpe excusat à peccato; cum Lex Positiva, maxime Humana, obligare non soleat cum gravi incommodo vel periculo, nisi nempe concurrat simul Lex Naturalis aut Divina; ut si minas gravis mali tibi quis intenet, nisi comederis carnes die Veneris, & per hoc intendat contemptum Pontificiæ auctoritatis & potestatis clavium, non potes licitè carnes comedere, quia simul violares Legem Naturalem & Divinam. Sic etiam in c. cit. excommunicationem minorem incurrit, qui communicavit cum excommunicato in crimine, propter quod alter erat excommunicatus, aut in Divinis, ut explicant cum S. Thom. in supplem. q. 23. a. 3. Sic qui metu gravi adactus contrahit Matrimonium, & consummat, cum impedimento Juris Ecclesiastici, non solum violat Jus Ecclesiasticum, sed etiam Divinum & Naturale in 6 præcepto Decalogi contentum. Sed hic non tam de licentia, quam de valore actuum metu gestorum agere constitutum est.

Dico itaque 2. Valet in utroque foro actus vel contractus, ex metu levi quocunque, etiam injustè & ad extorquendum consensum incusso, in ius, ita ut neque rescindibilis sit per actionem in Judicio Ecclesiastico aut Civili. Sumitur ex c. 4. d. b. t. l. 7. ff. quod met. caus. §. l. 184. ff. de R. J. Interim tamen, quod bene notari velim, etiam ex metu levi injustè incusso de Jure Naturali oritur obligatio rescindendi contractum ex parte metum inferentis, si metum passus rescindi velit; seu metum injustum, etiam levem, inferens tenetur quidem actu vel contractu, quem extorsit, sed solum quamdiu metum passus voluerit; si verò iste petat eum rescindi, in conscientia obligatur rescindere, adeoque in foro interno claudicat aliquo modo talis contractus (exceptò Matrimonio, quod ex essentia sua obligat utrumque contrahentem, vel nullum) & invitum non obligat eum, qui metum injustum passus est, quamvis in foro externo illi denegetur actio, ad minuendas lites. Atque ita docent Molin. tr. 2. d. 267. n. 5. Sanch. d. 9. n. 4. Less. Zaf. Pirh. &c. contra Medin. & Pontium l. 4. de Matrim. c. 10. n. 5. Ratio est; quia qui metu levi injusto extorquet actum, infert alteri injuriam, quod est contra Jus Naturale: ergo in conscientia obligationem contrahit satisfaciendi pro hac injuria: sed non satisfacit, nisi rescindat actum, & rem ponat in eo statu, in quo prius fuit, si ni-

mirum passus injuriam id velit: ergo. Si verò nolit iste rescissionem, eò quod forte actus vel contractus sit ipsi utilis, tenetur inferens eum implere, quia ipse consensit sponte, & sine ulla injuria. Oppones. Votum metu levi injustè extortum obligat in conscientia ipsum etiam voventem: ergo etiam alii actus & contractus eum, cui infertur metus levis injustus, & transf. Ant. quod aliqui negant. N. Conf. & parit. quia Deus, cui soli principaliter fiunt vota, non infert injuriam, aut metum injustum.

Dico 2. Valet pariter in utroque foro, ita ut in neutro rescindi possit, actus vel contractus metu etiam gravi in ius, proveniente tamen ab intrinseco. Ita communis non modò DD. sed etiam reliquorum fidelium sensus, qui obligari se putant voto, quod emittunt metu mortis in morbo, periculo naufragii &c. & promissione, qua pollicentur homini pecunias, ut ex periculo mortis &c. eripiantur ab ipso. Ratio; quia adest consensus absolute liber & voluntarius, quamvis non spontaneus, & liber metu: nec intèrvenit injuria, propter quam rescindi deberet actus. Constat etiam ex c. 27. de Regular.

Dico 3. Valet item in utroque foro, nec rescindi potest, actus metu justo, etiam gravi, & ad extorquendum consensum incusso in ius. Communis contra paucos. Colligitur ex l. 21. cit. pr. & suadet ex allata ratione, quia nimirum adest consensus, licet aliquo modo coactus, absolute tamen liber: ergo valet spectato Jure Naturali & in foro interno: nec intèrvenit injuria ex parte inferentis, propter quam solum rescindibiles sunt actus metu gestis: ergo valet etiam spectato Jure Positivo & in foro externo absque periculo rescissionis. Confirmatur: Metus ab homine incussus justè non magis tollit, vel minuit voluntarium ac liberum consensum, quam metus gravis, v. g. excommunicationis, à Lege justè incussus: sed metus vel coactio à Lege proveniens non obstat libertati & valori actuum, etiam Matrimonii. c. 1. §. 2. de Adulteriis. Exod. 22. v. 17. Accedit, quod delinquens, qui metu justo adigitur ad aliquid faciendum, sibi ipsi metum intulisse censeatur. l. 21. cit. Assertio procedit de casu, quo metus incutitur justè, non tamen directè ad extorquendum actum. v. g. si juvenem in stupro, vel furto, deprehensum ad judicem deferre & accusare minaris, is verò sub spe omittendæ accusationis se offerat ad ingressum & professionem Religiosam, vel ad Matrimonium cum tua filia, tenet hæc promissio, & Professio, aut Matrimonium subsequens. Id quod juxta nostram assertionem etiam procedit circa Professionem & Matrimonium, si Juveni taliter deprehenso miniteris accusationem, nisi ingrediatur Religionem, vel ducat tuam filiam; quia metus est incussus justè, siquidem delinquens sua improbitate tibi jus præbuit accusandi, consequenter hoc ipsi malum minitandi. Sed si directè intendetur Matrimonium vel Professio, reclamant aliqui, at pauci, & dicunt, quamvis detur jus talem accusandi, non tamen darius directè

extorquendi Professionem Religiosam vel Matrimonium tali medio, adeoque metum esse injustum. Atque minari accusationem est adhibere justum medium, & per hoc, quod directè intendatur certus actus vel contractus, offertur remedium, quo licet evitare accusationem, in quo nihil apparet injustum. Palao. *pu. 7. d. 1. pu. 10. n. 3.* Si verò pertinaciter contenderes, hunc metum esse injustè incussum, deleteres objectum nostræ assertionis.

Dico 4. Valer etiam actus (spectato Jure Naturali) quicumque, & quocumque metu, etiam gravi, injusto, & directè ad extorquendum consensum incusso celebratus, saltem pro foro externo. Ita communis cum Palao *pu. 8. n. 4.* contra Molin. *d. 267. §. 326.* Tambur. Salas, & alios; quibus quoad contractus & actus lucrativos, ut est Donatio, Testamentum, Legatum, Commodatum &c. consentit Vasq. *n. 2. d. 27.* & Azor *l. 1. c. 11. q. 7.* Probatur: Jure Naturali plus non requiritur ad valorem actus, quam consensus simpliciter voluntarius, & justus titulus: sed nullus metus tollit consensum simpliciter voluntarium juxta dicta; nam coacta voluntas est voluntas; neque excludit titulum donati, empti, dati, accepti &c. ergo. Confirmatur: si metus gravis justè incutiat directè ad extorquendum consensum, non tollit consensum absolute liberum & voluntarium, quamvis tollat spontaneum, neque excludit titulum, & ideo actum non irritat etiam juxta Adversarios: ergo neque, si incutiat indirectè, quia in ratione coactionis non est discrimen. Nec obstat, quod metus injustus incutiat per injuriam, quia etiam metus levis injustus conjungitur cum injuria, & tamen Jure Naturali (imò nec Jure Positivo) non vitiat contractum, ut iterum fatentur Adversarii. Dixi autem, saltem pro foro externo; nam in foro interno non obligatur metum injustum passus, sed potest, si velit, rescissionem petere à metum interente, ad quam rescissionem tenetur metum inferens in conscientia ante omnem sententiam, imò tenetur etiam non petenti restituere, quod accepit metu injusto extortum; si verò vellet itare contractum metum passus obligaretur eum servare quoque metum inferens, quia ipse consensit omnino sponte & sine injuria: sicut differimus de metu levi injusto in assertionem 2. n. 6.

Oppones 1. Est contra Naturam, ut aliquis ex injuria alteri illata ferat commodum: sed hoc fieret, si contractus metu gravi injusto extortus valeret Jure Naturali, quia metum inferens sibi obligaret injuriatum, saltem pro foro externo, & si res jam esset tradita, acquireret ejus dominium. 2. Est contra Jus Naturale, ut ex injuria oriatur justitia: sed si contractus metu injusto gravi extortus valeret, oriatur justitia, seu obligatio justitiæ, ex injuria, scilicet ex injuria, quam intulit metum inticiens. 3. In contractibus gratuitis non datur alius titulus ad transferendum dominium, quam voluntas donantis, promittentis, legantis, commodato, precario dantis: ergo, si hæc voluntas non est liberalis & gratuita, sed me-

tu extorta, non adest sufficiens titulus ad transferendum dominium, per *l. donationis ff. de donat.* quia donans ex metu potius vult reinerere dominium, vel ad se reveri, sicut qui solvit usuram; quæ solutio propterea est nulla Jure Naturæ. *§. ad 1. re. orq. argum. in metu levi injusto.* Dein illud commodum, quod acquirat metum & injuriam inferens, vix æstimabile est; cum in foro interno teneatur illatum damnum rescire, & contractum ad petitionem læsi rescindere, in foro autem externo compellatur ad id ipsum, si metum passus instituerit actionem quod metus causâ, quam habet metum passus contra quemcumque possit forem rei per metum injustum translata ad alium. *l. 14. §. 3. ff. quod metus causa.* Ex hoc autem, quod teneatur rem restituere metum inferens, non sequitur, quod non acquisiverit dominium illius, nempe infirmum, revocabile, & oneratum, sicut non obstat dominio, quod habes in tuis bonis, si aliqua ex iis tenearis donare Petro, eò quod promiseris; quod enim operatur promissio acceptata, id ipsum operatur injuria illata. Est igitur dominium oneratum, non liberum; cum sit tentio rei iusto titulo non annullato. *§. per traditionem Inst. de ver. Divis. Palao n. 5. cum aliis.* Deinde optabilius est metum passio, si contractus valeat; quia vel est ipsi noxius, vel utilis: si noxius, potest petere rescissionem & rescissionem damnum: si utilis, potest obligare alterum ad observandum contractum; quod posterius non posset, si contractus esset nullus. Ad 2. retorq. iterum in metu levi injusto. Deinde *N. Min.* non enim oritur obligatio justitiæ ex injuria, seu ex injustitia alterius, sed ex consensu absolute libero, & contractum, quem iniit metum passus voluntate libera, licet aliquo modo coacta, & invitata. Hinc ratione injuriæ fit actus infirmus & rescindibilis. Ad 3. *N. Ant. §. Consequia* etiam ad donationem & alios contractus lucrativos sufficit voluntas simpliciter libera, licet non sit omnino liberalis & gratuita, qualis esset, si metus abesset, & ideo absolute valent, ut patet ex *l. ult. C. de his, quæ vi.* ubi donationes per potentiam extortæ jubentur irritari: ergo ante sententiam non sunt irritæ. Qui igitur donat ex metu, vult donatum simpliciter & absolute fieri accipientis, quod donat, & ad se non revertit; licet simplici affectu velit non dare, & sibi datum reddi: ferè sicut contingit in projiciente mercem in mare metu naufragii. Donatio extorta manet titulus de se habilis ad transferendum dominium.

Dico 5. Valent quoque (spectato etiam Jure Positivo) plerique actus & contractus metu gravi injusto extorti. Ita cum Th. Sanch. de Matrim. *l. 4. d. 8. n. 4.* Gutierrez. Less. Henricus. Palao *pu. 9. n. 1.* & innumeri alii, contra Molin. Sot. & alios apud Sanch. *n. 2.* Prob. 1. negativè, quia de plerisque actibus nullum existat Jus Positivum irritans, adeoque à Jure Naturali non recedendum. Prob. 2. positivè ex *c. 2. §. 4. h. t. pr. Inst. de Except. l. 3. §. ult. ff. quod met. caus.* ubi clarè supponitur, quod obligetur contrahens ex tali metu, quia restitui

læsum Jura citt. volunt, & proposita actione rescindi ac irritari contractus; quod clarum est signum, eos de Jure Positivo valere. Confirmatur: prædicta Jura spectant favorem ejus, qui metum patitur, & odium illius, qui metum infert: sed magis est favorabile metum passio, & inferenti magis odiosum, si tales actus valeant: quia sic metum passus potest eligere, quod vult, & sibi melius esse cognoverit, nempe vel contractum rescindere, vel ad illum servandum adstringere alterum, iste autem facere debet, quod voluerit metum passus. Dixi tamen, plerique; excipitur enim 1. Matrimonium. c. 15. de sponsal. 2. Professio Religiosa. c. 1. h. t. Huc Palao. n. 2. & alii plurimi referunt omnia vota simplicia, sed meo judicio malè, quia non asserendum est divortium Juris Positivi à Naturali sine claro textu. 3. Testamentum, ad quod testes sunt coacti. l. 20. §. ult. ff. qui testament. fac. 4. promissio quælibet ab eo, qui in carcere detinetur eum in finem, ut promittat in gratiam ejus, qui in carcerem conjecit, vel detinet per l. 22. ff. quod met. caus. §. absolutio à censuris vel revocatio earum. c. 1. h. t. in 6. 6. promissio, & traditio rerum Ecclesiæ, ac juramentum de ijs non repetendis. c. 2. de jurejur. 7. acta Tutoris inviti vel per vim retenti. l. 1. §. 1. ff. de auct. Tutor. Referuntur quidem adhuc alii actus, tanquam Jure Positivo irritati, ut sponsalia, promissio & solutio dotis, constitutio Procuratoris ad negotia, jurisdictio prorogata per metum &c. Sed alii non improbabiler negat. Vid. Palao. n. cit. & seqq.

12. Oppones 1. l. 1. c. de rescind. Vend. venditio metu extorta decernitur irrita. Et in l. 6. ff. §. ult. de A. vel O. H. aditio hæreditatis: ergo actus metu extorti sunt de Jure Positivo nulli. 2. Metus tollit consensum; quia consensui nihil tam est contrarium, quam vis & metus. l. 116. ff. de R. J. & locum non habet consensum, ubi metus vel coactio intervenit. c. 14. de sponsal. Præterea metus æquiparatur dolo. c. 28. de jurejur. Sed dolo, dans causam contractui, tollit consensum, & actum irritat: ergo. 3. Metum passio datur actio in rem, seu realis, & non solum adversus personam. l. 9. §. 22. ff. quod met. caus. ergo res manet in dominio illius, qui transtulit in alium ex contractu per metum extorto: ergo contractus non valuit. R. ad 1. In l. 1. cit. pronuntiatur venditio irrita quoad effectum & per sententiam irritanda solum; quia Præses Provinciæ jubetur interponere auctoritatem suam. In l. 6. formaliter quidem & in se nulla dicitur aditio hæreditatis, at non propter metum, sed propter defectum consensu; quia hæres illam adiit fallens, id est, fictè, & simulans se adire, cum tamen animum adeundi non haberet. Gothofred. ad l. cit. post lit. t. Zoesl. ad tit. ff. quod met. caus. n. 6. Ad 2. Dist. Ant. metus tollit consensum spontaneum & liberum à metu. C. voluntarium & liberum simpliciter. N. Ant. Et sic intellige Jura allegata. Metus æquiparatur dolo latius sumpto, quatenus dicit omnem læsionem injustam, non verò quatenus significat fraudem & circumventionem,

præsertim circa substantiam contractus verisimilem, quo casu dolo tollit consensum; & sic non modo Jure Positivo, sed etiam Naturali irritat actus. Ad 3. N. Conf. quia actio quod metus causâ non ideo dicitur in rem utilis, quod res maneat in dominio metum passi, sed quia datur adversus quemcunque possessorem in iurisdictionem realem, & quia per hanc actionem facile est consequi ipsam rem; qui enim actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur. l. 15. ff. de R. J.

Dico 6. Actus & Contractus metu injusto gravi extorti non solum de Jure Naturali, sed & de Jure Positivo Humano rescindibiles sunt, & rescindendi. Auctores pro priori assertionem citati, & plerique alii. Habetur clarè in l. fin. c. de his, quæ vi. ac manifestè desumitur ex §. 4. ribus pro eadem assertionem adductis. Ratio, quia æquum est, ut gravi metu injustè læsus succurratur, restituendo omnia in pristinum statum. Atque hinc metum passio datur & actio & exceptio quod metus causâ. l. 4. §. 33. ff. de dol. mal. & met. except. §. 27. Inst. de act. l. 9. §. 12. 14. 21. ff. quod met. caus. Exceptio quidem conceditur, si res nondum est tradita, sed ex metu promissa tantum: Actio verò, quando res jam est tradita; vi cujus actionis ita restitui debet metum passus, ut non tantum reddatur illi res tradita, sed etiam omnia illius emolumenta, & fructus, quos interea percepit, quoniam illam mala fide detinuit, sive dein sit ipse metum inferens, sive alius, modò sit mala fidei. per l. 14. cit. (nam bonæ fidei possessor post sententiam solum tenetur restituere rem & fructus formaliter exstantes) Imò metum inferens & mala fidei possessor condemnandus est etiam ad restituendos fructus, quos interea percipere potuisset metum passus; quia hujus lucus cessantis fuit injusta causa. Hæc actio 1. est Prætorial. l. 1. ff. eod. 2. personalis in rem scripta. l. 9. cit. §. 8. l. 14. cit. §. 3. 3. Rei persecutoria. l. 16. §. 2. ff. eod. 4. perpetua. l. 14. cit. §. 1. (intellige quoad persecutionem rei) & transit ad hæreses utrinque. l. 16. cit. Imò conceditur omnibus, qui aliquid damnum passi sunt per metum, & contra omnes, ad quos aliquid pervenit. l. 16. cit. §. 2. Quatenus verò est pænalis, uti est, si intra annum intentetur, nempe ad quadruplum. l. 14. cit. est tantum annalis, nec transit ad hæreses, & alios successores. l. 16. cit. Denique est arbitraria, l. 14. cit. §. 3. in fine; quia, priusquam Juxta ferat sententiam condemnatoriam, solet interponere suum arbitrium: cui si reus non pareat, intra annum condemnatur ad quadruplum, cui simpli inest l. cit.

Quæres, an etiam rescissioni obnoxius sit actus vel contractus, qui gravi quidem metu injusto extortus est, non tamen incusso directè ad extorquendum actum vel contractum, sed ex alio fine? R. cum Lug. de J. §. 1. d. 22. n. 175. Westner n. 35. & aliis contra Covarruv. Sanch. Reiffenstuel h. n. 28. affirmative. Sumitur ex l. 7. §. 1. ff. eod. ubi Prætoris beneficiò, seu restitutione in integrum dignus censetur, qui in flagitio deprehensus metu gravis malè non jure (h. e. injustè) inferendi aliquid de-

ad, esse obligavit; licet metus non sit incussus ad aliquid dandum, vel se obligandum, adeoque licet is sponte hoc medium elegerit evadendi, qui iniustum metum est passus. Ratio est, quia sive metus inferatur ad extorquendum actum, sive ex alio fine, & metum passus dum actum ad declinandum malum, quod eligeret, semper ipsi inferitur injuria: sed injuriam passus meretur subsidium Juris & Judicis, ut solvatur ab obligatione, quam invitus & per alium injuriam contraxit. Procedit hoc, etiam si metus fuisset incussus ab aliquo tertio, & non ab eo, cum quo contraxisti, per l. 14. §. 3. ff. de Sponsal. Si tamen contraxisti cum aliquo tertio, qui nec metum intulit, nec aliquid inde participavit, nec ex justitia fuit obligatus succurrere metum passio, tenet contractus irrevocabiliter, quia respectu hujus tertii cessat injuria, & sic fundamentum rescissionis: ut si ad evitandam mortem, quam tibi aliquis iniuste minatur, emas arma ad cui defensionem, iste contractus emptionis valet, nec rescindi potest, quamvis, qui intulit metum mortis, teneatur tibi refarcire expensas in tui defensionem factas. Sic etiam rescindi nequit venditio castri, v. g. tertio facta, ut pecunias redimas periculum depredationis vel combustionis, quam hostis inique minatur.

TITULUS XLI.

De in integrum Restitutione.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Restitutio in integrum, ejusque effectus.
2. Ea gaudent Minores ordinarii.
3. Item Ecclesia, Respublica &c. & quandoque Majores.
4. An Minor adversus Minorem restituatur: an contra propriam confessionem: an restitutio Minoris profit majori, litis socio.
5. Quale debeat esse negotium, ut locum habeat restitutio in integrum.
6. Qualis esse lesio.
7. A quo JUDGE petenda restitutio. Et an Ecclesia etiam contra Laicum possit eam petere a JUDGE Ecclesiastico.
8. Quomodo faciendi restitutio.
9. An & quando fructus restituendi cum re.
10. Quanto tempore peti possit restitutio in integrum.
11. An respectu Ecclesie incipiat quadriennium à die lesionis factæ, vel cognitæ.

Sciendum, sicut metum passus, ita aliis ex aliis causis graviter læsis concedi à Jure restitutionem in integrum, quæ in genere & formaliter spectata nihil est aliud, quam repositio in pristinum statum, in quo res fuit ante læsionem, juxta illud Poetæ: res redit, ut pridem, cum statim redditur idem. Si autem consideretur casualiter, definitur esse remedium extraordinarium, à Prætorio introductum, quo læsi juxta de causa per officium Judicis reponuntur in statum priorem, in quo fuerunt ante læsionem. Unde oriuntur sequentes quæstiones. 1. quis. 2. quibus in rebus. 3. qua de causa. 4. à quo. 5. quomodo. 6. quando restituendus sit. Dicitur remedi-

um extraordinarium, quia datur pro casu, quo deficit actio ordinaria tanquam remedium ordinarium l. 16. ff. de Minor. pr. licet non negetur in casu, quando quidem datur remedium ordinarium, extraordinarium tamen (seu restitutio in integrum) pinguius est, per text. & exempla in l. 3. §. ult. C. si Tutor vel Curator. Hinc Minor, quamvis ultra dimidium sit læsus in venditione, & propterea habeat actionem seu remedium ordinarium l. 2. C. de Rescind. Vend. potest tamen petere, & rectius petit restitutionem in integrum; partim quia in hac non tenetur probare læsionem ultra dimidium (quod est valde difficile propter diversa æstimationum judicia) sed sufficit probare gravem læsionem, partim quia in hac potest determinatè petere restitutionem rei venditæ. Si autem ageret ex l. 2. cit. foret in arbitrio e mentis reddere rem emptam, vel supplere pretium. Quod Restitutio in integrum sit introducta Jure Prætorio, patet ex l. 1. ff. h. t. quamvis postea ab Imperatoribus etiam ad alios casus extensa fuerit, ut constat ex l. 31. ff. de jurejur. §. l. 11. ff. de Except. Perro effectus restitutionis obtenta est, omnia reduci in pristinum statum, ut patet ex dictis: postulata autem & nondum obtenta est, suspendere executionem vel contractus vel sententiæ, nisi præsumptio sit, restitutionem maliciôsè postulari, nec in continenti probetur iusta causa. tex. §. gl. in c. 6. b. t. l. un. C. de in integr. restit. postulata.

Dico 1. Restitutionis in integrum beneficiâ gaudent imprimis Minores utriusque sexûs, seu qui 25. ætatis annos nondum egressi sunt, si notabiliter lædantur siue in Judio per sententiam quamcunque, aut non producta merita causæ, siue extra Judicium per contractum vel quasi-contractum, gratuitum vel onerosum, siue patiantur damnum, siue lucrum cessans, quod consequi poterant, siue dein id contingat ætatis, & judicii infirmitate, metu, errore, imperitiâ, negligentia ipsorum minorennum, siue calliditate aliorum, siue imperitiâ, negligentia, malitiâ Tutorum vel Curatorum; nec interest, utrum soli, vel cum auctoritate Tutorum vel Curatorum, vel etiam cum decreto Judicis contraxerint. Habentur hæc l. 1. 2. 7. 8. ff. b. t. l. 1. 6. 7. §. 44. §. c. ff. de Minor. Imò hoc beneficium transit etiam ad hæredes & successores tum universales tum particulares, ita ut restitui possint toto tempore, quo poterant ipsi Minores. l. 6. ff. b. t. l. 18. §. 5. ff. de Minor. non tamen regulariter ad fidejussores, qui pro Minorenibus fidejubent. l. 13. ff. de Minor. l. 1. 2. C. de fidejuss. Minorum. Neque obstat, quod privilegium hoc sit personale, cujusmodi ad hæredes non transeunt. l. 68. ff. §. c. 7. de R. J. in 6. quia aliquo modo est reale, partim cum concessum sit non solum ratione personæ, sed etiam ratione damni, quo modo etiam privilegium S. C. Vellejani transit ad hæredes. l. 20. C. ad S. C. Vellej. partim cum detur adversus quoscunque lædentes, & interdum adversus quoscunque possessores: exceptis tamen parentibus, contra quos non restituantur Minores, læsi ab ipsis, propter cla-

ram decisionem. *l. ult. C. qui § advers. quos.* quare alii textus, qui in contrarium adduci possunt, nihil amplius valent, utpote correcti ab hac Imperatoris constitutione noviore: & quamvis in *Novell. 115.* dicatur filia restituenda adversus matrem ad secundas nuptias transeuntem, restitutio tamen illa non datur contra matrem quā talem, sed quā tutricem. Ratio autem tanti favoris & beneficii Minoribus concessi est, ne fragile & infirmum huius ætatis consilium, multis captionibus, atque insidiis expositum, sibi graviter nocere possit in bonis suis, quod alias facile contingeret tum malicia aut negligentia aliorum, tum imperitia propria. *l. 1. ff. de Minor.*

3. Sunt tamen casus, in quibus restitutio in integrum negatur Minoribus, nempe 1. si factus major ratum habuit, quod minorennis gessit: idem est, si majorennis perfecit, quod minorennis cepit; vel si litem, quam cepit minor, absolvit jam major, nisi dolo Adversarii lis eo fuisset protelata. 2. si commisit dolum in contractu, vel extra illum, ut si damnum per injuriam intulit, furtum fecit &c. quia *malorum mores infirmitas animi non excusat.* 3. si fuit læsus casu fortuito, ut si villa, quam emit circumspexit, vel hæreditas, quam adiit cautè, devastetur vel pereat incendiò, direptione hostili &c. 4. si fraudulenter se simulavit majorem, vel etiam asseruit, ut alterum induceret ad contrahendum secum, qui alias non contraxisset; cum errantibus, non etiam fallentibus publica jura subveniant. 5. si actum vel contractum juremento firmavit, aut juratus renuntiavit huic beneficio, sed citra dolum Adversarii, & metum. 6. si veniā ætatis à Principe impetratā (quæ masculis anno ætatis 20. foeminis 18. completo concedi solet) contraxit; quo tamen casu, si immoderatè donaret ad causam profanam, adhuc ipsi succurreretur. Exstant hæc ordine in *l. 3. §. 1. l. 9. §. 2. l. 11. §. 4. seq. eodem. l. 2. C. si Minor se Majorem. c. 28. de Jurejur. cum c. 2. de Pæd. in 6. §. Auth. Sacramenta puerum C. si. adversus Venditionem. l. 1. §. 2. C. de his, qui veniam. cum l. 29. §. 1. ff. de donat.* Huc pertinet Minor, qui Religionem proficetur; quia hoc casu alienare potest omnia, cum fictione Juris moriatur. Item juxta plurimos Minor, qui factus est Doctor Juris vel Advocatus: quod verum esse existimo, si lædatur errore & ignorantia Juris, non tamen si errore facti. per *l. 1. C. qui § advers. quos. l. 2. ff. de J. §. F. j.* Alios adhuc eventus, in quibus non restituitur Minor, manifestabit assertio 3. & 4. Interim

4. Dico 2. Restitutione in integrum etiam gaudent 1. Ecclesiæ. *c. 1. §. seqq. h. t. c. 1. eod. in 6.* partim quia Ecclesiarum favor est publicus, partim quia earum res curari debent alienā industriā & administratione, sicut res Minorum, & idcirco faciliè læduntur; cum aliena facilius negligantur quàm propria, vel ab Administratores in proprium commodum vertantur. Nomine Ecclesiarum per *l. 35. C. de Episc. §. Cler.* veniunt omnia loca pia & Religiosa, ut collegia Clericorum, asceteria Religiosorum, hospitalia auctoritate Episcopi erecta,

confraternitates & congregationes ad Religionis augmentum institutæ, Ecclesiæ etiam inchoatæ tantum &c. non tamen collegia Studiorum, nisi eatenus, quatenus in iis pars major ex Minorennibus constat: multò minus bona propria Clericorum; quia in his cessat utraque ratio pro Ecclesiis allata. 2. Respublica. *l. 4. C. quibus ex causis Majores.* Idque extenditur etiam ad civitates, præsertim Imperiales, imò ad castra, villas, & vicos, bona communia habentes, & per Administratorem regi solitos. Abb. in *c. 1. h. t. n. 15. Gail. l. 2. observ. 62. n. 4.* A fortiori etiam ad Principem seu Caput Reipublicæ, non tamen quoad bona particularia propria, sed quoad bona Principatus, Coronæ, Filci. Notandum verò est, quòd Ecclesiæ & Respublica gaudeant jure Minoris non quā talis, sed quā majoritatem adepti; quatenus majori facto competit adhuc quadriennium ad petendam restitutionem in integrum. per *l. fin. C. de temporib. in integr. restitut.* Demum 3. Majorennis aliqui ex iusta causa, quæ Judici videbitur sufficiens. *l. 1. ff. de quibus causis Majores.* ibi: *si qua alia mihi iusta causa esse videbitur, in integrum restituam.* Iusta autem causæ sunt 1. si quis fuit læsus tempore, quo absens erat Reipublicæ causā, vel propter pestem, infirmitatem, gravem metum, captivitatem, violentam detentionem. *l. 1. §. 3. §. 1. ff. eod. titulo.* 2. si sine personæ, in quibus toleratur ignorantia Juris, ut mulieres, rustici, milites, dum versantur in expeditione. 3. iustus error, & probabilis ignorantia &c. si Judici videbitur. Probabilius tamen in casu Præscriptionis ob ignorantiam facti, vi cuius permittit aliquis rem suam præscribi nescius, eam decineri ab alio, non restituendus est. per *c. 6. de Præscr. §. l. fin. C. de fundis Patrimon.*

Quæres, an Minor adversus alium Minorē, Ecclesiæ adversus aliam restituatur? 2. an restitutio Minoris etiam profit Majorenni, si in eodem versetur negotio tanquam consors, vel in eadem lite tanquam correus cum Minore: item an restitutio Ecclesiæ profit laico pariter socio litis, vel consorti in negotio? 3. an Minor restituatur contra propriam confessionem, ut si crimen adulterii, de quo accusatus est, vel sponsaliticium contractum à se iniunctum confessus est, antequam id satis fuisset probatum? 4. ad 1. affirmativè, si unus Minor vel Ecclesiæ sit læsus, & alter Minor vel Ecclesiæ sit læsus. *l. 11. §. 6. ff. de Minor. c. 3. h. t.* Si dicas, privilegiatum non gaudere privilegio contra pariter privilegiatum, repono, id verum esse, si sit par utriusque conditio; non verò, si dispar, ut si unus est læsus, & certat de lucro captando, alter verò læsus, & certat de damno vitando: imò læsus non est hic & nunc privilegiatus, consequenter non concurret privilegiatus cum privilegiato. Aliud foret, si uterque esset læsus, & certaret de damno: ut si Minor mutuum dedisset pecuniam Minori, & iste eandem absumpisset prodigè, non daretur restitutio. *l. cit. §. fin. Ad 2. ff. cum distinctione: si causa sit dividua, ut ordinariè sunt obligationes, quæ consistunt in dan-*

do, non prodest Majori vel Laico; adeoque Major vel Laicus, qui ex debito communi 100. florenorum solvit 50. & Minor vel Ecclesia reliquos 50. quoad suam partem non restituitur Major vel Laicus. Si verò causa sit individua, si Major & Minor, quam habuerunt communem, rem vendidissent, vel uterque se obligasset ad idem opus faciendum, prodest. *l. 41. §. 1. ff. de Min. l. 4. §. 3. 4. ff. si servitus vendicetur.* Et tunc procedit illud: *privilegiatus trahit secum non-privilegiatum.* Ad 3. R. probabiliter non restituitur, per *l. 37. ff. de Min.* cum non sit ætatis exactio adversus præcepta legum ei, qui, dum leges invocat, contra eas committit. *ibid.* Neque laeditur contra iustitiam, si Minor fateatur delictum verum, vel sponsalia, quæ verè init: sed qui non laeditur contra iustitiam, non meretur hoc beneficium. *arg. l. 11. §. 4. ff. eod.* Si tamen in continenti ostenderet, se ex metu vel inconsulta præcipitantiæ falsum esse confessum, restitui posset, per *l. 6. §. 5. ff. de Confessis.*

Dico 3. Ut Minor, Ecclesia &c. restituantur, requiritur, ut causa vel negotium sit civile (non criminale, vel delictum) 2. validum. 3. & ex natura sua rescindibile. Membrum 1. deciditur *l. 1. c. si adversus delictum, ibi in criminibus etatis suffragio non juvantur*; etenim malorum mores infirmas animi non excusat: sic, si Minor propter furum condemnatur in duplum vel quadruplum, non restituitur. Si tamen delinquant Administratores Ecclesiarum, & propterea illæ lædantur locum habet restitutio; quia juxta *reg. jur. 76. in 6. delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.* Membrum 2. constat partim ex *l. 16. §. 3. ff. de Minor.* partim ex eo, quia, quod nullum est, amplius annullari, seu rescindi nequit: restitutio autem est mediū rescissorium. Si dubitetur de valore, consultum est in libello petere vel declarationem nullitatis, vel restitutionem in integrum alternativè. Membrum 3. claret per se, quia frustra postulatur rescindi, quod ex natura sua rescindibile non est, ut Matrimonium validè contractum, Professio Religiosa validè emissæ, Ordines validè suscepti: addè, quod per Professionem Religiosam & Ordines nemo censeatur lædi; cum status mutetur in melius.

Dico 4. Ut Minor, Ecclesia &c. restituantur, præcedere debet læsio notabilis saltem, vel mediocris, 2. facta vel per culpam adversarii, administratoris, aut ipsius Minoris, vel per inconscientiam aut ignorantiam Minoris. 3. manifesta, vel legitime probata in iudicio. Membrum 1. sumitur ex *l. 4. ff. h. t. de minimis* enim non curat Prætor, ut habet communè axioma: ergo requiritur læsio gravis & notabilis (sive sit infra sive supra dimidium) respectivè tamen ad contractum &c. v. g. si Minor vendidit prædium 970. florenis, cuius pretium infimum sunt 1000. censebitur læsio modica, & restitutio non concedetur: si verò rem valentem 100. venderet 70. vel etiam 90. florenis, censere, ut læsio notabilis, cui succurritur per restitutionem. Membrum 2. colligitur ex *l. 11. cit. §. 4. ubi negatur restitutio læsionis per factum vel casum fortuitum, & suadetur inde, quia alias nemo facile contraheret cum Minoribus vel Ecclesiis, non sine magno tum publici commercii,*

tum ipsorum Minorum &c. præjudicio, contra *l. 24. §. 1. ff. eod. §. c. 61. de R. J. in 6.* cum in eorum dispendium retorqueretur, quod tamen in ipsorum favorem introductum est. Membrum 3. deducitur clare ex *l. 3. §. 8. ff. h. t.* atque ex allata ratione, quia alias nemo facile cum Minoribus vellet contrahere, cum nunquam foret securus. Cæterum an Minor (Ecclesia &c.) restitendus sit, vel pretium duntaxat supplendum, si læsus sit in pretio infra dimidium, contractus verò absolute ipsi expediat, disputant DD. Pirh. *n. 17.* cum aliis putat, solum ad pretii supplementum agere posse, plures verò cum Wiestner *n. 10.* petitionem restitutionis concedunt, si eam velit, nisi præcipue *l. 27. §. 1. in ff. de Min. ibi si minore pretio, quam oportet, vendiderit adolecentem, emptor quidem juberi debet prædia cum fructibus restituere.*

Dico 5. Restitutio in integrum peti & fieri debet à iudice illo, qui competens est respectu Rei, seu illius, contra quem petitur (quia Actor sequitur forū Rei. *c. 8. de foro com.*) sive de in sit Iudex ordinarius, sive delegatus Principis, vel delegatus ad Universitatem causarum, vel etiam delegatus alius cum aliquo imperio & jurisdictione. Modò non sit delegatus absque jurisdictione & imperio omni, ut sunt pædanei Iudices, vel si delegati ad cognitionem alicujus articuli tantum, vel ad meram executionem aut nudum duntaxat ministeriū. Et modò non sint arbitri; his enim posterioribus denegatur restitutio in integrum, saltem principaliter, & non merè incidenter tantum. *c. 9. h. t. l. 2. §. ult. C. ubi §. apud quem.* Cæterum Magistratus vel Iudex inferior, quamvis possit restituere contra sententiam propriam, & inferioris Iudicis, prohibetur tamen restituere contra sententiā Superioris, per *l. 18. ff. de Minor.* Imò in quibusdam Provinciis vius habet, ut nemo restituat in integrum, nisi solus Princeps, vel hujus Supremum Consilium. Porro restitutio in integrum peti potest vel directè per modum actionis, & tunc opus est citare Adversarium, & licet contestata (nisi citatus per contumaciam absit) sententiam restitutionis ferre cognita causa. *Myns. cent. 1. obser. 49. Pirh. h. n. 69.* Vel indirectè & per modum exceptionis, ut si Minor super contractu, in quo ipse læsus est, conventus excipiat contra Actorem petendo restitutionem in integrum. *Pirh. lo. cit.*

Quæres, an Ecclesia à Laico læsa necessario debeat petere restitutionem in integrum à iudice laico ipsius lædentis, vel an etiam petere possit à iudice Ecclesiastico? R. cum Palao *de Just. Commut. d. 1. pu. 19. §. 8. n. 5.* & communi, posse etiam à iudice Ecclesiastico; propter *c. penult. de rebus Eccl. alien. §. c. 1. h. t.* Quod tamen privilegium non debet extendi ad casum, quod Clericus in bonis sibi propriis, seu patrimonialibus, est læsus à Laico.

Dico 6. Restitutio in integrum debet fieri ita, ut læsus recuperet rem suam, absque ullo detrimento, lædens verò, si bona fide egit, nihil perdat de suo, adeoque ut neuter fiat ditior, neuter pauperior: cum restitutio sit repolitio in pristinum statum; *c. i. cit. l. 24. §. 4. de Minor. l. un. C. de Reputationib.* Quare si restituitur Minoris fiat contra emptorem, Minor debet huic red-

dere pretium, quatenus in utilitatem ipsius
versum esse probatur, item expensas utiles in
rem emptam factas, & æstimationem laboris.
c. 1. cit. l. 27. § 39. ff. de Minor. l. 10. C. de præ-
diti Minor. quod adeo verum est, ut emptor
possit interea retinere rem in stat pignoris, do-
nec illa fuerint soluta. Abb. in c. 1. cit. n. 3. Suffi-
cit autem restituere expensas & melioramen-
ta secundum valorem, quo æstimantur tem-
pore restitutionis, licet tempore, quo facta
sunt, pluris valuerint. Quod si verò Minor pre-
tium ex re vendita acceptum jam absumpsit
set, nec inde factus fuisset ditior, atque pretium
ab emptore fuisset solutum eidem sine decreto
Judicis, non compellendus esset Minor ad resti-
tuendum pretium, ut nec ad expensas volu-
ptuarias refarciendas, nec ad pecunias mutuo
acceptas, quas inutiliter prodegit, mutuanti
reddendas. l. 32. § 4. ff. de administr. Tutor. l. 27. cit.

1. Quæres, an fructus percepti una cum re re-
stituendi? R. 1. si restituatur in integrum Ma-
jorennis, ut ex justa causa subinde fit juxta di-
cta n. 4. tunc restituendi sunt ab eo, qui jussus est
rem restituere, fructus naturales (ut opponun-
tur industrialibus) omnes, tam exstantes, quam
consumpti, quos percepit, si rem mala fide ob-
tinuit, v. g. per metum injustum, dolum &c. si
verò bona fide, sine metu illato &c. acquisivit,
restituere debet solum formaliter exstantes. l.
22. C. de R. V. prout docetur de bonæ &
malæ fidei possessore rei alienæ ad tit. de caus.
Possess. quos tamen percepit post litem
contestationem, ut ut alias in bona fide fue-
runt, restituere debet. l. 22. cit. § l. 25. § 7. ff. de
petit. hered. R. 2. si restituatur Minor propter
causam ætatis, Ecclesia &c. & læsio contigit
ex contractu lucroso seu negotio gratuito, pu-
ta si Minor &c. donavit, hæreditatem repu-
diavit, beneficium vel dignitatem resignavit
&c. fructus pariter saltem exstantes (demptis
tamen expensis) cum re restitui debent, per
c. 1. § l. 24. l. 27. cit. quia læsio facta est non so-
lum in re principali, sed etiam in fructibus. Si
verò læsio contigit ex contractu oneroso, pu-
ta venditione, permutatione &c. tunc R. 3.
vel læsio est facta solum in pretio, vel in substan-
tia, eo quod absolute alienatio non expedierit,
quia v. g. alienavit castrum gentilitium, com-
petenti pretio? si prius, iterum non tantum res
reddi (vel si maluerit Minor aut Ecclesia, sup-
pleri defectus pretii) sed etiam fructus huic
parti pretii correspondentes, restitui debent. v.
g. vendidit Minor rem constantem 1000. so-
lum pro 500. florenis, tunc fructus ex dimidia
parte pretii perceptos tenetur emptor restituere;
& sic exponendus est textus in § 1. l. 27. cit.
quia læsus est non solum in rei venditione, sed
etiam in hac parte fructuum, quos servasset vel
percepisset. Si posterius (quod tamen raro con-
tingit) res sola, & non fructus restitui debent;
quia læsio non contigit in fructibus; sicut enim
emptor ex re percepit fructus, ita potuit Minor
ex pretio, quod ponitur fuisse æquale, lucrum
æquale facere: quod si non fecit, sibi imputare
debet. Ita quoad rem sentire videntur Less. l.
2. c. 17. à n. 70. Pirh. b. à n. 72. Atque hoc modo
conciliantur simul Auctores, quorum aliqui ni-
mis absolute affirmant, alii nimis absolute ne-
gant, fructus esse restituendos.

Oppones 1. Qui emit à Minore, sit dominus
rei sibi venditæ: ergo fructus, saltem ante litem
contestationem, & sententiâ rescissoriam per-
ceptos, non tenetur restituere; cum res fructi-
ficet domino suo. 2. In c. 11. de reb. Eccl. alien.
Papa voluit quidem restitui rem Ecclesiæ cum
magno illius damno datam in feudum, fructus
tamen inde perceptos concessit emptori vel
possessori laico feudi: ergo in læsione, etiam e-
normi, fructus non sunt restituendi cum re.
R. ad 1. Dist. Ant. fit dominus revocabiliter
propter privilegium restitutionis in integrum,
C. irrevocabiliter & absolute. N. Ant. § Conf.
Ad 2. variè respondetur ab AA. alii ui intelli-
gunt de fructibus bona fide consumptis: alii
de iis, qui non excedunt expensas tum in re
principali tum in collectione fructuum fac-
tas, saltem si in æstimationem veniat etiam
obligatio annexa ad servitium & fidelitatem, ra-
tione feudi præstanda: alii ajunt, Pontificem
ex plenitudine potestatis ut supremum admini-
stratorem bonorum Ecclesiasticorum condon-
asse restitutionem fructuum, ut caveret varia
querelas, & conscientiam restituentis rem
liberaret scrupulis &c. singuli non improbabili-
ter. Ceterum ille, qui emit à Minore, sci-
ens ei competere beneficium restitutionis in
integrum, per hoc solum non fit emptor malæ
fidei in ordine ad restituendos fructus in foro
conscientiæ, antequam jubeatur restituere per
sententiam. Covarruv. varior. l. 1. c. 3. n. 5.

Dico 7. Restitutio in integrum à Minoribus
peti potest non solum toto tempore minorenni-
tatis, sed hodie etiam integrò quadrienniò
post adeptam majorennitatem, adeoque us-
que ad 29. ætatis annum completum. Quod
quadriennium à die læsionis factæ conceditur
etiam Majorennibus (casu quo gaudent hoc
beneficio) Reipublicæ, & Ecclesiis; imò Eccle-
siis etiam ultra quadriennium ex justa causa. l.
ult. pr. C. de tempor. in integr. Restit. c. 1. h. t. in 6.
Clem. un. cod. olim enim unus duntaxat annus
utilis fuerat concessus. l. 19. ff. de Minor. quem
Imperator l. cit. convertit in quadriennium,
partim continuum, quia currit constanter sine
discrimine ad dies feriatis & non feriatis, par-
tim utile, quia non currit justè impeditis, v. g. vi,
dolo, absentia, vel alio obstaculo, propter quod
restitutio intra quadriennium peti non potuit.
text. § gl. V. supervacuum § V. excipitur. d. l.
Adeoque quadriennium hoc respectu Minorum
incipit à primo die anni 26. respectu Ecclesiæ
& Reipublicæ à die factæ læsionis: respectu Ma-
jorennium verò incipit à die, quo cessat impe-
dimentum; si tamen ratione metus fuit impe-
dita restitutio, à Majorenni solum intra unum
annum; si ratione doli, ab eodem intra duos
tantum annos peti potest. l. 14. § 1. ff. quod met.
caus. l. fin. C. de dolo malo. juncta l. fin. cit. adeoque
non per quadriennium. Ecclesiis autem non ob-
stante, quod metu, dolo, aut quocunque alio
modo impediatur à restitutione petenda, in-
dulgetur totum quadriennium; imò ex hujus-
modi causa vel propter tale impedimentum ex
speciali favore conceditur ipsis restitutio ultra
quadrienniū (uti dixi) c. 1. cit. c. penult. de reb. Eccl.
alien. & probabiliter usque ad 30. vel 40. annos.
arg. l. 3. C. de prescrip. 30. vel 40. ann. junct. gl. marg. lit. C.

C. Coraruv. l. 1. Variar. c. 3. n. 12. Ratio, cur hæc extensio ultra quadriennium concedatur Ecclesiis, non tamen Minoribus majoritatem adeptis, foret hæc, quod Ecclesia semper maneat quasi Minor, & res ejus gubernentur per Administratores, Minor autem Major effectus per se administret. Causæ autem extensionis per se administratæ sunt: si roto quadriennio vixit Prælatus, cujus contractu læsio contingit si læsio fuit enormissima: si collusione, fraude metu &c. fuit impedita petitio restitutionis in integrum. Quæstio præerea valde utilis nec inobscure movetur hic, utrum respectu Ecclesiæ, Reipublicæ, Civitatis &c. incipiat quadriennium à die læsionis factæ, uti huc usque supponimus, vel an à die læsionis cognitæ, sive an ignorantia læsionis sit causa sufficiens, propter quam extendi quadriennium ad petendam restitutionem indultum: ad quod &c.

14. Dico 6. Neque respectu Ecclesiæ quadriennium restitutionis petendæ incipit currere à die læsionis cognitæ, adeoque etiam ignorantia læsionem currit tempus. Ita probabiliter Arnoldus Rath de usucap. c. 5. §. 45. Perez. in Cod. ad tit. de tempor. in integr. restit. n. 6. Wiestner h. n. 71. & alii contra Menoch Engeln. i. König. n. 22. & alios plures, qui sibi suffragari praxim ajunt. Nostre sententiæ Patroni se fundant in c. 1. 2. h. i. in 6. Clem. an. eod. item in paritate cum Minoribus, quibus ultra quadriennium à die adeptæ pubertatis, & cum Majorennibus, quibus à die cessantis impedimenti, propter ignorantiam nihil amplius conceditur. Confirmant; quia alias nullus ferè vellet contrahere cum Ecclesiis, eo quod post 40. 100. imò 1000. annos possent petere restitutionem; cum Ecclesiæ semper possent prætere ignorantiam & nemo tam stultus esse præsumatur, quod sciens rem, quam ad se revocare potest, velit relinquere apud alium. Sicut ergo in Præscriptione, qualem etiam constituit possessio rei per quadriennium detentæ adversus petitionem restitutionis in integrum, nihil prodest ignorantia, ita nec in hac Præscriptione: sicut igitur aliis actionibus præscribitur, licet eas sibi competere ignoret alter ita & petitioni Restitutionis. Et sicut Præscriptio quadragenaria adversus Ecclesiam omnem prorsus actionem excludit. c. 6. de Præscr. ita hæc quadriennalis actionem, qua petitur restitutio. Id concedo, quod, si Ecclesia lædatur in ipso tempore (h. e. si impediatur intra concessum alias tempus restitutionem petere) istud tempus ei non currat; si tamen hæc læsio in tempore duraret usque ad 40. annos, quibus Jura volunt etiam contra Ecclesias præscribentem esse securissimam, ita ut omnis prorsus Ecclesiis actio deperiret. l. 4. C. de præscr. 30. vel 40. ann. c. 6. cit. ne lites fiant immortales, ultra hoc tempus nunquam extendendam esse restitutionem, & juxta dicta ob solius ignorantie impedimentum ne quidem ultra quadriennium, censéo.

15. Oppones 1. In c. 1. §. 2. cit. negatur quidem Ecclesiis restitutio post quadriennium, sed tantum negligenter omiserint eam petere: sed negligenter non omittunt, si ignoranter: ergo, si ex ignorantia non petunt restitutionem intra quadriennium, etiam postea poterunt petere. 2. quadriennium non currit Minoribus à die

adeptæ majorennitatis, si justum habeant tunc impedimentum, quod minus restitutionem petant, sed à die cessantis impedimenti. l. 1. C. de tempor. in integr. restit. ergo nec Ecclesiis: sed ignorantia est impedimentum legitimum. l. 6. ff. de calumniat. ergo. 2. ad 1. Licet ibi negetur restitutio negligentibus, tamen non hoc ipso conceditur ignorantibus; neque hoc rectè inferitur à contrario: quia argumento à contrario non est locus, quando deveniatur inde ad correctionem Juris, uti hic deveniretur; nam Minoribus & Majoribus propter ignorantiam non extenditur tempus, & Præscriptionem impediri per ignorantiam nolunt Jura. Adde, quod ad evitandam correctionem Jurium negligentia ibi possit sumi etiam pro ignorantia, tanquam negligentia præsumpta. Ad 2. Inter justa impedimenta non censei hic debet ignorantia, quia versamur in materia Præscriptionis, qua extinguitur jus postulandi restitutionem. Adeoque argumentum procedit de aliis impedimentis. Et in d. l. 6. sermo est tantum de actione, quæ ibi proponitur contra calumniatores.

TITULUS XLII.

De Alienatione Judicii mutandi causâ.
SUMMARIUM.

1. Quid sit alienatio Judicii mutandi causâ.
2. Duplex remedium competit læsi per hanc alienationem.
3. Sub quibus conditionibus illud concedatur.

Sciendum 1. hoc Titulo remedium, valde vicinum Restitutioni in integrum, concedi iis, qui læsi sunt alienatione rei, factâ ideo, ut mutetur Judex vel Judicium. Is enim dicitur alienare Judicii mutandi causâ, qui rem, de qua litem timet vel suspicatur sibi movendam, dolose transfert in alium ut scilicet Adversario rem faciat deteriorem, ac difficiliorem litis prosecutionem; quod fit, si rem, vel actionem ad rem, cedat alteri potentiori, vel valde rixoso, vel existenti in alia provincia aut sub alio Judice, item tali, qui ratione personæ est privilegiatus, uti Clerici, quoad forum: l. 1. seqq. c. 2. h. i. In hoc posteriore graviter prohibetur Clericis, ne litem alienam in se transferri patiantur vel curent eo fine, ut Actores Laicos ad forum Ecclesiasticum pertrahant.

Sc. 2. Remedium, quo succurritur læsi ex prædicta alienatione, esse duplex, & ipsorum arbitrio relinqui, utrum eligere malint. Primum est actio in factum Prætoria adversus alienantem, qua intentata Prætor ex officio succurrit læso petitori, ipsum restituendo in integrum ita, ut consequatur omnia perinde, ac si alienatio facta non esset, seu restituendo totum interesse, quanti nempe interest petitoris, alium Adversarium, vel in alio loco, non habere, item obligando alienantem ad resarcitionem expensarum ac incommoditatis, per alienationem forsitan causarum, non tamen ad ipsam alienationem rescindendam. l. 1. l. 3. §. 3. §. 4. l. 4. §. 5. ff. h. t. Alterum remedium est actio in rem (quam vocant actionem rei vindicationem) l. 1. c. eod. daturque adversus possessorem rei alienatæ, imò etiam adversus ipsum alienantem, qui rem dolo possidere desiit; quia dolose alienans fictione

ne Juris habetur pro possessore. l. 27. §. 3. l. 36. ff. de R.V. Utraque hæc actio est rei persecutoria, consequenter transit ad hæredes ex parte læsi. l. 4. cit. non verò ex parte lædenti seu dolosè alienantis vel possidentis; quia videtur oriri ex delicto. l. 7. ff. h. t. actio autem ex delicto non solet transire ad hæredes delinquentis, nisi in quantum ad ipsos aliquid pervenerit inde.

3. Dico. Ut duplex hoc remediū seu actio locū habeat, requiritur 1. ut vel dominū vel saltē possessio rei sit in aliū translata, sive titulo oneroso, sive lucrativo. 2. & quidē iudicii mutandi causā, non ex alia causa, v. g. morbi, senii, ad solvenda debita &c. 3. iudicii futuri seu imminenti causā (si enim iudicium jam fuisset cōceptum, alienatio rei litigiosæ esset ipso jure nulla. l. 2. C. de litigiosis, atque adeo actione opus non foret) 4. dolo malo, h. e. ea intentione, ut conditio petitoris seu Actoris reddatur durior, etve molestior opponatur Adversarius, & re ipsa etiam facta sit ejus conditio deterior. 5. inter vivos, & non per ultimam voluntatem; quia tunc nemo censetur agere dolosè. Colliguntur hæc ex l. 1. 4. cit. l. 8. ff. eod. l. 24. ff. Comuni divid. Unde à contrario rectè inferitur, non teneri alterutrā harum actionum, qui rem non alienavit, sed tantū locavit, deposuit, commodato dedit: vel qui alienavit quidem, sed non dolo malo: vel si non interest petitoris, rem fuisse alienatam: vel si alienans rursus recuperet eam: vel paratus sit ipsemet subire iudicium.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

SUMMARIUM.

1. Quis dicatur Arbitrator: quomodo Compromissarius differat ab Arbitro Juris: & uterque à Judice.
2. Quomodo constituendus sit Arbitrator Compromissarius, & quando Arbitrator Juris.
3. Arbitrator differt ab Arbitratore.
4. 5. 6. Quis compromittere in Arbitros, in quos, & super quibus causis valeat.
7. Quæ sit potestas Arbitri.
8. Quid Juris, si Arbitri in ferendo laudo discrepent.
9. Quod sit officium Arbitri.
10. Quis sit effectus Arbitrii, & quam pariat actionem.
11. An Laudum reduci possit ad Arbitrium boni viri.
12. Quomodo expiret officium Arbitri.

Sciendum 1. per Arbitrum (Schid-Mann / Schid-Richter / Obmann) intelligi virum bonum, qui constituitur ad aliquod negotium arbitrandum seu æstimandum, & terminandum. Si eligatur libero Partium dissidentium consensu, nemine jubente, seu in quem Partes sponte compromittunt, vocatur Arbitrator Compromissarius, vel etiam Voluntarius: quare Arbitrium & Compromissum sumuntur pro eodem l. 1. ff. de receptis, qui arbitrium &c. si verò

constitui debeat ex præscripto Legis, vel Statuti, vel Judicis, dicitur Arbitrator Juris, vel etiam Necessarius. Hoc loco maxime agitur de Arbitro Compromissario, quem Partes, antequam rem deferant ad iudicium, vel etiam postquam jam detulerunt, sæpè constituunt ac providè, ut is privatim & sine strepitu Judiciali secundum æquum & bonum pronuntiet laudum (sic appellatur arbitrium seu sententia ab arbitro voluntario dicta) & litem dirimat; sic enim parcent & tempori & sumptibus. Quamvis igitur Arbitrium similitudinem aliquam habeat cum iudicio, & serviat ad finiendas lites. l. 1. cit. ab eo tamen plurimum differt, adeoque & Arbitrator à Judice; nam Judex debet habere jurisdictionem in Partes, non verò Arbitrator Compromissarius, adeoque illius longè amplior est potestas, quam hujus; iste enim non potest citare propriè Partes, neque testes compellere ad testandum, neque ipsas Partes litigantes ad aliquid aliud obligare, quam ad quod ipsæ se se vi sui compromissi obligarunt, nec exequi sententiam à se latam, nec ipsas Partes valent appellare ab illa, quia se obligarunt ad standum ejus laudo, nec ex pronuntiato Arbitri oritur actio, vel exceptio, rei judicata, sicut ex sententia Judicis. l. 1. C. de receptis arbitris. Minus verò à Judice differt Arbitrator Juris; quia huic, utpote constituto auctoritate publica Legis, vel jussu Magistratus, competit jurisdictio aliqua (quasi media inter Ordinariam & Delegatam) vi cuius potest citare Partes, examinare testes, exigere contestationem litis, juramentum calumnie ac alia facere, quæ agunt Judices, atque ab ejus sententia regulariter permittitur appellatio, sicut à sententia Judicis, ad eum, qui dedit, vel constitui jussit arbitrum, vel ad iudicem Ordinarium. Desumuntur hæc ex c. 11. §. 39. & gl. ibid. Adeoque arbitrator Juris multum discriminatur quidem ab Arbitro Compromissario, parum verò & vix à Judice.

Sc. 2. Arbitrum Compromissarium diversimodè constitui posse. 1. pacto nudò, seu solum Partium, tum eorum, in quos compromittunt, consensu, manifestatò sive per verba, sive per nuntium, sive per nuntium, sive per epistolam &c. 2. interveniente stipulatione, seu certa verborum solennitate. 3. adjecta poenā ab eo solvendā, qui laudo non steterit. 4. adjectò juramento, quo se Partes etiam ex virtute Religionis obligant ad recipiendum arbitrium, saltem de Jure Canonico. c. 2. h. t. quamvis de Jure Civili Novell. 82. c. 11. juramentum non admittat compromissio in arbitrum. 5. unum vel plures. Si tamen plures constituantur, ad cognitionem causæ & valuationem laudi de Jure Civili requiritur præsentia omnium, nisi Compromissum habeat hujusmodi clausulam, ut uno vel altero absente reliqui procedere valeant. l. 32. §. 13. ff. de Receptis &c. de Jure autem & in foro Ecclesiastico præsentia majoris saltem partis (modò omnes vocentur ad examinandam & definiendam causam) nisi expressè voluerint Partes, ut omnes unitim concurrant. c. 2. h. t. in 6. Arbitrator Juris autem

tem constitui debet in his casibus. 1. si recu-
setur iudex, tanquam suspectus. 2. si diversi
iudices discordent super revocatione littera-
rum Apostolicarum. 3. si Episcopus habeat
controverfiam cum Clerico sibi subiecto &c.
c. 39. tit. c. 14. pr. de Refr. can. 46. caus. 11. q. 1.
c. 39. tit. c. 14. pr. de Refr. can. 46. caus. 11. q. 1.
Quibus adde casum, quo supremi Principes,
qui iudicem non habent, inter se litigant, nec
retransactione potest componi: vel quando
existat alicubi Statutum, ut super controver-
fiis, inter personas v. g. conjunctas ortis, com-
promittatur in arbitros.

Sc. 3. Arbitrum ab Arbitratore distingui, &
quidem 1. ac principaliter, quod Arbitrator
assumi solet plerumque ad negotia extraju-
dicialia, v. g. ad perficiendos contractus, ea in-
tentione, ut secundum aequitatem naturalem
simpliciter pronuntiet sine ullo iudicii ordine,
& forma judiciali, adeoque sine citatione Par-
tium, examine testium &c. quem ordinem ta-
men etiam Arbitrator Compromissarius observa-
re debet, licet jurisdictione careat. 2. quod
arbitrator possit esse quilibet; etiam in causa &
facto proprio. per l. 30. ff. de operis libert. quod
arbitrator constituitur sine pacto, expresso,
vel tacito, acquiescendi arbitramento (sic vo-
catur pronuntiatum arbitratoris.) per l. cit.
adeoque si appareat esse iniquum, illud reduci
potest ad arbitrium boni viri per illum an-
num. Imò juxta alios etiam ad 30. annos; quod
de arbitrio, ut dicemus, per se non procedit.
Unde etiam in Germanico, si strictè attendan-
tur voces, Arbitrator ein Schid-Mann / Ar-
bitrator vero ein Schid-Richter / oder Obmann
appellatur. Et quamvis multi non faciant di-
scrimen inter Arbitratorem, & Mediatorem,
seu Amicabilem Compositorem, præse tamen lo-
quendo hæc differentia inter utrumque inter-
cedit, quod Mediator det potius consilium,
quam iudicium & sententiam suam edicat, &
quod Partes non teneantur sequi decisionem
Mediatoris, necesse susceptum semel officiū
prosequi. l. 13. §. 2. ff. de recept. Econtra Arbi-
trator a suscepto semel officio arbitrandi rece-
dere pro libitu non possit, Partes vero tenean-
tur arbitramento stare, vel illud curare re-
duci ad arbitrium boni viri. per l. cit.

Dico 1. Compromittere in arbitros possunt
omnes & soli, quibus permissum est transigere.
Ita communis, ac desumitur ex c. 5. h. t. Vid. tit.
36. supra de Transactionib.

Dico 2. Arbitrium recipere, seu arbitri esse
possunt ferè omnes & soli illi, qui possunt esse
iudices. l. 1. §. seqq. l. 10. ff. de receptis, qui arbitr.
quia Arbitria ad similitudinem iudiciorum
sunt redacta: consequenter Arbitrator esse pote-
rit etiam proprius iudex, ordinarius vel dele-
gatus, filiusfamilias, etiam in re patris. l. 4. §.
6. ff. eod. c. 7. §. 10. h. t. Excluduntur tamen
servi, muti, surdi, pupilli, furiosi, mulieres, ni-
sint præcellentes & jurisdictione gaudeant,
item excommunicati non tolerati, Religiosi in
causa extranea & sine consensu Prælati, Lai-
ci soli in causa spirituali Clericorum. l. 7. §. 9. ff.
l. fin. C. de receptis. c. 59. de sent. Excom. can. 20.
l. 35. caus. 16. q. 1. c. 4. §. 8. h. t. Si tamen com-
Lib. J. R. P. Pichler.

promittatur non in Laicum solum, sed simul in
Clericum, etiam in causa spirituali, admittitur
arbitrium Laici vel Laicorum junctim cum ar-
bitrio Clerici, modò compromissum sit cum
consensu Superioris Ecclesiastici, saltem Epi-
scopi. c. 9. eod. Wiestner n. 22. Dixi autem 1. fe-
re; siquidem arbitri esse permittitur infamis. l.
7. cit. qui tamen iudex esse prohibetur: & vi-
cissim prohibetur esse arbitri Minor 20. annis.
l. 4. ff. eod. qui tamen permittitur esse iudex. l.
57. ff. de re jud. Dixi 2. possunt, non debent; nam
cogi quis non potest ad recipiendum arbitria,
quia est officium privatum (non publicum,
sicut iudicis) quamvis cogendus sit ad profe-
rendum laudum suscepto semel officio arbitri.
l. 3. §. 1. ff. de receptis, qui arbitrium.

Dico 3. Compromitti in arbitros potest su-
per omnibus & solis causis, super quibus transi-
gere licet; exceptis scilicet valde arduis, & iis,
quæ in potestate plena compromittentium nõ
sunt, aut potestatem jurisdictionis vel Imperii
requirunt, aut in aliorum præjudicium ces-
dunt. Communis cum Panorm. in c. 9. de Restit.
in integr. n. 4. c. 9. b. t. Unde in arbitros compro-
mitti nequit. 1. in causa Matrimoniali, quan-
do agitur de valore Matrimonii. 2. in causa cri-
minali criminaliter intentata. 3. in causa li-
bertatis, seu quando agitur, an aliquis sit liber
vel servus. 4. in causa Restitutionis in integrum,
si ea principaliter, & non solum incidenter tan-
tum petitur; quia nempe arbitri nec Imperii-
um, nec jurisdictionem simplicem obtinet, sed
meram notionem Facit huc l. 32. §. 6. 7. ff. de re-
cept. c. 9. cit. tum. b. t. tum. de restit. in integr. Rur-
sus arbitri constitui non potest super causa jam
decisa per sententiam, quæ transit in rem judi-
catam. c. 11. h. t.

Dico 4. Potestas arbitri dependet tota à vo-
luntate compromittentium, & hinc debet ob-
servare clausulas ipsi præscriptas, nec in alia ne-
gotia se immisceat; quamvis de rebus cum lite
vel negotio, ad quod dirimendum constitutus
est, necessariò connexis cognoscere & pronun-
tiare valeat, ut sunt fructus rei, item expen-
sæ; in quas, ut & in pœnam à compromitten-
tibus conventam condemnare, diem solutio-
ni præfigere &c. ad ipsum spectat, non verò
multare Partes, aut sententiam exequi; nam
executio laudi ad iudicem Ordinarium perti-
net. Sumuntur hæc ex c. 6. h. t. c. 4. de foro com-
pet. l. 32. §. fin. ff. de recept. l. 2. §. 8. ff. de iudic.

Quæres, cujus sententia vel laudum subsi-
stat, si plures sint electi arbitri, & in ferendo
laudo discrepent? R. illud prævalet, quod plu-
res dixerunt. R. 2. si omnes discordent, & pro-
nuntiatum unius contineatur in pronuntiato
alterius vel aliorum, prævalet illius, qui mini-
mum edixit: si verò non contineatur, arbitri-
um est nullum. c. 1. h. t. in 6. l. 17. 18. 27. §. 3. ff. de re-
cept. Unde si ex tribus arbitris duo condemnent
Titium in 10. unus in 5. stabit arbitrium quo-
ad 10. Si verò unus condemnet in 15. alter in
10. tertius in 5. subsistet pronuntiatum ultimi
in 5. per c. 1. §. l. 27. cit. quia in hanc summam
omnes consenserunt. Sed hoc intelligendum
est, ut cum Covarruv. monent. alii quoque
DD.

Bb

DD.

DD. si minima summa adhuc sit intra terminos æquitatis & iusti pretii, ita ut ij, qui determinant maiorem summam, non possint rationabiliter esse inviti contra minimam, tantquam injustam.

9 Dico 5. Officium Arbitri consistit in his, 1. ut officium semel susceptum non deponat in vitis Partibus, & sine gravi causa, antequam laudum edixerit. l. 3. § 15. ff. eod. 2. ut proferat laudum iustum, servet formam iudicii, & ordinem actuum Judicialium (nisi compromittentes ultro remittant hanc obligationem, vel voluerint, ut summarie procedat & de plano) adeoque laudum pronuntiet in præsentia Partium, quas propterea citare oportet. c. 10. h. t. l. 27. cit. § 4. 3. ut pronuntiet in præsentia reliquorum arbitratorum, si plures sint constituti (de Jure Canonico sufficit, omnes fuisse vocatos, & præsentem esse saltem maiorem partem. c. 2. h. t. in 6.) & quidem nomine omnium in numero plurali, nos § 3. per c. 21. de elect. in 6. nisi nempe omnes pronuntient; nam arbitrium committitur ipsis non ut Collegio, ut sit, quando Capitulum compromittit in aliquos in ordine ad electionem faciendam, sed ut singulis. 4. ut pronuntiet tempore & loco, quo voluerunt compromittentes: si isti non determinarint tempus, relinquitur ipsius æquitati, modo non pronuntiet die feriato; si enim id faceret in die festo, seu in feriis sacris, arbitrium esset nullum. arg. l. 3. C. de feriis, & ibi DD. nisi necessitas urgeret, vel pietas: si in feriis Legalibus, quæ observantur in iudiciis, v. g. propter messim, vindemiam &c. valet, si Partes ita voluerint. per l. 36. ff. de receptis. Si locum non determinarint compromittentes, ferre arbitrium debet in illo, in quo fuit compromissum. l. 21. § 10. ff. eod. At in Ecclesia ferendum non est. arg. c. 2. de immunit. Eccl. in 6. quia Arbitrator, quamvis proprie non sit Iudex, est tamen talis in sensu latiori, & quamvis non exerceat actus Jurisdictionales, exercet tamen Judiciales. 5. ut laudum semel prolatum non mutet. l. 19. § fin. l. 20. ff. eod.

10 Dico 6. Effectus prolati arbitrii sunt sequentes. 1. finem imponit causæ ita, ut ab eo appellari non liceat, adeoque compromittentes tenentur stare laudo tam iniquo quam æquo. l. 27. ff. eod. § 2. ferè sicut transigentes transactioni: nisi sit notorie injustum, vel dolo latum, vel præjudicans Ecclesiæ. c. 2. 3. § 5. h. t. Et nisi fortè reduci possit, de quo postea. 2. acta coram Arbitro retinent vim probandi in quolibet iudicio inter eosdem compromittentes. 3. parit actionem coram Iudice Ordinario adversus eum, qui non parat laudo; sed cum aliquo discrimine: vel enim compromissum est nudò pactis? & tunc solum ex consuetudine juxta dicta de Pactis tribuit actionem; tribuit tamen etiam de Jure, si homologatum est (seu approbatum) à Partibus vel expresse, subscribendo v. g. vel tacite, nempe per spatium 10 dierum nihil movendo contrà. c. 9. h. t. l. 5. C. de receptis. & hæc actio, quæ datur actori, ut rem sibi adjudicatam obtineat, vocatur in factum, vel conditio ex Lege: Reo verò rem possidentem

conceditur exceptio similis. Vel compromissum est per stipulationem? & tunc dat actionem ex stipulatu vel incerti ad interesse. c. 9. § 1. 27. cit. § fin. qua victor agit adversus condemnatum, ut præstet omne id, quod ratione laudi ab ipso præstari interest Victoris; nam per interest juxta Panorm. in c. cit. non intelligitur res ipsa, quæ petitur, sed expensæ, vel satisfactæ, vel faciendæ in nova lite, quas causat obedire detrectans laudo. Vel compromissum est cum adjectione pœnæ? & tunc tribuit actionem non determinatè ad rem ipsam consequendam, sed alternativè ad hanc, vel ad solutionem pœnæ, si arbitrio stare nolit Pars adversa. c. 9. cit. l. 1. § 2. cum Auth. decernit C. de receptis. nisi nempe Pars adversa jam homologaverit laudum; tunc enim censetur potius elegisse observare laudum, quam solvere pœnā. Vel denique est compromissum cum juramento? & tunc de Jure Canonico parit quidem actionem. per c. 2. h. t. non verò de Jure Civili noviore. Nov. 82. c. 11. § Auth. cit.

Quæres, an Laudum, à quo appellari non est concessum, saltem non possit reduci ad Arbitrium boni viri, h. e. à Parte, quæ se læsam illo existimat, submitti vero Iudici (nam vir bonus in Jure vocatur Iudex competens. l. 18. ff. iudicatum solvi) qui seclusa compromissione tanquam competens adiri debebat, revidendum & corrigendum? R. 1. arbitramentum potest reduci. per l. 76. ff. pro socio. R. 2. arbitrium homologatum de Jure non potest. c. 5. § 1. 27. § 3. cit. licet teste P. Wiclmier n. 52. consuetudo permittat illud reduci ad æquitatem arbitrii boni viri, si una Pars sit enormiter læsa. Textus, qui videntur permittere reductionem, explicandi sunt vel de arbitramento, vel de arbitrio non homologato, ut Jura concilientur juribus.

Dico 7. Officium Arbitri & totum compromissum finitur 1. morte compromittentis, utriusque. l. 27. 32. cit. c. fin. h. t. adeoque quamvis aliis in pactis & contrahibus orta obligatio ordinariè transeat ad hæredes. per l. 22. ff. de contrab. stipul. compromissum tamen non transit, nisi de hoc expresse conventum sit. 2. morte arbitri. c. 50. de testib. etiam unus tantum. c. 30. § 42. de off. deleg. nisi jam prius fuerit apposta manus, vel adjecta clausula, si omnes non possint, arbitrentur reliqui. 3. recusatione arbitri tanquam suspecti. l. 15. ff. de receptis. quia v. g. supervenit odium erga unum ex compromittentibus, vel affinitas cum altera Parte &c. 4. mutuo compromittentium consensu. arg. c. 1. de R. J. § lapsu temporis arbitrio præfixi. l. 32. § 3. 11. § fin. ff. l. 1. C. de receptis. 6. finitè per sententiam causā. l. 19. seqq. ff. eod. c. 11. h. t. quia tunc Arbitrator functus est totò suo officio. 7. interituri, de qua ferendum erat arbitrium. per l. 32. cit. § 5. Hæc eadem dic de Arbitratore propter paritatem rationis.

O. A. M. D. G.